

NYELVTUDOMÁNYI
KÖZLEMÉNYEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

NYELVTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

BUDENZ JÓZSEF.

TIZENHATODIK KÖTET.

ELSŐ FÜZET.

BUDAPEST, 1880.

A M. TUDOM. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

TARTALOM.

Svéd-lapp nyelvtan. — *Halász Ignác* 1

Ismertetések és bírálatok :

Lönnbohm O. A. F., Adalék a keleti-finn tájbeszédék ismeretéhez :

Jääski, Kiron, Rautjärvi és Ruokalahti egyházmegyék nyelvéről. — *Dr. Szinnyei József* 97

Donner O., Die gegenseitige verwandtschaft der finnisch-ugrischen sprachen. — I. czikk. *Budenz József* 120

Kisebb közlések :

A főbb testrészek elnevezései az öt altaji nyelvsorozatban. — *B. J.* ... 144

Az öt altaji nyelvsorozat alapszámnevei. — *B. J.* 153

Két csuvas mese. — *B. J.* 157

SVÉD-LAPP NYELVTAN.

A lapp nyelvnek négy fődialectusa van: a finnmarki, a svéd, az Enaretó-melléki és az orosz. E négy nyelvjárás mind hang-, mind alaktanilag annyira különbözik egymástól, hogy egyik nyelvjárásbeli egyáltalában nem érti meg a másikat. A nyelvjárások ily nagy különbözőése mellett tehát mindegyiknek terén külön kutatásokat szükséges tennünk. Legtöbb gondot fordítottak eddig a legerjedtebb dialectusra, a finnmarkira. Ezen van számos fordított és némi eredeti szövegünk is (Friis: Lappiske sprogprøver. Christiania 1856), Friis és Hunfalvy pedig az ezekben nyújtott anyagot teljesen föl is dolgozták.¹⁾ Az Enare-lapp dialectusról az első dolgozat jelent meg Lönnrottól,²⁾ az orosz lappok nyelvét azonban alig ismertük és csak a lefolyt évben jelent meg egy csomó fordítás és eredeti szöveg ezen a nyelvjáráson is Genetz Arvidtól a Nyelvtudományi Közleményekben. — A svéd-lappal nem bántak olyan mostohán mint az utóbb említett két dialectussal. A svéd kormány már rég gondoskodott róla, hogy missionáriusai által a kóbor lappokat a keresztény hitre téríttesse. A térítéssel aztán együtt járt, hogy itt is különféle szentírásbeli könyveket adtak a nép kezébe és így lassankint kis irodalom keletkezett. Közvetlenül a nép ajkáról vett szövegeket azonban csak a legújabb időben kaptunk. 1873-ban Malå vidéki lappok mutogatták itt magukat nálunk Budapesten és akkor Budenznek alkalma nyílt

---

¹⁾ Lappisk Grammatik, af J. A. Friis. Christiania 1856. — Hunfalvy Fál: A lapp nyelv. Nyelvt. Közl. V. k.

²⁾ Ueber den Enare-lappischen Dialekt, von Elias Lönnrot. Helsingfors 1854.

tőlük egy pár eredeti, meseszerű elbeszélést leírni. 1876-ban Donner O. Helsingforsban egy kötet lapp dalt adott ki, melyek közt számos költemény, köztük a legértékesebbek, svéd-lapp nyelven van közölve. — A nyelvi anyag földolgozásában már nem buzgókodtak annyira. Összes svéd-lapp nyelvi tudományunkat abból a kis nyelvtani vázlatból kell merítenünk, mely Lindahl és Öhrlingnek a múlt században, 1780-ban megjelent svéd-lapp szótárát megelőzi. Az azóta megjelent szövegek több új alakot tártak föl előttünk, melyeket Lindahlnál hiába keresünk; maga ez a vázlat is olyan hozzáférhetetlen, hogy a svéd-lapp nyelvnek újabb, még pedig példákkal megvilágított, földolgozása elkerülhetetlenné lett.

1875-ben a tudományos egyetem pályadíjat tűzött ki azon föladat megoldására, hogy Budenznek a Nyelvt. Közleményekben közölt svéd-lapp szövegeiből a nyelvtani alakok kikerestessenek. A pályadíjat Sonnenfeld (Szilasi) Móricz barátommal közösen dolgozott munkával el is nyertük. E munka vázlatban szintén kis nyelvtan volt, de természetesen nagyon hiányos és tökéletlen, mert egyedül azon pár lapnyi szövegre támaszkodott, melyet Budenz közölt. Ez a kis munka azonban ösztönzött, hogy további kutatásokat tegyek és számos újabb szöveget olvastam el, részint hogy Lindahl adatainak hitelességét saját tapasztalatommal is megállapítsam, részint hogy az e vázlatban talált nyelvalakokat, a hol kellett, megigazítsam, a hol lehetett, pótoljam, bővítssem.

Az átolvasott szövegek közt különösen fontosak Budenz svéd-lapp nyelvmutatványai a Nyelvt. Közlemények XII. kötetében és Donnernek «Lieder der Lappen» művében közölt elbeszélő és lantos költeményei. Mind a kettő a mai élő kiejtést tükrözti vissza és mind a kettőnél több olyan alakot találunk, melyeket Lindahlnál vagy a többi irodalmi szövegekben nem találunk. A nyelvtanban Budenz szövegéből idézve *B.*, Donner gyűjteményéből vett példánál pedig *D.* rövidítést használtam. A nyelvtannak alapul szolgáló egyéb olvasmányok ezek: 1. Dokt. Mart. Lutherusén uőceb katekes akten älggestemin dokt. Ol. Svebiliusén. Same kiälel puoktetum G. E. Rhenest (dokt. Luther M. kisebb kátéja dokt. Svebilus Ol. magyarázatával együtt. Lapp nyelvre fordítva Rhen G. E.-től) Hernösand, 1847. 128 lap = *K.* — 2. Kyrko-käta- kirje, juosne piejetove, koke jubmelteudnestem taro öggolvasisne kalka adnetovet (Egyházi kézi könyv, melyben előadatik [tp. tété-

tik], hogyan tartassék az isteni tisztelet a svéd községekben) Hernösand 1850. 157 lap = *Kk.* — 3. Same öggolvasen psalmkirje (Lapp községnek zsoltár könyve) Hernösand 1849. 400 lap = *Ps.* — 4. Ailekes-ja passe-peivi evangeliumeh ja episteleh (Vasár- és ünnepnapi evangéliumok és episztolák) Hernösand 1849. 303 lap = *E.*

A nyelvтанban fölvilágosításúl vagy összehasonlításúl néha a lpF., lpE. és olykor a lpK. (oroszországi, Kola félszigeti lappok) nyelvjárásra is hivatkozom. Az ide vonatkozó források 1. a lpF.-ra nézve: Friis: Lappisk grammatik, Christiania 1856 és Friis: Lappiske sprogrøver, Christiania 1856; 2. a lpE-ra nézve Lönnrot értekezése «Ueber den Enarelappischen Dialekt» Helsingfors 1854; az orosz lappok nyelvéből pedig, mint említettem, Genetz Arvid adott mutatványokat a NyK. XV. kötetében.

I. Hangtan.

1. §. A svéd-lapp nyelv a nyelvhangok, különösen a magánhangzók gazdagságát tekintve, nem igen marad el a többi lapp dialectustól. Hangzórendszere a következő:

a) magánhangzók:

a, o, u

ä, e, é (i felé közeledő *e. B.*), *ö, i*

b) ikermagánhangzók:

ai, oi, ui, äi, ei, öi

ä, e, ie (ie, ié), ue | au, ou, äu, eu, öu

uo (úo, uó), üö (uő)

c) triphthongusok:

ei, uei, uoi (uói), öi, äi, iäu, iäu, uou, uöu

d) hosszú magánhangzók:

ā, ū, ä, ē, ī

e) mássalhangzók:

k, g, h (χ), j, ñ

č, ž, š

c, ž

t, d, s, n

ð, ð
p, b, f, v, m
r, l
ñ, l.

A *ž, ž, ñ, ð, l* hangok csak szó közepén fordulnak elő. — Az *ü, e, ou, uö* diphthongusok és az *üu, ei* triphthongusok csak Budenz és Donner szövegeiben találhatóak. Az *i* felé közeledő *e* szintén nem általános, hanem csak Budenz textusainak sajátja. — A *ð* csak Donnernál, a *ð* leginkább nála (de Budenznél is egy pár-szor) kerül elő, Lindahlnál és az irodalmi szövegekben azonban e két hang egyáltalában nincs meg.

A finnmarki lappság öt jésített hangjából (*k, j, l, n, r*) csak kettő van meg a lpS.-ban, ezek közt is az *l* csak Donnernél található. A lpF. és lpE.-ban oly nagyon elterjedt lágy gutt. spirans *γ* hangot a svéd-lappság szintén nem ismeri.

2. §. A hangzók változása.

1. Általános hangváltozások.

A lpS. nyelvjárás maga is több tájszólásra oszlik. Más nyelvet tüntet föl Lindahl szótára, melylyel az irodalmi szövegek majdnem egészen megegyeznek, mást Budenz és ismét mást Donner közleményei. A hangtani eltérések, melyek az egyes tájszólások közt vannak, nem valami lényegesek ugyan, de elég nagyok, hogy meglehetősen választó falat vonjanak köztük.

Budenz és Lindahl közt, a magánhangzók hosszúságának és rövidségének jelölését nem tekintve, a főbb eltérések ezek: a) Lindahl és az irodalmi szövegek egyszerű magánhangzója helyett Budenznél gyakran ikerhangzókkal találkozunk és viszont; pl. *üno* v. *üäno* folyam, L. *äno*; *küeres* drága, szeretett, L. *keres*; *küeče* vég, extremitas, L. *keče*; *füirro* habarófa, L. *färro*; *čaute* ujj, L. *čute*; *čeuke* madárfi, L. *čuk*; *čuovo*-követni, L. *čovo*-; *kuorestak* fonál, L. *korestak* | *mälgat* sok, L. *miälkat*; *čožžele*-föállni, L. *čuozzele*-; *čolde*-elválasztani, L. *čuolde*-; *cobb* béka, L. *cuobbo*; *tohkai* mögé, L. *tuokai*. — b) Lind. o-ja helyett B.-nél többször u-t találunk és viszont; pl. *kukte* hogyan, L. *kokte*; *tübak* dohány, L. *tobak*; *sühke*-evezni, L. *sokke*-; *puäno* test dereka, L. *podn*; *muhčare* elmúlni, L. *močcare*; *ručos* hátnak felső része, marj, L.

ročos; *luhpede-* megengedni, odaigérni, L. *loppete-* | *oks* ajtó, L. *uks*; *olkos* ki, L. *ulkos*; *koim* -val, -vel, L. *kuim*; *kōne* hamu, L. *kuna*; *sīdot* akarát, L. *situd*. — Ezekhez hasonló kisebb eltérés, mint az *a*-nak némelykor *ä*-re, az *e*-nek *i*-re, az *i*-nek *e*-re, az *uo*-nak *ue*-re változása, több is van, de minthogy nem rendszeres, hanem csak esetleges változások, nem is szükséges velök bővebben foglalkoznunk.

Sokkal élesebben megkülönböztetik Budenz szövegeinek nyelvét a Lindahlétól a következő hangtani tünemények: a) hogy Lind. *kk*, *tt*, *čč*, *pp*-je helyett mindig *hk*, *ht*, *hč*, *hp*-t találunk; b) hogy a *b* és *d* erősítő hangokon kívül itt még egy harmadik erősítő hangra is akadunk, t. i. a *h*-ra, mely a *k*, *t*, *p*, *c* és *č* mássalhangzó előtt foglal helyet. Példák: *ahka* asszony, feleség, L. *akka*; *ahče* atya, L. *ačče*; *ahte* hogy, úgy hogy, L. *atte*; *ohpe-* tanulni, L. *oppe* | *čahkane* férfi, L. *čakane-*; *kaihko-* szaggatni, L. *kaiko-*; *spaihte-* gyors, sebes, L. *spaihte*; *nauhte* így, úgy, L. *naute*; *čahce* (így is: *čāce*) víz, L. *čace*; *kahcem* nyakszirt, L. *kacem*; *mehce* erdő, L. *mece*; *mehče* messzé, L. *meče*.

Donner szövegeiben ez utóbbi eltéréseket, bár nem oly rendszeresen, szintén megtaláljuk, mint: *cahke* ember vagy állat feje, L. *cakke*; *rohtu*, L. *rottu*; *kahpahattet* ugrándozi, L. *kappet* (*kappahattet*); *kahčattet* leejteni, L. *kaččettet* | *pahka* forráság, melegség, L. *pak(a)*; *ohco-* keresni, L. *oce-*; *čehčer* ujj, L. *čėčer*.

Ezekén kívül azonban több olyan hangtani tüneményt is találunk, mely mind Lind. mind Bud. szövegeinek nyelvétől nagyon elütő szint ad e tájszólásnak. Mindenek előtt a nyelvhangokra akadunk, melyeknek *a* (*a* és *ä* közt levő hang), amelyen ejtett *u*), *uö* *uöu* (Budenznél is megtaláljuk, de csak ezekben a szókban: *vuölte* alól, *kuöutelen* közepett, közepén), *uöi*; továbbá *ð* (kemény angol *th*, új-görög *θ*) és *ð* (lágy angol *th*. — Budenznél is előfordúl, de csak néhány szóban, mint *kodē-* [*kodē-* is] szöni; *loðkote-* leeregetni, legombolyítani, L. *luotko-*). — Jellemző továbbá e tájszólásra, hogy a szóvégző *o* kevés kivétellel *u*-ra változik, az *uo* ikerhangzó meg *uö*-re, pl. *pāru* hab, hullám, L. *paro*; *mānu* hold, L. *maño*; *stālu* orias, L. *stalo*; *po lduš* szétszórt, L. *poddos*; *valduk* nőtlen, L. *valdok* | *vuötnē* szerencse, L. *vuodna*; *vuössta*, L. *vuoste* ellen, contra; *čuošžetahte-* constituere, L. *čuošžedatte-*; *čuošma* csomó, L. *čuošma*; *čuošpe-* vágni, metszeni, L. *čuošpe-*. — A szóközépi *d*, *dd*

majdnem általánosan keményebb *ð*, *ðð*-ra, a *t* pedig gyakran lágyabb *d*, *ð*-re változik, pl. *tauða* hím, hímnemű, L. *teudo*; *eðne* anya, L. *edne*; *tudno* tonna, L. *tudno*; *pūðu* závar, zárt hely, L. *puodo* | *šaððe*-lenni (fieri), L. *šadde*; *ðäððe*-lenyomni, L. *tädde*; *maððer* eredet, törzsök, L. *madder* | *velled*-lefeleküdni, L. *vellete*; *stuorude*-nagyobbítani, L. *stuorete*- | *keðkam* böleső, L. *kätkem*, *kätka*. — Megtörténik azonban az is, hogy a *d* *t*-re vagy *ð*-re, a *dd* *tt*-re, a *t* pedig *ð*-ra változik, mint *valte*-venni, L. *valde*; *vuötne* szerencse, L. *vuodna* | *keðge* kő, L. *kedke*; *múode* nyugtalanság, L. *muode* | *kuötte*-hordani, elleni, szülni, L. *kuedde*- | *ðon* te, L. *ton*, *todn*; *olmáides* embereit, L. *olmaites*; *ðätte*-, L. *tädde*; *meiðē* mit, L. *maite*.

Nevezetesebb hangtani változások, melyek nem alkotnak tájszólásbeli különbséget, hanem a különböző szövegekben hol itt, hol ott csak esetleg fordulnak elő, még a következők:

k helyett *g* és viszont: *kalke*.: *kalge*-fogni, akarni; *raike*: *raige* lyuk; *krühito*, L. *gruto* fazék; *kedke*: *kedge* kő | *kolle* D.: *golle*, *gulle* L. arany; *ëgus* D.: *äkos* L. rejtett; *velgud* D.: *velket* L. fehér; *selge* D.: *selke* L. hát (dorsum).

d h. *r*: *kedge*: *kerge* B. kő; *piedegñes*: *piergñes* B. lapoczka (L. *pedges*, *pergnes*). — A *d*-ből az átmenet *r*-be a *ð* révén történt (v. ö. Donner jegyzetét, mely szerint a *ð*-t, ha utána *g*, *k* következik, majdnem *r*-nek ejtik Sorseleben és Jokmokban is).

s h. *š*: *šudñet*: *šudñet* sötétség; *sälbmτ*, L. *šälma* küszöb; *orjas* délnek, D. *orjaš*.

k, *c* h. *ë*: *kägñel* B.: *ägñel* L. mély | *uce*: *uče* kicsiny.

2. Ragozásbeli hangváltozások.

A lpS.-ban a ragoknak a névszóhoz vagy igéhez járulása folytán keletkezett olyan hangváltozásról, mint a lpF. vagy a lpE.-ban nem lehet szó. A mi változás van, az is csak esetleges és nem köthető biztos törvényhez. Még legrendszeresebb változást tüntet föl az *e* magánhangzó. Ez ugyanis a név- és igeragozásnál számos esetben vagy *a*-ra változik, vagy pedig ha *i* következik utána (az egyes számú allativust kivéve), az *i*-be olvad. Ilyen *i*-be olvadást az *a*, *o* magánhangzóknál is tapasztalunk, de csak kivételesen. Példákat itt fölösleges felsorolnom, mert az egyes változásokat az illető helyen mindig megjelölöm.

Az igeragozásban az *e*-nek *a*-ra változásán kívül még más hangváltozást is találunk, nevezetesen a praeteritumban az *a* néha *ä*-re, az *uo* diphthongus pedig *ue*-re változik vagy *ū*, *u*-ba vonódik össze, pl. *alge*-kezdeni, praet. (sing. 3.) *älgi*; *vaze*-járnai: *väzi*; *lahpe*-hagyni, elveszteni: *lähpi*; *vadde*-adui: *väddi*; *kalke*-(*kalge*-): praet. (plur.) *kälgen* (de van *algi*, *lahpi*, *väddi*, *kalgen* is) | *kuoche*-v. *kuoche*-futni: *küci*; *čuoce*-hozzáfogni: *čueci*; *puokte*-(*puökte*-) vinni, hozni: *puokti* v. *pukti* (de így is van: *kuoči* v. *kuoci*; *čuoci*, *puokti*). — Mind ez alakok Budenz szövegeiben fordulnak elő.

Megemlítendő még az *n* genitivusragnak elejtése a birtokos ragozásban, mint *aččen* (ered. *aččenem*, *aččenem*, *aččenn*) atyámé; *aččät* (er. *ačče-n-t*) atyádé; *aččes* (er. *aččens*) atyjáé. Eliesik ezen kívül még a *b* accusativusi rag is az első birtokos személyrag előtt, mint *aččam* (er. *ačče-b-m*) atyámat. A *b*-nek kiesését itt még eredetibb *ačč-me-m*, *aččemm* alakból is magyarázhatjuk.

3. §. Mássalhangzók erősbulése és gyöngülése.

Erősbulésről és gyöngülésről olyan értelemben mint a lpF. vagy lpE.-ban, a lpS.-ban nem szólhatni. Ott az erősbulésnek és gyöngülésnek ugyanis nagy szerepe van a név- és igeragozásban és abból áll, hogy a szerint, a mint a szótag nyílt vagy zárt, az egyszerű hangok kettősekké, a gyengék erősekké lesznek és viszont. A lpS.-ban a szótag nyíltságának vagy zártságának semmi befolyása sincs az erősbulésre vagy gyöngülésre és nem is más, mint hogy az *m* elé gyakran *b*, az *n* elé *d*, a *k*, *t*, *c*, *č* hangok elé pedig *h* járúl, továbbá hogy az egyszerű hangok gyakran kettősekké lesznek. Az így erősített szavak legnagyobb része ragozva vagy nem ragozva egyképen használatos erősítéssel vagy a nélkül, pl. *olbma* v. *olma* ember, *kolbma* v. *kolma* három; *albme* v. *alme* ég; *ilbme* v. *elme* regio, terra | *pārðne* v. *pārne* gyermek, legény; *adno*-v. *ano*-követelni; *kaidno* v. *kaino* kötél | *čahkane*-v. *čakane*-férfi; *kaihko*-v. *kaiko*-szaggatni; *kāhte*-v. *kāte*-köszönni | *kiesse*, L. *kese* nyár; *pivve*-, L. *pive*-melegen lenni, nem fázni; *pirre*, *birre*, L. *bire* medve; *vallo*-, L. *valo*-jajgatni, sírni; *korve* D. kép, L. *kove*, *kov*; *veikke* D. réz (messing), L. *veike*. — Az utóbbi két erősbulés csak Budenz és Donner szövegeiben fordul elő.

II. Alaktan.

Névszó.

4. §. Névragozás.

A lpS. nyelvjárás viszonyragokban gazdagabb és teljesebb mint a lpF., lpE. vagy a lpK. dialectus. A lpF. lpE. és a lpK. az egyes szám genitivusában és accusativusában már csak a tiszta töt, illetőleg annak erősült vagy gyöngült alakját tüntetik föl. Ezek ellenében a lpS. e két eset megkülömböztetésére külön ragokat használ. A többi három nyelvjárásnak az inessivus és elativusra közös ragja van, a lpS. ezeket is külön ragokkal jelöli meg.

A lpS-ban a minden ragozható névszóhoz járuló viszonyesetek a következők:

1. **Nominativus.** Az egyes számban megegyezik a névszótóvel, ha a szó magánhangzóval végződik; a mássalhangzón végződő szóknál a töt egy vocalissal ki kell egészíteni: *māna* gyermek, *jägña* jég, *ačce* atya, *čace* víz, *požžo* betegség, *mānu* hold, *pāru* hullám | *jerbme* v. *jerme* velő (cerebrum), ész; *fabmo* v. *famo* erő; *olbma* v. *olma* ember, férfi; *lebma*, *liebma*, L. *lema* leves | *veholač* ellenség (tő *veholače*); *čüpot* nyak (tő *čüpote*); *oks*, L. *uks* ajtó (tő *okse*, *ukse*; ez utóbbi meg is van még mint nom. Bud. szövegében); *nahkar*, *nakkar* álom (tő *nahkare*.) — A nominativus többesszámi alakja megegyezik a *h* képzős többesi névszótóvel, melyhez más esetragok nem járúlnak. Ez a *h* a népnyelvi szövegekben ma már nem hallható és meglevését vagy nyomát csak a végmagánhangzó megnyújtása jelöli: *almačeh*; *čalmeh*: *čalme* szem; *peivch*: *peive* nap; *kaikah* (B. *kaike'*) *vicsatejeh*: *kaik* omnis, *vicsateje* lakó | *sāme'*: *sabme* lapp; *veholačeh*, *māna'*, *stālo'*: *stālo* óriás B. | *neidača'*: *neidač* leányka; *pārnača'*: *pārdnač*, *pārnač* gyermek; *olma'*; *vānesa'*: *vānes* hiányzó; *pāru'* D.

Jegyzet. Az lpE. szintén *h*-val jelöli a többes nominativust, a lpK. semmi raggal, a lpF. azonban eredetibb *k* ragot őrizett meg.

2. **Genitivus.** Ragja az egyes számban egy a tőalakhoz járuló *n*, pl. *loddén*: *loddé* madár; *saijen*: *saije* hely; *hugson*: *hujso* gond; *ādnamén*: *ādnam* föld | *ńalmen*: *ńalbme* száz; *almen* ég:

alme, *alme*; *jubnelen*: *jubnel* isten; *kaudnen*: *kaudne*, *kaune* holmi; *kuimen*: *kuibme* társ. — Budenznél néhány olyan szót is találunk, a hol a *tő* vég *e*-je az egyes-sz. genitivusban *i*-vé gyengült, mint *värin*: *väre* hegy; *jaurin*: *jaure* tó; *kötin*: *köte* ház (így is: *vären*, *jauren*, *köten*).

Donner szövegeiben az egyes-számi genitivust ugyancsak *n* raggal találjuk; de ugyanitt több példa van arra is, hogy a genitivusi *n* rag el is maradhat, pl. *čace vuotai* víz alá (e h. *čacen vuolai*) 85. l. | *nubbe sīta oive* (e h. *sītan oive*) a másik falunak feje 84. l. | *oive koiku* fejhez (*tē le nubbe sīta oive tai sītai oive koiku pōtam*: most a másik falunak feje ezen falvak fejéhez jött) 84. l. | *aijataka nalne* a medvebőrön (e h. *aijatakan n.*) 83., *poššu nalmi* a lapp sátor szájához (e h. *pošsun n.*) 83., *päive neita* a nap leánya (e h. *päiven n.*) 103., *köte dāgamisne* a ház csinálásában v. csinálása közben (e h. *köten d.*) 104. Úgy látszik az *n* elhagyása mind nagyobb és nagyobb tért kezd foglalni és valószínűleg a lpS. is odajut majd idővel, a hová a többi lapp nyelvjárás, hogy az egyessz. gen. jelölésére nem fog külön ragot használni. — Az irodalmi szövegekben is találkozunk már az *n* gen. rag elhagyásával, mint: *jamem' vaivesne* a halál bajában v. kinjában (e h. *jamenen v.*).

A többes-számi genitivusnak ragja tőhöz járuló *i*, pl. *vieljai*: *vielja frater*; *stāloi*: *stālo* óriás; *veholači*: *veholač* B.; *sītai*: *sīta* falu; *luotui*: *luotu'* (L. *luotoh* csak többesben használatos) sivatag; *keđkai*: *keđke*, L. *kedke* kő; *sabbeki*: *sabbek* D. hócipő; *pakoi*: *pako* szó; *välkogesvuotai*: *välkogesvuot* tartozás, adósság; *rokkolvasi*: *rokkolvas* L. könyörgés. — Az *e* véghangzó majd mindig, az *a* és *o* pedig néha beleolvad az *i*-be, pl. *pārdni*: *pārdne*; *peivi*: *peive*; *vaivi*: *vaive* baj; *tobdesteji*: *tobdesteje* megvalló, gyónó; *välji* (v. ö. *vieljai*); *keđki* (v. ö. *keđkai*); *sīti* (v. ö. *sītai*), *skiälbmi*: *skiälbma* gazember; *pōci*: *pōco* rénszarvas; hangváltozással: *sāmi*: *sabme* lappság (pl. *sāme'* lappok, lapp emberek) B. — Donnernél az *i*-t megnyújtva is találjuk: *pessī*: *pesse* külső nyirfahéj; *juolgakī*: *juolgak* lábra való, hárisnya 122; *neiti olkē-virtē nalne* (*virte* nincs meg a szótárban, de alighanem ugyanaz mint a finn *varte*: szár, nyél; — a kifejezés fordítása: «a leányoknak vállára [tkp. vállá szárára]») 113.

J e g y z e t. A többes gen. *i* ragja nem egyéb mint azon pluralis képző, melyhez a többi esetek is járúlnak; a tulajdonképeni

gen. rag pedig elkopott. Ha tekintetbe vesszük az egyes-sz. genitivusának *n* ragját, bizvást föltehetjük, hogy lpS. gen. pl. ragja *in* volt. Ha nem sajtóhiba, a többes gen. e teljesebb alakját meg is találjuk egy helyen Donner szövegében: *airuin: airu* evező (*jō külu' airuin spohkasa'*: már hallatszanak az evezők csapkodásai) 65. — A teljesebb alak a többi dialectusban sincs már meg, ott is csak *i-t*, illetőleg *ij-t* találunk.

3. Accusativus. — Egyes-számi ragja a svéd-lappság legnagyobb részében egy a tőalakhoz járuló *b*, pl. *kiedkeb: kiedke* kő; *pardneb: pardne; mehceb: mehce* erdő; *okseb: oks (ukse)* ajtó; *tollob: tolo* tűz; *karvob: karvo* ruha B. || *laipeb: laipe* kenyér; *kätāb: kätā (kiäta)* kéz; *úuolab: úuola* nyíl D. || *jerbmēb: jerbme*; *nammab: namma* név; *nisunēb: nisun* asszony; *torvob: torvo* remény.

Jegyzet. Az egyes-számi accus. jelölése eltér a többi lapp nyelvjárásától. A lpF. egy.-sz. accusativusa vagy olyan mint a tőalak, vagy pedig, ha hanggyengülés vagy erősbülés lehetséges, az accusativust ezzel találjuk megjelölve, mint *jokka* folyó, acc. *joŕa*; *gietta* kéz, acc. *gieda* | *rumas̄* test, acc. *rubmas̄*; *najer* álom, acc. *nakkar*. — A lpE. vagy megnyújtja a tő véghangzóját, vagy pedig szintén gyöngülés vagy erősbülés történik, pl. *okko* hét (hebdomas), acc. *oho*; *soate* háború, acc. *soade* | *juölge* láb, acc. *juölge* | *vahē* tartozás, bűn, schuld, acc. *vare*; *pännu* kutya, acc. *pändnu*. — Az accusativus eredetibb alakja valamennyi lapp dialectusban *m* volt. Ez a lpS.-ban *b* re változott, a többi lappságban pedig eltűnt; a gyöngülés, erősbülés, hangnyújtás azonban élénken tanuskodnak a megvolt, de most már elkopott tárgyrag hatásáról. Ennek az elkopott *m* accusativusi ragnak nyoma a lpF.-ban csak a *dat* mutató névmásnak *dam*, a lpE.-ban pedig a *tot, tat* névmásnak *tom, tam* accusativusi alakjában maradt fenn.

A lpS. nyelvjárásban azonban nem csak a *b*, hanem az eredetibb *m* alakot is bőven találjuk. Donner gyűjteményében számos *m*-es accusativusra akadunk, pl. *laivem: laive* hajó; *ajja-röüdem (ajja-röüdim): ajja-röüde* vashorog; *čuolbmam: čuolbma* csomó; *rājum: rāju*, L. *rajo* lakodalmi ajándék a lappoknál; *virum: viru*, L. *viro* vihar, szélvész; *morbmim: morbmī* csikó; *vaðnasam: vaðnas* esónak, hajó; *mellasem: mellas*, L. *mele* kormány, gubernaculum; *čautakam: čautak* kulcs (Päiven pärne'); *pardnem: pardne; āra-hau-*

tem: *ārahautē* kőgödör, kincses gödör; *stainam*: *staina*, *stainak* meddő nőstény rénszarvas; *mallasem*: *mallas* lakoma (Pišša-Paššan pardne). — A *b-n* kívül az eredeti *m-nek* még egy *v*, sőt *n* változatát is találjuk mint accusativusi ragot, pl. *āluv*: *ālu*, L. *ālo* baromnyáj 83.; *mallasav*: *mallas* (ceggebet *mallasav* állítsatok lakodalmat, richtet eine mahlzeit an) 85.; *vuordnusav*: *vuordnus* eskü 90.; *stainav*: *staina* rénszarvasborju 92; *mānav*: *māna* gyermek (*keseh manav jaurai*: húzd a gyermeket a tóba) 120. | *mānun*: *mānu* (így is *mānum*) 62., *skerrun* (így is *skerrum*): *skerru* korong, trochus, orbiculus 62; *tālu*: *tālu* major ház, finn *talo* 62; *vuördnusan* (így is: *vuördnusar*) 83; *keresvuoten*: *keresvuot* szeretet 128.; *lakkamusen*: *lakkamus* legközelebbi (*luode erit valda so lakkamusen vānab*: a golyó elveszi legközelebbi barátját) 128. — Bud. szövegében ered. *m-nek* *v*, illetőleg *u-ra* változását szintén megtaláljuk, de csak ez egy példában: *mubbeu čalmev* másik szemet (*mubbe(b) čalme(b)*). — Donner megjegyzése szerint a *b-s* accusativus a herjedali, az *m-es* a többi déli, az *n-es* pedig az éjszaki svéd-lappságban használatos.

Az accusativus ragja előtt gyakran elváltozik a *tő* vég *e-jé*, mint *podnab*: *podne* férj; *lagab*: *lage* törvény; *kiälab*: *kiäle* nyelv. — Megemlítésre méltó még, hogy Donner szövegeiben olyan accusativusi alakra is akadunk, mely mellől a tárgyrag hiányzik, mint *porjus*, e. h. *porjusab* vitorla (*porjus porri* fölhúzta a vitorlát) 65.

A többes-számi accusativus ragja általában *it*; ez is a *tőhöz* járúl és az *e* véghangzót magába olvasztja, pl. *čorvit*: *čorve* szarv; *čeukit*: *čeuke* madárfi; *treplīt*: *trepie* folt; *aihtikit* (v. *aitigit*): *aihtike* szülék; *peljit*: *pelje* fül | *ollmait*: *ollma*; *kūnait*: *kuna* hamu; *piärgoit*: *piärge* hús; *laikoit*: *laiko* adósság; *p'ēsutakit*: *p'ēsutak* fűzfa; *teudnarit*: *teudnar* szolga; *č'äpotit*: *č'äpot* nyak. — Donnernél a többes-sz. accusativus számos esetben hosszú *i*-vel is van, mint *podnīt*: *podne* férj, férfi 61; *aulokīt*: *aulolk*, L. *anleolg* kereszt-rúd lapp sátor fölött, melyen a szoknyák lógnak, vitorlarúd; *juokšit*: *juokse* íj; *sailīt*: *saitē* dárda; *spaggakīt*: *spaggak*, L. *spaggok* lánda 85.

A Budenz közlötthe népnyelvi szövegben és Donnernél is egykétszer a többes tárgyragnak még egy teljesebb alakja is előkerül, t. i. *ite*, *ide* B. | *ite*, *īte*, *īta* D., pl. *k'edkite*: *k'edke* (*kedge*, *kedke*);

tüktite: *takte* csont; *juoksite*: *juoks* (*juokse*); *herkite*: *herke* hím rénszarvas; *puocite*: *puoco* (*póco*) rénszarvas; *vadnemite*: *vadnem* hód, biber; *cobbite*: *cobb* béka; *luddite*: *lodde* madár | *kuilide*: *kuile* hal || *muonasite*: *muones* halott (Donner fordítása szerint; L.-nál nincs meg; — *lěji okteb tőjam, muonasite laškalam akti*: er hatte den sturm gebrochen, die todten mit einander versöhnet) 88.; *varreküte*: *varrek* cipők, melyekkel jól lehet futni 84.; *krapuküte*: *krappuk*, L. *krappok* bőrkeztyű 84.; *peipārīte* csapda, medvefogó (D. fordítása sz.; L.-nél nincs meg); *porjasīta*: *porjes* vitorla; (*porjasīta pohkannaltā*: a vitorlákat földuzzasztja) 66.

Jegyzet. A többes-sz. accusativusának teljes alakja az egyes-száméval összehasonlítva *-itam*, *-item* volt. A *m* tkpeni accusativusi rag elkopásával *-ita*, *ite*, még tovább kopással *-it* maradt fön. Ennek első tagját, az *i*-t mint plur. képzőt említettük már a többes-sz. genitivus tárgyalásánál. A *t* szintén nem egyéb mint a majd valamennyi ugor nyelvben ilyen alakban előforduló többes-számi képző, mely a lappban *k* (*h'*)-vá változott (l. nom. pl.). — Az összetett *it* többes-sz. képzőt még az allativusban is találjuk. — A többes-sz. accusat. a többi nyelvjárásban kis hangalaki eltéréssel ugyanaz mint a lpS.-ban (lpF. *-id*; lpE. *-id*; lpK. *-ijt*).

4. C o m i t a t i v u s. — Ragja az egyes-számban egy a tőalakhoz járuló *in*, melybe az *e* véghangzó ritka kivétellel beleolvad, pl. *saihtin*: *saihte* kopja; *puvin*: *puve* marha; *nīpin*: *nīpe* kés; *gollin*: *golle* arany; *kroppin*: *kroppe* test; *haddoin*: *haddo* bosszú; *äloin*: *älo* nyáj; *ahkain*: *ahka* asszony; *silbain*: *silba* ezüst; *jėtanasin*: *jėtanas* óriás; *piktasin*: *piktas* ruha; *autanemin*: *autanem* haladás, siker | *jasketusein*: *jasketus* vigasztalás Kk. 122; *vuollekesvuotein* és *vuollekesvuotain*: *vuollekesvuot* alázatosság, humilitas Kk. 37 és 7.

Lindahl csak ezt az *in* ragot ismeri; előfordúl azonban az irodalmi szövegekben egy teljesebb *ina* alakja is, melyet Donner gyűjteményében *ine*, *ijn'* változatban is találunk, pl. *torvoina*: *torvo* remény K. 13.; *pakoina*: *pako* szó K. 16.; *kudnina*: *kudne* tisztelet, gyönyörűség Ps. 77; *ńalmina*: *ńalme* száj Ps. 77; *armoina*: *armo* kegyelem Ps. 77; *varresvuotina*: *varresvuot* ép egészség Ps. 23. | *spaggakāne*: *spaggak* dárda D. 86.; *vuotlabčijn'* (uejoki nyelvjárásban: *vuoktaläučin*: mit haar-zügel, D. ford. szerint; L. *labče* habena) D. 120.

J e g y z e t. Az egyes-sz. comitativus a lpF. és lpE.-ban is *in*, a lpK.-ban *ijn*. Az oroszlapban azonban ezen *ijn*-en kívül még egy más com. rag is fordul elő, t. i. *-l*; pl. *vanzel*: *vans* csónak (*ja,vre milte vi, lki vanzel*: a tavon elindult a sajkával NyK. XV. 139.); *nieskemel*: *nieskem* husoló kés (*nieskemel kovta iöce äa,cki*: egy husoló késsel keresztülvágta a homlokát) NyK. XV. 141. — Lehet, hogy ebben az *l*-ben megmaradt az eredetibb *ln* finn *-llä*, *-lla*, (ered. *l-nä*, *l-na*) első része ép úgy mint *sne* iness. a lpS.-ban; de az is meglehet, hogy ez *l*-ben a finn nyelv hatásának egyik nyoma van meg.

A többes-számi comitativus ragja *i*, pl. *vuovdnai*: *vuovdn* félelem Ps. 87; *törnei*: *törne* tövis Ps. 87 (*vuovdnai leh ton albeto-vum, tass ai törnei kronetum*: félelmekkel rágalmaztattál, azon fölül tövisekkel megkoronáztattál); *almaçi*: *almaç* Ps. 92 (*tasne miije aktetoveb jubmelin ja almaçi*: ebben mi egyesülünk istennel és az emberekkel); *judari*: *judar* zsidó E. 197; *teudnari*: *teudnar* szolga E. 197 (*te tuobbelin toro-knihtah akten oiveolminesa ja judari teudnari Jesuseb*: ekkor megfogták a katonák vezérükkel és a zsidó szolgálkával Jézust); *kadheli*: *kadhél* könny K. 126 (*mon verteb kunait porret ko laipeb, ja jukkemasam kadheli säkotet*: nekem hamut (hamukat) kell ennem mint kenyeret és italomat könnyekkel vegyíteni). — A com.-nak ezen alakja azonban nagyon ritka. Leginkább összetétellel képeztetik a többes-sz. genitivus és a *kum*, *kum* viszonysszóval, mint *pakoi kum* szavakkal; *rokkolvasi kum* imádságokkal; *välkogesvuotai kum* kötelességekkel | *kätij kum* kezekkel D. 132.

J e g y z e t. A többi lappságban nincs a többes comitativusnak ragja, ott is a *kum*, *kujm*, *gujm*-mal összekötött genitívussal fejezik ki. Ez okból hajlandó vagyok fölteni, hogy a lpS. többes-sz. comitativus nem egyéb mint eredetileg több. genitivus, mely *kum* nélkül használva is megtartotta comitativusi értékét.

5. Essivus. — Ragja az egyes-számban a tőalakokhoz járuló *n*, pl. *rektotasen*: *rektotes* irány, richtschnur (*rektotasen adna*: irányul birja Kk. 132); *skadan*: *skada* kár (*skadan orrot*: kárul lenni Kk. 108); *savotaken*: *savotak*, *-es* kívánni való, erwünscht (*savotaken le* Kk. 87); *pelikanen*: *pelikán* (*mon leb aktalakaç pelikanen mecesne*: én olyan vagyok mint a pelikán az erdőben K. 125.) | *päggan*: *pägga* szél (*pötus päggan päiven pärne*: jöjj

szélként napnak fia) D. 63.; *vehkēn*: *vehke* segítség D. 87. — Az essivusi alak időhatározóul is szolgál, úgy mint a finnben, pl. *aiken*: *aike* idő (*vuostes aiken* először) B.; *kolmad peiven*: harmad nap B. | *färten jaken* minden évben Kk. 80. | *kolman aiken* háromszor; *kuökten aiken* kétszer D. 135.

A többes-szám essivusának ragja *in*, Donnernél így is: *ine*, pl. *kocejin*: *koceje* virasztó, éber (*juoit herra kocejin kaudna*: a kiket az úr ébren talál Kk. 132); *arbolačĭn*: *arbolač* örökös (*arb. orrot*: örökösöknek lenni K. 16); *lĭkkokasin*: *lĭkkokes* szerencsés (*l. viesoh*: szerencsésen [szerencsésekkül] élnek Kk. 121) | *karvasin*: *karves* kész (*karvasin lĭh*: készen vannak D. 85); *koððine*: *koððe*, L. *kodde* erdei rénszarvas D. 104; *keðkine*: *keðke* kő D. 104.

Az essivusnak gyakran olyan értéke van mint a finn translativusnak, pl. *akkan valdet* feleségül venni Kk. 97.; *osalacĭn sadet* részesekké lenni Kk. 18.; *takka mijeb . . . tuñi muotogasiñ ja lĭkkokasin*: tégy minket . . hozzád (tkp. neked) hasonlókká és [előtted] kedvesekké Kk. 40; *takket kaikit almačĭt mu oppetesmanain*: tegyetek minden embert tanítványaimmá. Kk. 131. | *koððine šäðða*: vad rénszarvasokká lesz D. 104.

J e g y z e t. A lpF., lpK. és lpE. nyelvjárásokban az essivus ragja az egyes számban olyan mint a lpS.-ban, a többes számban, a lpK. kivételével, hol szintén *n*, *in* a ragja, azonban hiányzik.

6. Inessivus. — Ragja általában *sne*, D-nél és az E. szövegben többször rövidült *sn* is, pl. *mehcesne*: *mehce* erdő; *kirjesne*: *kirje* könyv, levél; *ahkasne*: *ahka* asszony, feleség; *fárosne*: *färo* költözés, társaság; *väraldesne*: *värald* világ; *čoggolvasne*: *čoggolvas* gyülekezet | *surgosn'*: *surgo* szomorúság D. 123.; *fangakotesn*: *fangakote* börtön E. 9; *algosn*: *algo* kezdet E. 14; *radesn*: *rade* tanács E. 18; *nammasn*: *namma* név E. 21; *heimasn*: *heima* ház, otthon E. 37. — A *sne*-n kívül még egy inessivusi rag van, *n*, pl. *saijen*: *saije* hely Ps. 3.; *almen*: *alme* ég Ps. 35.; *ädnamen*: *ädnam* föld; *tempelen*: *tempel* templom Kk. 2. | *okten*: *okte* eső D. 62.; *Ruöhten*: *Ruöhte* Svédország D. 67.; *kuökten pēlen* két oldalon D. 85.; *kiätan*: *kiäta* D. 85.; *vaiven*: *vaive* baj D. 63. — Különös egy.-számi inessivus alakok; *vaðnasĭn*: *vaðnas* hajó; (*lākus vaðnasĭn vielan värē*: van-e a hajóban még hely) D. 64;

mietalahkĕn: *mietalahke* jó szerencse D. 63. *vuõsstalakhkĕn* balsors D. 63.

A többes-szÁmban az inessivusi rag a többes *i*-hez járul, alakja tehát *isne*, *ĭsn*, *isn*, *in*, *ĭn*, pl. *aikisne*: *aike*; *pargoisne*: *pargo* dolog; *vaimoisne*: *vaimo* szív; *gruopteisne* Kk. 109, L. *gruopta* sír; *uõõlmisne*: *uõõlm* vélemény; | *dāgamisne*: *dāgam*, L. *takem* cselekvés, csinálás; *duörkastemisne*: *duörkastem* ágakkal behintés (L. *turgestet* ramulis sternere) D. 104. | *poddusisn*: *poddus* szétszört, ritka D. 61.; *muodĭsn*: *muode*, L. *muode* nyugtalanság; *sālahaisn*: *sālah* fogás, különösen halfogás D. 63. — *karjelpĕtĕn*: *karjelpĕle* karjeli rész D. 67.; *pānin*: *pāne* fog D. 86.; *vaimupakĕsĭn*: *vaimupakĕs*, L. *pakĕs* szívfájdalom D. 63. — Lehet, hogy a fõntebb említett *mietalahkĕn*, *vuõsstalakhkĕn* alakok szintén többes számban vannak. — Különösen figyelemre méltó az *s*-nek *n*-hez hasonulása ebben a szóban *supmaisine* D. 63. (D. «in der entzückung»-nak fordítja; L.-nál nincs meg), melynek *sopmaisine* változatát is találjuk D. 70. — Ezen alak kulcsul szolgál az *n*-es inessivus megmagyarázására; a *sne*-bõl lett *nne*, aztán a vég *e* elkopásával *nn*, *n*.

J e g y z e t. A most fõlsorolt inessivusi ragokat a többi lapp dialectus nem ismeri. Az iness. jelölésére külön alakjuk nincs is, és az elativusi *st*-vel jelzik az inessivust is; csak a lpK.-ban találunk a több.-szÁmban *-ijn* ragot.

7. E l a t i v u s. Legközönségesebben *st* raggal találjuk, mely mindig a tõhöz járul, pl. *melkest*: *melke* tej; *laddost*: *laddo* molesztár; *pĭnost*: *pĭno* kín B. | *ĕdnest*: *ĕdne*; *ahĕest*: *ahĕe*; *ālust*: *ālu* D. | *peivest*: *peive*; *vadast*: *vada* veszedelem (B. *vāda*, L. *vahda*); *arvost*: *arvo* érték; *šeudĕdest*: *šeudĕt* sötétség; *jabmemest*: *jabmem* halál; *allakasest*: *allakas* magasság. — Budenz és Donner szövegeiben ezenkívül az *st*-nek teljesebb *ste*, *sta*, *sti* alakjait is találjuk, igaz, hogy csak egy-két példában, mint *rõuteste* vas: *rõute*, *route* B.; *hankahiste* (D. így fordítja «von der rennthierweide»; L. nem ismeri): *hankahi*(?) D. 83. | *akkunasti*: *akkuna* ablak, L. *ikkon* D. 85; *ikkunasta*: *ikkuna*, L. *ikkon* D. 86. (finn *ikkuna*).

A több.-szÁmi elativus ragja *ist*, melyet Donnernél még *ĭst*, Bud.-nél pedig *iste* alakban is találunk; pl. *pahatahkejist*: *pahatahkeje* gonosztevõ; *kõnist* hamú: *kõna*, L. *kuna* B. | *textaist*: *texta* szöveg; *suddoist*: *suddo* bűn; *almaĕist*: *almaĕ*; *āngĕlist*:

ängel angyal | *kedgist* : *kedge*, L. *kedke*; *muorist* : L. *muor*, *muora* fa; *juovaist* : *juova* köteher D. | *čalmist* : *čalme* szem D. 65.; *küasist* : *küase*, L. *kuosa* fenyű D. 64. | *olmaiste* : *olma*, *olbma* B.

Említésre méltó még ezen elativus alak : *siggasisten*, melyet D. «aus der backenhöhle»-nek fordít (L. szótárában nincs meg) D. 61.

8. Allativus, illativus. — Ragja az egyes számban *i*, mely előtt a *tő e* véghangzója majd mindig *a*-ba megy át; pl. *podnai* : *podne* fenék, *raikai* : *raike* lyuk; *jaurai* : *jaure* tő; *kaddai* : *kadde* part; *lodnestejai* : *lodnesteje* megváltó; *peivai* : *peive*; *ňalmi* : *ňalme*; *oivai* : *oive* fej; *párnai* : *pärne* (*pärdne*) | *čoutetebmai* : *čouteteme* föloldás, fölzsabadítás; *kudnetemai* : *kudneteme* tisztelet; *čoggolvasai* : *čoggolvase*; *oivemusai* legfölső, legfőbb : *oivemuse* | *hägga* lélek : *hägga*; *aikai* : *aika* nagyatyja; *maddui*; *maddu* D., L. *maddo* eredet, származás; *ustoi* : *usto* kívánság; *karvoi* : *karvo* ruha; *šudňedi* : *šudňed*; *jabmemi* : *jabmem*; *rainesvuoti* : *rainesvuot* tisztaság | *heibmai* v. *heimai* v. *heibmi* háza; *olbmai* v. *olmai* : *olbma*; *kähčelebmai* v. *kähčelemai* : *kähčelem* kísértés. — Budenz népnyelvi szövegeiben az *i*-nek teljesebb je alakja is előkerül, pl. *merraje* : *merra* tenger; *kieččaje* : *kiečče*, L. *keče* vég, extremitas. — Ezeken kívül még egy allativus raggal találkozunk, t. i. *s*-sel. Magánosan csak elvéve fordul elő, pl. *vazzin* *bajas solus* : fölmentek a szigetre. Friis, Lappiske sprogprøver 107 (egy vefseni mesében — Budenznél *suoloi*). Ugyanezen *s* van meg némely névmási alakon, mint *mōnoi*, *tōnoi*, *sōnoi* mellett *mounos*, *todnos*, *sodnos*, továbbá több illativus-alakú névutónál és határozónál, pl. *kuhkes* v. *kuhkas* messzire : *kuhke* hosszú; *olkos* ki; *tuos* oda; *paijas* föl, fölfelé; *piňnos* hátra; *vuoles* le, alá; *maňgas* hátra, hátra felé; *mehčes* messzire stb. — Hozzájárult személyragok előtt mind az egyes mind a többes-számban csak az *s* illativusi rag használatos, pl. *ilčasan* bőrömbe : *ilče*; *aččasat* atyádnak : *ačče*; *aččasane* atyánkak; *vaimosus* szívének : *vaimo* (v. ö. *ilčai* bőrnek; *aččai* atyának stb.) Ugyanígy használatosak a személyragokat fölvevő illativus-alakú névutók is, mint *koikasan* hozzám : *koik* -hoz; *paijelasas* maga fölé : *paijel* fölött stb. (L. bővebben a *birt.* ragozásnál.) — Az *s* és *i*-t együtt, vagyis a teljesebb *si* ragot is megtaláljuk néhány comparativus képzővel ellátott határozó alakon, mint *paijebusi* fölebb, fölebbre : *paije* (*paijeb*); *lakkabesi* közelebb, közelebbre : *lakka* (*lakkab*); *kukkebesi* tovább

(*kukke kukkebesi magis magisque*): *kukke* (*kukkeb*); *autebesi* előbbre: *aute* (*auteb*) | *ruoptolesi* hátrafelé. (Ezeknél csak az a kérdés, vajjon az *s* nem a comparativus képzőhöz hozzájárult kicsinyítő képző-e?) — Az *s* (*si*?) a hajdani teljesebb *sen* illativusi ragnak maradéka (v. ö. f. *h-n*, ered. *s-n*).

A többes-számban az allativus ragja *it, iti*, pl. *kaikit* minden, mindenki: *kaike*; *almačit*: *almač*; *nuorabit*: *nuorab* fiatalabb; *vuorasubit*: *vuorasub* öregebb | *kaikiti* Kk. 9, *kaikeiti* Kk. 142 (v. ö. *kaikit*); *olmaiti*: *olma*; *pahaiti*: *paha*; *välkōlačiti*: *välkōlač* adós. — Lindahlnál nem találjuk, de az irodalmi szövegekben gyakran előkerül az allativusnak egy *ita* alakja is; pl. *almačita* Kk. 150; *velkōlačita* Kk. 54., *prästaita*: *prästa* pap E. 196.; *čuožžotejita*: *čuožžoteje* kezelő, administrator E. 196.; *vuorasubmusita*: *vuorasubmus* legöregebb. E. 196.; (*te äska jätti Jesus oivemus prästaita, tempelen čuožžotejitu ja vuorasubmusita, kuteh* . . . = ekkor aztán mondá Jézus a főpapoknak, a templom kezelőinek és a legvénebbeknek, a kik . . .). — Különös alak: *vaššolačitai*: *vaššolač* ellenség (*tokum sitab vaitet ai armob vaššolačitai*: veled az ellenségeknek is kegyelmet akarok kérni) Ps. 81. Nem sajtóhiba. E szóban a több.-sz. allativusnak teljesebb alakját láthatjuk, mint-hogy az *it, ita* mint már föntebb említettük, nem egyéb mint a többes-sz. ragja.

9. A *bessivus*. Külön *abessivus* a lappban mint a finnben tulajdonképen nincs is. A mit ma *abessivus*nak nevezünk, az eredetileg nem volt egyéb mint a névszó genitivusának összetétele a *taka* viszonzyszóval, mely az idő folyamával *tak*, sőt *t-vé* rövidült. Világosan látjuk ezt még a névmásoknál: *muta* nélkülém, gen. *mu*; *mijatak*, *mijat* nélkülünk, gen. *mijan*, *mija*; *monotak*, *monot* kettőnk nélkül, gen. *monon*, *mono*. — Ezen kívül van még egy másik *abessivusi* rag is: *tta*, *pta*. A különbség a kettő közt csak az, hogy a *taka*, *tak*, *ta*, *t* ragokat csak magánhangzón végződő szók után használják, a *pta*, *tta-t* pedig mássalhangzón végződők után; pl. *aččetak* v. *aččet*: *ačče*; *akkataka* v. *akkatak*, v. *akkat*: *akka*; *nuoratak* v. *nuorat*: *nuor* fiatal | *kabmakatta*: *kabmak* csizma; *stuoresatta* v. *stuoresapta*: *stuores* nagy; *puorakatta*: *puorak* jó; *almačatta*: *almač* ember. — Az *abessivusi* rag használata különben ritka, helyette inkább a névszó genitivusát találjuk a

vana «nélkül» viszonyszóval összekötve. — A többes-számnak nincs abessivusa.

10. Translativus. — Ragja *ksi*. Összesen csak e két szón találjuk *puorebaksi*: *puore* jó D. 87. és *andegaksi* (*a. luitā*: megbocsát) D. 87. — Vajjon a hajdani translativus nyoma maradt-e meg e két szóban, vagy mindenestül finn kölcsönvétel-e, eldöntetlenül hagyom. Nagyon valószínű, hogy az utóbbi föltétel a helyes. (V. ö. finn *paremmaksi*, *anteeksi*).

5. §. A névrágok táblázatos áttekintése.

	Egyes-szám :	Többes-szám :
Nom. —		<i>h, ' </i>
gen. <i>n, ' </i>		<i>i, ī </i>
acc. <i>b, m, v, n, ' </i>		<i>it, īt, ite, ide </i>
com. <i>in, ina, īne, [ijn'] </i>		<i>i, [i kum] </i>
ess. <i>n </i>		<i>in, īn </i>
iness. <i>sne, sn', n, nne, [īn] </i>		<i>isne, īsn, in, īn </i>
elat. <i>st, ste, sta, sti </i>		<i>ist, iste, īst, [isten] </i>
allat.-illat. <i>i, je, s, [si] </i>		<i>it, iti, ita, itai </i>
abess. <i>taka, tak, ta, t, tta, pta </i>		—
transl. <i>ksi </i>		—

6. §. Paradigmák a névragozásról.

A) Egyes-szám.

Nom. <i>peive</i>	<i>pārdne</i> v. <i>pārne</i>
gen. <i>peiven</i>	<i>pārdnen</i> v. <i>pārnen</i>
acc. <i>peiveb, -m, -n</i>	<i>pārdneb, pārdnem</i> v. <i>pārneb, pārnem</i>
com. <i>peivin, -ina</i>	<i>pārdnin, pārdnina</i> v. <i>pārnin, pārnina</i>
ess. <i>peiven</i>	<i>pārdnen</i> v. <i>pārnen</i>
iness. <i>peivesne</i>	<i>pārdnesne</i> v. <i>pārnesne</i>
el. <i>peivest</i>	<i>pārdnest</i> v. <i>pārnest</i>
all. } <i>peivai</i>	<i>pārdnai</i> v. <i>pārnai</i>
ill. }	
abess. <i>peivetak, peivet</i>	<i>pārdnetak</i> v. <i>pārdnet</i> v. <i>pārnetak, pārnnet.</i>

Nom.	<i>vaimo</i>	<i>almač</i>
gen.	<i>vaimon</i>	<i>almačen</i>
acc.	<i>vaimob, -om, -on</i>	<i>almačeb, -em, -en,</i>
com.	<i>vaimon, -oina</i>	<i>almačin, -ina</i>
ess.	<i>vaimon</i>	<i>almačen</i>
iness.	<i>vaimosne, -on</i>	<i>almačesne, -en</i>
el.	<i>vaimost</i>	<i>almačest</i>
all. } ill. }	<i>vaimoi</i>	<i>almaci</i>
abess.	<i>vaimotak, -ot</i>	<i>almačatta, -apta.</i>

Nom.	<i>jukkem : ivás</i>	<i>piktes, piktas</i>
gen.	<i>jukkemen</i>	<i>piktasen</i>
acc.	<i>jukkemeb, -mem, -men</i>	<i>piktaseb, -em, -en</i>
com.	<i>jukkemin</i>	<i>piktasin</i>
ess.	<i>jukkemen</i>	<i>piktasen</i>
iness.	<i>jukkemesne, -men</i>	<i>piktasesne, -sen</i>
el.	<i>jukkemest</i>	<i>piktasest</i>
all. } ill. }	<i>jukkemi, jukkemai</i>	<i>piktasai, piktasi</i>
abess.	<i>jukkematta</i>	<i>piktasatta, -sapta.</i>

B) Töb b e s - s z á m.

Nom.	<i>peive', peiveh</i>	<i>olmah, olma' v. olmah, olma'</i>
gen.	<i>peivi</i>	<i>olmai v. olmai</i>
acc.	<i>peivit</i>	<i>olmait v. olmait</i>
com.	<i>peivi, peivi kum</i>	<i>olmi v. olmi (-i kum)</i>
ess.	<i>peivin</i>	<i>olmain v. olmain</i>
iness.	<i>peivisne</i>	<i>olmaisne, olmaisne</i>
el.	<i>peivist</i>	<i>olmaist, olmaist</i>
all. } ill. }	<i>peivit, -iti, -ita</i>	<i>olmait, -iti, -ita.</i>
abess.	—	

Nom.	<i>almačeh (-e')</i>	<i>jukkemah</i>
gen.	<i>almači</i>	<i>jukkemi</i>
acc.	<i>almačit</i>	<i>jukkemít</i>
com.	<i>almači (a. kum)</i>	<i>jukkemi (j. kum)</i>
ess.	<i>almačin</i>	<i>jukkemin</i>
iness.	<i>almačisne</i>	<i>jukkemisne</i>
el.	<i>almačist</i>	<i>jukkemist</i>
all. } ill. }	<i>almačit, -iti, -ita</i>	<i>jukkemít, -iti, -ita.</i>

7. §. Névutók (postpositiók).

A lappban is névutók szerepelnek a névszók különösebb viszonyainak megjelölésére. A viszonyított névszónak genitivusával, egy kétszer pedig accusativus, allativus vagy elativus és comitativusával összekötve használatosak és nagyobbára utána állnak. Általános helyviszonyjelölő ragokul a névutókon a locativus, ablativus és lativus (illativus), ezek mellett aztán még a többi külső és belső helyviszonyt jelölő casusragok (inessivus, elativus, illativus) is szerepelnek. Némely névutók egyszersmind adverbiumok is; pl. *mangelt* után; utolról (*mū m. utánam; mangelt juokset* utolérni); *úiek* -nek (*pōhti mū úiek* egyenesen nekem jött; *úeika mannet* rátámadni, vkinek neki menni).

a) Genitivussal járó névutók.

1. *vuolen, vuolan, vuole, vuolesne* v. *vuelesne* alatt; *vuolest, vuolde*, B. *vuólte* alól; *vuolai*, B. *vuollai*, D. *vuólai* alá | *vuole* al, alatt való-tól.

2. *paijel, paijela* fölött | *paije* föl, fölött való-tól.

3. *auten, autesne* előtt; -ért; *autest* elől; -ért; *auti* elé; *autelt* elé (*mū autelt poti* elem jött); *autelačen* dim. kissé előtt (*mū au. kevéssel* előttem) | *auta, aut* el, előtt való-tól.

4. *sisne, sinne* -ben; *siste* -ből; *sīsa, sīs* -be.

5. *mañgen, mañgesne, mañnesne, mangel, mangelen* után; *mangelt* után; *mañgai* után | *mange* utó-tól.

6. *ludne, lune, lunne* -nál; *luste, lute, lukte* -től; *lussa lusa* -hoz.

7. *naldne, naldn (noldn)*, L. *nalne, naltne* -n, *rajta*; *nalde, nalte* -ról; *nalla*, L. *nala, nal* -ra.

8. *palda, palden, paldan*, D. *bālden* 108., *paldesne* mellett, -nál; *paldelen, paldela* mellett el; nélkül; *paldest* -től el; *paldi*, B. *pāldi* -hoz, mellé.

9. *kuövtelen, kuötelen*, L. *kuoutelen* közepett, közepén; *kuouteli*, L. *kuouto* -nek, -ra.

10. *tuokkesne, tuoken* mögött, -n túl, -nál; *tuohkai, tohkai*, L. *tuokai* mögé, által, -ért, miatt.

11. *mečelen, mečel, mečelesne, meččen* -től el, -től félre, mögött | *meče* messze-től.

12. *métan, metast, mēte, met* hosszában, mentében, -n el, szerint; *melt, melte* szerint; *melde* -vel, -nál.

13. *kaskani*, D. *kasken* között; -*kasko* közepett, közepén; *kaski* közé B.

14. *kuektel, kuektelen, kuektelest* két felől | *kuekte* kettő-től.

15. *koiko, koik*, D. *koiku, koika* -hoz, -hez.

16. *lakk*, L. *lakk* -hoz közel.

17. *kun, kueim, koim, kuim* -val, -vel.

18. *kautoi, kautai, kanto* -ra nézve | *kuettai* -ra nézve.

19. *kuoloi* -ra nézve.

20. *cagge* szerint, mellett; *caggek* mellett, egészen mellett.

21. *osiel* -hoz, -hez, -ben, -be, -ra.

22. *vuosta, vuost*, D. *vuostai, vuoste* ellen.

23. *vana, vane, van* nélkül.

24. *pakto* által.

25. *tēt*, L. *tiet, tieti, diet*, Ps. *teti* -ért, végett.

26. *neik* -nek (*pöhti mū n. nekem* jött).

27. *acol*, L. *acolen*, D. 107. *āculn reá*, -nek (*mū a. pōti*).

28. *kuoren* -nál.

29. *pīra, pīr*, D. *bīra* -ról, körül.

30. *tabbelen, tabbel* -n innen, D. *tarvelen, dābbeln* mögött.

31. *čāda*, D. *čāda, čādda* által, -nál fogva; -n által, keresztül.

32. *piğñoles*, L. *piğñolen* -től el, től félre, mögött.

33. *puohhta*, L. *puott* szemközt, átellenben.

b) Accusativussal járó névutók.

34. *rasta* -n keresztül, -n át | *čāda* -n keresztül értelemben, ha a viszonyított névszó előtt áll, mint *čāda vindekeb* az ablakon

át; *čada üdnamab* a földön keresztül (így is: *üdnamen, vindeken čada*) | Egyszer *pīra-t* is találjuk acc.-sal, mint *bīra (pīra) vūomen, vārem* erdő és hegy körül D. 122. | *kasko* közepére, pl. *kasko vad-naseb*: a hajó közepére B.

c) Illativus- és elativussal.

35. *kitta, kitt* -ig (usque), -től fogva, pl. *kitta tan rajai*: eddig, idáig; *kitta kossas*: meddig; *kitta māna pālest*: gyermek-ségtől fogva (v. ö. finn *asti*).

d) Comitativussal.

36. *akten* -vel, -vel együtt, pl. *akten tollin*: a tüzzel együtt.

8. §. Igehatározók (adverbiumok).

A) Helyre vonatkozók. Ezeknél ugyanazon ragokat találjuk, mint a névutóknál, a melyek közül több egyszersmind helyhatározóul is szolgál. Azon kívül a hajdani prolativusnak is nyoma maradt a *tuoggo, taggo* szavakban.

1. *ko* (kérdő névmástő): *kusne, kusnes, konne, konnes, D. kunne, kunnes* hol; *kollel, kolle, koll, D. kolle* hol; *koggo, D. kuggus* hol, merre; *kuste, kustes, kuiste, D. kustis* honnan; *kosso, kussa, kuss, Ps. kusas, D. koss* hová (hol) | *kusneken* valahol; *i kussneken* sehol; *kuss-ikkenes* bárhová | *kobbelen, kobbel* melyik félen, merre; *kobbelt* melyik félről, honnét (*kobbelt todn potah, allat jalla lulde* honnét jössz, nyugatról vagy keletről); *kobbo, D. kobbu, kobbos, koppas* hová, merre felé.

2. *tuo, to* (mutató névmástő): *tuosne* ott; *tuoste* onnan; *tuos oda*; *tuoko, tuok, tohko, tokko* oda; *tuoggo* azon el, arra el | *tuobbe, tuobben, B. tuöbben, tobbe, tobben, D. tobb, B. torven, turven* amott, jó távol; *tuobbelt, tobbelt* onnan, amonnan.

3. *ta* (mutató névmástő): *tasne, tanne* itt; *taste, tast* innen; *tāsa, tassa, tassan, tass* ide, idáig; *tassak* azon helyt; *taggo* erre, erre el, e helyen | *tabben, tabbe* emitt (*tabben ja tobben*); *tabbelt, innen* | *tabbebukt, tabbebut, B. tabebbuk* idébb.

4. *te* (elavúlt mutató névmástő): *tēhke, L. teke, tek* ide; *test* itt D. 127., *telle* itt (most) D. 132., *tel* itt D. 127.

5. *ma* (kérdő névmástö): *masne, masnes hol; maste, mastes honnan, miből.*

6. *vuolle* alsó, al, alatt levő: *vuolesne, vuolen, vuoldne, vuollen*, D. *vuölin* lent, alant, alul; *vuolde*, B. *vuölte* alulról; *vuolos*, B. *vuoles* le, alá | comp. *vuolebun, vuolebut* alantabb, lejobb.

7. *paije* föl, fölső, fönt való: *paijen* fönt; *paijelt, paijet* fölülről; *paijas* föl, fölfelé | comp. *paijebun, paijebon, paijebukt, paijebut* föntebb; *paijebusi* fölebb (*paijebun le* fölebb van; *paijebusi vazzi* fölebb ment); sup. *paijemusne, paijemusen* legfönt; *paijemusi* legföljebb, legmagasabbra.

8. *sisne* benn; *siste* belől; *sisa, sīs* be | *sisñelen* bent, belül; *sisñeld* v. *sisñelt* belülről (*ulkold ja sisñeld*); *sisñelest, sisñelist* belülről.

9. *ulko* külső, kül: *ulkon* künt; *ulkot* kívülről; *ulkos* B. *olkos*, D. *ulkus* ki; *ulkolen, ulkolisn* künt; *ulkolest, ulkolist, B. olkolist* és *ulkold* kívülről | comp. *ulkobut, ulkobit* kiljebb.

10. *mange* utó (mög): *mañgen, mañgesne, maññesne*, D. *min-gesne, miññesne* 127., 104. és *mangelesne, mangelen* után; *mañgelt*, D. *miññelte, miññelt, miññeliste, miññelist* 103. hátul, hátulról, utolról (*mañgelt juokset* utólérni); *mañgas* hátra.

11. *pigñolen* hátul, mögött; *pigños*, B. *piñños* hátra | comp. *pigñoben*, B. *piññoben, pigñobesne* hátrább | sup. *pigñomusne*.

12. *ruopto* visszás, fordított: *ruoptot*, B. *roptot* vissza; *ruoptolesi* hátrafelé.

13. *kukke*, B. *kuhke* hosszú: *kukken* messze; *kukket*, B. *kuhket* messziről; *kukkas*, B. *kuhkas, kuhkes* messzire | comp. *kukkebesne, kukkebun, kukkebon* messzibb, távolabb; *kukkebest* messzebről; *kukkebui, kukkebut*, B. *kukkebi* messzibbre; sup. *kukkemust* legmesszebb.

14. *meče* messze, távol: *mečen* messze, mögött, hátul; *mečos*, B. *mehčes* messzire, messzire el | comp. *mečebut, mečebesne* messzebb; *mečebus* messzebbre; sup. *mečemusne*.

15. *lakk* közel | comp. *lakkabesne, lakkabut* közelebb; *lakkabesi* közelebb, közelebbre; sup. *lakkamust, lakkamusta*.

16. *heima, heime* ház, otthon: *heimen* otthon, honn; *heimi*, B. *heibmai, heimai, heibmi* haza.

17. *lulle*, B. *läle* keleti, orientális: *lullelen, lullel, luldne* keleten, keleti részen; *lulat, lulad, lullat* (adverbialis raggal mint

melléknév használatos) keleti, keletről való, pl. *lullat piägga* keleti szél; *lulde, lullde* keletről; *luks*, B. *luksa* keletre, kelet felé.

18. *alle* nyugati: *allen, allelen, allel* nyugaton; *allest, allet*, D. 66. *allatak* nyugatról; *alas* nyugatra, nyugat felé | comp. *allebun* jobban nyugatra; sup. *allemusen*.

19. *orjel, orjela, orjeli* déli, délre eső (ma már csak melléknévként használatos); *orjat, orjak* délről, dél felől; *orjas*, D. *orjaš* délnek, dél felé | comp. *orjebisne, orjebun*.

20. *nuorta, nuort* éjszak: *nuorten, nuortelen* éjszakon; *nourtet* éjszokról; *nuortas* éjszakra, éjszak felé.

21. *akta, akt* egy: *akten* együtt; *akti* egybe, együvé.

22. *pīra* körül (p. *vazzet* körül járni).

23. *erin* el, külön, távol (*erin le* távol van, abest); *erit* el (*erit vuolgi* elment).

24. *kuouto, kuoutot* ketté, két részre, két felé.

B) I d ő r e v o n a t k o z ó k. Nagyobbára helyviszonyragokkal vannak ellátva, de más ragokkal, sőt rag nélkül is találjuk.

1. *kosse, ko*, D. *ku* mikor; *kossek, kosseken* valamikor, valaha; *i-kossek, i-kosseken* soha (*kossač* cujus temporis — jelzőként használatos, pl. *kossač kirjeh leh tah* milyen időbeli könyvek ezek).

2. *talle* most, D. *tāle, tāl, tāll, dāl*; *talloi* akkor; *tala, talla, talak, tallak* mindjárt, azonnal; *tainak, tainask* egy időben, ugyanakkor.

3. *tuole* nem rég, minap; B. *tollen*, D. *tūlen* egykor, hajdan; *tūle ja tūle* hébe-hóba, *dann und wann* D. 113.

4. *tē, die*, D. *tije, tie, da* akkor (aztán, tehát).

5. *auten, autel* előbb, azelőtt | comp. *autebut, autebit* azelőtt, hajdan | *autsukt* előre, im voraus.

6. *mangelen, mangel*, D. *maññelt* 89. azután, arra; *mingellen* D. 133. végre, zuletzt; dim. *mangelačen* kevéssel azután; *manget* későn; *mannjučāsi, mañgečāsi* D. 62. végre, gegen das ende, schliesslich | *kuktel mingelin* milyen sokáig, meddig D. 133.

7. *kukke, kukkeb* soká | comp. *kukkebu, kukkebut, kukkebesne* később, tovább; sup. *kukkemust* legtovább; dim. *kukkeguč* kissé tovább | *man kukke*, D. *man kukkeb* meddig.

8. *iddiet* reggel, holnap; *iddietest* korán; *idten* holnap; *idtas* holnapig | *jiko, iko* éjjel; *jukt, ikto*, B. *ėkto, ˙ekto (ex)to* tegnap | *ekheden* este; *ekkedest* estétől fogva v. este (*ikto ekkedest jami*

mu mana tegnap este meghalt gyermekem); *ekked* estére, ad *vesperum* | *udne ma*; *udnek* még ma, még | *kiddan*, *kiddek* tavaszszal; *čakček* ősszel | *arret* (L. *aret*) korán, reggel, D. *āriden* nagyon korán.

9. *akest*, *akeu* mindig | *aktelist* egyre, mindig D. 88. | *inta*, *enta* mindig | *alo* mindig | *poddalok* mindenkor, mindig | *i-alter* B. soha sem | *ikkat* folyton, örökké.

10. *moddi*, *modd* és *tabdai*, *taivai* (*tabdok* sűrű) gyakran | *muttemin* (*muttem* valamely, némely) közbe, néha.

11. *juo*, *jò*, B. *jū*, D. *jò* már, dim. *juokokač* | *juru*, *jura*, *jur* éppen (gerade, just) | *jess* és *vast*, B. *vist*, E. *vitt*, D. *vaste* ismét, megint | *askan*, *aska* még, aztán, végre | *vielán*, *vielē*, *vēl* még (csak Donnernél 64., 67.); *aiē*, D. *aí* még | *vīmak* végre | *tast*, *tist* többé.

12. *ažžek* a minap, az imént, nuper | *eski*, *iske* a minap | *käcket*, B. *käsket* a minap | *fiūnti*: *tai fiūnti* a minap, nem rég | *lang*, *juo lang* már régen.

13. *häkket*, *häkketest*, *häkkest*, *tüstént* | *tattamit* *tüstént*, azonnal | *faut*, *fauten*, *fautenak*, *fautek* mindjárt, azonnal, szüntelen. (Ez utóbbi módhatározóul is szolgál «inkább, mindenképen, teljesen» értelemben.)

14. *lestē*, *lest* későn, nagyon későn | *varga vargi*, *vargoi* majdnem.

C) M ó d h a t á r o z ó k. Eredet szerint kétfélek: 1. névmásból *-kte*, illetőleg *-te*, *-ta*-val; 2. melléknévből *-st*, *-n*, *-i*, *-t*, *-kt*, *-ikt*, *-it*, *laka*-val képzettek. (Az utóbbi képzők bővebb tárgyalását lásd a Sz ó k é p z é s alatt.) Ezen kívül vannak képzővesztett módadverbiumok is és olyanak, melyeknek alapszava ma már nincs meg.

1. *kokte*, B. *kukte* (*kukte*, *kuzte*), D. *kuktis* miképen, hogyan, mint | *makte*, *maktes* hogyan; *mann*, *manien* hogyan; *massas* mire, mi végett; *manne*, *mannes* minek, miért | *nau*, D. 127., 128. *nan* (sic!), E. *nou* így, úgy; *naute*, B. *nauhte*, E. *noute*, D. 127. *nimte* (sic!) így, úgy; *nūov* úgy; *nuovta*, E. *nuovte* azon módon, úgy, amúgy; *nauk*, *nauta* amúgy, ingyen, ugyancsak, igen | *i-encek* v. *incek* semmiképen; *i-lodnok* sehogysen, korántsem.

2. *smaivai*, *smaivet* finoman: *smaives*, *smaivok* finom; *sadnan*, *sadnast*, *sadnasit* igazán: *sadnes* igaz, *sadna* igazság; *kiägñelikt*, *kiägñelit* mélyen: *kiägñel* mély; *jalosikt*, *jalost*, *jaloslaka*

merészen: *jalos, jalok, jalo* merész, bátor stb. | *kaddebukt* közelebb a parthoz: *kadde part*.

3. Képzetlen vagy alapszó vesztett módhatározók: *apca* egészen, nagyon; *näkke* nagyon, igen; *aive, aiva* nagyon, igen; *aimo* szerfölött, nagyon | *spaita, spait*, B. *spaihte* gyorsan, comp. *spaitebi*, sup. *spaitemust*: *spaites* gyors | *varg, varga, vargi, vargoi* gyorsan, majdnem; dim. *vargakuçi* valamivel gyorsabban | *čauk* erősen, firmiter, comp. *čaukebit*: *čaukes, čaukok, čauka, čauges* firmus | *soik* könnyen | *julka* nyilván, palam, manifeste | *ruvra*, L. *ruovo, rua, ruoi* gyorsan, hamar, comp. *ruabi, ruobut, ruabit*, sup. *ruamust* | *appar, appari* nagyon, szerfölött | *loitoi* lassan | *loipoi* leniter, minus arcte, gyöngén, kevésbé szorosán | *sagg, saggä, saggi* nagyon, comp. *saggabi, saggabut* jobban, inkább, sup. *saggaimust, saggamust* | *haikat, haiket* nagyon, igen | *toššo* hiába | *toma* igazán, csakugyan | *subma* hiába | *massak* körülbelül, majdnem | *marje, marja, marjel* talán.

9. §. Birtokos személyragok.

A birtokosragok, úgy mint a finnben, a birtokkifejező névszónak kész casusalakjaihoz járúlnak, tehát a magyarral ellenkezőleg a casusragok után foglalnak helyet. Sok névutó is elfogadja a birtokos személyragokat, ha személynévmásokat viszonyítanak. A casusragokhoz járuló birtokos személyragok ezek:

Egyes-szám:	Többes-szám:
1. szem. -m, -n, D. -mma	1. szem. -ne, -nne, -me
2. » -t	2. » -te, -tte
3. » -s (se)	3. » -se, -sa, -s.

Kettős-szám:

1. szem. -men
2. » -ten
3. » -sken, -skan, -ska.

Az első személynek egy birtokost jelölő *m* ragja csak az egyes szám nominativusában és accusativusában használatos, a többi esetekben *n-t* találunk; Donner szövegeiben azonban, a többi szövegektől eltérőleg, ott is akadunk *m*, illetőleg *mma*-ra, a hol különben *n* használatos; pl. egy.-sz. allat. *ēðnasam* anyámnak,

anyámhoz: *ēðne* (rendesen volna *ednasan*); *ahčasāsam puorrasāsam* atyámnak, a jónak: *puore ahče* (r. v. *aččasan puorasan* v. *puore aččasan*) [*ahčasamma* atyámnak (v. ö. *ahčasāsan* és L. *aččasan*)] [*allasamma* magamnak (r. volna *allasan*) | több. sz. allat. *velljaiðamma* testvéreimnek: *velja frater* (r. v. *velljaitan*); *mākaitam* sógoraimnak: *māk, māka* (r. v. *mākaitan*) | többes-sz. accus. *sāvuítam* vágyaimat: *sāvu* (r. v. *sāvuítan*). — Ilyen szokatlan *m*-es alakok egyéb szövegekben: egy. gen. *vaimom čada*: szívemen keresztül, Ps. 173. (lehet különben, hogy ez acc., mert *čada* azt is kíván); több. acc. *suddoítam* bűneimet Ps., *rokkolvasítam* könyörgéseimet Ps., *čalmítam* szemeimet Ps. — A 3. szem. birt. ragozásnál az *s* előtt D. szövegeiben a *b* tárgyrag helyett néhány példában eredetibb *m-t* találunk mint *nīsonems* feleségét: *nīson*, L. *nisun*; *keðkamems* bölcsőjét: *keðkam*, L. *kätkem*; *lavems*: *lave* hajó; *vaðnasems*: *vaðnas*, L. *vadnas* hajó; *pūdoms*: *pūdo*, L. *puodo* zává, csapda. — A több birtokost jelölő *ne*, *te*, *se* ragok, mint a paradigmából láthatjuk, csak egynehány esetben használatosak. A többi esetekben a személynév más genitívusát kötik össze az illető szó megfelelő esetével, pl. nom. *mijen ačče* atyánk; comit. *tijan veljain* testvéretekkel; nom. *sijan loddeh* madaraik. — Az egy birtokost jelölő személyragoknál is van több eset, a hol a személyragot nem használják, ilyen az első személy több. nom.-a és a 2. szem. több. nom. és gen.-a, mint *mū pārdneh* gyermekeim, *tū puolvah* térdeid; gen. *tū peivi*. — Külömben a személyragos alakok mellett egyképen használatos mindenütt a személyrag nélküli, vagyis a szem.-névmás birtokos esetével szerkesztett alak, mint *aččam* v. *mū ačče*; *šūlosnan* lelkemben v. *mū šūlosne*; *vaimoitene* v. *mijen vaimoit* szíveinket; *vaimostat* v. *tū vaimost* szívedből; *aššite tet* v. *tijen ašši tet* bűneitekért; *jabmemines* v. *sū jabmemin* halálával; *peivisnase* v. *sijen peivisne* napjaikban stb. — Megjegyzendő még, hogy az egyes-sz. genitívusában mind a három személynél, továbbá az első személy egyes accusatívusában a birtokos személyrag előtt elmarad az *n* és *b* casusrag; pl. *aččan koik* atyámhoz (e h. *ačča-n-m*, *aččann*); *nammatt tet* nevedért (e h. *namma-n-t*); *šūlosas pir* lelke felől (e h. *šūlosa-n-s*); *kueibmam* társamat (e h. *kueibma-b-m*).

Föltűnő a *vaimo* szónak ezen egy. gen. alakja *vaimonan* E. 278 és E. 282. (*vaimonan aktakerdesačvuotesne*: szívemnek egy-

ügyiségében; *ja čuorvob tuñi vaimonan vuodost*: én kiáltok hozzá szívemnek mélyéből). Itt az első *n* a gen., a második a birt. személy ragja. — Ilyen föltűnő még a több birtoknál található *-ita* genitivusi rag, melyet Lind. nem ismer: *pakkoitat met'* szavaid szerint Ps. 200: *puoretakkoitat autest* jótéteidért KK. *suddoitanne paijel* bűneink fölött E. 267. — Ebben a példában pedig *taveristame* kincseinkből E. 103. a több. 1. sz. birt. rag teljesebb alakját látjuk.

A birtokos ragozásban a dualist Lindahl nem ismeri. Az első személyt csak Donner szövegeiben találjuk és itt is csak az accusativusban, mint *varrastēmen* kettőnk véreit; *vaimuiđēmen* kettőnk szíveit; *váoluđēmen* kettőnk v. egymás örömeit; *vaiveiđēmen* egymás bajait; *kētqitēmen* egymás kezeit. A dual. 2. személye nincs meg a kezemnél levő szövegekben, de az igeragozás dual. ragjait tekintve, valószínűleg nem más, mint *ten*. Lind. szótárában meg is találjuk a *kaska* viszonyiszót evvel a dual. 2. sz. ragjával ellátva *kaskabten* kettőtök közt. A dual. 3. szem. ragja már gyakrabban előfordul a különböző szövegekben: D.-nél *skan*, B.-nél *sken*, egyébütt pedig *ska* alakban, mint *mālidaskan* a kettő véreit: *māle*; *obbabsken* a kettő nőtestvérét: *obba*; *salogvuotebska* üdvösségüket: *salogvuot*; *karvoiteska* ruháikat: *karvo*.

Paradigma a birtokos ragokkal való névragozásról (*vaimo* szív):

A) Egyes-számi birtokosragokkal.

1. Egyes-számi I. személyre:

	Egy. (szívem)	Több. (szíveim)
Nom.	<i>vaimom</i>	<i>mu vaimoh</i>
gen.	<i>vaimon</i> Ps. 173. <i>vaimom</i> , E. 278. <i>vaimonan</i>	<i>vaimoin, vaimoine</i>
acc.	<i>vaimom</i>	<i>vaimoitam</i> Ps. <i>suddoitam, čalmitam, mǎldoitam</i> vétkeimet
com.	<i>vaimoinan</i>	<i>vaimoinan</i>
ess.	<i>vaimonan</i>	<i>vaimoinan</i>
iness.	<i>vaimosnan</i>	<i>vaimoisnan</i>
elat.	<i>vaimostan</i>	<i>vaimoistan</i>
allat. } illat. }	<i>vaimosan</i>	<i>vaimoitam, Ps. 311. aitigitam</i> szüleimnek

2. Egyes-számi II. személyre:

	Egy. (szíved)	Több. (szíveid)
Nom.	<i>vaimot</i>	<i>tu vaimoh</i>
gen.	<i>vaimot</i>	(L. nines) <i>pakoitat</i> Ps., <i>puorre-</i> <i>takkoitat</i> KK., <i>bulaitat vuost</i> <i>parancsaid</i> ellen Ps.
acc.	<i>vaimobt</i>	<i>vaimoitat</i>
com.	<i>vaimoinat</i>	<i>vaimoinat</i>
ess.	<i>vaimonat</i>	<i>vaimoinat</i>
iness.	<i>vaimosnat</i>	<i>vaimoisnat</i>
elat.	<i>vaimostat</i>	<i>vaimoistat</i>
allat. } illat. }	<i>vaimosat</i>	<i>vaimoitit, vaimoitat.</i>

3. Egyes-számi III. személyre:

	Egy. (szíve)	Több. (szívei)
Nom.	<i>vaimos</i>	<i>vaimohs, vaimohse</i> (L. szerint)
gen.	<i>vaimos</i>	<i>vaimois</i>
acc.	<i>vaimobs</i>	<i>vaimoitas, vaimoites</i>
com.	<i>vaimoines, vaimoinis</i>	<i>vaimoinas</i>
ess.	<i>vaimones</i>	<i>vaimoines</i>
iness.	<i>vaimosnes</i>	<i>vaimoisnes</i>
elat.	<i>vaimostes, vaimostas</i>	<i>vaimoistes</i>
allat. } illat. }	<i>vaimosas</i>	<i>vaimoitis, vaimoitas, -tes.</i>

B) Többes-számi birtokosragokkal.

1. Többes-számi I. személyre:

	Egy. (szívünk)	Több. (szíveink)
gen.	L. — D. 104. <i>aččenne</i> , <i>ēdnenne čalmit</i> : atyánk- nak, anyánknak szemeit	L. — E. 267. <i>suddoitanne paijel</i> ; Ps. 156. <i>suddoine</i>
acc.	L. — <i>herrame</i> urunkat Ps. 377.	L. — E. 134. <i>kucibmeh kucib-</i> <i>meteme</i> , Ps. 321. <i>oivitanne</i> fe- jeinket, E. 168. <i>lampoitame</i> lámpáinkat.
ess.	<i>vaimonane</i>	<i>vaimoinane</i>
iness.	<i>vaimosnane</i> Ps. <i>vaimos-</i> <i>nanne</i>	<i>vaimoisnane</i>

elát.	<i>vaimostane</i>	<i>vaimoistane</i> Ps. 318. <i>aššistanne</i> bűneinktől; E. 103. <i>taveri-</i> <i>stane</i>
allat.	} <i>vaimosane</i> E. 154. <i>kueibmaseni felebarátunk-</i> illat. } <i>nak</i>	<i>vaimoitane.</i>

2. Többes-számi II. személyre :

	Egy. (szívetek)	Több. (szíveitek)
gen.	<i>vaimote</i>	<i>vaimoite</i> <i>manaitete paijel</i> gyer- mekteiteken E. 210.
acc.	<i>vaimobte</i>	<i>vaimoitete, vaimoitatte, E. vai-</i> <i>moiteti, Kk. 125. vaimotete</i>
com.	<i>vaimoinate</i>	<i>vaimoinete</i>
iness.	<i>vaimosnatē</i>	<i>vaimoisnete</i>
elát.	<i>vaimostate</i>	<i>vaimoistete</i>
allat.	} <i>vaimosate</i>	<i>vaimoitete, vaimoitatte.</i>
illat.		

3. Többes-számi III. személyre:

	Egy. (szívük)	Több. (szíveik)
gen.	<i>vaimose</i> <i>situdesa melt</i> E. 209.	<i>vaimoise</i> E. 115. <i>arodejasi nala</i> arczokra
acc.	<i>vaimobse</i>	<i>vaimoitesa, vaimoitase</i> <i>vaimoinese</i> E. 136. <i>hugsoinisa</i> gondjaikkal
com.	<i>vaimoinesa, vaimoinase</i>	<i>vaimoisnese</i> E. 182. <i>kätisnase</i>
iness.	<i>vaimosnase, vaimosnese</i>	<i>vaimoistase</i>
elát.	<i>vaimostase</i>	<i>vaimoitase</i> E. 120. <i>kotitisa há-</i> zaikba; E. 176. <i>vaimoitisa.</i>
allat.	} <i>vaimosase</i>	
illat.		

C) Kettős-számi birtokosragokkal.

1. Első személyre :

	Egy. (kettőnk szíve)	Több. (kettőnk szívei)
acc.	<i>vaimomen</i>	<i>vaimuiḡēmen D.</i>

2. Második személyre :

	Egy. (kettőtök szíve)	Több. (kettőtök szívei)
acc.	<i>vaimobten</i>	<i>vaimoiteten</i>

3. Harmadik személyre:

Egy. (kettőjük szive)

Több. (kettőjük szívei)

acc. *vaimobskan, -sken, -ska* *vaimoiteska.*

A viszonyszók közül, mint említettük, több alkalmas a birtokosragok fölvételére. Ezeknél legföltűnőbb a többes-sz. első személyre vonatkozó birtokosrag, melynek itt többnyire teljesebb *me* alakja fordul elő; azonkívül a *kaska* szón a dualis ragok is fömaradtak. Csak a Lindahlnál található alakokat vettem föl.

1. *paijel*: *paijelam* fölöttem; *paijelat, paijelasat; pajelasas; paijelame; paijelate; paijelasas*, K. 111. *paijelasase* | 2. *auti* elé: *auteses; autaseme; autesnan* | 3. *mangen*: *mangenat* v. *mangesnat* utánad; *mangenas, mangesnas* | 4. *ludne*: *ludnes nála; lusa: lusan, lusasan* hozzám; *lusat; lusas; lusame; lusate; lusasas* | 5. *naldan* rólam; *naldat; nalasat* rád | 6. *palden*: *paldenan, paldesnan* mellettem; *paldenat, paldesnat; paldesnas; paldenanne, paldesnane; paldesnate; paldenese, paldesnese* | 7. *tuokenan* mögöttem, nálam; *tuokenat; tuokenes* | 8. *kaskan*: *kaskame* köztünk; *kaskanette*, E. 34. *kaskanete; kaskesba, kaskabse*, E. 81. *kaskanesa*; dual. *kaskenan* (v. ö. *vaimuidemen*) kettőnk között; *kaskabten*, E. 82. *kaskabte; kaskesbska* | 9. *koik*: *koikosan* hozzám; *koikosat; koikosas* | 10. *pira*: *piram* körülém; *pirat; piras; pirame; pirate; pirasas.*

10. §. Névmások.

A) Személy-névmások.

A személy-névmásoknak a lapp nyelvben dualisuk is van. Ragozásuk a következő:

	Egyes-sz.	Első személy.	Többes-sz.
Nom.	<i>mon</i>		<i>mije</i>
gen.	<i>mū</i> ¹⁾		<i>mijan, mijen, mija</i>
acc.	<i>mū</i>		<i>mijeb, KK. 9. mijib</i>
com.	<i>muina, muin</i>		<i>mijin, mijain</i>
ess.	<i>muinen</i> (L.)		<i>mijen, mijan</i> (L.)
iness.	<i>musne, mune</i>		<i>mijesne, mijasne, mijan</i>

¹ A szövegben *mo*-nak írva.

elat.	<i>muste, must</i>	<i>mijest, mijast</i>
allat.	<i>muíi, muíen</i>	<i>miji</i>
abess.	<i>muta, mota</i>	<i>mijatak, mijat</i>

Kettős-sz.

Nom.	<i>moi</i>	ess.	<i>mōnon, mōno (L.)</i>
gen.	<i>mōnon, mōno D. mon- non, monnen</i>	iness.	<i>mōnosne, mōnosn, mōnon</i>
acc.	<i>mōnob, monnob</i>	elat.	<i>mōnost, monnost</i>
com.	<i>mōnoin, monnoin</i>	allat.	<i>mōnoi, monnoi, mōnoit</i>
		abess.	<i>mōnotak, mōnot.</i>

Második személy.

	Egyes-sz.		Többes-sz.
Nom.	<i>todn, ton</i>		<i>tije</i>
gen.	<i>tū</i>		<i>tijen, tijan, tija</i>
acc.	<i>tū</i>		<i>tijeb, E. 54. tijab</i>
com.	<i>tuina, tuin</i>		<i>tijin, tijain</i>
ess.	<i>tuíen (L.)</i>		<i>tijen, tijan</i>
iness.	<i>tusne</i>		<i>tijesne, tijasne, tijan</i>
elat.	<i>tuste, tust</i>		<i>tijest, tijeste, tijast</i>
allat.	<i>tuíi, tuíen</i>		<i>tiji, tijit</i>
abess.	<i>tuta, Ps. 141. tute, tota</i>		<i>tijatak, tijat</i>

Kettős-sz.

Nom.	<i>toi</i>	iness.	<i>tōnosne, tōnosn, tōnon</i>
gen.	<i>tōnon, tōno</i>	elat.	<i>tōnost, tonnost</i>
acc.	<i>tōnob, tonnob</i>	allat.	<i>tōnoi, E. 4. tonnoi, tōnoit</i>
com.	<i>tōnoin</i>	abess.	<i>tōnotak, tōnot.</i>
ess.	<i>tōnon, tōno</i>		

Harmadik személy.

	Egyes-sz.		Többes-sz.
Nom.	<i>sodne, sodn, son</i>		<i>sije, siíe, D. 88. sīj</i>
gen.	<i>sū</i>		<i>sijan, sijen, sija, D. sije</i>
acc.	<i>sū</i>		<i>sijeb, sijab</i>
com.	<i>suina, suin</i>		<i>sijin, sijain</i>
ess.	<i>suíen (L.)</i>		<i>sijen, sijan</i>
iness.	<i>susne</i>		<i>sijesne, sijasne, sijan</i>
elat.	<i>suste, sust</i>		<i>sijest, sijast</i>
allat.	<i>suíi, suíen</i>		<i>siji</i>
abess.	<i>suta, sota</i>		<i>sijatak, sijat.</i>

Kettős-sz.

Nom.	<i>soi</i> , B. <i>sōnoi</i>	iness.	<i>sōnosne</i> , B. <i>sōnesne</i>
gen.	<i>sōnon</i> , <i>sonnon</i> , <i>sōnen</i>	elat.	<i>sōnost</i> , <i>sonnost</i>
acc.	<i>sōnob</i>	allat.	<i>sōnoi</i> , <i>sonnoi</i> , <i>sōnoit</i>
com.	<i>sōnoin</i> , <i>sonnoin</i>	abess.	<i>sōnotak</i> , <i>sōnot</i> .
ess.	<i>sōnon</i>		

Jegyzet. A személy-névmások egyes esetei többféle változatban fordulnak elő a különféle szövegekben, különösen Donnernél. Így a *mon-t mun* D. 123., *monna* D. 124., *monno* D. 127., a *ton-t šōn* D. 125., *todno* D. 87., Ps. 170., *tono* Ps. 12., 87., a *moi-t monno* D. 132., a *soi-t sōnoi* B., a *mūni-t mūnin* D. 133., a *tūni-t dud̄ne* D. 122. és *dud̄nen* D. 124. alakban találjuk. Mindezek érdekes és figyelemre méltó változások, mert nagyobbára a teljesebb alakot tüntetik föl. Különösen föltűnők a *mon* mellett a *monna*, *monno*, a *todn* mellett a *todno*, *tono* alakok, mert megmagyarázhatjuk belőlük a dualist, melynek nominativusa nem egyéb mint ezeknek *i* többes-képzővel ellátott alakja: *monno-i*, *todno-i*, *sodno-i*. D.-nek dualist jelölő *monno-ja* mellől elkopott a többes rag, de fönmaradt B. *sōnoi* alakjában. A *mūnin*, *dud̄ne* és *dud̄nen* alakok a lpE. *mūnen*, *tūnen* (Lönnrot), *mūin*, *tūin* (Friis: Lappisk Gramm. 60) allativusi alakokkal egyeznek meg. — A délibb lappságban Lind. szerint a *mū*, *tū*, *sū* egy. gen. helyett teljesebb *mun*, *tun*, *sun*; a *mū*, *tū*, *sū* accus. helyett *monnob*, *todnob*, *sodnob* vagy még eredetibb *monnom*, *todnom*, *sodnom*; a *mūni*, *tūni*, *sūni* egyes-sz. allat.-illativ. alakok helyett pedig *monnos*, *todnos*, *sodnos* használatosak. — A személy-névmások abessivusa nem egyéb mint genitivusuknak összekapcsolása a *tak*, *ta*, *te*-vé rövidült *taka* (lpF. *taγa*) viszonszóval. — A személynévmások ige után kiemelés kedvéért használva az egyes-sz. nominativusában *ma*, *tā* v. *tāh* és *sā*-vé rövidülnek (*tetab-ma* tudom bizony; *matta-tā* (v. *tāh*) *tabb takket* ezt bizonyára meg bírod tenni; *pota sā* bizonyára jön, majd jön).

B) Reflexiv névmás: *eč*, B. *ēč*, *ič*, D. *jēš*, *jēč*, *jēč*, *jīča*, a mondatbeli alanynak megfelelő személyragokkal. A nominativusban nem veszi föl a birtokosragokat, a többi esetekbe azonban egészen olyan ragozást követ mint a birtokos ragozásnál láttuk:

	Egyes-sz.	Első személy.	Többes-sz.
Nom.	<i>mon ěč</i>	<i>mije ěčeh</i>	
gen.	<i>ěčn, L. ěčenne, B. jěh- čan, D. ěčn, ěčenn</i>	<i>ěčeni, ěčene, B. ěčenne, KK. ěč- me</i>	
acc.	<i>ěčem, D. ěčem, Ps. 196. ěčebm</i>	<i>ěčeme, E. ěčame</i>	
com.	<i>ěčĕnan, ěčĕnan, Ps. 178. E. 8. ěčĕnin</i>	<i>ěčĕnane, E. ěčĕnanne</i>	
ess.	<i>ěčĕnan</i>	<i>ěčĕneme, ěčĕnane</i>	
iness.	<i>ěčĕsnan, ěčĕnan</i>	<i>ěčĕsnane, ěčĕnane</i>	
elat.	<i>ěčĕstan</i>	<i>ěčĕstane, E. ěčĕstanne</i>	
allat.	<i>ěčĕsan, B. ěčĕsan</i>	<i>ěčĕseni</i>	

	Egyes-sz.	Második személy.	Többes-sz.
Nom.	<i>todn ěč</i>	<i>tije ěčeh</i>	
gen.	<i>ěčet, B. ěčat, ěčat</i>	<i>ěčete E. 149. ěčĕite nala</i>	
acc.	<i>ěčĕbt</i>	<i>ěčĕbte E. 132. ěčĕite</i>	
com.	<i>ěčĕnat</i>	<i>ěčĕnate</i>	
ess.	<i>ěčĕnat</i>	<i>ěčĕnete, ěčĕnate</i>	
iness.	<i>ěčĕsnat, ěčĕnat</i>	<i>ěčĕisnate, ěčĕnate</i>	
elat.	<i>ěčĕstat</i>	<i>ěčĕstate E. 7. ěčĕstatte</i>	
allat.	<i>ěčĕsat</i>	<i>ěčĕsate</i>	

	Egyes-sz.	Harmadik személy.	Többes-sz.
Nom.	<i>sodn ěč</i>	<i>sije ěčeh v. Kk. ěčah</i>	
gen.	<i>ěčes, B. ěcas v. ěčas v. ěčes</i>	<i>ěčesi, K. 44. ěčese, B. ěčase</i>	
acc.	<i>ěčĕbs, B. ěčĕbs</i>	<i>ěčĕbse E. 117. ěčĕitesa, duális ěčĕbska</i>	
com.	<i>ěčĕinas, ěčĕines, ěčĕinis, Ps. ěčĕinas, B. ěčĕnes, E. ěčĕnis, 53.; E. 120. ěčĕines</i>	<i>ěčĕnase, ěčĕinese</i>	
ess.	<i>ěčĕnes</i>	<i>ěčĕnese</i>	
iness.	<i>ěčĕsnas, ěčĕnes, K. ěčĕsnes</i>	<i>ěčĕisnase, ěčĕinese</i>	
elat.	<i>ěčĕstas, ěčĕstes</i>	<i>ěčĕstase</i>	
allat.	<i>ěčĕsas, B. ěčĕsases</i>	<i>ěčĕsase</i>	

Az *ēē* ezen kívül, bár nagyon ritkán, előkerül személyragok nélkül is; ilyenkor a személy-névmás genitívusa szokta megelőzni; pl. *tu e ēēh tu pacetin* a te sajátjaid (tied) elhagytak Ps. 96.; *tu e ēi kaskan* a tied között Ps. 97. — Találjuk azonban magában is, mint *vārald lei apca suddosne ja e ēest vekketaka* a világ egészen bűnben volt és magával (tkp. magából) tehetetlen (tkp. segítség nélkül). Ps. 152.; *e ēin* (comit. vagy iness.?) *harbmat luojatab* magamban szerfölött sajnálom. Ps. 202.; *vaiveb adna eēesne* bajjal bír magában Ps. 317. — A reflexív névmásnak néha olyan alakjaival is találkozunk, a hol a személyragokhoz járúlnak hozzá a casusragok; pl. *mon tobdoē eēen saucit, ja tah e ēe neh tobdeh mu* én ismerem a saját juhaimat és ezen sajátjaim ismernek engemet E. 79., *sodn poti tai eēesi koik ja alde e ēeseh ižžin su tuosto* ő jött az övéihez (sajátjaihoz) és övéi (sajátjai) nem fogadták el őt E. 14.; *e ēesit tobda* az övéit ismeri Ps. 125.; *i mik' must' mu eēesit kalk' valdet* senki sem fogja tőlem enyéimet elvenni Ps. 126.; *eēesest Jubmelest* magától istentől, L.; *alde eēesist* sajátjaitól, tulajdon övétől, L.

Az *eē*-nek *k*-val nyomósított alakja, *eēek*, megfelel a magyar «önnönmaga»-nak; pl. *e ēek todn tab tietah* tenmagad tudod ezt; *tabb e ēekes nat adnah* ezt tenmagadban bírod. — Az *eēek* használata azonban sokszor inkább adverbiumszerű és *önként* szóval fordítható, pl. *e ēek tokko vuolgi* önkényt ment oda.

Reflexív névmás gyanánt szolgál még az *alde*, melyet Budenznél *aldas* alakban találunk, pl. *aēēe ja alde pardne* az atya és az ő fia; *aldas ahēeb* a saját (az ő) atyját. Az *alde*, *aldas* csak a 3. személyre vonatkozhatik és genitívus. A többi személyragokkal is ellátva csak allatívisi alakjában használatos. Ilyenkor az *ld ll*-vé assimilálódik.

Egyes-sz.

Többes-sz.

1. szem. <i>allasan</i> , D. <i>allasamma</i>	<i>allasene</i> minmagunknak enmagamnak
2. » <i>allasat</i>	<i>allasete</i> , E. <i>allasate</i>
3. » <i>allasas</i> , B. <i>allasis</i>	<i>allasese</i> , Kk. <i>allasase</i> .

Jegyzet. A lpF.-ban az *alde* szónak, mely valószínűleg már *d* ablatívusi raggal való alakja egy *al* alapszónak, ablatívusa illetőleg locatívusa is van, mint 1. *aldam* v. *altam* tőlem, nálam;

2. *aldad* v. *altad*; 3. *aldes* v. *altes*; többes-sz. 1. *aldamek*; 2. *aldadek*; 3. *aldesek*; kettős-sz. 1. *aldame* kettőnkénél; 2. *aldade*; 3. *aldesga*. — A lpS. *alde*, *aldas* ugyanezen ablativusi alak, tehát *alde* v. *aldas pardne* = tőle (való) fiú.

C) Mutató névmás.

1. *tat*, B. Ps. E. *tate*; Ps. Kk. E. *tāt*, *tāte*, D. *taht*, Ps. *tatt* ez, az; *tuot* ez, emez; az, amaz. Casusbeli tövek *ta*, *tā*; *tuo* (*to*), Ragozásuk:

	Egyes-sz.	Többes-sz.
Nom.	<i>tat</i> , <i>tate</i> ; <i>tāt</i> , <i>tāte</i> , <i>tatt</i> , <i>taht</i>	<i>tah</i> , <i>ta'</i> , <i>tāh</i> , D. 88. <i>tā</i>
gen.	<i>tan</i> , <i>tann</i> , <i>tān</i> , E. 74. <i>tane</i>	<i>tai</i>
acc.	<i>tab'</i> , <i>tāb</i> , <i>tabb</i> , <i>tabma</i>	<i>taite</i> , <i>tāite</i> , <i>tait</i> , <i>tāit</i>
com.	<i>taina</i> , <i>tain</i>	<i>tai</i> (L.)
ess.	<i>tan</i> , <i>tann</i> , Kk. <i>tane</i> , <i>tatne</i>	—
iness.	<i>tasne</i> , <i>tāsne</i> , <i>tassa</i> , <i>tān</i> , <i>tane</i> , <i>tanne</i> , <i>tatne</i> , <i>tātne</i>	<i>taisne</i> , <i>tāisne</i> , <i>taidne</i> , <i>taine</i>
elat.	<i>taste</i> , <i>tast</i> , <i>tāste</i> , <i>tate</i> , <i>tāte</i> , <i>tatte</i>	<i>taiste</i> , <i>taist</i>
allat.	<i>tassa</i> , <i>tass</i> , <i>tas</i>	<i>tait</i> , <i>taiti</i> , <i>taite</i>
abess.	<i>tabta</i> , <i>tabbta</i> (L.)	—
<hr/>		
Nom.	<i>tuot</i>	<i>tuoh</i> , B. <i>to'</i> , <i>to</i>
gen.	<i>tuon</i>	<i>tui</i>
acc.	<i>tuob</i>	<i>tuoite</i> , <i>tuoit</i>
com.	<i>tuoina</i>	—
ess.	<i>tuon</i>	—
iness.	<i>tuosne</i> , <i>tuone</i>	<i>tuoisne</i> , <i>tuoine</i>
elat.	<i>tuoste</i> , <i>tuost</i>	<i>tuoiste</i> , <i>tuoist</i>
allat.	<i>tuossa</i> , <i>tuoss</i>	<i>tuoit</i> , <i>tuoiti</i> , <i>tuoite</i>
abess.	<i>tuobta</i>	—

A *tat* és *tāt*, *tatt* közt nincs különbség, legfőlebb az, hogy a *tat* inkább «ez»-vel, a *tāt*, *tatt* pedig «az»-val fordítható; legalább Lindahl ilyenféle különbséget tesz a kétféle *tat* között. De ezt nem igen lehet szabályul föllátni, mert mind a kettő ép úgy

mutat közelre, mint távolabbra; pl. *tāt ekeve avost* az örök örömből Kk. 127.; *tāt arbest* ezen örökségből Kk. 127., *porret tâte laipest ja jukket tâte kalkest* enni ezen kenyérből és inni ezen kehelyből Kk. 13.; *kusne le tat rägatum judari konoges* hol van a zsidóknak azon született királya. E. 28.; *kosse Herodes konoges tab kullai* mikor Herodes király ezt hallotta E. 28. stb. — A *tat* mutató névmás a lpS.-ban, valamint a lpF.-ban, a névelő szerepét vállalta magára, pl. *tat olbma varresti tohko* az ember oda szaladt B.; *tē lēn pōhtam skielma', juhko' kähthejejen tan kirhkon pīra* jöttek gazemberek, a kik szemmel tartottak (vigyáztak, leskelődtek) a templom körül B., *sodn leggasti tan tollon paldesne* ő hevert a tűz mellett B. stb.

A mutató névmások, ha jelzőkként használatosak, gyakran változatlanul maradnak; pl. *tāt ekeve avost* (e h. *taste*); *tāt arbest*; *tate kapitalesne* (e h. *tasne*) ezen fejezetben Kk. 60.

Donnernál a *tat*-nak következő eltérő alakjai fordulnak elő: egyes-sz. nom. *dat* 107; gen. *danna* 122; com. *daine* 124; iness. *datne* 122; többes-sz. gen. *dai* 124.

2. Nyomatékosított mutató névmások: *tat*, *tatt* mellett *tatek*, *tātek*, *tatték*, D. 109. *tahtak* éppen ez, éppen az, ugyanez, ugyanaz, gen. *tanka*, acc. *tabke*; com. *tainak*; ess. *tanka*; iness. nyom. *k* nélkül *tasna* (de v. ö. *tāsnak* itt E. 193 és B. *tadnak*); elat. *tastak*; allat. *tasak*; több.-sz. nom. *tahkak* v. *takah*; gen. *taika*; acc. *taitak*, *taitek*; com. *taika*; iness. *tainak*; elat. *taistak*; allat. *taitak*. — *tuot* mellett *tuotek*, B. *túohtek* éppen az, ugyanaz.

3. *taggar*, *taggarač* ilyen, olyan (gen. *taggaren*, acc. *taggareb*, com. *taggarin*; több. gen. *taggari*, acc. *taggarita*, *taggarit* stb.) | *tuoggar* ilyen, olyan (ragozása mint *taggar-é*).

D) Kérdő és relativ névmások.

1. *kä*, D. *kā*, B. *k'ä*, *k'e* ki, a ki (gen. *kän*, acc. *käb*, com. *käina*, *käin*, ess. *känen*, iness. *käsne*, *käne*, elat. *käste*, *käst*, allat. *käsa*, *käs*, B. *k'äsa*, D. *kēsa*; több. nom. *käh*, gen. *käi*, B. *kei*, acc. *käita*, *käit*, ess. *käinen*, iness. *käisne*, *käine*, elat. *käiste*, allat. *käita*, *käit*, abess. *käita*).

2. *mi*, D. 87. *mī* mi, a mi (casusokbeli *tō ma*: gen. *man*, acc. *mab*, B. *māb*, essiv. *mannen*, *massan*, all. *massa*, *masa*, elat. *maste*,

matte, D. *masti* stb.; több. nom. *mah*, D. 88. *ma*, gen. *mai*, acc. *maita*, *maite*, iness. *maisne*, *maine* stb).

3. *kutte*, Kk. *kute*, B. *kuhte*, *kuhti*, D. *kutti*, *kuht* ki, a ki (casusokbeli tö *kutte*, *kute* és *ku*: gen. *kutten*, acc. *kutted*, *kuteb*, com. *kuttin*, ess. *kutten*, iness. *kutesne*, Kk. 132. (Lind. nem ismeri), *kusne*, elat. *kuste*, *kuttest*; több. nom. *kuttek*, gen. *kutti*, acc. *kuttit* stb.)

4. Csak relativumként használatos *jukko*, *juok*, B. *juhko* a ki, a mely (casusokbeli tö *juo*: gen. *juon*, acc. *juob*, ess. *juon*, com. *juoina*, *juoin*, iness. *juosne*, *juone*, elat. *juoste*, *juost*, all. *juosa*, *juos*; több. nom. *jukkoh*, *juoh*, gen. *juoi*, acc. *juoite*, *juvita*, *juoit* stb).

5. *kobba*, D. 124. *gobbiče* melyik (a kettő közül), gen. *kobban*, D. 63. *koppan*, acc. *kobbab*, D. 87. *kobbam* stb.

6. *maggar*, *maggarač* milyen? — Ragozása mint *taggar-é*. Jelzőként használva nagyobbára változatlan marad.

7. *koktemus* milyen?

A *kä*, *mi*, *kutte* ugyanazon értelemben nyomósító ragokkal is használatosak; még pedig *kä* és *mi* -*tas*, -*tes* vagy *s*-vel, *kutte* pedig csak *s*-vel. A ragozásnál a -*tas*, -*tes* többnyire mássalhangzón végződő esetekhez, a *s* pedig magánhangzón végződőkhez járúl; pl. *kätas*, gen. *käntas*, D. 65. *kännes*, acc. *käbtas*, D. 62. *kännes*, 70. *käms*, com. *käinas*, ess. *känenes*, iness. *käsnes*, *känes*, elat. *kästes*, allat. *käsas*, *käses*; több. nom. *kähtas*, gen. —, acc. *käitas*, iness. *käisnes* stb. Ugyanígy találjuk ragozva *mítas* v. *mítes* és *kuttes-t* is.

E) Határozatlan névmások.

A kérdő és relativ névmások hozzájárúlt *ken*, *ke* v. *k* nyomatékosító szócskával mint határozatlan névmások is szerepelnek: *kä-ke* v. *käke* valaki (gen. *känke*, all. *kiäsak* stb.); *mike*, B. *mige* valaki, valami (acc. *mabke*, *mabken*, gen. *manken* v. *manke*, com. *mainak* stb.); *kuttek* valaki (acc. *kuttedke*, gen. *kutteken*, all. *kutteki* v. *kuttekesi*). — *tatta kutte* . . . *tatta kutte* az egyik . . . a másik D. 87. (*kagge' pöte*, *tatta kutte mördin*, *tatta kutte mèresin*, *tatta kutte aimin* a szolgák jönnek, az egyik (tkp. az, aki) a vágófával, a másik fejszével, a harmadik tüvel). — Tagadó mondatokban: *i k ä v. kä* senki (*i käbken* v. -*ke* senkit, *i kiäsak* senkinek stb.); *i mike* senki, semmi; *i kuttek* senki (*ib mon tobde kuh-*

tebke: nem ismerek senkit) | *juoke*, *juokahač* mindenki, minden (*juoken sajen* minden helyen; *juokahač tijest* mindenki közületek). — *Färta* v. *fära* és *ikkenes* v. *ikke* élébe tételével származnak: *färta* v. *fära kuhti* v. *kuhtek* mindegyik, mindenik; *kutte ikkenes* bárki; *mi ikkenes* v. *mi ikke* bármi; *ikke maggar* bármilyen, akármilyen | *aktek* valaki, *aktek* senki.

A *ko* és *juo* fokozásából keletkeznek *juobba kobba* (v. ö. finn *jompi kumpi*) egyik a kettő közül (*juobba kobbab kalkah todn takket* egyiket a kettő közül fogod tenni); *akta kobba* egyik a kettő közül. — Magánosan is használatos, mint *juobba sä ličča* egyik a kettő közül lesz; *i kobbak* egyik sem (acc. *i kobbakke*); *kobbačak*, D. 67. *koppas* mind a kettő (*kobbačak ačče ja edne* uterque pater et mater).

Névmásszerű fő- és melléknevek: 1. *äča*, *äčas* más, egyéb, *a* többi (*ib äčaseb tiete* mást nem tudok); 2. *mubbe*, *mubbad*, D. *nubbe* (v. ö. lpF. *nubbe*) másik második; *mubbe mubbe* v. *mubbe mubbad* egyik másik (*mubbe mubbade*st egyik a másiktól; *mubbe mubbadin* egyik a másikkal stb.); 3. *kueime* *kueime* egyik másik (*k. kueimeb*; gen. *kueibmeh* *kueibmeite* egyiktek a másiktoknak; acc. *kueibmeh* *kueibmeteme* egyikünk a másikunkat); 4. *muttem*, B. *muhtem* valamely, némely; 5. *sömes* valamely, némely (több. *sobmase* B.); 6. *kalle*, *kalles* és *man kalle* hány; *kallekačeh*, E. 148. *kallok* egynehány; 7. *kaika*, *kaihk*, *kaik* mind, omnis (*kaike almačeh*); 8. *fäirt*, *färhte*, L. *fäirt*, *färta* minden (*färhten saijesne* minden helyen); 9. *modde*, *moddes* sok (pl. *moddase*). — v. ö. lpF. *moadde* némely); 10. *ädna*, *ädna*, *ädna* sok (*ädna* olmu^g sok nép); *man ädna* mennyi | *man mahte* mennyi; *tan mahte* annyi.

11. §. Számnevek.

A) Alapszámnevek: 1. *akte*, *akt*; 2. *kuekte*, *kuiкте*, D. 130 *grekt*; 3. *kolbma*, *kolbme*, D. 130. *kolm*; 4. *nelje* (*nelje*); 5. *vihhta*, *vita*, L. *vit*, *vita*; 6. *kühta*, *küta*, L. *kot*, *kota*; 7. *čihča*, *čiča*, L. *čiča*, *kieča*; 8. *kakce*, *kakei*; 9. *okce*, *okci*; 10. *lohke*, L. *lokke*, *lücke*; 100. *čuehte*, *čüete*, *čüeti*, L. *čüote*; 1000. *tüsan*, *tusen*.

Szerkesztett tőszámnevek: 11. *akte lokke* *naln* (tkp. egy a tízen); 12. *kuekte lokke* *naln*; 13. *kolbme lokke* *naln*; 18. *okce lokke* *naln* stb.; 20. *kuekte lokke*; 21. *akta kolmad* *lokkai* (tkp. egy a

harmadik tízre); 30. *kolbma lokke*; 34. *nelje neljad lolkai*; 40. *nelje lokke*; 89. *okce okcad lolkai*; 200. *kuekte čuote*; 4000. *nelje tusan*.

B) Sorszámnevek az 1. és 2.-n kívül az alapszámnevekből *d* képzővel alakúlnak: 3-dik *kolmad*; 4-dik *neljad*; 5-dik *vītađ*; 6-dik *kūtađ*; 7-dik *čīčad, kiečad*; 8-dik *kakcad*; 9-dik *okcad*; 10-dik *lokkad*; 100-dik *čuotad*; 1000-dik *tūsenad, tusand, tusend*. — Az «első» *vuostes, vuostas*; a «második» *mubbe, D. nubbe, nuppi* (a lpF.-ban is úgy van *nubbe*; — a *mubbe* nem egyéb mint a *mu*, finn *muu* más szónak comparativusa. — V. ö. lat. *alter*). — Donnernél előfordúl ezen alak is *kuōktane* második. (*Līnis kuōktanem čuōllmam čuōllā* vásznának második esomóját eloldja D. 66).

Szerkesztett sorszámnevek: 11-dik *akta ja lolkad v. akt-lokkad*; 12-dik *kuekte ja lolkad v. kuekt lolkad*; 13-dik *kolmad lokke nabi* (harmadik a tizen); 15-dik *vītađ lokke nabi v. lolkad ja vītađ*; 20-dik *kuekte lolkad*; 23-dik *kolmad kolmad lolkai* (harmadik a harmadik tízre); 30-dik *kolbme lolkad*; 39-dik *okcad neljad lolkai*; 90-dik *okce lolkad*; 96-dik *kūtađ lolkad lolkai*; 1000-dik *lokkad čuotad v. lokke čuotad* (v. ö. *tūsenad*).

C) Collectiv számnevek. Ezek több együvé tartozó, egységes csoportot alkotó egyesekre vonatkoznak. Képzésükre nézve kétfélek:

1. -s, -os képzővel: *kuektes ketten* (*kuektes lān* ketten vagyunk); *aicei sono kuektaseb*: észrevette v. megpillantotta kettőjüket; *kuektes mijast*: ketten közülünk); *kolmas, kolmes, kolmos* hárman és *kolmasače*, mely a *kolmas*-nak diminutivuma (*kosse holebe kolmos jūlla kuektaseh*: midőn hárman vagy ketten beszélünk); *neljes* négyen (*neljes lepe* négyen vagyunk); *vitas* öten; *kotes, kotas hatan* (*kotasi faron sodn poti*: hatnak kíséretében jött); *čēčes* heten.

2. -ok, -uk, -k képzővel: *kuektak v. kuekta* csak kettő, egyedül ketten (*moi kuekta leime tanne* csak mi ketten voltunk itt; *toi kuekta* csak ti ketten); *kolmuk, B. kolmok* csak hárman (*vazsob miye kolmuk tokko* menjünk oda mi hárman); *neljok* csak négyen (*miye neljok* csak mi négyen). — A többi számneveknél ezen collectiv képzés nincs használatban.

D) A «hányszor» kérdésre megfelelő számnevek: *kuekti két-*

szer; *kolmi* háromszor. — Az *i* ragos alak csak e két számnévnél fordul elő a lpS.-ban. Sokkal szokottabb az ismétlés kifejezésére az alapszámnévnék a *pale*, *aike* és *kerde* szavakkal összekapcsolása, mint *kuekten aiken* vagy *kuekte palen* kétszer; *kolmen aiken* vagy *kolma palen* v. *kerden* háromszor; *neljen aiken* négyszer; *kakce pale* nyolczszor; *čuoten aiken* százszor.

Az ismételt cselekvés sorhelyét a sorszámnev elativusa jelöli: *kolmadist* harmadszor; *neljadest* negyedszer; *vitadest* ötödször; *lokkadest* tizedszer | *mubbadest*, *mubbadist* másodszer | *vuosteken*, *vuostaken*, *vuostek* először. — A sorszámnevhez hozzájáruló *s* képző törtszámneveket alkot, mint *neljades*, *neljates* negyed, negyedrés; *vitades* ötödrész; *kotades* hatod; *kakcates* nyolczad, nyolczadrész; *kolmades*, *kolmodes*, *kolmoc* harmad, harmadrész.

I g e.

12. §. Igeragozás.

A lpS.-ban négy módot különböztetünk meg, úgymint: 1. *indicativus*, 2. *imperativus*, 3. *indefinitivus*, és 4. *conditionalis*, illetőleg *optativus*-t; — három számot, t. i. az egyes és többesen kívül még a *dualist*¹⁾ és két egyszerű időt, a *praesent*-t és *praeteritum*-ot.

A) *Indicativus* (jelentő mód). Külön módképzője nincsen. — A *praesens*-ben a tiszta tőt látjuk és ehhez járúlnak a személyragok. Az egyes-sz. első személyében *b*, mint *vallob*: *vallo*- jajgatni; *čerrob*: *čerro*- sirni; *viesob*: *vieso*- élni; *torjob*: *torjo*- kormányozni; *berrib*: *berri*- tartozni, *debeo*. — Olyan igéknél, melyeknek töve *e*-re végződik, az *e* a *b* hozzájárultával *a*-ra változik; pl. *čovorab*: *čovore*- kényszerülni, *debere*; *adnab*: *adne*- bírni; *vuolgab*: *vuolge*- menni; *jakkab*: *jakke*- hinni; *kítáb*: *kíte*- köszönni; *vaddab*: *vadde*- adni stb. Csak nagy ritkán találunk e szabály alól kivételt, mint a milyen *virteb*: *virte*-, B. *virde*- nekem kell. — A *le*-nek eredetibb alakja *m*, mely megvan valamennyi többi

¹⁾ A többi lapp dialectusok közül csak a lpF. és lpE.-ben találjuk még a *dualist*-t, de már ezekben is kopottabb alakban; a lpK.-ban, a mennyire a Genetz közölte szövegekből láthattam, nincs meg.

lapp dialectusban (lpF. *gitam*, lpE. *kittam* köszönök; lpK. *iorpnam* aggódom), de megvan még magában a svéd lappságban is, mint Donner szövegeiből láthatjuk. Ilyen *m*-es alakok: *ohcom*: *ohco*-, L. *oce*- keresni; *sārnum*: *sārnu*, L. *sardno*- mondani; *kājum*: *kāju*-, L. *kajo*- D. 63. segíteni; *juōigam*: *juōige*-, L. *juoike*- dalolni; *gahpadam*: *gahpade*-, L. *kappete*-, D. 125. ugrálni, táncolni.

A többes-szám 1. személyének ragja *be*, pl. *adnebe*: *adne*-; *meddebe*: *medde*-vételni; *adnobe*: *adno*-követelni; *sitebe*: *site*-akarni; *kitebe*: *kite*- | *moljertebe*: *moljerte*- D. 130. a tagokat kessel elválasztani. — A többi három lapp nyelvjárásban keményebb *p*-t találunk több. 1. szem. ragul vég *e* nélkül: lpF. *gittepe*; lpE. *küttepe*; lpK. *porrep* eszünk.

A praesensbeli dualis 1. személyének ragja *-n*; pl. *moi ecen*: *ece*-szeretni; *vieson*: *vieso*-; *pōten*: *pōte*-; *rokkolen*: *rokkole*-könyörögni; *kuedden*: *kuedde*-vinni. Rag nélkül találjuk Donnernél az igét ebben a példában: *monno kalka aktain šaddet mi ketten együvé leszünk* (egyesítettünk) 132. — A lpF.-ban már elkopott a ragja (*gitte*), a lpE.-ban pedig szintén *-n* (*kitten*).

A praes. 2. személyében *h* járúl a tőhöz és a végső *e* előtte szintén *a*-ra változik. A népnyelvi szövegekben a *h* véghehezetté gyöngült, mely már alig hallható: *viesoh*, *vieso'*: *vieso*-; *ožžoh*, *ožžo'*: *ožžo*-kapni | *tietah* v. *tieta'*: *tiete*-tudni; *kalka'*: *kalke*-; *kūla'*: *küle*-hallani; D. *valja'*: *valje*-választani; *kuora'*: *kuore*-, L. *kore*-fölmászni, föllépni, ascendere; *tāna'*: *tāna*-, L. *teudnahe*-szolgálni. — Az egy. 2. sz. ragja a lpE.-ban is *h*, a másik kettőben azonban eredetibb *k*-t látunk (lpE. *kītah*; lpF. *gitak*; lpK. *sārnak* beszélsz).

A többes 2. szem. ragja *bet*, melynek Budenznél egy teljesebb *-behte*, *-bete*, az *E.* szövegben pedig még teljesebb *-betet* alakját is találjuk: *viesobet*: *vieso*-; *porrobet*: *porro*-, L. *porre*-enni; *caggebet*: *cagge*-kinyújtani; *nādastebet*: *nādaste*-szükségben lenni; *vuoidnebet*: *vuoidne*-látni; *tobdebet*: *tobde*-megismerni || *pajabehte*: *paje*-engedni, hagyni; *kalkabete*: *kalke*- B. | E. 206. *sitebete*: *site*-akarni; *kierdebete*: *kierde*-tűrni, E. 106; *kullabete*: *kulle*- E. 130; *adnebete*: *adne*- E. 136; *teuvobete*: *teuvo*- E. 138. megtelni; *viggebete*: *vigge*- E. 140. iparkodni || *čuožžobetet*: *čuožžo*- E. 44. állni; *mattebetet*: *matte*-posse E. 215.; *ocebetet*: *oce*-

keresni E. 220.; *sittebetet*: *sitte*- akarni E. 206.; *oŝŝobetet*. *oŝŝo*- E. 42. kapni; *kattebetet*: *katte*- E. 80. őrizni; *kalkabetet*: *kalke*- E. 81.; — E. 82. ezt is találjuk *kalkebeta*; E. 224. *oŝŝobetit*: *oŝŝo*-, E. 136. *jättebetit*: *jätte*- — Mind a lpF.-ban, mind a lpE.-ban meg van ez utóbb említett teljesebb alak, amabban *-baettet*, emebben *-vetted* (lpF. *gittebaettet*; lpE. *kittevetted*). — A lpK.-ban is *-bitted*, *-beitted*, *-bittede*, *-epped* és *-vettit*, mint *ielbitted* éltek; *kovnbeitted* és *kavnbitte*- találtak; *pa.zzepped* böjtöltök; *sirvettet* játsszók (tő *sirre*-).

A duális 2. személyében *-beten* a rag: *kullebeten*: *kulle*- hallani; *vuoidnebeten*: *vuoidne*-; *adnebeten*: *adne*-; *mannebeten*: *manne*- menni; *kalkebeten*: *kalke*-; *potebeten*: *pote*-; *vazzebeten*: *vazze*- járni. — A lpF.-ban és lpE.-ban már kopottabb *-baette* és *-vette* ragokat találunk (lpF. *gittebaette*; lpE. *kittevette*).

A praes. egy. 3-dik személyének nincs ragja; de nyomát találjuk abban, hogy a tő *e* véghangzója *a*-ra változik: *vallo*: *vallo*- jajgat; *čerro*: *čerro*- sírni; *koččo*: *koččo*- hívni, parancsolni; *kolka*: *kolke*- folyani; *pöhta*: *pöhte*-; *aíta*: *aíte*- fenyegetni; *valda*: *valde*- venni; *takka*: *takke*- tenni; *toivota*: *toivote*- ígérni; *cogga*: *cogge*- tömni; *ajeta*: *ajete*- akadályozni. — Figyelemre méltó, hogy Donner szövegeiben az egy. sz. 3. személyben a véghangzót majd mindig megnyújtva találjuk, mint *luotā*: *luote*-, L. *luite*- elereszt, elold; *valtā*: *valte*-, L. *valde*- venni; *pessā*: *pessa*-, L. *passa*- mosni; *vuojā*: *vuoje*- hajtani; *čālačā*: *čālače*- karczolni; *laipū*: *laipu*-, L. *laipo*- kenyeret sütni; *karffū*: *karffu*- czirógatni, símogatni, L. nincs; *kertū*: *kertu*-, L. *kierde*- tűrni; *aigū*: *aigu*-, L. *aiko*- szándékozni stb. — A 3. személyben a véghangzó el is szokott maradni, pl. *jostist*: *jostiste*-, L. *joste*- D. 87. rúgni; *tāđđal*: *tāđđele*-, L. *teddele*- nyomni, lenyomni, D. 86.; *suolat*: *suolate*- ellopni, D. 83.; *laulot*: *laulote*- dalolni, D. 128; *losskall*: *losskalle*-, L. *loskele*-, D. 108. vágni, ütni. — Az egy. 3. személynek ragját a többi nyelvjárás sem őrizte meg.

A több. 3. személy ragja *h*, a népies szövegekben '. — A rag, mint látjuk, hangra nézve ugyanaz, mint az egy. sz. 2. személyé. De némi különbség mégis van. Ott a *h* előtt az igető vég *e*-je *a*-ra változott, itt ez nem történik: *palle'*: *palle*-, B. félni | *vúoče'*: *vúoče*- löni; *polte'*: *polte*-, L. *polde*- égetni; *srike'*: *srike*- kísértetként ijesztetni; *kähče'*: *kähče*- látni, nézni; *kūlu'*: *kūlu*-, L. *kullo*-

hallatszani, D. | *vaššoteh*: *vaššote-* gyűlölni; *tetete*: *tetete-* tudatni; *albeteh*: *albet-* csúfolni; *likoh*: *liko-* tetszeni; *vuordnoh*: *vuordno-* esküdni; *obmoh*: *obmo-* avúlni. — A lpE.-ban szintén *h*, a lpK.-ban semmi vagy *b*, *v*, a lpF.-ban pedig eredetibb *k* jelöli a több.-sz. 3. személyt (lpE. *kütteh*; lpF. *gittek*; lpK. *korro* varrnak; *cie,ške* mondanak; *vižneb* futnak, *manniv* mennek).

A dualis 3. személyének ragja *-ba*: *hävaneba*: *hävane-* elpusztúlni; *eceba*: *ece-* szeretni; *kalkaba* v. *kalkeba*: *kalke-*; *jabmeba*: *jabme-* meghalni; *adneteba*: *adnete-* tartani; *čuvroteba*: *čuvrote-* fölhívni, segítségül hívni; *berriba*: *berri-*; *auteteba*: *autete-* megelőzni. — A *-ba*-nak ezen kívül megtaláljuk teljesebb *-ban* alakját is, melyet Lind. nem ismer: *adniban*: *adno-* követelni, Kk. 102.; *kalkaban*: *kalke-* Kk. 99. | *mozuban*: *mozu-*, L. *mozo-* fölforgatni, D. 108.; *jorruhtaban*: *jorruhte-*, L. *jorrete-* forgatni, földönteni, D. 108.; *vuóptestāpan*: *vuópteste-*, L. *vuopteste-* ébredni, észrevenni, megérteni, D. 104. — A lpF.-ban ugyancsak *-ba*, a lpE.-ban pedig *-v* a 3. sz. dualis ragja.

Az indicativus praeteritum jele *i*, melybe a tö *e* véghangzója nagyobbára beleolvad. Lind. csak ezt ismeri. Az *i*-nek azonban a különféle szövegekben teljesebb *-je*, *-ije*, *-ie*, *ī* alakját is találjuk, másutt ismét azt látjuk, hogy a praeteritum jele egészen elenyészett. A hozzá járuló személyragok, az egyes száméit kivéve, különböznek a praesenséitől és így a különbségek vagy megegyezések föltüntetésére szükséges, hogy itt is külön tárgyaljuk az egyes, kettős és többes-szám különböző személyeit.

A praet. egy. sz. 1. személye *-ib*: *viesoib*: *vieso-*; *jättib*: *jätte-* mondani; *čuvrib*: *čuvre-* kiáltani; *valjib*: *valje-* választani; *jorrib*: *jorre-* elesni; *paijanib*: *paijane-* följönni, emelkedni. Az eredetibb alak itt is *im*-volt. Ez meg is van még a *le* ige *lulim*, *līm* alakjaiban. — Ps. 342. teljesebb *-ijeb* ragot találunk: *vällahijeb*: *vällah-* feküdni; *lāggestijeb*: *lāggeste-* nyugodni. — A többi három dialectusban *-im* ragot látunk (lpF. *gittim*; lpE. *kittim*; lpK. *iellim* éltem).

A több. 1. sz. ragja *ime*: *jakkime*: *jakke-* hinni; *vuoidnime*: *vuoidne-*; *kullime*: *kulle-* hallani; *vertime*: *verte-*, E. 21., L. *virte-* müssen; *vaddime*: *vadde-* adni; *kalkime* és *kalkaime*:

kalke-; *jukkaime*: *jukke-* inni; *porroime*: *porro-*, *porre-* enni; *toivoime*: *toivo-* vélni | Ps. 338. *mannim*: *manne-*. — A lpE. és lpK.-ban kopottabb *im*, *im*, a lpF.-ban pedig teljesebb *-imek* ragot találunk (lpF. *gitimek*; lpE. *kättim*; lpK. *monim* mentünk).

A praet. dual. 1. szem. ragja *-imen*. Itt csak Lindahlra támaszkodhatom, mert az átolvasott szövegekben nem találkozom ez alakkal; az egy esetben pedig, a hol találtam, más alakban fordul elő: *kalkin*, L. szerint volna *kalkimen* (*almai mon vainotab, kusne monno kalkin kaudnotet*, az égbe kívánkozom, hol mind a ketten találkozni fogunk [tk. fogtunk]). D. 128. — A lpF.-ban *-ime*, a lpE.-ban *-im* ragot találunk (lpF. *gitime*; lpE. *kättim*).

A praet. egy. 2. személye *-ih*, a népies szövegekben *-i'*, D. *-i'*: *vaddih*: *vadde-*; *takkih*: *takke-*; *jabmih*: *jabme-*; *saldih*: *salde-* kiválasztani; *kattih*: *katte-* őrizni, megővni | *põnniu'*: *põnniu-*, L. *puoño*- D. 109. belemártani | E. 202. teljesebb *ijah* ragot találunk: *vuoinijah*: *vuoidne-*. — A lpE.-ban is *-ih*, a lpK.-ban *iz*, *ik*, a lpF.-ban is ered. *-ik* ragot találunk (lpE. *kättih*; lpK. *vaiddiz* vettél; *o,ntik* adtál; lpF. *gittik*).

A több.-sz. 2. személyében *-ite* a rag: *ecite*: *ece-*; *vaddite*: *vadde-*; *tuostotite*: *tuostote-* elfogadni, venni; *piktastite*: *piktaste-* ruházni; *oppite*: *oppe-* meglátogatni, tanulni; *potite*: *pote-*; *viesoite*: *vieso-*. — Lind. csak ezt a ragot ismeri. Az E. szövegben azonban egy teljesebb *-iten* ragot is találunk: *tije kodditen*: *kode-* megöltetek, E. 20.; *eciten*: *ece-* E. 87.; *jakkiten*: *jakke-* E. 87.; *avotalliten*: *avotalle-* örülni; E. 95.; *vazziten*: *vazze-* E. 121. — A lpF.-ban *-idek*, a lpK.-ban *-ijt*, *in*, a lpE.-ban *-id* a ragja (lpF. *gitidek*; *vgrdijt* mentetek; *pudin* jöttetek; lpE. *kättid*).

A dual. 2. személye *iten*: *eciten*: *ece-*; *vazziten*: *vazze-* járni; *ociten*: *oce-* keresni, E. 9. 32. — Több példára nem akadtam (v. ö. a több. 2. személyt). — A lpF.-ban *-de*, a lpE.-ban *-id* a dual. 2. sz. ragja (lpF. *gitide*; lpE. *kättid*).

A praet. egy. 3. személye maga a praet. töve, vagyis ragja egy az igetőhöz járuló *i*, D. *i*, melybe az *e* véghangzó nagyobbára beleolvad, néha megmarad, máskor ismét *a*-ra változik: *kātoi*: *kāto-* eltűnni, abesse; *sardnoi*: *sardno-* mondani; *čõžžoi*: *čõžžo-* állni; *vuojoi*: *vujo-* elmerülni | *jehti*; *jehte-* mondani; *tahpesti*: *tahpeste-* bezárni; *čuinidi*: *čuinide-* sötétülni; *vanti*: *vante-* meg-

akadni | *pijaijei*: *pijaije*- odatenni, rakni vhová, B.; *šaddei*: *šadde*- lenni, fieri; *holei*: *hole*- beszélni; *rampei*: *rampe*- di-csérni; *tojei*: *toje*- bízni vmiben E. | *ohcai*: *ohce*- (de van *ohci* is) keresni; *kaččai*: *kačče*- esni; *v'eihkai*: *v'eihke*- alámerülni; *habkai*: *habke*- megfúlni; *takkai*: *takke*-; *kalkai*: *kalke*-. — Hangzó-változást szenvednek, de csak Budenz szövegeiben: *väldi*: *valde*-venni; *lähpi*: *lahpe*- elveszteni; *väddi*: *vadde*-; *läsi*: *lase*- bezárni; *vuerdi*: *vuorde*- várni; *puekti* (*pukti*): *puokte*- hozni, vinni; *jämi*: *jabme*- (v. ö. D. *jämi*); *vuini*: *vuoidne*- látni, (v. ö. *vuoidni*). — Egy eltűnt rag nyomát jelöli Donner szövegeiben a hosszú *ī*: *valđi*: *valde*-, L. *valde*-; *kodli*: *kodde*-; *potki*: *potke*- széttépni; *masi*: *maste*- keverni; *vuórkkī*: *vuórkke*- elrejtteni, eltenni; *turgi*: *turge*-, L. *turgete*- rossz idő lesz; — ezen eltűnt rag nem egyéb mint *-je*, mely még fönmaradt ebben az alakban *vidnije*: *vuoidne*- D. 103 (*veidnije päive neitem čakkan láтта a nap leányát ülve: ülni*). — A lpF.-ban *-i*, a lpE. és lpK.-ban *-ij* rag van (lpF. *giti*; lpE. *kättij*; lpK. *monij* ment).

A több. 3. sz. ragja Lind.-nál *-in*. A különféle szövegek azonban ennél mást is ismernek. Az *-in* mellett ott találjuk teljesebb *-ijen*, *jen*, E. *-ien*, D. *-ien*, *-in* és kopottabb *-n* alakját: *hugsoin*: *hugso*- gondot fordítani vmire; *kulloin*: *kullo*- tartozni vhová; *pöhtin*: *pöhte*-; *ädnanin*: *ädnane*- szaporodni; *kierdin*: *kierde*-eltürni; *puodgestin*: *puodgeste*- hirdetni || *sardnotijen*: *sardnote*-mondani; *alvetijen*: *alvete*- megijedni; *jorgetijen*: *jorgete*- visszatérni; *sorganijen*: *sorgane*- megijedni; *koddelijen*: *koddele*- megölni; *uššotijen*: *uššote*- vélni, hinni, szándékozni; *v'ähketijen*: *v'ähkete*- B. futni | *rokkolijen*: *rokkole*-; *poddijen*: *podde*- elosztani; *čokketijen*: *čokkete*- leülni, E. 55. 61. || *ollanien*: *ollane*- elvégződni, E. 16.; *tetetien*: *tetete*- tudatni, E. 17.; *autohien*: *autohe*- csudálkozni; *hevetien*: *hevete*- dicsérni, E. 17.; *holetien*: *holete*- rábeszélni; *tuobbelien*: *tuobbele*- megfogni; *čokkahien*: *čokkahe*- ülni, E. 19.; *torretien*: *torrete*- követni, üldözni, E. 39. | *jaukasien*: *jaukase*-, L. *jauke*- hótól ellepetni, oda lenni; *moddusien*: *modduse*-, L. *mozo*- fölforgatni; *kaljedien*: *kaljede*-, L. *kaljete*- kiszélesedni, kitágulni; *kobdadien*: *kobdade*-, L. *kobdete*- kiszélesíteni; *stúorudien*: *stúorude*-, L. *stuorete*- nagyobbítani, D. || *jollartahtelegen*: *jollartahte*- gördíteni; *pahterejen*: *pahtere*- megszaladni; *kaunetejen*: *kaunete*- találkozni vkivel; *rappasejen*: *rappase*- megnyílni, B. ||

valt̄in: *valte*-, L. *valde*-; *pāc̄in*: *pāce*- maradni; *karr̄in*: *karre*- megkeménykedni, megdermedni; *cegḡin*: *cegge*- fölállítani; *kaz̄in*: *kaze*- kanállal inni; *sāc̄in*: *sāče*- hátulról taszítani, tolni; *čamkađ̄in*: *čamkate*-, L. *čamke*- erősen megkötni D. || *koh̄c̄on*: *koh̄c̄o*- hívni, parancsolni; *vieson*: *vieso*-; *tolvon*: *tolvo*- vezetni; *vazzen*: *vazze*-; *pajen*: *paje*- hagyni, engedni; *karvetač̄en*: *karvetače*- készíteni; *časken*: *časke*- vetni, dobni; *pōten*: *pōte*-; *mannen*: *manne*-; *piäbmostallen*: *piäbmostalle*- megenni, étkezni; *mahten*: *mahte*- tudni, bírni; *nohken*: *nohke*- odaveszni; *pollejehten*: *pollejehte*- meggyújtani; *kälgen*: *kalke*- B. — A lpF.-ban eltűnt a személyrag, a lpE.-ban is csak a praet. jele, az *ī* maradt meg és csak a lpK.-ban találunk *-in*-t. Ez utóbbi dialectusban sem általános azonban az *-in*, mert egyik tájszólásában, a notozeroiban, csak az ígető véghangzójának megnyújtását látjuk minden személyrag nélkül (lpF. *gitte*; lpE. *kitt̄i*; lpK. *jiellin* v. *illin* éltek; *c̄ilhkin* mondták | *tierl̄ē* elszöktek; *sij vuejjil̄ē* ök hajtani kezdtek).

A duál. 3. személye Lind.-nál *-ika*. A szövegekben ennek is többféle alakjára akadunk, mint *-ikan*, *-iken*, *-ike*: *valdika*: *valde*-; *jehtika*: *jehte*-; *kač̄ika*: *kač̄e*- esni; *pajika*: *paje*-; *masika*: *masse*- elveszteni | *pineteika*: *pinete*- kinezni; *varresteika*: *varreste*- szaladni; *hohketeika*: *hohkete*- elveszteni, megölni, B.; *kaudneika*: *kaudne*- találni, E. 31. || *manneike*: *manne*- B. || *viesoikan*: *vieso*-; *kulloikan*: *kullo*- hallatszani; *vazzikan*: *vazze*-; *puoktikan*: *puokte*- vinni, hozni; *čokkedattikan*: *čokkedatte*- leültetni | *skuolateikan*: *skuolate*- csörgetni; *kahč̄ateikan*: *kahč̄ate*- kérdezni; *tobbeleikan*: *tobbele*- megfogni B.; *piäjeikan*: *piäje*- odatenni, rakni vhová; *holeikan*: *hole*-; *takkaikan*: *takke*- E. || *kalkiken*: *kalke*-; *vuočiken*: *vuoče*- löni; *kuoriken*: *kuore*- nyomozni (vadat); *pōtiken*: *pōte*-; *porriken*: *porre*-; *čaņiken*: *čaņe*- bemenni; *kūciken*: *kuoče*- fölmászni; *sūgiken*: *sūhke*- evezni; *vāldigen*: *valde*-; *lāpiken*: *lahp̄e*- elereszteni B. — Az *-iken*, *-ike* ragban az *e*-nek *a*-ból gyengülése csakis Budenz népnyelvi közleményeinek sajátja. — A lpF.-ban *-iga*, a lpE.-ban *-in* a dual. 3. szem. ragja (lpF. *gitiga*; lpE. *kitt̄in*).

Az igékhez járuló személyragok áttekintése.

1. Praesens.

	Egyes-sz.	Többes-sz.
1. szem.	<i>-b, -m.</i>	<i>-be</i>
2. »	<i>-h, -'</i>	<i>-betet, -behte, bete, beta, bet</i>
3. »	(a véghangzó elváltó- zása és megnyúlása).	<i>-h, -'</i>

Kettős-sz.

1. szem.	<i>-n</i>
2. »	<i>-beten</i>
3. »	<i>-ban, ba.</i>

2. Praeteritum.

	Egyes-sz.	Többes-sz.
1. szem.	<i>-b [m] (i-b, ije-b)</i>	<i>-me (i-me, i-m)</i>
2. »	<i>-h, ' (i-h, i', ija-h)</i>	<i>-ten, -te (i-ten, i-te)</i>
3. »	<i>— (i, i, ije)</i>	<i>-n (i-je-n, ie-n, iē-n; je-n, i-n, i-n)</i>

Kettős-sz.

1. szem.	<i>-men [-n?] (i-men, i-n)</i>
2. »	<i>-ten, (i-ten)</i>
3. »	<i>-kan, -ken, -ka, -ke (i-kan, i-ken stb.)</i>

Paradigmák az indicativus praesens és praeteritumbeli ragozásról (*ece-* szeretni; *jukke-* inni; *kalke-* fogni, akarni, werden; *lokke-* olvasni; *vieso-* élni):

I. *ece-*:

Praesens:		Praeteritum:
	Egyes-sz.	
1. szem.	<i>ecab</i>	<i>ecib</i>
2. »	<i>ecah, eca'</i>	<i>ecih, eci'</i>
3. »	<i>eca</i>	<i>eci</i>
	Többes-sz.	
1. szem.	<i>ecebe,</i>	<i>ecime</i>
2. »	<i>ecebet stb.</i>	<i>ecite, -ten</i>
3. »	<i>ecéh, ece'</i>	<i>ecin stb.</i>

Kettős-sz.

1. szem. <i>ecen</i>	<i>ecimen</i>
2. » <i>ecebeten</i>	<i>eciten</i>
3. » <i>eceba, -ban</i>	<i>ecika, -kan.</i>

II. *jukke*-:

Praesens:

Praeteritum:

Egyes-sz.

1. szem. <i>jukkab</i>	<i>jukkib</i>
» <i>jukkah, jukka'</i>	<i>jukkih</i>
3. » <i>jukka</i>	<i>jukkai, jukki</i>

Többes-sz.

1. szem. <i>jukkabe, jukkebe</i>	<i>jukkaimé, jukkime</i>
2. » <i>jukkabet, jukkebet stb.</i>	<i>jukkaite, jukkite, -ten</i>
3. » <i>jukkeh, jukke'</i>	<i>jukkin stb.</i>

Kettős-sz.

1. szem. <i>jukken</i>	<i>jukkaimen, jukkimen</i>
2. » <i>jukkebeten</i>	<i>jukkaiten, jukkiten</i>
3. » <i>jukkeba, -ban</i>	<i>jukkaika, jukkika, -kan.</i>

III. *kalka*-:

Praesens:

Praeteritum:

Egyes-sz.

1. szem. <i>kalkab</i>	<i>kalkib</i>
2. » <i>kalkah, kalka'</i>	<i>kalkih, kalki'</i>
3. » <i>kalka</i>	<i>kalkai, kalki</i>

Többes-sz.

1. szem. <i>kalkabe, kalkebe</i>	<i>kalkaimé, kalkime</i>
2. » <i>kalkabet, kalkebet stb.</i>	<i>kalkaite, kalkite</i>
3. » <i>kalkeh, kalke'</i>	<i>kalkin stb.</i>

Kettős-sz.

1. szem. <i>kalken</i>	<i>kalkaimen, kalkimen</i>
2. » <i>kalkabeten, kalkebeten</i>	<i>kalkaiten, kalkiten</i>
3. » <i>kalkaba, kalkeba, -ban</i>	<i>kalkaika, kalkika, -kan.</i>

IV. *lokke*-:

Praesens:

Praeteritum.

Egyes-sz.

1. szem. <i>lokkob, lokkab</i>	<i>lokkib,</i>
2. » <i>lokkoh, lokkah</i>	<i>lokkih, lokki'</i>
3. » <i>lokka</i>	<i>lokkoi, lokkai.</i>

Többes-sz.

1. szem.	<i>lokkobe, lokkebe</i>	<i>lokkoime, lokkime, lokkaima</i>
2. »	<i>lokkobet, lokkebet stb.</i>	<i>lokkoite, lokkite, lokkaite</i>
3. »	<i>lokkeh, lokke'</i>	<i>lokkin.</i>

Kettős-sz.

1. szem.	<i>lokken</i>	<i>lokkoimen, lokkimen, lokkaimen</i>
2. »	<i>lokkobeten, lokkebeten</i>	<i>lokkoiten, lokkiten, lokkaiten</i>
3. »	<i>lokkoba, lokkeba, -ban</i>	<i>lokkoika, lokkika, lokkaika.</i>

V. *vieso* -:

Praesens:

Praeteritum:

Egyes-sz.

1. szem.	<i>viesob</i>	<i>viesoib</i> (L. így is <i>viesob</i>)
2. »	<i>viesoh, vieso'</i>	<i>viesoih, viesoi'</i> (L. így is <i>viesoh</i>)
3. »	<i>vieso</i>	<i>viesoi</i>

Többes-sz.

1. szem.	<i>viesobe</i>	<i>viesoime</i>
2. »	<i>viesobet</i>	<i>viesoite</i>
3. »	<i>viesoh, vieso'</i>	<i>viesoin, vieson</i>

Kettős-sz.

1. szem.	<i>vieson</i>	<i>viesoimen</i>
2. »	<i>viesobeten</i>	<i>viesoiten</i>
3. »	<i>viesoba, -ban</i>	<i>viesoika, -kan.</i>

Jegyzet. A tölem fölállított paradigmák eltérnek a Lindahléitól. L. ugyanis szabályként állítja föl, hogy azon kéttagú igék, melyeknek első tagjukban egyszerű *u* van a praet. egy. 3-dik, a több. 1., 2. és a dualis mind a három személyében az *e* véghangzót nem olvasztják bele az *i*-be, hanem *a*-ra változtatják. Ugyanezt teszi számos olyan kéttagú ige is, mint *takke-*, *parge-*, *dolgozni*, *cadne-* kötni, *kalke-* stb., melyeknek első tagjában *a* van (lásd a paradigmákat); azon kéttagú igék legtöbbször pedig, melyeknek első szótagában *o* van, a praes. egy. 1., 2., a több. 1., 2., a dual. mind a három személyében, továbbá a praet. egy. 3., a több. 1., 2. és a dual. mind a három személyében az *e* véghangzót *o*-ra változtatják (l. *lokke-* ragozását). Ez igaz ugyan, de nem így kimondva, mert mint paradigmáimban is föltüntettem, ugyanazon igéknél az *e* bele is olvadhat az *i*-be, *a*-ra is változhatik, a *lokke-*, *rokke-*féle igéknél pedig egyképen találjuk a *rokkah*, *lokkah* mint a

rokkoh, lokkoh stb. alakokat. — Még egy megjegyzést tesz L., melynek a tapasztalás ellentmond. Szerinte az *o*-ra végződő igék, mint *cuovo*- követni, nyomozni; *cojžo*- állni; *vieso*- élni stb. a praet. egy. 1. és több. 3. személyében nem kapják meg a praet. *i* jelét, az egy. 2. személyben pedig *i*-vel vagy a nélkül használatosak. Ez is egyoldalú, mert én csakis *oššoin, toivoin, viesoib, cuorvoih* alakokat találtam a szövegekben és csak a többes harmadik személyében akadtam *i* nélküli alakokra; de itt sem az *o* végűek kizárólagos sajátja volt (lásd a praet. több. 3. szem. tárgyalását). — Azt különben megengedhetjük, hogy a praet. egyes-sz. 1. és 2. személyében *i* nélkül is használatosak.

B) Imperativus (fölszólító mód). — A lpS.-ban kétféle imperativus van. A egyiknek alapjául az igető szolgál (I), a másikban pedig *o* (*u*) a módképző (II). Még a személyragok is különböznek némileg a kétféle imperativusban, tehát külön is kell őket tárgyalnunk.

I. Imperativus. Személyragja: egy. 2. — (vagy néha a tő vég *e*-jének *a*-ra változása); 3. -s; több. 2. -t, E. Ps. -te, 3. -s, Kk. -se; dual. 2. -n. — A több. 1. sz. -b, a dual. 1. sz. -m és 3. szem. -ska ebben az imperativusban csak nagy ritkán fordulhat elő. Lindahl nem ismeri, magam se találtam, és nem is fordul elő másutt mint Lönnrot (és utána Hunfalvynak) paradigmáiban. — Példák az I. imperativusra: egy. 2. *valde: valde-*; *koce: koce-örkődni*; *pakkate: pakkate-* büntetni; *arkalaste: arkalaste-* könyörölni; *arjo: arjo-* kimélni, sajnálni | *kulla: kulle-*; *küča: küčenezni*; *takka: takke-*; *niddota: niddote-* gyűlölni; *sita: site-* akarni || 3. *valdes: valde-*; *jättes: jätte-*; *rokkoles: rokkole-* könyörögni; *vakotes: vakote-* inteni; *pötes: pöte-*; *šaddes: šadde-* || több. 2. *logñet: logñe-* fölemelni; *vazzet: vazze-*; *kitet: kite-* köszönni; *vastetet: vastete-* felelni | *olletete: ollete-* teljesíteni, E. 134.; *anetete: anete-tartani*, E. 33.; *juoketete: juokete-* elosztani; *tuostote: tuosto-* fölvenni, elfogadni E. 33—34. || 3. sz. *ecce: L. ece-* | *luitadese: luitade-* leereszkedni, Kk. 121.; *mannese: manne*, Kk. 157. || dual. 2. sz. *vazzen: vazze-*; *nuolen: nuole-* föloldani; *laiden: laide-* menni vkihez; *jätten: jätte-*; *tuostoten: tuostote-*; *jätten: jätte-*.

Donnernél a több. 2. szem. -t ragja mellett egy teljesebb -*bēte, -bet* ragot találunk, mint *koččubēte: kočču-, L. koččo-* hívni, D. 85.; *pötebet* D. 86.; *vazzebet: vazze-*; *jättebet: jätte-* D. 84.;

ceggebet: *cegge*- föllállitni; *puöktebet*: *puökte*-, L. *puokte*- elhozni, D. 85. Mindezek a praesens több.-sz. 2. személyével egyező alakok. Az *E.* szövegben 33. lapon az *orro*- imp. több. 2. személye megegyezik a dual. 2. személyével: *orroten*. — Ugyancsak Donnernél az I. imperat. dual. 1. személyét is megtaláljuk *-men* raggal ebben a szóban: *mastadēmēn*: *mastate*- keverni, D. 63. — Budenznél az imperat. egy. 2. személye csak ebben az egy szóban van meg: *tauhkest*: *tauhkeste*- rejteni. Hasonló Donnernél *vuojht*: *vuojhte*-, L. *vuojete*- hajtani, 103.

II. Imperativus. Személyragja: egy. 1. *-m*; 2. *-h*; 3. *-s*; több. 1. *-b*; 2. *-te*; 3. *-se*, *-s*; dual. 1. *-n*; 2. *-ten*; 3. *-skan*, *-ska*. A ragokat, minthogy minden személyre nem találtam példát a szövegekben, Lind. szerint állítottam össze. — Példák a II. imperativusra: egy. 1. sz. *ecom*: *ece*-, L. || 2. *ecoh*, L., *vaddoh*: *vadde*-, Ps. 245. || 3. *ecos*; *teudnahos*: *teudnahe*- szolgálni | *jorgelus*: *jorgele*- megfordítani; *vaddus*: *vadde*-; *puorešugnadus*: *puorešugnade*- megáldani; *varjelus*: *varjele*- oltalmazni, Kk.; *pötus*: *pöte*-; *valdus*: *valde*- D., *valde*- L. || több. 1. *logñob*: *logñe*- fölemelni; *muitajob*: *muitaje*- emlékezni; *kitob*: *kite*-; *rokkolob*: *rokkole*-; *kullob*: *kulle*-; *mannob*: *manne*- || 2. *ecote*, L. *kocajote*: *kocaje*- ébredni, Ps. 382. || 3. *luitaduse*: *luitade*-; *čuožžotuse*: *čuožžote*- állni hagyni; *vazžuse*: *vazže*-; *kocuse*: *koce*- virasztani; *ožžotuse*: *ožžote*- szerezni; *änetuse*: *änete*- szaporítani | *vazžusa*: *vazže*- Kk. 139. || dual. 1. *econ* L. | *käsacattun*, így is *käsähcätton* huzzunk ketten, D. 63.: *käsacatte*-, L. *kese*- || 2. *ecoten*, L.; *vazžoten*: *vazže*-, E. 185. || 3. *ecoska*, *-kan*, L.

C) Indefinitus. Friis és utána Hunfalvy conjunctivusnak nevezik ezen módot. Én Lönnrot elnevezését fogadtam el, mert legjobban megjelöli. Nem tiszta conjunctivus, értéke határozatlan. Gyakran fordul elő föltételes mondatokban, néha pedig olyan szerepe van, mint az imperativusnak, máskor ismét mint a finn concessivusnak és azért Lönnrot a finn *kiittänen* alakkal is fordítja. — Mődjegye *-ič* vagy *č*. Csak *č*-t az *o* végű és azon *e* végű kéttagú igék kapnak, melyeknek első szótagjukban *u* van. Az utóbbiakhoz sorakozik több olyan kéttagú ige is, melyeknek első tagjukban *a* van, mint *kalke*-, *takke*-, *parge*- stb. Ezek közül azonban csak *kalke*- veszi föl majd mindig az egyszerű *č*-t, a

többiek inkább *ič*-vel használatosak. — Az indefinitusban a személyragok ugyanazok mint a praesensben.

Példák az indefinitusra:

	1. <i>pote</i> -:	2. <i>vieso</i> -:
Egy.	1. <i>potičab</i>	<i>viesočab</i> , Ps. 120. <i>viesočam</i>
	2. <i>potičah</i>	<i>viesočah</i>
	3. <i>potič</i>	<i>viesoč</i>
Több.	1. <i>potičebe</i>	<i>viesočebe</i>
	2. <i>potičebet</i>	<i>viesočebet</i>
	3. <i>potičeh</i>	<i>viesočeh</i>
Kettős	1. <i>potičen</i>	<i>viesočen</i>
	2. <i>potičebeten</i>	<i>viesočebeten</i>
	3. <i>potičeba</i>	<i>viesočeba</i>
	3. <i>kalke</i> -:	4. <i>jukke</i> -:
Egy.	1. <i>kalkačab</i> (v. ö. <i>takkičab</i>)	<i>jukkačab</i>
	2. <i>kalkačah</i>	<i>jukkačah</i>
	3. <i>kalkač</i>	<i>jukkač</i>
Több.	1. <i>kalkačebe</i>	<i>jukkačebe</i>
	2. <i>kalkačebet</i>	<i>jukkačebet</i>
	3. <i>kalkačeh</i>	<i>jukkačeh</i>
Kettős	1. <i>kalkačen</i>	<i>jukkačen</i>
	2. <i>kalkačebeten</i>	<i>jukkačebet</i>
	3. <i>kalkačeba</i>	<i>jukkačeba</i> .

Az egy. 3. személyre teljesebb *-iča*, *-ča* alakot is találunk a különböző szövegekben: *berriča*: *berri-müssen*; *šaddiča*: *šadde-Kk. 7.*; *teudnahiča*: *teudnahe-*; *olliča*: *olle-* teljesíteni, véghez vinni, *Kk. 41.*; *astiča*: *aste-ráérni*; *luitadiča*: *luitade-*; *rokkoliča*: *rokkole-* *Kk. 3.*; *aiciča*: *aice-* észrevenni, *Ps. 179.*; *potiča*: *pote-* *Ps. 132.*; *mattiča*: *matte-* *Ps. 190.* stb.

Az indefinitus használatát a következő mondatok legjobban föltüntethetik: *vadde, abmam sárretičab vaimom vel tu likomest* add, hogy ne válaszszam el szívemet többé a te tetszésedtől, *Ps. 220.* | *te puore pargoh šaddičeh* akkor jó tettek legyenek *Ps. 150.* | *tat lárra, kokte kalkab suddostan čuožželet, vai viesočam* ez megantit, hogyan fogok bűnömből fölkelni (kitisztulni), hogy éljek,

Ps. 120. | *rokkolab tu, vai luitičah muñi kaikit mu suddoit andagas, ja mu tän peiven (ijan) armosikt varjelicah suddost kérlek téged, hogy bocsásd meg nekem minden bűnömet és ezen napon (éjjel) oltalmaz a büntől, Kk. 27. | jus mon vaššotovočab, oppet' mu, vai mon takkičab, ko ton ha én gyűlöltetném, taníts meg engemet, hogy úgy tegyek, mint te, Ps. 133. | mi, jubmel, šaddaluli, jus ton ih luitič muñi mi történnék, istenem, ha te nem bocsátnál meg nekem, Ps. 195. | lokkič jälla lauloč prästa olvasson vagy énekeljen a pap, Kk. 15. | fadderlako vastetič a keresztapa feleljen, Kk. 56. | kü aiciča, man taivai son müdda ki veszi (veheti) észre, hányszor vétkezik, Ps. 179. | jus ton sič' suddoit lokketet . . . kü mattiča te staike ha te a bűnöket meg akarod számlálni . . . ki állhatna meg akkor, Ps. 190.*

D) Optativus vagy conditionalis (óhajtó vagy föltétes mód). Módjegye az igetőhöz (a vég *e*-nek *a*-ra változása mellett) járuló *li*. A hozzájáruló személyragok ugyanazok, mint az indic. praeteritumban. — Pl. *vieso*-, *pote*- igéktől:

Egy.	1. <i>viesolim</i> v. <i>viesolib</i>	<i>potalim</i> v. <i>potalib</i>
	2. <i>viesolih</i>	<i>potalih</i>
	3. <i>viesoli</i>	<i>potali</i>
Több.	1. <i>viesolime</i>	<i>potalime</i>
	2. <i>viesolite</i>	<i>potalite</i>
	3. <i>viesolin</i> , <i>-lulun</i> v. <i>-lulin</i>	<i>potalulun</i> , <i>-lulin</i> , <i>-lin</i>
Kettős	1. <i>viesolimen</i>	<i>potalimen</i>
	2. <i>viesoliten</i>	<i>potaliten</i>
	3. <i>viesolika</i>	<i>potalika</i>

A több. 3. személyre Lindahlnál csak *ecalulun* alakot találunk, de a szövegekben fölös számmal találunk *ecalin* féle alakokat is, mint *oššolin*: *oššo*-, E. 42.; *tuostolin*: *tuosto*-, Kk. 42.; *oppalin*: *oppe*-, Kk. 44. stb. — A több. 2. személyre a *lite* mellett *liten*-re is akadunk: *jakkaliten*: *jakke*-, E. 95 (v. ö. a praet. több. 2. sz.). — Az optativus *li* képzője nem egyéb, mint a *le*-segédigének optativusa, melynek teljes alakja *luli*-, *lulu*-, *lublu*-. Az optativus képzésénél ezt is megtaláljuk, még pedig vagy az ige tövéhez függesztve, vagy pedig segédigeként használva az infinitivus mellett: 1. *mon potalulib*, *potalulim* v. *lulib potet*; 2. *ton o-talulih* v. *lulih potet* stb. (Az összetett igealakok szerkesztését lásd

az ige névszói alakjai alatt.) — Példák az optat. vagy conditionalis használatára: *vaip' váraldeb te niktalim, vai almeb mang'-must ožžolim* bár a világot most fölhasználnám (élvezném), hogy az eget végre megkapnám, Ps. 39.; *vaibe te šaddalulin nannosin ja staikokin sijan kristelač jakkon tobdestemesne* vajha erősekké és állhatatosokká lennének keresztény hitüknek vallástételében (vallásában), Kk. 44.; *o vaibe lime mattet* (így is lehetne: *mattalime* v. *mattalulime*) *váraldeb ojalhattet oh*, bár a világot elfelejthetnök, Ps. 61. | *jus potalim* ha jönnék; *jus mon holalulib* ha én beszélnék, E. 49. | *kutte jakka mu nal, kalka viesot, ikka sodn jabmali* a ki hisz bennem (tkp. rám), élni fog, habár meghal (meghalna) is, Kk. 109. — Donnernél: *vaiba gaihka neida viesulien, ja vaiba gaihka pardne jabmalichen* vajha minden leány élne (es mögen alle mädchen leben) és vajha minden legény meghalna, 126.

Jegyzet. A lpF.-ban és lpE.-ban külön conditionalis v. optativus képző van, a lpF.-ban *ši* (*fői, kši*), a lpE.-ban *či* (*pči, ži*) (lpF. *addaši*: *adde-*; *bagadifči*: *bagade-* tanítani, fenyíteni; lpE. *kitači*: *kite-*. — A *le-* igétől lpF. *lifči-, likči-*; lpE. *lipči-, dual. liži-*). — Budenz szerint ezen conditionalis képzés valószínűleg kölcsönvétel a finnből (Ueber die Verzweigung der ugrischen Sprachen 64—65. l.).

13. §. Létigék.

A lpS.-ban két létige van: *le-* és *orro-*. Ezek közül a *le-* mint segédige használatos többféle összetett időalak kifejezésére; a mellett ragozásában is többé-kevésbé eltér a többi igéktől, tehát külön is kell tárgyalnunk. Az *orro-* ragozása egészen olyan mint a többi *o* végű igéké.

Le-:

1. Indicativus.

	Praesens:	Praeteritum:
Egy.	1. <i>leb</i> , B. <i>lēb</i> , D. 122. <i>lām</i>	<i>lijeb</i> , <i>lejib</i> , <i>lijib</i> , <i>lib</i>
	2. <i>leh</i> , B. <i>lē'</i> , D. 87. <i>le'</i>	<i>lijih</i> , <i>lih</i> , E. 122. <i>lejih</i> , <i>lijeh</i>
	3. <i>le</i> , B. <i>lē</i> , D. 64. <i>lä</i>	<i>lei</i> , B. <i>lēi</i> ; <i>li</i> , D. <i>lā</i> , <i>lēji</i>

Több.	1. <i>lepe</i>	<i>leime, lime</i>
	2. <i>lepet, B. lehpet</i>	<i>leite, lite, E. 57., 121. leiten</i>
	3. <i>läh, B. le', D. lä'</i>	<i>lejen, lijén, lejin, B. így is lien, lēn, D. 61. tien, līn</i>
Kettős	1. <i>len, län, B. lēn</i>	<i>leimen, limen</i>
	2. <i>lepen</i>	<i>leiten, līten</i>
	3. <i>lepa, D. läpa, läpan</i>	<i>leika, B. és E. leikan, B. így is leiba (?)</i>

2. Imperativus.

Egy. 3. *lekes v. lekus, B. lēhkes*Több. 2. *leket*3. *lekuse, Kk. 151.*Dual. 3. *lekuskan, lekuska L.*

A *le-* imperativusában olyan módjegyet látunk, melyet a többi igéknél nem találtunk, t. i. *ke-t*. Ez a *ke* imperat. képző megvan azonban a lpF. és lpK.-ban a *le-n* kívül még számos más igén is (l. Hunfalvy: A lapp nyelv. NyK. V, 359. és 370—71. l. és NyK. XV. 123—139. lap.). A lpE.-ban csak a *le* igén maradt nyoma, de ezen is *h-vá* gyöngült már (*laeh* légy, *laehon* legyünk ketten stb. — Lönnrot: Über den Enare-lappischen dialect). Hogy mit tartunk az imperativusnak magasabb és mélyebb hanggal való vocalisatiójáról (*potes* és *potus*; *lekes* és *lekus*), arra nézve szépen utbaigazít Budenz (Über die Verzw. der ugr. Spr. 65. l.).— Az imperativusban föl nem említett személyeknél, valamint a föl- említettek mellett is az *orro-* ige imperativusa használatos.

3. Indefinitus.

Egy.	1. <i>ličab, B. leččib v. leč-</i>	Több.	1. <i>ličebe, ličabe, Ps. lič-</i>
	<i>čeb, Ps. liččab</i>		<i>čabe</i>
	2. <i>ličah, Ps. liččah</i>		2. <i>ličabet, Kk. liččabet</i>
	3. <i>liča, Ps. lič, ličča</i>		3. <i>ličeh</i>

Kettős 1. *ličén*2. *ličabeten*3. *ličaba*

Jegyzet. A vefseni tájszólásban, mely a lpS.-hoz nagyon közeledik, az indefinitusnak következő alakjai vannak: egy. 1. *ležeb*, 2. *ležeh*, 3. *ležža*; több. 1. *ležžep*, 2. *ležžebet*, 3. *ležže*; dual.

1. *ležen*, 2. *ležebet*, 3. *ležebe*. — Ezeket csak azért említettem föl; mert B. *leččeb*, *leččib* alakjai inkább a vefseni, mint Lind. alakjaihoz hasonlítanak.

4. Optativus.

Egy.	1. <i>lulib</i> , <i>lulim</i> , (összev. <i>lib</i> , <i>lim</i>), <i>lublim</i> , <i>lŕtib</i> , <i>lublub</i> , B. <i>lŕlib</i>	Több.	1. <i>lulime</i> , <i>luluime</i>
	2. <i>lulih</i> , <i>lubluh</i>		2. <i>lulite</i> , <i>luluite</i> , E. 6. <i>luliten</i>
	3. <i>luli</i> , <i>lublu</i> , B. <i>lŕli</i> , Ps. E. <i>lului</i>		3. <i>lulin</i> , <i>lulun</i> , <i>lublun</i> , B. <i>lŕlin</i>

Kettős 1. *lulimen*, *luluimen*
2. *luliten*, *luluiten*
3. *lulikan*, *luluikan*.

Jegyzet. A *lulib* (*lulim*), *lulih* stb. alakokat, mint az optativusi ragozásnál láttuk, összevontan is használják, még pedig nemcsak a főige után, hanem előtte is. Ez összevont alakok: egy. 1. *lim*, *lib*, 2. *lih*, 3. *li*; több. 1. *lime*, 2. *lite*, 3. *lin*; kettős 1. *limen*, 2. *liten*, 3. *lika* (1. az igék optativusát).

Az ige névszói alakjai.

14. §. Participiumok.

1. Participium praesentis képzőjéül a lpS.-ban *-je* szerepel; pl. *vuohčeje* lövő (*väzi tate vuohčeje olma* ment ezen lövő ember); *puolleje* égő (*puolleje mieran tuokkesne le suolo* az égő tengeren túl van egy sziget); *ñulcudeje* sáska, szöcske (L. az alapúl szolgáló ige: *ñulcote*- ugrálni, szökdelni), D. 125.; *lodnesteje* megváltó; *haddoteje* boszuló; *viesoje* élő; *nelgoje* éhező (*sodn kalleta negojit* ő jóllakítja az éhezőket). — Donnernél a part. praes.-t némileg változott alakban is találjuk, mint *-ije*, *-ij*, *-ie*, *-i*, *-ī*; pl. *ōijudeije* megnyugtató: *ōijude*-; L. *ojote*-; *aññaleije* visszatartó, föltartóztató: *aññale*-, L. *adnele*-; *vuörgaleije*: *vuörgale*-, L. *vuorke* elrejtő, eltevé | *kōrij* varró: *kōro*- | *porrie* evő: *porre*- | *tuolgi* ajándékkal megvesztegető: *tuolgo*- | *bälastallē* einer der mithält D.: *bälastalle*-, L. *pelostalle*- vkinek pártján lenni, valakivel tartani

(*ohcom okten oijudeijem . . . mietalahkĭn ađnaleijem, vuōsstālahkĭn vuōrgaleijem, vaimupakĕasin tuōlgim, vaiven muođisn oijadeijem, sĕlahaisn, juokuisn ĩalmelālastallim* keresek esőben megnyugtatót . . . szerencsében megtartóztatót, balsorsban oltalmazót [elrejtőt], szívfájdalmakban jutalmazót, bajban, aggodalmakban megnyugtatót [etetőt?], halfogásoknál, osztásoknál velem-szólót [szájjal tartót], D. 62—63; — *ĕalmetes aijan aine kōrij, svaiterin piktasit pessā* a vak öregnek egyetlen varrója, fáklyánál ruhákat mos, D. 62.; — *aijaĕis aigumims aici, porrien suōlasit sattuit* az öreg (lapp ember) szándékát észrevette, az evőnek (emberevőnek) titkos hálóit, D. 107.).

2. A participium praeteriti képzője *-m*. Az *m* képzős nom. actionistól annyiban különbözik, hogy míg ez utóbbi előtt a *tő* vég *e*-je mindig megmarad, a partic. praet. *m*-je előtt kevés kivétellel *a*-ra változik, mint: *vazam* járt: *vaze-*; *kalbmam* megfagyott: *kalbme-*; *vuolgamam*: *vuolgate-* elvinni; *ollanam*: *ollane-* elvégződni; *lodnetam*: *lodnete-* kicserélni; *koddam*: *kodde-* megölni; *oibmatam*: *oibmate-* megbírni vmit; *toššanam*: *toššane-* enyészni; *torrom*: *torro-* hadakozni; *viesom*: *vieso-* élni; *koĕĕom*: *koĕĕo-* hívni | *ĕajanem*: *ĕajane-* eltévedt; *vidnem*: *vidne-* legyőzött; *suolatem*: *suolate-* ellopni; *puļļem* elégett; (de így is: *ĕajanam, vidnam, suolatom*). — A *le-* és *orro-* létigék partic. praet.: *lam, orrom*. — A szenvedő és reflexiv igéktől származó part. praet. *-um* képzővel van; megjegyzendő azonban, hogy az *u* vocalis még a passiv v. refl. tőhöz tartozik; pl. *ecetovum*, összevonva *ecetum* szerettetni: *ecetove-* (a vég *e*, *o*-ból gyöngült. — V. ö. *ecetovoĕab* indef., *ecetovolim* optat., *ecetovomen* gerund.); *lodkotovvum*: *lodkotovve-* legombolyíttatni, B.; *rĕgatovum*: *rĕgatove-* születni; *jorgelovum*: *jorgelove-* fordíttatni; *varjelovum*: *varjelove-* oltalmaztatni | *šudnetum*: *šudnetove-*, *šudnetue-* teremtetni; *vaivetum*: *vaivetove-*, *vaivetue-* kínoztatni; *audetum*: *audetove-*, *audetue-* elpusztíttatni.

A *le* segédigének praesensével és praeteritumával összekapcsolva kapjuk a perfectumot és plusquamperfectumot: *somes le vazam sū maņgesne* valaki ment utána; *stālo' lē' suina manait lodnetam* az óriások vele a gyermekeket kicserélték; *mu vaimo sisĕlestan le heikalam* szívem belsőmben megrettent; *mu peivēh lāh nau ko suovan toššanam* napjaim füstként enyésztek el | *tē*

lijen ädna sáme', juhko' lijen küllam volt sok lapp ember, a kik hallották volt; *tē li tate pahkes šaddam* hát ez izzó lett volt; *tat kiedke lei mannam podnai* ez a kő fenékre ment volt || *obbo värald le šudnetum* az egész világ teremtetett; *suddosne leb rüगतovum* bűnben születtem; *kaikah sijan suddoh läh siji andagas luitetovum* minden bűneik megbocsáttattak nekik | *li tat laike lođkotovum* ez a fonál legombolyított volt; *lei sisčaletum* beleiratott volt; *leime nije ikkat eritlappetovum* örökre elvesztünk volt. — A *le-* ige partic. praet.-a, *lam* csak a tagadó igeragozásnál használatos: *ib lam* nem voltam, *ib lam ecam* nem szerettem vala stb. A nem tagadó mondatoknál a *le-* perfectuma *mon leb orrom* voltam; plusquperf.-a *mon lijeb orrom* voltam vala. — Van a *le-*nek a *lam*-on kívül egy másik partic. praet.-a is: *lämač*, B. *lëmač*. Ez azonban participiumi jelentését már majdnem egészen elvesztette. Használatára példát csak Lind. szótárában találtam: *die lämač naute* hát így volt; *jus le lämač heimen* ha ő otthon volna. Gyakran mint igenlő, erősítő szót használják. mint ebben a példában is: *die le lämač sodn taggar* hát bizony ilyen ő.

Megjegyzendő, hogy a szenvedő igéknél jelzőként csak a rövidebb alakú part. praet. használatos, mint *paijasčouketum olmah* fölvilágosult emberek (nem *paijasčouketovum*); *tat toivotum poddo le potam* az ígért idő eljött (nem *toivotovum*); *takkum pargo* megtett dolog; *vuocatum nuola* ellőtt nyíl.

15. §. Gerundiumok.

Gerundiumi tövekkül a lpS.-ban első sorban az infinitivus, ovábbá az *-m* képzős nom. actionis szolgálnak.

A) Infinitivus. Képzője a lpS.-ban *-t* (v. ö. lpF. *-t*, lpE. és lpK. *-ō* (*d*)): *mannet*: *manne-* menni; *pōhtet*: *pōhte-*; *jakket*: *jakke-* hinni; *viesot*: *vieso-*; *tolvot*: *tolvo-* vezetni; *ožžot*: *ožžo-* kapni; *palhkit*: *palhki-* bérelni. — Találunk rá példát, hogy az igező vég *e-*je a *t* előtt *a-*ra, Donnernél pedig néha *i-*re is változik: *pivvat*: *pivve-* melegen lenni, B.; *pallat*: *palle-* félni, K.; *jukkat*: *jukke-* K. E. D. | *tolvođit*: *tolvođe-*, L. *tolvotte-* üldözni, D. 65.; *tōredit*: *tōrede-*, L. *torrete-* követni, üldözni, D. 65.; *mahcčtit*: *mahcčte-* hazavinni, L. *mace-* visszatérni, D. 65.

A főigének infinitivusát a *kalke-* segédigének praesensével

és praeteritumával összekötve, kapjuk a futurumot és futurum exactumot. A *kalke*-nak ugyanolyan szerepe van a lappban, mint a *skall*-nak a svédben, a *shall*- vagy *will*-nek az angolban, a *soll*-nak több esetben a németben, azért a *kalke*- nem is mindig csak a jövő időt fejezi ki, hanem ép oly gyakran eredeti «sollen» jelentése is megmaradt. Példák: *kutteh kalkeh herran ekkedes-mallasi mannet* a kik az úr vacsorájára fognak menni, Kk. 8.; *tah kuekte kalkaban šaddet akt ožžen* ezek ketten egy testté fognak lenni (legyenek), Kk. 99.; *mab kalkab tuñi makson vaddet* mit fogok neked fizetésül adni (v. mit adjak), B.; *tē kalka' todn sardnot* akkor fogod mondani (mondjad), B. || *sispieji jubmel-teudnestemeb, jukko laitateke kalkai muítajattet siji jubmelen jatob* behozta (setzte ein) az isteni tiszteletet, mely szakadatlanúl emlékezetükbe hozandja isten ígéretét, K.; *tē lijen ädna sáme', jukko' lijen küllam: pahatekheje' kalken pōhtet sijen hohketemen tēt* hát voltak sok lapp emberek, a kik hallották volt: gonosztevők jövendenek az ő megölésük végett, B. — Az infinitivust a *le*- ige optativusával összekötve kapjuk a főige optativusát, mint *vai ton lulih adnet* hogy te bírnál, Ps.; *vai lulime potet* hogy jönnénk, Ps.; *vai luliten rampet* hogy dicsérvénék, E. 6. (V. ö. az ige optativusát 12. §.)

A czélhatározó mondatoknál az infinitivusnak egy más alakja lép föl: *-čēt*, melynek ugyanolyan szerepe van a lpS.-ban, mint a *-maan* végű illativus-gerundiumnak a finnben. A *-čēt*-ben a *č* úgy látszik nem más, mint a szokott *č* inchoativ képző, mely az infinitivusi *t*-vel összekötve gyakran a most említett functiót is fölveszi. — Példák: *mije tetebe tu situdeb, valla takkačēt tab lepe mije famotebmeh* mi tudjuk a te akaratodat, de azt megtenni (annak megtevésére) erőtlenek vagyunk. E. 143. — *tolwoikan Jesuseb Jerusalemi, puoktačēt su herran auti* vezették ketten Jézust Jerzsálembe, hogy őt az úr elé vigyék (szó szerint: vinni őt az úr elé). E. 170. — *laudneje čuoukes pota allakasest mijeb oppačēt, čuoukačēt tait, kuteh čokkaheh šeuñedesne ja jabmemen suoivenesne, ja torjočēt mijan juolkit rafen käinon nala* fölkelő világosság jön a magasból minket meglátogatni, világítani azoknak, kik sötétségben és a halál árnyékában ülnek és igazgatni (tkp. támogatni) a mi lábainkat a béke útjára, E. 177.¹⁾ — *soi važžikan ulkos*

¹⁾ Az Új-Testamentom finn fordításában ez a hely így hangzik:

vuolgačet gruoptan koik ők ketten kimentek, hogy a sírhoz menjenek (szósz.: a sírhoz menni) E. 221.

Az infinitivus nem csak így pusztán, hanem *-n* locativus (essivus) raggal ellátva is használatos:

a) *-ten*. Lindahl az *ece-* ige paradigmájában fölemlíti és az *eceten* alaknak ezt a jelentést adja „*in amando*“. Az átolvasott szövegekben alig egy-kétszer találkoztam vele, alkalmazása tehát úgy látszik, nagyon ritka. Magánosan, mint gerundiumot, Lindahl értelmezésének megfelelően, csak ebben a két példában találtam: *mon leb ädna vaiveb tobdam udne odeten su tet* én sok bajt éreztem ma aludva (alvás v. álom közben) miatta, E. 209; *trikkai ai Jesus modde äča autoit oppetesolmais vuoidneten* tett Jézus sok más csodákat is tanítványainak láttára E. 77. A többi három példában, melyekben ráakadtam, a segédigével összekötve fordul elé, mint: *tat le mu vuolos tedteten* ez alá nyomott engemet, Ps. 201.; *le muüi vastes käččeten* csunyan nézett rám (azaz: van rám [nekem] csunyan nézésben v. nézve) Ps. 201.; *leb häjjon uksab cabmeten* a szegénynek ajtaját megkopogtattam. Ps. 164. — Vajjon ez utóbbi példákban nem azonos alak-e ez a cselekvő igék part. praeteritumával *m: n* változással? (v. ö. az egy.-sz.: accusativusánál a Don.-nél található *n*-es acc.-t és az 1. szem. birt. ragozásnál az *m*-nek a legtöbb casusban *n*-re változását).

b) *-tin*. Lindahlnál nem fordul elő. Magam is csak két példában találtam, még pedig 3. szem. birt. raggal ellátva, tehát *-tines* alakban. Ugy hiszem, nem kell benne valami külön alakot fölfedeznünk, hanem egynek tarthatjuk a most említett *-ten* végű gerundiummal. Az *e*-nek *i*-re változása, mint a hangtanban említettük, a lpS.-ban nem tartozik a ritkaságok közé. A finnben jelentésre nézve a *-dessa* (*-dessansa*) végű időhatározó gerundium felel meg neki: *vuolosvazzetines kudnetien suin alde svainesah* lefelé mentében találkoztak vele az ő szolgái, E. 150.¹⁾

---

meitü on etsinyt koitto ylhüältä: valaisemaan niille, jotka pimeissä ja kuolon varjossa istuvat, ja ojentamaan meidän jalkamme rauhan tielle. Luk. I. 78—79.

¹⁾ A finn Új-Testamentomban a megfelelő hely így hangzik: *hüenen mennessiinsä, kohtasivat hüenen palveliansa hüenen.* Joh. IV. 51.

— *färt kutt kalka ožšot tan mete, ko sodn le takkam viesotines* mindenki a szerint fog kapni (t. i. jutalmat v. büntetést), a mint tett életében (finn *elü'essänsä*) E. 164.

c) *-titen*. Ezt az alakot is csak két szón találtam a következő példákban: *sodn valdi tab ja porroi taste sija vuoidnetiten* ő vette azt és evett abból az ő láttukra (úgy hogy ők látták), E. 228.¹⁾ — *kosse sodn, sija akten orrotiten, lei sija ludne, kočoi sodn sijab atte äh kalkam* (sic!) *vuolget Jerusalemest* midőn ő, az ő együtt létükkor (t. i. midőn az apostolok mind együtt voltak), náluk volt, megparancsolta nekik, hogy ne menjenek [ki] Jeruzsálemből. E. 234. — Ez a gerundiumalak tehát megfelel a finn *-den, -dessa*-félének.

d) *-n*. Módhatározó gerundiumúl szolgál: *čeron* sírva: *čero-; jätten* mondva; *teten* tudva; *häppanen* szegyenkezve; *tobden* híve, ismerve; *rampon* dicsérve; *heveten* dicsérve; *rokkolen* könyörögve; *vuojeten* hajtva (tu *famo ja rade kalka teten šaddet a te hatalmad és gazdagságod tudva fog lenni*, Ps. 252.; *čeron jättab* sírva mondom, E. 154.; *tantet sitebe mije takket mab kristelač keresvuot mijest rauka . . . rokkolen kaikest vaimost* azért tenni akarjuk, a mit a keresztényi szeretet tőlünk követel . . . könyörögve egész szivünkől, Kk. 51.; *veidnije päive neitem čakkan* látta a nap leányát ülve, D. 102.). — Az *-n*-es gerundiumalak összehasonlítva a lpF. *-din*, a finn *-den* gerundiumokkal már összevont alaknak mutatkozik és teljesebb alakja az a) pont alatt tárgyalt *-ten* volt. — Ezt az alakot is találjuk participiumként használva a *le*-igével összekötve: *suddar tab le sangerten* a bűnös ezt megbánta. Magyarázata ugyanaz, mint a *-ten*-é, azaz ez utóbbi példában nem gerundiumi alak, hanem az *m* képzős part. praet.-nak változata van előttünk.

Jegyzet. A lpS. *-ten, -tin, -n* végű gerundiumokat a lpF.-ban *-din*, a *-titen*-t pedig *-dedin* alakban találjuk meg, mint *vastedin*: *vastede*-felelve; *čierodedin*: *čiero*-sírva. — A *-titen*, lpF. *-dedin*-nek első *t*-je, illetőleg *d*-je frequentatív képző és csak a *-ten, -din* a gerundiumképző. — A lpF.-ban is találjuk személy-

¹⁾ E hely finn fordítása: *hän otti sen, ja söi heidän nähdensä*. Luc. XXIV. 43.

raggal, mint: *bačim lodde gir dededines* meglöttem a madarat röpültében; *älededines* éltében (v. ö. *viesotines*).

B) Az *-m* képzős nom. actionis minden ragot fölvesz, de gerundiumként csak az *essivus* és *comitativus* szerepelnek:

a) *-men*; pl. *vuolgemen* (*lepet vuoidnam su pajjasvuolgemen almai* láttatok őt fölmenni (midőn fölment) az égbe, E. 235. — *čokkahemen*, *potemen* (*tāte kečest kalkabet vuoidnet almačen pardneb čokkahemen kaik vejelesvuotan rektes kitan nal ja potemen almen palvai nala* ezután látni fogjátok az ember fiát ülni (midőn ül) egész erejének jobb kezén és jönni (midőn jön) az égnek felhőin, E. 200. [Máté ev. XXVI. 64.]); — *čuožžomen* (*kosse tal Jesus vuoidnaji ednebs ja oppetesolmab, juob eci, paldan čuožžomen, jätti sodn ednasas* midőn most Jézus látta az anyját és tanítványát, a kit szeretett, mellette állni (állva, állóban), mondá anyjának, E. 212. [János ev. XIX. 26]. — A *le-* segédigével összekötte: *tē lejen mannemen tassa ko kaunetejen ünabi skiülmi kuim* hát voltak menőben (mentek), míg talákoztak több gazemberekkel, B.; *li mehceb važžemen ja luddite vuohčemen* volt az erdőt járóban (az erdőt járta) és madarakat lövőben (lőtt), B.; *mab lē' sije mālestemen* mit vannak ők étkezőben (mit esznek), B.; *kosse furiseah ańe lijen čoken orromen* midőn a farizeusok még voltak összegyülekezve levésben (össze voltak gyűlve), E. 143.; *hokkanemen dauk sije läh* ők mégis elveszőben vannak (elvesznek), Ps. 254.; *mon lijib nelkomen* éhes (éhezőben) voltam, E. 163.; *mon lijib koikemen* szomjas (szomjazóban) voltam, E. 163.; *mon lijib puocemen* beteg (betegeskedőben) voltam, E. 163.

b) *-min*. Ez már nem olyan szoros gerundium mint az előbbi. A legtöbbször csak egyszerű comitativusa a nom. actionisnak. A hol gerundiumi szerepe van, ott megfelel az *ecen* alaknak, vagyis módhatározói gerundium; pl. *pettahkus todn almačen pardneb čulestem in* megcsalod-e az ember fiát csókolva (csókkal, csókolással), E. 196. — *rampot' herrab laulomin* dicsérjétek az urat dalolva (dalolással), Ps. 278. — *tat, juok pette min ja suollet i sit' peistet* az, a ki csalva (csalással) és titkon nem akar elrontani, Ps. 284. — *sije macin Jerusalemi kerjotallemin tate varest* ők visszatértek Jeruzsálembe örvendezve (örömmel) ezen hegryől, E. 235.

c) Van az *m* képzős nom. actionisnak még egy esete, mely

gerundiumként szolgál: *-man*. Ebben az *n* szintén essivusi rag-nak mutatkozik. Szerepe egészen olyan, mint a finn *-maan*-féle illat-gerundiumnak; pl. *čorgestatteman (ton sitih varrabt vaddet čorgestatteman jurr mu, atte kalkab orrot tu te akartad véredet adni biztosítani (hogy biztosíts) éppen engemet, hogy tied fogok lenni, Ps. 265. — brukoman, takkeman (vadd' armob taite brukoman . . . tu viljob iljokt takkeman add a kegyelmet ezeket fölhasználni (hogy ezeket fölhasználjam) . . . a te akaratodat serényen megtenni (hogy megtegyem), Ps. 334. — Ezen kérdésre: massa berri almač brukot jerbmebs mire kell az embernek eszét használni? — a következő feleletet kapjuk a kátében: oceman ja ožžoman sadnes tobdestemb jubmelen pira, ajat alleman su puoretakkoit, tobdeman välkokesvuotaites ja rademan ustois paijel keresni és kapni igaz ismeretet istenről, meggondolni jótetteit, ismerni kötelességeit és parancsolni vágyai fölött (hogy keressen, kapjon stb. vagy keresésre, kapásra stb.), K. 54. — Magában a lpS.-ban e gerundiumnak aequivalense a föntebb tárgyalt *-čet* infinitivus.*

Ezen *-n (an)* rag a *-mas* képzős nom. verbale-nél is előfordúl, mint *puoktemasan (mab kueddob adnebet tije autipuoktemasan tån olman vuoste micsoda vádatok van nektek előhozni való (előhozásra) ezen ember ellen, E. 203. [Ján. ev. XVIII, 29.]. — adnebet kus tāsne maitek porromasan van-e nektek itt valami enni való (evésre), E. 227. [Luk. XXIV, 41.].*

16. §. Tagadó ige.

A lpS.-ban a többi lapp dialectusok közt legteljesebben maradt fönn a tagadó ige. Itt megtaláljuk még a praeteritumot is, mely a többiekben hiányzik; a mellett az imperativusban is változatosabb alakokra akadunk. Ragozása:

	Praesens:	Praeteritum:
Egy.-sz.	1. <i>ib</i>	<i>ižžib</i> , B. <i>iččib</i>
	2. <i>ih</i> , B. <i>i'</i> , D. <i>ī'</i>	<i>ižžih</i> , B. <i>ič</i>
	3. <i>i</i> , D. <i>ī</i>	<i>ižžī</i> , B. <i>ičči</i>
Több.-sz.	1. <i>epe</i>	<i>eime</i> , B. <i>ēime</i>
	2. <i>epet</i>	<i>eite</i>
	3. <i>äh</i> , D. <i>ā'</i> , <i>ā</i> , B. <i>ē'</i>	<i>ižžin</i> , B. <i>ičen</i>
	<i>ie'</i> (<i>ēh</i>)	

Kettős-sz. 1. <i>ähn</i>	<i>eimen</i>
2. <i>epen</i>	<i>eiten</i>
3. <i>äpah</i>	<i>eika, E. eikan.</i>

Imperativus II.

Imperativus. I.

Egy.-sz. 1. <i>elom</i>	—
2. (<i>eloh</i>), D. 109. <i>allu</i>	<i>ele, ale, B. ali is</i>
3. <i>ellus, ällus</i>	<i>eles, ällés, E. 194. (L. nincs)</i>
Több.-sz. 1. <i>ällob</i>	—
2. (<i>ällote</i>)	<i>elet, alet</i>
3. <i>ellus, ällus, E. 202.</i>	
	<i>ällusa</i>
Kettős-sz. 1. <i>ällon</i>	
2. <i>älloten</i>	
3. <i>älluskan</i>	

Jegyzet. Az *eloh, ällote* imperativusi alakok csak Lönnrot összehasonlító paradigmáiban és utána Hunfalvynál találhatók, de ott is zárójel alatt; Lindahl nem is ismeri. E szerint alkalmasint csak nagyon ritkán használatosak.

17. §. Tagadó igeragozás.

A tagadó igével a ragozás a lpS.-ban (valamint a többi lapp dialectusokban is) ép úgy történik, mint a finnben; t. i. a személyragos tagadó ige után mindig a főige módalakjának töve járúl. Pl. *ece*- szeretni: praes. 1. *ib ece* nem szeretek, 2. *ih ece* nem szeretsz stb. | praet. 1. *ižžib ece* nem szereték, *ižžih ece* nem szeretél stb. | Indef. *ib eciča* ne szeressek, nem szeretnék, *ih eciča* stb. | Imperat. I. Egy. *ele* v. *ale ece* ne szeress; több. 2. *elet* v. *alet ece* ne szeressetek | Imp. II. 1. *elom eco* ne szeressek, 3. *ällus* v. *ellus eco* ne szeressen; dual. 2. *ällon eco* ne szeressünk ketten stb. Csak a több.-sz. 1. személyében van a II. imper.-ban is *ece eco* helyett: *ällob ece* ne szeressünk | Az optativusban nem *li* hanem a teljesebb *lulu* járúl az igetőhöz; a mellett a tagadást a többes- és kettős-számban a tagadó ige praesensével és praeteritumával egyképen kifejezhetjük; az egyesszámban azonban csak a tagadó ige praesense használatos, tehát: 1. *ib ecalulu* v. *ib lulu ecet* nem szeretnék, 2. *ih ecalulu* v. *lulu ecet* nem szeretnél stb.

több. 1. *epe v. eime ecalulu v. lulu ecet* stb., dual. 1. *ähn v. eimen ecalulu v. lulu ecet* nem szeretnénk ketten stb.

A *le-* igének tagadó ragozása annyiban tér el, hogy a *praeteritum* egyes-számában a tagadó ige *praesense* van a *le-* part. *praeteritumával*, az *imperativusban* pedig csak *orro-* létige használatos. *Praesens*: 1. *ib le* nem vagyok stb. | *Praet. egy.* 1. *ib lam* nem valék stb., de a többes-számában: 1. *eime lam* nem valánk stb. | *indef. ib liča* stb. | *optat. ib lulu v. lul* nem volnék stb.

Az összetett igealakok a tagadó ragozásban következőleg készülnek: *perfectum* 1. *ib le ecam* nem szerettem, 3. *ih le ecam* stb.; *plusquamperfect.* egy. 1. *ib lam ecam* nem szerettem vala; de a többesben: 1. *eime lam ecam* stb., a dual.-ban 1. *eimen lam ecam* stb. — A *le-* igénél: *perf.* 1. *ib le orrom* stb. (*plusquperf.* 1. *ib lam orrom* stb.). — Az *optativust* már föntebb említettük.

Találunk arra is példát, hogy a tagadó ige után nem a főige módalakjának töve, hanem ragos alakja áll. Ezen esetek azonban igen ritkák; ilyenek: *tah äh berreh orrot ila moddaseh* ezeknek nem kell szerfölött soknak lenni Kk. 25.; *tah äh kaudnesoveh* ezek nem találatnak Kk. 120.; *tije eite tuostiten mu kotitete ti* nem fogadtatok be házaitokba, E. 164.; *vai mon i kossek heitab ja ojaldata tu* hogy én soha se hagyjalak és felejtselek el tégedet, E. 295.

Még egy pár hangtani jelenséget kell megemlítenünk, melyeket a tagadó ragozásnál tapasztalunk; ilyen, hogy nagyon sok ige az igető vég *e-jét* *a-ra* változtatja, az *indefinitusban* pedig az *iča* vég *a-ja* a többesben és dualisban *e* vé gyöngül. A szenvedő igéknél a vég *e* a *praesensben* *a-ra*, a *praeteritumban* pedig *o-ra* változik (*i matta* nem bír, *ib sita* nem akarok, *ih kulla* nem halasz stb., — de így is van: *i matte, i site* | *ib eciča*, több. 1. *epe eciče* stb.; dual. 1. *ähn eciče* stb. | *ib ecetova* nem szerettettem stb.; *ižžib ecetovo* nem szerettettem stb.).

Példák a tagadó igeragozásra: *kaik mu aikesne ib kossek ojaldata, jutt' ton leh mu, ja mon leb tu*; *i mike monnob ratka* egész időmben soha sem felejttem el, hogy te az enyém vagy és én a tied; semmi sem választ el kettőnket, Ps. 131. — *ih heite manait moivesne* nem hagyod a gyermekeket a porban, Ps. 7. — *epe taste suorgane* ettől nem ijedünk meg. — *äh mijast matte*

tajetovet nem értethetnek meg tőlünk Kk. 43. — *ē' kalke puöllet* nem fognak elégni, B. | *mon ižžib kääcste vaimobt* nem néztem meg szívedet, Ps. 145. — *tast ečebt ižžih katte ettöl magadat* nem óvtad, Ps. 59. — *ko ič todn arbmalaste obbo almugen pajjel, tē i' todn kenna ožžo viesot* a mint te nem könyörültél az egész népen, hát te sem élhetsz (tkp. kapsz élni), B. — *nau eite veje muina kocet poddačeb kenna* így nem bírtatok velem virrasztani egy kis időt (ideig) sem, E. 193. — *Joseph ja alde edne eika tab tete* József és az ő anyja ezt nem tudták, E. 31. — *eiten kus tet e, jutte mon berrib orrot mu aččen vidnoisn* nem tudtátok-e ketten, hogy nekem kellett lennem atyámnak ügyeiben, E. 32. | *alet alde hugsoit toššen takke* ne tegyétek az ő gondjait hiáavalóvá, Kk. 155. — *eles (v. älles) mu situd šadda* ne legyen meg (történjék) az én akaratom, E. 194. — *ällöten kossek ojaldatte tait toivotesit* ne felejtjük el azon ígéreteket, Kk. 58. — *ällöten kossek ojaldatto* ne felejtétek el ketten sohasem, Kk. 99. — *ällusa tah piejetovo värokistoi* ne tétessenek ezek az adóladába, E. 202. | *kuttēs ižži te kalkiča manalač vuollekesvuotein kuēdet tab krusseb* ki ne viselné (fogná viselni) gyermeki alázatossággal a keresztet, Kk. 10. | *ib le ecam tu kaik pajjel* nem szerettelek téged mindenek fölött, Kk. 3. — *epe le teudnaham tu* nem szolgáltunk tégedet, E. 64. — *epet kus le lokkam* nem olvastátok-e? Kk. 89. — *sije äh lam jakkam siji ök* nem hittek vala nekik, E. 99. — *aie tat vuostes i lam potam* még az első nem jött vala, Kk. 37. | *jus ib analuli keresvuoteb, te i lului tat muñi auken* ha nem bírnék szeretetet, hát nem volna az nekem haszonra, E. 49. — *vai epet kossek lulu kesatet . . . taiste deuras toivotasist* bár soha se vonnátok ki [magatokat] . . . ezen drága ígéretektől (alól), Kk. 80. — *jus ih todn lulu, herra, maite miije luluime tu vana* ha te nem volnál, uram, mik volnánk nélkülöd, Ps. 17.

18. §. Mondatszerkesztő segédszók (kötőszók, nyomatékosító particulák.)

A) Encliticus conjunctiók és nyomatékosító particulák:

1. *-kenna, -ken, -ke, -k* «is» tagadó mondatokban; például: *i' todn kenna ožžo viesot* te sem élhetsz, B.; *i sodn, i-ken todn* sem ő, sem te; *ale käteit ila bradai pieja känken nala: aleken sebre-stalla äčasi suddoisne* ne tedd kezedet nagyon hirtelen senkire se:

és ne légy részes mások bűneiben, Kk. 132. [Tim. V. 22.]; *i kiäke senki (kiä ki), i kiäsek senkinek; i todnak te sem.*

2. *-ke, -ka, -k* (nyomat.) a határozatlan névmásoknál mint képző, a mutató névmásoknál és néhány határozónál mint nyomatékosító; pl. *mi: mike* valami; *tat ez, az: tatek, tattek* éppen ez; *tuot az: tuotek, B. tuohtek* éppen az; *udne ma: udnek* még ma; *tale most: tallak* mindjárt; *kossek* valamikor.

3. *-tas, -tes, -s* (nyom.) a kérdő névmásoknál és az ezekből lett határozóknál, mint *kätas, mites, kutes* (l. kérdő névmás); *kusnes* hol, *kustis* honnan, *masnes, mastes* stb. (l. 8. §.)

4. *-pe* (nyomat.): *tustepe mon kullib* ugyancsak tőled (te magadtól) hallottam, B. — *kullam pe lepet tab sakab* hallottátok (bizony) azon hírt, E. 72. — *tat, juon ose tu sisn' le, hagnob, hälsob adnape* az, a kinek része benned (nálad) van, (bizony) oltalommal egészséggel bír, Ps. — *kusnepe mon leb, ton orrot kalkah a hol* (ugyanott, a hol) én vagyok, te fogsz lenni, Ps. 126.

5. *-kus* kérdő szócska.

B) Önálló kötőszók. Nagyon különös, de egyszerűsmind érdekes a lapp nyelvnek azon tulajdonsága, hogy ragozható kötőszavai is vannak. Ilyenek *ača v. ačča* (B. *ači* is) «hogy» (*ut finale*) és *abma (abmamis)* «nehogy, hogy ne», melyek részint birtokos, részint ígéhez járuló személyragokat vesznek föl. Ragozásuk:

	1. <i>aca v. ačča</i> hogy	2. <i>abma</i> hogy ne
Egy.-sz.	1. <i>ačab v. ačam</i> hogy én	<i>abmam</i> hogy én ne
	2. <i>acah v. ačat</i> hogy te	<i>abmah v. ammata</i> hogy te ne
	3. <i>ačas (ača sodn)</i>	<i>abmas v. ammasa</i>
Több.	1. <i>ačabe</i>	<i>abmame, ammame</i>
	2. <i>ačabete, Ps. aččabet</i>	<i>abmabet, ammabet</i>
	3. <i>ačase, Kk. 120. ača-seh, v. ača sije</i>	<i>abma v. ama sije, E. 48. abmasah, B. abmase</i>
Kett.	1. <i>ačan moi</i>	<i>amman moi</i>
	2. <i>ačebet</i>	<i>abmabet</i>
	3. <i>ačaba</i>	<i>abmaba</i>

Az *ača, ačča*-nak van ezen kívül egy mellékalakja is *užžu*, melynek a szövegekben ezen személyragos alakjait találtam: egy. 3. *užžus* hogy ő. E. 4.; több. 1. *užžube* hogy mi. Lindahl

még a következő alakokat említi: egy. 1. *užžub* hogy én, több. 2. *užžubet*. — A *vai* «hogy, vaj, vajha» kötőszóhoz szintén járulnak személyragok, de csak az optativusban, melyeken a névmás kopott alakjait még könnyű fölismerni: egy. 1. *vaima* vajha én, 2. *vaita*, 3. *vaise*; több. 2. *vaiteh*. — A *vai* személyragos alakjaival a szövegekben nem találkoztam, csak Lind. említi. — Ugyanily személyragos alak a *vaipe* «vajha» szóhoz járuló *-mä* (*vaipe mä viesot lulib nau* vajha így élnék, Ps. 379).

Egyéb kötőszók: *ja* és, *ai* is, *kaik* is | *añe*, B. *añe* még; *ain* még | *valla* de, *hanem*; *ainat*, *annat* de, *hanem*; *men* de (svéd *men*); *mutto* de; *nakka*, *nakk*, *nak* de, *pedig* | *kolla* mégis (*i kolla* még sem); *dauk* mégis (*i dauk* éppen nem); *likan*, *lika* mégis | *atte*, B. *ahte* hogy, úgy hogy; *jukko*, B. *juhko* mert, azért hogy; *jutte*, *jukte*, B. *juhte*, *juhti* mert, hogy | *jälla*, *jälli*, *eli*, *jalla* vagy (oder); *jogo*, *juogo* vagy (*jogo—jälla* vagy—vagy) | *jällapin*, *jällpin*, *jalapin* ámbár, mégis; *ikkan*, *ikka* ámbár; *ikkabe* ámbár, talán | *jus* ha; *satta*, B. *sahta* hacsak | *nappo* tehát | *ko*, *ku* mint, a mint; *än-ko* mint | *sikke* — *sikke* mind-mind | *matte* — *tatte* mennél-annál:

Szóképzés.

19. §. Névszóképzés.

I. Névszótötől névszótő (nomen denominale). — A lpS.-ban épp úgy, mint a többi nyelvjárásban a névszótőnek teljes alakja magánhangzón végződik. Ez a rövid magánhangzó csak az egyes-szám nominativusában kopott el sok szónál; pl. *ačče* atya, *süärra* egér, *poddo* idő, kor; *mānu*, *māno* hold | *sopt* hab (gen. *sopte-n*); *uks* (így is *ukse*, gen. *ukse-n*) ajtó; *kadñel* könny, (acc. *kadñele-b*); *čäpot* nyak (gen. *čäpote-n*). — A töalak kéttagú, egytagúval csak nagy ritkán találkozunk; pl. *albme* ég; *ijja* éj; *korro* bal; *unna* kicsiny, kevés; *jägñä* jég; *čebbe* szép; *čorbmo* ököl. Egytagú magánhangzón végződő tők csak a névmástők, mint *kie*, *kä* ki; *mi* mi (casustő *ma*, gen. *man*, acc. *mab* származékok: *ma-ggar* milyen); *ko*, *ku* (inessiv. *ku-sne* hol, szárm. *ku-ggo*, *ko-ggo* hol, merre); *jo*, *juo* pron. relat. (gen. *jo-n*, *juo-n*); *tat* (cas. tő *ta-*, gen. *tan*, iness. *tasne*); *to*, *tuo* (több. nom. *to'*, *tuoh*; ad-verb. *to-hko* oda).

A névszótótól következő névszók származnak:

a) Kicsinyítő névszó (nom. diminutivum). Képzője *k, ke*; pl. *udke* új (v. ö. *oddo*, f. *uute*); *puorak*: *puore* jó; *puocak*, és *puoca*, *puoces* beteg; *vuorjak*: *vuorjes* ritka; *ädna*: *ädna* sok; *čabbak*: *čabbe* szép; *kassak*: *kassa* vastag; *allak*: *alla* magas; *piädna* (lpF. *baena*, *baedna*, f. *penikka*) kutya; *muottek*: *muotta*, *muott* hó (nix); *maddek*: *madda*, *madd* törzsök, gyökér; *vajek*, *vajeg*: *vaj*, *vaje* gond, szomorúság.

Egy másik kicsinyítő képző *-č*, mely Donnernál *ž* alakban is előfordúl; pl. *kedkač*: *kedke* kövecs; *jaurač*: *jaure* tavacska; *loddač*: *lodde* madárka; *mānač*: *māna* gyermek; *neitač*: *neita* leány; *olmač*: *olma* ember, férfi; *väljač*: *välje* frater; *peljač*: *pelje* fül; *akkač*: *akka* feleség; *vuorbač*: *vuorbe* sors, szerencse | *edkič*: *edke* pillanat | D. *eđnaž*: *eđne*, L. *edne* anyácska; *miälaž*: *miäla* ész, értelem.

Van ezen kívül egy harmadik kicsinyítő képző is: *-s*; péld. *oddos*: *oddo* új; *uhčes*: *uhče* kicsiny; *teuvas*: *teuva* teli, teljes; *fauros*: *fauro* szép; *puoces*: *puoca* beteg; *pahas*: *paha* rossz; *lasses*: *lasse* sovány; *oames*: *oabme* ócska, régi; *stuores*: *stuorra* nagy; *ňuoskes*: *ňuoska* nyers, főtlen | *aldekes*: *aldek* villám; *hapses*: *haps* szag, illat; *peljes* fül (edényen): *pelje*; *vaimos* fabél: *vaimo* szív | D. *päivesa'*: *päive* napok; *mānusa'*: *mānu* holdak; all. sing.: *ahčäsāšam* *púorrasāšam* atyámnak a jónak: *ahče* (*ahčes*); *puorre*, *-s*.

A *k* és *č* kicsinyítők összetételéből keletkeznek: *-kuč*, *-kač*, D. *kučče* v. *kuče* és *kačče*; pl. *pardnekuč* (v. ö. *pardnač*): *pardne*; *neitakuč*: *neita*; *akkakuč*: *akka* vén asszony (v. ö. *akkač* feleség); *ačėkuč*, *ačėguč*: *ača* menydörgés; *ačėguč*: *ačče* atyácska; *änakuč* (*änakučėh*): *ädna* sokan, elég sokan; *kukkeguč*: *kukke* kissé sokáig | *kezzokač*: *kezze*, *kezzes*, *kezzok* vékony, szűk; *vuollekač* (v. ö. *vuollekes*) alacsony: *vuolle* alsó, inferior; *ucekač* és *unnekač* kicsike: *uce*, *unne* (itt említhetjük föl ezen szót is *unnanač*, adv. raggal *unnanači* és *ucanači* egy kissé, melyekben egy *n* dim. képző nyoma maradt fönn) | Don.-nél: *kalleskučče*- (acc. *kalleskuččėm*) férj, öreg ember; *jāmeskuče* halott (acc. pl. *jāmeskučėit*): *jāmes*; *unnekačče* (ess. pl. *unnekaččėin*).

A *k* és *s* összetétele: *-kes*, *-ges*, mint *vuollekes* (v. ö. *vuollekač*): *vuolle* alacsony; *šättoges*: *šättes*, *šättok* illő, alkalmas; *lib-*

boges: *libbes* szelid; *onekes*: *one* rövid. Tisztán kicsinyítőnek csak ezekben s talán még egy pár szón maradt fenn. Módosult jelentésével alább még találkozunk. — *ē* és *s* kicsinyítők összetétele maradt fenn e Donnernél található szón: *aijaēis*: *aija* öregecske, *avus paternus* v. *maternus*.

Van még egy *-j* dim. képző is, melyet a következő szókon láthatunk; *ednoi*, *enoi* (így is *jenoi*) anyai nagybátya (f. *eno*); *olmai* B.: *olma* ember, férfi.

b) *Nomen possessorist* jelentő képzőkül eredetileg kicsinyítő képzők szolgálnak, mint

1. *-s*; pl. *aučos* (v. *aučok*) éles: *aučo* él, *acies*; *abres* esős: *abre* eső; *almes* esős, havas: *alme* ég, *coelum*; *jägñas* (v. *jägños*) jeges: *jägña*; *palvas*: *palves*, *palva* felhős; *skabmos* szégyenlős: *skabmo* szégyen; *avos* víg: *avo* öröm; *piäggas* (v. *piäggos*) szeles, *ventosus*: *piägga*. — Ugyane képzés, de más, a valahová tartozás értékével van meg ezekben: *lakkas*, *lakkas* közeli: *lakk*, *lakka* közel; *autes* első, elülső: *aute*; *mangelttes* után való, következő: *mangelt* mögül, hátulról; *ulkoldes* kívülről való, külső: *ulkold* kívülről; *vuolettes* alulról való, alsó: *vuolett*; *arettes* korai: *aret* korán, jókor; *ekkedes* estéli: *ekked* este; *iddietes* reggeli: *iddiet* reggel | *suormas*, *suormes* gyűrű: *suorm* újj; *naulas* szegre való anyag: *naule* szeg. (A lpF.-ban az utóbbi két szóhoz hasonlók: *nuola* nyílra való anyag: *nuola* nyíl; *ajros* evező rúdra való: *ajro* evező; *gamas* csizmára való bőr: *gama*, *gabmag* csizma).

2. *-kes*, *ges*; pl. *jakkokes* hűséges: *jakko* hit; *suddokes* bűnös: *suddo* bűn, véték; *armokes* kegyelmes: *armo* kegyelem; *famokes* erős: *famo*; *vällkokes*, *vällkoges* adós: *vällko* adósság; *laikokes*, *laikoges* adós: *laiko* adósság; *skabmokes* (*skabmos*) szégyenlős: *skabmo*; *muotoges* hasonló (v. ö. *muotok* id.): *muoto* arez, külső; *kitokes* hálás: *kito* hála, hálaadás; *pettoges*, *pettokes* család, hamis: *petto* család, ravaszság. (A lpF.-ban ugyanezen képzőt *-gas* alakban találjuk: *armogas* kegyelmes, *suddogas* bűnös, de csak nagyon ritkán fordul elő.)

3. *-j*, *-jes*; pl. *olkaj*, *olkajes* vállas: *olke* váll; *grasaj*, *grasajes* füves: *grase* fű; *oivaj*, *oivajes* nyakas, önfejű: *oive* fej; *taktaj*, *taktajes* csontos: *takte* csont; *paroj*, *parojes* hullámos: *paro*; *holaj*, *holajes* bőbeszédű: *hole* beszéd; *juovaj*, *juovajes* köves: *juova* körakás, *moles lapidum* | *kuelajes* halas: *kuele* (-la)

hal; *čacajes* vizes, aquosus: *čace*; *tollajes* tüzes: *tolla*; *muottajes* havas: *muotta hó*; *saijajes* téres, spatiosus: *saije* hely; *kedkajes* köves: *kedke*; *hugsojes* aggódó: *hugso* gond. (A lpF.-ban j-t találunk, mely néha i-re változik, mint *güdġaj* köves: *güdġe*; *ġifsaj* fájdalmas: *ġifse* kín; *suovi* és *suorvaj* füstös: *suorva*; *lasti* és *lastaj* leveles: *lasta* levél; a *jes*-nek megfelelő alak összevontan, pl. *güdġas* = *kedkajes*).

4. -k; pl. *panak* fogas, dentatus: *pane* fog; *peljak* füles, jól halló (*kukkas* p. hosszú fülű): *pelje*; *raikak*, *reikek* lyukas: *raike*; *puoitak* kövér, hájas: *puoite*; *morak* haragos: *mora*; *čalmak* jó szemű: *čalbme*; *gollak* aranyozott: *golle*; *kätek* kezű (*kukkes* k. hosszú kezű); *juolkak* lábú (*kobda* j. széles lábú): *juolke*; *ńuonak*, *ńuonek* jól szagló: *ńuone* orr; *monnek* tojó (madár): *monne* tojás; *kuolġek* (*kuolġaj*, -jes) szőrös: *kuolġa*; *čoiġek* hasas, nagy hasú: *čoiġe*; *saiġek*, *seiġeg* farkas, lupus: *seiġe* fark; *jerbmak* eszes: *jerbme*; *kuolak* monyas: *kuola* mony; *šaddok* termetes (*učes* š. kis termetű): *šaddo* termet. — Módosult jelentést találunk a következő ugyanolyan képzős szavakban: *mecek* vad: *mece* erdő; *kuelek* hálász-sas: *kuele* hal; *mesak* borjubőr: *mese* borjú, vén borjú (de v. ő. *mesek* borjas, borjui: *m. älo* borjunyáj; *m. aldo* borjas nőstény rénszarvas, melynek hasában borjú van, vagy mely borjat ellett).

5. <ok; pl. *jerbmok* (*jerbmak*) eszes: *jerbme*; *nirbmok* haragos, irigy: *nirbme* gyűlölet, irigység; *melkok* tejelő (v. ő. *melkos* cibus lacteus): *melke* tej; *härġok* fényes, díszes: *hürv(a)* dísz; *rundok* bölcs, jártas: *rund* mesterség, artificium; *vuokok* alkalmas, illó, méltó: *vuoke*, alak kép; *aukok* hasznos: *auke* haszon. — Néhány melléknéven ugyanezen képzőt találjuk; pl. *karrok* vad, kemény; *karra*, *karres*; *jalġok* egyenes: *jalġ*, *jalġes*; *lossok* nehéz: *losses*; *velkok* fehér: *velkes*, *velket*; *čappok* fekete: *čappes*, *čappet*; *čälġok* józan (v. ő. *čälġos*): *čälġ(a)*, *čälġes*, *čälġet*; *bradok* hirtelen, gyors: *brad*, *brades*; *kalġok* bő, tág: *kalġes*; *laukok* sűrű: *lauk*.

6. <os, o; pl. *kečos*, *kečo* egész (ered. «a minék vége van»): *keče* vég, finis; *melkos* tejes étel; (v. ő. *melkok*): *melke*; *juolkos* gyors lábú (v. ő. *juolkajes*): *juolke*; *jägños* (*jägñas*) jeges, jéggel fődött: *jägña* | *čälġos* (*čälġok*) józan: *čälġes*.

c) «Valamihez tartozó» jelentő névszó:

1. *-lač* képzővel; pl. *aččelač atyai: ačče; almelač égi: alme; manalač gyermeki: māna; ožželač testi: ožže hús; oivalač előljáró, hatóság: oive fej; sabmelač lapp: sabme lapp nép; lad-delač földmives, paraszt: ladde falu (villa, rus); lagalač törvé-nyes, igazságos: laga törvény; jubmelač isteni: jubmel. — Nem valamihez tartozót, hanem valamivel bírót jelentők: *aššelač bűnös: ašše; jerbmalač eszes, okos: jerbme; muottalač havas: muotta hó; likkolač szerencsés: likko; vuorbaláč szerencsés, bol-dog: vuorbe sors, szerencse; rahdalač veszedelmes: rahda; jak-kolač, jakkoles hívő, hű (hittel bíró): jakko hit; pallolač (jub-mel p. istenfélő): pallo félelem (a lpF.-ban *laš (laž)* e képző alakja).**

2. *-sač*; pl. *pirasač körüllevő: pira körül; peivasač napi: peive; aikasač időbeli, temporalis: aike idő; ijasač éjjeli: ija; kaikasač általános: kaike minden; jebdasač egyenlő, egyenes: jebd; saijasač helyettes: saije hely. — A laka módadverbium-képzőhöz járúlva (lake ratio, mos főnévtől), lakasač v. rövidebb *-lakač* alakban lesz melléknévképzővé; pl. *čoskeslakasač v. -lakač* hideges (hidegszerű): *čoskes; kolkoslakasač v. -lakač* késedelmes: *kolkos* késő, lusta; *abrelakasač* esős: *abre; argeslakasač, -lakač* szégyenlős: *arges* félénk, szemérmes; *kaikalakasač* mindennemű.*

3. *-č* többnyire időt jelentő szók mellett; pl. *udnač mai: udne ma; idtač holnapi: idten holnap; timač tavali: tima taval; tolloč* egykori, hajdani: *tollen* hajdan; *tuolač* nem régi, minapi: *tuole* minap; *ektač, iktač* tegnapi: *ikto* tegnapi.

d) «Valamiféle állapotot» jelentő névszó képzője: *-vuota, vuot*, B. *-vuohete*; pl. *ailesvuota, -vuot* szentség, sancti-tas: *ailes* szent; *pahavuot* rosszaság: *paha; puorevuot* jóság: *puore; välkokesvuot* adósság: *välkokes; abletisvuot* lustaság, tunya-ság: *abletis; salogvuot* boldogság: *salog; aktvuot* v. *aktokvuot* magányosság: *aktok* egyedül. — Ugyanezen képzőt találjuk, csak-hogy igen megrövidült alakban, mint <ot, ut, t, o a következő szókban: *puorot* (v. ö. *puorevuot*) jóság: *puore; čabbot* szépség: *čebbe, čabbes, čabbok; faurot, fauro* szépség: *fauro, fauros* szép; *kaljot, kaljo* lötség, szélesség: *kaljes; jorbot* gömbölyűség: *jorba jorbes; kassut, kasso* vastagság: *kassa, kassok; jalget* síkság, egyenesség: *jalg, jalges; kezzo, kezzesvuot* vékonyság, keskeny-ség: *kezze, kezzes* (v. ö. f. *-uude, -yyde* képzőt).

e) «Valami nélkül való» jelentő névszó (nomen caritivum). Számos képzője van. Az a *bessivus*, melyet a névragozás alatt tárgyaltunk, tulajdonképen szintén ide tartozik, képzői tehát *taka, teke, tebme* v. *teme, apta, t*, és az *s* melléknévi képző hozzájárultával *aptes, attes, tes, tis*; pl. *sojetes, sojetebme* szárnyatlan: *soje*; *taktetes* csontatlan: *takte*; *peljetak, peljet* fületlen; *peljetebme, peljetes* siket: *pelje* fül; *čalmetebme, čalmetes* vak, világtalan: *čalbme* szem; *abreteke* esőtlen: *abre*; *algotaka, algoteke, algonapta, algotakes, algotes* kezdet nélküli: *algo*; *kargeteme, kargetis* erőtlen, tehetetlen: *karg* erő; *jubmetattes, jubme, laptes* istentelen: *jubmel*; *nisunattes* nőtlen: *nisun*; *hugsoteke, hugsotebme, hugsot, hugsotes* gondtalan: *hugso*; *jägñates* jegetlen-jég nélkül való. — Megjegyzendő, hogy jelzőként csak az *-s*-es alakok szolgálhatnak, önállóan pedig csakis a többi *-s* nélküli fosztó képzők. — Különös negatív alak ez *fuolkeč* néptelen, a kinek nincs szolgálószemélyzete (v. ö. *fuolketis* id.: *fuolke* nép).

f) Gyűjtő névszó. Ide kell soroznunk először a többesszám képzőjét, de erről már volt szó a névragozás alkalmával. Ott láttuk, hogy a nominativusban *h*, illet. ', (lpF. *k*), a többi esetekben pedig *i*, ill. *it* szerepel mint a többes jelelője.

Ezen kívül van egy másik gyűjtő képző: *-ič, -č*. Rendesen két szorosan rokonnak, mint atyának és fiának vagy leányának egybetartozását jelöli meg, tehát valóságos dualis képző, máskor azonban többnek összetartozását is jelenti. Ezen *-ič, -č*-hez a rendes többes ragok járúlnak; pl. *aččėčėh* v. *aččič* atya és fia (gen. *aččiči*, allat. *aččičit* stb.); *edničėh* v. *ednič* anya fiával vagy leányával; *pardničėh* v. *pardnič* fiú atyjával vagy anyjával; *lavičėh* unokatestvérek (csak kettőről: *l. moi len* mi ketten unokatestvérek vagyunk; *lolličėh* versenytársak (csak kettőről: *l. soi lepa* ők ketten versenytársak); *nabničėh* druszák: *nabne* (*n. moi len*); *lačavačėh* nászok, a menyasszony és vőlegény szülei (*l. soi lepa* ők ketten nászok, ezeknek gyermekei keltek egybe): *lača, lačau* nász (nászúr, nászasszony) | *välječėh* fratres; *obbačėh* sorores; *kradnačėh* társak, czimborák. Ez utóbbi három már nem csupán mint dualis alak fordul elő.

g) Hasonlítást, fokozást jelentő névszók (nom. comparationis v. augmentativum).

1. Középfok (comparativus). Képzője *-b* (*-bu, -ub, ubbu*).

Ez vagy a melléknév tövéhez járúl, vagy pedig *k* vagy *s* kicsinyítővel bővült tőalakjához. Az utóbbi esetben a compar. képzője *-ub, ubbu*; pl. *nuorab, nuoreb* fiatalabb: *nuora*; *kukkeb* hosszabb: *kukke*; *puoreb jobb*: *puore*; *jalo*b merészebb: *jalo*; *keppeb* könnyebb: *keppe*; *alleb* jobban nyugatra eső: *alle*; *ānab* több: *ādna* sok; *meddab, medeb* hitványabb, rosszabb: *medde*; *auteb* előbbi, az előtt való: *aute*; *učēb* kisebb: *učē*; *mečēb, mehčēb* messzebb: *meče, mehče*; — így is: *kukkebu, nuorebu, puorebu* stb. | *allakub, aleb* magasab: *allak, ale*; *jerbmakub* eszesebb: *jerbmak*; *hevokub* pompásabb: *hevok*; *faurokub, faurob* szebb: *fauros, fauro*; *hecasub (hevokub)* pompásabb: *heves, hevok* (így is: *heveb jobb*); *kednasub* illetlen, aljas: *kednes*; *kerasub* kedvesebb: *keres*; *čoskasub* hidegebb: *čoskes*; *vuorasub* öregebb: *vuoras*; *čälgesub* tisztább: *čälg(a), čälges*; *ollesub* teljesebb: *olles* egész, teljes; *oldosub* újabb: *oddo, oddos, oddes*; — így is: *hevokubbu, kera-subbu, vuorasubbu* stb.

Megemlítenők e Donnernél található comp. alakok: *stuorap* nagyobb: *stuora*; *ēnap* több: *ādna* sok; *soijeleppu* hajlékonyabb: *soijeles*; *čaugeseppu* erősebb: *čauges, L. čaukes*.

A comparatívusi ragok ezen kívül névmástökhöz is hozzájárúlnak, mint *kobbe-* (*kobbelen, kobbel, kobbelt, kobbo, kobbos, kobbačak*): *ko*; *tabbe-, tobbe-, tuobbe-* (*tabben, tabbel, tabbelt*; *tobben, tuobben, tobbelt, tuobbelt* stb. — Lásd 8. §.): *ta, to (tuo)* «ez, az» mutató névmástök; *mubbe* más (v. ö. finn *muu*). Igéknek is alapúl szolgálhatnak: *tabbane-* propius huc accedere; *tuobbane-* longius recedere. — A compar. képző némelyikben már annyira elhomályosult, hogy újra fölveszik; pl. *tabbebuk*t közelebb ide; *tuobbibun* messzebb amott; *tuobbibus*i messzebb amoda v. el.

2. Főlső fok (superlativus). Képzője *-mus, -umus*. Az utóbbit azon melléknevek veszik föl, melyek *s* vagy *k* kicsinyítővel végződnek; pl. *nuoremus*: *nuora* (comp. *nuoreb*); *kukkemus* (comp. *kukkeb*); *puoremus, allemus*; *paijemus* legfőlső: *paije*; *mangemus* utolsó: *mange* | *hevokumus* (comp. *hevokub*); *jerbmakumus*; *kednasumus* (comp. *kednasub*); *čoskasumus* (comp. *čoskasub*) | *ecelumus*: *eceles* szeretett (comp. *ecelub*); *veššelumus*: *veššeles* serény (comp. *veššelub*); *veijelumus*: *veijeles* erős (comp. *veijelub*). — Találunk olyan mellékneveket is, melyek a superlativusban *-imus* képzőt vesznek föl: például *stuoraimus* legnagyobb

(így is: *stuoramus*): *stuora*, *stuores*, Kk. 97; *nuoraimus* (*nuoremus*) legfiatalabb: *nuor(a)*; *nuorteimus* (*nuortemus*) legéjszakibb: *nuort(a)*; *bondaimus* leggazdagabb: *bonda*; *saggainmust* leginkább: *sagga* nagyon (v. ö. f. *-impa*).

h) Ritkább névszóképzők:

1. *-v*: *saddev*: *sadde* kicsiny, vékony; *räkarv*: *räkar* kőborgó; *vačev*: *vača* nőstény rénszarvas; *vuodnav*: *vuodna* napa, napaasszony; *nuortelv*: *nuortel* éjszaki; *lačau*: *lača* nászúr, nászasszony; *čeceev* testvérbátynak fia vagy leánya, neffe, nichte: *čece* fiatalabb atyai nagybátya (v. ö. f. *setü*); *jekev*, *ekev* a bátynak fia vagy leánya: *jেকে*, *eke* idősb atyai nagybátya; *aijov*, D. *aijov*: unoka: *aija* öregatya; *akkov* unoka: *akka* öreganya, asszony. —

2. *-sk*; pl. *kermesk* kigyó: *kärbma* | *hibmesk* enyves: *hibme*; *pirask* határos ország: *pira* körül. — Az *sk* kettős kicsinyítő (*s+k*), melynek functiója ép úgy módosult, mint föntebb a *k+s*-nél láttuk.

3. *-savak*; pl. *pirasavak* (így is: *pirak*) ólomesillagokkal kiveret öv: *pira* körül.

4. *-stak*; pl. *puorestak* jó sok: *puore* jó | *kuoestak*, *kuoest* fenyves erdő: *kuosa* fenyőfa; *čolmestak* tengerszoros-féle, a mi olyan mint a tengerszoros: *čolme* (f. *salme*) tengerszoros; *klevestak* hajlás, görbülés: *kleve* id.

5. *-t*; pl. *jägñat* jeges, ad glaciem pertinens (j. *poddo* tempus, quo solet glacies gelu concrecere; j. *talve* hiems glacialis): *jägñä*.

6. *-m*; pl. *tollem* tűzhely: *toll*, *tolla* tűz.

7. *<or*; pl. *oivor* legfelső ülés, vorsitz: *oive* fej.

8. *-mas*; pl. *kaikimas* mindennemű: *kaike*.

9. *-ha*; pl. *saijeha* nyitott, födetlen (tkp. a hol hely van — v. ö. *saijos* id.): *saije* hely; *mangeha* posterior, következő (j. *juokus* *mangehah* *tassa* *potin*? már az utolsók jöttek ide?): *mange*.

10. *-l*; pl. *muethel* filia sororis, neptis ex sorore: *muetha* fiatalabb anyai nagynéne.

Jegyzet. E ritkább képzőket csak a fölsorolt szavakban találtam.

II. I getőtől névszó (nomen deverbale).

a) Cselekvőt jelentő névszó (nom. agentis v. actoris):

1. *-je* képzővel: *takkeje* tevő: *takke*; *kolkeje* folyó: *kolke-*; *eeje* szerető: *ee-* stb. (l. 14. §.).

2. *-ne, -na* (*n+je*). Az *n* még az igéhez tartozó mom. képző, de a partic. *je*-vel teljesen összeolvadt; pl. *vaddane* bőkezű (v. ö. *vaddajes*): *vadde*- adni; *vastane* a ki szeret felelni, feleselő: *vaste*-felelni; *jorrane* körülforgó: *jorre*- forogni; *luitane* könnyen engedő: *luite*- elereszteni, engedni; *cäpane* rágesáló, patkány: *cäpe*- rágni, rágesálni; *ciälane* csöngető, ugató: *ciüle*- csöngetni, ugatni; *kesane* teherhordó állat: *kese*- húzni, vonni | *vuobdane*, *vuobdana* készségesen eladó: *vuobde*- eladni; *kesuna* fogantyú, fibula sive ansa, qua prehensa quidquam trahimus: *kese*- húzni, vonni.

3. *-jes, -ijes*; pl. *vaddejes* liberalis, adakozó (v. ö. *vaddane*): *vadde-*; *kierdejes*, *kierdies* tolerans, türelmes: *kierde*- túrni.

4. *-nes, <es* (ered. *n+jes, -jes*): pl. *pussohes* aura afflans, flamen: *pusse*- fűjni; *nagges* szűk, szoros: *nagge*- szorítani; *kišses* készséges: *kišše*- akarni, késznek lenni; *čorges* erős: *čorge*- (alla-*ses* č. magában bízni); *šuves*, B. *šuvīs* kész, készséges: *šuve-*, B. *šurve*- ereszteni, engedni (v. ö. *šuvok* id.); *jaskes* bizó, bizalmas: *jaske-*; *sluokes* ravasz: *sluokke*- elesalni.

5. *-les, -l* (ered. *le-jes* helyett, hol az *-l* még az igéhez tartozik. A tulajdonképeni nom. agentis képző sok szónál el is kopott s most az *l* végzi ennek funkcióját); pl. *pargales* serény, munkás: *parge*- dolgozni; *jukkales* iszákos: *jukke*- inni; *juokeles* elválasztott, elkülönített: *juoke*- osztani; *eeles* szeretett, kedves: *ee-*; *teteles* ismert, ismeretes: *tete*- tudni; *sojeles* hajlékony: *soje*- plecti; *jorreles* forgatható: *jorre-*; *šaddeles* termékeny: *šadde*- lenni, nőni; *pälkales* veszekedő, ezivakodó: *pälke*- ezivakodni; *kaddales* gyanús: *kadde*- gyanúsítani, vádolni; *tobdeles*, *tobdel* könnyen fölismerő: *tobde*- ismerni; *jotteles*, *jottel* könnyen haladó, előremenő: *jotte*- költözködni, előre menni; *muiteles*, *muitel* jól emlékező: *muite*- emlékezni.

6. *<eč, -ič* (ered. *-ječ*); pl. *holeč* mondott, nevezett, említett: *hole*- beszélni; *jauleč* dictus, commemoratus: *jaule*- mondani, említeni | *jabmič*, *jamič* elájuló; *jabme*- meghalni, elájulni, elhalni; *odič* álmos: *ode*- aludni; *puolič* gyulékony, könnyen tüzet fogó: *puole*- égni (v. ö. lpF. *buliš* égős: *buölle-*; *odiš* álmos: *oadde-*; *bališ* félős: *balla*- félni; *dittiš* tudós: *diette*- tudni).

7. -jassa képzővel; pl. *viesojassa* életre való: *vieso-*; *potejassa* jövendő: *pote-*; *jabmeassa* halandó: *jabme-*; *koččojassa* a ki parancsolni fog: *koččo-*; *kattejassa* a ki oltalmazni fog: *katte-*; *pettejassa* a ki csalni fog: *pette-*; *ecejassa* a ki szeretni fog: *ece-*; *pirastattejassa* a ki körülvenni fog: *pirastatte-*; *adnejassa* (*toššen a.* a ki megvetni fog): *adne-*. — E képző mondatbeli szerepére nézve szolgáljanak fölvilágosításul a következő mondatok: *kosse leh potejassa almen palvasne* midőn jövendő vagy (jönni fogsz) az ég felhőjében, E. 164. — *sodn le mu pettejassa* ő van engemet megcsalando (fog megcsalni) E. 189. — *sodn kalka holet siji kaik, mab mon leb su koččojassa* ő meg fog nekik mondani mindent, a mit neki (tkp. őt) parancsolando vagyok (parancsolni fogok) K. 63. — *todn leh mu kattejassa nádstovomest ja pirastattejassa avo-kajanasin* te vagy engemet óvando a szorúltságtól és körülveendő örömkialtással (fogsz óvni, fogsz körülvenni) K. 123. (V. ö. finn *jaise*, ered. *-jakse*, f. *-iaha* (-iasa) képzőt).

8. -r (*ar*); pl. *pälkar* veszekedő: *pälke-* (v. ö. *pälkales*); *hugsar* aggódó: *hugse-* aggódni, gondoskodni; *kattar* (*katteje*) ör, őrző: *katte-* őrizni; *laitar* gyalázó: *laite-* gyalázni; *lebnar* beöntő: *lebne-* beönteni; *tuhlar* pazarló: *tuhle-* pazarolni; *pivtar* (*lodde p.* madarász; *jaure p.* halász): *pivte-* fogni (halat, madarat); *vidnar* győző: *vidne-*. — Ugy látszik, hogy ez a képző nem egyéb, mint a svéd *-are* (ném. *-er*) nom. agentis képző, tehát idegen származású (v. ö. finn *-ari*).

b) A cselekvést vagy a cselekvés tárgyát, eredményét jelentő névszó (nom. actionis v. acti).

1. <o nom. actionis v. acti képzővel; pl. *jakko* hit: *jakkehinni*; *aito* fenyegetés: *aite-* fenyegetni; *kaddo* gyanú: *kaddegyanúsítani*, vádolni; *makso*, *mafso* fizetés: *makse-*; *katto* gondoskodás, őrizet: *katte-*; *kito* hála: *kite-* köszönni; *naggo* kényszerítés: *nagge-* szorítani, kényszeríteni; *kullo* hír: *kulle-* hallani; *muito* emlékezet: *muite-*; *úülo* torok, rachen, schlund: *úüle-* nyelni; *takko* tett, dolog: *takke-* tenni; *šaddo* gyümölcs, gabona: *šadde-* nőni, lenni; *spiejo* romlás: *spieje-* rontani; *kodo* szövet: *kode-* szőni.

Ugyane képzőnek *s* vagy *k* dimin. (illetőleg nom. possess.) jelentő képzőkkel bővült alakjai a következők is:

a) <os, s, mint *tobdos* ismert: *tobde-* ismerni; *tetos* ismeretes: *tete-* tudni; *jottos* ingó, mobilis: *jotte-* *cursum tendere*, migrare, progredi; *muitos* emlékezetes, emlékezetre méltó: *muite-*; *íomkos* könnyen tapadó: *íomo-* tapadni, követni; *pallos* félős: *palle-* félni; *voidnos* látható: *voidne-*; *kaudnos quod inveniri potest*: *kaudne-* találni || *arvos*, *arves* víg, vidám: *arvo-*, *arva-* *vigere*, gedeihen; *jabmes* halott: *jabme-*; *caggas* kinyílt: *cagge-* *kitárni*, *kitátani*; *čouokes* világosság: *čouoke-* *lucere*.

β) <ok; pl. *tobdok* ismert, *notus*: *tobde-*; *arvok* élénk, *fürge*: *arva-*, *arvo-* *vigere*; *hapsok* illatos: *hapse-* *olfacere*, *odorari*; *kikok* fénylő: *kike-* *fényleni*; *sojok* hajlott, flexus: *soje-* *flecti*; *palok* árok: *pale-* ásni; *kaukok* készséges: *kauke-* *akarni*; *šättok* alkalmas, kellő: *šätte-* *illeni*, *alkalmasnak lenni*; *tarok* csalárd, *betrügerisch*, B.: *tare-* *csalni*.

2. <us, os, es; pl. *mannos* út: *manne-* *menni*; *heretes*, *heratus* akadály: *herete-* *akadályozni*; *harjetes*, *harjetus* szokás: *harjete-* *szoktatni*; *pakkates*, *pakkatus* büntetés: *pakkate-* *büntetni*; *vastetes*, *vastadus* felelet: *vastate-* *felelni*; *oppetes*, *oppetus* tanítás, *doctrina*: *oppete-* *tanítani*, *oktatni*; *arvates* vélemény, *sejtés*: *arvate-* *érteni*, *gyanítni*; *loppatus* ígélet: *loppete-* *megbecsíteni* *kiteles*, *kitolus* hála, hálaadás | *likotes* kellemes, *tetszős*: *liko-* *tetszeni*; *kaddates* gyanú: *kadde-* (v. ö. *kaddo*); *juokatus* különbözés, különbség: *juoke-* *osztani* (v. ö. lpF. *bagadus* *fegyelem*: *bagade-*; *mujtalus* elbeszélés: *mujtale-*; *balvalus* szolgálat; *arvalussa* gondolat: *arvale-*; *vastadussa*, *-dus* felelet: *vastade-* stb.).

3. Az <o teljesebb alakja -v (<av, ev), mely a legtöbb esetben már <a, e-vé kopott; pl. *kalav*, *kala* gázló hely: *kale-* *gázolni*; *ceggen* emelvény: *cegge-* *emelni*, *erigere*; *kerrev*, *kerre* tanács, tanácskozás: *kerrete-* *tanácskozni*; *likta* kiengesztelés (v. ö. *liktem*): *likte-* *kiengesztelni*; *tílma* a víz kavargása, zúgása: *tílmo-* *kavarogni* (vízről), *agitari*, *commoveri*, *de aqua dicitur*. — Valószínűleg ide tartozik még: *piägga* *ventus*: *piägge-* *flare*, *spirare*.

4. Az <us, es teljesebb alakjának tarthatjuk a -vas képzőt, mely az elébe járuló l frequ. képző után inkább megmaradhatott, mint a -t után; pl. *jukkelvas* *compotatio*, *trinkgelag*: *jukke-* *inni*; *jorgelvas* *megtérés*: *jorgele-* *megfordítani*, *téríteni*; *kaččalvas* kérdés: *kačče-* *kérdezni*; *kitolvas* (v. ö. *kitolus*, *kitoles*) hálaadás:

kite-; *maksolvas* pretium, quo quidquam solvitur aut emitur: *makso-* nem hasnált refl. igétől (*makse-* fizetni); *šaddelvas* növés: *šadde-*; *ocolvas* vizsgálat, kutatás: *oce-* keresni; *ožžolvas* ajándék: *ožžo-* kapni, nyerni; *passalvas* fürdő: *passa-* mosni; *rokkolvas* imádság, könyörgés: *rokkole-*; *čoggolvas* gyülekezet: *čoggo-* összegyűlni; *takkalvas* tributum: *takke-* tenni (*takkalvaséb takket* tributum solvere); *puocelvas* betegség: *puoce* betegeskedni, betegnek lenni. — Nagyon valószínű különben az is, hogy a *-vas* nem nem egyéb mint az alább említendő *-mas* képzőnek változása. — A lpF.-ban a *vas* -képző nincs használatban, Friis szerint nagyon gyéren kerül elő; helyette a főtebb említett rövidült *<ussa, us* van meg.

5. *-m* nom. actionis, néha nom. acti is; pl. *tobdem* ismeret, érzés: *tobde-*; *vuobdem* eladás: *vuobde-* eladni; *kolkem* folyás: *kolke-*; *jabmen* halál: *jabme-*; *viesom* élet: *vieso-*; *ostem* vétel, vevés: *oste-* venni, kaufen; *odem* álom: *ode-* aludni; *kalem* gázló hely (v. ö. *kalav, kala*): *kale-*; *kikem* fény: *kike-* fényleni; *likom* tetszés: *liko-*; *lodnestem* megváltás: *lodneste-*; *sarjitem* fájdalom: *sarjite-*; *hapsem* szag: *hapse-* olfacere, odorari.

Ugyanezen képzőt találjuk *-s*-vel tovább képezve a *-mas, -mes, -ves* alakokban is; pl. *ece nas, ecemes* szeretetre méltó: *ece-*; *vuobdemas, vuobdemes* eladni való, eladó: *vuobde-*; *jukkemas* ital (tkp. inni való): *jukke-*; *porremas, porromas* étel, enni való: *porre-, porro-*; *lodnestemas* megváltandó: *lodneste-*; *kattemas* őrizendő, őrizni való: *katte-*; *jättemas* mondandó, mondani való: *jätte-*; *valdemas* veendő, venni való: *valde-*; *jakkemas* hiendő, hinni való: *jakke-*; *adnemas* tartható, a mit tartani lehet: *adne-* | *juokemes, juokeves* osztható, osztandó: *juoke-*. — A lpF.-ban ugyanezt a functiót a most említett képzővel egynek tartható *-muš* végzi; pl. *jukkamuš* ital, *borramuš* étel; *államuš* élelem; *dakkamuš* tenni való; *sardnomuš* szólni való stb. — A *-mas, -mes, -ves*-nek e változatát a lpS.-ban is megtaláljuk néhány szón *-mus*, D. *musse-* alakban; pl. *takkamus* foglalkozás, dolog, negotium: *takke-*; *kueddemus* teher, törvénszéki panasz: *kuedde-* vinni | Donnernál *jukamusse* ital, frísító szer: *jukke-*; *ňammamusse* szopni való: *ňamme-* szopni, 62. (*ahčasamma jukamussain, allasamma űammamussain* atyámnak italúl, magamnak szopni valóúl).

6. *-k, g* nom. acti; pl. *ablek* szerzemény: *able-* szerezni;

čalek irat, írás (v. ö. *čalog*): *čale-*; *čalog* irat: *čalo-* scribi, inscribi; *jatek* ígéret: *jate-* ígérni: *kazek* vas eszköz, melylyel fakanalat és más edényt kivájnak: *kaze-* szörpölni, kanállal inni; *hoseg* ütött, vert: *hose-* ütni, elverni.

Sokkal használatosabb a *k* más még az igéhez tartozó képzőkkel, *-st*, *-t*, *-lt*, *l*-vel összeforrvá:

a) *-stak*; pl. *jukkastak* ital: *jukke-* (mom. *jukkeste-*); *čäk-čestak* zsámoly, scabellum aut aliquid ad pedes positum fulcrum: *čäkče-* (mom. *čäkčeste-*) lépni, rúgni, kirúgni; *kazastak* korty, hörpöntés: *kaze-* szörpölni, hörpögetni, kortyintani; *čalastak* karczolás, vésés késsel vagy más effélével: *čale-* (mom. *čaleste-*) vésni, karczolni, írni.

β) *-tak*; pl. *jottatak* via, qua sunt migrationes: *jotte-* migrare (*jottete-* promovere); *ňalatak* nyeldeklő: *ňäle-* nyelni; *vazatak* gyalogút: *vaze-* menni; *odatak* ágyruha, ágynemű: *ode-* aludni; *suoppetak*, *suppetak* válaszút: *suoppe-* (kainost s. az útról letérni) | *pussotak* fujtató, blasbalg: *pusse-* (*pussote-* afflare); *čadatak* hasmenés: *čadate-* penetrare (*čadu-* keresztül, át); *skuolgatak* hasmenés, B.: *skuolgete-* eltörni.

γ) *-ltak*; pl. *jorraltak* kerék: *jorre-* forogni; *ňololtak* valami, a mit a barmoknak adnak, hogy nyalják: *ňolo-* nyalni; *čagňeltak* bemenet, introitus: *čagňe-* intrare; *potaltak* megérkezés: *pote-* jönni; *vaddaltak* adomány: *vadde-*; *kuopaldak* ráncz, redő: *kuope-* ránczolni; *odaltak* álom: *ode-*; *koroltak* varrat, sutura: *koro-* varrni; *puokčeltak* alábukás, alámerülés: *puokče-* víz alá bukni.

δ) *-lak*, *-nak*; pl. *mannolak* út: *manne-* menni (v. ö. *mannos*) | *čuoldenak* fáciie a ceteris dignoscibilis: *čuolde-* kiválasztani, megkülönböztetni.

Ugyanezen *k* nomen verbale képző, melyet e különféle kapcsolatban láttunk, van még a *-kes*, *takes* képzőben is *s* nom. denominale és előtte gyakran a még az igéhez tartozó *-t* frequ. képzővel; pl. *arjokes*, *arjoks* kimélő, kiméletes: *arjo-* kimélni; megbocsátni; *likokes*, *likotakes* kellemes: *liko-* tetszeni; *ajetakes* akadályos, akadályozó: *ajete-* akadályozni; *anotakes* koldus, kéregető: *anote-* folyton kérni, kéregetni (*ano-*, *adno-*); *čäkčetak*es rugós, rugdalozó: *čäkčete-* (*čäkče-*) rugdalni; *orrotakes* lényeges:

orro- lenni (frequ. *orrote*- maradni, késni, lakni); *hapsetakes* szagos: *hapse*- olfacere; *kikedukes* fénylő, fényes: *kike*- fényleni.

7. *-d*, *-t* képzővel; pl. *orrot* lakás, lakóhely: *orro*- lenni, lakni; *šovát*, *šovad* záporosó: *šove*- bőven lefolyni, leömleni; *torgad* reszketés, remegés: *torgeste*- (mom.) reszketni; *čaket* (dim. *čaketac*) nagy tért el nem foglaló, szerény: *čake*- helyt engedni; *kiked* fényes: *kike*- fényleni. — Ugyanezen képző van meg a következő melléknevekben is, habár az alapúl szolgáló ige ma már nem használatos: *čappet* (lpF. *čappad*, lpE. *čepped*, f. *häpeä*) fekete; *velket* fehér (lpF. *vielgad*, f. *valkea*, ered. *valgeda*); *čülget* tiszta, világos (lpF. *sälgad*, f. *selkeä*); *suoket* sűrű, lpF. *suokkad*, f. *sakea*). — Ugyanezen képző az infinitivus *-t*-je is.

c) F o s z t ó képzés igéktől:

Az igetőhöz járuló fosztó képző *-k*, *-ke*; pl. *odek* éber: *ode*-aludni; *anek* új, nem használt: *adne*- tartani, bírni, használni; *tetek* tudatlan: *tete*-; *takkak* meg nem tett: *takke*-; *kueddek* visetlen: *kuedde*- hordani, viselni; *makse* fizetetlen: *makse*-; *laitek* nem gyalázott: *laite*-; *jukkak* a ki még semmit sem ivott (mintegy: itlan): *jukke*-; *kaudnek* találatlan, non inventus: *kaudne*-; *holek* mondatlan, nem mondott: *hole*- | *ajeteke* háborítatlan, akadálytalan: *ajete*-. — Budenznél: *korrohk* varratlan: *korro*-; *tahkohk* csinálatlan: *tahke*-; *lohkok* olvasatlan: *lohke*-. — Minden ige infinitivusi alakjához hozzájárulhat *-kenna*, *-ken*; pl. *ecetkenna*, v. *-ken* szeretetlen, nem szerető; *aicetkenna* észrevétlen: *aice*-észrevenni: *jättetkenna*, *sardnotkenna* kimondhatatlan: *jätte*-, *sardno*- mondani stb. — Ezekén kívül az infinitivusi alakhoz még *apta*, a tőhöz pedig *-teke*, *-tak* (*-ke*) fosztó képzők is járúlnak; pl. *aicek*, *aicetak*, *aicetkenna* észrevétlen, -ül: *aice*-; *anotapta*, *anoteke* nem kért, kérés nélkül: *ano*-, *adno*- petere; *jättetek* v. *jättetkenna*, *sardnoteke*, *sardnotek* v. *sardnotkenna* kimondhatatlan: *jätte*-, *sardno*-; *pakkateke*, *pakkatkenna* büntetlen: *pakkate*- büntetni; *passak*, *passatek* mosdatlan: *passa*- mosni; *šaddeteke* terméketlen: *šadde*- nőni; *harjeteke* szokatlan: *harjete*- szoktatni (*harjane*- szokni) stb.

20. §. Adverbiumképzés.

A legtöbb határozóképzőt láttuk már a határozók tárgyalásánál, azért itt leginkább csak a módhatározó képzőket említjük föl. Ezek:

-*t*; pl. *vastet* csunyán: *vaste*, *vastes*; *äljokt* szorgalmasan: *äljok*; *suollet* titkon: *suolle*; *smaivet* finoman: *smaives*, *smaivok*; *sadnast* igazán: *sadnes*; *ložžet* kényelmesen: *ložže*, *ložžes* nyugodt, csöndes; *kerast* kedvesen: *keres* kedves, szeretett; *jalost* merészen: *jalos*, *jalok*, *jalo*; *čabbast* szépen: *čabbes*, *čabbak*, *čebbe*; *čuolot*, *čuollot* görbén: *čuolo*; *losset* nehezen: *losses*, *lossok*; *albet* olesón: *albes*; *sluinot* vegyesen: *sluinos*; *ollast* egészen, teljesen: *olles*; *obmet* régen, hajdan: *obme* vetustus; *käsket* a minap.

-*ikt* (*s-ikt*); pl. *čälgesikt*, *čälgost* tisztán: *čälg*, *čälges* tiszta, *čälgos* józan; *logñesikt* hangosan: *logñes* magas; *jalosikt* (l. *jalost*): *jalos*, *jalo*; *äljosikt* (*äljokt*): *äljok*; *vuollesikt* kegyesen: *vuolles*; *kerasikt*, *kerasukt* (*kerast*): *keres*; *aččesikt*, *aččesukt* atyailag: *ačče*; *kiägñelik*t mélyen: *kiägñel*; *armosikt* (*armos* nem használt melléknévtől) kegyelmesen: *armo* kegyelem; *ollasikt* (*ollast*): *olles*; *tarbesikt* necessarie: *tarbes*; *valljasikt* (*valljast*) bőségesen: *vallje*; *ainesikt*, *ainesukt* főleg, *praesertim*, *imprimis*: *aines* peculiaris, *praecipuus*.

-*ist*, (*s-ist*); pl. *puorist* jól: *puore*; *oddesist*, *oddosist* újan, újra: *odd*, *oddo*.

-*it*; pl. *vaššelit* unverdriesslich: *vaššel*, *vaššeles*; *vejelit* erősen: *vejel*, *-es*; *čabbakit* szépen: *čabbak*; *puorakit* jól: *puorak*; *sadnasit* igazán: *sadnes*; *kiägñelit* (*kiägñelik*): *kiägñel*; *valjasit* (*valljasikt*) bőségesen: *vallje*.

-*st*, *-test*: *valljast* (*valljasit*): *vallje*; *häkkest*, *häkkestest*, *häkkest* tüstént, gyorsan: *häkkes*.

-*laka* minden melléknévhez hozzájárulhat; pl. *argeslaka* (*argesikt*) félénken, szemérmatosan: *arges*; *armokoslaka* (*armokosikt*): *armokes*; *aukoklaka* hasznosan: *aukok*; *heveslaka*, *hevoklaka* pompásan: *hevok*, *heves*; *keppeslaka* könnyen: *keppes*; *raineslaka* tisztán: *raines*.

Ezeken kívül illativusi és néha még essivusi ragot is használ a lpS. nyelv a módhatározás kifejezésére; pl. *vidai* szélesen, tágan: *vid*, *vides*; *vuorjai* ritkán: *vuorjes*, *vuorjak*; *puori* ön-

kényt: *puore* jó; *moddi* gyakran: *modde* sok; *taivai* gyakran: *taive* frequens; *toššai* hiába: *tošše*, *toššes* vanus; *vahri* óvatosan: *vahrok*, *vahrokes*; *bradaí* hirtelen, gyorsan: *brad*, *brades*, *bradok*; *vargi*, *vargoi* (így is: *varg*, *varga*) gyorsan: dim. *vargakuči* kissé gyorsabban; *smaivai* (*smaivet*) finoman: *smaives*, *smaivok* | *sadnan*, (*sadnast*) igazán: *sadnes*; *tolvan* (*tolvai*) ügetve: *tolves* ügető, traber.

A comparativusban csak *-t*, *-i*, *-it*, a superlativusban pedig csak *-t* a módhátározó képzője; pl. *arebut*, sup. *aremust*: *aret* korán, jókor (*arebi* citius); *kukkebut*, sup. *kukkemust*: *kukke* diu, longe; *čajukebit*: *čajuk* erősen, szorosán; *ruabut*, *ruabit* v. *ruabi*, sup. *ruamust*: *ruovo*, *rua*, *ruoi* gyorsan; *puorebut*, sup. *puoremust* jobban, legjobban; *spaitebi*, sup. *spaitemust*: *spait*, *spaita* gyorsan; *autebut*, *autebit* azelőtt, hajdan, sup. *autemust*: *aute* ante, prae (*auteb* előbbi); *sagga*, *saggi* nagyon, comp. *saggabi*, *saggebut*, sup. *saggaimust*, *saggamust*.

21. §. Igeképzés.

I. Igetőtől igető.

Az igető teljes alakja a lpS.-ban valamint a többi lapp nyelvjárásban is, ha nem képzéssel származott, mindig kéttagú, még pedig magánhangzón (*e*, *a*, *o*, *i*-n) végződő, mint *valde*-adni; *käčče*-nézni; *tobde*-ismerni, érezni; *jele*-élni; *manne*-menni | *porro*-, *porre*-enni; *sardno*-mondani; *čuovo*-követni; *ńolo*-nyalni; *luoddo*-, *luodde*-hasítani | *passa*-mosni | *berri*-kelteni, (debere). — Egytagú igetővel a lpS.-ban csak kéttővel találkozunk: az *i*- v. *e*-tagadó igével, mely a személyragokat és a praeteritum jelét is fölveszi (egy. 1. *ib* e helyett *e-ib*), 2. *ih* (*e-ih*), 3. *i* (*e-i*), több. 1. *e-pe*, 2. *e-pet* stb. — praet. pl. 1. *e-ime*, 2. *e-ite* stb. — l. 16. §.) és a *le*-, *lē*-létigével.

Az eredeti vagy továbbképzett igetőtől következő igetők származnak:

a) Visszaható igető (verbum reflexivum) *-o*, *-ove*-képzővel. A teljesebb *-ove* alakot mint tisztán refl. képzőt csak nagy ritkán találjuk és rendszeren a szenvedő *-t* képzővel kapcsolatban fordul elő. Refl. igetők: *kullo*-hallatszani: *kulle*-hallani;

spiejo- elromlani: *spieje*- elrontani; *luito*- elereszkedni, eloldódni: *luite*- elereszteni; *vuoidno*- látszani: *vuoidne*- látni; *tobdo*- sentíri, intelligi: *tobde*-; *peisto*- elromlani: *peiste*- elrontani; *nuovo*-nyúztatni: *nuove*- nyúzni; *passo*- sülni: *passe*- sütni; *čadno*-kötöztetni: *čadne*- kötni; *juoko*- osztatni, osztolni: *juoke*- osztani | *kalbmo*- és *kalbme*- befagyni | *jamalkove*- és *jamalke*- elájúlni: *jabme*- meghalni.

b) Szenvedő igető (verbum passivum) *-tove*, *-tue*, B. *-torve*, *-turve*, *-tue*, D. *-tuove*, *-tuöve*, *-túve* képzővel; pl. *vuobdetove*, *vuobdetue*- eladatni: *vuobde*-; *passatove*, *passatue*- mosatni: *passa*-; *juoketove*-: *juoke*- elosztani; *koččotove*-: *koččo*- hívni; *molso**tove*- cseréltetni: *molso*-; *neitetove*-: *neite*- elnyomni; *spiejetove*-: *spieje*- | *adnetove*-: *adne*- bírni, tartani, használni; *habketurve*, *habketue*-: *habke*-, L. *hauke*- megfúlni, B. | *juokatúve*-: *juoke*- osztani, elválasztani, D. — A szenvedés kifejezésére az egyszerű *-ove* is elég; az előtte levő *-t* ilyenkor nem ugyanolyan természetű, mint az előbbi példákban láttuk; pl. *šudnetove*-: *šudnete*- teremteni; *torjotove*-: *torjote*- kormányozni; *tolvotove*-: *tolvote*- vezetni; *puoketove*-: *puokete*- vinni vmire; *oppetove*-: *oppete*- tanítani; *paijetove*, *paijetue*-: *paijete*- fölemelni | *hohketurve*-: *hohkete*- elveszteni, megölni; *jámaltuve*- elszibbadni: *jámalte*- apoplexia affici; *nietastuve*-: *nietaste*-, L. *ńüädaste*- szorultságban lenni, B. | *olmaitúve* megemberkedni; *vastaiturve*- megcsúnyúlni; *aktaitúve*- egyesülni; *čappaitúve*- megfeketedni; *ńalkkítuove*-: *ńalkkite*-, L. *ńalgite*- ízleni, D. — A *-tove*-ban, mint már említettük, a *-t* a tulajdonképpeni passiv. képző, de ma csak a refl. képzővel együtt van használatban, mely gyakran magánosan is elvégzi a passiv. képzés funkcióját.

Még egy reflexiv, illetőleg passiv képző van, de csak ritkán fordul elő: *-ose* (*o + se*); pl. *saggose*- huzatni, vonatni: *saggo*-, *sagge*-; *ceggose*- erigi: *cegge*- erigere; *nuolose*-, *nuollose*-: *nuole*-, *nuolle*- föloldani (l. a *-se* mom. képzőt).

Itt említhetünk föl még egy harmadik, Lindahltól nem is ismert passivat (ill. refl.) képzőt, *sove* (*osove*) alakkkal: *kullosove*-meghallgattatni: *kulle*-, *kullo*- (*tat, jukko jakkoin rokkola, son jubmelest kullosova* az, a ki hittel könyörög, istentől meghallgattatik, Ps. 270.); *kaudnesove*-: *kaudne*- találni (*färten aiken tane tokkesne kaudnesovebe* mindenkor azon csoportban találtatunk, E. 92). —

V. ö. a vefseni dialectusban a vele kétségtelenül egy *-survu* alakot: *lokasurvu* - : *lokka*- olvasni.

c) Míveltető igető (verbum causativum):

1. *-te*, *-tte* képzővel, még pedig *-te*-vel a kéttagú, *-tte*-vel pedig a többtagú vagyis továbbképzett igéktől; pl. *kaččete*- elejteni, ledönteni: *kačče*- esni, dőlni; *čakkete*- meggyújtani: *čakke*-égni; *algete*- elkezdetni: *alge*-; *kargete*- megfojtatni: *karke*-; *vuojete*- alámeríteni, elsülyeszteni: *vuoj*- elmerülni, elsülyedni; *vasete*- vorbei gehen lassen: *vase*- mellette elmenni; *jukkate*- itatni, megrészegetni: *jukke*-; *jaksete*- ki v. eloltani: *jakse*- elaludni, exstingui; *laššote*- soványítani: *laššo*- soványodni; *kucdete*- facere ut reliquatur: *kuode*- hagyni; *jollerte*- hengeritni, wälzen: *jollare*- henteregni, sich wälzen; *čoskote*- hűteni: *čosko*-hűlni; *oppete*- tanítani: *oppe*- tanulni; *vuolgate*- elvinni: *vuolge*- menni, elmenni | *muıtajatte*- emlékeztetni: *muıtaje*- emlékezni; *jelaskatte*- föléleszteni: *jelaske*- föléledni; *čakkajatte*- meggyújtani: *čakkaje*- meggyullad (*čakke*-); *puolajatte*- meggyújtani: *puolaje*-; *torgestutte*- tremefacere: *torgeste*- tremere; *peljetutte*- megsiketíteni: *peljetue*- megsiketülni; *tobdasmatte*- sich mit jemand bekennt machen: *tobdasmove*- bekennt werden. — Budenznél és Donnernél a *-tt* helyett többnyire *-ht*-t találunk, pl. *pollejehte*-, *pollajajte*- meggyújtani, B.; *jaukesahte*- távol tartani: *jauke*- elveszni, távol lenni, D.

2. *-tatte*- képzővel. A vele ellátott igéknél a míveltetés jelentése mellett a lehetőség is kifejlődött; pl. *lokketatte*- vizsgálni (tkp. olvastatni) és olvashatónak lenni, posse legi: *lokke*-; *orrotatte*-, *orrodatte*- lakhatónak lenni: *orro*- (*orrote*-); *adnetatte*- sich brauchen lassen, brauchbar sein: *adne*-; *luıtetatte*- posse dimitti: *luıte*- elereszteni; *jukketatte*- posse bibi: *jukke*- (*jukkete*-); *vıesotatte*- élhetni, vivi posse: *vıeso*- (*vıesote*- vivere permittere); *kierdetatte*- tırhetőnek lenni, posse tolerari: *kierde*-; *kaukeldatte*- rábeszélhetőnek lenni, persuaderi posse: *kaukele*- persvadere; *kesetatte*- huzathatónak lenni, posse trahi: *kese*- | *jaksedatte*- eloltatni, elolthatónak lenni: *jakse*- exstingui (*jaksete*- exstinguere); *jollerdatte*- hengerítettetni: *jollare*- (*jollerte*-); *jorgeldatte*- facere ut quis revertatur: *jorgele*- visszatérni | Don.-nél: *pätertahte*-, L. *patertatte*-, *paterdatte*- subducere, remove: *patere*- futni, szöknı; *čüöžžetahte*- állítani, föllállítani: *čüöžže*-, L. *čuožžo*-;

kuöddetahte, vitetni, L. *kueddetatte*- posse portari; *čuöddetahte*-elválasztatni, letöretni: *čuödde*-, L. *čuolde*- segregare, eximere, excipere.

d) **Gyakorító** (ismételt, elaprózott vagy folytonos esekvést jelentő) igető (verbum frequentativum, continuativum):

1. *-te* képzővel; pl. *ohcete*:- *ohce*- keresni; *ńolote*:- *ńolonyalni*; *kaudnete*:- *kaudne*- találni; *kaukete*:- *kauke*- akarni, hajlandónak lenni; *koźžete*:- *koźže*- huggyozni; *kopčete*:- *kopče*-elfödni, eltakarni; *piüggate*-, *piüggete*:- *piügge*-fújni; *anote*:- *anokívánni*, követelni; *vuoššete*;- *vuošše*- főzni; *kattete*- szorgalmasan őrizni; *katte*- őrizni; *porrote*:- *porro*- enni; *käčete*- *contemplari*; *käče*- nézni; *orrote*- maradni, tartózkodni, lakni: *erro*-lenni, maradni; *mastete*- összezavarni, összekeverni: *maste*-keverni, vegyíteni; *oźšote*- szerezni: *oźšo*- kapni; *holete*- beszélni: *hole*-; *lollote*:- *lolle*- féltékenykedni; *časkete*- verni, habarni: *časke*- vetni, ledobni; *čadnete*- kötözni: *čadne*- kötni; *puoktete*-odavinni (a dolgot), boldogúlni vmivel: *puokte*- vinni, hozni.

2. *-dde* képzővel, mely a *-te*-vel egy eredetű. A *-te* kéttagú, a *-dde* pedig háromtagú, már továbbképzett igetőkhez járúl; pl. *autohadde*:- *autohe*- csodálkozni; *lossanadde*:- *lossane*- nehezedni, aggravescere; *autanadde*:- *autane*- progredi, előre haladni; *lakkhanadde*:- *lakkane*- közeledni; *vuokkahadde*:- *vuokahe*- bonum et justum judicare; *čokkahadde*:- *čokkahe*- ülni; *potkonadde*:- *potkone*- szétrepedni, szétszakadni; *puoranadde*:- *puorane*- javúlni; *nuokahatte*-, *nuokahadde*:- *nuokahe*- megelégedni, megnyugodni (vmiben); *ńuoranadde*- megsajnálni, megszánni: *ńuorane*-; *luitatadde*:- *luitate*- leszállni, descendere; *lassanadde*:- *lassane*- növekedni, szaporodni; *kallanadde*:- *kallane*- jóllakni, saturari; *tőjaludde*- vívni, küzdeni, D. 86: *toje*- törni, kényszeríteni; *čuoźže-ladde*:- *čuoźže*- fölállni.

3. *-le* képzővel; pl. *rokkele*-, *rokko'e*- könyörögni: *rokke*-; *ritele*- czivakodni: *rite*-; *poldele*- elégetni: *polde*-; *podńe*- *csavarni*: *podńe*-; *loskele*- vágni, ütni: *loske*-; *kaikele*:- *kaikete*-széttépni, szétszakítani; *aisele*- lángot szítani, inflammare: *aise*-meggyújtani; *adnele*- visszatartani, fékezni: *adne*- bírni, tartani; *mńitele*:- *mńite*- emlékezni; *ostele*- venni akarni: *oste*-; *kalkele*-vmit véghez vinni (v. ö. *kalkete*- id.); *luitele*:- *luite*- eleresztetni; *ruojele*:- *ruoje*- agere, vehi.

4. -*lle* képzővel, melyet szintén nem tarthatunk más eredetűnek, mint a *le-t*. Az *ll* úgy fordul elő az egyszerű *l* mellett, mint a *dd* a *t* mellett; pl. *arvatalle-* berechnen: *arvate-*; *torretalle-* követni, üldözni: *torrete-*; *tobdatalle-* tapogatni: *tobde-* érezni, ismerni; *äiketalle-* elrejtőzni: *äikete-*; *svikkatalle-* mentegetőzni, excusare se: *svikke-*, *svikkete-* eltérni, mentegetőzni; *rokkotalle-* imádni: *rokke-* kérni; *ritetalle-* czivakodni, veszekedni: *rite-* (*ritele-*); *loppatalle-* megengedni: *loppete-*; *lodnotalle-* cserélni: *lodno-*; *karvatalle-* mellette elmenni, elkerülni: *karve-* circumire, praeterire; *mastatalle-* keverni: *mastate-*. Mindezekben kettős frequentativ van: *t+ll*. || *piäbmostalle-* B., L. *piäbmotalle-* étkezni *piäbme-* táplálni; *pahkastalle-* D. forrónak lenni: L. *pakeste-*; *vuobdastalle-* eladni: *vuobde-*; *vastostalle-* felelni, feleselni: *vas-tete-*; *torvostalle-*: *torvo-* bízni. — E fölsorolt példákban a frequ. *ll* mom. *st-*vel van összekapcsolva. — A *-talle* képzőnek a frequ. jelentésen kívül több szón még passivum jelentése is van, mint: *tolvotalle-* vitetni, führen lassen és geführt werden, duci, trahi: *tolvote-* vitetni; *çoutatalle-* megszabadíttatni, liberari: *çoute-* föl-zárni, kinyitni; *reivatalle-* vágni, ütni és vágatni, percuti, caedi: *reivete-*; *pälkatalle-* szídatni, corripere: *pälke-* czivakodni, szidni; *kaddatalle-* gyanusíttatni, gyanúba esni: *kadde-* gyanusítani, vádolni.

Jegyzet. Másféle kapcsolatban a *t-t* és *l-t* csak nagy ritkán találjuk; *ld* képző van ezekben: *kikelde-* fényleni: *kike-*; *tramkelde-* elsötétíteni: *tramke-* schlummern, einnicken, homályosodni; *kolkerde-* (e h. *kolkelde-*) kóborogni, circumvagari: *kolke-* folyni, kóborogni; *çokkolde-* csiklándani: *çokko-* fészülni; *jabmalte-* appoplexia affici: *jabme-*. — *t+l* pedig ezen szóban: *kultele-*, *kuldele-* audire, auscultare, obedire: *kulle-* hallani. — Egy *-k* frequentativ képzőnek is van nyoma a lappban, mely magánosan nincs használatban, hanem csak *t-* vagy *l-*vel összekötvé; pl. *íomkete-* tapadni, függni, adhaerere: *íomo-* id., *íomkele-* összeragasztani; *jabmalke-*, *jamalke-* elájulni: *jabme-*; *tojalke-* (*tojalkove-*) laboribus se frangere: *toje-* frangere.

5. -*ě* képzővel, melynek continuativ jelentése van, például *vazeče-* sétálni: *vaze-* járni; *vaitače-* flehentlich bitten, anflehen: *vaite-* kérni; *čalače-*: *čale-* vésni. — A *č* tisztán frequentativnak tudtommal csak e három szón van meg; szélesebb functiója

inchoativ (l. alább). — A *č* frequ. (continuativ) képzőnek a lpF.-ban *š* az alakja; *čuolaše*- vagdosni: *čuolla*- fejszével vágni; *gaskaše*- rágni: *gaske*- harapni.

6. *-he* képzővel, mely nem egyéb mint a *če*- (*še*)-nek változata, mint *čokkahe*- ülni (v. ö. *čokkete*- leülni); *jalkahe*- heverni, feküdni: caus. *jalkete*- zur erde schlagen; *taissohe*- hóbortoskodni, örjöngni, B.: L. *taiso*-; *snokkahe*- kilátszani vízből vagy a földről: *snokkete*- introspicere, bekukkantani; *kacahe*- függni, lógni: *kacoste*-, *kaco*- fölakasztani; *ceggahe*- egyenesen állni: *cegge*- erigere; *vellahe*- feküdni: *vellete*- lefeküdni | *tobdahe*- kezdeni vkit megismerni (inch.): *tobde*- ismerni, megismerni.

7. *-hakše* képzővel, mely kicsinyített cselekvést fejez ki; pl. *tobdahakše*- aliquatenus agnoscere: *tobde*- (*tobdahe*-); *muítahakše*-kissé emlékezni: *muíte*-. | Ide sorozhatjuk ezt is: *vuorahakše*-vkit öregnek vélni v. tartani: (*vuorahe*- nem használt igetőtől) *vuoras* öreg. — A lpF.-ban több szón találjuk e képzőt névszóhoz járulva *-šavša* alakban és «vminek tartani, mondani»-féle igéket alkot (v. ö. *vuorahakše*-), pl. *čabbašavša*- szépnek mondani: *čabba*; *fastašavša*- utálatosnak találni v. mondani: *fasta*; *unnašavše*-, *uccašavše*- kicsinyleni: *unna*, *ucca*.

e) Kezdődő cselekvést jelentő igető (verbum inchoativum):

1. *-gote*, Budenznél *göte*, *güte*, *köhte*, *köte*, Donnernél is *göte*, *köte* alakú képzővel, mely minden kétagú igéhez hozzájárul; pl. *laikogote*- kezdeni ellustulni: *laiko*-; *jelegote*- fölébredni: *jele*-élni; *abrogote*-: *abro*- esni, pluere; *hájogote*-: *hájjo*- elszegénykedni; *nomogote*-: *ómo*- tapadni; *nologote*-: *ólo*- nyalni | *puolegote*-: *puolle*- égni; *vazzegöte*-, *vazzigüte*-: *vazze* járni; *mannegöte*-, *manneköhte*-: *manne*- menni; *jorragöte*-: *jorre*- forogni, körüljárni, esni, elesni; *podnagüte*-: *podne*- csavarni; *tahkaköte*-: *tahke*- tenni, B. — *stökagöte*-: *stöke*- játszani; *šollagöte*-: *šolle*-fecsegni, csicseregni; *jokseköte*-: *jokse*- érni, utólérni, D.

2. *-je* képzővel, mely előtt a *tő* vég *e*-je *a*-ra változik; péld. *óloje*-: *ólo*-; *jellaje*- föléledni: *jele*- élni; *puocaje*- megbetegedni: *puoce*- betegnek lenni; *mannaje*- elindulni, incipere iter facere: *manne*-; *pallaje*- megijedni: *palle*- félni; *muítaje*- emlékezni: *muíte*-; *jottaje*-: *jotte*- költözni, előrehaladni; *puolaje*-: *puole*- égni; *kocaje*- fölébredni: *koce*- ébren lenni, virrasztani;

kaddaje: *kadde*- gyanusítani; *odaje*- elaludni: *ode*- aludni; *hapse*- *hapse*-; *vuojaje*-: *vuoje*- fahren; *orroje*- megszűnni: *orromanere*; *kullaje*-: *kulle* | *kähteje*-: *kähte*- szemmel tartani, őrizni, B. — A lpF.-ban a *je* inch. képző már egészen eltűnt és csak a tövégző *e*-nek *a*-ra változása mutatja nyomát: *gocca*- ébredni: *gocce*- ébren lenni; *oadda*- elszunnyadni: *oaddè*- alunni; *älla*-éledni: *älle*- élni; *buolla*- gyulladni: *buölle*- égni stb.

3. *-če* képzővel, mely előtt az igető vég *e*-je szintén *a*-ra változik. A *če* csak háromtagú, már továbbképzett igetőkhez járulhat, ellenben a *-gote* és *-je* többnyire csak kéttagúhoz. A négytagú igetőhöz csak *-göte* járul, de ez ritkán történik (*ajatallegote*-: *ajatalle*- meggondolni); pl. *katotače*- elvinni kezdeni: *katote*-; *luitatače*-: *luitate*- leszállni; *nakkahače*-: *nakkahe*- erőben fölülmúlni; *pakkatače*-: *pakkate*- büntetni, oktatni; *paterače*-: *patere*- futni, szökni; *koikotače*-; *koikote*- száradni, aszni; *keppanače*-: *keppane*- könnyebbülni; *härrotače*-: *härrote*- ékesíteni; *hokkanače*-: *hokkane*- elveszni; *rokkolače*-: *rokkole*- kérni, könyörögni; *šudnetäče*-: *šudnete*- teremteni; *čokenače*-: *čokene*- összegyűlni; *vuosetače*-: *vuosete*- mutatni. — Budenznél a *č* előtt hosszú *ā*-t, Ps. szövegben pedig egy pár helyen *č* helyett *čč*-t találunk: *oššotäče*-: *oššote*- vélni, hinni; *čaimetäče*-: *čaimete*- nevetni | *viletače*-: *vilete*- pillantani; *küčetače*-: *küčete*- megnézni, megtekinteni Ps. 11; *palletače*-: *palle*- félni; *jasketače*-: *jaskete*- vigasztalni, Ps. 120. — A *č* és *gote* összetétele van ezen szóban: *rokkolačgote*- kezdeni kérni (v. ö. *rokkolače*-). — Ezen inch. *č*-nek egy különös mondatbeli szerepét fölemlítettük már az infinitivus tárgyalásánál (l. 15. §.).

4. *-ske* képzővel. Csak ezen szóban találjuk: *jelaske*- föléledni: *jele*- élni.

f) Hirtelen beálló v. egyszeri cselekvést jelentő igető (verbum momentaneum, subitum):

1. *-le* képzővel, mely a cselekvés gyorsan beálltát vagy végbemenését jelenti; pl. *jukkele*- celeriter combibere: *jukke*-; *koikele*- celeriter arescere: *koike*-; *kuocele*- gyorsan futni: *kuoce*-; *jottele*- gyorsan előrehaladni: *jotte*-; *tuorele*- gyorsan, hirtelen húzni, vonni: *tuore*-; *luitele*-: *luite*- (*luiteli su talla* azonnal eleresztette); *kuoulele*- hirtelen tekinteni: *kuoule*-; *čožžole*- föl-

állni: *čožžo*- állni; *podnele*- gyorsan fonni: *podne*-; *joksele*- hirtelen utólérni: *jokse*-; *teutele*- gyorsan megtölteni: *teute*-.

2. *-te* képzővel. Mint *mom.* képzőt alig egy-két szón találjuk és ezeken perfectiv, intensiv értékű; pl. *sardnote*- verkündigen, ankündigen: *sardno*- mondani; *kaiquete*- széttépni (v. ö. *kaikane*-, *kaikele*-); *čožžete*- megállni: *čožžo*-, *čuožžo*-; *kurgete*- kifolyani (v. ö. *mom. kurgeste*- id.).

3. *-st* rendes momentán, még pedig kicsinyítő értelmű képzővel, mely előtt a háromtagú továbbképzett igetők vég *e*-je *a*-ra változik, a kéttagúaké azonban megmarad; pl. *čuojeste*- kissé hangzani: *čuoje*-; *čožžoste*-: *čožžo*- állni; *teteste*-: *tete*- tudni; *tedteste*-: *tedte*- nyomni, lenyomni; *saldeste*-: *salde*- kiválasztani; *vuoidneste*-: *vuoidne*- látni; *piveste*- *calere*, nem fázni: *pive*-; *passaste*-: *passa*- mosni; *lopteste*-: *lopte*- végezni; *lopposte*-: *loppo*- elveszni; *keseste*-: *kese*- húzni | *jagkeldaste*-: *jagkelde*- levágni; *jaggaraste*-: *jaggare*- eltörni; *nakkelaste*-: *nakkele*- úzni, hajtani; *pikotaste*-: *pikote*- kinyilatkoztatni; *piktestaste*-: *pikteste*- ruházni; *potkonaste*-: *potkone*- szétszakadni, szétrepedni; *čökkahaste*-: *čokkahe*- ülni; *vekketaste*-: *vekkete*- segíteni. — *Donner* szövegében *-iste* alakban találjuk e képzőt: *suddadiste*-, *L. suddetaste*-: *suddade*-, *L. suddete*- olvasztani; *karradiste*-: *karrade*-, *L. karrete*- megkeményíteni. — Az *-st* kettős *mom.* képző *s* + *t*.

4. *-se* képzővel, melynél a reflexiv jelentést csak egy hajdan megvolt, de most már elkopott refl. képző hatásából magyarázhatjuk; pl. *rappase*- nyílni (v. ö. *rappene*- id.): *rappe*-nyitni, kinyitni; *poččase*- *premi*, *comprimi*: *poččeste*- *comprimere*, *exprimere*; *pottase*- kifutni (túlságos forrás folytán), kibuggyanni: *pottane*- dagadni, megdagadni; *potkese*- *minutatim decidere*: *potke*- széttépni, szétszakítani; *puodose*- eldugulni: *puodo*- bedugni, betömni; *leikese*- ömleni, kiömleni: *leike*- önteni, kiönteni; *kaikase*- (*kaikane*- id.) scindi, *disrumpi*, *celeriter disrumpi*: *kaiquete*- széttépni; *pakkase*- föl- v. kiszakadni, *runcari*, *evelli*: *pakke*- *runcare*, *vellere*; *väddase*- származni, eredni; *valkese*- *inogni*, *ingadozni*: *valkete*- elmenni, szétmenni, szétszóródni (rénnyájról mondják); *tuvose*- javulni: *tuvo*- javítani. — Ugyanezen *s* *mom.* képző részint *caus.*, részint *frequ.* *tt*-vel kapcsolatban van meg a következő igékben is: *vuoidne:atte*- egymást látni;

čokkesadde- (*čokkenadde* id.) együtt leülni; *tetasatte-* tudni vmi-ről: *tete-*. — A reflexiv képzésnél fölsorolt *-ose* igék szintén ide tartoznak. A *ceggose-*, *saggose-*, *nuolose-* igealakok azt bizonyítják, hogy mind e most fölsorolt *-se* képzős igéknél is volt még a *-se* előtt egy képző, mely nekik refl. jelentést adott; ez pedig, mint a föntebbi példák bizonyítják, nem más, mint a refl. *<o* képző, mely aztán a legtöbb igénél eltűnt.

5. *-ne* képzővel, melynél a refl. jelentés szintén úgy fejlődött hogy a tulajdonképi *<o* refl. képző eltűnt előle. Megmaradt a *<o* képző még ma is e szóban *potkone-* (így is: *potkane-*, *potkene-*) szétszakadni, szétrepedni: *potke-*. További példák: *suorgane-* megijedni: caus. *suorgate-* ijesztetni; *torrene-* összehuzódni, összezsugorodni: *torre-* nem használt igetötől (caus. *torrete-* üldözni, követni); *tabrane-* adhaerere, odatapadni: caus. *tabrete-* figere, festmachen; *aisane-* égni: *aise-* meggyújtani; *hokkane-* elveszni: *hokkete-* elvesztetni; *ollane-* elvégződni: *olle-* elvégezni (*ollete-*); *halane-* el- v. fölröpülni: *halete-* röpülni; *ceggane-* fölépülni: *cegge-* fölemelni, emelni, erigere; *poddane-* szétszóródni: caus. *poddete-* szétszórni; *ajane-* akadályoztatni: caus. *ajete-* akadályozni (v. ö. a *se* mom. képzőt).

II. Névszótötőtől igető (verbum denominativum).

a) Valamit-tevést, csinálást, valamivel tevést, bánást, ellátást, valamiül működést jelentő igető:

1. *-te*, *-de* (lpF. *-de*) képzővel; pl. *keleste-* hazudni: *keles* hazugság; *maleste-* étkezni, enni: *mallas* étel; *čuorbmeste-* hageln: *čuorbme* hagel; *piävaste-* izzadni: *piavas* izzadság; *almostekoldulni*: *almos* alamizsna; *porjeste-* vitorlázni: *porjes* vitorla; *svaineste-* szolgálni: *svaines* szolga; *kaňalde-* könnyezni: *kadňel* könny; *vaňalde-* in obliquum ire: *vaňal* obliquus; *karevte-* meg-részegedni: *karev* részeg; *piktaste-* ruházni: *piktas* ruha | *loppete* megbocsátni: *loppe-* bocsánat; *tuolvate-*, *tuolvete* szennyezni: *tuolve* szenny; *naulete-* szegezni: *naule* szeg; *gollate-* aranyozni: *golle* arany; *vaivete-* szomorítani, busítani: *vaive* baj; *jenate-* hangozni, vocem edere: *jäna* hang; *suddote-* vétkezni: *suddo* véték, bűn; *karvete-* ruházni: *karvo* ruha: *ijete-* éjjelezni, pernoctare: *ija* éjj; *suolate-*, *suolade-* lopni, ellopni: *suola* tolvaj || *nuorete* magát fiatalítani: *nuora* fiatal; *keppete-* könnyíteni:

keppes könnyű; *jalgete-* kiegyenesíteni: *jalge*, *-ge:* sík, egyenes; *pakete-* melegíteni: *pakes*; *aktete-* egyesíteni, összekötni: *akta* egy; *lakkete-* közel hozni: *lakk*, *-a* közel; *tabbete-* közelebb hozni v. vinni: *tabbe-* itt; *čadate-* penetrare: *čada* át, keresztül; *nuortete-* éjszak felé menni: *nuorta* éjszak | *raigite* B., L. *raikete-* átllyukasztani: *raige*, *raike* lyuk.

2. *i*, *e*, (lpF. *i*) képzővel; pl. *palki-* B. bérelni, L. *palke-*: *palka* bér, díj | *monne-* (lpF. *monni-*) tojást szedni: *monne* tojás; *čole-* (lpF. *čolli-*) exenterare, das eingeweide herausnehmen: *čole* darm; *naule-* (lpF. *navli-*) szegezni: *naule*; *lavke-* (lpF. *lavkki-*) gradum facere, gradi: *lavke* lépés; *laire-* agyaggal bekenni: *laire-* agyag; *fatme-* ölelni: *fatme-* öl; *hapse-* szagolni: *haps* szag; *puoce-* aegrotare: *puoca-*, *-ce* beteg; *tabme-* enyvezni: *tabme* enyv; *jaure-* halászni: *jaure* tó; *skoge-* vadászni: *skog* erdő || *fasto-* bőjtölteni: *fasto* bőjt; *laulo-* dalolni: *laule* dal; *maino-* dicsérni: *maino* dicséret; *puodo-* dämmen, aufhalten: *puodo* operculum; *sogño-* (*sogñote-*) leányt kérni: *sogño* leánykérés; *svasko-* ostorozni: *svasko* ostor; *toro-* harcolni, küzdeni: *toro* pugna. — Az *i*, mely a most felsorolt szavakban elveszett, meg van még a következő denom. képzésű igékben is: *ijaitove-* esteledni, éjjeledni (így is: *ijatove-*): *ija*; *rakkaitove-* öregedni: *rakke* öreg, élemedett; *čappaituve-* D. feketedni: *čappes* fekete; *vistaitove-* mohosodni (a rén- v. izlandi mohról mondják, midőn nő): *viste-* rénmoh (v. ö. *-ite*).

3. *-ite* (*i + te*, lpF. *-ide*, *ede*) képzővel; pl. *čacite-* wasserartig schmecken (ellenben: *čace-*, *cacete-* vízzel kiöblíteni): *čace* víz; *čoskite-* frigidum esse: *čoskes* hideg; *ňuoskite-* nyers izűnek lenni: *ňuoska*, *ňuoskes* nyers, főtlen; *cibzite-* keserű izűnek lenni: *cibza*, *cibzes* keserű, izetlen; *čuoudite-* bakként büzlteni: *čuoud*, *čuoudes* bakszagú; *pakčite-* fájni: *pakčes* fájós; *sagñite-* viszketni: *sagñas* viszketés, kosz; *ňalgite-*, *ňalgete-* izleni, grato esse sapore: *ňalge* izletes, édes. — Mind ezekben ugyanazon képzés mutatkozik mint a fentebb 1. alatt, || után tárgyalt vmivé tevést jelentő denom. igéknél.

4. *-o* képzővel; pl. *laipo-* kenyeret sütni: *laipe* kenyér; *sardno-* beszélni, mondani: *sardne* beszéd; *gardo-* bekeríteni: *garde* kerítés; *kaggo-* szolgálni: *kagge* szolgál; *kuosso-* vendégtül lenni: *kuosse* vendég; *noito-* varázsolni: *noite* varázsló; *lipšo-*

legyezni: *lipše* legyező; *cekko-* bevágni, rovasolni: *cekke*, *cekka* rovas; *abro-* pluere: *abre* eső. — Az *-o* képző jelentése a vmivel ellátódás, a vmivé válásévá is módosult, mint *suorgo-* (v. ö. *suorgete-* id.) ágazni: *suorge* ág; *hapso-* bűzleni: *haps* bűz, szag; *nelgo-* éhezni: *nelge* éhség; *nirbmo-* odio capi, irasci: *nirbme* gyűlölet, irigység; *jägño-* glacie obduci: *jägña* jég; *čivo-* teherbe esni: *čive* has; *kuopo-* mucere, penészleni: *kuop* penész || *čosko-* hidegülni, hűlni: *čoskes*; *laiko-* ellustulni: *laike*, *-s* lusta; *likko-* sántítani: *likkes* sánta; *jalgo-* egyenesedni: *jalg*, *-es* egyenes, sík; *häjo-* megszegénykedni: *häjes*, *häjo* szegény; *jorbo-* gömbölyödni: *jorba*, *jorbes* gömbölyű; *viso-* bölcsesé lenni: *vises* bölcs.

5. *-ohe*, *-he* képzővel, pl. *kaggohe-* szolgálni (v. ö. *kaggo-*): *kagge*; *radohe-* tanácskozni: *rade* tanács; *tujohe-* dolgozni: *tuoje* mesterség, dolog || *vidnohe-* dolgozni, foglalkozni: *vidno* foglalkozás, munka; *kedkahe-* megkövezni: *kedke* kő; *šilahe-* izzani: *šila* parázs; *staurahe-* czövekként állni: *staura* fustis; *avohe-* örülni: *avo* öröm; *visahe-* oktatni: *vises* bölcs. — Ugyane képzővel készülnek a vminek tartást, vélést jelentő igék is, mint: *ucahe-* kicsinynek tartani, kicsinyleni: *uce*, *ucca* kicsiny; *autohe-* csodállni: *aute* csoda; *nuokahe-* elégleni: *nuoka* elég; *ädnahe-* sokallani: *ädna* sok; *vuokahe-* helyeselni: *vuokas* illő, helyes; *vastahe-* utálni vmit, borzadni vmtől: *vaste*, *-s* csunya; *kukkahe-* hosszallani: *kukke* hosszú; *arahe-* koránlani, nimis maturum aestimare: *ara* koránvaló, érett. — A *-he-t* a lpF.-ban *-še* alakban találjuk meg.

6. *-se* képzővel, melyben úgy látszik a *-he-*nek ered. alakja maradt fönn, pl. *avose-* (v. ö. *avohe-*) örülni: *avo* öröm; *ulkose-* sich äussern: *ulko* külső, das äussere.

7. *-ste* képzővel, pl. *suovaste-* füstölni, fumigare: *suova* füst; *palaste-* söpörni: *pal* seprő; *nüdaste-* szükségelni: *nüda* szükség, szorultság; *pastaste-* fogóval megragadni: *past*, *-a* forceps; *fatmeste-* (v. ö. *fatme-*) ölelni: *fatme* öl; *lemaste-* szűken élni, vietu tenui uti: *lema* leves; *vuoiğñaste-*, *vuoiğñeste-* lélekzeni: *vuoiğnes* lélek; *lapposte-* mohot szedni: *lappo* moh; *oddoste-* ujítani: *oddo* új; *nannoste-* erősíteni: *nanna*, *nannok* erős; *cekkeste-* rovasolni: *cekke*, *-kka*; *čälgeste-* földeríteni, magyarázni: *čälg*, *-es* világos, tiszta; *sobbeste-* bottal járni; *sobbe* bot; *vaivaste-* aggódni, félni: *vaive* baj; *nuorteste-* éjszaki nyelven beszélni; *nuort*, *-a*

éjszak; *lulleste*- kelet felé költözni: *lulle* kelet. — A *-ste* frequ. továbbképzéssel (*-stalle*) is használatos «*aliquem agere* v. *simulare*»-féle jelentéssel; pl. *saigastalle*- fősvénykedni: *saige* fősvény; *stuorastalle* kevélykedni (mintegy: nagyolkodni): *stuora* nagy; *manastalle*- félénknek lenni: *mana* gyermek.

Jegyzet. Az eddig tárgyalt denominatív képzők legnagyobb részére nézve v. ö. Budenznek «Denominatív igék az ugor nyelvekben» című értekezését. NyK. X, 17—25. l.

b) Valami vé válást jelentő igető:

1. *-ne* képzővel melléknévi alapszótól, melynek vég *e*-je *a*-ra változik, mint *ädnane*- szaporodni: *ädna* sok; *ucane*- minui: *uce*, *-s*; *keppane*- könnyebbedni, kevesbedni: *keppe*, *-s* könnyű; *nuorane*- fiatalodni: *nuor*, *-a* fiatal; *kaljane*- kiszélesülni, kitágulni: *kaljes*, *kaljok* széles, bő, tág; *pakane*-, *pakene*- calefieri: *pakes*, *pakas* meleg; *toššane*- enyészni, semmisülni: *tošše*, *-s* üres; *häjane*-, *häjone*- szegénynek lenni: *häjes*, *häjo* szegény; *arane*- maturius venire, citius incidere: *ara* koránvaló, érett; *autane*- progredi: *aute* elő; *pajjane*- fölkelni, fölemelkedni: *paije* felső, supernus; *lakkane*- közeledni: *lakka* közel; *allane*- fölebb, magasabbra menni: *alla*, *ale* magas; *tabbane*- közeledni: *tabbe* itt.

2. *-move*, *-mue* képzővel, melyben az *-ove*, *-ue* reflexiv, az *m* pedig a *ne* ered. alakjának tetszik; pl. *vuorastove*, *-mue* (v. ö. *vuorastove*- id.) öregedni: *vuoras* öreg; *arvosmue*- fölvidülni: *arvos* jucundus, laetus; *porastove*- növekedni, öregbedni (gyermekéről): *pores* öreg (csekélyebb fokú öregséget fejez ki mint *vuoras*); *varrastove*- fölüdülni, föllábadni, megegyeségedni: *varres* egészséges, fris; *keppastove*- megkönnyebbülni, convalescere: *keppes* könnyű | *tobdastove*- ismeretessé lenni: *tobdos* ismeretes; *oppastove*- megismerkedni: *oppes* ismerős, ismeretes. — Az *m*, *n* változásának ugyanilyen refl. továbbképzése van meg az *oddonove*-, *oddanove*- megújulni szóban *odd*, *oddo* új melléknévtől.

Pótlások és javítások.

30. lap, 20. sor: *arodejasi nala* hibásan van a többes-számi alak mellett, mert egyes-számban van.

35. l. Az *alde* refl. névmásnak említést érdemel a következő,

csak egyszer, önállóan előforduló alakja: *alden*, hol az *n* inessivusi (locativ) rag: *jutte suste ja su čada ja alden lük kaik omek mert ő tőle és ő általa és ő bönne vannak minden dolgok E. 98 [Sz. Pál lev. a róm. XI. 36.].*

61. lapon a *b)* pont hiányos. A *-tin* végű gerundium ugyanis Lindahl szótárában is előfordul a *kullatin* igealakon (*kulle-* igétől), még pedig személyrag nélkül, pl. *mu kullatin* hallatomra; *ačes kullatin* atyja hallatára; *i le puoral: tait holet moddasi kullatin* nem jó ezeket mondani sokak hallatára. — Azon kívül a *-tin* nem csak 3., hanem ugyancsak az E. szövegben egyszer még 2. személyű birtokosraggal ellátva is található, mint: *todn leh adnam puoritat viesotinat* te használtad javaidat éltedben E. 102. [Luk. XVI. 25.].

62. lapon a *c)* ponthoz: Lindahl szótárában a *-titen* gerundiumnak *-teten* változatát (illetőleg eredetibb alakját) találjuk a *vaze-* járni, menni igének ezen gerundiumi alakján: *vazeteten* in eundo, járás, menés közben.

Lönnrotnak «Ueber den Enare-lappischen Dialect» című dolgozata nem jelent meg önállóan, hanem a finn tudós társaságnak «Acta Soc. Scient. Fenn.» című kiadványában IV. k. 133—279. l. — Ugyanezen «Acta»-ban jelent meg az Enare-lappról: A. Andelin: «Anteckningar i Lappska språkets grammatik» (1858. Acta V, 343—437.) és «Enare-lappske språkprof med ordregister» (1861. Acta VI, 385—508.).

HALÁSZ IGNÁCZ.

ISMERTETÉSEK ÉS BIRÁLATOK.

Lönnbohm O. A. F., Adalék a keleti-finn tájbeszédék ismeretéhez: Jääski, Kirvu s részben Rautjärvi és Ruokolahdi egyházmegyék nyelvéről (Suomi, XIII. köt. Helsingfors 1879.).

A finnek újabb időben szorgalmasabban kezdik gyűjteni az egyes vidékek tájnyelvi sajátságait és a *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura* évkönyvében, a *Suomi*-ban több derék dolgozat jelent meg, egyes dialektusok kimerítő vagy legalább is főbb vonásaikban jellemző ismertetését adván. Ilyenek nevezetesen: 1. *J. A. Hahns-son*: Muutoopillinen selitys Eurajoen, Lapin, Rauman, Pyhänmaan, Laitilan, ja Uudenkirkon pitäjien kielestä (II. Jakso, 6—9 osa); 2. *E. Almberg*: Isojoen kielimurteesta (8 osa); 3. *A. Genetz*: Kertomus Suojärven pitäjäästä ja matkustamisestani siellä v. 1867. (8 osa); 4. *J. R. Aspelin*: Tavoista ja kieli-murteesta Ylivetelin pitäjässä (8 osa); 5. *T. G. Aminoff*: Tutkimus Etelä-Pohjanmaan kielimurteesta (9 osa); 6. *P. Salenius*: Kielimurteista Kiskon, Karjalohjan, Lohjan, Vihdin ja Nurmijärven pitäjissä (10 osa); 7. *O. Grotenfelt*: Pohjois-Hämeen kielimurteesta (12 osa) és végre 8. *O. A. F. Lönnbohm*: Jääsken, Kirvun ja osittain Rautjärven ja Ruokolahden pitäjien Kielimurteesta (13 osa).

Ezen utóbbi dolgozat alapján imitt keleti Finnország¹⁾ nyelvének néhány érdekes dialektikus sajátságát akarjuk megismertetni.

---

¹⁾ Az említett pitäjä-k a viborgi kormányzóságban vannak. — A rövidítések magyarázata: *A.* = Antrean pitäjä; *J. L.* = Jääski, Laitila falu; *K.* = Kirvu; *Rj.* = Rautjärvi; *Rj. N.* = Rautjärviben Niskala falu; *RU.* = Ruokolaks határa.

Hangtan.

Tudvalevő dolog, hogy az a hang, melyet mi *d* betűvel jelölünk, nincs meg a finn népnyelvben; ezt a hangot és betűt használja ugyan a finn irodalmi nyelv, sőt a svéd nyelv által befolyásolt művelt osztály nagy része *d*-nek is ejti, de a nép úgy sehol sem ejti. Nagyon valószínű, hogy a finn nyelvben is megvolt hajdanában a *d* hang, de ez idő múltával olyasféle hanggá gyengült, mint a milyennek sebes ejtéskor a *pedig* szóban a *d* hangzik, azaz *r*-hez közeledő hanggá, a melyet Finnország egy részében csakugyan tisztán *r*-nek is ejtenek; más részében meg *l*-nek hangzik, de az ország legnagyobb részében meg egészen kiveszett a *d* hang; így pl. írják: *en tiedä*, és mondják: *en tiedä*, vagy *en tierä*, vagy *en tielä*, vagy *en tieä*.

Az említett pitäjä-k beleesnek abba a határba, melyen belül a *d* hang nem létezik, tehát ott sem *r*-nek, sem *l*-nek nem ejtik.

Az *f* hang, mely az irodalmi finnségben nincs meg, de némely dialektusban kölcsönvett szavakban (pl. *fikka*, leány; *frouva*, asszony) előfordúl, — itt nem található; helyette a szó elején *v*, nagy ritkán *p* is használatos, pl. *porpanattu* = svéd förbannad, átkozott; a szó belsejében *hv* áll *f* és *ff* helyett, pl. *kohvi*, az orosz кофе, kávé szóból.

A diphthongusokban is van eltérés; az *i*-vel végződökről nincs ugyan semmi megjegyezni valónk, de a következők: *uo*, *yö*, *ie*, *eu*, *ey*, melyek az irodalmi nyelvben csak az első szótagban fordulnak elő mint diphthongusok, a többiekben pedig külön hangokként ejtődnek, itt előfordúlhatnak akármely szótagban, pl. *sannuo*, ir. *sanoa*, mondani [K.] Sőt Rj.-, Rll.- és K.-ban előfordúl két olyan diphthongus is, melyek az irodalmi nyelvben éppen nincsenek meg, nevezetesen: *ao* és *eo*, pl. *paoss* menekvésben; *keoss* rakásban. — Ezenkívül találni *oa* és *eä* diphthongusokat is, általában az irodalmi nyelv *aa*-ja és *ää*-je helyén, péld. *oamu* = *aamu* reggel; *peä* = *pää* fej.

Egészen eltér ezen dialektus az irodalmi nyelvtől abban, hogy triphthongusokat is használ, nevezetesen a következőket:

uoi, pl. *nuoi* = *noin* úgy; *juoiss* = *joessa*, a folyóban;

yöi, pl. *työi* = *työni* munkám;

oai, pl. *moai* = *maani* földem;

eäi, pl. *peäi* = *pääni* fejem;

iei, pl. *tiei* = *tieni* utam.

A szó végéről ezen dialektus szívesen el szokta vetni a rövid vokálisokat, de még nem rendszeresen; a mondat végén és versben rendszeren megmaradnak a szóvégi vokálisok. A mi a közelebbi adatokat illeti:

a és *ä* elesik általában a ragok végéről, ha nem következik rá aspiratio, pl. 1. némelykor egytagú szavak partitivusából és általában a partitivusból, ha a *t* előtt *h*, *l*, *n*, *s*, *t* áll, így *siit* = *siitä* abból; *hänt* = *häntä* öt; *miest* = *miestä* embert; *ykskolmatt* = *yksikolmatta* huszonegy; 2. az inessivusból, pl. *Vuipuriss* Viborghban; 3. elativusból, pl. *kovast* keményből; 4. adessivusból, pl. *kirkoll* templomnál; 5. ablativusból, pl. *kirkolt* templomtól; 6. essivusból, pl. *koton* otthon; 7. az úgyn. excessivusból (l. alább), pl. *kotont* = *kotonta*; 8. egyes partikulákból, pl. *vaikk*, ámbár; *ett*, *jott* hogy; *mutt* de; *kautt* által stb. — Megjegyzendő, hogy ha a többesszámi partitivusból egészen kiesett a *t*, és a többesi *i* a partitivus *a*-jával *ja*-vá egyesülne, az *a* egészen elesik, ha csak birtokosrag nem követi, pl. *talloi* = *taloja* házak. — Némelykor aspirációs *a* is kiesik, pl. *ann olla* = *anna' olla* hagyed lenni, hagyed békében.

o és *ö* elesik: rendszerint csak a *-ko*, *-kö* kérdő szócska végéről, pl. *jok sie määt* = *joko sinä menet*, már te még?

u és *y* elesik: a participium praeteriti passivi képzőjéből, ámbár a teljes alakokat is használják, pl. *pistett* = *pistetty* szúrt. — Néha elesik még az *u*-végű igék praeteritumának egyesszámi 3. személyéből, miután megelőzőleg már az *-i* elkopott, péld. *amp* = *ampui* lött (löve); *koat* = *kaatui* elesett (elesék).

e elesik: rendszeren az allativus ragjából, pl. *täll* ennek; *rannal* parthoz. Továbbá a *-ne* (*nen*) végű egyes számi nominativusokból, pl. *suomalain* finn (e h. *-lainen*); *toin* másik (e h. *toinen*).

i elvész: a nominativusban, habár néha két mássalhangzó áll is előtte, pl. *loh* lazac; *rek* szán; *lum* hó. Továbbá a *-sti* végű igehatározókból, pl. *kovast* keményen. — Mindig elvész a praeteritum egyesszámi harmadik személyének végéről, pl. *valvo* virrasztott (virraszta); *anto*, adott (ada); hasonlóképen conditionalisban, pl. *veiis*, vinne; *antas* adna.

Szó közepén ritkán vész el hangzó egyéb esetekben, mint az irodalmi nyelvben; de mégis említendő azon eset, mikor *-se* végű fő többesi nominativusából kiesik az *e*, pl. *hevost* lovak (e h. *hevoset*); és az *u*, *y* elveszése a *-nut*, *-nyt* nomen verbale képzőből, pl. *oppint* tanult; *saant* kapott; *tiennt* tudott; *näht* (= *nähnyt*), látott.

De azután az is előfordúl, hogy ezen megrövidült alakokhoz egy *u*, *y* járúl, pl. *tehty* (= *tehnyt*) tett; *nähty* (= *nähnyt*) látott; *tarvinttu* (= *tarvinnut*) szükségelt.

Más esetekben is előfordúl, hogy egy hangzót hozzátoldanak a szóhoz, s ezen bővebb alak néha a szó eredetibb alakjának tekinthető; pl. *oni* = *on kyllä*, *on varmaan* (van bizony): *niini* = *nin* úgy; *näini* = *näin* így; — az igék első személyében: *saini* = *sain* kaptam (kapék); *vieni* = *vien* viszek.

A hangzók változásánál több nevezetes eltérést lehet észrevenni az irodalmi nyelvtől.

Tudjuk, hogy ha *uo* diphthongusra *i* következik, az irodalmi nyelvben új diphthongus: *oi* keletkezik, de itt az *uo* egészen megmarad s az *i*-vel triphthongust képez a *tuo* (az) mutató névmás többes-számában, pl. *nuoiss* azokban.

Az első személyi birokosrtag, mely itt *-i* alakban fordul elő, szintén nem idéz elő semmi változást a diphthongusokban és a hosszú hangzóknban, pl. *työi* = *työni* munkám; *pääi* = *pääni* fejem.

Az úgyn. összevont tövű szavak végéről ezen rag előtt elvész az egyik hangzó, pl. *vierai* = *vieraani*, vendégem.

A többes számi *-i* előtt a fő *a*-ja vagy *ä*-je a többtagú szavak végéről mindig elesik, pl. *haraviss* = *haravoissa* gereblyékben.

Az *e* mind a nevekben, mind az igékben *i*-re változik *a* vagy *ä* előtt, pl. *valkia* = *valkea* tűz; *pehmiä* = *pehmeä* puha; *koskia* = *koskea* érinteni. — Rj.-ben az így támadt *ia*, *iä* már összevonódott *ii*-vé, pl. *koskii* = *koskea*; *ruppiin* = *rupean* kezdek. — Szintén *ii*-vé változik az *ia*, *iä* az egyes és többes-számi partitivusban, pl. *miehii* = *miehiä* férfiak.

Az *ie* mindig *ii*-vé vonódik össze a többes szám genitivusában, pl. *miehii* = *miehiin* férfiaké; *pahempii* = *pahempiin* rosszabbaké.

Mikor az irodalmi nyelvben a praesens egyes-számi 3. sze-

mélye *ee-re* végződik, ezen diatektusban *oo-t* vagy *öö-t* találunk, pl. *tekköö = tekee* tesz; *lukkoo = lukee* olvas.

A hol az irodalmi nyelvben a partitivusi *-a*, *-o*-végű tőhöz járúl, itt az így keletkezett *oa* helyén *uu-t* találunk, pl. *kottuu = kotoa* hazúlról; *ulkuu = ulkoa* kívúlról; másutt meg *oo-t*, péld. *peltoo = peltoa* szántóföldet; *hienoo = hienoa* finomat. Az infinitivusban *oa* helyén szintén *uu-t* *oo-t* találunk, de néhol *uo-t* is (K.-ban és Rj.-ban).

Az *ua* szintén *uu*-vá vonódik össze a partitivusban és infinitivusban; K.-ban *uo*-vá is változik; — hasonlóképen az *yä—yy*-vé, és *ää—öö*-vé.

Néha az *uo*, *yö* és *ie* is összevonódik *uu*, *yy* és *ii*-vé, péld. *syylvä = syödä* enni; *juuvva = juoda* inni.

K.-ban és Rj.-ban az *aa* és *ää* — *oa* és *ää*-vé lesz, mint Karjalában és Savoban, pl. *oamu = aamu* reggel; *veärä = väärä* hamis; — azonban ez sohasem történik az illativusban.

Az *äe*-ből Jääskiben némelykor *ää* lesz, ha a két hangzó *k*, *t* vagy *n* kiesése folytán került egymás mellé, pl. *määss = mäessä* dombban; *kääss = kädessä* kézben; *määtt = menet* v. *mänet* mégy.

A frequentativ *-l* képző előtt álló *e* mindig *i*-vé változik, ha előtte *a*, *ä*, *o*, *ö*, *u* vagy *y* áll, pl. *kokkoiloo = kokoelce* v. *kokoilee* gyűjtöget.

A legnevezetesebb hangzó-változások a következők:

ä — *e*, pl. *mänen = menen* megyek; *käsy = kesy* szelid.

i — *a*, pl. *kitkera = katkera* keserű.

e — *i*, pl. *kyntell = kynttilä* gyertya.

ö — *e*, pl. *pölästyy = pelästyy* megijed.

u — *i*, pl. *kipuna = kipinä* szikra.

ä — *i*, pl. *sisälisko = sisilisko* gyík.

a — *o*, pl. *lapia = lapio* kapa.

i — *o*, pl. *pulli = pullo* palaczk.

i — *y*, pl. *lyhti = lyhty* lámpa; *hävitö = hävytön* szemtelen.

o — *e*, pl. *viimo = viime* utolsó.

y — *i*, pl. *lämpymä = lämpimä* meleg.

u — *o*, pl. *kirjuttaa = kirjo(i)ttaa* írni.

Néha rövid hangzót mondanak hosszú vagy diphthongus helyett:

a — *aa*, pl. *mal'iskuu* = *maaliskuu* márczius.

ä — *ää*, pl. *kärme* = *käärme* kígyó.

u — *uu*, pl. *sunta* = *suunta* irány.

És megfordítva:

uo — *o*, pl. *juhtuu* = *johtuu* jut.

yö — *y*, pl. *ryöhtyy* = *ryhtyy* belefog.

Má s s a l h a n g z ó k. — Szó elején soha sem fordul elő két mássalhangzó, mint némely dialektusban. De *a* szó közepén mégis találni oly konsonans-csoportokat, melyek az irodalmi nyelvben vagy más dialektusokban szokatlanok; nevezetesen:

kl, pl. *kakla* (gúnyolásra használják).

kr, pl. *kakra* = *kaura* zab.

tr, pl. *atra* = *aura* eke; *putro* = *puuro* kása.

pl, pl. *näplii* ugrál.

pr, pl. *kopra* = *koura* marék.

ts, pl. *hitsi* = *hitto* ördög. Külömben az irodalmi nyelv *ts*-jének itt *ss* felel meg, pl. *messä* = *metsä* erdő; *kassoo* = *katsoo* néz.

rl, pl. *paperloi* papirosok.

nj, pl. *minjä* = *miniä* meny.

Szó végén állhat majdnem valamennyi mássalhangzó, nevezetesen *a* rendeseken kívül:

h: *loh* lazac | *k*: *rek* szán; *suntak* vasárnap | *m*: *lum* hó; *nim* név | *p*: *papp* pap | *v*: *talv* tél; *ov* ajtó stb.

A következő hangok: *l*, *n*, *r*, *s*, *t* palatizálódnak, ha *i* következik utánuk, és nem előzi meg őket mássalhangzó, pl. *tul'* = *tuli* tűz; *mäh* = *meni* mene; *ves'* = *vesi* víz.

A mi a mássalhangzók gyengülését illeti, az általában úgy történik, mint az irodalmi nyelvben; de megjegyzendő, hogy azon szótagok, melyeknek végéről egy mássalhangzó elveszett, mindazonáltal zárt számba mennek, pl. *uko* = *ukon* öregé; *kovemmi* = *kovemmin* keményebben. Ellenkezőleg: nem gyengül *a* mássalhangzó, ha az *essivus* vagy *excessivus* ragja teszi a szótagot zárttá, pl. *pappin* = *pappina* papúl; *kotont* = (*kotonta kotona-ta*).

Sajátságos tünemény a mássalhangzók megnyújtása. Minden mássalhangzó meghosszabbodik, a szó belsejében, szótag elején, ha előtte rövid, hangsúlyos vokális áll, utána pedig hosszú vagy

diphthongus, pl. *rahhaa* = *rahaa* pénz; *sijjaa* = *sijaa* helyes; *makkaa* = *makaa* fekszik stb.

A többi mássalhangzó-változásról meg kell jegyezni, hogy: *l*, *r*, *s* nem assimilálódik a rája következő *n*-nel, ha *e* esett ki közülök és hosszú vokális következik rájuk, pl. *pesneet* = *pesseet* mostak. — Ha a gyengülés folytán *nn* jö létre, ez megrövidül, pl. *parana* = *parannan* gyógyítok; *emänält* = *emännältä* háziaszszonytól. — *t* sohasem marad meg a többtagú szavak partitívusában, mint néha az irodalmi nyelvben és más dialektusokban.

Mássalhangzók elveszése:

n: *näht* = *nähnyt* látott; *teht* = *tehnyt* tett; *umero* = *numero* szám.

l: *oon*, *oot*, *ootta*, *ei oo* = *olen* vagyok, *olet* vagy, *olette* vagytok, *ei ole* nincs.

n: *miu* = *minun* enyém; *siu* = *sinun* tiéd. A szó végéről az *n* rendesen elvész hosszú hangzó után, néha az igék első személyéből, az instructivus- és adverbiumokból is.

Váltakozások. Szó elején:

h — *k*: *hipene* — *kipene* (*kipinü*) szikra, keveske.

l — *r*: *loju* — *roju* heverés.

p — *k*: *pohmelo* — *kohmelo* mámor.

Szó közepén: *l* — *r*: *torppal'* = *torppari* zsellér; *kulkku* = *kurkku* torok | *m* — *s*: *tylmä* = *tylsä* tompa | *m* — *v*: *rosmo* = *rosvo* rabló | *p* — *v*: *kepiä* = *keveä* könnyű.

Alaktan.

Névszók.

A saját szerű szóképzők közül megjegyzendők a következők:

1. *-nta*, pl. *juonta* ivás, *syöntä* evés.

2. *-nki*, *-nko*, pl. *kulunki* költség, *avinko* (= *avikko*) tisztás (az erdőben), nyílt víz.

3. *-kki*, pl. *mänekki* költség.

4. *-oo*, pl. *hautoo-maa* temető.

5. *-ookse*, pl. *vastoos* felelet, *takoos* jótállás (Irod. *vastaus*, *takaus*).

6. *-okse*, pl. *vahvistas* erősítés, *kirjutos* írás.

7. *-kko*, pl. *askelikko* = *askelikas* nyomok (*askelikko-tie* = gyalogút, ösvény).

8. *-likas*, pl. *puhelikas* = *puhelias* beszédes.

9. *-liakas*, pl. *puheliakas* u. a.

A comparatióról megemlítendő, hogy a jääskii dialektus használja ugyan mind a comparativust, mind a superlativust, de az utóbbit nagyon ritkán. — Még megjegyzendők a következő eltérő fokozások: *hyvä* jó: comp. *hyvemp* (de *paremp* is), sup. *paras*; *pitkä* hosszú: comp. *pittemp*, sup. *piti*; *lyhyt* rövid: comp. *lyhvemp*, *lyhveemp*, *lyhviemp* (K.) és *lyhemp*; superl. *lyhvi*.

A superlativust, mint mondtuk, nagyon ritkán használják és leginkább csak az *-a* és *-ea* végű kétagú szavaktól képezve, mint *makkei* legédeesebb, *vanhi* legvénebb. (Az *n* elveszéséről már fönnebb szóltunk.) De sokkal szokásosabbak a nyugati dialektusokban is használatos superlativusok, melyek úgy alakulnak, hogy a comparativus elé *kaikkei* v. *kaikkii* erősítő szó (v. ö. *mendtöl*) járúl, pl. *kaikkei matalamp* legalacsonyabb; *kaikkii väkevämp* legerősebb. Ezt az erősítő szót néha igazi superlativus előtt is találni, pl. *kaikkei vanhi* legöregebb. Rj.- és K.-ban úgy is képezik a superlativust, hogy a *kaikkii* szót a positivus elé teszik, péld. *kaikkii kallis* legdrágább, *kaikkii väkevä* legerősebb.

A névragozásról a következőket jegyezhetjük föl. Az irodalmi nyelvben használatos többesi képzőkön kívül előfordúl itt még egy harmadik: *-loi* is, pl. *taloloi* házak; *piilöi* fogak.

A casusragok a következők:

	Egyes-szám.
Nom.	— — —
acc. és gen.	<i>-n</i> vagy semmi.
part.	<i>-ta</i> , <i>-a</i> , <i>-ja</i> .
iness.	<i>-ss</i> , <i>-ssa</i> .
elat.	<i>-st</i> , <i>-sta</i> .
illat.	<i>-he</i> , <i>-se</i> , hosszú hangzó + <i>he</i> , vagy semmi.
adess.	<i>-ll</i> , <i>-lla</i> .
ablat.	<i>-lt</i> , <i>-lta</i> .
allat.	<i>-l</i> , <i>-le</i> .
ess.	<i>-n</i> , <i>-na</i> , <i>-nna</i> .

excess.	-nt, -nta ¹⁾ .
transl.	-ks, -kse.
prolat.	— nincs.
abess.	-ta', -tta.
instr.	— semmi, ritkán <i>ni'</i> .

Többes-szám.

Nom.	-t.	
gen.	-te(n), -ihe, -je, -ii, ei,	-loihe, -loi.
	vagy semmi.	
part.	-ita, -ja, -ii, -i.	-loi, -loja.
iness.	-iss, -issa.	-lois, loissa.
elat.	-ist, ista.	-loist, -loista.
illat.	-ihe, -i, -ise.	-loihe, -loi.
adess.	-ill, -illa.	-loill, -loilla.
abl.	-ilt, -ilta.	-loilt, -loilta.
allat.	-il, -ile.	-loil, -loile.
ess.	-in, -ina, -inna.	-loin, -loinna.
exc.	-int, -inta.	-loint, -lointa.
transl.	-iks, -ikse.	-loiks, -loikse.
prolat.	-isse, -ihite, -ite.	nincs.
abess.	-ita', -itta.	-loita', -loitta.
comit.	-ine.	-loine'.
instr.	-i, -in, -ni'.	nincs.

Példák.

	Egyes-sz.	Többes-sz.
Nom.	pää fej	pääät
gen. és acc.	pää, pään (K.)	g. päihe, acc. pääät
part.	päätä, pääät (ritkán)	päitä, päit
iness.	pääs	pääss
elat.	pääst	pääst
illat.	päähä	päihe
adess.	pääll	pääll
ablat.	päält	päält

¹⁾ Az excessivust Ahlqvist említette föl legelőször a viborgi és ingermanlandi népnyelvből. A *-nta* rag a *-na* (ess.) és *-ta* (abl., part.) összetételéből származott, és jelentése valamiből kijövetel.

allat.	<i>päül(e)</i>	<i>päül(e)</i>
ess.	<i>pään, päänü (Rj.)</i>	<i>päin</i>
exc.	<i>päänt(ä)</i>	<i>päint</i>
transl.	<i>päüks</i>	<i>päiks</i>
abess.	<i>päätä', päättä(Rj.K.)</i>	<i>päitä, päittä</i>
instr.	<i>pää</i>	<i>päi</i>
		prolat. <i>päisse</i>
		comit. <i>päine.</i>

Nom.	<i>paljas puszta</i>	<i>paljaat</i>
acc.	<i>paljaa</i>	<i>paljaat</i>
gen.	<i>paljaa</i>	<i>paljaihe</i>
part.	<i>paljasta</i>	—
iness.	<i>paljaas</i>	<i>paljaiiss</i>
elat.	<i>paljaast</i>	<i>paljaiist</i>
illat.	<i>paljaase</i>	<i>paljai(hi)</i>
	<i>paljaahe</i>	
	<i>paljaa (K.)</i>	
adess.	<i>paljaall</i>	<i>paljaiill</i>
ablat.	<i>paljaalt</i>	<i>paljaiilt</i>
allat.	<i>paaljaal(e)</i>	<i>paljaiil(e)</i>
ess.	<i>paljaan(na)</i>	<i>paljain(na)</i>
exc.	<i>paljaant</i>	<i>paljaint</i>
transl.	<i>paljaaks</i>	<i>paljaiiks</i>
abess.	<i>paljaata'</i>	<i>paljaiita'</i>
	<i>paljaatta</i>	<i>paljaiitta</i>
comit.	—	<i>paljaine</i>
instr.	—	<i>paljai.</i>

Nom.	<i>jalka láb</i>	<i>jalat</i>
acc.	<i>jala(n)</i>	<i>jalat</i>
gen.	<i>jala(n)</i>	<i>jalkoi(he)</i>
part.	<i>jalkaa</i>	<i>jalkoi</i>
	<i>jalkoa</i>	
iness.	<i>jalass</i>	<i>jaloss, jalošs (?)</i>
elat.	<i>jalast</i>	<i>jalošt (?)</i>

illat.	<i>jalkaa</i>	<i>jalkoi</i>
	<i>jalkaahe</i>	<i>jalkoihe</i>
adess.	<i>jalall</i>	<i>jaloll</i>
ablat.	<i>jalalt</i>	<i>jalolt</i>
allat.	<i>jalal(e)</i>	<i>jalol(e)</i>
ess.	<i>jalkan(na)</i>	<i>jalkoinn(a), jalkonn(a)</i>
exc.	<i>jalkant</i>	<i>jalkont</i>
transl.	<i>jalaks</i>	<i>jaloks</i>
abess.	<i>jalata'</i>	<i>jalota'</i>
	<i>jalatta</i>	<i>jalotta</i>
instr.	<i>jala</i>	<i>jaloj</i>
comit.	—	<i>jalkone-, jalkoñe- (?)</i> .

Nom.	<i>talo ház</i>	<i>talot</i>
acc.	<i>talon</i>	<i>talot</i>
gen.	<i>talo(n)</i>	<i>talloi, taloloi</i>
part.	<i>talloo, talloi (Rj. N.)</i>	<i>talloi, taloloi</i>
iness.	<i>taloss</i>	<i>taloloiss</i>
elat.	<i>talost</i>	<i>taloloist</i>
illat.	<i>talloo</i>	<i>talloi(he)</i>
	<i>talloohe (I. L.)</i>	<i>taloloi(he)</i>
adess.	<i>taloll</i>	<i>taloloill</i>
abl.	<i>talolt</i>	<i>taloloilt</i>
allat.	<i>talol(e)</i>	<i>taloloil(e)</i>
ess.	<i>talon(na)</i>	<i>talolojn(na)</i>
exc.	<i>talont</i>	<i>talolojnt</i>
transl.	<i>taloks</i>	<i>taloloiks</i>
abess.	<i>talota'</i>	<i>taloloita</i>
	<i>talotta (K. Rj.)</i>	<i>taloloitta</i>
comit.	—	<i>talone-, taloloine-</i> .

Nom.	<i>nim név</i>	<i>nimet</i>
acc.	<i>nime(n)</i>	<i>nimet</i>
gen.	<i>nime(n)</i>	<i>nimmii, nimilöi(he)</i>
part.	<i>nimmii</i>	<i>nimmii, nimilöi</i>
iness.	<i>nimmess</i>	<i>nimiss, nimilöiss</i>

elet.	<i>nimest</i>	<i>nimist, nimilöist</i>
illat.	<i>nimee</i> <i>nimmeehe</i>	<i>nimmii, nimilöi(he)</i> <i>nimmiihe</i>
adess.	<i>nimell</i>	<i>nimill, nimilöll</i>
abl.	<i>nimelt</i>	<i>nimilt, nimilöilt</i>
all.	<i>nimel(e)</i>	<i>nimil, nimilöil</i>
ess.	<i>nimen(nä)</i>	<i>nimin(nä)</i> <i>nimilöin(nä)</i>
exc.	<i>niment</i>	<i>nimint, nimilöint</i>
transl.	<i>nimeks</i>	<i>nimiks, nimilöiks</i>
abess.	<i>nimetä'</i> <i>nimettä</i>	<i>nimitä', nimilöttä'</i> <i>nimittä, nimilöttä</i>
comit.	—	<i>nimilöine-</i>

Nom.	<i>lyhyt rövid</i>	<i>lyhvet</i>
acc.	<i>lyhve(n)</i>	<i>lyhvet</i>
gen.	<i>lyhve(n)</i>	<i>lyhvii</i>
part.	<i>lyhyttä</i>	
iness.	<i>lyhvess</i>	<i>lyhviss</i>
elat.	<i>lyhvest</i>	<i>lyhvist</i>
ill.	<i>lyhvee</i> <i>lyhveehe</i>	<i>lyhvii</i> <i>lyhviie</i>
adess.	<i>lyhvell</i>	<i>lyhvill</i>
ablat.	<i>lyhvelt</i>	<i>lyhvilt</i>
all.	<i>lyhvel(e)</i>	<i>lyhvil(e)</i>
ess.	<i>lyhven(nä)</i>	<i>lyhvin(nä)</i>
exc.	<i>lyhvent</i>	<i>lyhvint</i>
transl.	<i>lyhveks</i>	<i>lyhviks</i>
abess.	<i>lyvetä'</i> <i>lyhvettä</i>	<i>lyhvitä'</i> <i>lyhvittä</i>
comit.	—	<i>lyhvine-</i>

Nom.	<i>hevone ló</i>	<i>hevos(e)t</i>
acc.	<i>hevose(n)</i>	<i>hevos(e)t</i>
gen.	<i>hevose(n)</i>	<i>hevosii</i>
part.	<i>hevost</i>	
iness.	<i>hevosess</i>	<i>hevosiss</i>
stb.		stb.

Nom.	<i>penni penni</i>	<i>pennit</i>
acc.	<i>penni(n)</i>	<i>pennit</i>
gen.	<i>penni(n)</i>	<i>pennilöihe</i>
part.	<i>penni</i>	<i>pennilöi, pennilöisi</i>
iness.	<i>penniss</i>	<i>pennilöiss</i>
	stb.	stb.

A számnivekről a következőket jegyezhetjük meg:

Használják az *ykskolmatt, kaksneljätt* (huszonegy, harminczkettő) stb.-féle alakokat is, de gyakoribbak a *kakskymment yks, kolmekymment kaks*-féle alakok.

A sorszámokat elsőtől tizedikig, valamint a *sata* száz és *tuhat* ezer szavaktól úgy képezik, mint az irodalmi nyelvben, csakhogy ezeknek is némileg eltérő az alakjuk: *ensimäine* első, *toine* második, *kolmais* harmadik, *neljäis* negyedik, *viijteis* ötödik, *kuuvveis* hatodik, *seissemäs* hetedik, *kaheksais* nyolczadik, *yheksäs*, kilenczedik, *kymmenäs* tizedik. A többieket következőleg képezik: 1. 11—19-ig vagy úgy mint az irodalmi nyelvben, vagy pedig a második szó után teszik a képzőt, péld. *kakstoistais, viistoistais* (= *kahdestoista* 12-ik, *viidestoista* 15-ik). — 2. a teljes tizeseknél *-is* járúl a tizeshez, pl. *kakskymmenäs* 20-ik, *viiskymmenäs* 50-ik (= *kahdeskymmenes, viideskymmenes*). — 3. a tizesek közt lévők kétféleképen keletkeznek: vagy úgy, hogy a képző a partitivusban levő számnévhez járúl, pl. *ykskolmattais* 21-ik (= *ykdeskolmatta*), vagy pedig mindegyikhez ilyenformán: *kuuvveis kymmenäs kuuvveis* (= 66-ik).

Névmások. A személynévmások a következők: *mie* én, *sie* te, *hää* (*heä*) ő; *myö* mi, *työ* ti, *hyö*ők. Ragozásuk a következő:

Egyes-sz.			Többes-sz.		
Nom.	<i>sie</i>	<i>hää</i>	Nom.	<i>työ</i>	<i>hyö</i>
gen. acc.	<i>siu</i>	<i>häne(n)</i>	gen.	<i>tei, teijje</i>	<i>höi(he)</i>
				<i>teijjä(n)</i>	<i>höi, höijjä(n)</i>
			acc.	<i>tejjät</i>	<i>höijjät, hyö</i>
part.	<i>sinnuu</i>	<i>hääntä</i>	part.	<i>teitä</i>	<i>höitä</i>
iness.	<i>siuss</i>	<i>häness</i>	iness.	<i>teiss</i>	<i>höiss</i>
elat.	<i>siust</i>	<i>häänest</i>	elat.	<i>teist</i>	<i>höist</i>

illat.	<i>sinnuu</i>	<i>hännee</i>	illat.	<i>teihe</i>	<i>höihe</i>
				<i>teihi (?)</i>	
adess.	<i>siull</i>	<i>hänell</i>	adess.	<i>teill</i>	<i>höill</i>
abl.	<i>siult</i>	<i>hänelt</i>	ablat.	<i>teilt</i>	<i>höilt</i>
all.	<i>siul(e)</i>	<i>hänel(e)</i>	allat.	<i>teil(e)</i>	<i>höil(e)</i>
ess.	<i>siun</i>	<i>hänen</i>	ess.	<i>tein(nä)</i>	<i>höin(nä)</i>
exc.	<i>siunt</i>	<i>hänent</i>	exc.	<i>teint</i>	<i>höint</i>
transl.	<i>siuks</i>	<i>häneks</i>	transl.	<i>teiks</i>	<i>höiks</i>
	<i>(sieks)</i>			<i>(työks)</i>	

A birtokos személyragok a következők:

	Egyes-sz.	Többes-sz.
1. szem.	<i>-i, -in, -n</i>	<i>-na, -ne</i>
2. »	<i>-is, -s, -s</i>	<i>-(e)na, -(e)ne</i>
3. »	<i>-se, -(e), -(e)se</i>	<i>-se, -(e), -(e)se.</i>

A mutató névmások ezek: *tää, teä, ritkän tämä* ez; *taa, toa, tuo* az; *se* az; többes-számiban: *nää, naa, noa, ne*. Ragozásuk kevéssé tér el az irodalmi nyelvtől.

A relativ névmások: *mikä* mi, *joka, kuka, ken* ki. Ragozásuk:

Egy.-sz. nom.	<i>mikä, kuka, ken.</i>
» gen. acc.	<i>mingä(n), kunga(n), kenne(n).</i>
» part.	<i>mitä, kuta, ketä.</i>
» iness.	<i>miss, kuss, kess stb.</i>

Több.-sz. nom. *mitkä, kutka, ketkä stb.*

A *joka* névmás ragozása olyan, mint a *mikä*-é, de többes-száma és egyes-számi genitivusa (*jonga*) nem használatos.

A kérdő névmások a következők: *kuka* ki, *mikä* mi, *ken* ki, *kump(i)* melyik, *kumpane* melyik? Ezekhez gyakran egy *s-t* csatolnak erősítésül; pl. *kennes tuo on?* kié az? — Ezeken kívül van még egy különös kérdő adjektívum: *mittus* v. *mittys* (Rj.), melynek *mittune* mellékalakja is van.

A határozatlan névmások közül a következőket használják: 1. *jokkuu* = *joku* valami, valaki, valamely; *kiki*, akárki is; 2. *jomp(i)*, igen ritka; 3. *jomp(i) kump(i)* valamelyik; 4. *jokkii* = *jokin* valaki, valami, valamely; 5. *mikä* csak valami, valaki is; használatos tagadó mondatban, gyakran úgy, mint a *mikään* szó az irodalmi nyelvben; 6. *mikii* = *mikin* akárki, -mi; 7. *kuka*

valaki; 8. *kukkii* = *kukin* minden, mindenki; 9. *kump(i)*; 10. *kumpane* melyik a kettő közül, nagyon közönséges; 11. *ken* valaki, használatos tagadó mondatban, kérdésekben és úgy, mint az irodalmi nyelvben *joku*; 12. *joka* mindenik; 13. *jokkaine* u. a.; 14. *moni* néhány, sokan; 15. *monjas* [ritka] u. a.; 16. *monjahta* ugyanaz; 17. *muu* más; 18. *muutama* néhány; 19. *molemmat*, mindkettő; 20. *kaikk(i)* mind; 21. *sama* ugyanaz; 22. *usia* v. *usúii* sokan, többen; 23. *usiamp* és *ussiimp* u. a., ritkább mint az irodalmi nyelvben; 24. *yks* = *sama*, *eräs* egy; 25. *toine* más; 26. *eräs* egy (ritka).

I g é k.

A különösebb igeképzők közül fölemlítjük a következőket:

-*koi*, pl. *teipakoip* (*teipaa* könnyű léptekkel jár).

-*loi*, pl. *kulkkaloip* (? talán = ténfereg).

-*ssé*, pl. *havašše* = *havaitsee* észrevesz.

Az alanymutató személyragok ezek:

	Egyes-sz.	Többes-sz.
1. szem.	-(<i>n</i>), - <i>ni</i> '	- <i>mmee</i> , - <i>me</i>
2. »	- <i>t</i> , -', - <i>s</i>	- <i>tta</i> , - <i>tto</i>
3. »	- <i>p</i> , - <i>pi</i> , - <i>pi</i> '	- <i>t</i> , - <i>vat</i> .

A módokra és időkre nézve megjegyzendő:

Az indicativus imperfectumának képzője *-si* a többtagú igékben, ha t. i. a praesens és imperfectum különben egyenlő volna, pl. *haravoisiit* gereblyéltek (-lének).

A futurumot *tulla* (jönni) és *olla* (lenni) igével írják körül, tehát ép úgy, mint az irodalmi nyelvben. Ettől eltérőleg olőfordúlnak efféle futurumi alakok is: *mie oisin saapa* (minä olisin *saava*) kapni fognék; *olin saapa* kapandó valék; *olet ollut saapa* kapandó voltál vala; *liennee ollut saapa* kapandó lett legyen.

Az imperativus a passivumban nem fordul elő.

Ragozási példák:

	Indic. praesens.	
<i>saa</i> kapok	<i>soa(n)</i> (K. Rj.)	<i>ota(n)</i> veszek
<i>saat</i>	<i>soat</i>	<i>otat</i>
<i>saap(i)</i>	<i>soap(i)</i>	<i>otaa</i>

<i>saahaa</i> ¹⁾	<i>soaha</i> ¹⁾	<i>otetaa</i> ¹⁾
<i>saatta</i>	<i>soatto</i>	<i>otatta, -tto</i> (Rj. N.)
<i>saavat</i>	<i>soavat</i>	<i>ottaat.</i>

Praeteritum.

<i>sai(n)</i>	<i>oti(n)</i>
<i>sait</i>	<i>otit</i>
<i>sai</i>	<i>ott(i)</i>
<i>saatii</i> ¹⁾	<i>otettii</i> ¹⁾
<i>saitta</i>	<i>otitta, -tto</i> (Rj. N.)
<i>saivat, sait</i> (K.)	<i>ottiit, ottivat</i>

Concessivus.

<i>saane(n), soane(n)</i> (K.)	<i>ottane(n)</i>
<i>saanet</i>	<i>ottanet</i>
<i>saanoo</i>	<i>ottanoo</i>
<i>saatanee</i>	<i>ottanee</i>
<i>saanetta, -tto</i> (Rj. N.)	<i>ottanetta, -tto</i> (Rj. N.)
<i>saanoot</i>	<i>ottanoot</i>

Conditionalis.

<i>saisi(n)</i>	<i>ottasi(n)</i>
<i>saisit</i>	<i>ottasit</i>
<i>sais</i>	<i>ottas</i>
<i>saatas</i>	<i>otettas</i>
<i>saisitta, -tto</i>	<i>ottasitta, -tto</i> (Rj. N.)
<i>saisiit</i>	<i>ottasiit</i>

Imperativus és optativus.

<i>saa', saas</i> (Rll.)	<i>ota'</i>
<i>saakoo</i>	<i>ottakoo</i>
<i>saaha</i> (myö)	—
<i>saakaa</i>	<i>ottakaa</i>
<i>saakoot</i>	<i>ottakoot</i>

¹⁾ A többes-számi első személy rendes alakja helyett legtöbbször az impersonalis (úgn. passiv) alak használatos, úgy mint az orosz karjalai dialektusban is, csakhogy ez utóbbiban az impersonalis alak a többesi 3. személyre is vonatkozik.

Nomina verbalia.

*saapa, ottava.**saatava, otettava.**saant (plur. nom. saaneet), ottant.**saatu, otettu.**saaha: saahakse-, ottaa, ottoa: ottaakse-, ottoakse-**saahess ottais**saahe ottai**saama: saama(n) ottama(n)**saamass ottamass**saamast ottamast**saamaa ottamaa**saamall ottamall**saamalt ottamalt**saamal(e) ottamale**saamata', ottamata'*v. *saamatta* v. *ottamatta.**saamine, ottamine; part. saamist, ottamist.**saamo(i)silla-, ottamoisilla-, -lta, -lle.*

Passivum:

Ind. praes. *saahaa, otetaa.*Praeteritum *saatii, otettii.*Concessivus *saatane, ottatane.*Conditionalis *saatas, otettas.*Optativus *saatakoo, otettakoo.*

A reflexiv igék képzője ezen dialektusban *-i* és *-itu*, melyek közül az első szótagzárást és mássalhangzógyengülést eszközöl. A mi ragozásukat illeti, megemlítendő a *-kse* képző, mely a praesens egyes-sz. 3. személyben fordul elő, pl. *lasseikse* = *laskeksen; heitüikse*. Ragozási példák:

Indic. praesens.

*lassei(-n), heitäin**lasseitaa, heitäijjää**lasseit, heitäit**lasseitta, (-tto), heitäittä, (-ttö)**lasseip, heitäip v.**lasseivat, heitäivät**lasseikse, heitäikse*

Praeteritum.

<i>lasseisi(n), heitäisi(n)</i>	<i>lasseitii, heitäitii</i>
<i>lasseisit, heitäisit</i>	<i>lasseisitta (-tto), heitäisittä (-ttö)</i>
<i>lasseis, heitäisii</i>	<i>lasseisiit, heitäisiit.</i>

Concessivus.

<i>lasseine(n), heitäine(n)</i>	<i>lasseitanee, heitäitänee</i>
<i>lasseinet, heitäinet</i>	<i>lasseinetta, (-tto), heitäinettä (-ttö)</i>
<i>lasseinoo, heitäinöö.</i>	<i>lasseinoot, heitäinööt.</i>

Conditionalis.

<i>lasseisisin, heitüisisi(n)</i>	<i>lasseitas, heitütäs</i>
<i>lasseisisit, heitüisisit</i>	<i>lasseisisitta, (-tto), heitüisittä (-ttö)</i>
<i>lasseisis, heitüisii</i>	<i>lasseisiit, heitüisiit.</i>

Imperat. és optat.

<i>lassei', heitäi'</i>	<i>lasseikaa, heitäikkää</i>
<i>lasseikoo, heitäiköö</i>	<i>lasseikoot, heitäikööt.</i>

Nomina verbalia.

<i>lasseiva, heitäivä</i>	<i>lasseijjess, heitäijjess</i>
<i>lasseitava, heitäitävä</i>	<i>lasseijje, heitäijje</i>
<i>lasseint, heitäint</i>	<i>lasseima, heitäima (-ss, -st stb.)</i>
<i>lasseittu, heitäitty</i>	<i>lasseimine, heitäimine</i>
<i>lasseijja, heitäijja (-kse)</i>	<i>lasseimisilla- (-lta, -lle), heitäi- möisillä- (-ltä, -lle).</i>

Passivum:

Indic. praesens. *lasseijjaa, heitäijjää.*

Praeteritum *lasseitii, heitäitii.*

Concessivus *lasseitanee, heitäitänee.*

Conditionalis *lasseitasii, heitäitäsii.*

Optativus *lasseitakoo, heitäitäköö.*

A taga dó ige alakjai a következők: *en, et, ei; ei myö (=emme), että v. ettö, ei ne v. ei hyö.*

Adverbiumok.

Az adverbiumképzők közül megemlítjük a következőket:

-st, pl. ihmeest csodálatosan, pirust ördögien; — luultavist valószínűleg.

-stelle, pl. monistelle gyakran.

-ti, pl. *yhäti* folyvást; *huoleti* gond nélkül stb.; de: *äänetiä* és nem *ääneti* szótlánul, mint az irodalmi nyelvben.

-llo, pl. *millo* = *milloin* mikor, *sillo* = *silloin* akkor.

-no, pl. *taano* = *taannoin* múltkor, *muino* = *muinoin* hajdan.

-si, pl. *sekasi* = *sekasin* vegyest.

-sii, pl. *jalkasii* = *jalkasin* gyalog, *takasii* = *takaisin* vissza.

-ttai, pl. *runottai* = *runon mukaan* vers szerint.

-tukse, pl. *rinnatukse* = *rinnatusten* egymás mellett.

-kkäi, pl. *päälekkäi* egymás fölött.

*Praepositiók és postpositiók.*¹⁾

(*ala*): *all, alt, ala', alasse, alakse* | (*esi*): *iell, ielt, iel(e), ettee, enne* | (*jälki*): *jälell, jälelt, jälkee* | *kans* | *kautt* | *keralla, péld. miu kerallai velem* | (*keski*): *keskess, keskest, keskee, kese* | (*kohta*): *kohall, kohalt, kohal(e), kohtaa, koht* | (*liki, likkee*): *lik, likkeell, likkeelt, likkeel(e)* | (*luo*): *luon, luont, luo', luokse* | (*läpi*): *läp, lävite', lävite* | (*muka*): *mukaja-* (part. sing.), *muwass, mukkaa* | (*myö*): *myöte, myös* | (*pitkä*): *pitki* | (*perä*): *peräss, peräst, perää* | (*puoli*): *puoll, puolt, puolest, puolell* | (*pää*): *pääll, päält, päüle, pääss, pääst, päühä, päisse, päälisse, päi* | (*seka*): *seass, seast, sekkaa* | (*sivu*): *sivuúse* | (*taka*): *takan, takant, taisse, taa', taakse* | *tähe* = *tähden* | (*vasta*): *vastass, vastaa, vaste* | (*vieri*): *vieres, vierest, vieree* | (*väli*): *väliss, välist, vällii* | (*yl*): *yl', ylisse, ylite'* | *ympär.*

Conjunctiók.

Ezekről a következőket lehet megjegyezni:

ja (és) használatos úgy is, mint az irodalmi nyelvben *myös* (szintén), pl. *mie tule ja* = *minä tulen myös* én szintén eljövök -*kii* = -*kin*, némely szónál csak -*i*, pl. *sielläi* = *sielläkin, jonnai* = *jonakin* | -*ha, hä* = -*han, -hän* | *kans* = *myös* | *aivastee* = *ainoastaan* | *ta i— tai* = *joko — taikka* | *kui* = *kuin*; *ko, ku* = *kun* | *sekä*, némelykor = *mutta* | *mutt* = *mutta* | *arvollee* = *kuitenkin* | *ett* = *että*; *jott* = *jotta*.

¹⁾ Nem tartottam szükségesnek lefordítani ezen névutókat, valamint a kötőszókat sem, mert alakjuk nem tér el annyira az irodalmi alaktól, hogy könnyen föl ne lehetne ismerni. Fordításukat mindenki megtalálhatja Budenz nyelvтанában.

Nyelvmutatványok.

(Jääskestä). *Kerra(n)* ajo kuningas maatietä myöte, tul' tura ettee, avas ikkuna(n) ja ajo hevose(n) pää ikkunast sissää. Sitt kysy hää ikkunast: „onks tääll ketä!“ Yks poika vastas uuni(n) päält: „on puol' miest ja puol' hevost“. Kuningas kysy taas pojalt: „miss siu issäis on?“ — „Lintui ampumass, kuolleet messää heittää ja elävät kottii tuop“. — „No, miss äitis on?“ „Äit niitä leipii leipoo, joita männä vuonna syöttii“. — „Missäpäs sisäreis on?“ — „Hää on niitä itkui itkemäss, mitä männä vuonna nauro“. Kuningas sano siit pojalt: „siu pittää tulla selittämmää vastooksiais, mutt ei piä tulla vaate pääl eikä ilma vaatteit(a), ei tietä myöte eikä tiepuolta, ei hevose(n) kans eikä ilma hevostetta.“

Sit puki poika isseese pääle verkot, käi puki(n) selkää ja ajo ojjaa myöte kuninkaa hovvii. Kuningas kysy sitt hänelt: „mitenkä sie sen selität, ett tuwass ol' puol' miest ja puol' hevost?“ Poika vastas: „niihä siell ol', mie oli(n) puol' miest ja kuninkaa hevone, mikä ikkunast kasso, ol' puol' hevost.“ — „No mitenkäs sie sen selität, ko sannoit, ett issäis on lintui ampumass, kuolleet heittää messää ja elävät kottii tuop?“ — „Miu issäi ol' täitä (täilöi) kampaamass, kuolleet jätti messää, elävät toi kottii.“ — „No mitenkäs siu äitis niitä leipii leipo, joita männä vuonna syöttii?“ — „Äit leipo velkaleipii, mitkä männ(ä) vuonn(a) lainattii, ko ol' huono vuos.“ — „No mites siu sisäreis niitä itkui itki, mitä männ(ä) vuonn(a) nauro?“ — Poika vastas: „hää ol' lapse(n) vuoteess.“

Egyszer a király az országu-ton lovagolt; egy kunyhó elé ért, kinyitotta az ablakot és az ablakon behajtott a ló fejét. Azután kérdezte az ablakon át: «van-e itt valaki?» Egy fiú felelte a kályháról: «van egy fél ember meg egy fél ló.» A király megint kérdezte a fiútól: «hol van az apád?» — «Madárlóni van, a döglöttek az erdőben hagyja s az élőket haza hozza.» — «No, hol az anyád?» — «Az anyám azokat a kenyereket dagasztja, melyeket tavál megettek.» — «Hát a testvéred hol van?» — «Ő azokat a sírásokat sírja, melyeket tavál nevetett.» A király aztán mondta a fiúnak: «neked el kell jönnöd megmagyarázni feleleteidet, de nem kell jönnöd sem ruhában, sem ruha nélkül, sem az úton, sem az útfélen, se lóval, se ló nélkül.»

Aztán a fiú hálókat öltött magára, kecskebak hátára ült és árokban lovagolt a király udvarába. A király azután kérdezte tőle: «hogyan magyarázod te azt, hogy a szobában (kunyhóban) fél ember és fél ló volt?» A fiú felelé: «hiszen úgy volt ott, én voltam a fél-ember, és a király lova, mely az ablakon nézett be, volt a fél ló.» — «No hogy magyarázod azt, mikor mondtad, hogy az apád madárlóni van, a döglöttket az erdőben hagyja, az élőket haza hozza?» — «Az apám tetveket fésült, a döglöttket az erdőben hagyta, az élőket haza hozta.» — «No hogyan dagasztotta az anyád azokat a kenyereket, melyeket megették taval?» — «Az anyám adósságkenyereket dagasztott, melyeket a múlt évben kölcsönvettünk, mikor rossz esztendő volt.» — «No, hogy sírta a testvéred azokat a sírásokat, melyeket taval nevetett?» — A fiú felelé: «Ő gyerek-ágyban volt.»

II.

(Laitilan kylästä.) Köyhä mies män kerra(n) riitamiehe kans oikeutee. Köyhä mies käi jala, ja virsut ja eväs-säkk olall, mutt herra ajo kärrill. Matkall sano köyhä mies: „ottakaa kärriheenä miu eväs-säkki ja virsui“. Herra ott ne kärriheee ja ajo ielt kestikievarrii. Köyhä mies tul kirkol(e) ja ko näk, ett kirko(n) ovet olliit auki(i), män hää kirkkoo. Siell kysy papp: „minne se rikas mies joutu?“ Köyhä mies sano: „kestikievarrii“. „Ei se joutunt kestikievarrii, se män helvettii“, sano papp(i). — „Voi porpanattu, siit se vei miu eväskonti(n) ja kenkäi helvettii“.

A szegény ember egyszer a bírósághoz ment a pörösfelével, A szegény ember gyalog ment, a saruk és az eleséges táska a vállán, de az úr kocsin hajtott. Az úton mondá a szegény ember: «vegyétek a kocsitokra az én eleséges táskámat és saruimat.» Az úr a kocsijára vette azokat és előre hajtott a kestikievariba (ló-váltó állomás). A szegény ember a templomhoz ért és mikor látta, hogy a templom ajtai nyitva vannak, bement a templomba. Ott kérdezte a pap: «hova jutott az a gazdag ember?» A szegény ember mondá: «a kestikievariba». «Nem a kestikievariba jutott, hanem a pokolba mert,» mondá a pap. — «Jaj az átkozott, akkor az én eleséges táskámat és cipőimet is a pokolba vitte.»

III.

(Laitilan kylästä.) *Karhu ja jalopeura sattuit yhtee messäss.* Karhu sano jalopeural(e): „meijjä ei huoli pelätä mittää, mutt pittäähä miestä pelätä“. Jalopeura sano: „ei meijjä(n) huoli miestä-kää pelätä. Lähetääpä's maa(n)tiel(e)!“ Siit hyö männiit kahe kese. Vanha püika tul' hoi(he) vastahee. Jalopeura kysy: „tääks se on se mies?“ Karhu vastas: „ei; tää on miehe(n) vaimo“. Siit tul' paimenpoika vastaa. Jalopeura sano taas: „onks tää se mies.“ Karhu vastas: „ei; tää on miehe taim“. Sit tul' vanha sotamies. Jalopeura kysy taas: „onks tää se mies?“ Karhu sano: „on“. Ko jalopeura sen kuul', män hän miestä koht. Michell ol' pyssy ja miekka. Häü amp silmîle sitä jalopeuraa. Sit ott miekka tupest ja alko hakata korvile. Siit hyö läksiit karkuu messääh'e pois, salloohe. Siit jalopeura sano karhule: „pittäähä miest(ä) pelätä: ensi sylk silmîle, ja sit ko ott p(iru) veisse tupest, alko hakata korvile, jot korvat säpäjiit.“

A medve és az oroszlán összetalálkoztak az erdőben. A medve mondá az oroszlánnak: «nekünk nem szükség félnünk semmitől, hanem az embertől félnünk kell.» Az oroszlán mondá: «nem kell nekünk az embertől sem félnünk. Induljunk csak az országútra!» Aztán elmentek kettesben. Vén leány jött velük szembe: «ez-e az az ember?» A medve felelé: «nem; ez az embernek a felesége.» Aztán pásztorgyerek jött szembe. Az oroszlán megint mondá: «ez-e az az ember?» A medve felelé: «nem; ez az embernek csirája.» Aztán egy vén katona jött. Az oroszlán megint kérdezé: «ez-e az az ember?» A medve mondá: «ez.» Mikor az oroszlán ezt meghallotta, feléje ment az embernek. Az embernek volt puskája és kardja. Szembe lötte az oroszlánt. Aztán kihúzta a kardot a hüvelyből és elkezdte vagdalni a füleit. Azután megfutottak az erdőbe, rengetegbe. Arra az oroszlán mondá a medvének: «félni kell bizony az embertől: először a szemembe köpött, s azután mikor kivette az (ördög)kést a hüvelyből, vagdosni kezdte a füleimet, úgy hogy a füleim megrepedeztek.»

IV.

Hölmöläiset männiit hakkamaa myllyhirsii. Ko hyö saivat hirret hakannee, kantoit hyö ne olallaa alamäkkii joi rannale; sill se jok ol' jyrkä(n) mäü all. Mutt yks hirs pääs vieremää ja tul' vieremäll

allaa. Hyö täss arvelit, jott näimpä nää paremmi saahaakii allaa ja kantoit kaikk yllää jällee ja vierettiit.

A hölmöläiek¹⁾ malomgerendát mentek vágni. Mikor levágták a fát, levítették a dombról a folyó partjára; mert az a folyó meredek domb alatt volt. Hanem egy gerenda nekiindult a gurulásnak és legurult. Most ök elgondolták, hogy hiszen így jobban is lehet ezeket lejuttatni, s mind fölvítették újra s lehengergették.

V.

(Rautjärveltä Korpijärven kylästä). Muino ol kaks vanhaa piikaa. Hyö käivät valamaa tinnaa uuvve(n) joulu(n) aamuu vaste yöll. Hyö ko saivat tina(n) sulaks, tul Hittolaine tuppaa. Se ol nii kauhia pitkä mies. Hyö ei ois sitä muite tunteneet, mikä mies se ol, mutt häll ol toine jalka kui ihmise jalka ja toine jalka ko lehmä(n) jalka. Se kysy siitä höilt: „mitä työ tietä?“ Hyö vastasiit: „myö valetaa tinnaa silmäheenä“. Hää sano: „valakaa miu silmähei ja“. Hyö ko saivat tina(n) sulaks sanoivat: „kallistas peäs!“ — Hyö koasiivat sitä kuunaa tinnaa häne(n) silmäheese. Hää juoks voivottai: „ihte tei ihtellei, ihte tei ihtellei“.

Volt hajdanában két vén leány. Azok ónt (czint) kezdtek olvasztani új karácsony reggelére virradó éjjel. Mikor az ónt megolvasztották, bejött az ördög a kunyhóba. Olyan rettenetes hosszú ember volt. Ők nem ismerték volna különben, hanem az egyik lába olyan volt mint az emberi láb, s a másik mint a tehén lába. Ő azután kérdezé tőlük: «mit csináltok ti?» Ők felelék: «mi ónt olvasztunk a szemünkbe.» Ő mondá: «olvaszszatok az én szemembe is.» Azok, mikor megolvasztották az ónt, mondák: «hajtsd le a fejedet!» — Beleöntötték azt a forró ónt a szemébe. Ő elszaladt jajgatva: «magam tettem magamnak, magam tettem magamnak!»

DR. SZINNYEI JÓZSEF.

¹⁾ Hölmölä mesebeli falu, melynek lakosairól sok efféle adomákat beszélnek.

0. Donner: Die gegenseitige verwandtschaft der finnisch-ugrischen sprachen. Helsingfors 1879. — 158 l. 4-ed r.

A fentírt munkában Donner az ugor (szerinte: «finn-ugor») nyelvcsoport elágazásáról való saját nézetét fejtegeti és igyekszik azt bizonyítékokkal támogatni, még pedig úgy, hogy nemcsak egyes nyelveknek bizonyos hangalaki egyezéseit akarja tekintetbe venni, hanem sokkal nagyobb súlyt az alaktani egyezéseknek tulajdonít. Tárgyánál fogva mindenesetre érdekes munka ez, s mint ismertetője csak örülhetek, hogy közvetlenül a magam ugyane kérdést tárgyaló dolgozata («Verzweigung der ugrischen sprachen» 1879) Donnert annak megírására indította. Igaz hogy Donner nézete az ugor nyelvek elágazásáról lényegesen eltér az enyémtől, s ezt ugyancsak tönkre teszi, a mennyiben magát az alapot, a melyre építettem (l. NyK. XV, 157. s köv. ismertetését), elégtelennek nyilvánítja — s ennek ellenében a magáét szélesebb, vagy szorosán véve másnemű alapra fekteti. De ily nagy veszedelem közt, mely egy egész hasonlító ugor alaktan részleteivel a *ú(ny)*-s és *n*-es ugor nyelvágaim egyszerű különbözősét csaknem agyon nyomogatja, mégis örülök azon, hogy már nem kell magamnak keresnem a nézetem ellen netalán fölhozható nehézségeket, hanem van, a ki bőven ellát a czáfolni valókkal.

Hogy a t. olvasó eleve is tudja, miben áll a fönnforgó nézetkülömbőség, ide iktatom az ugor (ill. «finn-ugor») nyelvek elágazásának Donner szerint való átnézetét:

I. Ugor ág:

1. osztják (dialectusok: Irtismelléki, szurguti, északi-osztják);
2. vogul (Szoszva-melléki v. északi, kondai vogul);
3. magyar.

II. Finn ág:

- a) Permi osztály: 1. zürjén és permi., 2. votják.
- b) Volgai-balt osztály:
  - a) Volgai rész: 1. cseremis; 2. mordvin (erza és moksa-mordvin);
  - β) Nyugati-finn rész: 1. lapp (oros, norvég és svéd lapp);
2. iv; 3. vepsä; 4. észti; 5. vót; 6. finn (Suomi).

Az osztják, vogul és magyar nyelvek az én osztályozásom

szerint is egyazon főágból valók (északi-ugor), csakhogy az egymáshoz igen közel álló osztjakot és vogult a magyar ellenében csak egy főnyelvvé foglalom össze (vogul-osztják nyelv). De az én nézetem szerint ugyanezen ághoz csatlakozik Donnernek «finn ágából» az egész permi osztály (nálam: zürjen-votják főnyelv) meg az ő «nyugati-finn» nyelvei közül a lapp nyelv. Csak annyiban egyezünk megint, hogy a cseremis és mordvin nyelvek egybetartoznak a szorosabb értelemben vett finnséggel, a melynek egyes képviselőit azonban (lív, vepsä, észti, vót, szuomi) csak az egy *finn* főnyelvnek dialectusainak veszem. Hogy Donner a lapp után mindjárt a lív-vel (egyik finn dialectussal) folytatja az elésorolást, azt akarja jelenteni (a mint az elágazásról adott képlete is mutatja), hogy a lapp nyelv közvetlenül a lívhez csatlakozik (a képleten egyazon ponton válnak ki a «nyugati-finn» rész-ágból), s ezzel Donner azt állítja, hogy a lapp nyelv, nem csak hogy a «nyugati-finn» ághoz tartozik, hanem annyira finn nyelv, mint akár melyike az úgyn. finn dialectusoknak. «Öfversikt of den finsk-ugriska språkforskningens historia» (1872) című munkájában legalább külön vette volt a lappot a többi finnség ellenében; most egészen visszatért Castrén-nak ethnographicus osztályozásához (Ethnologische Vorlesungen 91. l.), melynek 4. pontja: «Die finnischen Völker, welche aus Finnén, Ehsten, Lappen, Ingern, Liven und Tschuden bestehen.»¹⁾

Donner, a mint már említettem, nyelvélágazási theoria megalapítására általában elégtelennek tartja a hangalaki kriteriumot,

¹⁾ Megjegyzem, hogy Donner a fent közölt elágazási átnézetet is «ethnographicus» alakban adja («Ostjaken, Vogulen, Magyaren, stb.; Russische, norwegische und schwedische Lappen; Liven, Vepsen stb.). Ez ilyen alak, azt hiszem, nem alkalmas, a hol «nyelvek» s nem «népek» viszonyairól van szó. A nyelvek viszonyainak tisztán nyelvészeti megállapításának veheti hasznát bár, ha tudja, és a menyire tudja, az ethnographia vagy épen a történelem; de a nyelvész maga nem bánja, akármilyen vérből eredő valamely nyelv népe. Miatta állithatja valaki, hogy esupa török vér volt az a magyar nép, a mely ezelőtt ezer évvel Pannoniába költözött: azért mégis csak ugor nyelvet hozott magával; s a finn népen sem vizsgáljuk, hogy mennyi germán vér lüktet ereiben. S mivel a nyelvésznek joga van, hogy csak a maga dolgát nézze, nem helyesen hibáztatnak engem Hunfalvy és Donner (5. l.), hogy a vogul-osztják, magyar, zür-

hanem ezen kívül, sőt inkább mintsem ezt, számbaveendőnek állítja a grammatikai alakok meg a szókincs kisebb-nagyobb egyezését. Ebbeli alapnézetét a 8. lapon így mondja ki: «Ein isolirt stehendes lautverhältniss, obwohl bemerkenswert wie das anlautende palatale *ú*, ist doch nicht für sich hinreichend, um danach die verwandtschaftsverhältnisse und geschichtliche verzweigung der finnischen völker (talán: sprachen?) zu construiren. Es ist zu diesem zwecke für die organisation des sprache nicht durchgreifend genug, und kann ohnedies, wie manche andere übereinstimmungen in der entwicklung verwandter sprachen, von umständen abhängig sein, die nur noch unvollständig bekannt sind. Wiewohl bei sprachlichen combinationen das lautsystem eine wichtige rolle spielt, muss doch der vergleich in noch höherem grade die grammatischen formen berücksichtigen, da diese von der gegenseitigen stellung der betreffenden sprachen ein viel sichereres zeugniss ablegen». . . «Um aber massgebend zur aufstellung einer verzweigungstheorie zu sein, müssen jedoch übereinstimmungen auf allen drei gebieten vorhanden sein: die beweiskraft der drei momente: *laut*, *form* und *wort* beruht auf der relativen menge derartiger vorhandener übereinstimmungen, wie sie nicht in anderen sprachen vorkommen.» — Csak azon kell csodálkoznunk, hogy Donner a «tökéletlenül ismeretes körülmények», melyek szerinte nem csak hangalaki, hanem másféle egyezésekre nézve, tehát grammatikai alakbeli és szókincsbeli egyezésekre nézve is, fönnforoghatnak, egyáltalában el nem riasztották minden nyelvészkedéstől, s különösen nyelvtárgazási theoria fölállításától vagy védelmezésétől. Egyébiránt Donner «in praxi» a maga hármas elvét vagy követelését csakhamar szem elől veszi: nem találom pl. sehol sem az ő elég hosszú könyvében, milyen jellemző hangalaki egyezéseknél

---

jén-votják, mordvin stb. hét rokonyelv közös elnevezéséül az «ugor (ugrisch)» nevet választottam, a melyhez csak holmi gyér és határozatlan történeti emlékezesek fűződnek. Neveztem volna bár «finn (finnisch)» nyelveknek, ha ez a név nem volt volna már egy bizonyos nyelv elnevezésére lefoglalva. Ezért és különben is mindig alkalmatlan marad a Donner-féle köznevezet «finn-ugor (finnisch-ugrisch)», s nem teszi jobbá hogy más nyelvcsaládot is hasonló alkalmatlan névvel kereszteltek («indo-germanisch» vagy «indo-europäisch»).

fogva tartozik a permi osztály (zürjén-votják) egybe a volgai-balt osztálylyal, különböztvén a vogul-osztjától és a magyartól; sem a szókincsbeli egyezést nem mutatja föl nagyobbnak a zürjén-votják és a finn között, mintsem zürjén-votják és a vogul-osztják vagy a magyar között. Teljes jogunk volna már csak ezért is mondani, hogy theoriája a főágak megállapításában nem levén kellőleg megokolva, ugyanesak az ő elvei szerint nem fogadható el alaposnak. Másrészt megint Douner, a ki északi-ugor nyelveim közös *n*-jére semmit sem hajt, megint elég jellemzőnek tartja a tudvalevőleg igen változékony vocalisok bizonyos egyezését, hogy arra a lapp és liv nyelvek külön-egységét építse (25 l. «Die beinah vollständig regelmässige vertretung der finnischen diphthonge durch ähnliche laute oder lange vokale im Lappischen und Livischen ist ein beweis für eine gemeinschaftliche entwicklung derselben während einer früheren sprachperiode»). Itt tehát a hangalaki momentum többet nyom nála mint a grammatikai alaké; mert csak nem vélheti komolyan jelentős alaki egyezésnek, hogy a lpS.-nak egy. 1. személyragja (alanyi) *b* megvan a lívben is (ind. praesensben): 135 l. «Das aus *m* hervorgegangene *b* der 1. person im Schwedisch-lappischen findet sich auch im Livischen, welches auch sonst dem Lappischen so nahe steht.» Hiszen a lapp nyelvnek csak egy dialectusa (a lpS.) ismeri ezt a *b*-t, ugyanaz, a mely másutt is az eredeti *m*-et *b*-vel cserélte föl (pl. accusativusrag *b*) és pedig nemcsak a praesensben, hanem a praeteritumban is ismeri ezt a *b* 1. személyragot (pl. *takkab* és *takkib*); világos, hogy ez a változás csak a lapp nyelv dialectusainak keletkezése után ment végbe. E mellett még azt is kell kérdeznünk, hogy a lív *b* (pl. *tapāb*, *tapab* «agyon ütök») csakugyan eredetileg 1. személyrag-e? Mert az a körülmény, hogy ez a *b* alak egyszersmind 3. személy (=észtt *b*, szuomi *pi*) meg az, hogy csak a praesensben fordul elé ilyen *b*, a hol a többi finn dialectusok is élnek *-b* (*pi*) végraggal (praet. 1. és 3. *tapīs* v. *tapis*, cond. 1. és 3. *tapāks* v. *tapaks*), nagyon hihetővé teszi, hogy a lív nyelv csak a *tapab*-féle 3. személyalakot kiterjesztette az 1. személyre is (a mint pl. az észtt nyelv még nagyobb mértékben a 3. szem. alakú tagadó *ei*-t általánosította: pl. *ei ma jō*, *ei sa jō*, *ei ta jō*; *ei meie jō*, *ei teie jō*, *ei nād jō* = f. *en juo*, *et juo*, *ei juo* stb.)

«Wiewohl bei sprachlichen combinationen das lautsystem

eine wichtige rolle spielt, muss doch der vergleich in noch höherem grade die grammatischen formen berücksichtigen, da diese von der gegenseitigen stellung der betreffenden sprachen ein viel sichereres zeugniss ablegen.» Igen, ha arról volna szó, hogy bizonyos nyelveknek meg csak egyáltalában rokon voltukat, egyazon alapnyelvtől való eredetüket bizonyítsuk. Azt látja mindenki, hogy ha két nyelvnek ugyanazon hangzói vannak és hasonló hangváltozások fordulnak elé bennük — a nélkül hogy szó- és alakegyezés is volna kimutatható — az a két nyelv még nem tartható azért rokonnak; hiszen a nyelvhangok és változásaik közös physiologiai alapon nyugosznak, s így nem-rokon nyelvekben való egyezésük nem volna nagy csoda, noha tényleg efféle csak részletekre nézve tapasztalunk (pl. *z*-ből elváltozott *r* van a török nyelvekben, különösen a csuvasban, meg a latinban és a germán nyelvekben; *s*, *z*-ből vált *h* a görögben, a finnben és a burjat nyelvnek niszneudinszki dialectusában; a németnek is vannak az *a e i o u ö ü* vocalisai úgy mint a finn nyelvnek vagy a magyarnak, stb.). E tekintetben, t. i. a nyelvrokonság bebizonyítására nézve, a «lautsystem»-nek egymagának nincs fontossága, noha különösségei efféle bizonyításban is számba jöhetnek (a mint pl. az önhangzó-illeszkedés jellemző az összes altaji nyelvekre nézve, vagy a szókezdő *r* sűrűbb használata megkülönbözteti az ugor nyelveket a többi altajiságtól). De az ugor (vagyis finn-ugor) nyelveket csak rokonnak tartja Donner, — olyanoknak, a melyek egyazon alapnyelvnek újabb képviselői, s ez alapnyelvnek bizonyos kifejlett szerkezetét, annak megszerzett szókincsét és grammatikai alakösszegét külön-külön ismételve elénk tárják — igaz, hogy nem egyenlő teljességgel s nem külső (hangalaki) külön-külön változások nélkül, s végre nem minden külön-külön megszerzések nélkül — a mi által épen «külön nyelvekké» váltak. De a föladat, a melyre mi (úgy mint Donner és én) vállalkoztunk, nem az ugor nyelvrokonság bizonyítása, hanem azon történeti nyelvegységek megállapítása, melyek az ugor nyelvek mai többsége és az ugor alapnyelv hajdani egysége közt állottak = ugor nyelvek elágazása. A föladatból azonban bátran kirekeszthetjük a legújabb idők (azaz aránylag még nem nagyon régen megszűnt) nyelvegységek megállapítását vagyis a dialectusok egybetartozását, a mely különös bizonyításra nem szorúl, hanem első tekintetre is világos,

még pedig csakugyan az egész szókincsnek és grammatikai alakösszegnek, veszteségestül megszerzésestül, nagyon kevés híján való egyezésénél fogva. Nem kell tehát abban fáradoznunk, hogy a Moksa- és Erza-mordvint egy mordvin nyelvnek bizonyítsuk; sem azt nem kell fejtegetnünk, hogy a lpS. lpF. lpE. lpR. nyelvek az egységes lapp nyelvet alkották valaha. Sőt még azt is fölismertjük csak amúgy könnyeden, hogy a zürjén nyelv (hozzá értve a permi dialectust is) meg a votják még nem távoztak el nagyon a dialectus-nyelvek szoros egybetartozásától, s szintig az osztják meg a vogul nyelv, s így a zürjén-votják meg a vogul-osztják nyelvegységek különös bizonyítását teljesen fölöslegesnek tartjuk. Donnernek úgynevezett «nyugati-finn» nyelvei közül az öt utolsó: a liv, vepsä, észt, vót és finn (szuomi) nyelveket szintén egy nyelvet tevő dialectusoknak fogja elismerni minden elfogulatlan nyelvész, a ki e nyelvek szókincesit és grammatikáit csak egyszer is átnézte, s álmélnodni fog Donnernek furcsa fölfogásán, mely szerint a lapp nyelv is mint egyenlően egyező társ az öt finn nyelv egységéhez tartoznék és pedig (a mi még külön is csodálatos) ezek egyikével, a livvel, külön egységet képezett volna (l. fent 121. l.). Ez merő ellenmondás. Mert Donnernek ezen állítólagos liv+lapp egységet nyilván ellentétbe kellene tenni a vepsä + észt + vót + finn (szuomi) egységgel, s hogy lehetne azután a lapp nyelv mint hatodik társ részese a finn egységnek? Bárhogy ítéljük is a lapp nyelvnek a liv (de egyszersmind az észt, vót, vepsä, szuomi) nyelvekkel való tetemes egyezéséről (a miről még alább lesz szó) — de annyi tény, a mely bizonyításra sem szorúl, hogy a liv nyelv sokkal nagyobb mértékben egyező a többi finn (észt, vót, vepsä, szuomi) nyelvekkel vagy dialectusokkal (még pedig hangalakra, az összes szó- és grammatikai alak-kincsre nézve) mintsem a lapp nyelvvel vagy ennek bármelyik dialectusával; hogy tehát mégis csak egy lapp nyelvegység áll a finn dialectusok egysége ellenében, bármilyen legyen is e két egység rokonsági viszonya. Maga Donner is végre kénytelen e nagyon is szemmel látható tényállást elismerni. Munkája végén ugyanis (155 l.) azt találja, hogy a nyugati-finn ágból legkorábban válik ki a lapp nyelv — a mely bár «in mancher hinsicht dem Livischen am nächsten steht, was wohl daraus zu erklären ist, dass diese sprache ihm (dem Lappischen) in der lostrennung zunächst folgte. Es würde uns zu weit

führen, eine eingehende prüfung der gegenseitigen stellung des Livischen, Wepsischen, Estnischen, Wotischen und finnischen jetzt vorzunehmen. Im weiterem sinne bieten sie dem Forscher eigentlich nur dialektische abweichungen.»

Lássuk immár, hogyan lehet a régibb ugor nyelv-egység-eket, vagyis a külön ugor főnyelvek szorosabb egybetartozásait, megállapítani. Ezek már nem olyan nyelvek, mint a dialectusok, hogy többjében a szókincs és grammatikai alak-kincs csak «kevés híján» egyező volna. Ellenkezőleg, az ugor főnyelvek — ha egyelőre a lapp és finn nyelvek viszonyát nem tekintjük, a melynek a maga külön okait is meg lehet mutatni, — minden eredeti azonosság mellett igen élesen különböznek egymástól, sokkal jobban mint pl. a török nyelvcsoportnak bármely két tagja, a mit pl. szó-kincsükre nézve mindjárt bizonyos konkrét tárgyak elnevezésére használt szók nagyobb többfélesége által (= nagyobb synonymum-válogatás [synonymen-wahl] által) tüntetnek föl. Így pl. a török nyelveknek a következő tíz testrészt csak egy-egy szavuk van:

1. Kopf: *baş*, jak. *bas*, csuv. *poš*
2. fuss: *ajak*, jak. *ataç*, csuv. *ora* (ebből: *azak*)
3. hand: *el*, *ilik*, jak. *ili*, csuv. *ala*
4. mund: *ařiz*, jak. *uos*, csuv. *šuar*
5. ohr: *kulak*, jak. *kulqāç*, csuv. *çolça*
6. hals: *bojun*, jak. *moj*, *mojun*, csuv. *mij*
7. herz: *jürek*, jak. *süräç*, csuv. *çirü*
8. zunge: *til*, *dil*, jak. *tıl*, csuv. *çilü*
9. haar (crinis): *sač*, jak. *as* (*sas* h.), csuv. *süs*

10. haut, fell: *tiri*, *deri*, jak. *tiri*, csuv. *tir*. — De az ugor nyelvekben csak három ily elnevezésre találjuk ugyanazt a szót, és pedig csak hat nyelvben a hét közül: 3. «hand» (általában: *käte*, *ked*, *kéz*, *kat* stb. — de osztB. *još*); 5. «ohr» (ált. *pelje*, *fül* stb. — de finn. *korva*); 7. «herz» (ált. *sydäme*, *sölöm*, *šüm*, *szív* stb. — de lapp. *vaiðmo*), — a többire három és háromnál több szót találunk, a «fuss»-ra épen hat, vagy ha tetszik hét külön szó van: *jalka*, *jol* — *kur* — *kok*, *kuk*, — *pid*, *pod* — *pilge* — *lajl* — *láb* (ez utóbbi nézetem szerint a vog. *lajl*-val egyeredetű: * *lál-b* h., MUGSzótár 677 l.). Más fogalmak szavai is tüntetik föl e jelenséget: az egy török *kara* «schwarz» ellenében az ugorságban: *fekete*, *pegde* — *musta* — *šöd*, *čappad* — *sēmel*; az egy tör. *ak* «weiss» ellenében:

valkea, vielgad — jezid — tödi — novi, nova. Még meg lehet említeni, hogy a számnevek azonsága és azonos szerkezete a török nyelvekben csak a 40-en szakad meg, míg az ugor számnevek teljes azonsága nem terjed a 7-en túl (kivéve az idegen eredetű 100-at: *sata, száz* stb.).¹⁾

Látni való, hogy az ugor főnyelvek már jó régen egymástól külön vannak válva, úgy hogy ráérttek jobban egymástól eltérő külön jellemet ölteni, mintsem pl. a török nyelvcsoport tagjai. De még sem hihetjük, hogy az ugor alapnyelvnek egysége mindjárt egyszerre hét külön irányban szétvált, hanem kevesebb számú különfejlődést kell fölvennünk, a melyekből a mostani hetes többféleség újabb szétválás által keletkezett. Annak megítélésére, hogy mely nyelvek voltak valaha egy ilyen első rendű különfejlődésben (mondjuk: u g o r - á g b a n) benne foglalva, több egyes nyelvben olynemű közös momentumokat kell megtalálnunk, a melyek csakis egy öreg-ág tartama alatt keletkezetteknek bizonyíthatók; a melyek nem olyanok, hogy már az ugor alapegységéből örököltnek mondhatók — úgy hogy az e momentumokat föl nem mutató nyelveken e tekintetben csak veszteséget kellene constatalnunk; a melyek még olyanok sem, hogy akár csak az egyes nyelvek külön élete alatt eléállottaknak tarthatnók — az illető nyelvek abbéli egyezését esetleges találkozásnak vagy rendkívüli egymásra hatásnak (kölcsonvételnek) ismervén föl.

Donner az ily momentumokat, a melyek egy bizonyos öreg-ág volt tartamára utalnak, első sorban a grammatikai alakoknak több nyelvben észlelhető kiválóbb egyezésében találja, s in praxi is az ő saját theoriáját csakis e nemű egyezésekre építi. Ez első tekintetre igen czélszerű eljárásnak látszik: hiszen a grammatikai alakok «kevés híján» való azonosságát megkívánjuk a dialectusokban; lehet tehát «valamivel több híján» való ily azonosságból az «azon öreg-ágbeli» eredetet is deducálni. De jobban megnézve, itt a pusztá egyezés ténye még nem jelent sokat. Az úgyn. grammatikai alakok végre bizonyos functióval járó szórészek s így egye-

¹⁾ Lásd ezen értekezésemet: «Bemerkungen über ugrische sprachvergleichung» (Verhandlungen der XXIX. Versammlung deutscher Philologen in Innsbruck 1874: 191. l.)

zésük is csak a nyelvek többi anyagbeli egyezéséhez csatlakozik, jelesen a fogalom-jelentés funkcióját viselő szók egyezéséhez. Szókincsbeli egyezésekre még Donner sem meri az ugarság öreg-ágait alapítani (legfeljebb a lapp és finn nyelvek egységét), mert tudja, hogy jó régóta különvált nyelvekben a szókincs egyezése külön-külön veszteségek által fogyatkozott, s hogy tehát abból, hogy bizonyos szók több nyelvben közösen megvannak, még korántsem következik, hogy a többi nyelvek, a melyekben most hiányoznak, soha sem éltek ugyanazon szókkal (illetőleg az e nyelveket megelőző öreg-ág). Hiszen különben azt kellene hinnünk, hogy az alapszó-teremtés még az ugor különágakban folyt, s még nem fejeztetett be magában az ugor alapnyelvben, a mely pedig már eléggé kifejlett szóképzést is mutathat föl. Bizonyos szókincsnek közös megőrzése (el nem vesztese) csak úgy bírhatna némi öregág-mutató erővel, ha a külön egyezések roppant nagy számmal múlták fölül a minden más nyelv-combinatióra utaló külön-egyezéseket. De csak «némileg» való bizonyító erejükkel még sem tennének az öreg-ágak meghatározására alkalmas alapot; mert még az is jön számba, hogy az egyezésnek egy része akár csak kölesönvétel útján (az egyes nyelvek külön korában) jöhetett létre. — Ugyanazon okból, a melynek főleg az egyes rokonnyelvek szókincsbeli különbözősét kell tulajdonítani, erednek a grammatikai alakokra nézve is az egyes különnyelvek közt eltérések. A külön nyelvek ugyanis szenvedtek a grammatikai alakokban is fogyatkozást, a mely lehetetlenné teszi, hogy már «sok híján való» pusztá egyezésükre öreg-ágak meghatározását építsük. A finnben pl. van két nomen-possessorisképző: *-ise* és *-va, vä*, a mordvinban pedig (a melyet Donnerrel egyezőleg a finnhez csatlakozó nyelvnek nézünk) csak az utóbbinak a mása használatos (< *u*, *-i* vagy *ov*, *ev*), míg a magyarban megvan mind a kettő (*-s* és < *ú*, *ü*), de a vogulban megint csak a *-va, vä*-nek megfelelő *-b* (*p*). E részlet tehát finn-magyar meg mordvin vogul-osztják egységekre vallana. Megint a lapp, finn és magyar nyelvekben van rendes használatú *-mb* (*bb*, *b*) képzős comparativus, a mordvinban és cseremiszbén még egy kis nyoma van, de a zürjén-votjákban meg a vogul-osztjákban semmi nyoma sincs: e szerint megint a Donner-féle finn-ágból ki kellene rekeszteni a zürjén-votjákat s helyette a magyart befogadni. Megint a finnben

(kivéve néhány dialectust), a cseremiszenben, a magyarban és a vogulban van *-n* képzős potentialis alak (*antane-*, *adna* stb.), de nincs meg a mordvinban sem a zürjén-votjákban, úgy hogy a szerint e kettőt kellene a Donner-féle finn ágból kirekeszteni s helyükbe a magyart és a vogult iktatni. S ha csak amúgy könnyeden vesszük a mai alak egyezését, még csodálatosabb combinatiókra kell vetemednünk: az észtnék és a lívnek (két finn dialectusnak) van *s*-es praeterituma is, szintígy a cseremiszennek (*-š*) és a vogul-osztjáknak: tehát észtn-lív + cser. + vog.-oszt. egység; szintígy a zürjénnek (de nem a votjáknak is) van 2. személyragja (alanyi) *n*, csakúgy mint a vogul-osztjáknak: tehát zürjén (de nem egyszersmind votják) + vogul-osztják egység. Ennyiből is láthatjuk, hogy a grammatikai alakok pusztá egyezéséből igen sokféle nyelv-combinatiót lehet következtetni, a melyek egyike megsemmisíti a másikat. Az alakok száma amúgy sem oly nagy, hogy valamely combinatio részére az egyezések határozott többségét reménylhetnők. Azt pedig, hogy csak egy bizonyos (eleve fölvetett) combinatio mellett szóló alak-egyezéseket nyilvánítsuk «jelentőseknek, fontosaknak», s a netalán ellenkező egyezéseket brevi manu «jelentékteleneknek» ítéljük, a mint (elég kényelmesen) többször Donner teszi: — sehogy sem tarthatom komoly tudományos bizonyító eljárásnak.¹⁾

¹⁾ Donner 136. l.: «In den finnischen mundarten und im Lappischen endigt der infinitiv ursprünglich auf *ta, t*; ... eine infinitivform auf *ta* kommt aber schon im Nordostjakischen vor (*ji-ta* werden); das Irtisch-ostjakische bildet den inf. mit *-dai, tai, ta*, der Surgutdialekt mit *-daga, taga, ta*. Auch sonst [jelesen hol?] findet man formen, die auf eine bildung mit *ta* zurückgeführt werden können. Dieser umstand ist aber ebenso wenig wie der infinitiv auf *ni* im Magyarischen und Syrjänisch-wotjakischen ... ein beweis für eine engere verwandtschaft grade dieser sprachgruppen». Tehát a finn + lapp egyezés ér valamit, ugyanazon egyezés a lapp + osztjában nem ér semmit! Meg szakasztott ilyen egyezés a zürjén-votják + magyarban szintén nem jelent semmit! Pedig nem mutatja meg, hogy a lapp + osztják meg zürjén + magyar egyezések, valamely külön körülmények miatt, csak látszaton alapúlnak, a mint ezt fentebb a lapp és lív *b* első személyragra nézve láttuk (a miben pedig D. jelentős egyezést ismer föl). — 150 l.: «Eigentümlich ist das zusammentreffen des Syrjänisch-wotjakischen mit dem Magyarischen darin, dass jene sprachen in der 1. pers. sing. (praes. und praet.) des negativen verbumb! *g* anwenden, während das

Mindig fönntartva, hogy a (szorosabb értelemben vett) finn nyelv és a lapp nyelv kivételes viszonyáról, a melyet Donner mérőben tagad, még külön fogunk szólni, — azt kell mondanunk, hogy az ugor főnyelvek a szorosabb dialektikus rokonságtól már annyira távol állanak, hogy öreg-ágak szerint való egybetartozásukat nem lehet akár szóknak akár grammatikai alakoknak több egyes nyelvben egyezőleg megvoltából és a többiben meg nem voltából eldönteni. Az ebbeli egyezések kelthetnek bár a nyelvek egybetartozását illetőleg bizonyos subjectiv nézeteket, de nem bírnak kényszerítő bizonyító erővel. Meg is mutatja ezt Donnernek az ilyenekre fektetett demonstratioja, mely át meg át van hatva az eleve szerzett subjectiv nézetétől. Ő bár elégtelennek tarthatta az én teoriám alapját, de azért ő nem áll «tabula rasa»-ra s nem vizsgálja praecoccupatio nélkül, saját elvei szerint, az összes ugor főnyelvekben a hangalakbéli szókincs- és grammatikai alakbéli egyezéseket, az egybetartozás iránt fölmerülő nézetnek úgy mellette mint ellene szóló jelenségeket mérlegelvén: ő csak az eleve szerzett nézet szemüvegén át szemléli az ugor nyelveket, jobbadán csak azt látván s általában csak azt becsülvén, a mit látni ohajt, mert nézetének kedvező. Jellemző e tekintetben saját vallomása, hogy nem is akarja valamennyi ugor nyelveket mindenben egyaránt figyelembe venni vagy hogy bizonyos pontokra nézve a félig-meddig való «szemlével» is megelégszik.¹⁾

Magyarische in der subjektiven konjugation k hat... Jedenfalls kann auch diese vereinzelt übereinstimmung für die verzweigungstheorie nicht massgebend sein». Miért nem? Mert Donnernek nem illik a teoriájához. Ha igazán oly «vereinzelt» volna ez egyezés, a mint D. mondja, azért nem vesztene jelentőségéből, a mely csak öregbedik a különös volta által.

¹⁾ Donner 9. l. : «Mit diesem ausgangspunkt werden wir die verwandtschaftsverhältnisse der finnisch-ugrischen sprachen nach den genannten drei momenten näher prüfen... Wir lassen dabei die ferner [mitól? kitől?] liegenden sprachen, Ostjakisch, Vogulisch und Magyarisch etwas bei seite, uns vornehmlich an den Finnischen zweig (inclusive Lappisch) und die ihm näher liegenden [sic! még a «prüfung»-nak előtte] Permischen sprachen haltend.» — 60. l. «Ich habe hier nur solche suffixe aufgezählt, an welchen entweder das Lappische sich dem Finnischen bei weitem näher stellt als den übrigen verwandten oder welche nur bei diesen vorkommen». — 98. l. «Nach dieser auseinandersetzung mehrerer kasusverhältnisse in den verwandten sprachen tritt schon die ursprüngliche deklination der

A végett, hogy több ugor főnyelvet egyazon öreg-ágból valóknak bizonyítsuk, e nyelvekben bizonyos olyan jellemző közös jelenségeket kell fölfedeznünk, a melyek substratumai a többi (nem azon ágbeli) nyelvekben is megmaradtak, de itt nem tüntetik föl azon jelenségeket — a melyeket ennél fogva az előbbi nyelvek egy ágbeli fejlődésének kell betudnunk — föltéve, hogy a jelenség közössége elég különös, úgy hogy az esetleges találkozás fölvételét is kizárja. Kereshetünk ily jelenséget bár a változó hangalakon kívül is, pl. a szójelentések fejlődésében meg a grammatikai alakok functióinak esetleg tapasztalható tágulásában és szorosbulásában, vagy több alak combinált használatában, ha ilyenekre nézve több nyelvben közös eljárást (= együtt folyt történetet) tapasztalhatunk. Mindenesetre történeti momentum az, hogy ha valamely «ponere»-szó azután «facere»-t is jelent (úgy mint a m. *tev-* ige) s ha bizonyos nyelvekben a «facere» jelentés már szintén megvan közösen vagy épen csakis ez divatozik; vagy teszem, ha ugyanazon «ventus, flatus, vapor» szó több nyelvben «anima»-t jelentene, mint a m. *lélek* (vog.-oszt. *lil*, zürj. *votj. lol, lul*) = f. *lőlyly* «vapor», míg a f. *henge* «flatus aeris» és «anima» a vog.-osztjában még csak «sűrű levegő» (vog. *seng* köd, pára, oszt. *čenk, šank* pára, izzadság, hőség), s a magyarban (*ég: ege-t*) «aer». Másodfokú functiót tüntet föl pl. a mordvin inessivus instrumentalisnak használva (*vedse* vízzel, pl. keresztelni) s jelentene az valamit, ha az azonalakú finn inessivus (pl. *vedessä*) szintígy használtatnék. A finnben meglehetősen gyakori egy hosszú *-skendele* frequentativ képzőalak, a mely összefoglalt három frequ. képzőből áll; ezek ugyan külön vagy kettősen combinálva fordulnak elé másutt is, de figyelemre méltó lenne, ha a különös hármast *sk-nd-l* is még a finnen kívül rendes divatú volna; ugyanezt mondhatnók pl. a halmozott diminutiv képzésekről, a milyen pl. a magyar *-cs-ka*, melynek ellenében a finnben épen a megfordított rendben összekapcsolt

---

finnisch-ugrischen grundsprache in vieler hinsicht klar vor uns. Wir lassen dann alle diejenigen suffixe bei seite, welche jetzt nicht näher untersucht wurden, die aber in ähnlicher weise zu mehreren gemeinschaftlichen exponenten führen würden». Pedig annak, a ki az ugor öreg-ágakat a grammatikai alakok egyezéséből akarja demonstrálni, tartozó kötelessége, hogy számot adjon mind arról, a mi már az ugor alapnyelvben megvoltanak kifejthető és bizonyítható.

-kaise (-ka-kse) áll. — De ha az efféle, a szójelentéseket és alakfunctiókat illető jelenségek bár történeti momentumok, még sem igen szolgálhatnak alapul a mí öreg-ágaink meghatározására. Bizonyos alapjelentésben szorosán véve már benne rejlik a másodfokú jelentés is, s nem kívántatik annak több nyelvben kifakadására szükségképen a közös nyelv-fejlődés; hiszen innen van, hogy hasonló jelentés-fejlődést merőben nem-rokon nyelvekben is találunk. Az a gyakorlati nehézség is van, hogy a legtöbbször nem lehet a jelentések fokait szigoruan egymástól elválasztani, vagy csak azt is eldönteni, hogy melyik az első jelentés, melyik a másodfokú. E nagyon siklós kriterium alkalmazásával az ugor nyelveknek majd ilyen majd olyan öreg-ágait kellene fölvennünk s végre egyik combinatio mellett sem lesz a bizonyítékok határozó többsége reménylhető. Ha pl. a magyart, a *tev*- ige «facere» jelentésénél fogva még a finn mellé kellene soroznunk, a m. *lélek*-nek a vog.-oszt. és zürjén-votjakkal egyező «anima» jelentése megint fölbontaná a finn-magyar egybetartozást. — Nem különbben vagyunk a gr. alakok functió-változásával. A legtöbb grammatikai exponens értéke már az ugor alapnyelvben állapotott meg, s még hozzá sem sejtethünk, mik voltak az illető értékek megelőzői; biztosan tudható változások rendesen csak egyes nyelvekben mutatkoznak (tehát külön életük korából, pl. a mordvin inessivusnak instrumentalis értéke) vagy épen csak az illető categoria egyes példáin (pl. a frequentativum szolgál «conativum»-nak a mord. *mišende*- «feil haben» azaz «verkaufen wollen» igében, míg *sašindī*-csak «oft kommen»). Hogy valamely exponens-combinatio (a milyent megint csak nagyon gyéren találunk egyezőleg egynél több nyelvben), mennyire esetleges lehet, mutatja pl. a mord. *-kšne* combinált frequ. képző = finn *-sk + nd*, de a mely mint megszokott egység csak egyik keleti finn (vepsä) dialectusban divatos (*-škande*) s így csak a finnség különválása óta állapotott meg.

Mindezek ellenében találunk az öreg-ágak meghatározására szolgálható, biztosan megfogható jelenségeket, a melyek szintén közösen megmaradt substratumokon mutatkoznak, a hangalak eltéréseiben, illetőleg ez eltérések több nyelvben közös vagy nem-közös voltában. A hangalaki eltérés, mely pl. két rokon nyelvben meglevő azonos szón mutatkozik, egy történeti momentumot foglal magában: azt, hogy vagy az egyik vagy a másik nyelvben vagy

akár mind a kettőben az illető szón hangváltozás esett meg, mert az egy alapnyelvben csak egyféle alakja lehetett. A rokon nyelvek fejlődése magával hozza, hogy ugyanazon eltérés más-más szókon is mutatkozik, a melyekben ugyanazon eredeti hangalaki elem (hangzó) azonos körülmények közt fejlődhetett — úgy hogy az azonos eltérés esetei az egyes nyelvnek bizonyos hangalaki saját-ságát (jellemvonását) alkotják. Így pl. a magyar nyelvnek hangalaki saját-sága a szókezdő *f* (*fa, fej, fél-, fon-* stb.) a finn vagy más ugor nyelv kezdő *p*-je ellenében (f. *puu, püä, pelkä-, puno-* stb.); a csuvas nyelvet jellemzi a szóközépi *l* más török nyelvek *š, s*-je ellenében (csuv. *pilik öt, col kö, šil fog = biš, taš, tiš* stb.) valamint az igen nagy számmal *z*-ből fejlődött *r* (pl. csuv. *sakkir nyolcz, tuyyur kilencz, šür száz = osz. sekiz, dokuz, jüz* stb.); a magyar meg a zürjén-votják nyelveket jellemzi a kétféle (kemény és lágy) explosiva mint szókezdőhangzó (más-más szavakban). Mint a nyelvrokonságbeli öreg-ágak megállapítására szolgálható kritériumok pedig az efféle hangalaki saját-ságok annál fogva jeleskednek, hogy teljességgel nem kölcsön-vehetők, úgy mint a szókincs vagy akár a grammatikai alak; mert ezek jelentenek vagy érnek valamit, az egyes hangzó és változása pedig nem jelent semmit, sőt egészen kivülről esik a nyelvtudatnak, nem tesz a kölcsönvételre (mely itt egészen czéltalan volna) alkalmas (bizonyos tartalommal bíró) objectumot.

Magától értetik, hogy mint kritériumnak a hangalaki saját-ság közösségének is előbb meg kell vizsgálnunk a bizonyító erejét, mielőtt belőle az illető nyelveknek azon-öregágbeliségét következtetjük. Meg kell vizsgálnunk különösen arra nézve, hogy vajjon a saját-ság kelte csakugyan az egyes nyelv különválásán túl esőnek vagyis ennél nem később beállottnak mutatkozik; s ezenkívül még meg kell mutatnunk, hogy a saját-ság közössége eléggé különös is, hogy ne légyen csupán csak a hangváltozásnak véletlen találkozásának tartható. Ez utóbbi tekintetben kivált arra kell súlyt fektetnünk, hogy az egyezőleg több nyelvben meglevő saját-ság egyszers-mind egyező substratumokon (azonos szókon) legyen tapasztalható. Meglehet, hogy nem egy könnyen találunk valamely rokonnyelv-csoport több egyes nyelveiben ily szoros vizsgálat mellett kritériumnak alkalmas egyező hangalaki saját-ságot, a melyre öregágak fölvetését építhetnők; de ha csakugyan ilyet nem találunk, nem az

következik, hogy már most másnemű, természetüknél fogva a bizonyításra elégtelen, mert ellenkező lehetőségeket ki nem záró kriteriumokhoz folyamodjunk, a milyenek a szókincsbeli és grammatikai alakokbeli egyezések (mikor ezeknek már nem lehet csak «kevés híján való» közös megváltót fölmutatni): — hanem az következik, hogy az illető rokonnelv-csoportnak miként volt elágazását, kellő kriteriumok hiányában, nyílt kérdésnek hagyjuk s ne ámitjuk magunkat subjectiv nézeteknek bizonyítható tény gyanánt való fölvételével. Másrészt meg ki kell emelnünk, hogy a hangalaki sajátságoknak több nyelvben tapasztalható olyan közösége, a mely a kifejtett értelemben kívánandó vizsgálatot megállja, egymaga is elég arra, hogy az öreg-ágak reája való alapítását megbírja, s a maga egységében mindenesetre jobb mint alap-kriterium, mint másnemű félig-meddig való kriteriumok többsége.

Hogy jelesen az ugor nyelvek körében több egyes nyelven tapasztalható hangalaki sajátság van olyan is, a mely a kifejtett értelemben nem vehető az illető nyelvek azon-öregágbeliségét jelező kriteriumnak, arra «Verzweigung stb.» című értekezésemben (9. 10. ll.) már magam is utaltam, s pl. fölemlítettem, hogy a nasalisnak *g*, *d*, *b* elől való tűnése, melyet a magyar és a lapp nyelv fölmutat, semmit sem bizonyít, azért mert egyik lapp dialectus (oroszlapp) még nem ejtette el az ilyen nasalist, miszerint a többi dialectusokban csak a lapp nyelv különválása után állhatott be a nasalis-tűnés. Donner tehát nem jól olvasta meg értekezésemnek idézett lapjait, hogy (40. l.) azt írja: «Budenz will auch hier in einen beweis seiner annahme einer näheren verwandtschaft des Lappischen mit den östlichen sprachen finden, indem auch das Ungarische diese neigung zeigt, wie lapp. *addet* = f. *antaa*, estn. *andma*, veps. *andta*, aber ung. *adni*.»¹⁾ — Ugyanezen nasa-

¹⁾ Nyilván mást mondanak az én szavaim (Verzweigung 10. l.): «Ebenso bedeutungslos erscheint das aufgeben des nasals vor explosiven im Magy. und Lappischen, da ein dialect des letzteren diesen nasal noch bewahrt hat und somit der nasalschwund des Lappischen dem sonderleben dieser sprache zuzuweisen ist». Féltre érti Donner azt is, a mit 26. l. mondtam, hogy a déli-ugor ágat egyebek közt jellemzi «im inlaute stärkeres festhalten der nasale vor (weichen) explosiv-consonanten (*ng*, *nd*, *mb*), während solche nasale im Magyarischen und Syrj.-wotjakischen, sowie in den meisten dialecten des Lappischen durchweg geschwunden sind» — mert

lis-tűnés a zürjén-votjáknak is sajátysága, de mégsem hozhatjuk föl zürjén + magyar egység bizonyítására, mert kivételesen még a magyarban is fordul elé nasalisos alak (pl. *játszond-* és *játszod-*, *domb* és *dob*, *dobasz*, *lézzeng-* és *lézzeg-*), s e szerint úgy látszik, hogy e hanggyengülés a magyarban a történeti emlékeket közvetlenül megelőző korszakban, mindenesetre a nyelv különválásán innen, ment véghez.

Az ugor nyelvcsoport két öregágának megállapítására alkalmas hangalaki kriteriumot, a milyent az imént mondottak szerint kívánnunk kell, én («*Verzweigung stb.*» cz. értekezésemben, s még az előtt M. Ugor Szótár 383—87. ll.) abban találtam, hogy az ugarság egyik része szókezdő *n* mellett más-más szókban *ń* (*ny*)-vel is él, míg a másik részének csak *na* szókezdő dentalis nasalisa; még pedig mélyhangú szókban is él ilyen *ń* (*ny*)-vel, s ezenfelül az illető nyelvekben a *ń* (*ny*) kezdetű szóknak egy része közösnek mutatkozik más szók ellenében, melyek közösen *n*-vel kezdődnek (l. NyK. XV, 158). Donner e tagadhatatlan jelenséget, mely szerint az összes ugarság két részre oszlik, vagyis az abban rejlő kriteriumot az ugor elágazás meghatározására elégtelennek tartja s másnemű kriteriumokat keres és használ, a melyeknek értékét és alkalmazhatóságát a fentebbiekben vizsgáltuk meg. Csudálom, hogy az én hangalaki kriteriumom elvi elítélése után (4. l. «*ein isolirt stehendes lautverhältniss, obwol bemerkenswert wie das anlautende palatale ń, ist doch für sich nicht hinreichend*») ő mégis a szókezdő *ń* (*ny*) szereplésével még részletesen is foglalkozik, természetesen azon igyekezvén, hogy az abból vett kriteriumot lehetőleg jelentéktelenné törpítse, a mit különösen a *ń* (*ny*) eredetéről adott saját magyarázata által vél elérhetni. Vizsgáljuk tehát újra a mi *ń*—*n*-es hangalaki kriteriumunk bizonyító erejét, tekintettel Donner ellenvetéseire és külön magyarázatára.

1. Tudva van, hogy a magashangú vocalisok bizonyos előző consonansokra jésítőleg szoktak hatni (jelesen *n*, *t*, *d*, *l* lesznek így könnyen *ń*, *ť*, *ď*, *ľ*-vé). Ha tehát csak magashangú szókban bizonyos ugor nyelvek szókezdő *ń*-vel élnének, ezt bátran csak a ma-

---

csak olyan jellemvonások közt hoztam föl ezt, a melyek «*je einzeln zwar nicht durchschlagend, doch in ihrer gesammtheit die ansicht vom einstigen engeren zusammenhang dieser sprachen bestätigen*».

gashangú vocalis hatásának lehetne tulajdonítani, a mely akár külön-külön is az egyes nyelvekben állhatott be. Hiszen találunk is néha magash. szót azonegy nyelvben hol *n*, hol *ń* kezdőhangzóval (magy. *nyöstény* és *nöstény* femella, de csak *nő*, *né* femina, úgy mint a többi északi ugor nyelvekben *n*-vel: *nē*, *neñ*, *ni*, *nil* MUGSz. 401 l.; vog. *ńilä* négy, de még: *nälimen* negyven; szintígy lpF. *ńállja*, de lpS. *nelje*. Ha ilyen szónak egyazon nyelvben lehet két alakja (*n*, *ń*), lehet az két külön nyelvben is: m. *nyél* (*nyele-t*) = vog. *näl*, oszt. *nal*, lp. *nadda*; az *n*-es alak természetesen eredetibb. A szerintem fölveendő északi-ugor ág nyelveinek egybetartozása nincs is efféle magashangú szókra építve, s hiába hoz föl ellene Donner (46. 47. l.) ilyenekben észrevehető eltérésnek néhány eseteit azon nyelvekből: m. *nek* (*neki*): lp. *ńeik*, *ńeig* (MUG. 422 sz.) | m. *nyél*: vog. *näl*, oszt. *nal*, lp. *nadda* | m. *nyüg*: vog. *neg-*, *nej-*, *nē*- kötni (ib. 460. sz.) | oszt. *ńeda*, *ńel*, lpF. *ńállja* = m. *négy*, lpS. *nelje* | m. *nyereg*: oszt. *noger* sattel (hozzá kell még tenni: vog. *ngir*, zürj. votj. *ńnir*, *ener*, s ez utóbbiak kétségessé teszik, hogy e szó eredetileg consonans kezdetű volt-e) | cser. *ńükt*-schälen, vepsä *ńühtäice* ausreissen: f. *ńühtä*-reissen, abreissen (ez az eset nem is idevaló, mert az *n*-es alak csak egy déli-ugor nyelvből való) | m. *nyest*: lp. *nätte*, f. *näütü* (a lp. *nätte* ezenfelül még finn kölcsönszó is lehet). Még néhány esetet hoz föl D., a melyekben az *n*-es alak vagy hibásan (írás szerint) van fölvéve vagy a következő *i*-ben (*ni*) rejlik a megvolt jésítés: m. *nyel-*, lpF. *ńiella*- és *ńäle*- [ez utóbbi lpS. alak]: lpS. *ńiele*- (így írja ezt Lönnrot Enare-lapp szójegyzékében, a lpE. *ńjellüü* mellett hasonlításúl: n. *ńjellat*, s. *ńielet*; de Lindahl: *ńjület*, Stockfleth *ńjället*); továbbá: oszt. [osztB.] *nel*- az osztIrt. *ńett*-mellett (a *nel*-t Donner az én MUG. Szótáram után vette föl, de én ott hozzá tettem «olv. *ńel*-» azaz «olvasd: *ńel*-»; mert Vologodzski szótára, a melyből ez alakot ismerjük, orosz írással írja he.i-nek, s ezt inkább *ńel*-nek, mintsem *nel*-nek kell olvasnunk; a *ńel*-re utal az osztIrt. *ńett*- e h. *ńelt*- = vogK. *ńalt*-, s most igazolja is Ahlqvistnek osztB. közleménye «Sprache der Nord-Ostjaken» I.); végre m. *nyel*:- zürj. *ńil*-, votj. *ńil*- (erre nézve Donner számba vehette volna Verzweigung 16. 17. ll. a *nyäl* czikk alatt zürj. *ńilig*-ről tett észrevételemet: «hier steht *ńil*- zunächst für *ńil*-; grade vor *i* ist der unterschied von *n* und *ń* weniger scharf hörbar», a mire 21. l. *nyel*- alatt utaltam is; s igazolja ezt más példa is, pl. zürj. *ńil* és

n,labies Pichta, vagy maga a *nílal*-ige zürjP. *nílal* alakja; votj. *nirjal*- és *nírjal*-schaben, zürj. *nílöm* = votj. *núlem* schweiss; még megjegyzem, hogy Wiedemann új szótárában a votj. *níl*- mellett rendes alakúl most *níl*- áll) | m. *nyü*, *nyüve-t*, lp. *návalak*: oszt. *nink* [sőt osztB. *nink*] (vö. vog. *nün*, *nünkre-t* és a zürj. *níl*-, votj. *níl*-ról mondottakat) | m. *nyir* birke, vog. *nír* rute, votj. *ner*: vogK. *nir* (MUG. Szót. «olv. *nír*»; a vogK. Máté-fordítás elsőben orosz írású volt) | m. *nyer* -: vog. *nír*-, vogL. *nírmt*-, de vogK. *niremt*- (D. ezt MMySz. 440. sz.-ból veszi, a hol a *nír*- alapigét, mely szintén a vogK.-ban előfordúl, *n*-val írtam, valamint *nírísl*- származékát is, de a *niremt*-et sajtóhibaképen *n*-esen hagytam).

De vannak az *n*-es (északi) ugor nyelvekben *n*- kezdetű nemcsak magashangú, hanem mélyhangú szók is szép számmal, a melyekben a kezdő *n* sehogyszem csak a következő vocalis esetleges hatásának tulajdonítható, tehát tisztán consonansbeli saját-ságot tüntet föl. A mi a számot illeti, megjegyzem, hogy a magyarban több az *n*-es mélyhangú szó mint a magashangú (25, illetőleg meg 4 *nyi*-félét számítva 29 mélyhangú, 14 magash. ellenében); a lapp nyelvben van 30—40 mélyhangú (*nu*-, *nuo*-, *nu*-n kezdődő) szótó, ha mellőzzük is a *na*-n kezdődőket, a melyek közt szintén csak akad egyik-másik eredetileg mélyhangú szó; a vogulban és osztjában, külön-külön, megint a *na*-féléket felre hagyva, legalább is 30 mélyhangú szót (*ng*, *no*, *nu*-félét) találunk. S ezen *n*-kezdetű mélyhangú szókban a különös *n* nasalis lényeges momentuma a szóbeli hangalaknak, melynél fogva azok esetleg más *n* kezdetű, de a többiben azonos hangú szóktól különböznek: pl. osztB. *nörim* «morast», de *nörim* «gestell, worauf fische getrocknet werden» (Ahlq.); zürj. *nöbal*- «kaufen»: de *nöbal*- «tragen»; lp. *nolo*-, *noallo*- «lingere»: de *nuole*-, *nuolla*- «solvere, exuere»; m. *nyála* saliva ejus: *nála* apud eum. Még nem tekintve az *n*-es szóknak az északi-ugor nyelvekben mennyire közös voltát, azt kell constataálnunk, hogy az egyes nyelven és dialectusain belül a mélyhangú *n*-es szó általában nem váltakozik azon jelentésű és alakú *n*-es szóval, a mint ez néha magashangú szóval, de szintén csak vajmi ritkán történik. Donner a magashangú szókat illető ilyen ingadozás eseteihez (a melyeket az imént tárgyaltunk) még egyet-kettőt talál ki, a melyben a szókezdő *n* és *n* ingadozása mélyhangú szóban fordulna elé. Ha ebbeli állítása csakugyan alapos volna is, mit bizonyítana az

az összes mélyhangú külön szóknak, melyek száma a négy északi-ugor nyelvben legalább is 60), ily kevés kivétellel állandóan egyféle kezdőhangzója ellenében? Bizony édes keveset; legfeljebb azt, hogy a hol sok szóban kezdő *n*-t ejtenek, egyszer egy *n*-es szóra is ragadhatott a jésítés, vagy megfordítva: a hol *n*-es szókkal is élnek, ezekhez egyszer (kivált segítő körülmények alatt) az előbb *n*-es szó is csatlakozhatott. De Donner úgy látja a dolgot (47. l.), hogy «jede der sog. nordugrischen sprachen, ausser der magyarischen, *n*-formen besitzt, wo die übrigen sprachen [értsd: a többi északi-ugor nyelv az illető egyiken kívül] oder verwandte wörter innerhalb derselben anlautendes *n* zeigen. Diese ihnen allen gemeinschaftliche eigentümlichkeiten [s mégis «ausser der magyarischen», der häufige wechsel des *n* und *n̄* . . .]». Már pedig ilyen «häufiger wechsel»-ről még akkor sem lehet szó, ha bár a magashangú szokat is vesszük tekintetbe, a melyekben az nagyon is könnyen beállhatott. De lássuk csak az ő bizonyító eseteit (a már fent tárgyaltakon kívül; habár egy része több nyelv hasonlításával kerül ki, s így tkp. csak alább kellene róla szólanom): 1. m. *nyúz*-, votj. (olv.: vog.) *ńuj*- = lp. *ńuove*- «schinden» mellett van lp. *najaste*- «abschaben» || tehát még sem ez: *nuove*- «schinden»; s a *najaste*- voltaképen nem «abschaben», hanem Lindahl szerint «leicht ritzen»: *nipe najasti mo kítáb culter summam cutem manus perstringebat*. — 2. oszt. *ńogor*- «schneiden, hobeln», lpS. (olv.: lpF.) *ńagja*- «schneiden»; meg az orosz-karélban van *ńukerda*- «betteln» = észtnukerda- «reiben», a mely alakilag az oszt. *ńogorta*-nak felel meg || légyen bár észtnukerda- = karélńukerda- (noha ez «betteln»), s ez = oszt. *ńogorta* (van *ńogor*- mellett *ńogort*- is); de az egész eset itt semmit sem mond, mert a discrepantia déli-ugor nyelveket, két finn dialectust illet, a melyek egyikében szórványosan *n̄* fordul elé. — 3. zürjP. *ńöjt*- = lp. *ńute*- «stossen» (L. tundere, conterere) || D. megjegyezhetne volna, hogy *ńöjt*- «schlagen, knittern, zerknittern» — de így is elfogadom az esetet mint valamit érőt; — 4. m. *nyuszt*, oszt. *ńogos* = zürj. *niza*, votj. *niz* zobel || v. ő. a mit fentebb kezdő *ni*-ről mondtam; megjegyzem, hogy Wiedemann új szótára votj. *ńíz* mellett még *ńáz* alakot is hoz föl; — 5. vog. *ńol-lou*, m. *nyolcz* = osztIrt. *ńida*, B. *ńijil* || megint csak kezdő *ni*-ről van szó; megjegyzem, hogy Castrén az osztS. alakot *n̄*-vel adja: *ńigelaž*, s az osztB. (Obd.) alakot *ńil*-nek, miszerint az írás-

beli *nijil*-t bátrau *nijil*-nek lehet olvasni; Reguly is *nüil*-t ír; — 6. m. *nyak* hals; «der zusammenhang mit lp. *ňakko* «gebogen», oszt. *nak*, vog. *näk* «glied» ist offenbar» || talán első tekintetre; de a m. *nyak* szónak magyar társai *nyakint* és *nyakda* más etymont ajánlanak: MUGSz. 430. sz., Verzweig. 20 l.; — 7. m. *nyújt*-ausdehnen = votj. *nuit* || már Verz. 18. l. és MUGSz. 426 l. kifejeztem abbéli gyanúmat, hogy a zürj. és zürjP. *ňuzal*-, *ňuzöd*- mellett a votj. *nuit*- hibás traditió alapszik; Wiedemann e szót, a mint most találtam, a 1775-ki votják grammatikából vette át: 99. l. НУИТЫЕБКО; azonban, míg újabb adatot nem nyerünk, elfogadom bár ezt az esetet is valamit erőnek; — 8. m. *nyugod*-nak megfelel a lp. *nokke*-; *nokkete*- einschlummern, f. *nukku*-, mely az orosz-karélban *ňukku*-; hozzá tartozó alkalmasint az oszt. *nuige*- «ermüden» is || a karél *ňukku*-t Donnernek meg sem kell vala említenie; discrepantia csak a lp. *nokke*- (nem: *ňokke*-) a m. *nyugo*-, meg vog. *ňuntlayt*- ellenében; ezt pedig abból magyarázhatjuk (MUGSz. 423. l.), hogy e szó a lappban előbb dentalis explosívával volt meg (v. ö. finn *nukku*- mellett észt *tukku*-, meg zürj. *dug-di*-) s csak későbbben váltotta ezt föl a nasalissal *n* (úgy mint lp. *taste* = f. *tähte* lett *naste* is); az oszt. *nuige*- lényegesen mást jelent, s egybe nem vehető. — Ennyiben tehát vannak Donner esetei. Kettő ér amúgy valamit, noha ezekhez is még szó fér (pl. hogy a zürj. *ňöjt* = lp. *ňute*- alaki tekintetben nem kifogástalan, mert ennek lpF. alakja *ňuvdde*-). Ez valóban oly kevés ingadozás az *ň* használatában, hogy magam is kevesellem s szívesen hozzátoldok még egyetkettőt: 1. lpF. *ňuorjo*, lpE. *ňuorju*, seehund: lpS. *nuorjo* (Lind.); — 2. osztB. *noy*- (inf. *noyta*) «hinken» Vologodszki szerint, de Ahlqvistnél *ňögol* «hinkend» || tekintve, hogy a vog. vogL.-ban *ngg*-felel meg, az *n*-es alakot tartjuk igazinak; Ahl. *ňögol*-ja csak sajtóhiba is lehet, mert elegendesen adja az *n*-es és *ň*-es szókat.

Mintegy 30—40 *ň*-en kezdődő mélyhangú szótó van külön-külön a magyar, vogul-osztják, zürjén-votják és lapp nyelvekben, különválva más jelentésű *n*-es szótóktól, s e sajtóság minden egyes nyelvben (mert még nem nézzük a több nyelvekbéli szóegyezéseket) legalább is még azon korból való, a mely az egyes főnyelvek mostani dialectusait megelőzte, tehát pl. az osztják és vogulra, meg a zürjén és votjákra nézve még a vogul-osztják meg a zürj.-votj. nyelvegység korából (a mely hihetőleg régibb mint a

kevésbé egymástól eltérő lapp dialectusok egységének végkora). Mutatja ezt az egyes főnyelvekbeli dialectusok (illetőleg társnyelvek) következetes egyezése a melyhangú szókbeli *n*-kezdetre nézve, a melyet az ingadozásnak néhány kevés esete meg nem dönthet. Már így is ez a jelenség figyelemre méltó, s az illető nyelvek hangalaki fejlődésében bizonyos azonos ok vagy okok hatására utal, a mely a többi ugor (finn, mordvin, cseremisiz) nyelvek fejlődésében hiányzott. Mert arra nézve vagy az ellen, hogy ezekben szókezdő *n*-nek, kiváltképen mélyhangú szókbeli *n*-nek, csak nagyon szórványos s a főnyelvi egység koráig föl nem érő nyomai vannak, a melyek számba sem jöhetnek, — Donner nem hozott föl újabb adatokat, azokon kívül, a melyeket már «Verzweigung stb.» cz. értekezésemben tekintetbe vettem.

Egyébiránt növeli a jelenség súlyát meg az is, hogy az *n*-es ugor nyelvekben szintén szép számmal vannak *n* kezdetű magashangú szók is, s még sem hihető hogy ezekben az *n* mind csak a következő vocalis hatásából keletkezett.

2. A különös *n* kezdőhangzóval való mélyhangú szók az említett négy ugor nyelvben nem mind külön-külön szók, hanem részben két, három vagy mind a négy nyelvben közös szók, azon számaránnyal hogy mindegyik nyelvnek ilyen szavainak 1—2 harmada egy vagy több más *n*-es nyelvben is egyezőleg megtalálható. Ráadásúl hozzá járúlnak ezekhez szintilyen közös *n*-es magashangú szók is. Ezen közös szóknak nagy része olyan jelentésű, hogy képzelni sem lehet, hogy mindegyik csak egy nyelvben keletkezett (illetőleg az ugor alapnyelvből megmaradt), és a többi nyelvbe kölcsönképen ment át; még kevésbé képzelhető, hogy a több nyelvben az ugor alapnyelvből átörökölt szó csak egy nyelvben nyerte *n* kezdőhangzóját s ezt átvette a többi nyelv is, az illető szavuknak másféle (pl. *n*) kezdő hangzójukat elejtván. Ezen több nyelvben azonos szóknak közös *n*-essége nyilván csak úgy magyarázható, hogy együttes fejlődésből ered, s ezt megint csak úgy képzelhetjük, hogy az illető nyelvek bizonyos ideig csak egyazon nyelvet tettek vagyis a csak *n*-es ugor nyelvek ellenében az ugor alapnyelvből közvetlenül kivált egyazon őreg-ágot. E magyarázatot hatalmasan támogatja még azon körülmény, hogy az *n*-es nyelvekben vannak a közös *n*-es szók ellenében szintén közös *n*-es szók is, még pedig magas-

hangyak is (pl. *néz, név*), vagyis hogy azonos substratumon az *n*-nek nem-fejlődését is tapasztaljuk. Természetesen meglehetősen igen hihető, hogy az *n*-es nyelveknek külön (más-más *n*-es nyelvvel nem közös) *n*-es szavai is (mélyhangyak és részben magas hangyak) szintén még az öreg-ág korában nyerték *n* kezdőhangzójukat; de ezekre azon magyarázatot is ráférőnek kell megengednünk, hogy az öreg-ág alatt az *n* eléidézésére ható okok hatásukat még a különvált főnyelvekben is folytathatták. — Donner (45 l.) az *n*-es szók egyezése jelentéktelenítésére csak azt hozhatja föl, hogy a lapp nyelv abban csak 9 mélyhangú, s 3 magashangú szavával részes. Ámde hogy nincs több egyező *n*-es szó a lappban, azt e nyelv történeti sorsa, szókincsbeli fogyatkozása hozta magával; a magyarnak pl. van 16, illetőleg 18 meg 6, illetőleg 8 ilyen szava, de ez sem annyi, a mennyi lehetne, ha a szókincs jobban megmarad vagy a kezdő nasalis esetleg másképen nem fejlődik, pl. explosívával cserélődik föl vagy egészen el nem enyészik (v. ö. MUGSzót. V. füzetében az *erő* cikket). De az egyező lapp *n*-es szók közt megtaláljuk a *nyal-*, *nyúl-* (*nyújt-*), *nyíl-* (*nyit-*), vog-oszt. *nog-*, *nov-* «currere, moveri», *nyel-*, *nyelv* szók másait, s elég hozzá, hogy csak ezeket ne tartsuk kölcsönveteknek; s hozzájárul még az *n*-es szóknak bizonyos egyezése is.

3. Az *n*-es és *n*-es szókezdet eredetére nézve Donner azon nézetét nyilvánítja, hogy már az ugor alapnyelvben volt kétféle, *n* és *n*-es szókezdet, «die bisweilen, wenigstens in gewissen wörtern, mit einander abwechseln». Mert szerinte, a mint fentebb említettük, a «häufiger wechsel des *n* und *n*» az északi-ugor nyelvek közös sajátja. «Budenz selbst gibt für einige wurzelformen eine doppelgestalt, z. b. *n₂g* = *n₁g* «streichen» (MUGSz. 415. l.) und scheint sonach einen ursprünglichen wechsel zwischen diesen lauten vorauszusetzen». Dehogy! Azon a lapon ki is van írva, hogy *n₂g*-en a déli-ugor, *n₁g*-en meg az északi-ugor alak értendő. «Während der weiterentwicklung des Finnisch-Lappisch-Mordwinischen zweiges ging das *n* allmählig in *n* über, nur in einzelnen wörtern blieb es und dies häufiger im Lappischen» — de különösképen a lapp nyelvnek több olyan szavában, a mely a zürjén-votj. vog-oszt. és magyar nyelvekben is *n*-es! Donner tehát azt hiszi, hogy pl. mordM. *nät* e h. *nät* (= mordE. *net*) még az ugor alapnyelvből való *n*-vel van! Meg nem ütközik abban sem, hogy a finn

dialectusok közül csak a kárel és vepsä tudta néhány szónak *n*-es kezdetét megörizni. Donner e nézetét azzal véli támogathatni, hogy a szamojed nyelvcsoporthban is fordul elé kezdő *n*, némelykor egy-egy ugor szónak *n*-jével összetalálkozván, miszerint az *n* eredetét még az ugor + szamojed ősnyelv korából kellene datálnunk. De nekem úgy látszik, hogy a csak mai alakjukban ismert szamojed nyelvek kezdő *n*-je épen úgy lehet eredeti és nem-eredeti mint az ugor szókezdő *n*. A mai szamojed nyelvek meg nem mondhatják nekünk, mi volt valaha az u g o r alapnyelvben; de ha kifejthetjük belőlük a szamojed alapnyelvet s ezt a szintén külön kifejtett ugor alapnyelvvvel kombináljuk, meg lehet talán hozzávetőleg határozni, hogy az ugor + szamojed ősnyelv milyen volt. — Donnernek nézete tehát csak — nézet, hypothesis, melynek jelesen az a hibája, hogy még valamit magyarázni akar, a mi nem is való: t. i. «den häufigen wechsel des *n* und *n* in den sog. nordugrischen sprachen».

Hogy tudjuk-e az északi-ugor szókezdő *n* eredetét is biztosan meghatározni, vagy sem: az semmit sem változhat annak jelentőségén az ugor öregágak megalapítására nézve. Meglehet bár, hogy már az ugor alapnyelvben meg volt *n* és *n*, természetesen nem ad libitum váltakozva, hanem más-más szókon: akkor az északi nyelvek közössége abban áll, hogy az örökölt *n*-t megőrizték, míg a déliek *n*-vé változtatták (úgy mint pl. a kojbal-tatár *n*-t ejt a karagasz *n* helyett, mely köztörök *j*-nek felel meg, s így bizonyosan az *n*-t megelőzte: kojb. *numurka* tojás = kar. *numurha* = tör. *jumurka*, *jumurta*). De épen úgy meglehet az is, hogy csak *n* volt az ugor alapnyelvnek szókezdő dentalis nasalisa, úgy mint a déli-ugor nyelveknek, s hogy ezek őrizték meg a régít, míg az északiakban a palatalizáló (jésítő) hajlam érvényesült. De sokkal hihetőbb, hogy nem valamennyi *n*-nek csak egyféle forrása volt s hogy az illető szóknak mind északi mind déli-ugor alakja hangváltozással állott elé (az utóbbi legalább ott, a hol nem dentalisféle eredete van a *n*-nek). A denti-palatalis articulatio (vagy dentalisnak jésített ejtése) közepette áll a tiszta gutturalis meg dentalis ejtésnek, s tapasztalás szerint mind a kettőből fejlődhetik (pl. *t*-vé válhatik *k* is meg *t* is, s így *n*-vé válhatik *n* is meg *n* is). Azt vélem tehát, hogy az északi-ugor szókezdő *n* az illető szóknak egy részében régibben (az ugor alapnyelvben) *n* volt, azaz

hogy a gutturalis nasalis is szolgálhatott kezdőhangzóul (úgy mint még most is a szamojed nyelvekben, a tunguzban); az északi-ugor nyelvekben az ilyen $\tilde{n}$ vált n -vé (v. ö. szamojed nyelvekben $\tilde{n}$ mellett n : pl. jur. *ńamđ* szarv = tavgi *ńamta*), a déliekben meg n -vé (v. ö. tunguz *ńála* és *nala* kéz; *ńonim*, *nonim* hosszú; *ńállá*-, *nállá*-félni). Mert csakugyan utal is ilyen gutturalis eredetre, hogy még gutturalis explosiva is megfelel északi n -nek vagy déli n -nek (finn *kapea* és *nupea* «arctus, angustus»; finn *kova* «hart, stark, fest»: vog. *ńobiš* «fest, stark»), a mi g (k): $\tilde{n}$ -cserére utal, mely párhuzamos a d : n és b : m - cserével (v. ö. tunguz *ńála*, *nála* = mandsu *gala*). Szintígy eredetibb n veendő föl, mely a déli-ugorságban csak megmaradt, a hol d (t)-vel való váltakozást tapasztalunk (pl. magy. *nyugod*- mellett zürj. votj. *drug-dđ*- «aufhören, stehen bleiben»). (Lásd: «Verzweigung» 67. 68. l., MUGSzótár 387. 388. l.) Donner e nézetemet nem pontosan fogta föl, úgy adván azt elé (48. l.) mintha én valamennyi n -nek az $\tilde{n}$ -féle eredetet tulajdonítanám. Azt sem mondtam én, hogy ez az $\tilde{n}$ «für ein noch ursprünglicheres k stehe», hanem csak azt, hogy k -val illetőleg g -vel váltakozik, fölcserélődik (g : $\tilde{n}$ wechsel»), a mivel sem az egyiknek sem a másiknak elsőbbségének nem præjudicáltam.

Végre a hangfejlődésnek meg egy harmadik módját jelölhetjük meg, a melyen az északi-ugor szókezdő n (és a megfelelő déli-ugor n) némely esetben keletkezhetett. Ez az, a melyet a török nyelvcsoportban a karagasz és kojbal nyelvek tüntetnek föl szókezdő n -vel, mely eredetibb török j -nek felel meg: pl. kar. *ńon*- (és *ton*-) «behauen, schnitzen» = tör. *jon*- | kar. *ńon* (*tón*, *đon*) dick = *jogun* | kar. *ńemdak* weich = *jumšak* | kar. *ńuńus* einzig, allein = *jalińíz* (oszm. tör.) | kar. *ńet*, *ńút* jung = *jigit* || kojb. *nańmēr* regen = *jagmur*, *jagmır* | kojb. *nūn*- schnitzen (l. kar. *ńon*-) | kojb. *nēmzak* weich (l. kar. *ńemdak*) | kojb. *nagas* einzig, allein (kar. *ńuńus*) | kojb. *neń* (kar. *ńeń*) ärmel = *jeń*. Eredeti j -nek ilyen nasalisos megsűrűdése által (mely helyett a kojbal és karagaszban még közönségesebb a t , d -féle explosívás erősbülés) keletkezhetett bár pl. a m. *nyuvad*- (MMySz. 455 sz.) n -je, a melynek ellenében a f. *juuttu*- és *juupu*- az eredetibb j -t tartotta volna fönn | v. ö. lapp *ńukča*, *ńufč* cygnus: f. *joutsene* (meg *joeksime*). zürj. *juš*, cser. *jükső* (MUG. 119. szám.) | talán eredetibb j -vel van a cser. *jilme* «lingua» az északi-ugor *ńelme* (m. *nyelv*, lp. *ńalme*) ellenében.

Egy következő cikkben különösen a lapp nyelvnek a finn és egyéb ugor nyelvekhez való viszonyáról s Donnernek erre vonatkozó nézeteiről fogok szólni.

BUDENZ JÓZSEF.

KISEBB KÖZLÉSEK.

A főbb testrészek elnevezései az öt altaji nyelv-csoportban. — Az emberi testrészek elnevezésére tapasztalás szerint minden nyelvnek vannak saját eredeti szavai; csak nagyon ritkán akadunk e névszóosztályban kölcsönvételre, a mely bizony nem szükségből, hanem «incuria»-ból történt (így pl. a finn nyelvben kiszorította az eredeti *pii* = ug. *p₃ng₃* «dens» szót a litván *žambas* = f. *hambasa*, *hambaha*, n. *hammas*). Szokott eredetiségüknél fogva egyebek közt kivált a testrészsavak egyezésével szeretik több nyelvek rokonságát bemutatni, — mondom bemutatni, mert a nyelvrokonságnak bizonyítására nem kell szükségképen ez elnevezések egyezését is megkívánni. Gyakran ugyanis két dialectus is tér el egymástól egy-egy testrész elnevezésében (pl. «kéz» osztIrt. *kēt* — osztB. *još*) s a mely szó az egyik rokonnyelvben valamely testrészt jelent, meglehet a másik rokonnyelvben is, csakhogy nem azon elnevezés különös tisztét viseli (pl. az ugor *p₃ng₃* «fej» szó [= finn *pää*, vog. *pān*] megvan a lapp nyelvben is [*paije*, *bagje*], csakhogy általában «superior, felső-t teszen, míg «caput»-ra az *ojve*, *oajve* szó van; szintígy megvan a f. *jalga* «láb» szónak mása a vogulban: *jol*, de «inferior, alsó» jelentéssel). Az eltérő testrész-szavak lehetnek tehát azon egy alapnyelvből eredő synonymumok, úgy hogy nem-egyezésük ingyen sem rekeszti ki a nyelvrokonság lehetőségét. De másrészt a hol egyezésüket tényleg tapasztaljuk, egyszersmind a nyelvrokonságnak bizonyos szorosabb fokát kell elismernünk — azt látván, hogy az illető nyelvek még nem folytattak oly régóta külön életet, hogy ezen elnevezésekre más-más synonymumokat kifejthettek és alkalmazhattak volna. Így pl. a «kéz» szó a szorosabb rokonságú egyes germán nyelvekben egyezőleg *hand*, míg a szintén rokon germán, szláv,

latin, görög nyelvek más-más szóval élnek (*hand, ruka, manus, χείρ*). — Összeállítjuk imitt a főbb testrészek szavait az öt altaji nyelvcsoporthoz egyes tagjaiból, annak mutatványos föltüntetésére, hogy milyen a rokonság fokozata úgy az egyes csoportok között, mint egy-egy csoportnak egyes nyelvei között. Kitűnik, hogy legnagyobb a többféle synonym-szók alkalmazása az ugor csoportban, legkevesebb a török és mongol csoportokban, a mi azt mutatja, hogy ez utóbbiakbeli nyelvek egymáshoz sokkal közelebb állanak, mintsem az egyes ugor nyelvek egymáshoz. A külön csoportok közt igen kevés az egyezés; leginkább még az ugor és szamojed csoportok mutatnak föl ilyent. Mondanunk sem kell, hogy a magyar szók másait rendszeresen az ugor csoport szavai közt találjuk meg.

Az egyes nyelvek neveit így adjuk rövidítve: I. (ugor csoport): f. mord. cser. zürj. votj. vog. oszt. lp. = finn, mordvin, eseremisiz, zürjén, votják, vogul, osztják, lapp; II. (Szamojed cs.): jur. tav. jen. oszt. kam. = jurak, tavgi, jenniszej-szamojed, osztják-szamojed, kamaszin; III. (Török cs.): ktör. osz. kaz. kojb. kar. jak. csuv. = keleti-török (csagataj), oszmán-török, kazáni-tatár, kojbal, karagasz, jakut, csuvas; IV. (Mongol cs.): khal. burj. kalm. = khalkha (keleti-mongol), burjat, kalmuk v. kalmik (nyugati-m.); V. (Tunguz-mandsu cs.): tung. man. = tunguz mandsu. Az egyes nyelv névén további különböztetés nélkül gyakran többféle kisebb nyelvjárásokbeli alakokat vettünk föl. A szónak az illető nyelvben nem-eredeti voltát a csillag (*) jelenti.

fej (feje-t), fő caput:

I. (Ugor): f. *pää*; vog. *päñ, pank, poñ, ponk* | oszt. *õž, ouž, uz* | cser. *vuj*; lp. *ojve, oajve* | mord. *pra* | zürj. *jur, votj. jir*.

II. (Szam.): jur. *~aeva*; tav. *~aevua, ~aivua* | jen. *abuli*; kam. *ulu*; oszt. *ol, olle, ul*.

III. (Török): ktör. *baš*; osz. *baš*; kaz. *baš*; kojb. *bas, kar. baš*; jak. *bas*; csuv. *poš*.

IV. (Mongol): khal. *tolořaj*; burj. *tologaj, toľoj*; kalm. *tologoj*.

V. (Tung.-Mandsu): tung. *dil, dili, del, žil* | man. *užu*.

kéz (*keze-t*) manus:

I. (Ugor): f. *käte* (n. *käsi*); mord. *käđ, keđ*; cser. *ket, kid*; zürj. *voj. ki*; vog. *kāt, oszt. kēt* | oszt. (B.) *još*.

II. (Szam.): jur. *~uda*; tav. *juŋu*; jen. *uda, ura*; oszt. *ude, ud, utö, ut*; kam. *uda*.

III. (Török): ktör. *il, ilik*; osz. *el*; jak. *ili*; csuv. *ala, ale* | ktör. *kol* (meg «kar»), kaz. *kul*, kojb. *kar. kol*.

IV. (Mongol): khal. *gar*; burj. *gar (gar)*; kalm. *gar*.

V. (Tung.-M.): tung. *nāla, nāla*; man. *gala*.

láb (*lába-t*) pes, fusz:

I. (Ugor): vog. *lājł, lajl, lēl* | f. *jalka (jalga)*; cser. *jol, jal*; lp. *juolke, juolge* | mord. *pilgä, pilge* | zürj. *kok, voj. kuk* | voj. *pid, zürj. pod* | oszt. *kur*.

II. (Szam.): jur. *~ae*; tav. *~oaj*; jen. *~ā, ~ö*; kam. *üjü* | oszt. *toppa, toppe, tup, töba, töbe, tob*.

III. (Török): ktör. *ajak*; osz. *ajak*; kaz. *ajak*; jak. *atax*; kojb. *azak*; csuv. *ora*.

IV. (Mongol): *köl*; burj. *köl, xöl*; kalm. *kül*.

V. (Tung.-M.): tung. *halgañ, algan, (xalgan)* | man. *betxe* | tung. *bodul, budul*.

újj (*ujja-t*) digitus:

I. (Ugor): vog. *tule, tul*, oszt. *tuj, loj, luj*; lp. *čute, čaute, čuvde*; zürj. *čuš, voj. čini, činī* | f. *sorme (-mi)*; lp. *suorm*; mord. *sur* || cser. *parña.

II. (Szam.): jur. *pikitea* | tav. *feaja* | oszt. *mün, müne*.

III. (Török): ktör. *barmak*; osz. *parmak*; kaz. *barmak*; csuv. *pornä*; jak. *tarbaž* | kojb. *sala* | kar. *ergäk*.

IV. (Mongol): khal. *xuruxun*; burj. *kurguñ, xurguñ, xurū*; kalm. *xuruxun*.

V. (Tung.-M.): tung. *hunakan, unakan*; *uñakan, uñakačan, umokačan* | man. *simxun*.

váll (*vállá-t*) humerus:

I. (Ugor): f. *olka (olga)*; lp. *olke, oalge*; vog. *vañn, ojn, ujn*, oszt. *vān* | cser. *vače, vača* | oszt. *teñer, lankir, langir* | mord.

lafta, laftu, laftomo | cser. * *engežä, ingiža* || zürj. *peļpom, votj. peļ-pun* (tkp. «fül-vég»).

II. (S z a m.): jur. *marti, marci* | oszt. *kuaga* v. *kuagan-par, kuakta-par, kuokte-pār, kuekte-pār, kēget-pār* [par «fölső rész»] | kam. *bat*.

III. (T ö r ö k): ktör. *igin*; kaz. *iñ (iñ-baši váll-fej)*; kojb. kar. *iñne, eñne* | osz. *omuz* || csuv. *χol-poš* (tkp. «kar-fej»).

IV. (M o n g o l): khal. *mürüm, mürü*; burj. *mörö, mürö* | burj. *ēm, emä*; kalm. *ēm (iem)*.

V. (T u n g.-M.): tung. *mürä*; man. *mejren*.

térd (térde-t) genu:

I. (U g o r): f. *polve* (n. -vi); lp. (S.) *puolv, puolva*; mord. *pilmanža, polmanža, (E) pumaža, pulaza*; cser. *polvuj (pol-vuj térd-fej)* | zürj. *pižös, votj. pizes, pides* | vog. *sans, šqnš, šanš, oszt. šānš, šāš (šānš-uy térd-fej), čānč* | lp. (F.) *čibbe*.

II. (S z a m.): jur. *pūli, pule*; oszt. *pūle* és *pūla-saiji (pūlsaj, pulsej, pulhaj)*; jen. *fuase, fosē* (v. ö. *pul-saj*) | tav. *fuagaj*.

III. (T ö r ö k): ktör. *tiz*; osz. *diz*; kaz. *tez*: kojb. *tis, kar. tiš*; jak. *tüsürgäs*; csuv. *čir (čir-possi térd-fej)* | jak. *süsüöχ* (meg «íz, gelenk»).

IV. (M o n g o l): khal. *ebüdiük*; burj. *öbedek, öbdek*; kalm. *öbödök*.

V. (T u n g.-M.): tung. *hänän (χoñön, öñen)* | tung. *pöña, poña* | man. *tobgija*.

mell (melle-t) pectus:

I. (U g o r): vog. *majl, mǰjl, oszt. megil, meil, meget, maugel*; votj. *mela*, lp. *miälga, mielg*; mord. *mäštä, mešče* | zürj. *morös* | votj. *mus-dor* [mus máj, dor oldal] | cser. *ong* | finn *rinta*, lp. *radde* | lp. *vuobda*.

II. (S z a m.): jur. *leambara* | tav. *sinsa*; jen. *šudo, šuso* oszt. *kil, kilnol, kile*; kam. *khüjü*.

III. (T ö r ö k): ktör. *köküs, köksük, kökrek*; osz. *göküs*; kaz. *kükräk*; kojb. kar. *köksü*; csuv. *kukur* | kojb. *tös, kar. töjš, döjš*; jak. *tüös*.

IV. (Mongol): khal. *epčigün*; burj. *öpsön, öpsün, үпчү*; kalm. *epcön* | khal. *cegeži*; kalm. *cēži*.

V. (Tung.-M.): tung. *tīñan, tiñän*; man. *tungen*.

hát (*háta-t*) dorsum, tergum:

I. (Ugor): f. *selkü (selgä)*; lp. *selke, sälge és čielge, čavelk* | mord. *kopir, kopore*; votj. *tibir* | mord. (E.) *kutmire, kutmere* | cser. *tup* | zürj. *miš, mišk* | zürj. (P.) *šurdi* | vog. *sis, šiš, oszt. šanž, šanš, šenš, šaš, čenč* | lp. (S.) *pokčo*.

II. (Szam.): jur. *maha*; tav. *moku*; jen. *maha*: oszt. *mok, mokka, mokkol, mokal, mokar, mogo, mogul, mogor*; kam. *begel, bögel*.

III. (Török): ktör. *arka*; osz. *arka*; kaz. *arka*; kojb. *arga kar. örha*; jak. *arğa* | csuv. *šorim* | osz. *sirt*, kojb. *sérté* (rückgrat).

IV. (Mongol): khal. *nirurun (nurö)*; burj. *ńuruguñ, ńurugun, ńurü (ńurran)*; kalm. *nurrun*.

V. (Tung.-M.): tung. *sogdondo* | man. *fisa* | man. *dara, darama* (meg: «vese»).

csont; tetem os (knochen, bein):

I. (Ugor): lp. *takte, dafte* | f. *luu*; cser. *lu, lü*; zürj. *votj. li*; vog. *lu* (és *lušem, lušm*), oszt. *lü, lox, loux, teu*; mord. (E.) *lovaža* | mord. *pakař*.

II. (Szam.): jur. *li, le'*; oszt. *li, li, le'*; kam. *le* | tav. *latā*; jen. *łidi, łiri*.

III. (Török): ktör. *sünük, sümük, süjük*; kaz. *söjäk*; kojb. *kar. sōk*; jak. *uñuoç*; csuv. *šumo, šuno* | osz. *kemik*.

IV. (Mongol): khal. *jasun*; burj. *jaso, jahañ, jahan*; kalm. *jasun*.

V. (Tung.-M.): tung. *giramda, giramna*; man. *girangi*.

velő medulla:

I. (Ugor): oszt. *vēlim, vēlem, vēdem*; vog. *valem, vualm*; zürj. *vem, votj. vjīm*; cser. *vem, vim*; f. *ytime* (n. *ydin*); mord. *udeme, udime, uj*; lp. *addem, addam*.

II. (Szam.): jur. *haevu*; tav. *kvajmu*; jen. *kā, kia*; oszt. [*let*]-*küm*; kam. *khemü*.

III. (Török): osz. *bejin*; kaz. *mej*; jak. *mäji*; csuv. — | osz. *iläk*; kojb. *fileñ, dñleñ*, kar. *fileg, dñleç*; jak. *sil̄*.

IV. (Mongol): khal. *čimügen*; burj. *semegäñ, cömögö*; kalm. *čimegen*.

V. (Tung.-M.): tung. *uman*; man. *umgan* | man. *šugi* (meg: «succus»).

szem (*szemé-t*) oculus:

I. (Ugor): f. *silmä*; mord. *selmä*; lp. *čalme* (*čalbme*); zürj. *sin* (*sinm̄*: *sinma* szemü), votj. *sin* (*sinmo* szemü); oszt. *sēm*, vog. *sām*, *šem*, *šam*; cser. *šinža* (e h. *šim-ža*), *šinza*.

II. (Szam.): jur. *saeu, haem*; tav. *šajme*; jen. *sej*; oszt. *haj, saǰ, sej, saiji*; kam. *sima*.

III. (Török): ktör. *köz*, osz. *göz*; kaz. *küz*; csuv. *koš* || jak. *çaraz*, kojb.-kar. *karak*.

IV. (Mongol): khal. *nidun*; burj. *ñideñ, ñude*; kalm. *nidün*.

V. (Tung.-M.): tung. *isa, ěsa*; man. *jasa*.

fül (*füle-t*) auris:

I. (Ugor): vog. *päl, pel, pal*, oszt. *pel, pet, pal*; zürj. votj. *pel*; lp. *pelje*; mord. *pilä, pile*; cser. *pilikš, peleş* | f. *korva*.

II. (Szam.): jur. *hā*; tav. *kou*; jen. *kū, kō*; oszt. *kō, kuo*; kam. *ku* | oszt. (Taz.) *üñulsan*.

III. (Török): ktör. *kulak*; osz. *kulak*; kaz. *kolak*; kojb. kar. *kulak*; jak. *kulgāç*; csuv. *çolça, çulça*.

IV. (Mongol): khal. *čikin*; burj. *šikeñ, šičeñ, čiče*; kalm. *čiken*.

V. (Tung.-M.): tung. *šen, šin*; man. *šan* | tung. *korot, korat*.

orr (*orro-t*) nasus:

I. (Ugor): vog. *ňol, ŋal*, oszt. *ňol, ŋol, ŋot* | lp. *ňuone, ŋudne* | f. *nenä* | mord. *när, ner*; cser. *ner, nēr*; zürj. votj. *nir* | mord. (M.) *šalhka, šalka* | mord. (E.) *sudo* || (orr = «schnauze, rüssel»): f. *kuono* | f. *turpa* (*turba*).

II. (Szam.): jur. *puijea*; jen. *fuija*; kam. *phjä* | oszt. *puťo, puťo, putte, pöt, poč* | tav. *~unka*.

III. (Török): ktör. *burun, borun*; osz. *burun*; kaz. *boron*;

kojb. *burun*; jak. *murun* | szoj. *tumđuk*; alt. *tumčuk*; csuv. *sumza* | kar. *kaj, haj* || jak. *čaňsār.

IV. (Mongol): khal. *χabar*; burj. *kamar, χamar*; kalm. *χabar, χamar*.

V. (Tung.-M.): tung. *hoňokta, oňokto, onokto, oňat* | man. *oforo* | tung. *ňuoγsa*.

száj (szája-t) os, mund:

I. (Ugor): f. *suu*; votj. *śu* | vog. *sop, suop* | vog. *tuos, tus*, oszt. *tūt, lut* | oszt. (B.) *ungil, uňil*; zürj. *vom, om*, votj. *im* | mord. *kurga, kurgo* | cser. *uśma, śma* | lp. *ńalbme, ńalme* (v. ö. *nyelv*).

II. (Szam.): jur. *ńa', ńaň*; tav. *~āň*; jen. *ě', na'*; oszt. *āk, āň, oaň, eaň*; kam. *aň*.

III. (Török): ktör. *ariz, avuz*; osz. *ariz*; kaz. *auiz*; kojb. kar. *aγse, akse*; csuv. *śuvar* | jak. *ažak*.

IV. (Mongol): khal. *aman*; burj. *amaň, aman, ama*; kalm. *aman*.

V. (Tung.-M.): tung. *amña*; man. *anga*.

fog (foga-t) dens:

I. (Ugor): vog. *pänk, pāň, pank, ponk*, oszt. *penk, pank*; zürj. votj. *piň*; lp. *pāne, padne (badne)*; mord. *pej, pev*; cser. *pū, pūj* | f. **hammas (hambaha)*.

II. (Szam.): jur. *tibea, tivie, tiv, teu*; tav. *timi*; jen. *ti*; oszt. *tim, tiu, teu, čeu, kam. thimä*.

III. (Török): ktör. *tiš*; osz. *diš*; kaz. *teš*; kojb. kar. *tis, tes*, kar. *tiš, diš*; jak. *tis*; csuv. *šil, šil*.

IV. (Mongol): *šidun (šüdö)*; burj. *šüden*; kalm. *šüdün*.

V. (Tung.-M.): tung. *ikta* | man. *vejxe*.

nyelv (nyelve-t) lingua:

I. (Ugor): vog. *ńelm, ńilm*, oszt. *ńālīm, ńālem, ńādem*; cser. *jilme, jilmä* | f. *kiele (-li), kēle*; mord. *kāl, kel'*; zürj. votj. *kil* | lp. *ńuokčem, ńuofčam* (n. *ńuovča*).

II. (Szam.): jur. *ńāmi* | tav. *sieja*; oszt. *se, sie, ši, še*; kam. *šikā* | jen. *siolo, sioro*.

III. (Török): ktör. *til*; osz. *dil*; kaz. *tel*; kojb. kar. *til, tēl, dēl*; jak. *tīl*; csuv. *čilyä*.

IV. (Mongol): khal. *kelen*; burj. *keleñ, kelen, zele*; kalm. *kelen*.

V. (Tung.-M.): tung. *iñi*; man. *ilengu* | tung. *čoli, čoli*.

torok (*torko-t*) guttur, gula:

I. (Ugor): vog. *turr*, oszt. *tūr, tur* | f. *kurkku, kulkku*; zürj. *gorš*; votj. —; lp. *karas, kirs*; mord. *kirga-par* | cser. *logar, lugar, loger* | lp. *čodd* (t. *čoddek, čoddag*) | lp. *čuv* (v. ö. *száj*).

II. (Szam.): *šo'*; jen. *sū, sō*; oszt. *suol, sul, suoj, soj, hoj*; kam. *soj* | jur. *huñu, huño* | tav. *jamua*.

III. (Török): ktör. *bořaz, bořuz*; osz. *bořaz*; kaz. *buřaz, bořozlau*; kar. *bokse*; csuv. *pír* | kojb. *ödös* | jak. **kömöröj, küömäj*.

IV. (Mongol): *čorolaj* (*čölaj*); burj. *kölē, čölēj, čölöj*; kalm. *čöl*.

V. (Tung.-M.): tung. *bilga*; man. *bilga*.

szív (*szíve-t*) cor, herz:

I. (Ugor): f. *südüme* (n. *-dän*); mord. *sedi, sedej*; cser. *šüm, šim*; zürj. *sölöm*, votj. *šulem*; vog. *šim, šim*, oszt. *sem, sam* | lp. *vaimo, vaibmo*.

II. (Szam.): jur. *seaj, siej*; tav. *sa, soa*; jen. *seijo, seo*; kam. *sī*.

III. (Török): ktör. *jürek*; osz. *jürek*; kaz. *jöräk* (*žöräk*); kojb.-kar. *türäk, düräk*; jak. *süräč*; csuv. *čirä*.

IV. (Mongol): khal. *žirüken*; burj. *zurkuñ, zurče* (*zürčen*); kalm. *žüreken*.

V. (Tung.-M.): tung. *mēvan, mēvan*; man. *njaman* (*nijaman*).

máj (*mája-t*) jecur, leber:

I. (Ugor): vog. *majt, majte*, oszt. *mogol, nūgol, mūgot*; zürj. *voj. mus*; f. *maksa*; mord. *maksa, makso*; cser. *mokš, mojš*; lp. *muokse, muckse* | lp. *ribbre* | lp. (F.) *vuoivas*.

II. (Szam.): jur. *mued*; tav. *mida, mita*; jen. *mudo, muro*; oszt. *māde, mīte, mīd, mid*; kam. *mit*.

III. (Török): ktör. *bařır*; kaz. *bařır, bauır*; kojb. kar. *bar, bār*; jak. *biar*; csuv. *püver* || osz. *žijer (*žiger*).

IV. (Mongol): khal. *eligen*; burj. *elgeñ, ilegeñ, ilegä, ilege, elegen*; kalm. *eligen*.

(Tung.-M.): tung. *äligän* | man. *fazön, fazun*; tung. *zakan, hakin, akin*.

tüdö.

I. (Ugor): cser. *šodo, šoda* | f. *täky (tägü), täty, tävy*; mord. *tevlal, tevilav*; zürj. *votj. ti* | f. *keuhko, kouhko* | vog. *kapsi, kopsš, f. (észt) kops (kopsu)* | lp. *keppa, gäpes* | oszt. *töröx, törox, tarñet, targat*.

II. (Szam.): jur. *tivü, tivuak, tivok*; tav. *tiejnda*; jen. *tiji*; oszt. *tümäktä, tümiekt*; kam. *thu* | oszt. *püka, püke*.

III. (Török): ktör. *öpkä, öfkä*; kaz. *üpkä*; kojb. kar. *ökpä, ökpä*; csuv. *üpkä*; jak. —.

IV. (Mongol): khal. *aγuški*; burj. *ūški, ūške*; kalm. *oški*.

V. (Tung.-M.): tung. *äpcä* | man. *ufuγu*.

epe fel, galle:

I. (Ugor): mord. *säpä, säpe, sepe*; f. *sappe (-ppi)*; lp. *sappe*; zürj. *söp, sep, votj. sop*; oszt. (B.) *sip*, cser. *šekš (e h. šepkš)* | vog. *vošrem, ošerm*; vočeram, oszt. *vošrem*.

II. (Szam.): jur. *padea*; tav. *fade, fate*; jen. *fode, fore*; oszt. *pate, pad, pače, pač*; kam. *phada*.

III. (Török): ktör. *öt, öd*; osz. *öd*; kaz. *üt*; kojb. kar. *üt, öt*; csuv. *vat* | jak. *üös (meg «velő»)*.

IV. (Mongol): khal. *sösün*; burj. *sölösö, hölöhöñ*; kalm. *cösün*.

V. (Tung.-M.): tung. *ši, zi*; man. *silzi*.

vér sanguis:

I. (Ugor): f. *vere (n. veri)*; mord. *ver*; cser. *vür, vir*; zürj. *votj. vir*; lp. *varra*; vog. *vür, ür*, oszt. *ver, vir, vur* | vog. *kelp, kēlp*, oszt. *kali*.

II. (Szam.): jur. *hēm, hōm, γεam*; tav. *kam*; oszt. *kame, kām, kēm*; kam. *khem* | jen. *kī, ki* | oszt. *kap*.

III. (Török): ktör. *kan*, osz. *kan*; kaz. *kan*; kojb.-kar. *kan*; jak. *zān*; csuv. *jon*.

IV. (Mongol): *čisun*; burj. *čoso*, *šuhuñ*; kalm. *cusun*.

V. (Tung.-M.): tung. *säksä*; man. *sengi* | tung. *huñal*, *huñel*.

Az öt altaji nyelvcsoport alapszámnevei.

A mit fent a testrészek elnevezéseiről mondtunk, az a számnevekről is áll: hogy t. i. egyezésük nem kívántatik a nyelvrokonság bizonyítására, hanem, ha ugyan megvan, a rokonságnak szorosabb voltát jelezi. Az altaji nyelvcsoportok számnevei, úgy mint a testrész-szavak is, csak igen kevés egyezést mutatnak egymás közt; az egyes csoportokbeli nyelvek számneveinek egyezése meg különböző terjedelmű (pl. az ugor csoportban csak 1—7-ig van teljes egyezés; a török, mongol és tunguz-mandsu csoportokban 1—10-ig, sőt nagy részt a szerkesztett tízesek is egyezők. — Figyelemre méltó a tízesek különböző szerkesztése az ugor, török, szamojed csoportokban. — Egyes kölesönvételeket találunk a nagyobb számok szavaiban: az ugor 100 (*sada*, *száz* stb.) az indogermán-ságból került (szláv *sotü*), mert már a kisebb 10-re is más-más szóval élnek e csoport nyelvei; a törökségből került a szamojed csoportban a kamasz. 40, 50, 60, 100; a mandsu 30 (*gōsin*) sem illik a többi tízesek alakjához, hanem nagyon is hű mása a mongol *γučin*, *gušin*-nak; s így végre a tunguz-mandsu 20 (*orin*) is a mong. *γorin*-ra vihető vissza.

I. Ugor csoport.

Magyar: 1. *egy* (*eggy*: *eggye-t*); 2. *két*, *kettő* (*tizen-kette-d*); 3. *három* (*háрма-t*, *harma-d*); 4. *négy* (*négye-t*, *negye-d*); 5. *öt* (*ötö-t*); 6. *hat* (*hato-t*); 7. *két* (*hete-t*); 8. *nyolcz* (*nyolcza-t*); 9. *kilencz* (*kilencze-t*); 10. *tíz* (*tíze-t*); — 20. *húsz*, 30. *harmincz*, 40. *negyven*, 50. *ötven*, 60. *hatvan*, 70. *hetven*, 80. *nyolczvan*, 90. *kilenczven*, 100. *száz* (*száza-t*).

Vogul (vogB. | vogK.): 1. *äkvä*, *äk*, *äu* | *aku*; 2. *kit*, *kēt* | *kitag kettő*); 3. *kōrom* (*kōrmi-t* *harmad*) | *γurum* (*γurme-nt*); 4. *ñilä* | *ñile* (*ñile*); 5. *ät* | *at*; 6. *kāt* | *γot*; 7. *sāt* | *sat*; 8. *ñqlq-lu* | *ñol-lov*; 9. *qntqlu* (*qntql-lu*) | *ontolov* (*ontol-lov*); 10. *lqu* | *lov*; — 20. *kus*, 30. *vāt*, 40. *nälimen* | *nelimen*, 50. *ätpen*, 60. *kätpen* | *γotpen*,

70. *sāt-lqu* | *sat-lov*, 80. *ńol-sat*, 90. *qnter-sat*, *qntel-sat* | *ontol-šat*, 100. *sāt*, *sat* (*jāni sat*: *nagy sat*) | *šat*.

Osztják (osztB. | osztIrt.): 1. *it*, *ī*, *i* | *it*, *i*; 2. *kat*, *kad* (*kadn* kettő) | *kāt* (*kātn*, *kāden*); 3. *χulim*, *χolim* (*χulmi-t* harmad) | *χūdem*; 4. *nel* (*ńel*) | *ńeda*, *ńet*; 5. *vet* (*vēt*) | *vēt*; 6. *χut*, *χot* | *χūt*; 7. *labīt*, *lābīt* (*lapti-ń* hetes) | *tābet*; 8. *ńijil*, *ńiil* (S. *ńigelax*) | *ńīda*; 9. *jert-jañ*, *ar-jañ* | *ār-joñ*, *ār-jañ*; 10. *joñ*, *jañ*; — 20. *χūs*; 30. *χolim-jañ* | *χūdem-joñ*; 40. *nel-jañ* | *ńeda-joñ*; stb.; 80. *ńiil-sot* | *ńīt-sōt*, 90. *jer-sot* (*jert-sot*) | *ār-sōt*; 100. *sot*, *sōt*.

Zürjén-votják (zürj. | votj.): 1. *öt*, *ötik*, *öti* | *odig*, *og*; 2. *kik* | *kik* (*kikt*: *kiktāti* ketted, *kikt-oj* két éj); 3. *kuim* (Izs. *kolm*) | *kujñ*, *kūjn* (*kūjñm*: *kūjñmāti* harmadik); 4. *ńol* | *ńil*; 5. *vit* | *vīt*; 6. *kvajt* | *kvat*; 7. *sizim* | *sizim*; 8. *kőkjamis* | *łamīs*; 9. *ökmīs* | *ukmīs*; 10. *das* | *das*; — 20. *kíž* | *kíž*; 30. *komīn*, *komīs* | *kvamīn*; 40. *nelamīn*, *nelapīs* | *ńıldon*; 50. *vitīmīn*, *vitōmīs* | *vilton*; 60. *kvajtīmīn*, *kvajtōmīs* | *kvatton*; 70. *sizim-das* | *sisimdon*; 80. *kőkjamīs-das* | *łamīston*; 90. *ökmīs-das* | *ukmīston*; 100. *šo* | *šu*.

Lapp (lpS. | lpF.): 1. *akte*, *akt* | *okta*, *okt*, *ofta*, *oft*; 2. *kuekte*, *kuekt* | *guökta*, *guökt*, *guöfte*, *guöft*; 3. *kolma*, *kolm* | *golm*; 4. *nelje* | *ńüllja*; 5. *vita* (*vīta*), *vīt* | *vitta*, *vīt*; 6. *kota*, *kot* (*kūta*) | *gutta*, *gut*; 7. *cieča* | *čiečča*; 8. *kakce* | *gakce*, *gafce*, *gauce*; 9. *okce* | *ofce*, *ovce*; 10. *lokke* | *loře*; — 20. *kuekte-lokke* | *guöft-loře*; 30. *kolma-lokke* | *golm-loře*; 40. *nelje-lokke* | *ńüllja-loře*; stb.; 100. *čuote*, *čuete* | *čuōtte*.

Finn (finn | ész.): 1. *yhte* (n. *yksi*, g. *yhden*) | *ühte* (*üks*, *ühe*); 2. *kahte* (n. *kaksi*, g. *kahden*) | *kahte* (*kaks*, *kahe*); 3. *kolme* | *kolm*; 4. *neljä* | *neli* (g. *neljä*); 5. *viite* (n. *viisi*, g. *viiden*) | *vīde* (*vīž*, *vī'e*); 6. *kuute* (n. *kuusi*, g. *kuuden*) | *kūde* (*kūž*, *kū'e*); 7. *seitsemä* (n. *seitsemän*, *seitsen*) | *seitse* (g. *seitsme*); 8. *kahdeksa* (n. *-ksan*) | *kaheksa*; 9. *yhdeksä* (n. *-ksän*) | *üheksa*; 10. *kymmene* (*kymmenen*) | *kümme* (g. *kümne*); — 20. *kaksi-kymmentä*, 30. *kolme-kymmentä*; stb.; 100. *sata* | *sada*.

Mordvin (mordM. | mordE.): 1. *fkä*, *ifkä* | *ve*, *vejke*; 2. *kafta* | *kavto*; 3. *kolma* | *kolmo*; 4. *ńilä* | *ńile*; 5. *vetä* | *väte*; 6. *kota* | *koto*; 7. *sisem* | *sisem*; 8. *kafksa* | *kavkso*; 9. *vehksa* | *vejke*; 10. *kemen* | *kämen*; — 20. *komś*; 30. *kolma-gemen* | *koloń-gämen*; 49. *ńilä-gemen* | *ńileń-gämen*; stb.; 100. *śada* | *śado*.

Cseremisiz (csereS. | csereM.): 1. *ikte*, *ik* | *ikta*, *iktä*, *ik*:

2. kok (kokto-t kettő) | kok (kokti-t, kokto-t) ; 3. kum ; 4. nil ; 5. vit, viz (vizi-t) | vic, viz ; 6. kut (kudo-t) | kut (kudu-t, kuda-t) ; 7. šem | šim ; 8. kandakše | kandakš, kändäzše ; 9. indikše | indekš, endexše ; 10. luo, lu | lu ; — 20. kolo | koklu, kokla ; 30. kumlo | kumlu ; 40. nille | nillu, nille ; 50. visle | vislu, vizlu, vizle ; 60. kutlo | kutlu ; 70. šemluo | šimlu ; 80. kandakšlu | kändäzšlu ; 90. indikšlu | indekšlu ; 100. šüdö | šuda, šüde.

II. Szamojed csoport.

Jurak: 1. ōpoj, ōb ; 2. sidea, side ; 3. náhar, nār ; 4. tiet, tēt, tiet ; 5. samlañ, samblañ, sambelank ; 6. mat' ; 7. siu, šeu ; 8. sidendēt ; 9. hāsava-ju' (hāsava «szamojed») ; 10. ju', lūca-ju', lūsa-ju' (lūca «orosz») ; — 20. side-ju', 30. náhar-ju' ; stb. ; 90. hāsava-jur ; 100. jur.

Tavgi: 1. ō'ai' ; 2. siti ; 3. nagur ; 4. tata ; 5. sañfalanka ; 6. matu' ; 7. šajbua ; 8. sitidata ; 9. ōameajtuma ; 10. bi' ; — 20. siti-bi', 30. nagur-bi', 40. tata-bi' ; 50. sañfa-bi' ; 60. matu'-bi' ; stb. ; 100. jir.

Osztják-szamojed: 1. ōker, okur, okkar ; 2. sede, šede, site, šite ; 3. nāgur, noagur, nār, noar ; 4. tietta, tiet, tetta, tēt ; 5. somblañ, sombelañ, sombele, homplah, hombalah ; 6. muktet, muktat, mukteñ, mukte ; 7. sēlde, sielde, hēlž, hielž ; 8. sede-čāñ-kōt (v. čāñ helyett: čāñul, čāl, tāñ, tañdel, teul) ; 9. ōker-čāñ-kōt ; 10. kōt, küöt ; — 20. sede-sārm, šede-sārm, šede-hāru ; 30. nak-sārm, nāfāru ; 40. tē-sārm, te-hāru ; 50. sombla-sārm, hompla-hāru, homb-lāru ; 60. muk-sārm, mukta-hāru, muktāru ; 70. sē-sārm, hēlže-hāru, hēlžāru ; 80. sedesārm-čāñ-ton ; 90. ōkersārm-čāñ-ton ; 100. ton, tot, tūt.

Jeniszej-szam.: 1. ō' ; 2. side, sire ; 3. nehu' ; 4. teto ; 5. soborleggo, soboreggo, saborga ; 6. motu' ; 7. se'o ; 8. siri'oto ; 9. ēsa, nēsa ; 10. biu' ; — 20. sidiu', sireu' ; 30. nehibi' ; 40. tetou' ; 50. soborleg-gou', soborgou', saborgaej' ; 60. motuj' ; 70. se'ou', se'eu' ; 80. siri'otou' ; 90. ēsau', nēsauj' ; 100. jū'.

Kamaszin: 1. o'b, o'm ; 2. šide ; 3. nāgur ; 4. thē'de ; 5. sumna, sumula ; 6. maktu'd, maktu'n ; 7. sej'bü ; 8. šinthē'de ; 9. amithun ; 10. bie'd, bie'n ; — 20. šide-bie'd, 30. nāgur-bie'd ; 40. *khera' ; 50. *ilix ; 60. *althon ; 70. sej'bü-bie'd ; 80. šinthē'de-bie'd ; 90. amithun-bie'd ; 100. *tüs.

III. Török csoport.

Keleti-török (csagataj): 1. *bir*; 2. *iki*; 3. *üç*; 4. *tört*; 5. *biş*; 6. *altı*; 7. *jiti*; 8. *säkiz*, 9. *tokuz*; 10. *on*; — 20. *jigirmi*, 30. *otuz*; 40. *kirk*; 50. *illik*, *ilik*; 60. *altmış*; 70. *jitmiş*; 80. *süksän*; 90. *toksan*; 100. *jüz*.

Oszmán-tör.: 1. *bir*, 2. *iki*, 3. *üç*, 4. *dört*, 5. *beş*; 6. *altı*; 7. *jedi*; 8. *sekiz*; 9. *dokuz*; 10. *on*; — 20. *jigirmi*; 30. *otuz*; 40. *kirk*; 50. *elli*; 60. *altmış*; 70. *jetmiş*; 80. *seksen*; 90. *doksan*; 100. *jüz*.

Kazáni-tatár: 1. *ber*; 2. *ike*; 3. *öç*; 4. *dürt*; 5. *biş*; 6. *altı*; 7. *jide*; 8. *sigez*; 9. *tuřız*; 10. *un*; — 20. *jigerme*, 30. *utız*, 40. *kirk*; 50. *ille*; 60. *altmış*; 70. *jitmes*; 80. *siksän*; 90. *tuksan*; 100. *jöz*.

Kojbal és karagasz: 1. *ber* | *birü*; 2. *ike* | *ih*: 3. *üs* | *üjš*; 4. *tört* | *tört*, *dört*; 5. *bis* | *bejš*; 6. *altë*; 7. *d'itë* | *tedë*; 8. *sīgis*, *sēgis* | *sehes*; 9. *togos* | *tohos*; 10. *on*; — 20. *d'iberge* | *ih-on*; 30. *ōtos* | *ūd-on*; 40. *kērëk* | *tört-on*; 50. *ilix*, *ilex* | *bed-on*; 60. *alt-ön* | *alt-on*; 70. *d'it-ön* | *let-on*; 80. *sīgiz-ön* | *sehes-on*; 90. *tōgoz-ön* | *tohos-on*; 100. *dūs* | *tüs*.

Csuvas: 1. *per*; 2. *ikke*; 3. *visse*; 4. *tuvatta*, *tvatta*, *tvat*; 5. *pillik*; 6. *oltta*; 7. *šičë*; 8. *sakkir*, *sagir*; 9. *tuřur*, *tuřur*; 10. *vonna*; — 20. *širim*, *širem*; 30. *vuttur* (*vutter*), *vudur*; 40. *řirix*, 50. *alla*; 60. *otmil*; 70. *šitmil*; 80. *sagir-vonna*; 90. *tuřur-vonna*; 100. *sür*.

Jakut: 1. *bür*; 2. *ikki*; 3. *üs*; 4. *tüört*; 5. *biäs*; 6. *alta*; 7. *sättä*; 8. *ařis*; 9. *tořus*; 10. *uon*; — 20. *sürbä*, 30. *otus*, 40. *tüörd-uon*, 50. *biäs-uon*, 60. *alta-uon*, 70. *sättä-uon*, 80. *ařis-uon*, 90. *tořus-uon*; 100. *sūs*.

IV. Mongol csoport.

Keleti-mongol (khalkha): 1. *nigen*, *nige*; 2. *řojar*; 3. *řurban*; 4. *dörben*; 5. *tabun*; 6. *řirřuyan*; 7. *dolořan*; 8. *najman*; 9. *jisun*; 10. *arban*; — 20. *řorin*, 30. *řučin*, 40. *döčin*, 50. *tabin*, 60. *řiran*, 70. *dalan*, 80. *najan*, 90. *jeren*, 100. *zařun*.

Nyugati-m. (kalmuk): 1. *negen*, 2. *řojor*; 3. *řurban*; 4. *dörbün*; 5. *tabun*; 6. *zurřan*; 7. *dolon*; 8. *najman*; 9. *jesün*; 10. *arban*; — 20. *řorin*, 30. *řučin*, 40. *döčin*, 50. *tabin*, 60. *řirin*, 70. *dalan*, 80. *najan*, 90. *jerün*, 100. *zün*.

Burjat: 1. *nigen*, *negen*; 2. *řojir* (*řojar*); 3. *gurban*; 4. *dur*

bön; 5. *taban* (*tabon*); 6. *zorgān*, *zorgān* (*žoržōn*); 7. *dolōn*; 8. *najman*; 9. *juhōn*, *jōsōn*; 10. *arban*; — 20. *žořin* (*žorin*), 30. *gušin*, 40. *dōšin*, 50. *taben* (*tabin*), 60. *žaran*, *žaran* (*žoron*), 70. *dalan*, 80. *najin* (*najan*), 90. *jiren*, 100. *zun*, *zun* (*zūn*).

V. Tunguz-mandsu csoport.

Tunguz: 1. *umun* (*omun*, *omukan*); 2. *zūr* (*žur*, *dor*); 3. *ilan* (*elan*); 4. *digin* (*dügün*); 5. *toña* (*toňan*); 6. *nuñun* (*ñuhan*, *ñuhun*); 7. *nadan*; 8. *zapkun* (*dapkan*); 9. *jägin* (*jöhin*, *ujun*); 10. *zān* (*mān*); — 20. *orin, 30. *ilañi*, *gutin, *gučün*; 40. *digiñi*, *dučün; 50. *toñañi*, 60. *nuñuñi* (*ñuhunžar*); 70. *nadañi*, 80. *zapkuñi*, 90. *jägiñi* (*jöhinžar*), 100. *namāži*, *namāđi*.

Mandsu: 1. *emu*; 2. *žue*, *žuve*; 3. *ilan*; 4. *dujn*; 5. *sunža*; 6. *ningun*; 7. *nadan*; 8. *žakōn*, *žakun*; 9. *ujun*; 10. *žuan*, *žuvan*; — 20. *orin; 30. *gōsin, *gusin*; 40. *deži*, 50. *susaj*, 60. *ninžu*, 79. *nadanžu*; 80. *žakōnžu*, *žakunžu*, 90. *ujunžu*; 100. *tangō*, *tangu*.

Két csuvas mese — Reguly hagyományából, a melyben a csuvas szövegnek hamaros kézzel való leírását találjuk; meglátszik rajta, hogy Reguly egyenesen egy csuvas ember elmondása után írta le. Innen van, hogy Regulynak egyéb csuvas jegyzeteiben használt írásmódjával egybevetve, e leírásban itt-ott tökéletlen hangjelelések is akadnak. Ezeket, a mennyire lényegesek, jelen közlésemben megigazítottam; a kevésbé fontos alaki ingadozásokat azonban meghagytam (pl. *ä* és *e*-nek vagy néha *e* és *ě*, *i*-nak váltakozását). A szöveg egyébiránt teljesen érthető s magyar fordításom lehetőleg szorosan az eredetihez alkalmazkodik.

1. Mese.

Poronne per starikpa karžik. vulzam poronžis, poronzan topriš ul-žir; ondan kajran temze šoldan karžik vilže. ondan jolže per ul per žir. starik tada alanže, alanzan pornasse. kajranži arem ažazane joratomare; jori sumar polže, starikne kalama pošlare: starik, jomizä kaj, temä pošlare. starik kajre. starikne kajn' čož kalare: türe šolba kajzan, jomiš ozilmašt, türe; tavra kajzan jomiš lajiž ozilat, tesse. starik tavra kajre; vul starik kajzasnaž šora. kibe

tegenže,¹⁾ türe kajre, starikran mala toyrı-dä xoron turüä çobarza larže. starik irtse kajn' çox : starik, šta kajan? türe. starik : jomizü kajadep, türe. jomış, türi-ş, çam polam. starik jomış ona pihtarže. şava karžik pişsan kalare stariga : san ul puzas polat, türe. starik tavernže kajlay şav şolba ; karžik jiber-jaber anže çazeray, starikran maldan kile sitre, şor kübine çuza çože, kajlay virtre. starik sitre ; arem itnä pošlare ; starik kalamaşt miñ jomış kalanine : nim-de kalamare, teze kalare. teber konne arem tada çuma pošlare starige, kajasşin mar iriksirey çuza jaže. kajn'-çox tada kalare : türe kajzan jomış ozilmaşt, türe ; tavra kajzan jomış ozilat, tesse kalasse, — türe. Starik tada kajre tavra ; arem tada şore kibe tegenže, türe kajre, starikran maldan toyre, şol siñe xoron turüä çubarza larže. starik irtse kajn'-çox karžik kalare : šta kajan? starik türe : jomizü kajadep, türe. jomış, türi-ş, çam polam, — türe. jomış pihtarže karžiga ; tada şavenay kalare : ul puzas polat san, türe ; ul pussan san arem çirlet, türe. kajlay starik şav şolba kajre, arem xoron turinžen anže, türe şolba starikran maldan kile sitre, kübine çuze çože. starik kilin-çox jinişşa virtma pošlare. starik, miñ kalare jomış? starik magra magray kalare : ul puzas polat, türe. ona kalazanaş arem, çaman polže, türe. ulibe çirñe şubatne jaže starik ; vulzam kilichen arem turza çaderleme pošlare. şubanžen kilin-çox aźazen vitri joşsa toyre ; per kajik ç'i çu tum' türe, aźazam tum izä saplarış vitrinä, şu toldaržiş, kajriş kile. kilni sirde ağışne kalat : mana pussan, man şumozene voda praxsan jitsene parzan-da tortsa il, per sirä poşsa çor, şor tottreba çurgaza çomuş kotñe kajza çor, vis erni-çen pira pira piş. sitriş kile. aşşe vot çirtmä kalare ; vot çirtriş. vot çirtsen aşşe ulñe pusre, arem suvalže şav sagatray. pussan tapratriş pizärme, siriş ; şumizene voda praxriş, çir aži votran tartsa kelarže ; jitta praxsan, jitran-da tortsa ilže, per sirä postarza çože. kajran şor tottreba sişsa²⁾ çomiş kotñe kajza çože. erne poronzan kajza pişre çomiş kotñe : şumuran kajik kletki polma pošlane. tavernže kile. teber ernereren kajza pişre : tük sidenne. kajlay kile tavernže. vis erne sitsen tada kajre ; pişma turzanaş, kajik vişşü toşsa kajre. şav çir aża tapratre magerma, magerže, magerži-dä, tavernže kile. kilde ameş igärže pizeret, şav aża kajik polne-sker vişşe pişe, pürt turüä larže, tapratre jorlama :

¹⁾ Pontosabban írva *tëgën*- (Reguly szójegyzéke) = *tigin*- (Visnevszki).

²⁾ = *sişsa* a *sişas* igétől.

*aža šori pusre, ama šori sire,
χorondažem požre, χomuš kotne zože.*

ameže starikne kalare: minle kajik kilne šava jorlat? χuvalaza jar, starik, tāre. starik tožre, χuvalama tapratre. ašše siñe arman čol pražre, ašše ondaχ vilže. kajran tada jorlama tapratre; ameš χuva čopša tožre, kšax kšax tāre, minle kajik šav jorlat? tāre. on-ziñe per ala jip pražre, ameš-te ondaχ vilže. ageže pürtre pír türtsä larat; pürđ-omñe visše anže kajik, tapratre jorlama:

aža šori pusre stb.

man šelim polzan, čüreže siñe kize lar, tāre [ageže]. čüreže siñe visše larže, tada jorlare:

aža šori pusre stb.

man šelim polzan, pír jobi-ziñe kize lar, tāre. pír jobi siñe larže, tada jorlare:

aža šori pusre stb.

man šelim polzan, visše pír jobi tavra šavern, tāre. visše šavernže, kajlaχ aža polže. kajran ikšex poronma tapratris.

Élt egy öreg-emberrel öreg asszony (egy házaspár). Ők éltek, élvén kaptak gyermekeket (tkp. fiu-leányt); azután néhány év múlva meghalt az asszony. Hátra maradt egy fiú, egy leány. Az öreg megint megházasodott, házasságban (tkp. házasodván) élnek. [De] az utóbbi feleség nem szerette a gyermekeket; szánt szándékkal beteg lett, az öregnek kezdett szólani: «öreg, menj a javas-emberért», azt mondta (tkp. mondani kezdte). Az öreg elment. Az öregnek, elmentekor, mondta: «ha egyenes úton mégy, a javas meg nem nyílik (nem nyilatkozik, ki nem jelenti magát), azt mondta; ha kerüléssel mégy, a javas jól megnyílik (kijelenti magát), azt mondják». Az öreg kerüléssel ment; ő (t. i. az asszony), mihelyt az öreg elment, fehér inget öltött, egyenesen ment, az öregnél előbb ért ki s egy nyírfára fölmászott (tkp. felmászva ült). Mikor az öreg mellette elment, azt mondta: «öreg, hová mégy?» Az öreg: «javas-emberért megyek», azt mondta. «Javas, úgy mondta, én magam leszek». Az öreg javasoltatott vele magának. Az az asszony javasolván, azt mondta az öregnek: «neked el kell veszítened (meg kell ölnöd) a fiadat». Az öreg visszatért ugyanazon az úton; az asszony hamar leszállt, még az öreg előtt haza ért; fehér ingét levetette, megint lefeküdt. Az öreg megérkezett; felesége megkérdezte, [de] az öreg meg nem mondja, mit mondott a javas: «sem-

mit sem mondott», azt mondta. Másnap az asszony megint kezdte hajtani az öreget, s hogy nem akart menni (tkp. menés-ért nem), ugyancsak kedve ellenére (tkp. kénytelenül, akaratlanul) elhajotta. Mikor elindult, megint mondta neki: «ha egyenesen mégy, a javasember nem nyílik meg (nem tesz kijelentést); ha kerüléssel mégy, megnyílik a javas (kijelentést tesz), úgy mondják», azt mondta. Az öreg megint kerüléssel ment; felesége megint fehér inget öltött, egyenesen ment, az öregnél előbb ért ki, s útfélen egy nyirfára mászott föl. Mikor az öreg mellette elment, az asszony megszólalt: «hová mégy?» Az öreg felelt: «a javasért megyek», azt mondta. «Javas, azt mondta, én magam leszek», mondta. [Az öreg] javasoltatott magának az asszonynyal; megint ugyanazt mondta: «el kell veszítened a fiadat», azt mondta; «ha fiadat elveszítéd, a te feleséged meggyógyúl», azt mondta. Vissza az öreg ugyanazon az úton ment; a felesége leszállt a nyirfáról, egyenes úton még az öreg előtt haza ért, ingét levetette. Mikor az öreg eljött, elkezdett az ágyában jajgatni (tkp. jajgatva feküdni): «öreg, mit mondott a javas?» Az öreg sirva-sirva mondta: «el kell a fiút veszíteni», azt mondta. A mint azt mondta, a felesége azt mondta, [hogy] könyebben lett [neki]. Fiával a leányát a vízhez küldte az öreg; míg ők jöttek, az asszony fölkelve kezdett [egyetmást] készíteni. Mikor a víztől jöttek, a gyermekeknek kifolyt a vedrük; egy madár azt mondta: *ei čo tum (tum agyag)*, s a gyermekek agyagot vevén, megfoltozták a vedrüket, töltöttek vizet s mentek haza. Haza jövet mondja a néniének (a fiú): ha engem megöl [az apám], az én csontjaimat a tűzbe dobja vagy a kutyaéknak adja, te vedd el, gyűjtsd egy helyre, s fehér kendővel begöngyölve tedd le a nád mögé: három hétig (egyszer-egyszer) oda menve nézd meg. Haza érkeztek. Az atyjuk parancsolt tüzet gyújtani; tüzet gyújtottak. Miután tüzet gyújtottak, az atyjuk megölte a fiát, a felesége azon pillanatban meggyógyult. Miután megölte, kezdték főzni, megették; csontjait a tűzbe dobták, [de] a leány kihúzta a tűzből; a mint a kutyaéknak dobták, a kutyától is elhúzta, egy helyre összegyűjtötte. Azután egy fehér kendőbe kötve, kivitte a nád mögé. Egy hét múlva (tkp. egy hetet élven) meglátogatta a nád mögét: a csontokból madár-test kezdett lenni. Hazatért. Másik hét múlva látogatta: [már] tolla nőtt ki. Visszatért haza. Három hét elérkezvén (kitelvén) megint ment oda; a mint ott áll nézni, egy madár röpült ki,

elment. A leány kezdett sírni, sírt, sírt, s vizatért haza. Otthon az anyja fánkot süt. Az a gyermek, a ki madár lett, oda röpült, a ház tetejére ült, s elkezdett énekelni :

Mostoha atya megölt, mostoha anya megevett ;
testvérem össze szedett, nád mögé helyezett.

Az anyja mondja az öregnek : «miféle madár jött, s énekel úgy ? kergesd el, öreg» azt mondta. Az öreg kiment, kezdte kergetni. [A fiú] az atyjára egy malomkövet dobott, az atyja legott meghalt. Azután megint kezdett énekelni ; kifutott maga az anyja : *kšax kšax* — azt mondta — micsoda madár énekel ott ?» Ő reája egy kézi tüt dobott, s az anyja is legott meghalt. A nénje a házban ül vásznat szövén ; a ház elé lerepült a madár, s kezdett énekelni : «Mostoha atya megölt» stb. — «Ha az én öcsém vagy, ülj oda a kis-ablakra» azt mondta [a nénje]. A kis ablakra röpülve leült, megint énekelt : «Mostoha atyám» stb. — «Ha az én öcsém vagy, ülj a szövőszékre.»¹⁾ Ráült a szövőszékre, megint énekelt : «Mostoha atyám, stb». — «Ha az én öcsém vagy, röpülj a szövőszék körül (tkp. röpülve fordulj körül)» azt mondta. Körülröpült, megint fiú lett. Azután ugyancsak ketten kezdetek élni.

2. M e s e.

Ilk taxšan poronne per starik, šaga starigen por-če arem. šava arem vilže, ondan jolže per žir aža. starik ilže teber arem, vul-da žuva žiribe kilže. šava arem per-te joratomare tuluz žirúe, žuva žirúe joradatče. vulzam perlastik poronžis, šav arem kalare starikúe : ize kaj, tere, šaga žire vurmana. starik ize kajmasče žuva žirúe : arem jatlaža piderže ona, ize kaj težü. starik magra magra ize kajre ona. oldalaza činže žuva žirúe : ajda žirem manba vurmana, tāre, sirta poštarma, ebe onda voda tadam. vulzam kajriš. sitysinn starik tada kalare : eze kaj, poštar sirla, ebe kajam voda tatma. es vara port sassine itlezü pir man-bada. starik kajre, per moklaška joman toratúe šaklatre, šaksassen kile kajre. sil polže, šava moklaška silbe tapratre šabenma jomana. žir moklaška šakkana sirü piže, aššine korimare ; kiškerza širaza šüräre, topmare nikama-da. magerže ma-

¹⁾ *pir jobi* szószerint «vászón-oszlopa» = szövőszék, osztováta (más-képen *pir-viren* Reg., *pir-virin* Visn.). A *joba* szó a votjákba is került át (*jubo*) s *kuiškon jubo* «webstuhl».

gerži-de, otre štalla koš piřat. per kaban vudo tül polže, on siñe žobarza larže. perlastik larzan kaban-batne pižis kažagazam, tap-ratre sime, siriš siriš, kaban küs tünmä zetlanže ; sizen kajalla kaj-riš tašta. teber žut tada pižis sima, sizen sisriš, šižis onda. šava žir kaban sinžen kiškerza kalare : sisni poldir ildom, šik poldir kümül. vul kalane-bak polže. kažagazam kajriš. žir anži-dä nomaj ildom-da kümül-dä poštarže. kažagazam tada kilžis. vul tada šaplay kalare ; kažagazam kajzassen vul tada ildom-da kümül-de poštarže. kažagazam tada kilmäriš. žir kaban panžen otre ajkalla, otre, otre. per pürt tül polže ; šava pürde kiže, onda laratče toramuš. žir kalare ona : tora pol, kala mana kilelle šol, štan kajas. toramuš kalare ona : manen pošra pijde piž eze. vul pižre. šaven čož toramuš paže ona per arža, kalaza : šaga aržana an oš kile siditsen ; ošsassen vilin šol sinže. per šol kidarza jaže ona ; žir kile türež sitre. arem ona korzassen kalare : leple es čirelze kilden? žir šebaž miñ kornine kalaza kidartre. arem onen oksine korzassen ona joratre. stariga kalare : ize kaj man žire vurmana, ize kajzassen ona žuvar. starik šaplay kalare, leple žuva žirñe oldalaza ize kajre. vulzam sitriš vurmana. starik kalare žirñe : es konda sirla poštar, vara pir eb šakkane sirü. starik ilizži-bek moklaška šaksa žuvarže jomana, žuva kile kajre. moklaška silbe šakkama pojslazan,¹⁾ žir onda piže, aššine korimare-da anžaj jatlašsa kajre. kaban sine žobarza larže. torameš kažugizam tada onda pižis, siriš sisriš šižis, tada kajlay kajriš. žir kalare : sisni puž poldir, šini šik poldir. kažagazam orež kilmäriš. vul kaban sinžen anži-dä otre ajkalla. per pürt patñe piže, kiže onda ; pürtre toramuš larat. toramuš kalare ona : man pošra pijda piž. vul kalare : man kile čazeraj kajas. toramuš ona arža kalaza paže : šaga arža šol sinže ošsa an piž. šol kidarza jaže ona. žir šava šolba kajre, šol sinže aržine ošsa pižre : ondan puzik üslen tožre, ona vilärže. kilde amėš igärže pizärze turat. starigen por-če žida, šava žida pürde kiže kalaza : žuže pojma kajagan vilze kilet, vilme kajagan čirilze kilže. arem šaven-žin jitta šatmavribe per orine šapsa žošre. žida tada šavnaj kalare. arem stariga žir širama jaže, ona üslen vilärže. kütsen kütsen arem tada kajre, šol sinže ona-da üslen vilärže.

¹⁾ = pošlazan.

Ez előtt valamikor élt egy öreg, s ennek az öregnek volt felesége. A felesége meghalt, tőle maradt hátra egy leány. Az öreg vett másik feleséget, az is a maga leányával jött. Az asszony sehogysen szerette a mostoha (tkp. árva) leányát, de a maga leányát szereti vala. Ők éltek egy darabig, [akkor] az asszony szólt az öregnek: vidd el, azt mondta, ezt a leányt az erdőbe. Az öreg nem akarja vala vinni a maga leányát: [de] a felesége kiszidta, vidd el — mondván. Az öreg sírva sírva kivitte őt. Csalva hívta a maga leányát: gyere leányom velem az erdőbe, azt mondta, bogyót szedni; én ott fát fogok vágni. Ők elindultak. Mikor megérkeztek, az öreg megint szólt: eredj te, szedj bogyót, én megyek fát vágni; te azután a fejsze hangját hallván, menjén hozzám. Az öreg elment, egy tuskót egy tölgyfa ágára akasztott reá, s miután ráakasztotta, haza ment. Szél lett, a tuskó a szél által kezdett a tölgyfához ütödni. A leány oda ment, a hol a tuskó kopogott, [de] nem látta az atyját; kiabálva kereste köröskörül (tkp. keresve járt), [de] nem talált senkit is. Sírt meg sírt, s ment a merre szeme lát. Egy asztag széna került eléje, arra fölmászván reá ült. A mint egy darabig ült, az osztaghoz kecskék jöttek, kezdtek enni, ettek ettek; az asztag majd föl akart fordulni; miután ettek, vissza mentek valahová. Másodszor megint jöttek enni, evés után szartak, hugyoztak ott. A leány az asztagról szólt kiáltva: a mit szartok, legyen arany, a húgy legyen ezüst. A mint ő mondta, [úgy] lett. A kecskék elmentek; a leány leszállt s sok aranyat meg ezüstöt szedett. A kecskék megint jöttek, ő megint úgy szólt; a mint a kecskék elmentek, ő megint szedett aranyat meg ezüstöt. A kecskék többé nem jöttek. A leány az asztagtól elment félre, ment ment. Egy ház került eléje; abba a házba bement, ott ül vala az isten-anyja (isten-asszony). A leány szólt neki: — —,¹⁾ mondd meg nekem az utat haza felé, merre kell menni. Az isten-anyja szólt neki: nézd fejemben a tetűt. Ő nézte. Akkor isten-anyja adott neki egy ládácskát, mondván: e ládácskát ne nyisd föl, míg haza [nem] érsz; ha fölnyitod, meghalsz az úton. Egy utat mutatott meg neki; a leány egyenesen haza ért. Az asszony, mihelyt őt meglátta, szólt: hogyan jöttél te föléledvén? A leány

¹⁾ *tora pol*; nem illik szószerint való érteleme «isten légy»; azt sejttem, hogy valamely üdvözlő szólás rövidülése (talán e h. *tora polstir* «isten segítsen»).

elbeszélte mindent a mit látott. Az asszony a mint az ő pénzét látta, őt megszerette. Az öregnek szólt: vidd el az én leányomat az erdőbe, s elvivén hagyd ott. Az öreg épen úgy szólt, a mint a maga leányát kicsalta. Ők az erdőhez értek. Az öreg szólt a leálynak: te itt szedj bogyót, azután menj oda, a hol én kopogatok. Az öreg az előbbi-ként (úgy mint előbb) egy tuskót akasztott föl egy tölgyfára, s maga haza ment. A mint a tuskó a szél által kopogni kezdett, a leány oda ment, az atyját nem látta s csak szitkozódva ment el. Az asztagra fölmászott s leült. Az isten-anyja kecskéi megint oda mentek, ettek, szartak, hugyoztak, megint visszamentek; a leány szólt: a mit szartok, legyen szar, a mit hugyoztak, legyen húgy, A kecskék többé nem jöttek. Ő az asztagról leszállt s ment oldal felé. Egy házhoz ért, oda bement; a házban isten-anyja ül. Isten-anyja szólt neki: fejemben nézd a tetűt. Ő felelt: nekem minél előbb haza kell mennem. Isten-anyja adott neki egy ládácskát, mondván: e ládácskát az úton ne nyisd föl, meg ne nézd. Megmutatta neki az utat. A leány azon az úton indúlt; útközben a ládácskát fölnyitván megnézte: abból egy nagy kígyó jött ki, őt megölte. Othonn az anyja fánkot süt. Az öregnek volt egy kutyája; az a kutya bement a házba, mondván: a melyik elment gazdagodni, az halva jön; a melyik meghalni ment, életben jött. Az asszony azért a kutyának a serpenyőnyéllel egy lábát ütötte le (tkp. ütve törte). A kutya megint ugyanazt mondta. Az asszony küldte az öreget a leányt keresni, őt megölte a kígyó. Várván várván meg az asszony ment el, [de] az úton őt is megölte a kígyó.

B. J.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

kiadásában megjelent és saját könyvkiadó-hivatalában (Budapest, Akadémia épületében) valamint a könyvárusoknál kapható:

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR.

Az 1531—1711 megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve.

Irta

SZABÓ KÁROLY.

Nagy 8-rét, 47 iv. Ára füzve 4 frt.

E monumentalis munka nemzeti irodalmunk történetére nézve rendkívüli fontossággal bír. Csaknem húsz évi kitartó buvárkodás és adatgyűjtés eredménye az. Szerző, az ország egyik szélétől a másikig néhány száz könyvtárban nem csak a czimtarakat, hanem magukat a könyveket is gondosan átforgatta. Nem egyedül a czimmásokat adja, hanem pontosan közli a nyomtatás helyét, évét, a könyv alakját, a levelek vagy lapok számát a lehetőség szerint, kinyomozza névtelenül vagy álnév alatt kiadott könyvek szerzőit, kideríteni törekszik a hely és név nélkül megjelent munkák nyomtatási helyét és idejét stb. A hol szükségét látja, leírásaihoz jegyzeteket csatol, sok jellemző és érdekes idézetet közöl, utal a forrásokra, honnan az illető munkáról részletesebb felvilágosítás merithető, **szóval nem egyszerű czimtart, hanem példás szorgalommal és ritka szakismerettel földolgozott vezérkönyvet ir az 1531—1711. évek között nyomtatásban megjelent egész magyar irodalomhoz.** Hirdeti, hogy nemzeti életünk leggyászosabb kora is mily erőteljes és virágzó irodalmat tudott teremteni, s szembetűnővé teszi irodalomtörténeti ismereteink örvendetes gyarapodását. Mert míg e század elején Sándor István, hasonló irányú munkájában, ugyanazon időszakból csak 990 magyar nyomtatványt sorolt fel, Szabó Károly fáradhatatlan és szerencsés kutatásai e számot majdnem megkétszerezték.

E munka nélkülözhetlen minden könyvtárban, akár magányos, akár nyilvános legyen az, s nélkülözhetlen minden oly művelt vagy szakemberre nézve, ki nemzeti irodalmunk tanulmányozásával komolyan foglalkozik.

RÉVAI MIKLÓS

ÉLETE ÉS MUNKÁI.

Irta

BÁNÓCZI JÓZSEF.

Ára 2 frt 60 kr.

Az akadémiai könyvkiadó vállalat pártolói számára (diszkötésben) 1 frt 80 kr.

Ezen irodalomtörténeti monographia az Akadémia utolsó nagygyűlésén a Horváth Mihály és Fraknói Vilmos által kitűzött 100 arany pályadíjjal jutalmaztatott. A hivatalos jelentés így szól:

«Minden tekintetben jeles mű. Egyaránt biztos kézzel rajzolja Révaiban az embert, költőt és nyelvészt. Sok új adatot hoz napfényre, nem egy elfogadottat megczáfol; fejtegetései alaposak s a tényeket és eszméket gyakran helyezi új világításba. Különösen sikerült részek Révai nyelvtörténeti és nyelvhasonlító irányának jellemzése, viszonya a nyelvújításhoz, Verseghy méltása stb. A kornak nagy vonásokkal rajzolt politikai, társadalmi, irodalmi és tudományos háttéréből plasztikailag emelkedik ki Révai alakja, s úgy szólva előttünk fejlődik. Szerző ritka tárgyilagossággal leplezi föl hőse erkölcsi és szellemi bensőjét. Oly kevéssé pusztá dicsőítője, mint kritikusa. Nagy mérséklettel és biztos tapintattal vegyíti alakján a fényt és árnyat s elevenen tünteti föl legjellemzőbb sajátosságait. Előadása vonzó, compositiója természetes és művészi: egyszóval a tartalom alapaosságával a forma művészete egyesül a siker nem közönséges fokán, s így **túlzás nélkül elmondhatni: e mű irodalmunknak valóságos díszére válik.**»

A M. TUD. AKADÉMIA NYELVÉSZETI KIADÁSAI.

Kaphatók a M. T. Akadémia könyvkiadó hivatalában Budapesten (Akadémia épület) s minden hazai könyvárusnál:

NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK. Kiadja a M. T. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkeszti Hunfalvy Pál, a XV. kötettől kezdve Budenz József. II—XV. köt. 42 füzetben. 1862—1879. (8-adrét 420 iv.) Ára 25 frt 50 kr. Egy-egy kötetnek különvéve 3 frt. Az első kötet elfogyott.

NYELVEMLÉKTÁR. Régi Magyar Codexek és Nyomatványok. Kiadja a M. Tud. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkesztik: Budenz József, Szarvas Gábor és Szilády Áron. I—VI. kötet. 1864—78. 8-adrét. Együtt megrendelve . . . . . Ára 10 frt.

Egyenkint:

- I. kötet. Bécsi Codex. Münchener Codex. Közzéteszi: Volf György (XXX. és 381 l.) . . . . . Ára 2 frt.
- II. kötet. Weszprémi C. — Peer C. — Winkler C. — Sándor C. — Gyöngyösi C. — Thewrewk C. — Kriza C. — Bod C. Közzéteszi: Volf György. (XVIII és 406 l.) . . . . . Ára 2 frt.
- III. kötet. Nagyszombati C. — Szent Domonkos C. — Virginia C. — Közzéteszik: Komáromy L. és Király P. (IV. és 345. l.) . . . . . Ára 2 frt.
- IV. V. kötet. Érdy Codex 2 kötetben. Közzéteszi Volf György. 1876—77. I. fele. XIX és 487 lap. — II. fele. 532 lap. . . . . Ára 4 frt.
- VI. kötet. Tihanyi Codex. Kazinczy Codex. Horvát Codex. Közzéteszi Volf György. 1879. XVIII és 359 lap . . . . . Ára 2 frt.
- REGI MAGYAR NYELVEMLÉKEK.** I. Halotti Beszéd. Régi Biblia. Buda 1838. 5 frt. — II. Kinizsi Pálné imakönyve. Vegyes m. iratok. Buda, 1840. 2 frt. — III. Tatrosi Biblia. Vegyes m. iratok. 1842. 2 frt. — IV. 1. Guary-codex. Buda, 1841 . . . . . Ára 1 frt.
- RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA.** (Corpus poetarum.) Szerkeszti Szilády Áron. I. kötet. Codexbeli versmaradványok . . . . . Ára 2 frt.
- II. kötet: XVI. századbeli magyar költők. . . . . Ára 2 frt.
- CODEX CUMANICUS** bibliothecae ad templum divi Marci Venetiarum. Prim. ex integro ed. com. Géza Kun. . . . . Ára 5 frt.
- RÉGI MAGYAR NYELVÉSZEK** Erdősitől Tsétsüig. (Corpus Grammaticorum linguae Hungaricae veterum.) Kiadta Toldy Ferencz Ára 2 frt.
- REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI.** A Vogul föld és nép. Kidolgozta Hunfalvy Pál. . . . . Ára 2 frt.
- A KONDAI VOGUL NYELV.** Irta Hunfalvy Pál. (Nyelvtudom. Közl. IX. köt.) . . . . . Ára 3 frt.
- ERDEI- ÉS HEGYI-CSEREMISZ SZÓTÁR.** (Vocabularium čeremissicum utriusque dialecti.) Budenz József. (A Nyelvt. Közlemények. IV. kötetéből) . . . . . Ára 50 kr.
- MAGYAR-UGOR ÖSSZEHASONLÍTÓ SZÓTÁR.** Irta Budenz József. I.—IV. füzet. (1—46 iv) 1873—79. 8-adrét. Egy-egy füzetnek . . . . . Ára 1 frt.
- A MAGYAR IGEIDŐK.** Irta Szarvas Gábor. . . . . Ára 1 frt.
- A HELYES MAGYARSÁG ELVEL.** Irta P. Thewrewk Emil. Ára 1 frt.
- A MAGYAR NYELVUJÍTÁS** óta divatba jött idegen és hibás szólások bírá-
lata. Irta Imre Sándor . . . . . Ára 1 frt 50 kr.
- KALEVALA.** A finnek nemzeti eposza. Fordította Barna Ferd. Ára 1 frt.
- ABUSKA.** Csagatájtörök szógyűjtemény. Vámbéry Á.-tól. . . . . Ára 40 kr.
- KAZÁNI-TATÁR NYELVTANULMÁNYOK.** Irta Sz. Bálint Gábor. I. füzet. Kazáni-tatár szövegek. 8-rét. 1875. 170 lap. II. füzet. Kazáni-tatár szótár 8-rét. 1876. 178 lap. III. füzet. Kazáni-tatár nyelvtan 8-rét 1877. Egy-egy füzetnek . . . . . Ára 1 frt.
- ÉRTEKEZÉSEK A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.** Kiadja a M. Tud. Akadémia. Az I. osztály rendeletéből szerkeszti Gyulai Pál, osztálytitkár.
I. k. (1—11. sz.) 1867—68. Ára 2 frt 20 kr.	V. k. (1—10. sz.) 1875—76. Ára frt — kr.
II. k. (1—12. sz.) 1869—72. Ára 1 frt 80 kr.	VI. k. (1—10. sz.) 1876—77. Ára frt 50 kr.
III. k. (1—11. sz.) 1872—73. Ára 1 frt 80 kr.	VII. k. (1—10. sz.) 1877—78. Ára frt 10 kr.
IV. k. (1—10. sz.) 1873—74. Ára 2 frt — kr.	VIII. k. (1—10. sz.) 1879. Ára 5 frt.

NYELVTUDOMÁNYI
KÖZLEMÉNYEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

NYELVTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

BUDENZ JÓZSEF.

TIZENHATODIK KÖTET.

MÁSODIK FÜZET.

BUDAPEST, 1881.

A M. TUDOM. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

TARTALOM.

Svéd-lapp olvasmányok. — <i>Halász Ignác</i>	165
A magyar gyakorító és mozzanatos igék képzése. I. — <i>Dr. Simonyi Zsigmond</i>	237
Magyar szók a rutén nyelvben. — <i>Csopey László</i>	270
Ismertetések és bírálatok :	
<i>Ahqvist Ág.</i> , A finn nyelv rendszere (<i>Suomen kielen rakennus I.</i>) <i>Dr. Szinnyei József</i>	295
Kisebb közlések :	
Csuvas és kazáni-tatár nyelvmutatvány. — <i>Munkácsi Bernát</i>	313
VogK. <i>elöl</i> «első». — <i>B. J.</i>	320
A grammatikai genus hiánya. — <i>B. J.</i>	322

SVÉD-LAPP OLVASMÁNYOK.

Olyan svéd-lapp olvasmány, melyhez a nagy közönség is könnyen hozzáférhet, alig van más, mint az a néhány lap, melyet Budenz közölt a Nyelvt. Közl. XII. kötetben (164—184. l.) és az a csekély számú lpS. nyelven irt költemény, mely Donnernek «Lieder der Lappen» művében látott napvilágot. Az itt közlött szövegeknek egy részt az a céljuk, hogy a hozzáférhető olvasmányok kis számát gyarapítsák, más részt pedig, hogy a nyelvtanban foglalt szabályoknak alkalmas bemutatásául szolgáljanak. — Mint-hogy kezdőknek legkönnyebb gyakorlat a mesék egyszerű nyelve, Budenz szövegéből is vettem föl vagy négyet, köztük hármát magyar fordítással. Ugyancsak fordítással láttam el a Donner gyűjteményéből vett és csak nagy nehezen érthető 5. és 6. számú, valamint egy zsoltáros könyvből kiszemelt 20. és 21. számú verses olvasmányokat is. A 9—12. számú szövegeket, melyeket különösen a többes-szám és a dualis feltüntetésére szemeltem ki, össze lehet vetni az Uj-Testamentom megfelelő helyeivel.

A szótárban csak az olvasmányokban előforduló szók vannak meg, kivéve a névmásokat, a számneveket, a viszonyzókat, továbbá a határozó- és kötőszókat, melyek a nyelvtanban rendszeresen össze voltak állítva és melyeknek tudása nélkül olvasáshoz fogni alig lehet. Az 5—8. számú szövegekhez való szókat, mint-hogy hangalakjuk és sokszor jelentésük is nagyon eltér a rendes lpS. szókétől, külön pótlékban állítottam össze, melléjük téve a Lindahl szótárában található szóalakot is. E szók magyarázatánál első sorban Donner fordítása szerint indultam és csak ott, a hol sem Donnernél, sem Lindahlnál nem találtam fölvilágosítást, tettem oda csak úgy találomra az illető lapp szó mellé a mondatból kiokoskodható jelentését (?) jel mellett.

Végül összehasonlítás kedvéért és a négy lapp nyelvjárás hangalak- és szókinésbeli eltérésének föltüntetésére az Uj-Testamentom egy helyének fordítását is czélszerűnek láttam függelék-képen az olvasmányokhoz csatolni.

A) Népnyelvi szövegek.

I. Budeuz közleményéből, Nyelvt. Közl. XII, 164—171. l.

1. *Tē lījen ādna sāmē', juhko' lījen kūllam : pahatahkeje' (veholače') kalken pōhtet sijen hohketemen tēt. tē sije karvetačen ādna kedkit akten vāren nalla. tē ku sije čohketijen ollast, tē kūllajen taite skiūlmit. tē akte olbma manni (vuelgi) tai veholače koik. tē kalken ta' veholače' tobbelet tab olmab, men tē vasteti tat olbma (olmai) : jus mu pajabehte viesot, tē kalkab tijeb ohpetet ānabi almači koik. tē sije pajen sū viesot. tē sodn vazzigōti tan vāren koik ja vazzen prijas tan vāren met. ku pōhten sije kaska laidoi tan vārin, tē ta' ādna' sāmē' jollartahteleyen taite ādna kēdkite tan vāren met vuoles, tai veholači hohketemen tēt, tassa ko hohketejen kaihkīt. ja tē kolbma (taiste pahatahkejist) pahterejen ruvva autest. tē lejen mannemen tassa ko kaunatejen ānabi skiūlmi kuim. tē sardnotijen siji abmase sije mannet tohko, tē sije hohketuvve'. tē sije alvetijen (sorganijen) tan sagga ja jorgetijen vist merraje.*

Hát voltak sok lapp emberek, a kik hallották volt : gonosztevők (ellenségek) akartak jönni az ő elvesztésük végett. Ekkor egy hegyre sok köveket kezdtek készíteni. A mint egészen [mind] leültek, meghallották (tkp. kezdték hallani) azokat a gazembereket. Hát egy ember ment (elindult) az ellenségekhez. Az ellenségek meg akarták azon embert fogni, de ekkor megszólította az ember [öket]: ha engemet élni hagytok, hát el foglak titeket igazítani több emberekhez. Hát hagyták őt élni. Ekkor kezdett menni azon hegyhez és fölfelé mentek a hegy mentében. Midőn ezen hegynek közép útjára jöttek, azok a sok lapp emberek legördítették azokat a sok köveket a hegy mentében az ellenségek elvesztése végett, míg mind megölték. És ekkor hárman (azon gonosztevőkből) gyorsan elszaladtak. Hát mentek [voltak menőben], míg találkoztak a többi gazemberekkel. Ekkor mondták

nekik, hogy oda ne menjenek, [mert] megöletnek. Ezen nagyon megijedtek és megint visszatértek a tengerhez.

2. *Tē li sōmes pālen akt olbma, juhko li mehceb vazzemen ja ludite vuohčemen. tē sodne čajani ja ičči tist sodne heibmai kauna, ko šaddi seudnēt (šėudnēt, v. ijja). tē sodn pōti vist ičas loddi (keinson nalla). tē sodn vuini, ahte sōmes lē vazam su mañgesne. tē sodn sorgeni, ku sodn i ville heibmai kaune. tē sodn uššotāči ača tollob pollajahet. tē sodn ičas karvob nuoli ja pieji tab tollon pāldi. ja tē sodn ičči tuosta tollon paldesne vällahet, ainat sodn vazesti tollon pigñoles ja vuerdi tassa ku tat pōhta, juhko lēi sū mañgesne vazzemen. tē tat pōhti ja tē vueči pirsoin tan karvoi, juhko lē tollon paldesne. tē vāži tate vuehčeje olbma ja uššoti, ahte sodn lē hohketam tab vällahēje olmab; i lam līkan tat almač, ainat tat karvo, māb tat čajanem olbma lē piejem tollon pāldi. tē āska tat olbma vueči pirsoin tab pahatahkojeb. tē vist sodn leggasti tan tollon paldesne tāsa ku peive šaddi; tē āskan manni ičas heibmai.*

Hát volt valamikor egy ember, a ki az erdőben járt (volt az erdőt járóban) és madarakat lőtt. Hát eltévedt és nem talált többé haza, a mint sötétség (éjjel) lett. Aztán ismét a maga nyomára (útjára) jött. Akkor látta, hogy valaki utána ment. Megijedt, a mint nem talált többé haza. Hát [úgy] vélekedett (kezdetten vélte), hogy tüzet gyújt. A [maga] ruháját levetette és a tűz mellé tette. Nem mert a tűz mellett feküdni, hanem egy kicsit félre ment a tüztől és várta, míg az jön, a ki ő utána ment (menőben volt). Hát ez jött és a puskával azon ruhára lőtt, a mely a tűz mellett van. Aztán ment a lövő ember és gondolta, hogy megölte a fekvő embert. Pedig nem az ember volt, hanem a ruha, melyet az eltévedt ember a tűz mellé tett. Akkor aztán az az ember a puskával meglötte a gonosztevőt. Aztán ismét leheveredett a tűz mellett, míg nap (nappal) lett. Akkor végre haza (maga hazájába) ment.

3. *Tē li sōmes olbma ja ahka, ja kolbma māna' lejen sōnesne. tē sōmes pālen soi kalkiken kuilide peutet. tē sōnoj vāldiken fārosne porrasumus pardneb, ja kuikte lāpiken kōten sisne; tollon ai lāhpiken kōten sīsa, kukte tā' kuikte māna' kalkiken pivvat. tē ku soi lei-*

kan kuilide peutam, tē sūgiken vist heibmi. tē ruinigen ahte kohte li puöllemen. tē tat olbma viāgi spaihtemust māti, ja čohketi tai puöllem mānai taktite (rubmahit). tē tat porrasumus pardne pūti ja sardnoi: „čičam varresti jaurai“, — ja tē tat olbma varresti tohko sū tolvot, abma sodn hōhkanet (īčēbs hohkatet). naute ko sodn joksi sū, tē sodn tobbeli sū ja jorgeli roptot jaurest.

Hát volt egy (valamely) ember meg egy asszony és három gyermekük volt (tkp. volt bennük). Hát egyszer ketten halat (halakat) akartak fogni. Társaságukba (társaságban) vették a legöregebb fiut, kettőt meg a házban hagytak; tüzet is hagytak a házban, hogy a két gyermek ne fázzék (tkp. fogott nem fázni v. melegen lenni). Hát a mint halat fogtak, ismét haza eveztek. Ekkor látták, hogy a ház égett. Hát az ember szaladt, a mily gyorsan (tkp. leggyorsabban) csak bírt és összeszedte az elégett gyermekeknek csontjait (testeit). Ekkor a legöregebbik fiú jött és mondta: anyám a tóhoz szaladt, — és hát az ember oda szaladt őt követni, hogy el ne vesszen (meg ne ölje magát). A mint utolérte, megfogta és visszafordította a tótól.

4. Jetanasen hāgga.

Tē lei pōres ahkasne kalles (olbma), kuhti lei čiču jāpe torrom jetanasin, ku jetanes ohci koddet tan pōres ahkan podnab (kalleb), vai sodn kalka ožžot valdet tab pōres ahkab īčasēs ahkan. ku čiča jāpe (jāke) ollanam lien, tē ūska puokteti koddet tab pōres olmab. mutto tē lei tan pōres ahkasne ja tan pōres kallasne (olmasne) akt pardne, kuhti ai ohci (ohceti) jetanaseb koddet, vai ožžo haddotet (makset haddoin v. vostallostet) tan tēt ku jetanes lei koddam aldas ahčeb, vai kalki ožžot valdet aldas čičeb īčasēs ahkan.

Ja tat pardne (alke) jetti īčas čiččai: „tieta' todn, kusne jetanasen hāgga lē, ku mon ib mahte koddet sū? todn kalka' kačatet jetanaseb, kusne sū hāgga lē“. tē kačati čičče jetanaseb: „kusne lē, jetanes, tū hāgga?“ tē vasteti jetanes: „manne (man-tēt) todn kahčata' tan pīra?“ te vasteti pōres ahka jetanaseb: „jus mon nietastuvab, tē mon ožžob torvostallet tū hāggai.“ — Tē sardnoi jetanes hāggas pīra ja jetti: puölleje mieran tuokkesne lē suolo, ja tan suolosne lē todno, ja tan todnon sisne lē akta sauca, ja tan saucan sisne lē

vuencis, ja tan voncan sisne lē monne, ja tan monnen sisne lē mū hægga.“ tē pōhti pōres ahkan pardne čičes koik (lussa) ja jetti: „juoko lē' todn čiččam ožžom kūllet, kusne lē jetanasen hægga?“ tē vasteti čičče īčas (ēčas) pardnai (alkai): „juo lēb ožžom kūllet, pardnam (alkam)! puolleje mieran tuokkesne, supcesti jetanes, sū hægga lē; ja suolo lē torven (tuvren), ja tan suolosne lē todno, ja tan todnon sisne lē sauca, ja tan saucan sisne lē monne, ja tan monnen sisne lē jetanasen hægga.“ tē jetti pardne čiččasas: „tē mon čovorab (virdeb) palhkit (palhkitet) īčasan teudnarit, kei kvim mon mahtab mannet puolleje mieran čada.“ tē sodn palkiti birreb ja seipeekeb (gumpeb) ja hāpikeb ja dirvekeb, ja tē sodn manneji (mannaji). īč manni kasko vадnaseb route-loutuken vuollai, ja valdi hāpikeb ja dirvekeb īčas koik loutuken vuollai, vai ta' kuikte ē' kalke puöllet (puellet), ja birreb ja seipeekeb pijajei sūhkat (sūhkamen). tē lē nau atte birre adna ruškis ja čāhpes kuolgit, ja seipek adna ai vilkes ja čāhpes ja ruškis treplit (stūkkait) kuolgaisne, ku puolleje mieran čada lē mannam. tē pōhtin tan suolon koik, kusne jetanasen hægga lei, ja tē vazzer paijas suoloi ja pōhtin todnon koik. tē loski birre īčas antes-juelkin (rabmin) todnon bodneb irit, ja tē vañekāti (vulgi) ulkos sauca, ja seipek vañekāti maññesne (mañgesne) ja tobbeli tab saucab čauk ja kaihkoli. tan saucan sist halani vuencis, ja tan voncan maññesne halani hāpik ja kremsi tab ja kaihkoli. tan voncan sisne lei monne, ja tat monne kaččai čācai ja vuojoi (vojoi) bodnai. tē dirvek v'eiškai tan maññesne; ja vuostas aiken vieiškai dirvek monnen maññesne ja kuhkeb kātói, ja ku ičči sodn killa kuhkebu akten aiken orrot čācen vuolesne voiñenapta, tē spohkiti sodn paijas voidnosis čācen nall voiñastemen tēt, ja ku sodn lei voiñastam, tē v'eiikki vist mubbadest ja kātói añe (v'ille) kuhkebu ku vuostes aiken, mutto ičči kauna. tē vist pōti voidnosis čācen nall voiñastemen tēt, ja ku voiñastam lei, tē v'eiikki kolmaden aiken ja añe v'ille (v'ill'e) kuhkebu kātói ku tan kuikten aiken (pālen). te kaunai monneb mieran bodnest, ja pōti paijas čācen nall. tē voidni (voidnaji) pardne, monne lei dirveken nalmesne, ja tē púekti (pukti) dirvek monneb pardnen koik. ja pardne vāldi tab monneb ja puollajitti tollob tadnak suolusne, ja pijajei tab monneb tolloi puöllemen (puöllejen tolloi). ku puöllegōti, tē sūhkaji roptot tat pardne, ku ožžom lei ulletet tab man-tēt lei mannam. tē pōti sodn tan saijai, kuste sodn lei mannajam, ja mannai tallak ku kaddai lei pōtam, jetanasen koik, ja voidni: jetanes lei

sammalahkai puöllemen ku monne, mab sodn mieran suolusne pijai-
 jei tolloi. ja pardne vazzi čičes koik, ja čiče šaddi stuora avoin, ku
 voidni: su pardne lei pōhtam varres roptot; ja ainemust avosi, juhko
 sū pardne lei vidnam ja atte sodn lei oibmatam kodlet jetanaseb.
 tat pōres ahka kīti pardnebs ja jetti: „stuorra kīhto (kīto) tuii,
 mū pardnam, ku todn lē' vidnam jetanasen häggab.“ ja ku ane
 tat pōres ahka supceсталlemen lei ēčas pardnai, tē lei gne vill'e
 unna häggač jetanasesne, ja jetanes vasteti tan pōres ahkai:
 „āj! manne leččib (leččēb) supceсталtan pahas ahkai mū häggan
 pīra!“ ja tē-haukesti jetanes šilait ja kūnait ēčas sīsa, ja tē pueli
 jetanasen ūalmen kuebme ja habkai (habkatuvvi), ja te nohki sū
 rubmaha tollost, tat mi mahti puöllet, ja tē jamkai (v. jaksai) tolla,
 ja nohki sū hägga akten tollin.

II. Donner közleményeiből.

5. Päiven pārne'.

<p><i>Jahŋa lei jāhtam, sāga lē piēggam:</i> <i>tarvelen nūoratum nasten,</i> <i>allelen päiven ja mänun,</i> <i>silpa kolle juova ārek,</i> <i>āren kedge, aija kedge;</i> <i>kolle kīla, silpa šīla,</i> <i>māra-kaise' kovvaides kähče',</i> <i>päivesa', mänusa', naste'</i> <i>kīka', kīlte', múotoses moije'.</i></p>	<p>A hír mondta, a monda fujta: az éjszakesillag ¹⁾ mögött, a naptól és holdtól nyugotra ezüst, arany köhatárok [vannak], tűzhelykő, hálósülyesztő kő; arany fénylik, ezüst ragyog, tengeri sziklák képeiket nézik; napocsák, holdacsák, csillagok fénylenek, villognak, arczukra nevetnek.</p>
---	---

Päiven pārne laivems lúotā
oivamus olmaidēs valtā.
Piēggapa porjosit possuht,
Jahnapa vadnasam vuojet,
pāru' podhūt pātertahte',

A nap fia eloldja hajóját,
 legfőbb embereit veszi.
 A szél a vitorlákat fölfujja,
 a vizi szellem (Jahna) a hajót
 hajtja,
 a habok a férfiakat [előre] hajt-
 ják,

¹⁾ Tkp. leszegezett csillag.

skerruska mellasem māču,
lūlat laivem lafferdattā
meddelen mānun, meddelen
päiven päitejen skerrun.

Šadđai mānu, šadđai päive
nuortā-nasten unnekaččain ;
muhtatallā stuorap päivin,

čuóukasīn jāča lājin,
ruópsahahtā, čalmetahtā.
Jāpit pīra jaukasien,
tē tē vīmak mannjučāsi
jehtanan rabđa rapasi,
čalmai saimahi allehahti.
Neita núora jehtanasen,
čalmetes aijan aine körij,
svaiterin piktasit pessā,
čolkusahtā, cāpmačahatā,
ñoruhtā korkuhtā korčīms,
ñabbudallā čabbudallā,
ñammosītis ñalkutallā,
vñöñnumītis vñlutallā,
čñöögīđis ceggesti parnai :
„kustis pōtahk ? kñnnes ohcahk ?
tuonen tālun, Päive-parnač ?
ahčasamma jūkamusain,
allasamma ñammamusain,
velljaiđamma vaiven tuólgīn,
mākaitam mallasen ārin ?“

Päiven pārne :

„Sārakkam sārī ahčastam
šñöpis šñonait, faggai famuit

a kormánykulcs a kormányt for-
 gatja,
 a keleti szél a hajót röpíti
 nem érintve a holdat, nem
 érintve
 a napnak fénylő korongját.

Lett a hold, lett a nap
 kicsiny mint az éjszakcsillag ;
 [ez] nagyobbra változik a nap-
 nál,

más féle fényességűvé,
 pirosan fénylik (piroslik), vakít.
 Évekig ¹⁾ körül hajóztak,
 hát, hát végre, utoljára
 az óriásnak partja megnyílt,
 a szemek látásához ²⁾ emelkedett.
 Az óriás fiatal leánya,
 a vak aggnak egyetlen varrója,
 fáklyánál ruhákat mos,
 csapkodja, veregeti
 öblögeti, kifacsarja.
 Szároгатja ³⁾, fehéríti ⁴⁾,
 emlőit édesíti,
 pillantásait gyorsan veti ⁵⁾,
 tekintetét ⁶⁾ irányzá a legényre :
 «honnan jössz ? kit keressz ?
 a halál lakát, nap fia ?
 atyámnak italúl,
 magamnak nyalánkságúl ⁷⁾
 bátyáimnak fáradság jutalmáúl,
 sógoraimnak tűzhely ebédjeül ?»

A nap fia :

Sarukka teremtett atyámtól
 hajlékony idegeket, szerzett erőt,

¹⁾ tkp. éveket. ²⁾ tkp. pillájához. ³⁾ tkp. megtöröli. ⁴⁾ tkp. tisztogatja.
⁵⁾ tkp. gyorsan ránéz. ⁶⁾ tkp. fényét. ⁷⁾ szopni valóúl.

nīdēc-ēdnest ahčest mastī,

*Uksa-Akkam mēlkin meidai,
leikisti cahkasam mielait.
Ohcom okten oījudeijem,
morrasam mōcūit mielait,
vūōtnin jēlem jāmem kuōimem,
mietalahkīn ađnāleijem,
vūōsstalakhkīn vūōrgaleijem,
vaimupakčāsīn tuōlgim,
vaiven mūođīsīn oījadeijem,*

*sālahaisn, jūokuisn nālmebālas-
tallīm,
supmaisinne aimun tieđum,
tuokasēmen puōlvān jotkum.“*

Jehtan neita :

*„Tie tāl varraṃaṃ' vamčē',
neitan pūoññā' paijanahčē',
miālažam mū moddusīen.
Mastāđēmen varrastēmen,
mastāđēmen vaimuiđēmen,
vaiveiđēmen, vūoluiđēmen,
vierasažan eđnažan kuōdda!
ahčasāsam pūorrasāsam
šūgačam sāvuidam sārnum,*

*kaknelam karrasam kājum
ēđnasam sādđui pessi vūōlīn.*

*(Jehtan aigū sū porrat ; hal-
peden :)*

*Potus pāggan pāive pārnem
šūōpis sūonān sūorma kouka,*

anyámtól, atyámtól összeke-
verte,

Uks-Akkam a tejbe vegyítette,
észt öntött a fejembe.

Keresek esőben megnyugtatót,
haragomhoz fékező ¹⁾ észt,
a szerencsében élet-halál társat,
jó sorsban megtartóztatót,
balsorsban oltalmazót ²⁾,
szívfájdalmakban jutalmazót,
bajban, aggodalmakban meg-
nyugtatót,

halfogásoknál, osztalékoknál ve-
lem szólót,
elragadtatásban öntudatot[adót]
méhében ³⁾ nemzetségnek foly-
tatását».

A jehtan leánya :

«Hát ime vérem pezseg,
a hajadon keble dagad,
gondolataim kerengenek.⁴⁾
Vegyítsük össze vérünket,
vegyítsük össze szívünket,
bajainkat, örömünket,
idegen anyának gyermeke!
atyámnak, a jónak,
megmondom vágyamat, kíván-
ságaimat,
keserű könnyemet lekiáltom
anyámhoz homok [s] nyirfaké-
reg alatt.

(Az óriás öt megenni szán-
dékozik ; gúnyolódva :)

Jöjjön szélként nap fia
hajlékony idegének ujj kampója;

¹⁾ tkp. megtörő. ²⁾ tkp. elrejtőt. ³⁾ tkp. kettőnknek ölébe.

*käsačattun kētaitemen,
koppän suorma' soijeleppu',
koppän čüde' čaugeseppu'!*

(*Neitap aija-röndem atnelisti.*)

Jehtan:

*„kallepa karrasa' oitu
päive-pēlen suorma-súona',
päive-pärnen koura-kouka'.“*

Vuóitas-tuđno súongo-miedain,

tärve-tuđno súongo-sūruin,

obbo-kaža kaskestahkēn.

*Vúhūi tē đāl vúolatuovač,
karra skūre kávehtūvač,*

*máorān, kúolen vúoja vúojā,
vaimui viekā, húörenahtā.*

Aija-röndim rapnainis rohtē,

pēvastallā, pahkastallā.

*Čálmetas čuóugatás āča
čüöžžetahtā, čahketahtā
fālan, čācen haltien, tuóljen*

*nalne, čehčērit čālačā,
mālidaskan maštātallā,
kietait kēđi, vatmēt vatmai,*

cumma-čüölmait čüölmad.

húzogassuk egymás kezeit,
kinek ujjai hajlékonyabbak,
kinek ujjai erősebbek.

(A leány vas horgot nyuj-
tott oda [az ifjunak]

Az óriás:

«Elég keményel valóban
napfélnek ujjidegei,
nap fiának ujjkampói.»

Egy hordó zsír¹⁾ leánykérő mé-
zül

egy hordó szurok²⁾ leánykérő
italúl

egész-patás [=lő] falatokúl.³⁾

O jaj, hát ím megrészegszik,
a kemény fej megnehezül [meg-
keményedik?]

fának, halnak zsirja hajtja,
szívhez szalad, megindúl (ellá-
gyúl).

A vas horgot markával(?) meg-
ragadta,
nagyon izzad, melege van.

A vak, világtalan atya
odaállítja, odahelyezi [őket]
a bálnának, a víz uralkodójának
bőrére,

a kisujjakat fölkarcolja,
vérüket összekeveri,
a kezeket összefűzi (?), kebleket
kebelhez,

a csók-csomókat összeköti.

¹⁾ tkp. zsír-hordó. ²⁾ tkp. szurok-hor-ló. ³⁾ adatik a nap fiától az óriásnak leánykérő ajándékúl.

<i>Polpāt, polkhturit pātertahtā,</i>	Az akadályokat, a gátokat (?) eltávolítja,
<i>kietait čuōppa, čuōlmait suōddā.</i>	a kezeket eloldja ¹⁾ , a csomókat szétvágja.
<i>Hāja-kēpmī ceggān, kazān.</i>	Lakodalmi üstöket állítottak föl, ittak.

6. *Piššan Paššan pardne.*

<i>Pišša, päivepēlen sītai oive,</i>	Pišša a napfél falvainak feje,
<i>Pašša ūjapēlen sītai oive neita,</i>	Pašša az éjszakai falvak fejének leánya,
<i>leikā valdumin vuōrdnusan vuōrdnum.</i>	a házasságnál esküt esküdtek
<i>aījataka nalne.</i>	a medvebőrön.
<i>ī kalk mubben elmen šietē čouket</i>	a másik világnak szikrája nem fog fényleni
<i>tañ kute vuōrdnusan toja.</i>	annak, a ki az esküt megszegi.
<i>Tallak stālu olman hūggam suo- lat,</i>	Azonnal ellopja egy stālu az embernek életét,
<i>āra hautem, ālv valtā.</i>	kincsét, ²⁾ nyáját elveszi.
<i>Nīsun pītkaṃ potkī, pāterā,</i>	Az asszony egy részt ³⁾ kiszakít [a nyájból], elfut,
<i>pāterā avvē vūōlen.</i>	elfut teherben.
<i>Tobb son pardnem kuōddā.</i>	Ott egy fiút szül
<i>Pardne kačča: „kolle mu ačče?“</i>	A fiu kérdi: «hol az én atyám?»
<i>„ī pardnam tusne l' ačče“.</i>	«nincs neked, fiam, atyád.»
<i>Pardne kārduṭalla:</i>	A fiu ismétli:
<i>„snottun le hurre, koppelen čukče,</i>	«a nyirifajdnak van hímje, a fajdtyúknak van hímje,
<i>fidnalan le riéksak, āldun le sarva,</i>	a hófajdnak van hímje, a rénte- hénnek van bikája,
<i>smalden le vībe, pridda le tāvin,</i>	a medvének van hímje, a jávor- szarvasnak van hímje,
<i>ībken mon le keōgist, māorist šaddan!“</i>	én sem lettem kövektől, fáktól.»

¹⁾ tkp. elvágja. ²⁾ tkp. kincses gödrét. ³⁾ tkp. sorozatot.

*Pardne jāpist jāpist šadda,
olmaitūva, mecin vazza,
ednebs tülssa : „kutte l' mu ačče?“*

āška vastata :

*„aččat sarvab puokta poššū nalmi,
mai,*

*tē son ai puokta hankahiste,
sarvab sabbeki nalne kēsa.*

*„ēdnam, ēdnam, sardnu mu aččen
nāmab“.*

*„Aččat puokta vuōrde-vahžejeb,
múoren, mären poššū nalmi“.*

*Kaptebs keäcadi, vuōlgi kerrega
kotai,*

*tasti vuōlga, kielain valta luotui
edneb,*

mūreten, mārcten, jorrelen, vieren;

murgestattā, piškastatta,

puokta poššun nalmi,

kotai cānga :

*„ēdnam, ēdnam, takka muñi lai-
peb.“*

*Ēdnes laipeb laipū, passa šilai
nalne.*

*„Ēdnam kiētainat vadde tab lai-
peb,*

ničče ednam vadde tall kiätabt!“

Ēdnes kiätabs kalgī. Pardne

pahka laipin kätāb tākčast :

„ēdnam, ēdnam, kē le mu ačče?“

A fiu évről évre nő.

Emberkedik, vadászni jár,¹⁾
anyját faggatja: «ki az én
atyám?»

vége felel:

«atyád a rénbikát [elevenen] hoz-
za a hátajtóhoz,
most a rénlegelőről is hozza,
a rénbikát hótalpakon húzza.»

«Anyám, anyám, mondd meg
atyámnak nevét.»

«Atyád hozza az erdőjárót²⁾
morogva, ordítva a sátor hátsó
ajtájához.»

Ruháját rávette³⁾, elment a ta-
nács házba,

onnan elmegy, hurokkal meg-
fogja⁴⁾ a pusztaságok anyját
[t. i. nőstýén medvét]

morogva, ordítva, forogva, hen-
teregve;

hagyja morogni, ordítani (?),
behozza a sátor hátsó ajtájába,
belép a házba:

«anyám, anyám, süss⁵⁾ nekem
kenyeret.»

Anyja kenyeret süt, süti pará-
zson.

«Anyám kezeddél add a kenye-
ret,

szoptató⁶⁾ anyám add most ke-
zedet!»

Anyja kezét kinyújtotta. A fiu
a forró kenyérrrel a kezét szo-
rítja:

«anyám, anyám, ki az én atyám?»

¹⁾ tkp. erdőben jár. ²⁾ t. i. a medvét. ³⁾ tkp. fölhuzta. ⁴⁾ veszi. ⁵⁾ tkp. csinálj. ⁶⁾ tkp. emlő.

„Pišša Pašša, pardnam“ —
 „Kobbu sodn?“ —
 „Āppis āsin kalles sūollet koddī,
 valḍī ālume, valtī āra hauteb.

Jū leb mon tū vārutim,
 ī kalk āppis asīt altaít,

Baikkala pelīt, kaddīt.“

Olma' lū' čožutam kerrega
 kōteb,
 kietpels nāra, valtu nāra,
 jatan josteje lū' čogganaddam.
 „Ēdnam, ēdnam,
 vadde aččan sōte-sobbeb,
 kobde aččan sōte-kapteb kalbuin,

varrekūte, krappukūte.“

„Tē mon aktuk pōres pūiven pāk-
 kalab,

ī kuttek hāggab morrete,
 īke pessī, sādđui vuolan vuōrkke.“

Pardne ednabs siunita, kāna,
 vuōlga,

čāppis āsē kēče-kōtai čānga,

čānga, jätta:
 „vazzebet, jättebet ēčete sīti
 oivai:

tē le nubbe sīta oive

tai sītai oive koiku pōtam.“

«Pišša Pišša, fiam.» — «Hol
 van ő?» —

«A fekete halmoknak örege tit-
 kon megölte,
 elvette nyájunkat, elvette kin-
 ceses gödrünket.

Már intettelek tégedet,
 ne [menj] a fekete fénylő hal-
 mokra,

Baikkala oldalaira, partjaira.»

A férfiak tanácsot tartanak ¹⁾

a segéd²⁾, a sírásó ³⁾
 a hirdető összegyűltek.⁴⁾

«Anyám, anyám,
 add atyámnak harczi botját,
 add atyámnak harczi ruháját
 a sisakkal,

gyorsan futó cipőit, kesztyűit.»

«Most én öreg napjaimban egye-
 dül mászkálok,

senki sem gondoskodik rólam ⁵⁾
 s nem temet el (rejt el) nyirfa-
 kéreg s homok alatt.»

A fiu anyját megáldja, megöleli,
 elmegy,

a fekete halomnak utolsó (vég)
 gunyhójába belép,

belép, mondja:

«menjetek, mondjátok a saját
 falvaitok fejének:

most a másik falunak feje

ezen falvak fejéhez jött.»

¹⁾ tkp. fölállították a tanácsházat. ²⁾ tkp. az egyik kéz embere. ³⁾ tkp. az elesett embere. ⁴⁾ tkp. a fogadás rugója. ⁵⁾ tkp. életemről.

Hūren orje jučča,
Hūreskuče altagāsait kaska,
Ilmaračča, vāralden aččen oiva-
mus orje,
obluit vuoča, kalgata čäce-kāreb.

Hüre szolgálja dörög,
Hüreskuče villámokat csihol,
Ilmaračča, a világ atyjának leg-
főbb szolgálja,
nyilakat (?) lö, a vizes edényt
kiönti ¹⁾.

Kaggi vazza, aijai sardnu :

„tē le nubbe sīti oive pōtam.“
„Koččubēte nubben sītan oiveb
nubben sītan oiven kuóssai.
Man múotok lē son ?“ —
„Kaikaist oiven alleb hartuist,

kalba kopča, pāne', čuone' česke,

sōte-sobbe kiätan, krappuk,
sōte-kapte súojal,
lē harta', lē takta'.

Keure strōpa, jātan josteje jabma,

kētpels nāra' tū ja sū
teūvan kuōkten pēlen vazze'.
Valtu nāra' karvasin lē'.

„Ceggebet mallasav, obbo tab stai-
nam,

Puōktebet roude sarkkab,
jūoksūt, nūolait, saitūt, spaggakūt.“

Pardne pōta, kähča oivesküreb
caggi kēčin;
soddi-kerbma' čadnasin,

A szolgálja megy, az öregnek
mondja :

«most a másik falvak feje jött.»
Hivjátok a másik falunak fejét
ezen ²⁾ falu fejének vendégeül.
Milyen külsejű ő? —

«Mindenkinnél magasabb egy fej-
jel vállaktól [fogva],
a sisak befödi, a fogak, a tekin-
tetek³⁾ villognak (előtűnnek ?),
a harci bot kezében, a kesztyű,
a harci ruha védi,
vállas, csontos. ⁴⁾

A varázsdob pereg, a hirdető za-
jong,

a te segédjeid és az övéi
a dombnak két oldalán mennek.
A sírásók készen vannak.»

Készítsétek el a lakomát, az
egész réntehént,
hozzátok a vas inget,
az íjjakat, nyilakat, lándsákat,
dárdákat.»

A fiu jó, látja a koponyát az osz-
lopok végein;
viperák csomóban ⁵⁾,

¹⁾ tkp. kinyújtja. ²⁾ tkp. másik. ³⁾ tkp. szikrák. ⁴⁾ tkp. vannak vállak,
csontok. ⁵⁾ tkp. kötelékben.

- masti māna sālgait nūolūt tuós-
tutalli.* melyből egy gyermek mérget
kapott a nyilakra.
- Jātab josta, hasta :* A fogadást hirdeti, kihív :
- „*Hastab, hastab čāce keārki !*“ — «Kihivok, kihivok víz színére
(*ī mietit*.) [t. i. víz színén való küzde-
lemre]» — nem felel [senki].
- „*Hastab, hastab čāce vūōlai !*“ — Hivok, hívok víz alá! — nem
(*ī vastet*.) felel [senki].
- „*Hastab, hastab kiūta-kēčit !*“ — Hivok, hívok kézzel való bir-
kózásra ¹⁾
- „*Hastab, hastab faḏmataki !*“ — hivok, hívok birkózásra! ²⁾ —
(*ī vastet*.) nem felel [senki].
-
- „*Aijam, aijam, kün le oive-
skūre ?*“ — Öregapám, öregapám, kié a ko-
ponya? —
- „*Piššan Piššan oiveskūre !*“ — «Pišša Pišša koponyája!» —
- „*Hastab, hastab nūolen nūōn-
nai !*“ — «Hivok, hívok nyilhegyre!» —
- Aija akkunasti vūōča nūolab.* Az öreg az ablakból egy nyilat
lő.
- Ī pastam.* Nem volt éles (azaz: nem ha-
tott keresztül).
- Rohti, časka kēōkai vuōstai :* Megragadta, kő ellen üti :
- „*aijam, aijam,*
kusne lē tāt nūola nūosatūvum ?“ «öregapám, öregapám,
hol tompúlt el ez a nyíl?»
- „*Piššan Piššan pānin !*“ «Pišša Pašša fogain!»
- „*Oitu pāne' kūrain.*“ «Valóban a fogak repedéssel
[voltak]!»
- „*Hastab, hastab saite-kēčai !*“ — «Hivok, hívok kopja hegyre!»
- Rōūča-saiteb juoksin vuoča.* Izzó kopját lő ijjal.
- Spaggakīne spižžasta, valta,*
pastat sōkai, soijoldatta : A lándsával félre üti, veszi,
beleszúrja a nyirfába, meggör-
biti :
- „*koss tāt tū saite soijolam !*“ — «hol görbült meg ez a kop-
jád?» —
- „*Piššan Piššan pānin !*“ — «Pišša Pašša fogain.» —

¹⁾ tkp. kéz végekre. ²⁾ tkp. ölelkezésre.

„Hastab, hastab spaggaki spohkui!“

Juólgī-juoksin ikkunasta
sálgatum spaggakeb luóita.

Sôte - sobbin váojeje spaggakeb
spohkē,

valtā, kēðki kaski jostist,
soijaltatta, cuópkī, jārā:

„Aijam, aijačis, kuss tāt tu spag-
gaka spohketi?“ —

Piššan Paššan pānin!“ —

„Aha! pira lē piäjun mosku-
num.“ —

„Kuggus mon täll, aijuv, čuóčē-
lab,

uksa-raiken vai poššu-raiken?“ —

„ō pōte aijam tābka poššu-raikeb.“

Aija vakne kiäta pōta,
pardne sôte-sobbin tuóstu,
kurhte maddekist roggosta,
ruoude-sarkkan čāngait
raddait tēððal, soijoldatta.

Aija: „pōtebet, pōtebet vehkēn,

tē läpa kuókten sītan oive' tōja-
laddemen.“

«Hivok, hivok lándsa küzdelem-
re!»

Lábijjával az ablakból
mérgezett lándsát bocsát el.

Harczi botjával a röpülő ¹⁾ lánd-
sát félreüti ²⁾,

veszi, a kövek közé taszítja,
meggörbíti, eltöri, kérdezi:

«öregem, öregecském hol törött
el, ez a lándsád?»

«Pissa Pašša fogain!» —

«Ehe! a medve barlangjában
bezárattott.» —

«Merre álljak föl most, unokám,

az ajtó nyíláson vagy a poššu
(belső) nyíláson?»

«oh jöjj, öregem, ezen poššunyi-
láson.»

Az öreg fegyveres kézzel jön,
a fiu a harczi bottal fogadja,
torcka gyökereinél megragadja,

a vas ingnek rugóit
széleibe ³⁾ nyomkodja, hajlítja.

az öreg: «jőjjetek, jőjjetek segít-
ségül,

most két falunak fejei küzdenek
[egymással].»

7. Wedde-karin vuolle.

Surgosn' le mu vaimo, ja leulak le mu vaimo,
jukko erit valdain mu jasketis vuoreb.

Almai mon vainotab, kusne monno kalkin kaudnotet,
ikka värald mu kaudnaše surgokes ja vaivems (? vaives).

¹⁾ tkp. hajtó. ²⁾ tkp. elüzi. ³⁾ a mellbe.

*Neitab mon valjib, mað mon kerast adneb,
sodn mu vaimob adna, man kukkeb leb mon.
Man kukke le varre pakkas ja häggasne le,
tie mu vaimo puolla surgosne mangemus aiken.*

*Loddač laulot avosne su para-peleb ;
vall', kosse luode erit valda su lakkamusen vänab,
tie su vaimo puolla surgosne ja vaivesne.*

*Akt kareb keresvuotest tievas mon tuñi vaddib ;
ikka aika ja värald tab leikem le.
Tat kolka aremust kaik ädnamen mete,
dauk mangemus nores tu kätai sis.*

*Falskes vänah leh modde, kuttch leh monnon vänakvuoten
jallam ;
tah lijen tall monnon pajelen vidnam,
ja nan (nau ?) monnon keresvuoten loptam.¹⁾*

8. Čjõihkan vjõle.

Nulcũdejẽ nuigũb dihčĩ :

Meiðẽ ðon kiesien poððom parkã ? —

— Jjõigam mon. — Meiðẽ ðon jẽš ? —

Gahpadam mon.

¹⁾ E vers Donnernél több sajtóhibával vagy talán inkább leíráshibával van közölve. Ezeket mind kijavítottam, de mégis számot akarok adni az eredetiben levő helyekről. Don.-nél 2. verssz. 1. sor *mon* helyett *man*, *adneb* h. *udneb*, 4. verssz. 1. sor *vaddib* h. *vaddai*, 3. sor *kolka* h. *kalkah*, 5. verssz. 1. sor *jallam* h. *jallo-t* találunk. A *nan* a szokott *nau* helyett valószínűleg szintén sajtóhiba és így a nyelvtanban is főlegesen szerepel.

B) Irodalmi szövegek.

9. Tanka sabbaten ekkeden, kosse uksah lijen tappasah, kusne oppetesolmah lijen čoggom, judari pallon tet, poti Jesus ja čuožžati jurr sijan kaskan ja jätti siji: „rafe lekes tiji.“ Ja kosse tab jättam lei, vuoseti sodn siji kätitas ja sidobs. Te šaddin oppetesolmah avon taste, atte vuoidnin herrab. Tās vitt jätti Jesus siji: „rafe lekes tijain. Nau ko ačče le mu rajam, nau ai mon tijeb rajab.“ Kosse tab lei jättam, possi sodn sijan nala ja jätti siji: „valdet tab ailes vuoi-genaseb: kutita tije suddoit andagas luoitebet, siji andagas luoiteteveh, ja kutita tait adnetebet, siji ai adnetoveh.“ Valla Thomas, mi namma märki juomičab, akt taiste lokke ja kuektist, i lam sijan kum, kosse Jesus poti. Te jättin tah äča oppetesolmah suñi: „mije vuoid-nime herrab.“ Sodn jätti siji: „jus ib vuoidne nauleraikit alde kätisne, ja cakab ečen suormeš nauleraikit, ja cakab mu kätib alde sidoi, te ib tab jakke.“ Ja kakce peivi tatte mangelt, lijen vast oppetesolmah sisne, ja Thomas sijan kum. Te poti Jesus, kosse uksah lijen tappasah, ja čuožžati sijan kaski ja jätti: „rafe lekes tijain.“ Taste jätti sodn Thomasi: „kalge tek suormeš, ja kääča mu kätait, ja kalge kätibt teke ja cake tab mu sidoi, ja ale kuektastalla, ainat orro jakkoles“. Thomas vasteti ja jätti suñi: „herram ja jubmelam“. Jesus jätti suñi: „jutte vuoidnih mu, Thomas, jakkah todn talle: salogah läh tah, kuteš äh vuoinē, ja dauk jakkeh“. Takka ai Jesus modde äča autoit oppetesolmais vuoidneten, mah tñ kirjai äh le čaletum; valla täh läh čaletum, ačabet jakket, atte Jesus le Kristus, jubmelen pardne, ja atte tije jakkon čada kalkabet adnet jelemē alde nammasne. [János ev. 20, 19—31.]

10. Puore väljeh! mon vakotab tijeb ko kuossit ja ammasit, vai kattebetet ožželača ustoist, mah toroh šälon vuoste, ja čabbast tomotebet hednigi kaskan, vai tah, kuteš holeš tijan pira nau ko pahatakkeji pir, ličeh vuoidnet tijan puore pargoit, ja rampet jubmeleb, ko ocotēm peive pota. Orrot tanteti vaitasah kaikit almači piejetusit, herran tet, lekes konogasi, ko oivamusi, jalla vedditi (oiveolmaita), ko taiti, kuttēš läh suste piejetovum, pahatakkejiti haddon, valla taiti puoretakkejiti hevetusen. Jutte nou le jubmelen situd, atte kalkabetet puore tomotemēn tappet tai ovisaki ja jerbmetes almači nálmēš.

Nau ko tah, kuteh lüh skalasah, äh kuit, ko tah, kutteh adneh luovesvuoteb paharuoten kopčesen, ainat ko jubmelen teudnarah. Jeñen adnet kaikit, ecet väljitate, pallet jubmeleb, kudnetet konogaseb. Tije teudnarah, orrote koten oivitate vuollekačah sättokes palloin, i koros taiti valjoit (lojasit), mutto ai taite euolopelakita. Jutte tät le arbmo, jus kuttek vaimon tobdon tet jubmelen auten kierda vaiveb, juob ansetek ožžo. Jutte, mi maino le tat, atte slovtallemeb kierdebet aššite tet? valla jus tije puoreb takkebet ja te kierdebet, tat liko jubmeli. [Sz. Péter I. levele, 2, 11—20.]

11. Tan aiken vazikan kuektes sijast tanka peiven somes laddai, jukko lei kotalokke stadei tuoken Jerusalemest, nammain Emaus, ja holeikan kaskebska kaik tan pir, mi šaddam lei. Ja šaddei, kosse leikan holemen ja kaččatemen kueibme kueibmestes, lakkani ai Jesus eč ja vazzi sonon kum. Valla sonon čalmeh lijen adnelovum, atte soi eikan tobdo su. Te jätti sodn sonnoi: „mah lüh tah holoit, juoite adnebeten kaskabten, ko mannebeten, ja nou vajesen vuoidnebeten?“ Te vasteti mubbe sonost, juon namma lei Kleofas, ja jätti suñi: „leh kus todn aktok ammasi kaskan Jerusalemesne, ja ih tete, mi tobben šaddam le täi peiri?“ Ja sodn jätti siji: „mi?“ Soi vastetikan: „Jesusen pira Nazarettest, jukko lei profeta, famokes pakoisne ja pargoisne jubmelen ja almogen auten; ja kokte tah oivemus prästah ja mijan oivemusah pajjelvaddin su jabmemen duobmoi ja krussinauletin sū; valla mije toivoime, atte sodn lei tat, jukko Israeleb čoutet kalkai; ja likan le udne tat kolmad peive, mangelen ko tat šaddai. Kallekačah mija nisunist läh mai paldam mijeb; jutte kosse aive arret iddieten lijen potam gruoptan koik ja ižžin kauna alde rubmah, te sije potin ja jättin, atte sije ai ängela sämošemeb vuoidnam lijen, kosse ängelah jättin, atte sodn vieso. Ja kallekačah sijast, kuteh mijan kum lijen, vazzin gruoptan koik, ja kaudnin, kokte nisunah lijen jättam, valla su ižžin kauna“. Te jätti sodn sonnoi: „O kavasah ja kalšes vaimokah (tuomaseh vaimosne) jakket kaik tab, mah profetah jättam läh! ižži kus Kristus berri tab kierdet, ja nou sisamannat härlogvuotasas?“ Ja sodn algi Mosesest ja kaik profetaist, ja čälgesti sonnoi kaik, mi čalogisne su pir lei čaletum. Tane kaskan lakkanikan laddai, kossa leikan mannemen; ja sodn heiveb takkai, (vuoidneti) aive ko sittei autebus vazzet. Valla soi naggikan su ja jät-

tikan: „orro monon ludne, jutte le ekkedučemen ja peive le vasam“. Ja te vazzi sodn sisa orročet sonon ludne. Ja šaddei, kosse lei tälloi čokkahemen sonnoin, valdi sodn laipeb, puorešugnati, toji tab ja vaddi sonnoi. Ja sonon čalmeh rappasovin, kokte tobđajikan su, ja te aipani sodn sonon vuoidnosest. Te soi äskan jättikan kaskebska: i lam kus monon vaimo puolejen monon sisne, kosse sodn holi monnoin käinon naln ja čälgesti monnoi čalogit? Tanka poddačen čuožželikan ja vazzikan ruoptot Jerusalemi, kusne kaudnikan čogganam tait akt ja lokkasit ja tait, kuteh lijen sijain, kuteh jättin: „herra le sadnan paijasčuožželam, jutte le vuoidnom Simonest“; ja soi supcestikan, maite šaddam lei käinon naln ja kokte sodn sonost tobđoi laipen toje-mesne. [Lukács 24, 13—35.].

12. Tan aiken, kosse sije aldanin Jerusalemi, ja potin Betfagei Oljovaren palden, raji Jesus kuekt oppetesolmaites ja jätti sonnoi: vazzen sitai, jukko tonon auten le ja talla kalkebeten kaudnet akt mingeles osnab čanatum ja meseb alde ludne, nuolen tait ja laiden mu lusa. Ja jus kuttek hola tonnoi mabken, te jätten: „herra tarbaha tait ja talla luoita sodn tait. Valla tat le kaik šaddam, ožžus tat ollonet, mi jättetum lei profetan čada, jukko jätta: „sardnot neitai Sioni: „küča, tu konokes pota tu koik, lojes, čokkaheje akt mingeles osnan nala ja akt pargejen osnan mesen nala“. Oppetesolmah vazzikan erit ja takkaikan nau ko Jesus koččom lei ja puoktikan su lusa osnab ja meseb ja piäjeikan karvoiteska tai nala ja čokkedattikan su tai nala. Ädna almog luobbin karvoites käinon nala; tah äčaseh suoddin tuorgit muorist ja piejin käinon nala. Valla almog, jukko auten vazzi, ja tah, kutteh mangelt čuovoin, čuorvoin ja jättin: „Hosianna Daviden pardnai! puoristšugnadum lekes tat, jukko pota herran nammasn, hosianna allakesne. [Máté. 21, 1—9.].

13. Kristusen pinon ja jabmemen pira, kaikei erangelisti supcestal'emí cagge.

Vuostes pekke.

Maite Kristus, ko lijen aksatallemen alde häggab, takka ja kierda oppotesolmaise ludne Jerusalemesne ja vazzetines urtes-gardeni, varteje jabmem-oibomes autel.

Kosse surotek laipi passe kückani, jätti Jesus oppotesolmaitis: „tije teteбет, atte kuekte peiveh tan mangelen šadda pässač, ja almačen pardne kalka paijelvaddetovet krussinauletovet“. Te čokenien tah oivemus prästah, tah čalogoppasah ja vuorasubmusah almogesne kotai oivemus prästan, kuten namma lei Kaifus ja radotallin tasne, kokte kalkin mattet sluokin tuobbelet ja hokketet Jesuseb, jutte sije pallin almogast. Te sije jättin: „i passe palen, abma stuibme šadda almogen kaskan. Tane kaskan lei.“ satan čagñam Judasen vaimoi, jukko koččotova Iskariot, ja lei akt taiste kuektist lokken nal. Sodn vuolgi tantet ja holei oivemus prästai ja tempelen čuožžoteji kum laken piv, kokte sodn kalkai puoktet su sijan kütaiti ja jätti siji: „maite sitebete muñi vaddet, jus mon tiji paijelvaddab su?“ Kosse sije tab kullin, šaddin sije avon ja toivotin suñi vaddet kolmlukke silba pednikit; ja tatta palest ocai sodn šüttes tarbmeb paijelvaddet su siji stuibmen vana. Vuostes suroteki laipei passe-peiven, kuten pässač sauc berri värotovet, potin oppotesolmah Jesusen koik ja jättin suñi: „kusne sitah todn, atte mije kalkabe karvetet tuñi porret pässač sauceb!“ Te sodn raji kuektaseb sijast, Petrusseb ja Johannesseb, tain koččomin: „vazzoten stadai, ja kosse potebeten tasa sis, kalka somes olma kaudnetet tonoin, juok kuedda čace-krusseb; torreten su kotai, kosa sodn čagñia ja jätten koten oivai: mästar le piejam tuñi jättet: mu aike le aive lakk; kusne le piäbmostallem sal, juosne porročab pässač sauceb ečen oppotesolmai kum? Te sodn kalka tonnoi vuosetet stuora ličatum ja reidetum (saleb) stopob, karveten tasne miji“. Oppotesolmah vazzikan erit, potikan stadai ja kauneikan nau ko sodn lei jättam sonoi, ja soi karvetikan pässač sauceb.

Pässač passen autelen, jutte tal Jesus teti, atte su aike li potam ja atte sodn kalkai vuolget väraldest aččen koik, te, jutte sodn lei eeam tait, kuteh alde ečes lijen orrom täne väraldesne, te eci sodn ai sijab kitta nokkomi. Kosse ekked šaddei, poti sodn ja čokketi peudai (buordai) ja tah kuekte ja lokke apostolah suina. Te sodn jätti siji: „mon leb stuora vainoin vainotam porret táb pässač sauceb tija kum, autel ko vaivastovet potab; jutte mon jättab tiji: ib kalke vele taste porret, autel ko ollast šadda jubmelen rikasne“. Nou sodn valdi kalkeb, kiti ja jätti: „valdet táb ja jukket taste, mubbe mubben mangen; jütten mon jättab tiji, atte mon ib kalka jukkat vinamuoran

šaddost kitt tan peivai, ko mon kalkab jukkat oddaseb jubmelen rikasne“.

Ko aňe lijen peudai čokkahemen, tan ijan, kosse herra Jesus paijelvaddetoroi, valdi sodn laipeb, puorešugnati, toji tab ja vaddi oppotesolmait ja jätti: „valdet ja porret; tāt le mu rubme, jukko tijan autest ulkosvaddetora; tāb takket mu muitolasen“. Nou ai valdi sodn kalkeb päss rē-sauca-mallasen mangel, kiti ja vaddi siji, jätten: „jukket tāste kaikhah; tāt kalk le tat oddo testamenta mu varrasne, jukko tijan ja moddasi autest ulkosnorkotora suddoi andagas luitemi; tāb takket, man taivai ko tije jukkabet, mu muitolasen. Ja sije jukkin taste kaikhah. Kosse tal ekkedesmallas lei šaddam, ja ko pärkel juo lei sisa-cakam Judas Iskarioten, Simonen pardnen vaimoi, atte sodn kalkai paijelvaddet su, te, ikka Jesus teti, atte ačče lei vaddam kaik su kätaiti ja atte sodn lei ulkosmannam jubmelest ja manmai jubmelen koik, čuožželi sodn likan peudast (mallasest), erit piejei karroit, valdi akta lineb ja čanei ečes pir; äskan koisti sodn čacit passatem-karai ja algi passatet oppotesolmai juolkit ja sakkartet linin, mab sodn ečes pira čadnam (pirakäselam) lei. Kosse tal sodn poti Simon Petrusen koik, jätti tat suňi: „herra, sitah kus todn passat mu juolkit?“ Jesus vasteti ja jätti suňi: „mab mon takkab, ih toln talle tajete, valla tāte kečest kalkah todn tab ožžot tetet“. Te jätti Petrus suňi: „ih kalka todn kossek passatet mu juolkit“. Valla Jesus vasteti suňi: „jus ib passate tu, te ih mabken oseb muin ane“. Simon Petrus jätti tantet suňi: „herra, i koros juolkitan, mutto ai kätaitan ja oivam“. Man nala Jesus jätti suňi: „tasa, jukko juo rainesen passatum le, le nuokes, atte sodn passata juolkit ja te le sodn obbolakai raines. Talle lepet tije raineseh, dauk epet le kaikhah“. Jutte sodn teti, kutte tat lei, jukko su paijelvaddet kalkai, jätti sodn: „tije epet le raineseh kaikhah“.

Kosse sodn talle lei passatam sijan juolkit, valdi sodn karroit nalas, čokkei vast peudai ja jätti siji: „mah kus tobdebet, mab mon tiji takkam leb? Tije koččobet mu mästaren ja herran, ja tije jättebet rekto, jutte mon leb ai nou. Jus talle mon, jukko leb herra ja mästar, leb passatam tijan juolkit, berribet tije ai passatet kueime kueimitete juolkit. Jutte mon leb vaddam tiji puoikaldakab, atte nau ko mon leb takkam tiji, berribet ai tije takkat. Sadnan, sadnan jättab tiji: teudnar i le oivab herrastas, iken rajetum buda-kueddeje stuorabu suste, jukko tab rajam le. Jus tije tab tetebet, lepet tije salogah, jus

tab takkebet. Ib hola tija kaikei pir, jutte tetab, kutit mon leb saldem, ja tat verti ollanet, mi čaletum le : tat jukko porrai laipeb muin, sodn tülmoi mu juolkes ruolen. Talle jättab tiji tab, autelen ko šadda, vai, kosse šaddam le, jakkalite, atte mon leb tat. Sa'nnan, sadnan jättab tiji : jus kuttek tuostota tab, kuteb mon rajab, sodn tuostota mu, ja tat, jukko tuostota mu, sodn tuostota su, jukko mu rajam le“. Kosse Jesus táb jättam lei, vaivastovei sodn vaimosnes, vittenasti ja jätti : „sadnan, sadnan jättab mon tiji, atte akt tijast kalki mu paijelvaddet“.

Te kääin oppetesolmah kueibme kueibmise nal ja muodastovin, jutte ižžin vittast tete kån pira sodn holei, ja kačatačin fürt kutte kuuimestes, kä makke tat luli sijast, jukko tab kalkai takkat, ja jättegotin föra kutte autestes suñi : „herra, ib liča mon tatek!“ Sodn vasteti : „akt taiste kuektist lokken nahn, jukko puoño karai muina, sodn le mu pettejassa ; almačen pardne manna kalle erit jabmemi, kokte čaletum le su pira ; valla ve tan almači, kuten pakto almačen pardne paijelvaddetova ; tan almači luli pareb, atte i lulu rägatum.“ Tan nala vasteti Judas, jukko su paijelvaddi, ja jätti : „mästar, ib liča mon tatek?“ Sodn vasteti : „todn tab jättih“. Te lei akt Jesusen oppetesolmaist, kuteb sodn eci, čökkahemen peudai suñi lakkamusan. Tasa seiveli Simon Petrus, vai kalkai jäskotet, kä tat lei, juon pira sodn holei. Tat neikeli te ečebš Jesusen miilgan vuost ja jätti suñi : „herra, kä le tat?“ Jesus vasteti : „tat le, käsa mon vaddab tab puoñotum laipe pekkeb“. Puoñoi nou pekkačeb ja vaddi Judasi Iskarioti, Simonen pardnai. Ja kosse sodn lei valdam bittab, čagñei sata-nas su sis. Jesus jätti tantet suñi : „mab todn sitah takket, tab takka varg“. Valla ižži kuttek taista, kuteh peudai čökkahin, tajete, mab sodn uššoti, ko tab jätti, ainat, jutte Judas pednik-pursab ani, toivon muttemah, atte Jesus koččoi su ostet tab, mi tarbahovi passai, jälla juobka vaddet hüjoita. Kosse sodn tal lei valdam tab bittab, vazzi sodn talla ulkos, ja te lei ija. Kosse sodn lei ulkos vazzam, jätti Jesus: „talle le almačen pardne härlogen vuosetovum, ja jubmel le härlogen vuosetovum su sisne. Jus tal jubmel su sisne le härlogen vuosetovum, te kalka ai jubmel su härlogen vuosetet añe vele ečesnes, ja sodn kalka vargoi su härlogen vuosetet“. Kosse sije mangel lejin laulom hevetes-laulotaseb, vazzi Jesus ulkos oppotesolmaise kum mubbe pelai Kedron jokkal Oljovarai. Sija kaskan lei tal ai rito šaddam tan pir, kä sijast beri oivaimusen adnetovet. Jesus jätti tantet siji : „almogi

konogasah orroh oiven sija paijel, ja tah, kuteh sija paijel veldebsa vuoseteh, koččoteh ečeitesa puoretakkejin; valla epet tije noute bere orrot, ainat tat, kutte le oivaimus tijast, kalka orrot ko tat slatteimus ja tat, kutte le cegetum mubbi paijel, kalka orrot nau ko tat, jukko teudnaha. Jutte kobba le oivab, tat, jukko peudai čökkaha, jälla tat, juok koččos le? Ikus tat, jukko peuden auti čökkaha? Valla likan leb mon tija kaskan nau ko tat, jukko kaggoha; ja jutte tije lepet tah, kutteh lepet orrom muina kääčelemisne, juok muñi šaddam läh, te mon taibetab tiji rikab, nau ko aččam le muñi tab paijelvaddam, ačabetet porret ja jukkat mu peuden paldan mu rikasne ja čökkahet stuoli nal ja duobmet tait lokke ja kuekte Israelen verrekit“. Tan mangel jätti Jesus siji: „tāne ijan kalkabet tije kaikah heitet mu; jutte le čaletum: mon kalkab slovet reinohejeb ja saucah kalkeh poddanet; valla kosse leb paijasčuožželam, sitab važzet tijan auten Galileai“. Taste jätti herra: „Simon, Simon, kää, satan le ocam, atte siktet tijab ko hveiteb, valla mon leb rokkolam tu autest, abma tu jakko kalkai toššanet; kosse todn tal jorgelum leh, te nannote väljaitat“. Petrus jätti te suñi: „ikkabe kaikah lulun tu heitet, ib kalka likan mon tab takkat“. Valla Jesus vasteti: „sadnan jättab mon tuñi, udne, tån ijan, autelen ko vuoncan orres kuekti čuojam le, kalkah todn kolmi mu hitet. Te Petrus jätti aňe vele: „ikkabe jabmalulib tuina, ib kalka likan tu hitet“. Tabka jättin ai kaikah. Te jätti Jesus siji: „kosse mon rajib tijab pursetak, neste-vuossetak ja kabmakatta, lekus miken tiji vadnonam?“ Sije vastetin: „i mike“. Valla talle jätti sodn vele: „tat, jukko pednik-purseb adna jälla neste-vuosseb, sodn valdes tab, ja tat, kutte i aňe sverdeb, sodn vuobdes piktas tas ja ostes tab. Jutte mon jättab tiji, atte tat kalka aňe ollanet mu nal, mi čaletum le: sodn le lokkotum pahatakkeji kaskan, jutte mi autelt čaletum le mu pira, pota talle ollenebmai“. Te jättin sije: „herra, kää, tasne läh kuekte sverdeh!“ Tasa vasteti sodn: „tat le nuokes“.

14. Tat mubbe pekke.

Mab Kristus takka ja kierda almen aččes ludne urtes-gardenesne, autelen ko sodn ožžotalla.

Äska te Jesus poti sija kum somes saijai, juok koččotova Getsemasne, kosne lei grase-gärd, juon sisa sodn ja alde oppetesolmah

vazzin. Teti ai Judas, jukko su pajjelvaddi, tab saijeb puorist, jutte Jesus lei harjanam taivai tokko vazzet oppotesolmaise kum. Tasne jätti sodn oppotesolmaita: „öökkahet täsne, tane kaskan, ko mon tokko vazzab rokkolačet“. Dauk valdi sodn ečei nes Petrusseb ja Jakobuseb ja Johannesseb, tait kuekte Sebedeusen pardnit, ja ožžotallegoti vajesvuotast ja aive pakčes raimon muodest. Jätti nau siji: „mu šälo le vaiven kitta jabmeni; orrot täsna, kocet muina ja rokkolet, abma käččelemen vuollai šaddebet“.

Taste sodn vazzi ucanači autebus tan kukkas, ko almač kedkeb palkesta, kobmartallai vuolos ädnami ja rokkoli, vai tat poddač luli su luoitet, jus matteles luli. Ai vast jätti: „abba, tat le: ačče, kaik le tuhi matteles, valde táb kukkab mu lute, dauk i nau ko mon sitab, ainat nau ko todn sitah“. Taste poti sodn ruoptot oppotesolmai koik ja kaunei sijab odemen; jätti tantet Petrusi: „Simon, odakkus? nau eite veje muina kocet poddačeb kenna; kocet ja rokkolet, abma tije kaččebet käččelebmai; vuoigenes le mai šuves, ralla ožžje le vešes.

Tas vitt vazzi sodn erit nubbadest, rokkoli ja jätti: „aččam, jus tat i le matteles, atte tät kalk manna mu lute, ainat mon vertib tab jukkat, te šaddes tu situd“. Kosse sodn ruoptot poti, kuunai sodn sijeb vast odemen; jutte sijan čalmeh lijen lossanaddam ja ižžin tete, mab sije suhi vastetin. Te pajei sodn sijeb orrot ja vuolgi vast ja rokkoli kolmaden aiken, jätten: „Ačče jus nou le tu situd, te valde táb kalkeb mu lute! dauk eles mu situd šadda, ainat tu. Ačče, o, vai sitalih valdet táb kalkeb mu lute! dauk älles mu situd šadda, ainat tu“. Talloi ängel vuoidnoi almest, jukko su kiäuroti. Ja jutte sodn te ožžotalalai stuora raimon muodest, rokkoli sodn čaukabut ja alde piävas lei nau ko varra-koikotasah, mah kaččin vuolos ädnamen nal. Rokkolvasen mangel čuožželi sodn ja vazzi oppetesolmais koik, kutit sodn te kaunei odemen rajan teti. Sodn jätti tantet siji: „manne odebet? Odet äču palen ja vuoignastet; nuokes le talle; poddač le potam; käč, almačen pardne pajjelvaddetova suddari kätaita; čuožžjeb, vazzajob, käč, tat le täsne, kutte mu le talle pajjelvaddemen“.

15. Tat kolmad pekke.

Maite Kristus takka ja kierda tai vuoignelača ačči, Hannasen ja Kaifasen ludne, ja čožžo rektasen auti kerrevesne.

Ko sodn aine lei holemen, poti Judas, akt taiste kuektist lokke nahn ja suina ollo almačist, varjotum sverdi ja staurai, rajatum oivemus prästaist, fariseaist, čalogoppasist ja taiste vuorasubmusist. Te lei talle petteje vaddam siji čuoldem-rektotaseb ja jättam: „kutteb mon čulestab, sodn le tatek; valdet ja tolvot su puoren katton“. Jesus, jukko teti kuik, mi suini šaddet kalkai, vazzi te auti ja jätti siji: „käh ocebet?“ Sije vastetin suini: „Jesuseb Nazaretest“. Jesus jätti siji: „mon leb tattek“. Ja te čuožžoi Judas, alde petteje, sija kaskan. Kosse tal sodn jätti, mon leb tattek, loidestijen mangas ja jorrin ädnami. Täs kačati sodn sijast: „käh ocebet?“ Sije jättin: „Jesuseb Nazaretest“. Jesus vasteti: „juope leb tiji jättam, atte mon leb tattek. Jus mu ocebet, te pajet täite vazzet“. Nau atte tat ollani, mab sodn jättam lei: taiste, juoit todn muini vaddam leh, ib le kutteb kenna lappetam.

Te Judas vazzesti spaita su koik, puorastatti ja jätti: „rabbi“, ja čulesti su. Valla Jesus jätti suini: „vänäkam, manne mokken potah? Juda, petahkus todn almačen pardneb čulestemin?“ Te vazzestijen auti, piejin kätait Jesusen nala ja tuobbelin su. Kosse tal tah, kuteh suina lijen, vuoidnin mi šaddet kalkai, jättin sije suini: „herra kalkebe kus sverdai toppet?“ Te lei Simon Petrusen sverde, mab sodn saggi ulkos ja keiveli tain oivemus prästan svaidnaseb, kuten namma lei Malkus, ja čuoppei taste olkes peljeb erit. Te jätti Jesus: „pajet naute orrot“, ja jätti Petrusi: „cäke sverdebt sajasas; jutte kaikah tah, kuteh valdeh sverdeb, kalkeh hokkanet sverdin. Jälla toirohkus, atte mon ib kalle matte rokkolet aččam, ja sodn luli rajet muini änabeb ko lokke ja kuekte legionit ängelist? Ibkus mon kalkab jukkat tab kalkeb, kuteb aččam muini kalgam le? Kokte valla te lulin alas čalogah ollanet, juoh jätteh, atte nou berri šaddet?“ Te sodn tuottei svainasen peljeb ja talkoi su.

Te äska jätti Jesus oivemus prästaita, tempelen čuožžotejita ja vuorasubmusita, kuteh potam lijen su tuobbelet: „nau ko revaren koik, lepet tije potam sverdi ja staurai kun mu kitta valdačet. Mon leb färta peiven čokkaham tija kaskan ja oppotam tempelesne, valla talloi tije epet le mu valdam; valla tät le tijan poddo ja šeudneden fabmo, vai čalogah kalkin ollanet“. Te heitin kaik oppetesolmah su ja paterin.

Te tuobbelin toro-knihtah akten oivcolminesa ja judari teudnari Jesuseb ja čadnin su. Tolvon su nou vuostek Annasen koik;

jutte sodn lei Kaifasen vuoppa, jukko tan jaken lei oivemus prästa. Tat Kaifas lei tattedek, jukko lei skärgelam judarita tab radeb, atte puoren kalkkai sättet, atte akt luli almogen autest jabmet. Valla akt nuor olma čuovoi su, käsne lei koros akt line-piktesač puozos krop-pen nal; tab viggin nuor olmah tuobbelet; valla sodn kuodi line-piktasebs ja pateri sija lute puozot.

Tan mangel tolvon sije Jesuseb pajjemus prästan Kaifasen koik, kän ludne čalogoppasah ja vuorasubmusah lijen čokenam. Simon Petrus torreti Jesuseb akten somes äča oppetesolmain, ja jutte tattedek lei oppes oivemus prästain, te vazzi sodn sisa Jesusin pajjemus prästan heibmai, valla Petrus pacei čuožžot ulkolen uksan paldan. Tuot mubbe oppetesolma, jukko lei oppes pajjemus prästain, vazzi tantet ulkos holačet uksa kattedejn ja puokti nou Petrusseb sisa. Kosse somes tärdno vuoini su čokkahemen tollo kadden, vartahi tat su ja jätti: „todn lijih ai Jesusin Nazaretest“. Valla sodn hiti kaikai auten ja jätti: „ib mon tobdo su, ibken tajete, mab todn jättah“. Vazzi nou ulkos ulkoku gardeni ja te vuoncan orres čuojei.

Tane kaskan kačati oivemus prästa Jesusest alde oppetesolmai ja oppotusan pir. Masa Jesus vasteti suhi naute: „piko-pe mon leb oppetam synagogaisne ja tempelesne, kusa judarah färtet harest akti poteh; suollet ib le mabke holam. Mannes jam must kačatah? Kačate taiste, kuteh läh mu kullam, mab mon siji holam leb. Tah teteh almo, mab mon jättam leb“. Kosse sodn tab lei jättam, te akt taiste teudnarist, kutte tasne palden čuožžoi, spekkei alde niirab ja jätti: „kalkkahkus todn nau vastatet oivemus prästai?“ Jesus vasteti: „jus leb pahab holam, te čälge tab, atte i le rekt, valla jus leb rekta holam, manne; te slovah mu?“ Valla Annas lei te juo tolcotam Jesuseb čanatum oivemus prästan, Kaifasen koik.

Talloi, jutte čoskem lei, lijen svaidnasah ja teudnarah cakke-tam čadda-tollob sisiebu gardenesne, man auten sije čuožžon ja pik-tatallin. Petrus čuožžeti tantet sija kaski ja piktatallai. Täs vitt somes tärdno vuoini su ja jätti taiti, kuteh tasne lijen: „tät lei ai Jesusin Nazaretest“. Te jättin sije suhi: „Ihkus todn ai le akt oppetesolmaist!“ Sodn hiti vast ja vuordnoi: „ib le mon“. Ucanači tan mangel, lakka timen muddon, čorgei somes äča tabka, jätten: „vittast leh todn akt sijast, jutte, atte todn leh Galileast, kullo holem lakestat“. Te jätti ai suhi akt oivemus prästan svaidnasist, jukko lei tan pärah, kuten pelje peleb Petrus čuoppetai: „ižžib kus vuoine tu

suina grase gárdesne?“ Te sodn algi karrotet ečebš ja vuordnot, atte sodn ižži tobdo tab olmah, juon pir sije holin, ja talla, ko ańe lei holemen, čuojei vuoncan orres mubbi. Kosse tal herra jorgeli ečebš ja káčesti Petrusi, muiteli Petrus herran pakoit, ko sodn jättam lei: autelen ko vuoncan orres čuoja mubbi, kalkah todn kolmi hitet mu. Petrus važži te ulkos ja čeroi karrasikt.

Tane kaskan ocin tah oivemus prástah tai vuorasubmusa ja obbo radin falskes čarrem-omit Jesusen vuost, vai kalkin su jabmeme puoktet; valla ižžin kauna. Sutte mai puoktin falskes čarrem-omit su vuoste, valla ižžin tah nuokasčab takka. Sitta auti potika kuekte vere vittenah, kuteh jättika: „moi lán kullam su jättet: mon kalkab vuolos kaikot tab tempeleb, jukko kátei kum cegetum le ja kolman peiven akteb áčaseb paijas ceget, jukko i kalka orrot kátei kum takkatum“. I lam likan tat vittenastem kenna ańe nuokes.

Te čuožželi paijemus prásta sijan kaskast ja jätti Jesusi: „ih kus vastete mabken? mabtes vittenasteh táb tu vuoste?“ Valla sodn cappei šavot ja ižži mabken vastate. Ai vitt kačati paijemus prásta ja jätti: „leh kus todn Kristus, tan puorešugnatovumen pardne? Mon vuordnotab tu viesoje jubmelen pakto, vai todn jättičah miji, jus todn leh Kristus, jubmelen pardne“. Jesus vasteti: „todn jättih tab: mon leb tat. Ja mon jättab tiji: táte kečest kalkabet vuoidnet almačen pardneb čokkahemen kaikvejelesvuotan rektes kátan nal ja potemen almen palvai nala“. Te kaiketi oivemus prásta karvoitas ja jätti: „sodn le albetam jubmeleb; masas mije vele tarbahebe vittenit? Tije kullaite talle alde albetemeb, kakte kaudnetebet tije?“ Te kaikah duobmin su sakkolačen jabmeme. Tah olmah, kuteh adnelin Jesuseb, albetin su ja čolgin su arodejai ja spekkín su nárab; muttemah čadnin kopčeseb alde čalmi auti, slovin alde arodejeb ja jättin: „kúitto talle, Kriste, ja muona, ká tat lei, jukko tu slovei?“ Ja modde áču albetasit luoitin sije ai su vuost.

Kosse tal iddičt šaddei, jurr peivojotemen, čokenijen kaikah oivemus prástah tai čalogoppasi ja vuorasubmusa kum almogast ja obbo radin Jesusen vuoste, vai kalkin jametet su, man mangel sije puoktin su sija raden auti. Tasne jättin sije suńi: „jus todn leh Kristus, te sardno miji tab“. Sodn vasteti: „ikkabe lijeb tab sardnot tiji, te epet tab likan jakke, ja jus kačatab tijast, te epet muńi vastete, epetken luite mu; valla táte kečest kalka almačen pardne čokkahet kaikrejejen olkes kátan nal“. Te sije jättin kaikah: „te leh jam todn

jubmelen pardne?“ Sodn vasteti: „tije jättebet rekto, jutte mon leb nou“. Man nala sije jättin: „masas ville vittetit tarbahebe? Ečah lepe tab kullam alde nalmest“.

16. Tat neljad pekke.

Mait Kristus takka ja kierda tai väraldača duobmari, Pilatusen ja Herodesen ludne, ja čuožžo rektasen auti kerrev-kotesne.

Te čuožželi obbo tat almača čoke, tolvoi Jesuseb čadnetum kerrev-kotai ja paijelvaddi su landsherrai, Pontiüs Pilatusi. Kosse te Judas, jukko su paijelvaddam (pettam) lei, ruoini, atte sodn duobmetum lei, sangert šaddei suñi, ja sodn macestatti tait kolmlukke silba pednikit oivamus prästait ja vuorasubmusiti ja jätti: „mon leb aššeb takkam, atte leb pettam mainetes varrab.“ Valla sije jättin: „mi lokkoit le taste miiji; eč tan kautoi ruoinijah“. Te sodn palkesti silba pednikit tempelen sis ja vazzi ruoptot, vuolgi äska erit ja kacisti ečeb.

Valla paijemus prästah topoin pednikit ja jättin: „ällusa tah piejetoro värokistoi, jutte le varran verte“. Radohemen mangel ostin sije tai autest somes lairelittetakkejen pältob abmasita gruopta saijen, mantet ai tat šaljo koččotova varran kitta udnač peire rajai. Naute le tat ollanam, mi jättetum le profeta Jeremiasen pakto, ko nau hola: „ja sije valdin tait kolmlukke silba pednikit, verteb tan autest jukko vuobdetovi, kuteb sije tan verten autest erit vuobdam läh, Israelen manaist; tait sije läh vaddam akt lairelittetakkejen okeren autest, nau ko herra muñi koččom lei“.

Kosse jam sije potam lijen Jesusin kerrev-kotan auti, te ižžin sita judarah tokko sisa čagñet, kokte äh kalkam podro ovet, ainat mattet porret pässač sauceb. Pilatus vazzi tantet ulkos sijan koik ja jätti: „mab kueddob adnebet tije autipuoktemasan tän olman vuoste?“ Sije vastetin ja jättin suñi: „jus soñn i lulu pahatakkeje, te eime lam su tuñi paijelvaddam“. Man nala Pilatus jätti siji: „valdet napo tije su ja duobmet ečete lagan mete“. Valla judarah vastetin: „miiji i le loppetum kuttebken häggai pakkatet“; atte Jesusen hol le naute ollanam, maina sodn lei tetetam, muggar jabmem-lake lei su auten čuožžomen. Ja sije kueddegotin su naute: „mije lepe tab kaudnam, atte tät obma čajeta almogab, piütto vaddemest keisari skatteb

ja jätta, atte sodn le Kristus, akt konoges“. Te vazzi Pilatus tantet vast sisa oivemus vakten saijai, koččoi Jesuseb auti ja jätti suñi: „leh kus todn judari konoges?“ Jesus vasteti suñi: „holah kus todn tab ečestat, jälla läh kus äčasah tuñi tab jättam mu pir?“ Pilatus vasteti: „mon kus leb judar? Tu landan almačah ja tah oivatumus prästah läh tu muñi paijelvaddam. Mab leh todn takkam?“ Jesus vasteti: „mu konogrik i le täte vüraldest. Jus mu konogrik luli täte vüraldest, te lijeb kalle adnam teudnarit, kuteh lijen mu autest oibom, kokte ib lam judariti paijelvaddetovet; valla mu konogrik i le tatte vüraldest.“ Te jätti Pilatus suñi: „te leh jam todn konoges?“ Jesus vasteti: „todn jättih rekto; akt konoges leb mon, tasa leb mon räga-tum ja tasan leb mon potam vüraldi, atte kalkab puoktet sadnasi vittenusab. Färtahač, kutte eca sadnaseb, kuldela tantet mu holab“. Pilatus jätti te suñi: „mi le makke sadna?“

Ja kosse tab lei jättam, vazzi sodn vast ulkos judari koik ja jätti siji: „mon ib kauna mabken vikkeb susne“. Valla kosse kued-detallai oivemus prästaist ja vuorasubmusist, te sodn ižži vastete mabken. Tantet jätti Pilatus suñi: „ihkus kulla, man älnakit tãh vittenasah tu vuoste?“ Valla ižži sodn suñi vastete akt ainaken čar-rem-omen kautoi, kokte landsherra autohi aive sagga. Valla sije puošon te ville ja jättin: „sodn äuča almogeb sturjeb takkat ja almota oppotusabs obbo Juda landasne, Galileast, kusne sodn algam le, kitãa tãn rajai“.

Kosse Pilatus kullai Galileab päggotovet, kačati sust, jus lei Galilealac. Ja kosse sodn ožžoi tetet, atte sodn lei Herodesen väldan vuolesne, rajai sodn su Herodesen koik, jukko lei Jerusalesne tan aiken. Kosse Herodes vuoini Jesuseb, avosi sodn, jutte sodn lei kuk-keb vainotam vuoidnet su, taste, atte lei ädnakeb kullam su pira; sodn toivoi ai tantet, atte kalkai talle ožžot vuoidnet juobka auto-pargob suste takkatovet. Valla ikka sodn kačasti suste modde kaččal-vasait, te sodn ižži likan vastete masaken, ikka mai ai oivemus prä-stah ja čalogoppasah čuožžon ja kuedlin su karrasikt. Herodes hägga-vakteines tantet paijelkäčei ja albeti su, karvotatti su velkes karvoi ja rajei su nou ruoptot Pilatusen koik. Tane peiven šaddeika Pilatus ja Herodes vänain, kuteh autel leikan kobba kueibmaseska vaššeb adnam.

Te Pilatus aktikočoi oivemus prästait, vuorasubmusit ja almo-gab ja jätti siji: „tije lepet mu lusa puoktam tãb olmah, ko taggareb,

lutte čajeta almogeb ; valla vuoidnebet, atte leb ocotam tija palen ja ib le kaudnam su vikkalačen masaken taiste mäddoist, juoi autest tije kueddebet su. I le ken Herodes tab kaudnam ; jutte rajam pe leb tijab su koik, valla kääč, i le tat kaudnetovum, atte mike suste takkatum le, mi su jabmemi sakkolačen takka. Mon tantet sitab pakkatet ja äska luovasen luoitet su“.

Talle lei landsherra pässač passen harjanam luitet almogi akta fangeb luovasen, ikke kutteb ečah vainotijen. Talloi sije adnin akt kullo fangeb, somes revareb, kuten namma lei Barrabas, jukko kittetum lei akten kradneis kum, juoh stuibmeh takkam lijen ja stuibmesne almačeb koddam. Te čuorrogoti obbo almog ja rokkogoti, vai ai talle takkat luli nau ko alde lake alo lei. Vasteti Pilatus ja jätti : „tija ludne le harjetuption, atte kalkab luoitet tiji fangab luovasen pässačen ; kobbab sitebetet, atte mon talle kalkačab tiji luoitet, Barrabaseb, jälla Jesuseb, judari konogaseb, juok koččotova Kristus?“ Jutte sodn teti, atte tah pajjemus prästah lijen niddost pajjelvaddam su. Valla tah oivemus prästah ja tah vuorasubmusah pažžin almogab adnot faut Barrabaseb luovasen ja hokketet Jesuseb. Te čuorvoi obb almog, jätten : „valde táb erit ja luoite miji Barrabaseb luovasen“. Te ai vist Pilatus, jukko viggei luoitet Jesuseb luovasen, jätti siji : „mabtes jam sitebete, atte kalkačab siina takkat, kuteb tije koččobet judari konogasen?“ Te čuorvon kaikah : „krussinaulete, krussinaulete su“. Sodn jätti tantet kolmaden aiken siji : „mab le jam tāt pahan takkam! Ib susne kaudna aktebke hägga-aššeb, tantet sitab pakkatet ja luovasen luoitet su“. Valla sije čuožžotijen stuora čuorvomin, atte sodn kalkai krussinauletovet ; ja sijan ja oivemus prüstai čuorvom čorgei äne äñabut.

Taste valdi Pilatus Jesuseb ja tipti ilčestattet su ; äska tuoston landsherran torokniktah Jesuseb ja tolvon su oivemus vakten koik, kusne čokijen obbo fuovac su pira. Sije nuoletin äska sust karvoit ja karvotin su akt purpurkaptai. Sije podnin ai akt kronob ceskesmuoralañeist ja ceggin tab alde oiven nala ; vaddin suñi akt säva ruokob alde olkes kätai, luoitadijen puolvei nal su auten, albetin su ja puorastattin su, jätten : „vai luli likko, judari konoges!“ Sije čolgin su nal, spekkim alde nãrait, valdin ruokob ja slovin taina su oivai.

Taste razgi vast Pilatos ulkos ja jätti siji : „kääčet, talle ulkospuoktab su tiji, aččabet tetet, atte ib kauna mabken vikkeb susne“. Nou poti tal Jesus ulkos ja ani nalnes ceskes-laña-kronob ja pur-

purkaptab ja te jätti sodn siji: „kääč almačeb!“ Valla kosse pajemus prästah ja teudnarak vuoidnin su, čuorvon sije ja jättin: „krussinaulete, krussinaulete“. Pilatus jätti siji: „valdet napo tije su ja krussinaulet, jutte ih mon kauna mabken vikkeb susne“. Valla judarah vastetin suñi: „mije adnebe aktab lagab ja mija lagan mete berri sodn jabmet, jutte sodn le takkam ečebš jubmelen pardnen.“

Kosse Pilatus kullai tab holab, pallai sodn ane vele; vazzi tantet vast sisa oivemus vaken saijai ja jätti Jesusi: „kuste leh todn?“ Valla Jesus ižži vastete suñi mabken. Pilatus jätti tantet suñi: „ihkus todn sita muina holet? Ihkus tete, atte mon anab famob krussinauletet tu ja ai famob anab luoitet tu luovasen?“ Jesus vasteti: „todn ih lam adnet mabken famob mu paijel, jus tat i lulu tuñi vaddetum paijet; tantet adna tat stuorab suddob, jukko mu tuñi paijelvaddam le“. Täte palest viggei Pilatus luoitet su luovasen. Valla judarah čuorvon ja jättin: „jus todn luoitah su, te ih le keisaren vänak; jutte tat, jukko takka ečebš konogasen, čuožžo keisaren vuost.“

Kosse tal Pilatus kullai tab holab, puokti sodn Jesuseb ulkos ja čokketi duobmo-stuolen nal, jukko lei somes saijesne, mi koččotova Lithostrotos, hebreari kiä'en mete Gabbatha. Tat šaddei karvetempiven pässači, kotaden timen muddon. Kosse sodn talle lei čokkahe-men duobmostuolen nal, lei ai alde akka rajam su koik ja koččom jättet suñi: „ale mabke takkamusen valde tain rektesfärdog olmain, jutte mon leb ädna vaiveb tobdam udne odeten su tet“.

Pilatus jätti te Judarita: „kääčēt konogasabte!“ Valla sije čuorvon: „valde erit, valde erit, krussinaulete su“. „Kalkabkus“, jätti Pilatus, „krussinauletet konogasabte?“ Oivatumus prästah vastetin: „epe mije ane aktebke konogasab, ainat keisareb“. Kosse Pilatus naute vuoini, atte sodn ižži mabken matte aikalasi puoktet, valla atte stuibme šaddei stuoraben, te sodn sitai takket almogan situden melt ja miä loi tasa, mab adnon. Taste sodn valdi čaceb, passai kätaitas almogen auten ja jätti: „vikketak leb mon tñ rektesfärdogen varrasne. Tije ečet vuoinä“. Te obb almog vasteti ja jätti: „potes alde varra mijan ja mija manai paijel. Te sodn luoiti siji Barrabaseb luovasen, kuteb sije lejin adnon, tab, kutte fangakotai hoiketum lei sturjen ja koddemen tet, valla Jesuseb paijelvaddi sodn situdesa melt krussinauletovet.

17. Tat vitad pekke.

Mait Kristus takka ja kierda kaikai ludne, kosse duobmo kalkai ollanet Golgata varen naltne ja maite šadda alde jabmemen poddon.

Te toroolmah tuoston Jesuseb, nuolin sust kapob, karvotin su ečas karvoi ja tolvon su erit krussinauletovet. Ja sodn kueddi krussebs. Kosse sije ulkos laidin su, fättatijen sije somes olmab, jukko vazzi sija paldelen, kuten namma lei Simon Cyrenest, Alexanderen ja Rufusen ačče, jukko te šaljost li potemen; su naggin sije kueddet Jesusen krusseb, su nala piejin sije krusseb, vai kalkai kueddet tab Jesusen mangesne.

Tai kaskan, kuteh stuora ollon su torretin, lijen ai kallasac nisunah, juoh slovin miilgaitesa ja armestin su. Valla Jesus jorgeli ečas ja jätti siji: „tije Jerusalemen neitah, alet čero mu paijel, vala čerot ečetete ja manaitete paijel. Jutte kää, tat aike kalka potet, kosse almač kalka jättet: salogah läh tah manatebmeh ja tah čoveh, kuteh äh le piübmam ja tah nižžeh, kuteh äh le kuttebken nammatam. Te kalka almač jättet varita: staučaret mija paijel, ja tävaita: kopčēt mijab; jutte jus tät le šaddam varras muorai, mita jam kalka šaddet tasa, mi assnes le!“

Akten suina laidetoveikan ai kuekte äčah ulkos, kuteh leikan pahatakkejeh, koddetovet. Kosse sije talle potin tan saijai, juok hebreari kiälen mete koččotova Golgata ja äälgestova oiveskure-saijen, raddin suini jukat rinab mastetum mirrhain, jälla ätikeb mastetum sappin; valla kosse lei tobdam tab, te ižži sita jukat.

Ja sije krussinauletin su Golgata varen ja suina tait kuekte pahatakkejit, akteb rektes pelai, mubbeb korro pelai, nau atte Jesus lei jura kaskan; man pakti čalog ollanam le, jukko jätta: aššalači kaskan le sodn lokkotovum. Ja lei tat kolmad tim, kosse sije su krussinauletin. Ja Jesus jätti: „ačče, luite siji tab andagasi, jutte äh tete, mab sije takkeh.“ Pilatus lei ai čaletam akteb paijelt-čalogab ja piejetam krussai tai pakoi: Jesus Nazarettest, judari konoges. Täb paijelt-čalogab, jukko lei čaletum hebreari, grekan ja latinan kiälen, lokkin moddeh judarist, jutte saije, kosne Jesus krussinauletovi, lei stadai lakka. Judari oivatumus priistah jättin tantet Pilatusi: „ale čale judari konoges, ainat atte tät le jättam: mon leb judari konoges.“ Valla Pilatus vasteti: „mab mon leb čalam, tab leb čalam“.

Kosse toroolmah tal lijen krussinauletam Jesuseb, valdin sije alde paijeltes piktasit ja juokin nelje saijai, kokte akt ose šaddei juokahač toroolmai. Valdín ai sisnemus kerdeb; valle jutte tat i lam korotum, ainat kodetum obboti, te jättin kaskebsa: „ällob čuoppete tab, mutto vuorbatob tan pir, kün kalka šaddeť“. Ja noute le čalog ollanam, jukko jätta: sije läh juokam mu karvoit kaskebsa ja vuorbeb časkam mu sisnemus kerdén pir. Táb takkin toroolmah. Jesusen krussen palden čuožžon alde edne, alde ednen obba, Maria, Kleofasen nisun, ja Maria Magdalena. Kosse tal Jesus vuoidnaji ednebs ja oppetesolmah, juob eci, paldan čuožžomen, jätti sodn ednasas: „nisun, káča pardnabt“. Áskan jätti sodn oppetesolmai: „káča ednabt“. Ja tate aikest valdi oppetesolma su ečes koik.

Almog čuožžoi tane kaskan ja káčeti tab. Valla tah, juoh taggo vasin, albetin su, firketin oivitesa ja jättin: „kalle, kalle; todn, jukko mattah vuolos kaikot jubmelen tempeleb ja kolmen peiven tab vast paijas cegget, čoute ečebt; jus leh jubmelen pardne, te luoitate krussesť“. Sabmalakai ai tah oivemus prästah akten tai čalogoppasi ja vuorasubmusi kum albetin su ja jättin: „üčasit le sodn vekketam, ečebs i matte sodn vekketet. Jus sodn le Israelen konoges, te luoitadus talle krussesť ja mije sitebe jakket suñi. Piäjám pe le sodn oskalebs jubmelen nal; sodn kajos talle su, jus sodn eca su, jutte sodn le jättám: mon leb jubmelen pardneť“. Nalsetin su ai toroolmah, razgestin ja kalgin suñi ätikeb, jätten: „jus todn leh judari konoges, te vekkete ečebt“.

Valla akt tuoiste pahatakkejist, kutteh krussinauletum leikan, spoddei ai su ja jätti: „jus leh Kristus, te vekkete ečebt ja monnob“. Valla mubbe šárgoi su ja jätti: „ih kus todn ken jubmelest palla, todn, kutte le sabma duobmon vuolen? ja moi len nou rektasen melt, jutte moi kuedden, maite monon takkoh ansem läh, valla tát i le mabken pahab takkam“. Taste jätti sodn Jesusi: „herra, muitele mu, kosse potah rikasat“. Jesus vasteti: „sadnan jättab mon tuñi, udnek kalkah todn orrot muina paradisesne“. Ja tát lei kotad timan muddon.

Ja kotaden timan šaddei šeuñed obbo landan paijel kitt okcad timai ja peive kaik šeuñotovi. Ja okcaden timen čuorvoi Jesus logñes kiñlin: „eloi, eloi, lama sabathani?“ tat le: „jubmelam, jubmelam, mantet leh todn heitam mu?“ Kosse valla kallasačah taiste, kuteh tasa čuožžoin, táb kullin, jättin sije: „Eliaseb tát čuorvota“. Jutte

tal Jesus teti, atte kaik äča juo lei ollanam, te, vai čalog kalkai ollanet, jätti sodn: „mon koikab“. Te lei tasne kare teuvas ätikin; ja talla viäkeli akt sijast, valdi svai pob, pira pieji iso peb, pieji tab äskan ruokon pira, puokti tab nou su nalmen auti ja falei suñi jukkat. Valla tah äčasah jättin: „paja, vuoidnob, jus Elias pota (kajočēt su) valdačēt su vuolos“. Kosse tal Jesus lei valdam ätikeb, jätti sodn: „tat le ollanam“, čuorvoi tas vitt logñes kiäle in ja jätti: „ačče, tu kätaita mon paijelvaddab vuoi genasam“. Ja kosse tab jättam lei, te sojoti oiveb vuolos ja luoiti vuoi geneb.

Ja káč, tempelen uksek (aut-kopčes) kaikan i kuoutot paijelt kitt vuolos, ädnam skelbi, vare-plassah luoddenin, gruoptah rappasin ja moddeh tai ailesi kroppeh, kuteh odam lijen, kocajin ja vazzin ulkos gruopteistese alde paijas-čuožžele men mangel, potin tan ailes staddai ja ittin moddasita.

Valla kosse oiveolma, jukko čuožžoi su puot ja tah, kutteh suina vaken čuožžon Jesusen vuokšoi, vuoinin, atte sodn luoiti vuoi geneb taggar čuorvomin, vuoidnin ädnamen skelbemeb ja tab kaik, mi šaddei, suorganin sije aive sagga, heretin jubmeleb ja jättin: „vittast lei tät rektesfärdog olma ja jubmelen pardne, ja kaikhah tah, kuteh tokko potam lijen kächečēt tab, slovin miälgaite sa, ko vuoidnin tab mi šaddei ja maicin heibmai.

Vala kaikhah alde tobdokah akten tai nisuni, kuteh su čuovom lijen Galileast, čuožžon mülkatesne ja kächečēt tab; kuti kaskan lei Maria Magdalena ja Maria, tat nuorab Jakobusen ja Josen edne, ja Salome, Sebedeusen pardni edne, kuteh ai, kosse sodn lei Galileasne, lijen čuovom Jesuseb ja teudnaham su. Lijen ai tasa vele moddeh äčasah, juoh lijen Jesusin paijas vazzam Jerusalemi.

Abma tal kroppeh kalkin pacet krussen nal sabbaten paijel, te, jutte lei karvetem-peive ja tat sabbat-peive lei stuores, rokkolin judarah Pilatuseb, atte sijan nūčekah cuouketovulin ja sije te äska vuolos valdetovet. Te napo toroolmah potin ja cuoukin vuostek akt olman nūčekit ja äska tan mubben, jukko suina krussinauletum lei. Kosse valla potin Jesusen koik ja vuoidnin, atte sodn juo lei jabmam, ižžin mutke alde nūčekit, ainat akt torolmaist raiketi alde ertekeb saitin ja talla ulkos kolkei varra ja čace.

Tat, jukko táb vittenasta, le táb eč vuoidnam ja su vittenastem le sadnes. Sodn teta ai, atte sodn sadnab hola, kokte mattebetet tasa jakket. Ko tät šaddei, le čalog ollanam, jukko jätta: suste i kalka

aktek takte cuouketovet ; ja äča saijen le čaletum : sije kalkeh vuoidnet, käsa sije poskotam läh.

18. Tat kotad pekke.

Kokte Kristus gruoptetova Josefest ja Nikodemusest akta grasi gärdenesne, ja mi tasa vele šadda.

Ekkeden, jutte tat lei karvetem-peive sabbaten autelen, poti Josef, kuten maddo lei Arimathiast, somes judari stadast, akt bondas olma ja vuokas radepele, puore ja rektok, kutte i lam ečeba piejam sijen radai ja pargoj, jutte sodn lei ai akt taiste, kuteh vuordin jubmelen rikan mete ja lei Jesusen oppotesolma, valla suollet, pallon teti judarist. Sodn valdi allasas tab jalosruotab, atte vazzet Pilatusen koik ja adnot Jesusen kroppeb. Pilatus autohi, atte sodn juo te jabmam lei, koččoi tantet oiveolmab lusas ja jäskoti, mah juo te jabmam lei. Ja kosse Pilatus oiveolmast tetet ožžoi, atte nuorte lei, te vaddi sodn Josefi loppeb valdet kroppeb. Sodn te osti akt line-karvob. Nikodemus, jukko autebut lei potam Jesusen koik iko, poti ai talloi ja puokti ečevines akt mastetaseb mirrhamest ja aloest, paiken čuote puddeist arvost. Tah valdikan nou Jesusen kroppeb vuolos ja käsečikan tab line-karvoi sis akten tai nalgast hapsiteje krukkei kum, nau ko judari le karvetet gruoptetebmai. Te lei tane saijen, kosne Jesus lei krussinauletum, akt grasi gärd, ja grasi gärdnesne oddo gruopta, kuteb Josef lei čuoppetam akt vare plassai, kusa i lam ane aktek piejetum. Ja jutte tat gruopta lei lakka, te piäjeika Jesuseb tasa, judari karvetem-peiven teti, jutte sabbat juo lei čuouketačemen. Te äska jollertikan stuora kedkeb gruoptan nälmen auti ja vazzikan nou käinosas. Kallasač nisunah, kuteh lijen potam Galileast Jesusen faron, kuti kaskan leikan Maria Magdalena ja Maria, Jose edne, lijen čokkahemen gruoptan puott käčemen tet gruoptab ja kokte alde kroppe tasa piejetovi, vazzin äskan ruoptot ja karvetin nalgast hapsiteje krukkeit ja vuoitasab, valla sabbat-peiveb cappin sije juolosne, kokte lagan piejetum lei.

Mangebun peiven taste, jukko lei karvetemen peiven järgast, čokonijen oivemus prästah ja fariseah, vazzin Pilatusen koik ja jättin : „herra, mi je muitelebe, atte tat čajeteje jätti, ko ane lei včesomen: kolma peivi mangelen sitab vast čuožželet ; koččo tantet atte gruopta puorist varjelova kitt kolmad peirai, abma alde oppotesolmah

pote ijan ja suolate su erit ja jätte äska almogi : sodn le paijasčuož-želam jabmeki lute ; kokte mangemus čajanes värrabun šadda ko vuostes“. Pilatus jätti siji : „adnebet vakteb, vazzet ja varjelet, kokte puoremust mattebet“. Sije eritvazzin, kattetallin gruoptab taina, atte vakteb piejin ja signetattin kedkeb.

19. Kokte akt oddosist cegetum kirko kalka jubmelen teudnoi ailestovet.

Kosse biskop (jälla tat, juob biskop le koččom kirkob jubmelen teudnoi ailestet) le kakce peivi autelen prädikostolest tetetam peiveb, ko tat pargo kalka šaddet, koččotovočeh kallekačeh taist lakkamust orroje kirkoherraist, jälla, kusne täh äh kaudnesoveh, kommenisterist, aččaseh, ko paldčuožžojeh, tassa stüdes potet, kutteh, akten taina, jukko tab vidnob čuožžota, berrih härvasnese karvotovet.

Kosse kaik le kokte tat berri orrot, laulotoves čoggolvasest Obbo värald avotalles, jälla äča šättokes psalm, man kaskan prästah vazzičeh kirko-kammarist ; vuostaken paldčuožžojeh ja äskan biskop, jälla kutte alde saijen le. Tat, jukko tab vidnob čuožžota, korejes paijas altarai, ja paldčuožžojeh konokesa kobba pelen altaren keulen ulkolen.

Kosse le laulomest orrojam, alges biskop : Ailes; ailes, ailes, herra, jubmel kaikvekses ! Teuvaseh läh almeh ja ädnam härlogvuotestat. Teute ai talle kudninat ja härlogvuotinat tab tempelebt ja kaiki kristegasi vaimoit tu ailes namman tet. — Te adnes biskop akteb šättokes holemeb ja ko tat le loptetum, jättes sodn : Armosikt kulli herra. Salomonen rokkolvaseb tempelen paijel Jerusalemesne. Ožžotuse ai mijen aktetum rokkolvaseh puorešugnaduseb tan ailes saijen paijel.

Biskop ja paldčuožžojeh luitadese puolvi nahn ja te biskop rokkoles : Ekeve, kaikvekses jubmel, tu lakač i aktek kaudno, juogo paijen allakesne jälla vuollelen ädnamesne, nau molsohtekes armosne, ko nannos littoisne tu teudnari kum, kutteh kaikest vaimost tuhi likokasin viesoh. Tuhi i ädnam matte orrom saijeb vaddet. Alme ja kaiki alni almeh äh matte tu čaketet ; tate ucebut tät kote, jukko udne tu nammai ailestova. Küčeste armosikt tu teudnari rokkolvasiti ja šuokenasiti, o herra jubmel ! Kulla tab vuollekes rokkolvaseb, juob tu

teudnarah udne tu auten puokteh. Kocuse tu čalmeh peiven ja ijan tån tempelen pajjel, jukko talle tu hevetusi ailestora. Sojote peljitat tait rokkolvasiti, juoit tatne saijen tu teudnarah tu auten puokteh. Vaipe todn lulih kullet teudnaritat, fuolkat šuokenasit, juoit sije, čokenum tätne saijesne, tu auten ulkoseh! Vaipe todn, kosse tait kullah, lulih armokes orrot! Ekeve armolasteje, ale paje kuttekeb petto-kes jälla tidestalleje oppetuseb tassa čagñet. Aipanes ojakkokesvuoten šeuñed tu pakon čuoukasen autest, čajanem tu sadnasen famon autest. Potuse alo tassa jakkolesah ja pajjasčuouketum reinohejeh, kuteh vuoiģenen tuodain ailes härvasne karvetum, äneteh tu rikab, sardnoteh tu radit ja ruoptot puokteh čajaneje šäloit tu sadnes tob-
demi ja teudnestemi! Puorešugnade tab pakob, juob todn pajah tasne sardnotovet, puoranemi, jakkoi ja ailestemi. Takke fuolkabt ajatalle-
jen tu sadnasit, kullogasen tu piejetusit, kattejen välkokesvuotitis ja salogen tai olletemesne. Ko sijan vaimoh tasne rossotoveh ja sije puoraneje vaimoi ečebse tu auten vuolos luitadeh ja lodnestejen Jesus Kristusen tet tu armon pira čuorvotalleh: vaipe todn te sitalih almesnat sijab kullet ja jasketet sijan šäloit taina jubmelač jasketu-
sein, atte kaikah sijan suddoh läh siji andagas luitetovum! Ko sije tasne vaimoitis ulkosnorkoteh ja tu auten ečese jälla kaikasač vaiřeb kueddeh: vaipe todn te sitalih sijan šuokenasiti armosikt käčestet, vaiřeb eritjorgelet ja armob vuosetet! Ko sije tasne tu auten puokteh jakkoles rokkolvasit väljaise autest: vaipe todn te sitalih rok-
kolvasebse armosikt kullet ja jasketet kierdejit tu jasketusin, tu vekkin ja puorešugnadusin! Pajjasvalde tu armon littoi kaiķeit manait, kutteh tasne kastetemesne tuñi vaddetoveh. Ja ko sije akten aiken ečah tuñi tasne oddostovum toivotasit takkeh, te vadde tait ailes toivotasiti oddostovum čorgetemeb almen armost, oddosto-
rum nannosvuoteb sadnasen famost! Tu vuoiģenes adnetus sijeb jakkosne ja jubmelpallosne kitta nokkemi. Tån altaren kuoren kalka mi ja lodnestejen muito passotovet ja alde ailes ekkedesmal-
las adnetovet. O, vai i luli kuttek rektes karvetemen vana lakka-
net tan armon tälloi! Vaipe lulin kaikah Jesusen sadnes tobdestejeh tasne kaudnet nannosvuoteb jakkose autest, čorgetemeb suddoise an-
dagas-luitemen pir ja oddo vakotesit viesomen puoretamai! Puore-
šugnade tait kalačbaddit, kutteh tasne tu vuoidnosne čanatorojeh ja čorgetattetoveh. Todn, juok sojotah almači vaimoit, aileste tait tasne akt aktetamai, kutte, vuodotum visesvuoten ja puorevuoten nahn, nan-

nostorum oskalemest ja jakkokesvuotest, keppeta viesomen hugsoit ja väkkokesvuotit. O jubmel, mijan ačče ja herra, kulla táb rokkolvaseb! Aileste mijeb ja táb koteb, Jesus Kristusen čada, juon nammasne miže rokkolebe: Ačče mijen, jukko leh almisne, ailesen šaddes tu namma; potes tu rik; šaddes tu situd ko almesne, nau ai ädnamen naln; vadde miži färten aiken miži färt peivasäc laipeb; ja luite miži miži suddoit andagas, nau ko ai miže luitebe mijen velkolačita; ja ale sislaide mijeb kääčcelebmai; valla varjele mijeb pahast; jutte tu le rik ja fabmo ja härlogvuot, ekeven aikai. Amen.

Äskan čuožželes biskop ja paldčuožžojeh, ko biskop jorgeles ečebš čoggolvasai ja jättes: Puoktob jubmelen auten hevetuseb ja kitob čuovoje psalmin! — Te laulos čoggolvas: *K a i k a l m o g j u b m e l e b t a l l' k i t e s a v o i n s t u o r e*, jälla kuttekeb äča psalmeb.

Ko laulomest laita, pajjaslokkuse paldčuožžojeh, färtahač aktekeb jälla änaabit taist čuovoje čalogen sardnotemist: Kuttien saijen mon takkab mu namman muitolaseb, sitab mon potet tu koik ja puorešugnadet tu. — Ailes le tat saije! Tat i le äča, ko akt jubmelen kote, akt port almai. — Kattetalla ečet nala, kosse todn mannah jubmelen kotai; viljokes kullogesvuot le puoreb, ko opuoraneži väro. — Tu stuora armokesvuoten čada čagñab mon kotasat ja kobmartallab ailes saijat auti pallosnat. — Sadde čuoukesebt ja sadnabt, vai tah mu tolvoba ja vast puokteba tu orrom saijai, aččab čagñet jubmelen altaren lusa, jubmelen lusa, jukko le mu avo ja vuolo ja tu hevetet, o jubmel, mu jubmel! — Potet ja pajjasmannob herran kotai, atte sodn oppeta miži käinoites ja miže lulime mannat alde palgai nalne. — Kattejob ečeme nala kaskame ja viggob, vai hastebe kueime kueimeme keresvuotei ja puore pargoiti ja epe heite ečen čoggolvasen sebrevuoteb, nau ko somaseh takkeh, ainat vakotebe kueime kueimeme.

Vele biskop vaddes fuolkai táb vakoteseb, atte adnet táb talle passotum herran koteb ailesen, tasne rokkolet, kitet ja hevetet jubmeleb, äljost kullet alde pakob ja ailes ajatallemin niktet tait deuras sakramentit. Mangemust jättes biskop: Sojotet vaimotete jubmelen koik ja tuostotet puorešugnaduseb: herra puorešugnadus tijeb ja varjelus tijeb; herra pajjasčuoukes arodejebš tijen pajjel ja orros tiji armokes; herra jorgelus arodejebš tijen koik ja vaddus tiji ekeve rafeb, jubmelen, aččen ja pardnen ja tan ailes vuoiģenen nammasne. Amen.

Mangemustan laulotoves akt sáttokes psalm, man mangel tat harjetum jubmelteudnestem algetoves.

20.   *O Jesu Krist, juok jabmemist
mu lodnestih varrainat:
tu čuorvotab, salogvuotab ožžot kalkab,
jus tu nal jakkab čaukat.*

*Ib ečem tust, ibken tu must
mon kossek čuoldet sitab.
Oppete mu kaik viljob tu, o herra mu,
ja vadde, vai tu kitab.*

*Tāt viljo tu le usto mu,
o Jesus, herra keres!
mu aktete tuina talle, ja varjele,
ton jum'len libba lojes.*

*Čuorvob tu koik, ale mu hoik!
Mon čorgab armot nala.
Jesu Kriste, mu kuldele ja vekkele
tu armost fārta pala.*

*I kuttek le, Jesu Kriste,
tuta jukko nou matta
mu vekketet; tu pakoi met, ja armon tet
ton mu eč jalostattah.*

*Kaik surgosne, kaik nūdasne
ton valljast avodattah.
Mon jakkab tab, ib kačča, mab kierdet kalkab.
Jesus mu čoutet matta.*

*Mon tietab kall', o Jesu, tall',
jutt' ih kalk' ton mu heitet.
Ton jättam leh: mu čuorvotab kaik hetesne,
ib sita mon tu peistet.*

*Vaip' mije te, lodnesteje,
nau lime pahast piäset,
vai almesne stuor avosne ekeresne
tusne lulime viesot!*

Oh Jézus Krisztus, a ki a haláltól
engemet megváltottál véreddel:
te hozzád kiáltok (tkp. tégedet kiáltlak, szólítlak), [hogy]
boldogságot kapjak,
ha te benned hiszek erősen.

Sem magamat tőled, sem tégedet tőlem
soha sem akarlak elválasztani.
Taníts meg' minden akaratodra (tkp. akaratodat), oh uram,
és add, hogy hálát adjak neked.

A te akaratod kívánságom,
oh Jézus, szerelmes uram!
egyesíts veled most engemet, és oltalmazz,
te istennek szelid báránya.

Kiáltok hozzád, ne taszíts el!
Bízom kegyelmedben (tkp. -re).
Jézus Krisztus, hallgass meg engemet és segíts
a te kegyelmed folytán (tkp. kegyelmedből) mindenkoron.

Senki sincs, Jézus Krisztus,
kivüled, a ki így
segíthetne engemet; szavaid szerint és kegyelmed által
te magad bátorítasz engemet.

Minden bánatban, minden szorultságban
te bőségesen fölvidítsz.
Hiszem ezt, nem kérdezém, mit fogok szenvedni.
Jézus megszabadíthat engemet.

Tudom bizony, oh Jézus, most,
hogy nem fogsz engemet elhagyni.

Te mondtad: hívj engemet minden veszedelemben,
nem akarlak tégedet elrontani.

Vajha mi tehát, megváltó,
így minden gonosztól megszabadúlnánk,
hogy az égben nagy örömben örökre
te benned élhetnénk.

*21. Jubmel le miiji armokes,
ko kullogaseh budaites*

*su nala torvob piejeb'.
Son vanest, nádest varjela,
son miiji laipeb vaddeta,
vai avotalličebe.
Rokkolesin ja äljoina
kalk' pargo potet palkaina.*

*Ko valla vaddasitas te
ih kitemin, ih muddosne*

*taidemeb ane neutot,
tu piäbmo sälgan šadda te.
Tu vaino vaiššelakač le,
mast almač kalka peistot.*

*Čoiveb kutt' adna jumlenes,
le vuostes budai mäddokes.*

*Mait valljesne ton nokketah
jum'lattes karrasvuotina,
ton kueimat vekkest revah
ja ečet kroppen, šälon nal*

Isten nekünk kegyelmes,
[ha] mint engedelmesek paran-
csolatának
belé¹⁾ helyezzük reményünket.
Szükségtől, szorultságtól megóv,
kenyeret ad nekünk,
hogy örvendjünk.
Könnyöggéssel és szorgalommal
a munka jutalommal fog jönni.

A mint pedig hát adományait
sem hálával, sem mértékletes-
séggel²⁾

nem tudod³⁾ élvezni,
a te eledeled méreggá lesz.
Vágyad állatias,
a mitől az ember meg fog rom-
lani.

A ki a hast istenéül tartja,
az első parancsolat ellen vétkes.

A mit a bőségben elhasználsz
istentelen keménységben,
[azt] felebarátod segítségétől
elrablod
és a magad testére, lelkére

¹⁾ tkp. rája. ²⁾ tkp. -ben. ³⁾ tkp. nem bírsz tudást.

*tain revemin koddemeb ai,
o muddotes, ton takkah.
O almač, ale rassohe
nau ila jalok vabmeti.*

*Koce ja madde jubmelest,
vai ečet ožžen, varran vuost
ton mattaluluk torrot
ja vaimo i lul' lossanet
raddokuotest ja vuolakest
ja tån vāralden ustoist.
Vuoidna, abma ton hokkičah,
ko herra häkket potiča.*

*Tat peive pota nau ko kiäl,
juoi tabraneh tah, kuti miül
le kimom kaikit suddoit.
Nau viesot tantet, jubmel, vadd',
ja vekkebt armost miži sadd',
vai epe speje šüloit.
Te copcob čauka, rokkolen,
vai straffest päseb' jubmelen.*

ezen rablással gyilkosságot is
hozol, ¹⁾ oh mértéktelen.
Oh ember, ne siess
oly szerfölött merészen vesz-
tedbe.

Vigyázz és kérd istentől,
hogy a magad húsa, vére ellen
küzdhess
és a szív meg ne nehezedjék
dorbézolástól és részegségtől
és ezen világnak kívánságaitól.
Láss hozzá, hogy el ne vesz-
szél,
midőn az úr hirtelen megjő.

Az a nap eljő mint lépvesz-
sző (tör),
melyhez tapadnak azok, kiknek
elméje
minden bűnre hajlott.
Azért add, isten, hogy ugy él-
jünk ²⁾
és kegyelmed folytán segítsége-
det küldd nekünk,
hogy el ne rontsuk a lelkünket. ³⁾
Tehát álljunk erősen, könyö-
rögve,
hogy isten büntetésétől meg-
szabaduljunk.

22.

*Pot', ailes vuoig'nes armoinat,
mij'n vaimoit oco famoinat ;
tu ailes armob vaddeste
ja mijen pargoit šunate.*

*Ton leh tat aina jasketes,
kaik tobdesvuoten vuoigenes ;
ton karras vaimoit nuoretah
ja keresvuoteb cakketah.*

¹⁾ tkp. cselekszel. ²⁾ tkp. úgy élni. ³⁾ tkp. lelkeket.

Vadd' čuoukesebt vaimoitane,
pait' šeuñedeb šäloistane ;
mait' miži vanon', ollete
ja abma mäddeb', vekkete.

Mij'n viholačit särgote,
ja rafeb miži vaddele.
Mij'n pargoit torjo färten aik,
vai autanebe peivi kaik.

Moddelakač tu vaddes le,
akt sadnes jubmel almesne ;
ton jum'len pakob pikotah
kaik kiäli, pira väralda.

Ai jum'len aččen tobdemai
vekket' mijeb ja pardnen ai ;
tab tas ai mijeb oppete,
jutt' sonnosit ulkosmannam leh.

Te almen aččeb mainotob,
ja alde pardneb hevetob,
tan ailes vuoig'ni naute ai
kaik rampo šaddes ekevai.

23.

O herra Krist, tu kitebe,
juok mijan lodnesteje leh,
ton mijab kaikit morrotah
ja ängelinat varjelah.

Toll, skada, näd i teites mu,
tab matta takket armo tu,
to nammasne tall' läggesteb,
kull' armostat, mab rokkoleb'.

Tall vazzeb' lačoi odeman ;
mab mäddam lepe peiven tän,
tab andag's luite Jesu'n tet
ja ale makse suddoi met.

Vadd' armob ečēt manaiti,
juoit pardnat Jesus lodnesti,
tuin viesobe, tuin jabmel' ai,
tu manah lepe jelemai.

Tu ängel mijab kattetus
ja mijan pira kocetus,
vai pärkel i lul' hokketet,
ijan jäll' peiven viljos met.

Amen, amen, puor' ijab vadd',
tu ailes ängelit ai sadd',
juoh mijab kalkeh varjelet,
amen, te vazzeb' läggestet.

24.

*Ačče mijan, juok almen leh,
ton tetah maite tarbaheb' ;
tan-tet ton koččoh armosikt,
vai rokkolebe torrosikt.
Te jottes mijan rokkoles
kaik vaimost, miäläst vuollekes.*

*Vadde, vai pakot čälgesikt
lul' sardnotoret rainesikt,
vai pettoges oppetuseb
heitalime ko peistemeb.
Tu namma šadda ailes te,
kosse tu pallon riesobe.*

*Tu armon rika aldanes,
vai lassanič tu čoggolvas ;
vuoigenes mijab torjotes,
vai lime kaudnot jakkoles !
Te miži armo-rikat ai
kalk' šaddet čagñem sis almai.*

*Ädnamen nal nau viljo tu
ko almen šaddes ; vekketoh,
vai kullogasah lulime
tu vuost ai orrot kaikisne ;
mait mijan ožžen situd le
ja pärk'len rade, herete.*

*Färt peiven laipeb vaddede,
ja kaik, mait miži tarbes le ;
torost varjel' ja puocelrist,
kaik vuordebe tu vaddasist ;
pargoitan puorist-šugnade,
te tah ai vargoi autaneh.*

*Andagas luoite, ačče puor' !
mälddoitane ja laikoit stuor,
nau ko ai vaimost luoitebe
tait, kutteh miži mäddam läh.
Tast šadda rafe, väneh'svuot,
ja miža kaskan keresvuot.*

*Ai varjel' taggar pettemest,
juok ožžest le ja väräldest,
main pärkel sita käččelet
ja suddoi mijeb čajetet.
Vekket', vai jakkoin čuožžebe
su vuost ja naute vidnebe.*

*O ačče ! čoute pahast kaik',
ja kosse aldan' jabmem aik,
te rekket' mijeb armosikt,
vai odajebe jalosikt ;
ja valde täte vaivest ai
šäloitan ek'ven elemai.*

Svéd-lapp szótár.

Betűrend: *a, å* (*a* és *å* közt), *ä, e, i, o, u, u* (mélyen ejtett *u*); *k, g, h, j, ñ; ç, ž, c, z, š; t, ð, d, ð, s, n; p, b, f, v, m; r, l.*

Rövidítések: L.: Lindahl «Lexicon Lapponicum»; — L. n. = Lindahl szótárában nincs meg; — B. = Budenz: «Svéd-lapp nyelvmutatványok» (NyK. XII.); — D. = Donner: «Lieder der Lappen»; — E. = «Evangeliumeh ja epistoleh» című szöveg; — Ps. = «Same čoggolvasen psalmkirje» című szöveg; — f. = finn; — sv. = svéd; — l. = lásd; — v. ö. = vesd össze; — id. = idem; — v. frequ. = verbum frequentativum; v. inch. = v. inchoativum; — v. mt. = v. momentaneum; — v. caus. = v. causativum; — dim. = diminutivum.

aike idő; -szer(mal), f. *aika*.
aikalasi (illat. alak; csak így használatos) cél, szándék (*i kossek aikalasi potet soha czélt nem érni*).
aitigeh szülék.
aina egyetlen, egyedüli.
ainemust leginkább.
aipane- eltűnni.
aive nagyon, igen (*aive ko mint-ha, mintegy*).
ailes szent.
aileste- szentelni, fölszentelni (pass. *ailestove-*).
ailestem szentelés, föl-sz.
autane- előre haladni, gyarapodni.
autes első, elülső.

autel előbb, azelőtt (*autel ko mi-előtt*).
auto csoda, f. *outo*.
autohe- csodálkozni.
akka, B. *ahka* asszony, feleség (f. *akka*).
aktete- egyesíteni.
aktok egyedül.
aksatalle- leselkedni, lesni.
ajatalle- meggondolni, megfontolni (f. *ajattele-*): *ajatallem* meggondolás.
ačče, B. *ahče* atya.
ašše bűn, véték.
aššalač bűnös.
adne- bírni (habere), tartani, használni (pass. *-tove*).
adnete- tartani.

- adnele-* megtartóztatni, viszatar-
tani, fékezni.
adno-, ano- követelni.
assnes száraz, kiszáradt, kias-
szott.
andagas, -ges: *a. luoitet* meg-
bocsátni (f. *anteeksi*).
anse- érdemelni.
ansete- v. frequ.
ansetek érdemetlenül.
abba (L. nines) erősítő parti-
cula E.
avo öröm.
avotalle- örvendeni.
avodatte- megörvendeztetni, föl-
vidítani.
avose- örülni.
abmas, ammas idegen, ismeret-
len; járatlan (vmiben).
arodeje, arodea arcz, kép (fa-
cies).
arvo érték, becs, f. *arvo*.
armeste- megsajnálni, sajnálni.
armo, arbmo kegyelem, irgalom,
f. *armo*.
armokas, -kes kegyelmes, irgal-
mas.
armokesvuot kegyelem, irgalom.
armosikt kegyelmesen.
armolaste irgalmazni, kegyel-
mezni.
aloe áloé.
alke fiú (L. *alge*).
alge- kezdeni, f. *alka-*.
altar oltár (sv. *altar*).
aldane- közeledni.
albate- csúfolni, gyalázni, káro-
molni.
- albetes* káromlás, gyalázás.
alvete- megijedni.
almač ember.
'alme ég, coelum.
almo azonfölül; önkényt; bizo-
nyára, kétségkívül.
almog nép, néptömeg.
almote- terjesztetni, elhíresztelni
(divulgare).
allak magas, magasság.
alle nyugati.

äuce- fölízgatni, fölbiztatni.
ätik eczet (sv. *ättika*).
ädnam föld.
ädna sok (B. comp. *änab, ünab*
több).
änete- szaporítani
ängel angyal (sv. *engel*).
äljo szorgalom.
äljost szorgalmasan.

ekked este.
ekkedes estéli (*e. mallas*).
ekkeduce-, due- esteledni.
ekeve örök (f. *ikävä*).
ece- szeretni.
edne anya.
erit el, félre.
ertek oldal.

ikkat folyton, örökké.
ikkabe ha is, wenn auch (*i. kai-
kah lulun tu heitet* ha mind-
nyájan elhagynának is).
ija, B. ijja éj.
ittac holnap.
itte- megjelenni, mutatkozni.

isop izsóp (sv. *isop*).

irit = erit

ilčestatte- megvesszőzni.

oivatumus E. legfőbb (L. n.).

oivamus legfölső, elüljáró.

oive fej (*oive-olma* fő-ember, elüljáró, hadnagy; *oive-skure* koponya).

oibo- küzdeni.

oibom küzdelem.

oibmate- B. bírni, megbírni (vmi tenni).

oker szántóföld (sv. *åker*).

o-jakkokesvuot hitetlenség.

oce-, B. *ohce*- keresni (f. *etsi*-).

ocote- frequ., B. *ohcete*-

ocole- vminek híjával lenni (vermissen, entbehren).

ožže hús.

ožželač húsos, testi.

ožžo- kapni, nyerni; módot kapni vmire, -hatni, -hetni.

ožžote- szerezni.

ožžotalle- elfogatni, megkapatni (ergriffen werden; — *puocelra-sest sodn ožžotalli* betegségbe esett).

ode- aludni, *odaje*- v. inch.

odd, *oddo* új.

oddosist újra.

oddostove- megújítani.

ose rész (f. *osa*).

oskal, *oskelem* bizodalom.

oste- venni, vásárolni (f. *osta*-)

osna számár (sv. *åсна*).

o-puoraneje javíthatatlan.

oppete-, B. *ohpete*-tanítani.

oppetes, *oppotes*, -tus tanítás (*o-olma* tanítvány).

oppes ismerős, ismeretes, jártas (*čalog-o*. irástudó).

obba nőtestvér.

obb, *obbo* egész (*obbolaka* egészen), f. *umpe*.

obboti egészen, mindenütt, in totum.

o-visak oktalan.

ome holmi, dolog (finn *oma*).

orres hím (männlich).

orro- lenni (esse), lakni, maradni.

orrom levés, lakás (*orrom -saije* lakóhely).

orraje- megszűnni.

olkes jobb, dexter.

ollast egészen, teljesen.

ollete- elvégezni, elkészíteni, végrehajtani.

olletem teljesítés, végrehajtás.

ollane-, *ollone*- elvégződni, beteljesedni.

ollanem beteljesedés.

ollo sokaság, bőség; — adv. bőven.

oljo olaj (sv. *olja*).

olma, B. *olbma*, *olmai* ember (vir), férfi.

ukse, *uks* ajtó (f. *ukse*)

uksek sorolát; a lappoknál ajtó durva gyapjuszövetből (*tempelen uksek kaikani kuoutot* a templomnak sorolátja ketté szakada Luk. 23, 45.)

ucanači egy kissé.

- uce* kicsiny, kevés (*tate ucebut* annál kevésbé).
uššote- vélni, hinni.
uššotāče- v. inch. B.
udne ma, *udnač mai*.
usto kívánság, vággy.
unna kicsiny, kevés.
urtes angélika (engelwurz).
ulkose- nyilatkozni, említeni (sich äussern).
ullete- B. = *ollete*-
kaik, B. *kaihk* mind (omnis), f. *kaikke*.
kaikasač általános.
kaikane- megrepedni, szétszakadni.
kaikete-széttépni, megszaggatni.
kaiko-szaggatni, lerombolni.
kaihkole- B. szétszakítani, széttépni.
kaives ostoba, stultus.
kaudne- találni.
kaudnete-, *kaunete*- találkozni vkivel.
kaudnesove- E. találatni (passiv.)
kaudno- sich finden (reperiri).
kagge szolgál.
kaggohe- szolgálni.
kajo- segíteni.
kačča- kérdezni.
kačate-, B. *kahčate*- kérdezni.
kaččalvas kérdés.
kačče- esni.
kacoste- fölakasztani.
kato-, B. *kāto*- abesse, eltűnni (f. *katoo*-).
katte- őrizni; E. őrizkedni, óvakodni; *katteje* őrző: *uksa-k.* ajtónálló.
kattete- frequ.
katetalle- frequ.
katto őrizet.
kadde part (*tollo k.* tűzhely).
kastate- nedvesíteni, megáztatni (*manab kastatet* gyermeket keresztelni), f. *kasta*-,
kastatem nedvesítés; keresztelés.
kapo köpönyeg (sv. *kapa*, *kappa*).
kapte fölöltő, ruha.
kabmak lábbeli (csizma, czipő).
kammar kamra, szobácska.
kare edény.
karte- szeretni, ragaszkodni (vkihez).
karvete- készíteni.
karvetače- inch. B.
karvo ruha.
karvote- ruházni (pass. — *tove*).
karvotatte- öltöztetni.
karras kemény.
karrasikt keményen.
karrasvuot keménység.
karrote- átkozni, szitkozódni, esküdni.
kalač, *kalačeh* házasság, conjugus (*kalačbadde* házassági kötelék).
kalk kehely (sv. *kalk*).
kalke- foggni (v. aux. «werden, sollen»), akarni.
kalge- kinyújtani, odanyújtani; kibonyolítani, eloldani.

- kalšes* hideg.
kallasac néhány.
kalle bizony, ugyanesak, nagyon
   is (f. *kyllä*)
kallete- jóllakatni (sättigen).
kalles férj B., öreg ember D.
käino út (f. *keino*).
käc ime! (*käce*- igétől).
käce- nézni (*paijel k.* lenézni).
käčeste- id. (mt.)
käčcelem kísértés.
käčcele- kísértetni.
käckanc- közeledni.
käte kéz.
kätto- pontosan leírni; jósolni.
käsece- E. begöngyölgetni.
käsele- begöngyölni, bonyolít-
   tani (*pira k.* körültekerni).
keivele- ráütni, megütni.
keule gyűrű, kör.
keisar császár (sv. *kejsare*).
kece vég, extremitas.
kedke, B. *kēdke* kő.
kese- húzni.
keppete- könnyíteni, enyhíteni,
   kevesbíteni.
kerahē- szeretni.
keres drága, szeretett.
keresvuot szeretet.
kerde -szer; vidék, táj; egyet-
   len és vékony darab ruha
   (*koros akta kerđin leb mon* csak
   egyetlen (és vékony) ruhába
   (tkp. egyrétfien) vagyok öl-
   tözve; *sisnemus kerde* köntös
   [a görög eredetiben *χιτών*, a
   latinban *tunica*]: *valđin ai*
   sisnemus kerdeb vették a kön-
   töst is Ján. 19, 23.
kerrev tanácskozás.
kiäura, -ras erős.
kiäurote- erősíteni.
kiäl nyelv.
kiäla hurok, tör (laqueus).
kierde- túrni, szenvedni.
kite-, B. *kähte*-, *käte*- köszönni
   (f. *kiitä*-).
kitem köszönet.
käto-, *kähto* köszönet.
kitta usque (finn *asti*); meg(=
   f. *kiinni*), fest (*kitta valdačet*
   festnehmen).
kittete- elfogni, börtönbe vetni.
kisto láda (sv. *kista*).
kimo- megrozsdásodni; ragasz-
   kodni vmihez, el nem állani
   vmitől, rajta lenni.
kirje könyv, levél (f. *kirja*).
kille- kibírni B.
koike- száradni, aszni; szom-
   jazni.
koikotes esöpp.
koiste- meríteni.
kočco- hívni, parancsolni (f.
   kutsu-).
kočcotove- pass.
kočcos szolga, szolgáló.
kočcom parancs.
kocaje- fölébredni.
koce- ébren lenni, vigyázni, ör-
   kődni.
kocete- ébren tartani (caus).
kote, B. *köte*, *köhte* ház.
kodde- ölni, megölni.
koddem ölés, gyilkosság.

kode- szöni.

konoke- maradni, késni.

konogas, -ges király (sv. *konung*).

konogrik királyság (sv. *konungarrike*).

kopče- befödni, betakarni.

kopčes födél, takaró; *aut-kopčes* vorhang (*aut-k. tempelesne* soporlát a templomban Luk. 23, 45).

kobmartalle- E., Kk. (L. n.) meghajolni, imádni (f. *kummartele-*).

kommenister segédpap, káplán.

kore- fölmenni, fölszállni, föllépni.

koreje- id. (inch.).

koro- varrni.

koros csak, csupán (*i koros — mutto* nemesak — hanem).

korro bal.

kolke- folyni.

kueibme társ (*kucibme kueibme* egyik másik, der eine, der andere), f. *kaima* drusza.

kuektastalle- kételkedni.

kuedde- hordani; elleni, szülni; vádolni.

kueddegote- id. (inch.).

kueddetalle- hordatni, vádoltatni (portari, accusari).

kueddo vád.

kuebme íny (gaumen) B.

kuele hal, pisces (B. többes-sz. acc. *kuilide*).

kuit bizony, legalább.

kuode- hátrahagyni, elhagyni.

kuosse vendég.

kuolg, kuolga szőr.

kukke, B. kuhke hosszú.

kukkeb E. soká (*man k. meddig*).

kukkane- hosszabodni; távolodni.

kukkete- meghosszabbítani.

kudne tisztelet; gyönyörűség (f. *kunnia*).

kudnete- tisztelni; gyönyörűséggel nézni.

kūna hamu B. (f. *kuona* salak).

kuldele- meghallgatni, engedelmeskedni.

kulle-, B. külle- hallani.

küllaje B. id. (inch.).

kulloges engedelmes.

kniht katona (sv. *knekt*).

kradne, kradna társ, czimborá.

kremse- megkarmolni, körmei közé fogni B.

kristegas keresztyén.

kron korona (sv. *krona*).

kroppe test.

krudd, krudda fűszer; méreg.

kruse agyagedény (sv. *krus*).

krusse kereszt: *krussi-naulete-* keresztre feszíteni.

garden major; kert (sv. *gård*).

gården, gård bekerített hely, kert (sv. *gårde*).

gumpe, kumpe farkas, lupus.

grase fű (sv. *gräs*).

gruopta sír.

gruopte- temetni (pass. *-tove*).

gruoptete- id. (frequ.)

gruoptetem temetés.

- haukeste* hirtelen elnyelni B.
haddo bosszú, megtorlás.
haddote bosszút állani, megto-
 rolni.
haste kihívni, fölszólítani.
hāpik héja, ölyv B.
hapsite szaglani, illatozni, bűz-
 leni.
habke-, *habketuvve*- megfúlni B.
hare hely, táj (*färtet harest* min-
 denünnen), f. *haara* ág.
harjane- szokni, assuefieri.
harjete- szoktatni (f. *harjoitta*-).
harjetove- szokni, assuefieri.
harjetuptum szokott, szokásos.
halane- röpülni (ki-, föl-r.-).
hägga lélek, élet (*h.-ašše* főben
 járó bűn), f. *henke*.
häggač id. (dim.) B.
hājo szegény.
hārv, *hārva* dísz, ékesség.
hārlog dicső, pompás, nagyszerű.
hārlogvuot dicsőség.
heite- abbahagyni, megszűnni,
 elvetni (f. *heittä*-).
heibme, *heima* ház, otthon.
heive látszat.
hete veszedelem (f. *hätä*).
hednig pogány (sv. *hedning*).
hevete- dicsérni.
hevetus E., L. *hevetes* dicséret.
heves fényes, pompás.
hevesvuot pompa, fény.
herete- akadályozni.
herra úr (sv. *herra*).
hite- tagadni, megtagadni.
hoike- Ps., L. *hoikete*- elüzni, el-
 taszítani; küldeni.
- hohkane*- elveszni, perire.
hokke-, *hokkete*-, B. *hohkate*-, *hoh-*
kete-elveszteni, megölni (um-
 bringen); *hohketuvve*- pass. B.
hol, *hola*, E. *hola* beszéd.
hole- mondani, szólni, beszélni.
holem beszéd, mondás.
hugso gond.
hveit, *hvete* búza (sv. *hvete*).
jaure tó.
jāke év, esztendő; l. *jāpe*.
jakke- hinni.
jakko hit.
jakkokesvuot hűség.
jakkoles hívő, hű.
jakse- elaludni (tűz).
jaskete- vigasztalni.
jasketes, *jasketus* vigasztalás.
jāpe év, esztendő.
jam tehát, hát, igitur.
jabme- meghalni.
jamete- megölni E.
jabmek halott.
jabmem halál.
jamke- elaludni (tűz) B.
jalok merész, bátor.
jalosikt bátran, bátorságosan.
jalostatte- bátorítani.
jalosvuot bátorság, merészség.
jätte- mondani.
jāskote- kérdezni, kutatni, vizs-
 gálni.
jārga kevéssé.
jārgast után (*vuostak le kidda*
ja tate jārgast kese először van
 tavasz és azután [mindjárt
 utána] nyár).

- jetanes* mesebeli óriás. B.
jette- B. = *jätte*.
jeña nagy (*jeñen adnet* nagyra becsülni).
jerbmetes esztelen.
jelem élet.
jokk, *jokka* folyó, fluvius.
jokse- érni, utólérni.
jotte- haladni, költözni.
jorgete- fordítani, megf.- (*erit j.* el- v. félre fordítani).
jorgelove- (refl.) megfordulni, megtérni.
jorre- esni, dölni.
jollerte- hengeríteni, gördíteni.
jollertahte- B. id.
jollertahtele- B. id. (v. frequ.).
juoke- osztani, elosztani.
juomic iker, kettős.
juolo nyugalom, csönd.
juolke láb (B. com. *juelkin*).
jukke- inni.
judar zsidó.
jubmel (Ps. gen. s. *jum'len*) isten.
jubmelač isteni; *jubmelattes* (Ps. *jum'lattes*) istentelen.

čaukat, *čauka* Ps. E., L. *čauk* erősen.
čakete- befogadni, helyet adni.
čagñe- bemenni, belépni.
čajane- eltévedni.
čajanes tévedés, eltévedés.
čajanem tévedés, eltévedés.
čajete- elcsábítani, félrevezetni.
čace, B. *čāce* víz.
čadd, *čadda* szén, korom.
časke- vetni, ledobni.

čadne, *čane*- kötni, megkötni.
čanate- id. (v. frequ.).
čabbe, *čabbes*, *čabbak* szép.
čarrem szemrehányás, vádolás, (*č. ome* vád, dolog, a melylyel vádolnak).
čale- vésni, írni.
čalegote- id. (v. ineh.).
čalog irat (*paijelt* č. fölirat).
čalme szem, oculus.
čāhpes fekete B.
čälga, *čälges* tiszta.
čälge- kiderülni, kijózanodni; megmagyarázni.
čälgeste- megmagyarázni.
čero- sírni.
čičče, *čiče* anya B.
čöive has.
čoute- fölnyitni (ajtót), megszáditani.
čoke csoport, gyülekezet.
čoke- összegyűjteni.
čokene-, *čokone*- összegyűlni, összejönni.
čokke- (L. n.) és *čokkahe*- ülni.
čokkedatte- leültetni.
čokkete-, B. *čohkete*- leülni.
čoggane- összegyűlni.
čogge- gyűjteni, szedni.
čoggo- összegyűlni.
čoggolvas gyülekezet.
čoskem hideg, hidegség.
čovore- coactum esse, debere B.
čorge- bízni vmiben, vmire; erős- sen állítani; erősödni.
čorgetatte- Kk. (L. n.; de:) *čorgete*- erősíteni, meg-e.
čolge- köpni.

euouke- világítani, fényleni;
 megvilágítani.
euouketače- (v. inch.) megvilá-
 gítani; fényleni (*sabbat juo lei*
euouketačemen szombat már
 virradóban vala Luk. 23, 54).
euoukes világos, fényes.
euoje- hangzani, hangot hallatni.
euoŕŕate-, *eoŕŕate-*, *eoŕŕete-* meg-
 állni, állni.
euoŕŕele- föllállni, fölkelni.
euoŕŕo-, *eoŕŕo-* állni (*vuost-č.*
 ellentállni; *pald-č.* mellette
 állni, segídezni).
euoŕŕote- állatni, engedni hogy
 álljon; élén állni (vminek),
 igazgatni, kezelni.
euoŕŕoteje, *eoŕŕoteje* tisztviselő,
 administrator.
euoppe- elvágni, metszeni.
euoppete- id. (v. frequ.)
euoppeste- id. (v. mt.)
euovo- követni.
euorvo- kiáltani.
euorvotte- fölhívni, megszólítani,
 kiáltani vkihez (invocare, ap-
 pellare).
euorvotalle- id. (frequ.)
euorvom kiáltás.
euolo görbe, ferde, rézsútos (*č.*
pelak feslett erkölcsű, pravus).
euolde- ki-, elválasztani, meg-
 különböztetni.
euoldem kivétel, megkülönböz-
 tetés (*č.* *rehtotes* megkülönböz-
 tető v. ismertető jel).
euuleste- csókolni.

cake- bedugni, betenni.
cakkete- meg-, fölggyújtani.
cagge támaszték, oszlop, stütze.
cape- szabdalni, apróra vágni.
cappe- vesztegelni, várakozni.
cegge- emelni, föllállítani, épí-
 teni (pass. *ceggetove-*).
ceskes szűrő, tövises (*c.-muora*
 tövis, tövisbokor).
copeo- megállhatni.
cuouke- szétörni, összezúzni.

šadde- lenni (fieri), nőni.
šaddo gyümölcs, természet.
šavot csöndesen.
šavotes csendes, hallgatag.
šaljo kerítés, mező.
šätte- illeni, alkalmasnak lenni.
šättes alkalmas, illő.
šättokes alkalmas, illő.
šärat derű, szép idő.
šärgo- megfeddeni, szidni.
šärgote- megbüntetni, megfenyí-
 teni.
šälo lélek.
šeuñed, *šeuñed* sötétség; l. B.
seuñed.
šeuñotove- E. elsötétedni.
šila égő szén B.
šuokenes sóhajtás.
šunate-, *šugnate* megáldani.
šuves kész, készséges.

taidem ismeret, tudás.
taibete- assignare.
taukeste- takarni, rejteni.
takke-, B. *tahke-* tenni, csinálni
 (*pahatahkeje* gonosztevő).

- takkatove-* pass.
takkamus foglalkozás, dolog,
 negotium.
takko tett, cselekedet.
takte csont, tetem (B. acc. plur.
täktite).
tajete- érteni, megérteni.
taste azután.
tass ai, L. *tassan ai* azonfölül;
tassa ko míg.
tantet, *tanteti* azért.
tappe- bezárni, betenni.
tappes E. bezárt; L. *tappas*.
tabrane- tapadni.
tarbahe- szükségelni, indigere.
 (pass. *tarbahore-*)
tarbek szükséglet.
tarbes szükséges.
tarbme alkalom.
talko- meggyógyítani.
täva halom, domb.
tärdno szolgáló leány.
tälmo- tiporni, elnyomni.
tällo abrosz; asztal.
teite- találni, eltalálni, elérni.
teute- megtölteni.
teudnahe- szolgálni.
teudnar szolgál (sv. *tjenare*).
teudnestem szolgálat (*jubmel-t.*
 isteni tisztelet).
teudno szolgálat.
teuwas tele.
tete- tudni; l. *tieté*.
tetete- tudatni.
tempel templom (sv. *tempel*).
tiete = *zete-* (f. *tietä-*).
tidestalle- babonásnak lenni, régi
 babonás szokásokat tartani.
- tipte-* engedni, hagyni.
tim óra (stunde): *tima-lakke* fél
 óra, sv. *tima*.
toje- törni, szegni.
toivo- vélni, hinni; remélni.
toivote- igérni.
toivotes ígérlet.
toššane- elenyészni.
todno hordó B. (sv. *tunna*).
topo- venni, el-v., át-v.
tupe- fogni, megfogni.
toöde- érteni, ismerni; érezni.
toldaje- id. (inch.)
toldeste- vallani.
tobdesvuot ismeret.
tobdem ismeret.
tobdo- (v. refl.) értetni, ismertet-
 ni; éreztetni.
tobdo ismeret (*vaimon t. lelki-i.*).
tobdok ismerős, ismert.
tobbele- megfogni B.
tomote- eljárni, cselekedni, ma-
 gát viselni.
tomotem magaviselet.
toro-, B. *torro-* hadakozni, tusa-
 kodni.
toro, B. *torro* háború, harc (*toro-*
knikt katona; *toroolma* ka-
 tona).
torjo-, *torjote-* fenntartani, kor-
 mányozni, igazgatni.
torvo remény.
torvosikt bízva, bizalommal.
torvostalle- megbízni vmiben.
torrete- követni, üldözni.
tolvo- vezetni, vinni; utána men-
 ni, üldözni (f. *talv-*, *talua-*)
tollo, *tolla* tűz.

- tuotte*- érinteni, meg-é.
tuoda komolyság, buzgóság, tö-
 rekvés, iparkodás.
tuoste- merni B.
tuosto-, *tuostote*- elfogadni.
tuobbele- = *tobbele*-.
tuomes lassú, tunya.
tuorg ág.
treple folt (flecken) B.
thron trónus (sv. *thron*).

deuras drága (sv. *dyr*).
divvek bizonyos buvó madár
 (buvár) B.
duobmar bíró, judex (f. *tuomari*)
duobme- ítélni, elítélni.
duobmo ítélet.

saije hely (f. *sija*).
saitte lánDSA, dárda (hasta).
sauc, *sauca* juh.
sakkarte- megtörölni.
sakkolač bűnös (s. *jabmemi reus*
capitis).
sagge- húzni.
saje- vetni, säen.
sadde- küldeni.
sadna igazság.
sadnes igaz (verus).
sangert E., L. *sangertem*, *sanger-*
tes megbánás.
sappe epe.
sabbat szombat. (sv.)
sabma ugyanaz (*sabmalakai*, B.
sammalahkai azonképen), sv.
samma.
sabme lappság, lapp nép, lapp
 nyelv (többsz. B. *sāme*' lap-
 pok, lapp emberek).

sare- teremteni, alkotni.
sardno- mondani (f. *saarnaa-*
prédikálni).
sardnote- id.
sardnotem mondás.
sal terem (sv. *sal*).
salog boldog. (sv. *salig*).
salogruot boldogság.
sämošem jelenés, visio.
säva tenger.
salde- választani, ki-v.
särra külön (für sich, allein, be-
 sonders).
sülga méreg.
seipek farkas.
seivele- inteni (winken).
seudnet B. = *šseudnet*.
sebrevuot társaság, község.
sikte- szitálni, rostálni.
signetatte- lepecsételtetni.
sita falu, helység.
site-, *sitte*- akarni.
situd akarát.
sitta végre.
sido oldal, seite.
sisnemus legbelső.
silba ezüst.
sojote- hajtani, hajlítani.
sorgane-, *sorgene* megijedni B.
suodde , *suedde*- levágni, nyesni.
suorme újj (digitus), f. *sorme*.
suolate- lopni, ellopni.
suolo, B. *suolu* sziget.
suollet titkón.
sühke-, *sühka*- evezni B. (praet.
 duál. 3. *sügiken*).
sühkaje- id. (v. inch.) B.
sutte sok.

suddar bűnös, vétkes.
suddo vétek.
supceste- beszélni, elbeszélni.
supcestalle- id. (v. frequ.)
supcestallem elbeszélés.
surote- savanyítani; *surotek* sa-
 vanyítatlan, kovásztalan.
surgo szomorúság, bánat.
skatte adó, tributum (sv. *skatt*).
skada kár, ártalom (sv. *skada*).
skalas ártatlan, szabad.
skärgele- eszébe adni vkinek,
 emlékeztetni.
skelbe- reszketni.
skelbem reszketés.
skiälbma, *skielbma* gazember (sv.
skülm) B.
skure koponya, fej.
staiikes állandó.
stauçare- összedőlni, be-d., le-d.
staura bot.
stad, *stada* város (sv. *stad*).
stade stadium.
städes jelen, jelen való (s. *potet*
 megjelenni).
stikko rőf.
stopo kunyhó, szoba.
stuibme csoportosulás, összefu-
 tás, zajongás, tumultus.
stuora, B. *stuorra*, *storra* nagy.
 (sv. *stor*).
stuores nagy.
stuol, *stol* szék; *duobmo-stol* ité-
 lő szék, törvényszék (sv. *stol*).
sturje lázadás.
straffe büntetés (sv. *straff*).
spekke- tenyérrrel csapni (*niärab*
 s. pofon csapni).

speje-Ps., L. *spieje*- elveszteni,
 elrontani.
spöhkite- fölbukkanni. B.
spodde- csúfolni, kicsúfolni.
svaidnes, *svaines* szolga.
svaiipo spongya.
sverle kard (sv. *svärd*).
slatta, *slatt* silány, közönséges.
slove- ütni, verni.
slovetallem verés.
sluoke ravaszság.

ñaule szeg (n. *raike* szeg lyuka).
naulete- szegezni.
nagge- szorítani, kényszeríteni.
nannote- erősíteni.
nannos erős.
nannosvuot erősség, erő.
nannoste- erősíteni.
nannostove- erősödni.
namma név.
nalsete- gúnyolni, gyalázni, rá-
 galmazni.
neikele- hajtani (inclinare), bó-
 lintani.
neita leány (f. *neite*).
neuto- gondozni, gondját viselni;
 használni, élvezni.
neures gyöngye, kicsiny, hitvány.
 (f. *nöyrä*).
neste utazásköltség; köteles
 ajándék; kiérdemelt bünte-
 tés (n. *vuosse* uti táská).
nietasturve- szorultságba jutni B.
niära = *üära*
nikte- élvezni, használni.
nižže emlő; anya (f. *nissä*).
niddo gyűlölet.

nisun asszony, feleség.
nokke-, B. *nokke-* véget érni, végzödni, elfogyni, enyészni, oda-veszni; elaludni (f. *nukku-*).
nokkem vég (finis)
nokkom E. vég (finis), L. kopott, elkopott, kimerült, kifogyott.
nokkete- elaludni, elszunnyadni; elhasználni, elkoptatni.
nuokes elég.
nuor, *nuora* fiatal.
nuole-, *nuolle-* eloldani, le-o.-, levetni (ruhát).
nuolete- levetközni.

ñammate- szoptatni.
ñalge, *ñalges* édes.
ñalgast édesen E.
ñalme, *ñalbme* száj.
ñäcek lábszár.
ñäd, *ñäda* szorultság (not).
ñära orca, wange; ember.
ñorkote- ontani, kiontani (pass. *ñorkotove-*).
ñuokcem nyelv.
ñuorete- részvétre gerjeszteni, megindítani, meglágyítani.

paiké hely (f. *paikka*).
paiken majdnem, körülbelül.
paite- fényleni, sütni, f. *paista-*.
paite- elkergetni, elűzni (*erit p.*).
pako szó, ige.
pakkate- büntetni, feddni; meg-tanítani (*hüggai p.* halállal büntetni).
pakčes fájós, fájdalmas.

paha, *pahas* rossz (f. *paha*).
pahavuot rosszság.
paje- engedni, hagyni.
pažže- fölbiztatni, ingerelni.
pace- maradni, hátramaradni.
patere-, B. *pahtere-* elfutni, megszaladni.
passa- mosni.
passate- id. (v. frequ.)
passé szent; ünnep (f. *pyhä*).
passote- tisztelni, ünnepelni.
passotove- id. (pass.)
pareb = *puoreb*.
parge- dolgozni.
pargo dolog, munka.
pardne fiú.
pale, B. *päle* kor, idő; -kor, -szer (E. *tija palen* a ti jelenléte-tekben).
palka bér, díj (f. *palkka*).
palkki-, *palkkite-* bérelni, bére-fogadni B.
palkeste- vetni, dobni.
palga út, ösvény,
palde- ijeszteni.
palle- félni; *pallo* félelem.
päggote- említeni.
päse-, *päse-* oldódni, szabadúlni (f. *pääse-*).
pässač husvét.
pärah rokon (plur. *pärahah*), f. *perhe* család, háznép.
pärkel ördög.
pälto E., L. *pälto*, *pälto* szántó-föld, (f. *pälto*).
peiste- elrontani.
peisto- megromlani, elromlani.
peive nap (f. *päivä*).

- peivasač* napi (färt p. minden-napi).
peivogote- nappalodni.
peute- fogni (halat, madarat) B. (f. *pyytä*-).
peude asztal (finn *pöytä*).
pekke rész, darab.
pekkač id. (dim.)
pette- csalni; elárúlni (f. *pettä*-).
pettokes, *pettoges* csalárd, hamis.
pednik pénz (sv. *penning*).
pele oldal, fél.
piätto- megtiltani, eltiltani.
piävas izzadság.
piäbme- táplálni.
piäbmo éték, eledel.
piäbmostalle- B., L. *piäbmotalle*- étkezni; megenni.
pieje-, *piäje*- odatenni, rakni vhová.
piejete- id. (v. frequ.).
piejetus parancs, rendelet.
pijaije-, *pijaje*- (B. v. inch. *pieje*-).
piko nyilvánosan.
pikote- kinyilatkoztatni.
piktatalle- a tűznél melegíteni; melegedni.
piktas ruha.
piktesač id. (dim.)
pino kín, gyötrellem (sv. *pina*).
pieve- melegen lenni, nem fázní B.
pirso, *birso* puska B. (sv. *bössa*).
pöhte-, *pöte*- B., L. *pote*- jönni (B. praet. s. 3. *püti*).
poddač kis idő (dim. *poddo*).
poddane- szétszóródni, elszéledni.
poddo idő, kor.
podne- fonni.
podnie férj B., férfi D.
podve-, *podvote*- bepiszkolni, bemocskolni, megfertőztetni.
podvotove- (pass.)
posse- E., L. *posc*-, *pusse*- fujni, lehelni.
poskote-, *poskete*- szűrni.
pōres, *porres* öreg, vén B.
port kapu (sv. *port*).
porre-, *porro*- enni.
pollajahte-, *pollejehte*- meggyújtani B.
puoikaldak példa.
puokte- hozni, vinni (B. praet. s. 3. *púekti*, *pukti*).
puoktete- odavinni (a dolgot), boldogulni vmivel.
puošo- megkeményedni; megharagudni, fölbuzdulni.
puozos, *puozot* meztelen; szegény.
puoño- mártani.
puore jó.
puorevuot jóság.
puoristšugnade-, *-ate*- megáldani.
puorešugnadus áldás.
puorettem megtérés, bűnbánat.
puorastatte- üdvözölni.
puorane- javulni, gyógyulni.
puoranem javulás, gyógyulás.
puole-, B. *puölle*-, *puelle*- égni, elégni.
puollajette- meggyújtani B.
puöllegöte- v. inch. *puölle*-.
puoldne- hervadni, fonnyadni.

puolva térd; nemzedék, ember-
öltő (f. *polve*).

pudde font (sv. *pund*).

purs erszény (sv. *börs*).

purpur bíbor (sv. *purpur*).

psalm zsoltár (sv. *psalm*).

prädikostol szószék (sv. *prediko-
stol*).

prästa pap (sv. *prest*).

plassa szikla, szirt.

badde kötelék (sv. *band*) l. *kalač*.
bere-, *beri-*, *berri-* debere, müs-
sen, kell.

bitta falat (sv. *bit*).

biskop püspök (sv. *biskop*).

birre, *pirre* medve B.

bodne, *podne*, fenék B. (sv. *bot-
ten*).

bonda, *bondas* gazdag.

buorde asztal (sv. *bord*).

buda parancsolat (sv. *bud*).

fattate- megfogni, elf.-, festneh-
men (sv. *fatta*).

fatme kebel, öl.

fang, *fanga* fogoly (sv.)

fangu-kote fogház, börtön.

famo, *fabmo* erő.

famokes hatalmas, erős.

faro, B. *färo*, költözés, kíséret,
társaság.

fale- kínálni, ajánlani.

falskes hamis (sv. *falsk*).

färtahač E., (L. n.) mindenki.

firkete- rázni, schütteln.

fuova nagy embertömeg.

fuolke nép (sv. *folk*).

flükke folt (flecken) B. (sv. *flück*).

vaiššelakač állatias.

vaitas engedelmes.

vaino vágy, kívánság.

vainote- kívánni, kíváncozni.

vaive fáradság, kínlódás (f. *vai-
va*).

vaives fáradságos, nyomorúlt,
szegény.

vaivastove- kínlódni, kínt érezni.

vaimo szív.

vaimok szívü {*kalšes* v. hideg
szívü).

vakote- inteni, meginteni.

vakotes intés, buzdítás.

vakt őrizet; ör (*hägga-v.* testőr),
sv. *vakt*.

vaja gyász, szomorúság.

vajes szomorú.

vajesvuot szomorúság.

vašše gyűlölet, harag.

vaššote- gyűlölni.

vazze-, *vaze-* járnai, menni (B.
praet. s. 3. *väzi*).

vazeste- id. (v. mt.)

vazzegöte id. (inch.) B.

vadde- adni (*paijel-v.* átadni,
átszolgáltatni, föladni).

vaddete- id. (frequ.)

vaddeste- id. (mt.)

vaddele- id. (frequ.)

vaddes ajándék, adomány.

vadnas csónak, sajka.

vase- elmúlni (*praeterire*).

vasso- bírni, képesnek lenni
(vermögen).

- vastete*- felelni (f. *vastaa*-).
vane hiány, szükség.
vānone-, *vādnone*- hiányozni.
vańékāte- szaladni, ugrani B.
vabmet szerencsétlenség.
vare, B. *vāre* hegy.
varjele- oltalmazni, óvni (pass. *varjelove*-), f. *varjele*-.
varjote- fölfegyverezni (pass. *varjotove*-).
vartahe- megnézni, szemlélni.
varte- E., L. *varrte*- vérezni.
varra vér.
varras, B. *varres* friss, egészséges.
varreste- szaladni (dim. *varre*-).
valde- venni (nehmen; — B. praet. s. 3. *vāldi*).
valjo jó, jámbor.
vallje bőség (f. *vilja*).
valljes bőséges.
vākka nagyon, igen, sokkal (v. *parebeh* sokkal jobbak).
vāna, dim. *vānak*, *vānek* barát (sv. *vān*).
vānekesvuot barátság.
vārald világ (sv. *verld*).
vāraldač világi.
vāro adó, tributum.
vārote-, *viārote*- áldozni (pass. *vārotove*-).
vārr rosszabb; rosszabbúl (sv. *vārrre*).
vākkokesvust adósság; kötelesség.
vālje testvér, atyafi (f. *velje*).
vālječeh (plur.) fratres.
vāilde hatalom, jog (sv. *vāilde*).
vāllahe- heverni, feküdni.
ve jaj.
vekke segítség.
vekkete- segíteni.
vekketem segítség.
vekkele Ps. (frequ.) segíteni.
vekses erős, izmos (*kaik* v. mindenható).
veholač ellenség f. *vihollise*.
veje- bírni, erővel lenni, valere.
vejem tehetség, erő.
vejelesvuot erő, erősség.
veše, *vešes* gyöngé.
vešsel serény, szorgalmas.
veddeh (plur.) hatáság, fő urak.
vere hiba; mint melléknév: igazságtalan (v. *vittenah* hamis tanuk).
verte dij, ár.
verte- E., L. *virte*- kénytelen lenni, necessum habere (müsen).
verrek nemzetség, eredet, származás.
vele továbbá, még (f. *vielü*)
velkes fehér.
velkolač adós.
velde, l. *vāilde*.
viāke-, B. *viāhke*- futni, szaladni (B. praet. s. 3. *viāgi*).
viākele- id. (frequ.).
viēihke- alámerülni, alábujni B.
vieso- élni.
vikkalač hibás, bűnös, vétkes.
vikke ok, véték, bűn (f. *vika*).
vikketak bűn nélkül, ártatlanúl.
vigge- törekedni, iparkodni, igyekezni.

viholač, l. *veholač*.

vittes bizonyos.

vittast bizonyosan.

vitten tanú (sv. *vittne*).

vittenaste- tanuskodni, tanuságot tenni.

vittenastem tanúság, tanuskodás.

vittenus bizonyosság, tanuság.

vidane- kiszélesedni, kiterjedni.

vidne- győzni, nyerni.

vidno foglalkozás, dolog (negotium).

visesvuot bölcsesség (sv. *vis*).

visses bizonyos (sv. *viss*).

vin, *vina* bor (sv. *vin*).

virde- B. = *verte*-, *virte*-.

vilkes B. = *velkes*.

viljo akarat (sv. *vilja*).

viljokes készséges, önkénytes.

voiñen lélekzet B. (*voiñenapta* lélekzet nélkül).

voiñaste- lélekezni; pihenni B.

voidne- látni.

voidnaje- id. (inch.) B.

voidnos látható, meglátszó B.

vostalloste, ellent állani, ellentörni B.

vuehče-, *vuohče*- lőni B. (praet. s. 3. *vueči*).

vuencis, *vuonca*, *vonca* tyúk B. (*vuoncan orres* kakas).

vuoigen, *vuoiigenes* lélek, lehelet, l. *voiñen*.

voigñaste = *voiñaste*-

voigñelač lelki (geistig, geistlich).

ruoitas kenőcs.

voidne = *voidne*- (B. praet. s. 3. *vuini*).

voidnaje = *voidnaje*-.

voidnete- mutatni (sehen lassen).

voidno- látszani, láttatni.

voidno látás, tekintet, conspectus.

voidnos látható.

vuokas illő, alkalmas; érdemes, méltó.

vuokšoi -ra nézve.

vuojjo- elmerülni (B. praet. s. 3. *vuojoi* és *vojoi*).

vuodote- alapot rakni, alapítani.

vuosete- mutatni (f. *osoitta*-).

vuosse, L. *vuossa* zsák.

vuoppa ip, schwiegervater.

vuobde- eladni.

vuobdne kályha, kemence.

vuorde- várni (B. praet. s. 3. *vuerti*).

vuordno- esküdni.

vuordnote- megesküdni.

vuoras, -res öreg.

vuor'vuot Ps. öregség.

vuorbate- sorsot vetni, sorsolni.

vuorbe sors, szerencse.

vuolak sör; részegség.

vuolo öröm, gyönyörtiség.

vuolge- menni (B. praet. s. 3. *vuolgi*).

vuollekač alacsony, alázatos.

vuollekes id.

vuollelen lent, alatt.

mai ugyan (quidem).

mainetes ártatlan, büntelen.

- maino* dicséret.
mainok dicsért, híres.
mainote- dicsérni.
makke E., L. *makke* scilicet.
makse- fizetni.
mah kérdő szócska (*mah juo jab-mam le* vajjon meghalt-e már?).
mace- térni, visszatérni.
macestatte- megtéríteni, visszaadni.
matte-, B. *mahte-* tudni, bírni, posse (B. praet. s. 3. *māti*).
matteles lehetséges.
madde- kérni, kívánni.
maddo eredet, származás.
mastete- keverni.
mastetes keverék.
mana, B. *māna* gyermek (*manatebme* gyermektelen).
manje meny.
manne- menni.
manneje-, *mannaje-*, *mannaije-* id. (inch).
mallas étkezés (ebéd, vacsora: *ekkedes-m.*)
müdde-, *medde-* tévedni, vétkezni.
müddo hiba, bűn, véték.
müddokes vétkes.
müstar mester (sv. *mästare*).
märke- jegyezni, jelenteni (sv. *märka*).
mälkat sok (satis multum).
mehce erdő, vadon B.
mese borju.
merra tenger; tengermellék B.
miüdo- beleegyezni.
- miüla* ész; kedv.
miülgä mell (brust)
miera tenger B.
mingeles, nőstény.
mirrha, *mirrham* mirha.
moive por.
mokke üggy, negotium.
mokse- magán segíthetni, boldogúlni; bírni magát.
moddelakac sokféle.
monne tojás.
morraha gond.
morrote- gondozni, gondot viselni.
molsotekes változatlan.
muitele- emlékezni.
muito emlék, emlékezet.
muitolas emlékezet.
muode aggodalom (anxietas): fáradtság.
muodastove- aggódni, nyugtalanodni.
muodeles fáradtságos, terhes.
muone- nevezni; eltalálni.
muora fa (*vina-muora* szőlőtő).
mutke- széttörni, összezúzni.
muddo mérték, mértékletesség; (*tanka muddon* körülbelül ezen időben; *matne muddon peivest tije tasa potite a napnak* mely orájában jöttetek ide).
muddotes mértéktelen.
- raike* lyuk, nyílás (f. *reikä*).
raikete- átllyukasztani.
raines tiszta (sv. *ren*).
raje határ.

raje- küldeni.
rade tanács (sv. *råd*).
radohe- tanácskozni.
radohem tanácskozás.
radotalle- tanácskozni.
raddokvuot dorbézolás, torkos-
 ság.
rassohe- sietni.
rappase- nyílni, megnyílni.
rappasove- id.
rabme medvetalp (tatze) B.
rafe béke.
rampe- dicsérni.
rampo dicséret.
rägate- szülni.
rägateve- születni.
reide- elkészíteni.
reinohe- legeltetni, őrizni (nyá-
 jat stb).
reinoheje pásztor.
rekt, rektes helyes, igaz; jobb
 (dexter), sv. *rätt*.
rektesfärdog becsületes (sv. *rätt-
 färdig*).
rektesfärdogvuot becsületesség.
rektas törvény, törvényszék.
rekto helyesen.
rektok egyenes, igazságos.
rektotes szabály, irány (richt-
 schnur); tudósítás.
revar rabló, tolvaj.
reve- rabolni, elrabolni.
revem rablás.
rike ország (sv. *rike*).
rito pör, ezivakodás (f. *riita*).
route vas.
rokkole- könyörögni, kérni (f.
rukoile).

rokkogote- id. (inch.).
rokkoles könyörgés, kérés.
rokkolvas könyörgés, imádság.
rosso- kelteni, föl-k.
ruoko nád (f. *ruoko*).
ruskis röt, riska B.
rubmaha, rubme test.

laiko adósság.
laita-, laite- megszünni, fölhagy-
 ni (vmivel), abbahagyni.
laide- vezetni (*sis-l.* belevinni).
laido út (iter).
laipe kenyér (f. *leipä*).
laire agyag (sv. *lera*).
laulo- dalolni, énekelni (f. *lau-
 la-*).
laulom dalolás, éneklés, ének.
lake mód (*holem lake* beszéd-
 mód).
lakka közel.
lakkane- közeledni.
lakke fél (dimidium).
laga törvény (sv. *lag*).
lače- elkészíteni (*sängob l.*
 ágyat vetni; *peudeb l.* asz-
 talt teríteni).
lačo ágy.
lado csűr, horreum (sv. *lada*).
ladde falu, helység.
lassane- gyarapodni.
land, landa ország, vidék (sv.
land).
landsherra ország feje (sv. *lands-
 herra*).
lane bokor; hajtás, vessző.
lahpe- hagyni, hátrahagyni, el-

veszteni (B. praet. dual. <i>läh-piken, läpiken</i>).	<i>lokkob adne</i> nem törődöm veled.
<i>lappete</i> - elveszteni, elfeledni.	<i>logñes magas</i> (l. <i>kiälin</i> hangosan).
<i>läggeste</i> - pihenni, nyugodni.	<i>lojes</i> szelíd.
<i>le</i> - lenni (esse).	<i>lodde</i> madár (B. plur. acc. <i>lud-dite</i>).
<i>legion</i> légió.	<i>lodneste</i> - megváltani, fölszabadítani.
<i>leggaste</i> -, <i>laggaste</i> - heverni (egy kicsit) B.	<i>lodnesteje</i> megváltó.
<i>liko</i> - tetszeni (placere).	<i>loske</i> - ütni (caedere, percutere).
<i>likokes</i> kedves, kellemes, tetszős.	<i>lossane</i> - nehezedeni, megnehezedeni.
<i>likko</i> szerencse (sv. <i>lycka</i>).	<i>lossanadde</i> - id. (frequ.)
<i>litte</i> edény (<i>lairelitte</i> agyagedény, cserépedény; <i>lairelitte-takkeje</i> fazekas).	<i>lopte</i> - elvégezni, elfogyasztani (f. <i>lopetta</i> -).
<i>litto</i> szövetség (f. <i>liitto</i>).	<i>loppe</i> engedelem.
<i>line</i> len, gyölcs (sv. <i>lin</i>).	<i>luoitade</i> -, <i>-ate</i> - leereszkesdni, le szállni.
<i>libba</i> bárány.	<i>luoite</i> -, <i>luite</i> - ereszteni, bocsátani.
<i>lilje</i> liliom (sv. <i>lilja</i>).	<i>luoitetove</i> - pass.
<i>loide</i> - lépni.	<i>luoddene</i> - megrepedezni.
<i>loideste</i> - id. (mom.).	<i>luobbe</i> - kibonyolítani; kiteríteni.
<i>loutuk</i> takaró, sátorfedő (ponyva).	<i>luoves</i> szabad, kötözetlen.
<i>lokke</i> - számlálni, olvasni.	<i>luovesvuot</i> szabadság.
<i>lokk'tek</i> Ps. számtalan.	<i>luddite</i> , l. <i>lodde</i> .
<i>lokkotove</i> - pass. <i>lokke</i> -.	<i>lulle</i> keleti.
<i>lokko</i> számadás; — <i>ib mon tuste</i>	

Szótár-pótlék

(az 5—8. számú szövegdarabokhoz).

- aija* öregatya; örkő (háló-súlyesztő kő: *a. kedge*).
- aija-tak* medvebőr (tkp. az erdők öregatyjának bőre); *aija-röyde* vas horog, eisenanker (L. n).
- aijačis* öregatyácska (L. n).
- aijw* unoka, L. *ajov*.
- aigu-* szándékozni, L. *aiko-* (f. *aiko-*).
- aimu* kor, élet, aevum, L. *aimo*.
- akkuna* ablak, L. *ikkon* (f. *ikkuna*).
- akti* egybe, össze.
- āča* = *ačče*.
- ađnāle* = *adnele-*
- atneliste-* egy kissé tartani, oda-tartani (L. *adnele-*, dim. *adnalaste-* retinere).
- āse* halom, domb.
- arve* terhes állapot, schwangerschaft (L. *auve* cingulnm — *avvë viölen* teherben, tkp. öv alatt).
- āra*, *ārek* kőhatár, kőrakás (*juova ārek* id.; *āra-haute* kincses gödör, kincs (ered. kőgödör; = f. *aarneen hauta*).
- āre*, *āren* tűzhely, L. *aren*.
- aremust* először, primum, l. *aret*.
- alta* fényes (L. n).
- altagās* villám, L. *aldekes*.
- āldu* réntehén, L. *aldo*.
- allehahte*-fölemelkedni, L. *allete-* fölemelni, magassá tenni.
- ālu* nyáj, L. *ālo*.
- ēđne* = *edne*.
- elme* regio, terra.
- ikkuna*, l. *akkuna*.
- ōijade-*, *ōijude-* megnyugtatni, L. *ojote-*.
- oitu* valóban, L. *oito*.
- okte* eső, záporoső.
- ohco-* = *oce-*.
- orje* szolgál (f. *orja*).
- olmaitüre-* emberkedni.
- unnekačče* kicsiny, L. *unnekač*.

-k kérdő particula.

kaise szikla, sziklás hegy, L.

kaisse.

kaudnaše- frequ., l. *kaudne*-

kaudnote-, l. *kaudnete*-.

kakñel könny, L. *kadñel*.

kaggi, l. *kagge*.

kāju-kiáltani, L. *kaje*- (ellenben:

L. *kajo*- segíteni).

kaza köröm, pata.

kaze- szörpölni, kanállal enni, hörpögetni.

kaska- (tollob *k.* tüzet csiholni;

altaqāsait *k.* villámokat csihol, szór).

kaskestahk harapás, falat (L. n.,

de v. ö. *kaske*- és mom. *kas-*

keste- harapni).

kāne- megölelni, L. *kanele*-.

kārehtüve-, *kārehtuve*- megke-
ményedni (L. *karrete*- megke-
ményíteni).

karves kész, fertig.

kalgate- önteni, leönteni (L.

kolquete-).

kalba sisak (L. n.).

kāhēe-, l. *kāēe*-.

kāšačatte- huzogatni, L. *kese*-
húzni.

kārdutalle- ismételni, L. *kerdo*-
te-.

kārbma kígyó (*soddi-k.* mérges
kígyó, vipera; — f. *kārme*).

kācade- föltúrni, aufschürzen
(L. *kācalde*-).

kāerek vízszín, L. *kārrek* csúcs
(különösen fa csúcsa).

keure varázsdob (L. n.).

kēče = *keče*.

kēta = *kāte*.

kēde- összeilleszteni (L. n.).

kedkam bölcső, L. *kātkem*.

kedge = *kedke*.

kēpme üst, L. *kebne*.

kerast kedvesen, szeretve.

kerreg = *kerrev*.

kiet, *kieta*, l. *kēta* (*kietpel* az
egyik kéz; *kietpels-nūra* segéd,
sekundant).

kiese nyár, L. *kese* (f. *kesü*).

kiela hurok, tör, L. *kiila*.

kīke- fényleni.

kīle- ragyogni, fényleni (L. n.,
de v. ö. *kūlase*- tüzesedni, me-
legedni).

kīlte id. (f. *kīltü*-).

kouka kampó (f. *koukku*).

koura marok, kéz; újj (L. n.,
finn *koura*).

koppel nőstény fajd.

kovve kép, L. *kove* (f. *kuva*).

koru = *koro*-.

korkuhte- csavarni, facsarni, L.
korkote- kiönteni.

korēe ömlő víz (L. n.).

kolle hol van.

kolle arany, L. *golle* (sv. *guld*).

kuóime = *kueibme*.

kuódda magzat, gyermek, L.
kueddo.

kuóðdam id.

kuódde = *kuedde*-.

kuole = *kuele*.

kuh mint, a mint, L. *ko*.

kūra csorba, repedés (L. *kora*).

kurhte torok (L. n. — f. *kurkku*).

- krappuk* bőrkeztű, L. *krappok*.
gahpade- táncolni, L. *kappete*-.
haute gödör, f. *hauta* (l. *āra*).
haste- kihívni, *provocare*.
hankahe rénszarvaslegelő (L. n.).
hartu váll, *humerus*, L. *hardo*.
haltie birtokos, úr (f. *haltia*).
halpete-, l. *albete*-.
hāje lakodalom (f. *hää*).
hurre nyírfajd (hím).
jaukase- oda lenni, oda maradni,
távol lenni, L. *jauke*-.
jāta ígérlet, fogadás, L. *jato*.
jakta hír (L. n., v. ö. *jätte*-).
jahna vízi szellem (L. n.).
jasketis kedves, L. *jasketes* vi-
gasztalás.
jabme- tombolni (v. ö. fönt
jabme-).
jāmem = *jabmem*.
jalle- le- v. szétvágni.
jāča más, L. *āča*.
jāhte = *jätte*.
jāhtan, *jehtanas* = *jetanes*.
jāre- kérdezni (L. n.).
jotku hozzácsatolás, hozzáadás,
folytatás, pótlék.
joste- hirdetni? (*jātan josteje* hir-
dető, herold), L. *joste*- tapodni,
zúzni.
jostiste- kissé taszítani, L. *jos-*
teste-.
jorrale- forogni.
juōige- dalolni, L. *juoike*.
juoku osztalék, osztás, L. *juoko*.
juokse íjj.
- juova* kőhatár (*j.-ārek* id.).
juólge = *juolke*.
jūkamus ital, L. *jukkemas*.
jučče- hangozni, dörögni, L.
jučče-.
čauges erős, L. *čaukes*.
čahketahte- helyet engedni vagy
adni, L. *čake*-.
čānge = *čagne*-.
čadnes kötelék, csomó.
čappis = *čāhpes*, L. *čappes*.
čabbudalle- tisztogatni, szépi-
teni, L. *čabbote*-.
čālače- karcolni, fölkarcolni.
čalmętahte- vakítani, L. *čalme-*
tatte-.
čālmetas, *čalmetes* vak.
čānga rugó (feder, L. n.).
čekče- rúgni, szétrúgni, tiporni,
L. *čäkče*-.
čehčer kis ujj, L. *čečer*.
česke- lövellni? hervorleuchten
D. = *časke* ?
čouke = *čuouke*-.
čuougaņas világtalan, vak (v. ö.
čuoukes).
čogganadde- összegyűlni.
čożute = *čuožžote*-, *čožžote*-.
čolkusahte- veregetni, csapkodni,
L. *čolkese*-.
čuōihka szűnyog, L. *čuoik*.
čuōuge pillantás, tekintet, L.
čuouka, *čuoukes* fény, vilá-
gosság.
čuōžžetahte- állítani, odaállítani,
L. *čuožžadatte*-.
čuōčele = *čuožžele*-.

čuone pillantás, tekintet, L. *čuona*, *čuonem* szikra.

čuóppe- vágni, metszeni.

čuölma csomó, nodus, L. *čuolma*.

čuölmade- csomót kötni, csomózni, L. *čuolmete*-.
čukče fajdkakas.

čüde újj, digitus, L. *čüte*.

cahke = *cakke*.

cāpmačahte- csapkodni, vergetni? (L. n.)

cegge-, mt. *ceggeste*- emelni, fölállítani.

čuóпки- letörni, eltörni (L. n., de v. ö. *cape*- apróra vágni).

cumma csók (L. n.).

šašše- = *šadde*-.

šila parázs, égő szén, L. *šila*, *šill* (f. *hiile*).

šile- ragyogni, fényleni (L. n., de v. ö. *šila* és *šilahe*- izzani).

šielē szikra?

šüöpis hajlékony, L. *suopes*.

šügač kívánság, vágy (L. n., de v. ö. *šuokenes* sohajtás és *šuoquete*- sóhajtani).

taudq hím, férfi, L. *teudo*.

tavvelen mögött, L. *tabbelen* innen, ezen az oldalon, cis.

tālu major, ház, L. *talo* (D. «abrosz»-nak fordítja = *tällo*), f. *talo*.

täkčaste- nyomni, szorítgatni (L. *täpče*- premere, torquere).

täšše- nyomni, le- vagy megnyomni, L. *tädde*-, *tedde*-.

täššale- id. frequ.

täve jávor szarvas (nöstény)?

tärvē szurok (L. *tarve*, f. *terva*).

tälsse- igen kérni, faggatni? (L. n.)

teäva = *täva*.

tietu tudat (*aimun t.* öntudat, *bewusstsein*), L. *tieto*.

tievas = *teuvas*.

töjaladde- küzdeni, birkózni (L. nines; v. ö. *toje*-).

tuoke (*tuokasemen* kettőnk ölének v. ölébe) öl, schooss.

tuostutalle- kapni, nyerni, elfogadni, L. *tuostote*-.

tuone halál (f. *tuone*).

tuolge ajándék, jutalom, bér, L. *tuolgo*.

tuolge- ajándékkal megvesztesgetni, jutalmazni, L. *tuolgo*-.

tuólje bőr (f. *talja*).

tušno = *todno*.

tülen azelőtt, hajdan, L. *tuole*.

dihče- kérdezni (L. n.).

saimahe szempilla? (L. n., de v. ö. *scima* lószőr).

sakke- nemzeni, L. *sakquete*-.

sāga monda, L. n. (sv. *saga*).

saddu fővény, homok, L. *sadde* (sv. *sand*).

sabbek hőcipő, L. *sapppek* (f. *sapikka*).

sāvu kívánság, L. *savo*.

sāre- teremteni, alkotni.

- sarkka* ing, L. *sark*.
sārnu = *sardno*.
sarva rénbika.
sālaha fogás, halfogás.
sūlgate- megmérgezni, L. *sūl-
gete*.
siunite- megáldani, L. *siunate*.
silpa = *silba*.
soijaltatte-, *soijaldatte*- meghajli-
tani, meggörbíteni, L. *sojote*.
soijeles hajlékony.
soijole- meggörbülni (L. n.).
sōke nyirfa.
soddi méreg, L. *sodem*, *sudem*.
suojale- oltalmazni (L. n.).
suōdde- elvágni, levágni.
súona ideg.
súongo leánykérés, L. *sogño*.
supmaise entzündung D.
sūru ital (L. n., de v. ö. *suro*-
savanyodni és *sures* savanyú).
surgokes szomorú.
skerru karika, kerék, korong, L.
skerro.
skerruska id.; kormánykulcs
(L. n.).
staina meddő nőstény rén-
szarvas, L. *stainak*.
stālu mesebeli óriás, L. *stalo*.
strōpe- peregni (dobról), dröh-
nen (L. n.).
snottu nyirfajd (nőstény), L.
snutto.
spaggak-, *ka* kopja, lándsá, L.
spaggok.
spižžaste- félre ütni (tkp. kigú-
nyolni), L. *spečate*- kigú-
nyolni.
spohke- hajtani, úzni, L. *spakke*.
spōhketē- eltörni (frangi).
spohku küzdelem (L. n.).
svaiter, (= lpF. *spaidar*) fáklya.
smalde lpF. nőstény medve.

nāson = *nisun*.
nore- összehalmozódni, össze-
gyűlni, L. *norre*-.
nuigu szűnyog (L. n.).
nuoru- leszzegezni (L. n.).
nuoratum leszzegezett (*n. naste*
éjszaksillag).
ńammate- szoptatni.
ńammamusse szopni való, nya-
láncság, saugebissen (L. n.,
de v. ö. *ńamme*- szopni).
ńammos emlő (L. n., de v. ö.
ńamme-).
ńabbudalle- le- v. megtörölni
(L. n.).
ńalkutalle- édesíteni, D. reiz ver-
leihen, L. *ńalgo*- édesedni.
ńižžē = *ńižžē*.
ńōruhte- csöndesen kiönteni, ki-
öblíteni, L. *ńorote*-.
ńuosatūwe- eltompúlni, L. *nel-
sate*- ütni, odaütni.
ńiönne orr, hegye vminek, L.
ńuonne.
ńüōrenakte- megindíttatni, meg-
indúlni, permoveri, commi-
serescere, L. *ńuorane*-.
ńulcūdejē szöcske, sáska (L. n.,
de v. ö. *ńulcote*- ugrálni, szök-
delni).

pajjanahče- (inch.) emelkedni,
 dagadni, L. *pajjanače-*.
pakka, pakkas meleg, L. *pakas*.
pahkastalle- tüzesedni, melegé-
 nek lenni, L. *pakeste-*.
pakčas fájdalom, L. *pakčes*.
pātertahte- előre vinni v. haj-
 tani, L. *pātertatte-*, *paterdatte-*
 subducere, removere.
pastate- szűrni, L. *pastete-*.
paste- élesnek lenni.
passe- sütni.
pānc fog, dens.
para pár (p. *pele* házastárs).
parke- = *parge-*.
pāru hab, hullám, L. *paro*.
pāives dim, l. *peive*.
pākkale- botorkálni, mászkálni?
 (L. n., de v. ö. *pāke-* csúszeni,
 mászni).
pāgga szél, ventus, L. *piāgga*.
pessa- = *passa*.
pesse nyirfakéreg.
pēvastalle- nagyon izzadni, L.
piāvastalle-.
piāju vadállatoknak barlangja,
 lyuka, L. *piāju*.
piēgga- = *pāgga*.
piēgge- fujni, lehelni, L. *piāgge-*.
piēpme- táplálni, L. *piābme*.
piškastatte- morogni hagyni (L.
 nines.).
pitka sorozat, kapcsolat; rész,
 L. *pirka*.
pīra = *birre*, *pirre*.
poššu a lapp kunyhónak legbel-
 seje, átellenében az ajtónak,

(egyszersmind a házieszközök
 helye), L. *poššo*.
potke- le-, el-, szét- v. kiszakí-
 tani.
poððo = *poddo*.
poddus szétszórt, szétvált, ritka,
 L. *poddos*.
possuhte- fölfujni, ráfujni, föl-
 duzzasztani, L. *pussote-*.
porjos vitorla, L. *porjes*.
polhtur gát, akadály? (L. n.).
polpe gát, akadály.
puoñña kebel, busen (L. *puoñña*
 sinus).
pridda jávorszarvas (hím)?
bālastalle- valakivel tartani, vki-
 nek pártján lenni, L. *pelo-*
stalle-.
fagge- szerezni.
faðmatak ölelés, birkozás (L. n.,
 de v. ö. *fatme-* ölelni).
fāmu = *famo*.
fāla bálna, czethal, L. *fala*, *fales*.
fidnal hófajd, gatyás fajd (nős-
 tény), L. *fidnel*.
vaivems (7. sz., nyilván hibából,
 e h. *vaives*).
vaimu = *vaimo*.
vahze- = *vazze-*.
vadnas = *radnas*.
vatme öl, schooss (L. *fatme*).
vānes hiányzó.
vamče- pezsegni, forni (L. n.).
vārute- inteni, figyelmeztetni,
 L. *vahrote-* (*vārote-*).
varram vércsöpp (L. n.), l. *varra*.
varre = *varra*.

varrek czipők, melyekkel gyor-
san lehet futni (L. n., de v. ö.
varre- szaladni.

valje- választani, kiválasztani.

valte = *valde-*.

valtu elesett (v. *nāra* az elesett
eltakarítója [tkp. embere] sír-
ásó), L. n.

valdum házasság. L. *valdom*.

vānakvuot barátság.

vehke = *vekke*.

redde gyökér, gyökérszál (v. *kare*
gyökerekből font kosár).

vellja = *välje*.

vieke = *viäke*.

vierasaz (dim.) idegen, L. *vieras*.

viere- henteregni, sich wälzen,

L. *viäre-* eldőlni, lefordulni;

viärrate- hengergetni, henge-
ríttni.

vidne- győzni.

vibe medve (hím), L. n.

vīmak végre.

vīlutalle- ránézni, vetni (tekinte-
tet), L. *vilete-* gyorsan rá-
nézni.

vuōinum látás, pillantás, L. *vuoi-
dnom*.

vuoja vaj, kövérség, háj.

vuōje- hajtani (f. *ajaa-*).

vuojete- id.

vuōče = *vuehče*, *vuohče*.

vuōčote- csöpögtetni.

vuōtne szerencse, sors, L. *vuodne*
(f. *onne*).

vuōssta = *vuoste* ellen (v. *lahke*
balsors), f. *vasta*.

vuōrde erdő, L. *vuorde*.

vuore hó, L. *vuora* mély hó
(vagy talán sajtóhiba e he-
lyett: *vuorbe* sors; boldogság,
szerencse).

vuōrkke- elrejtteni, eltenni, el-
temetni, L. *vuorke*.

vuōrgale- id.

vuōrdnu- esküdni, L. *vuordno*.

vuōrdnus eskü, L. *vuordnes*,
vuordnas.

vuolatuove- megrészegegni, L.
vuolatove-, *-tue*.

vuolle, *viöle* dal, L. *vuole*.

vuölin alatt, L. *vuolen*.

vuolu öröm, gyönyörűség, L.
vuolo.

vuölge = *vuolge*.

vühūi (indulatszó) ó, jaj!

māka sógor, L. *mak*.

māču- forgatni D.

mad̄der eredet, törzsök, L. *mad-
der*.

maddek törzsök, gyökér.

maddu = *maddo*.

māstatalle- összekeverni.

māste- keverni, vegyíteni.

mānu hold, L. *mano*.

mānus id. (dim.), L. n.

mannjučāsi v. *mangečāsi* végre
(L. n.).

māre- zajongni, zúgni, bögni.

māle vér.

māra = *miera*.

meide- keverni, vegyíteni (L. n.).

meddele- nem találni, elhibázni,
I. *mädde-*.

mélke tej.

mellas kormány, gubernaculum,

L. *mele* (f. *mela*).

mece = *mehce*.

mieta kedvező (tkp. *secundus*, pl. *ventus*), L. *mete* (*mieta-lahke* szerencse).

mitite- felelni, L. *metete*- elengedni, megengedni, beleegyezni.

mieda méz.

miülaž (dim.) érzés, gondolat, l. *miüla*.

moije- nevetni, mosolyogni, L. *mojote*-.

mōču- megtörni, félbeszakítani, L. *močo*-.

modduse- fölfordulni, forogni, keringeni, L. *moddo*- megfordulni, visszatérni.

moskune- bezáratni, bezáródni (L. n., de v. ö. *moskote*- bezárni).

morre harag, L. *more*.

múoto arcz, alak (f. *muoto*).

muore-, *müre*- morogni (L. n., de v. ö. *murgeste*- id.).

muhtatalle- átváltozni (L. n., de v. ö. *muttote*- átváltoztatni).

murgestatte- morogni hagyni, v. *caus*.

radde szél, margo (sv. *rand*).

rapase = *rappase*-.

rapma tenyér, marok, kéz (= L.

rabme medvetalp, pes ursinus; v. ö. *rabmak* lacertosus).

rabda szél, part.

riéksak hófajd (hím).

röuča izzó (L. n.).

röüde = *route* (*aija-röüde* vas-horog).

rohte- megragadni; tépni, czibálni, L. *rotte*-.

roggoste- ásni, kaparni; fogóval megragadni, L. *roggoste*-.

ruoude = *röüde*, *route*.

ruópsahahte- vörösleni, vörösen fényleni, L. *ruopsahe*-.

laipu- kenyeret sütni, L. *laipo*-.

laive hajó (f. *laiva*).

lauge- fűrösztetni, L. *laugo*-.

laulote- megénekelni, l. *laulo-lahke* mód, L. *lake*.

lāje mód (L. n.), f. *lai*.

lafferdatte- röpíteni? (D. *lafferdi-gesagt*); L. *laje*-, *laffe*- ugorni mint a bolha).

leike- önteni, kiönteni.

leikele- id.

leikiste- id., L. *leikeste*-.

leulak nehéz (L. *leulok*).

loddac (dim.), l. *lodde*.

lüote = *luoite*-, *luite*-.

luotu' (csak többes-számban)

pusztaság, sivatag, L. *luotoh*.

luode golyó, ólomgolyó, L. *luod*-

lūlat keleti (keleti szél).

A MAGYAR GYAKORÍTÓ ÉS MOZZANATOS IGÉK KÉPZÉSE.

Budenz az ugor nyelvek közös birtokául a következő egyszerű gyakorító (frequentativ) és mozzanatos (momentán) képzőket mutatta ki:

A) Gyakorító képzők.

I. *-l*. — Példák: vogul *äj*- iszik: *äjil*- iszogat | osztják *žir*-ás: *žirili*- ásoogat | zürjén *viž*-: *vižli*- néz | votják *mín*- mén: *mínli*-mendegél | lapp *oste*- vásárol: *ostele*- akar vásárolni || eseremis *onžukt(o)*- mutat: *onžuktol*- | mordvin *jovta*- mond: *jovtle*- elbeszél | finn *juokse*- currit: *juoksele* cursitat.

II. *-nd*. — Példák: vog. *žol*- hal: *žolent*- haldokol | oszt. *žul*- hall: *žulint*- meghallgat | zürj. *kij*- fog: *kijed*- fogni akar, les | lapp *bagjane*- emelkedik: *bagjanadda*- hébehóba em. || eser. *püčk(ö)*- metsz: *püčked*- metél | mord. *javo*- oszt: mordM. *javindi*-, mordÉ. *javno* osztogat | finn *pure*- harap: *purente-le*- harapdál.

III. *-sk*. — Példák: vog. *kiet*- küld: *kiets*- küldöz | oszt. *tal*-ziehen: *talis*- sich herumschleppen | zürj. *kor*- kér: *korš*- keres, könyörög | votj. *kur*- kér: *kurisk*- | lapp *guodde*- hord: *guoddaše*-hordoz || (mord. *van*- néz): eser. *onž*- néz, ügyel | mord. *mije*-, *mielad*: mordM. *miše-nde*-, mordÉ. *mikš-ne*- árúl | finn *elä*- él: *eleksi*-éldegél, *vie*- visz: *vieske-le*- visel.

IV. *-j*. — Példák: vog. *ňale-nt* -: *ňaluj*- nyaldos | oszt. *ňolji*- u. a. | lapp *jele*- él: *jelaje*- éled || mord. *psti-de*- egyet rüg: *pstije*-rugdos | finn *hyppää*- ugrik: *hyppi*- ugrál.

V. *-ng*. — Példák: vog. *ešž*- dicsér: *ešženk-v*- dicsér-tetik | zürj. *tul-ski* -: *tulgi*- márt | (zürj. *ser-al*- nevet) votj. *serek-jal*- kine-

vet | lapp *jabme*- meghal: *jamalge*- elalél || észt *pala*- ég: *palang-u* ég-és.

VI. Ezeken kívül majdnem minden ugor nyelvben előfordúl hébe-hóba gyakorító -r is; ez azonban valószínűleg mindenikben külön-külön az -l képző elváltozása.

B) Mozzanatos képzők.

VII. -m. — Példák: vog. *püt*- lök: *pütm*- egyet lök | oszt. *pü*- fú: *püm*- fuvall | zürj. *mez-di*- men-t: *mezmi*- menekül | votj. *moz-ti*-: *mozmi*- | lapp *čokka*- ül: *čokkane*- leül | cser. *oš*- fehér: *ošem*- fehéredik | mord. *akša*: *akšimi*- u. a. | észt *janu*- szomjaz: *janunc*- megszomjúl.

VIII. -t. — Példák: vog. *qu*- foly: *gut*- sebesen foly | oszt. *loñ*-: *loñt*- betoppan | zürj. *sul-al*- áll: *sult*- megáll | votj. *sil*- áll: *silt*- föláll, fölkel | lapp *bavke*- durrog: *bavkete*- durran || cser. *šur-šural*-: *šurald*- szúr | mord. *joča*- hajigál: *jorda*- hajít | finn *pitä*- tart: *pidättä*- visszatart, visszafojt.

IX. -p csak a magyarban, vogulban és osztjákban. Példák: vog. *šajr*- vág: *šajrep*- levág, lekanyarint | oszt. *keri*- ledől: *kerip*-t ledön-t.

X. -k. — Példák: vog. *ur*- vár: *ūrka-t*- várakozik, őrizkedik | zürj. *čapkí*-vet, hajít, v. ö. *csap* || cser. *turç*-túr, szenved Bud. 185. l. | finn *jou-da*- jut, *juo-kse*- foly: *jouka-hta*- hirtelen jut, ötlük.

XI. -l. — Példák: vog. *til*- röpül: *tilem-l*- egyszerre elröpül | oszt. *enmi*- nő: *enmil-t*- nevel, növeszt | zürj. *gumal*-, *gumolt*- és *gumišt*- merit, márt | votj. *sur*- és *sural*- kever, mischen, *suralt*-keverint, kavar, umrühren | lapp *tuore*- húz: *tuorele*- ránt || cser. *pu*- fú: *pual*- fuvall, egyet fú | finn *puhu*-: *puhal-ta*- u. a.

(XII. -ks, -s. — Példák: vog. *joam*- jő, megy: *joamis*- lép | zürj. *set*- ád: *setiš-t*- magad, odaad [-št rendes mom. képző] | lapp *čuožžo*- áll: *čuožžas-te*- föláll, megáll [-st rendes mom. képző] || mord. *säräde*- betegeskedik: *särätkste*- megbetegszik | finn *nuole*-nyal: *nuolaise*- egyet nyal, hirtelen. — Ez a képző a magyarban úgy látszik elveszett.)

E tizenegy képzőnek akarjuk a következő lapokon magyar alakjait, kapcsolatait s elterjedését vizsgálni, még pedig:

A) az ugor gyakorítókat s egymás közt való kapcsolataikat;

B) az ugor mozzanatos képzőket s ezeknek egymás közt valamint a gyakorítókkal való kapcsolatait.¹⁾

A magyar szóképzésnek alakokban, színekben legdúsabb képét tárja elénk ez az összeállítás, és szépen feltünteti azt az alakai változatosságot és leleményességet, melyben a magyar nyelv határozottan fölülmúlja valamennyi rokonát.

A) A gyakorító képzők.

I. -l.

Magányosan nem épen fölötte számos példában mutatható ki, s a pusztá gy. *l*-vel való igeképzés ma már nem élő szóképzés; de annál több köpzőcsoportot fogunk látni, mely az *l*-vel való kombinálásból magyarázódik meg.

1. -l.

Itt csak azokat az igéket állítjuk össze, melyekben a gy. *l* előtt vagy meg sem maradt az alapszó végmagánhangzója, vagy pedig zárt alakban jelenkezik (*o, é, ö*); mert az <*al el* végűeket — mint valószínűleg <*ál el* végűekből rövidülteket — a *j* képző kombinációi közt fogjuk tárgyalni.

a) Élő alapszóval:

nyölt már Illosv. Tdi 6. vszak | *föl* |

kérel: *kérljed* Kat. leg., *kêrel*Ny. V: 373 | *bezárlott ablaki* Gy. MV. I: 165; *eljöve ajtó-bezárolva* Zvon. post. I: 701;

csezel = *csezs* | *döföl* MNy. VI: 322 | *dugol o.* 321 | *érel* bánt PG. | *hatol* | *lesel* Debr. leg. | *lobol* lobog | *ménél* SzD. MVir. 305 | *mérel* Ny. VIII: 336 | *vájol* l. Kr. | *kéz-vonoló v. kézvono* MNy. VI:

¹⁾ Leggyakrabban előforduló rövidítések: Ny. = *Magyar Nyelvőr*, MNy. = *Magyar Nyelvészet*. NyK. = *Nyelvtud. Közlemények*. Erd. = *Erdélyi, Népdalok és Mondák*. K. = *Kriza, Vadrozsák*. Kr. = *Kresznerics szótára*. Mt = *Molnár Albert Kresznericsnél*. T. = *Tájszótár*. B. v. Bud. = *Budenz Magyar-Ugor szótára*. Bc. = *Bécsi codex*. M. = *Müncheni codex*. F. = *Faludi*. A. = *Arany Költeményei* (csal. kiad. 3. köt.) Vör. = *Vörösmarty Munkái* (csal. kiad. 6. köt.).

335 | *tömöl, tömlévény* SI. | *zúzol* MNy. VI. 355, Ny. II. 375 || számadolások A Arist. I: 58.

sujtol | *csörgölő uoma* MNy. II: 410.

ajangol K. | *barangol* (= *bolyongol, I. Ny. VIII: 252; v. ö. *barang* Vör. I: 229, *borong* Kemény tanulm. II. 343) | *düllöngöl dölingél* K. | *marczongol, marczangol* | *tojongol* *tolongol Ny. II: 277 | *keringel* Jók. Erd. ar. 208.

vesztégél (v. ö. *veszteg* Corp. gramm. 252, M., MA., *vesztegettem* te anyádat B. 185) | *libegél* Kelemen Borb. Kr.-nél | *hazuttol* (ebből: **hazutt, azaz kazud-t* hazudtat, míveltető), *hazutol* Pz. Ötl. 59 | *lélégzél, lélekezél* Gyul. v. sz.; Belény. kar. én.

denominatív igékből (-ll = *denom. l + gy. l?*): *békéll* A. II: 341 | *buvall* Kr. | *fényellő* SzD. | *javall* | *kedvell* | *kevesell* | *kicsinyell* | *nagyoll* | *rosszall* | *sokall* | *urall* | *ócsáll, ócsárol* *ócsárol || *nyilallik* | *feketéllik* | *kékellik* | *sárgállik* | *zöldellik* | *sárgállik* | *tarkállik* | *zöldellik* ;

továbbképzéssel, még pedig:

freq. továbbképzéssel: *bullogat* (*buv-*) Ny. | *élléget*, 'észéget' (*év-*; *öllöget* K.) | *illogat* K. | *télléget* | *vélléget* | *vülléget* Ny. | *csilleget*, 'lopogat' (**csenléget?*) MNy. II. 409 || *tuszógat* K. 27 || *lövődöz* Népk. gyűjt. I. 230 || *villong* (*vív-*; v. ö. *hajlong, ömleng*) ;

momentán továbbk. *illint* egyet iszik K. || *vellejte* veve Nádor cod. Toldy olv. 44 ;

míveltető továbbk. *kaput* be *zárlatvan* Tel. II. 8b | *szoplat* Ny. V: 228, *szoplat koplát szoptat koptat* o. 472 | *koszlat* K. (v. ö. *koszik*) | *imlet* emtet KT. || *fogyajt* fogyaszt Érd. 155 ;

visszaható továbbk. *forrlyani* (*forrlak?*) *efferveszere* Dank. | *ötlik* szemébe stb. *ütlik ütődik (v. ö. *össön* *üssön* Ny. II: 288. és *ütlődik* o. 277 | *ötlik: elötletett* *effusus est* M. 57. (*ötteni* *fundere*) || *évelődik* (pl. Szász K. Nib. 133 ; *szószerint, eszi magát*) | *tépelődik* | *rözzgölődik* Ny. V. 473 | *sürgölődik* Szász Nib. 243 (és *sürgődik*) | *forgolódik* (v. ö. *forgódik* K. 436) | «Görögország is *mozgolódni* kezd» «Kelet Népe» 3: 120 | *morgolódik* | *zugolódik* (v. ö. *zúgódás*, Telegdy préd. 112) | *tünölődik* Dank. | *ütlődik* (v. ö. *ötlik*) Ny. II. 277 | *fázlódik* | *faktatulódik* Ny. IV. 558 || *felszedelőzködik* Pap 108 | *moszdózkodik* Ny. III. 560 (*mosdolkodik*) | *vágyolkodom* SK.

β) csak szófejtés útján megtalált alapszóval:

*hül: hüt | fül: füt | sül: süt | döl, dül, dülle-d: döjt, dönt
gyúl, gyulla-d: gyújt | gyül (*jövö-l; v. ö. gyüvelés Ny. IV 558):
gyüjt | nyúl: nyujt | fül: fojt | hál (hajlék) l. Bud.;*

*hull, hallad v. halad, kullog l. Bud. | száll, szalad l. Bud. |
illik, illet, illég l. Bud. | illog MNy. VI, 332, illat, illau, illaszt stb.
Bud. | csillog, csillag Bud. | cselleg, csellen l. Bud.*

*romlik: ront | bomlik: bont | ömlik: önt | dömlik (Dunán túl;
talán csak analogikus képzés): dönt | himlik, himlet fn., himletik
M., himlő: hint | ? tömlő || hajlik: hajt | fejlík: fejt | fojlík: fojt B.
569 || feslík: fejt (v. ö. esik: ejt; l. B. 545) || sínlik B. 409 || csiklós,
csikland B. 389; v. ö. csiklan Ny. V. 37 || ajánl: ajándék;*

*csubbol: csubbant MNy. VI. 320 | regél (regel?): rege, regél |
csiszol l. B. 393 | gyüöl l. B. | sajol l. B. 336 | tarló, sarló l. B. ||
felesél: felesget (felel) l. B. || tébolyo-dik, tébolyog, hóbolyog l. B.*

Egy-két ilyen ige mivelte tő jelentést vett föl (v. ö. fő és főz, s alább az <al és -lal képzőket): *emleni* ,emtetni' PG.; *emlő* | *megvásol* a. m. váslal Pz. | *döngöl* ,sulykol' PP, SI | *szorgalja őt* Greguss Gy. Luz. 35 | «szólok hozzá, csak ne sürgöljete!» Szász K. Nib. 206.

II. -d (-gy, -nd).

Az ugor -nd, freq. igeképzőnek rendes megfelelője a magyarban *d* (egy-két esetben helyette: *gy*); de némely szavakban úgy látszik eredeti -nd, valamint néhány más esetben is megmaradt néma hang előtt az eredeti orrhang, l. B. 264.

2. -d.

Csak azt a -d-t tárgyaljuk itt, melyet *o é ö* vagy mássalhangzó előz meg; mert az <ad ed végzetet <ád éd-ből rövidültnek tartjuk, l. alább V. alatt.

a) Még élő alapszóval:

bököd Ny. II: 519, *bikéd-bököd* III: 452 | *csipéd* Ny. V: 239, MNy VI: 320, Kálmány koszor. 213 | *döföd* | *fosondi* T. | *játszodik* v. játszik, *látszodni* v. látszani, *tetszedni* v. tetszeni szék. MNy. VI: 222 | *kapod*, *kípéd-kapod* Ny. III: 454 | *lepéd-*: *lepedő* | *lököd* | *nyo-*

mod conculcat M, III. Toldi 60. vsz. | *pököd* | *rakod* | *zökönnyi* Ny. II: 45, mellette *zök* II: 176. és *zökken*;

esd = *esdi* a légy a barmot, azaz megesi, megszállja | *esd* *ese-dez*; v.ö. «szent városba megyen be, szent atyjához *esik*» Sylv. RKT. II: 138 és ott I. | *fend* CzF. I: 1168 | *süldő* = verőmalacz, azaz süllő, sütni való | *told* | *irda-tlan*: v. ö. *irdal* | *kérd*;

ugord- Bal. B. 174, Ny. V: 411. stb., és *ugrodgyon* III. Toldi 47. vsz. | *övezdve* Nyelveml. II: 14 || *elenyészédett* SzD. MVir. 24 | *tenyészédik* SzD. || *ágazodik* SzD. MVir. 15 | *íjezédik*: sötétedik, esteledik MNy. VI: 332, talán a. m. *éjezédik* || *állapodik*: állapik | *ülepédik*: ülepszik | *gyarapodik*: gyarapszik, gyarapít, v. ö. *gyoropik* Érd. | *telepédik*: v. ö. *telepít*.

kendik, *kendő*, *megkendétt* Ny. II: 280 | (*mosdik* talán *mosó-dik*-ből rövidült el, v. ö. *megmosódott* Haller I: 12, *megmossod*-Weszp. 46) | *verdik* Gyöngyösiből Kr., SI. SzD., Ny. IV: 167, *verdő* szárnyon Arany, Szentiv. 192. 210., *verd-ödés* Balásfi, Faludi u. e. 9 || nyilván <*ódik* *ödik*-féléből vannak rövidülve: *csavaro-dik*, *facsarodik*, *kavarodik*, *keveredik*, *takarodik*, *tekeredik*, *vakarodik*, *zavarodik*; *heveredik*, *hentéredik* | s a denom. *vénhéd*-, *hamvahod*-, *erősöd*- félék (v. ö. Bud. NyKözl. X: 61).

tünde, *tündér*, v. ö. VI. alatt *tündörög* | *sajlottat*, azaz *sajlod*-tat T.: *sajlom* l. B. 336 || *fordúl* *fordít*, *mozdúl* *mozdít*, *zúdúl* *zúdít* stb. stb., *fájdúl* *fájdít*; *zajdúl*, *zajdít*, *jajdúl*, *jajdít* ||

szédi-védi *szédétt-védétt* e h. *szédi-veszi* *szédétt-vett*; a második rész úgy látszik csak az elsőnek analogiájára alakult így || *hazud*- | *alud*- | *feküd*- | *haragud*- | *esküd*- | *alkud*- | *vajud*- (és *vajusz*-) || *nyugod*-.

β) már nem élő alapszóval: *áld* v. ö. B. szóegy. *esd* B. (v. ö. *esedéz*) | *fold*: *falt*, *foldoz* (talán *foltoz* helyett *toldoz* analogiájára s így hamis analogia folytán *fold* is *told* mellett, mint *szédi-védi*) | *füröd*-, *föröd*-, *fürd*- B. 562; ehhez a tőhöz tartozhatik *ferde* is ‚verdrecht, sich wendend‘; alakjára nézve olyan, mint *tünde* v. *lenge*, *pörge*, *kajla* stb. Ny. V: 146 | *hord* B. 140 | *kezd* B. 16 | *küld* B. 77 | *küzd* B. 79 | *mond* B. szóegy. 627 | *old*: *olvad* (itt a -va reflexiv elem lehet, tehát *olvad* mintegy *olód*-ik; v. ö. *nyomvad* = *nyomód*-ik | *fédd* = *fégy-d* (CzF)? v. ö. *fegyelém* | *üld*, *üldetv* HB., *üldöz*: v. ö. *üz*, *ülz? | *sindik* l. B. 409 || *tapod*, *tipod*: *tapos*,

tipor, l. B. | *tévelyéd-, tébolyod-* B. | *mosolyod* ? || *csödül, csödelék* B.
sejdit : sejt B. 346.

A *-d* szerepel még e kombinált névképzőben : *-dék (szándék,*
 l. Ny. V : 100., 149).

3. *-gy.*

Csak két igénél köznyelvi, s ezeknél a folyó cselekvés jelévé
 lett: *mégyén* v. *méngyén (mén-gyé-n)* és *vagyon (*val-gyo-n)*. —
 V. ö. *palócz fürgyik pirossogyik* stb. (i előtt); s alább a 4. pontban
 is *-nd* h. *-ngy* : *örvengyék*. — *Fágyini* ,falni' = **fal-gy* ?

4. *-nd.*

Néhány esetben megmaradt az eredeti *-nd* : *játszoná-* Marg.
 l. || *csuszkondik* Ny. IV : 93, 94, 142 | *kuszkorondani* ? Ny. V : 183 ||
folyondár Ny. III : 543 | *csapondár* csapodár, Sámhárnál | *csufon-*
dáros Ny. V : 175.

Az *<ánd énd* és *<and end* végűeket l. alább az V. sz. a.

5. *-ld.*

A tárgyalt *-l* és *-d* képzők kapcsolata :

lövöldött Ny. V : 132, *lövöldöz* | *száguld* | ?*vágyoldás* MA.

6. *-dol.*

Ugyanaz a két képző megfordított rendben :

bukdol Párizp. | *gondol* l. B. | *kurdol* Ny. III. 523. *kurrogat* ;

a *d* h. *gy* : « a tenger vizét is addig *szürigyültük* » : *szürcsöl-*
tük, Ny. IV : 238.

III. *-sz, -z, -c; -s, -zs, cs.*

Az ugor *-sk* freq. képzőből a magyarban előbb *sj* lett, ebből
 pedig részint *ss*, részint *śś* : az előbbiből lett aztán *sz*, lágyulva *z*,
 erősbulve *c* ; az utóbbiból a mai *s*, lágyulva *zs*, erősbulve *cs*.

7. *-sz.*

vonsz, vonszon (ma *vonz*) || *metsz* : M. B. c. Nád. c.; a *met* ige
 ma is él még a *metet* (szőlömetszés, Drávamell. Ny. V : 521), *metél*

származékokban, és az imperativusban: *me-sz* | *játszik*: *ját-ék* || *úsz*-B. szóegy. | *csúsz* B. | *mász* B. | *csisza*- stb. B. 393 || *dömöszköl*, *gyömöszöl* stb. B. 240 || denom. *nősz*- (és *nász* l. B.) ||

csak a folyó cselekvésben van meg az *-sz* ezekben: *lesz* | *tész* | *vész* | *visz* | *hisz* (*hiszékény*, *hiszélet* F.) | *észik* (*észéget*) | *iszik* (*iszogat*, *Bornemisza*, *Sörnemisza*, *viznemisza*; a népetimologia az *iszákos*-t is ide számítja; *iszos* ?) || mindezekben az igető *v*-je lappang a képző előtt: *lév-sz* stb; ép így lappang egy *v*, csakhogy az ugor reflexiv *v* képző a következőkben (s némelyikben még az *sz* előtti *u* *ü* hangszíneben is látható a nyoma):

hallszik *hallo-v-sz-ik (mint *hallik* *hallrik = vog. *zol-v*), *hal-latszik* | *látszik* (az *sz*-nélküli igéből van az imper. *lássék*), *látsza-tik* | meg-*ismerszik* | *tetszik* l. B. (*tet*-ből van még *tessék*) | *sérszik* | *foganszik* | *tekerészik* Zr., Kr. | *heverészik* F., Kr. || csak a folyó cselekvésben van meg az *-sz* ezekben: *aluszik* (*aluszékony*), *aloszik*, *alszik*: *aluvó*, *alvás*, *alud*-, *altat*, *alhatik* | *feküszik*, *fekszik* | *esküszik* | *alkuszik* | *vajuszik* | *nyugoszik* || *cselekeszik*, *cselekszik*: v. ö. *cselekvék* | *veszekszik* | *dicsecszik* | *törekszik* | *igyekszik* || csak a folyó cselekvésben van meg s előtte denominatív és reflexiv képző van, illetőleg lappang a következőkben: *vén-hü-sz-ik* v. *vénhészik*: *vénhédik* | *hírhészik*: v. ö. *hírhévék* | *bűnhöszik* | *haraguszik*, *haragszik*: *haragvó* | *melegszik* | *hidegszik* | *betegszik* | *öregszik* | *vastagszik* | *elégszik* | *gazdagszik* | *könnyebszik* Kr. | *ujabban alapszik*, *keményszik* stb. | *megdühöszik* Érs. c. 833. v. ö. *megdühödik*.

8. -z.

Előtte mindig *o*, *é*, *ö* önhangzóval s ez ki is eshetik; csak a denominatív képzésnél lehet nyílt *a*, *e* is a *z* előtt.

a) Még élő alapszókból:

kéttagu többől: *födö-z* | *hugyoz*- | *kötöz* már M. 44 | *lakoz*- Abafi Tréf. népd. 66. | *kipéz-kapoz* Ny. III. 26 | *lepéző* Ny. II. 317 | *leséz* Fer. leg. Ny. I. 267; *Leséző* helynév Ny. V. 239 | *nem serezenek* meg Be. 206 (v. ö. *sérszik* fönt 7) | *érez*: *ér* ? || *öntöz*; *ötözött* Nyelvemlékt. III. 131 | *hintéz* Ny. III 356 | *kendőző* ruha Ny. II. 280; de talán csak rövidülve e h. *kendőző*, s akkor denom. | *oldoz* M. 44 | *toldoz* Kisf. társ. évl. ujf. II. 135 | *foldoz* (*foltoz*-ból?) | *áldoz* | *küldöz* | *üldöz*: v. ö. *üld* fönt 3. b) | *kérdéz* | *hordoz*;

háromtagú többől (különösen *-d*-képzős igékhez szeret já-

rúlni, és sokszor a *d*-vel együtt a kombinált *-doz* képzőben ragad az alap igéhez, l. alább):

akado-z | *árnyadoz*; *árnyad* MNy. VI. 316 | *billedéz* | *dagadoz* Ny. IV 466 | *düledéz* | *fakadoz* Ny. V. 255 | *fáradoz* | *forradoz* M. 194, 218 | *gerjedéz* | *gornyadoz* Ny. III. 141 | *göbbedéz*: *göbben* K. | *görnyedéz* | *hamvadoz* | *hasadoz* Nád. c. | *hervadoz* Ny. I. 183 | *ijedéz* | *kajladoz* Kisf. S. Bold. szer. IV. én. | *bélepedézem* T. | *olvadoz* | *pilladoz* T. | *poftadoz* F. | *repedéz* | *riadoz* Greg. Ar. ball. 42 | *roskadoz* Merényi Sajóv. népm. I. 18 | *sáppadoz* | *senyedéz* MNy. VI. 347 | *serkedéz* a bajusz Arany L. népm. | *szakadoz* | *szaladozik* Ny. IV. 422, *-tam* Abafi Tréf. népd. 30 | a tehénnyáj *elszélédezett*, Jók. Népvil. II. 7 | *szunnyadoz* | *támadoz* M. 180 | *tévedez* | *tikkadoz* Haller hárm. 55 | *váladoz* K. 398 | *vigadoz* || *büszhődöző* A. I. 23 | *förödöz*-K. 458., Ny. IV. 371 | *örvendéz* | *löveldéz* | *okádoz* Pázm. Öt. lev. 181 | *kialudoztak* a gyertyák, Kárm. F. XXVIII | *alkudozik* | *eskü-dözik* | *hazudozik* Ny. V. 140 | *nyegődöz*-K. *nyég* a., Brassai | *vágyó-dozik* SzD. | *huzódozik* Ny. VI. 163 | *rugódozik* | *sínlődözés* Ny. VI. 162 | *fogódzik* | *tekerődzik* | *dörgölődzik* stb. | *hallgató(d)zik* | *tapogató(d)zik* stb.

mulatoz- Erd. Népd. II. 48 | *siratozza magát* K. 9, 84. Ny. IV. 120 | *ásítóz* | *áhitóz* | *sápitóz* | *nyerítéz* | *sóhajtoz* | *óhajtoz* | *kiáltoz* | *rikoltoz* | *sikoltoz* | *üvöltöz* | *süvöltöz*;

dölgöngöz, *dölingéz*, *dülingézik* | *fellengéz* Kisf. S. Kes. szer. 137. dal | *gyülegéz* A. I. 142 | *pattogzik*;

puszta -z előfordul reflexiv jelentéssel is, ilyenkor azonban rövidülést kell fölvennünk: *költözik* e h. *költözök, *rejtézik*, *röjtözik* e h. *rejtözök, a mint van is még *változik* mellett *váltözök*, Ny. I: 333, *tartozik* mellett *tartözök* (úgy mint *mérközök*: *mérközök*, *birkozok*: *birközök*, *zárkozok*: *zárközök*, *törülközök*: *törülködözök* Ny. V. 275); a reflexiv módosulás az *ó*, *ö* önhangzóban rejlik Ide tartoznak még az említettekén kívül: *csapzik* Ny. III. 190, A. I. 436 | *kérezkedik* (v. ö. *kéredzik*: *kérözök*) | *öltözik* | nyalánkságokkal *töltöznek* Lethenyi, Plut. 25 | *födöznek* ,takaródzanak‘ Zrinyi I. 78, *fedzem* tegor Sim. | *elhordozik* PG. | *fütözni*-sütökézni, Merényi Er. népm. I. 110; *fütöztet* PG. | *hütözök* Kisf. S. Bold. szer. V. én. || *hüvítettézik* Simai | *verítettézik*, *verejtézik* u. o. | *borítkozok* MNy. VI. 318 | *visszaóhajtozik* ,visszaóhajtja magát‘ Abonyi, A mi nót. II.

146 | *fogontozik* Ny. IV 183 | *hárintozik*: hárintkozik, félre kapcsolja magát K.

b) Már nem élő alapszókból:

gyömöz T. B. 240 | *húz* B. | *nyúz* B. 456 | *üz* **ülz?* v. ö. *üld*, *üldöz* | *néz* B. | *kez-d* B.;

denominatív alap igéből (l. B. NyK. X., és Ny. II: 392): *örí-z*, *öröz* | *helyhé-z*, *helyéz* | *sároz*, *foltoz* stb.

9. -s.

Futos PG., Illosvai, Ny. V: 380, *megfutos* T. | *folyos*: arany *folyosó folyosott* utána, Merényi; *folyosó cursor* (*folyó cursor* Ny. II. 316); *folosó rheuma* T. | *rakos* (-ás, -gat) MNY. VI: 347 | *ugros* SI. | *köpös* | *szökös* (szökesve Kisf. K.) | *kapsi rapina* és *rapax*, l. Kr. | *mérsék* Ny. IV: 549 (mírsékél III: 281);

keres B. | *répés*, *röpös* | *tapos*: *tapod* B. | *nyes* B. | *olvas* B. Szóegy.;

felesgél Ny. II: 183, *felesget* MNY. VI: 325, *felesél*: *felel* B. || *viaskodik* | *dugoskodik* Ny V: 270 || *tepség* Ny. IV 121;

lefeküssnek Ny. V: 316 sajtóhibának látszik.

10. -cs.

megkapacskodik Ny. IV. 426 || *csücsül* B. 402;

lépcső | *hágcsó* (*hágsó: v. ö. *háskó*) | *emelcsős kapu* MA., *hid* PP. || *kiváncsi*.

11. -szol.

Élő alapszóktól: *vonszol* (v. ö. *vonsz*) SI. | *hajszol* *hajt-szol | *boncol* *bont-szol* | *dencöl* (döntszöl) I. 232;

elavúlt alapszóktól: *hurczol*, *hurtszol* MA. (l. B.) | *onszol*, *unszol*, l. B. szóegy. | *cso moszol*, *gyömöszöl* B. 230. l. | *doroszol* B. 257. l. | *nyiszol* B. 428. l.

12. -czol.

lépczel ,procedit' (*lépcze* ,gradus') F. | *vonzol* K. 411 | *kenficzül* Ny. II. 44 *kenfenczöl (v. ö. *kencsel-fencsel*) || *tikáczu* (azaz *tikáczol*) *tikáczol Ny. II. 373: v. ö. *tikácsol* és *tikáncsol* | *kukorczu* u. o. | *toporczol* (*tapor*, *tipor*).

13. -sol.

roncsol = *ront-sol* | *kuksol*, *gugsol*, a. m. *gugg-sol*, a *gugg* igétől | *versél*, *versengel* SzD. Ny. IV. 167: talán a *ver* igétől s így a. m. *verekedik*, *küzd* | *tapsol* || *habsol* T.

14. -zol.

horzsol: v. ö. *horol* Ny. I. 279 | *dörzsol*: v. ö. *dörgöl*, l. B. | *pörzsol*: v. ö. *pörköl*, *pörgöl* | *morzsol*, l. B. szóegy. | *lebzsel*: v. ö. *lebeleg* | *hebzsel*: v. ö. *hebeg*, *hebetel*;

hamis analogia szülte denominatív képzések: *körömzsol*, *körmöl* | «*fölhamzsolta* a levest» Pap 102: v. ö. *habsol*.

15. -csol.

szürcsol | *kencsel-fencsel*, *ken-fen* Hegyalja, MNySz. | *egercsel* T: *eger* Ny. II. 376 | *toporcsol*, *topocsol* (v. ö. *tipor* és *topp-ni* Ny. I: 332) | *szopacsol* MNy. VI. 350 | *lopacsol* | *dugacsol* | *villáncsol* K. 408 *villáncsol: v. ö. *villámodik* II 358, *villámlik*;

kopácsol *kopál-csol, *kopog* | *kodácsol*, mellette *kodág* | stb. l. alább *-ácsol* és *-dácsol*;

ugráncsol MNy. VI. 353 *ugráncsol (az *l:n* hangváltozásra nézve v. ö. *fencsér* félesér Ny. III. 525, VI. 88, *mihent* *mihelyt* Pázm. Öt l. 53, 113, Ny. IV. 322, *kisánkodik* *kisáلكodik* Ny. IV. 235, 319) | *kérincsel*, *kéreget* K. *kérélcsel | *szökdéncsel* Ny. II. 277, *szökdéncsel* K. 128 *szökdél-csel (l. 29. sz.) | *döngécsel* *döngél-csel | *körmé-cselő* ellenvetés, Balásfi, Ny. III. 357 (*körmél-csel*?).

16. -doz.

fogdoz | *csapdoz* | *kapdoz* (és *kapadoz*) | *röpdöz* | *tépdéz* Szász műford. I: 256 | *késdez* Vör. II. 397 | *mardoz* F. | *nyeldez* Kisf. S. | *vondoz* K. 397, *Nyelvemlt.* II. 22 | *tüzdöz* VII. 475;

bomladozik | *csukladoz* Ny. I. 126 | *fejledéz* | *fesledéz* Abonyi, A mi nót. III. 105 | *csörgedéz* | *lengedözik* K. 64 | *csüggededez*: «*anya emlején csüggededőt*» (csüngöt) Mélotai, Ny. VI, 315 | *zúgadoznak* a nagy ágyúk, Kálmány koszor. 148 | *hulladoz* A. I. 28;

égődöz ardet M. c. 167, Ny. IV. 510 | *fegyedez* Ny. V. 256 | *hüledéz* | *kapadoz* T. | *nyiladoz* Ny. I. 183 | *lödöz* | *esedézik* Szendr. névt.;

öklöldöz *Nyelvemlt.* II. 21, *ökleldez* Balásfi, *öklöldöz* Pesti G.

mes. | *lövődöz*, azaz *lövöldöz* Népk. gy. I 230 | *nyuládoz* T. *nyuláldoz | *serkendez* Toldy F. Virág poét. munk. VII ;

kéredzik, *kére-déz-ik | *léledzik* Ny. II. 120, *leledzik* ,findet sich, ist zu finden‘ pl. Bp. Szemle III, 171 ; *leletezik* M. c. *leledézik ? | *evédző* ? Ny. III. 238 ;

denominatív igéktől: *övedöznek* cinguntur; *övedzétök* és *evegyzzétök* cingetis Tih. c. Ny. IV, 553 | *sarjadzik* (v. ö. *sarjad*), *leveledzik*, *bimbódzik*, *borjadzik*, *fiadzik*, *megbabádozott* Ny. III. 470, *megbogárodzott* u. o. 224, és *vírhedzik* még a megörzött *-he-* denom. képzővel. L. ezekről Budenz magyarázatát NyKözl. X. 66. Lehet (különösen *sarjad* és *sarjadoz* szól mellette), hogy itt először a *-d* járult a denom. igéhez, s csak később a *-z* képző.

17. -dos.

A *-dos* képző sokszor kéttagú tövek után áll: *bomla-doz*, *hüle-déz*, *ökkel-déz* ; ellenben a *-dos* képző csak egytagú tövekhez járul, s e szabály alól tudtomra csak e két szó tesz kivételt: *harabdos* (*harap-dos*) Ny. VI : 90. és «fájdalom *nyilaldosott* egész testében» Belényesi, Bp. Sz. VI. 404. — Erős *ss* van ebben: *fogdossot* Lev. tár I. 316.

pökös (*pögös* Nyelvemlt. III. 5, II. 25) | *bökös* A. Arist. 269 | *lökös* | *szökös* | *gyakdos* M. c. 211, Czech. c. | *bukdosik* MA. | *fogdossot* Lev. tár I. 316 | *rugdos* | *sugdos* Abonyi, A mi nót. II. 184 | *dugdos* | *rágdos* | *hágdos* K. 430, *hagdos* (Esztergomban) | *vagdos* Pap 101 | *köpdös* | *röpdös* | *kapdos* | *csapdos* | *csipdés* | *lopdos* Kaz. levelez. Berzsenyivel 26, A. Arist. 270 | *tépdés* Jók. hétk. *harabdos* Ny. VI. 90 | *döfdös* MNy. VI. 322 | *esdés* ,eseget‘ NyKözl. III. 10 | *bujdosik* | *mardos* | *tördös* Réclus ford. el. | *verdés* | *érdés* MA. | *faldos* Népk. gy. I 482, *-ás* Mélotai, Ny. VI. 359 | *nyeldés* Sajóv. népm. I. 23 | *szeldés* Bp. Szemle III : 160 | *szálldos* Szász ford. I: 149 | *öldös* | *nyomdos* A. Arist. 23 ;

látszólag denominatív: *csökdos* (i. Ny. VI. 194).

IV. -g (-ng).

Az ugor *-ng*, freq. igeképzőnek szabályszerű megfelelője a magyar *-g* ; de sok esetben megmaradt az eredeti *-ng*, éppen úgy,

mint *-d* mellett találtuk az eredetibb *-nd-*t is (l. fönt II.). Sokszor úgy van, hogy egyazon szó még *-ng-*vel is, *-g-*vel is megvan, s ez is bizonyítja a kettőnek azonosságát; így:

<i>dölong</i> (<i>-öz, -özik, dölingéz, dö-</i>	<i>döllög</i> K., MNy. VI. 322, <i>düllög</i>
<i>lingél, düllöngöl</i>):	Ny. VI. 134;
<i>hajlong</i> SzD., SL., Erd. II. 36:	<i>hajlag</i> F., SL., SzD.;
<i>tátong</i> :	<i>tátog</i> Ny. III. 53;
<i>ríjjongva</i> sirályként A. II. 307:	<i>riogat</i> MA., P.;
<i>hullong</i> SzD.:	<i>hullog</i> SL.;
<i>lappang</i> MA.:	<i>lappag</i> DL., MA.;
<i>piheng</i> SK.:	<i>pihog</i> C.;
<i>zsibong</i> SI.:	<i>zsibog</i> MA.;
<i>bolyong</i> MA.:	<i>bolyog, bolyg</i> MA.;
<i>buzong</i> SzD.:	<i>buzog, buzg</i> MA.;
<i>pillang</i> SI.:	<i>pillag, pillog</i> MA.;
<i>lézzeng</i> Beniczki (Kr.), T.:	<i>lézzeg</i> MA., T.;
<i>kereng(-et)</i> :	<i>kerge, kerget</i> ;
<i>szorong</i> :	<i>szorog</i> ;
<i>feszeng</i> :	<i>feszeget</i> ;
<i>virrong</i> (= <i>villong</i>) SI.:	<i>virrog</i> SI.;
<i>cselleng, czelleng</i> :	<i>cselleg</i> ;
<i>szélingéz, szilingéz, czilingéz</i> K.,	<i>szélleg</i> F. Ny. I. 126;
MNy. VI. 321:	
<i>sullong</i> Ny. II. 276:	<i>sullog</i> ;
<i>vekeng</i> Ny. II. 327:	<i>vekeg</i> SzD. MVir.;
<i>ítong-fítong</i> :	<i>ítog-fítog</i> stb.

18. -g.

Élő alapszók ből nines nagyon sok:

vonyogó, vonyigó T., Ny. II. 561 (*vanyogó* VI. 323), *vonag* MA., *vonagni, vonaglani* T. | *lábbog* fluitat (*lább* id. MA., P.) | *tátog* Ny. III. 53, A. Arist. 294 | *nyillog* MNy. VI. 343 | *süllög* Belényesi karács. én. 76 | *döllög, düllög* l. fönn | *hajlag* l. f. | *lökkög* T., *lökkög* Kr. | *szédélég, szédölög*; *szédülög* Tin. | *csótolog* = *csótól* | *büklög, bukkadoz'* (*büklet, bukkadoztat'*) MNy. VI. 318 | *vergődik*;

gözölög | *párolog* | *füstölög* | *búsolog* PG. | *édélég* SI. | *fényélég* Ball. | *tisztélég* | *dőzsölgő* Kaz. Sallust. 169 | *kéjelég* | *kételég* Ny. III. 500 | *lassalog* Ny. II. | *ümmölyög* *ümm-ölög NyK. III. 14 | *zsimbelég*

T., Ny. III. 177 || *gomolyog* | *nyavalyog* M. | *keserég* | *fanyalog* (*fonalg* M.), *fanyarog* v. ö. *fanyar* | *kancsalog* | *bandsalog* | *sandalog* | *agyarg*(at) Kr. | *közéleg* | *pelypég*, *selpég* MA. | *lassogj* Ny. VI. 333 ; *csavarog* | *facсарog* Ny. II. 118 | *kavarog* | *keverég* | *tekerég* T., Ny. II. 86, IV. 176 | *csikorog* (v. ö. «fogamat *csikorom*» Kaz. s Berzs. lev. 121, *csikor* torquet SzD., *csikar*) || «vége hossza nincs *vetélgő* hegyke dicsnek» A. I. 388 | *ólálg* Szász K. Göthe. költ. II. 9 | *kóvályog* a *kólál* igéből.

Sokkal több van elavult alapszóktól s mellettük rendszeren -n végű momentán vagy -dül végű inchoativ ige is van ugyanazon alapszótól:

dörög: v. ö. *dörren*, *dördül* | *débég* K. | *forog*, *förög* RKT. II., *förgeteg*, *fürge* | *hibog*: *hibban*, *hibbad* T. | *lebeg*, *leveg* (még Kisf. S. kes. szer. XIX. én.) | *lefég* | *morog* | *mozog* | *poszog* | *potyog* | *récseg* | *ropog* | *rostagott*, *rostant* Ny. II. 467 | *sajog* B. 336 | *sergő* Ny. IV. 560: v. ö. *sírül*, l. B. | *szorog* B. 308. 1. | *zobog* Ny. III. 375, *zubog*, *zöbög* Ny. IV. 522, *zupog* | *zörög* || *csattog* | *pattog* | *vattog* Ny. III. 177 | *csillog* | *villog* (*villag* Bal. B. 204) | *virrog*, *virran* MNY. VI. 355, SI. | *héppég*, *héppen* K. | *libbég*, *libben*, *libbent* T. | *leffég* T. | *csellég* B. 404 | *pillog*, *pillag* MA., B. 464 | *dohog* NYK. II. 375 | *matyog* u. o. 378 || *bezzég* *berzég Ny. IV. 555 | *permeg* MNY. VI. 345: *permedéz*, *permetéz* | *hortyog* | *kortyog* (a bor) Erd. II. 121: v. ö. «egy pohár bort *fölkortyantunk*» u. o. 229 | *koltog*, *kótog* Ny. VII. 476; v. ö. *koltantani* || *botog* ‚dologtalan jár‘ K: *botlik* | *katag* ‚keresgél‘ Ny. III, 183: v. ö. *katat*, *kutat* | *farag* v. ö. *faradék* Ny. VI. 359, *faricskál*; innen *forgács* || *bög*: v. ö. *bődül* | *bég*, -et | *zúg*: *zúdul* || *cséng*, *csénég*, *csönög*: *csönöget*, *csöndül*, *csöndít* | *péng* | *réng* | *zéng* | *zsong* | *dong* || *ihog-vihog* (*ihag-vihag* RKT. II: 154) stb.

19 -ng.

Élő alapszóktól: *állong* SzD. | *szálong*, azaz *szállong* SI. | *hullong* SzD. | *hajlong* SzD. SI. | *ömleng* | *csapong* SzD., SI., PP. | *tolong* | *tátong* | *forong* || *szállingózik* T. | *féringezik*, *tolakodik* helyért‘ K. || *gyülsengez* A. I. 142 | *gyülsöng*, *gyülsongás*, *folysong* Kaz. (Ny. III. 452).

Nem élő alapszóktól: *borong* | *meréng* | *keréng* | *szorong* | *villong*, *villang*, *virrong* | *pirong* (-ás M) | *fetrenge*, *fertenge*; *vertenge* Nd. c. | *piheng* | *csellenge*, *czellenge* | *töpreng* | *lézeng* | *lappang* |

zsibong | *kacsong* | *bolyong* | *buzong* | *lipong*, *libeg*, *leng'* T. | *visong* Ny. II. 475 | *terjeng* Ny. IV. 227 || *látszólag* névszóttöktől: *búsong* | *szájong* | *dühöng* | *örjöng?* | *rajong?* | *ujjong*: v. ö. *ujjant* | *ajang* K.: *aj!* K. | *fölleng* (**föl-leng?*) | *elszálingól*, *kenderszálakat szétzilál'* K. (így SI. szerint *szálong* is, l. fönn *szállong*).

Nem az eredeti *-ng*, hanem *mom. -n*-képzős igéhez járult *g* van ebben: *verséng*, *versöngöl*, *versel'* Ny. 371 (*vers-* ige Ny. V. 176): v. ö. *vörsönyög* Ny. IV. 123 | *eseng*: v. ö. *esennen*, *esen-kedik*.

20. *-log* (*-lyog*).

Élő alapszókkal: *huzolog* MNy. VI. 331; *vonyalgok*, *vonyalgodom* SK.; *késelgeni* Kaz. Sallust. 170.

Nem élő alapszókkal: *feszelég* | *szédelég* (*szédélyg* Kisz. S.) | *ámolyog*: v. ö. *amúl*, *ámmog* K. | *tévelyég* MA., *teuelges* M., l. B. | *tébolyog* | *lebelég*, *nebelég*: v. ö. *lebzsél* | *támalog*, *támalog* l. B. | *kótolog* l. B. | *szepeleg* T.

Kétes alapszókkal: *enyelég* | *andalog* | *ögyelég* | *sompolyog*.

21. *-dog*.

bujdog P. (Kr.) | *jődög* itat, *ventat* MA. | *haldog* és *haldogol* *haldokol* (Abauj) Ny. III. 523.

V. ö. *-dogál*, *-dogal*, és *-dok*.

22. *-czog*.

kunczog Abafi tréf. népd. 103, *kunyorál'*.

23. *-czong*.

marczong, *marczongat*, *marczangol*, *marczigál* K.; *elmarczin-gúni* Ny. III. 86.

24. *-csong*.

ácsong (*állcsong) Ny. ,*ácsorog'*.

25. *-gol*.

Élő alapszóktól: *vonaglik* | *büzlegel* Ny. VI. 561 | *né-zéglém*, *palócz*, Ny. VI. 466, 518. (v. ö. 40) | *rongol* ron(t)gál, *csángó*, Ny. IX.

Nem élő alapszóktól: *dörgöl*: v. ö. *dörzsöl* | *pörgöl*,

pérgél: v. ö. *pörköl*, *pörzsöl* | *szorgol* l. B. | *szunyogol* Ny. IV. 379: v. ö. *szunnyad*, *szunyák* stb. | *szágold-* | *döngöl* **döm-göl?* v. ö. *dömcs-köl*, *gyömösöl* stb.

Látszólag névtőtől (l. Ny. VI.: 193): *házagol* T. | *bizonygol* K.

26. -ngol.

kérengel T. (untat' szó a.) | *tojongol* Ny. II: 277 («sajátságos a kapniki nyelvjárásban az -ngol igekepzés, mint *botrángol*, *mulángol*, *lézengel*» u. o. 278) ||

csatangol B. 406 | *pacsangol* T: v. ö. *pocsározt*.

V. -j.

A -j képző magában nincs meg, csak más freq. és mom. képzők társaságában, még pedig nem többé -j alakjában, hanem az előtte volt magánhangzóval egy hosszú magánhangzóvá olvadva; néha már az által is elárúlja ottvoltát, hogy az eléje került mély hanggal a magas é hanggá olvad (mint *ganaj*: *gané*; l. <él, <ész).

27. <ál él.

Magashangú alakkal e mélyhangú szókban: *alél*, v. ö. *al-szik*; *álmélkodik*, v. ö. *á(l)mít*; s talán ebben: *sápékkodik*, **sápélkodik?* — Ellenben mélyhangú alakkal magashangú alapszó után ebben: *tipál* (e h. *tépál*) TGy. 1839: XII: 56, v. ö. *tépáz* és l. az <ász ész képzőt.

Élő alapszóktól: *buvál* PG., *bvalonk* Wp. 143 | *csórál* csavar | *dobál* | *dugál* | *fonyál* Ny. V: 62 | *fözélék* III: 427 | *hálál* hál V: 62, *hálál* (Sárköz) VUjs. X: 146 | *meghálál* Jord. c. 23, 176 | *ivál*- ebben: *el-íagottunk* IV: 39 | *járál* T., Ny. III. 523 | *jövél* MA. | *lakál* Pap 97, *likálgat* Ny. IV: 329 | *ménél* T. | *metél* | *nézél* C., Népk. gy. I: 159 | *rugál* T. | *szokál* T., Ny. V. 62 | *szökéllettem* Kárm. F. XXIV. | *vetél* T. | *vetél*, -*kedik*;

ugrál | *emlél* Monoszl. (v. ö. *emleni* PG, „szoptatni“) | *bóklál*: «hanyagul terpeszkedett ülésén [a kocsis], nem is ügyelve bókláló gebéire» Ellenőr IX: 299. est. | *sajnál* e h. *sajl-ál a *sajla-ni* igétől, l. B.

állongál Szász K. Nib. 328., Szollosub Elők. v.l. 3 | *kerengél* B. Orczy L. Bess. Gynek | *tekéntél* MA. | *bogyol-ál* SzD. | *mormol-ál* v. *mormojál* | *hagyigálál* T. || különösen a palóczoknál dívnek ezek a hosszabbak (s az <ál él-féle képzés egyáltalán): így pl. *ugrálá(l)-tám, fürödétem, kápálátám, kászálátám* || *hagyapál* köpköd Érd. 98, 378, -ás Vitk. c. 19 b. | *harapál*: az ökör az fivet mind gyekerestül fel harapalya J. 164;

denominatív igéktől: *gyomlál* | *szemlél*, v. ö. *kiszemel*, és *személ*, becsul' Pap 141 | *vaklál* Ny. II: 136 || *örizél* custodit MA.

Nem élő alapszóktól: *kószál* l. B., v. ö. *kúsz* | *kutál* eloson, félve fut Ny. VII: 139, v. ö. *kuttog* | *sijál* l. B. | *czibál* | *czipál* l. B. | *riszál*, v. ö. *risszant* | *keczél* Ny. I: 424, v. ö. *keczereg*, *keczmerég* | *kurjál* ebben: né *kurgyáj* Ny. III: 230, v. ö. *kurjant* || *koringál* V: 30 | *szalangál* MNy. IV: 329 || *kelebolál* Ny II: 310, *kelél-bólál, l. Ny. VIII: 51.

Kétes alapszóktól: *ítél*, v. ö. Ny. IX: 153 | *utál* | *kínál* | *ólál* RKT. II. és *ólálkodik* | *csóvál* | *szilál*, *zilál* | *gegyél*, *gegyel*, *gedél*.

Továbbképzéssel: *köhécsél*, *döngécsél*, *ugráncsol*, *kérincsel* (*köhél-csel, *ugrál-csol* stb., l. az <ácsol és csol képzőket) | *siránkozik* *sirál-kozik; *botránkozik* *botl-ál-kozik (v. ö. *botorkál* e. h. *botol-kál*) | «összel a tarlón a hosszú pókhálók mindenféle *nyulánkozna*» Thewr. Vel. Szapp. 86, e h. *nyulál-kozik | *nyuládoz* e h. *nyulál-doz T., Ny. V: 31.

28. <al el.

Az előbbi <él képző régebben valószínűleg nyílt é-vel hangzott, mint a palóczoknál most is *fürödétem* stb.; csakugyan azt találjuk a VDisp.-ban: *vetétködni*, l. Ny. I: 32. Úgy látszik, csak amaz <ál (palócz *ál*) *él* rövidült alakja az elég sok példában megmaradt <al el gy. végzet, melyet éppen nyílt magánhangzója különböztet meg az egyszerű -l-lel képzett igéktől. Codexeinkben találunk is még egyes ilyen hosszú-hangzós alakokat: *feleel* Sánd. c. 28, 32, *visél* Peer 176, *kegyélmés* o. 202; v. ö. még *nézél* és *nézelődik*, *tekéntél* és *tekintel* stb.

a) Élő alapszóval:

hálal MNy. V: 127 | *lehel* (v. ö. *lehég*, *lehni* PG.) | *gyötrel* Ny. II: 183 | *jövel!* talán *jövelj (l. Az ugor módalakok NyK. XIII); v. ö. *fönt jövel* | *nyakba ütél-ék* Döbr. c. | *toldal* CzF.

aggasztal-tatja Gyöngy. II: 14, aggasztal-ódik Ny. VI: 179 | akasztal Kr. | engesztel (engesztet Ny. V: 81) | fagyasztal SI, SzD. | fogasztal SzD. | híresztel | magasztal és magaszt | marasztal | nyugasztal, nyugasztal | ragasztal Ny. IV: 71 | tapasztal | vigasztal || ingesztel ingerel Ny. IV: 43 || éresztel Ny. I: 231 || tekíntel Melotai, MA., PP., tekintel F., v. ö. tekintél;

denominatív igéktől (-lal lel = denom. -l + gy. <al el; a denom. alapige részben már nem is használatos): büzlel büzöl | derlel, fagyfal, merevit' SzD.; dérlelő hidegség fagyfalta szívemet Gyöngy. Ch. 63 | döglel K., az ő szavok megdögleli az embert Pz. Öt l. 271, 272: döglelet, -és | észlel ujabbkeltű szó, v. ö. eszel | hírellel Ny. III: 470, v. ö. hírleni | izlel izleni vmit | kémllel kémel | közlel közöl, communicat F. | az egyházi köntös v. a kánokok nyakláló hajtókái F. 63, v. ö. nyakal | kiszéglel SzD., Ny. III: 539, v. ö. szegel | színlel, v. ö. színél | szólal inch., v. ö. szól | taglal, v. ö. tagol;

-z-képzős denom. igétől: jegyzelékek Kárm. F. LXIII, jegyzelget (jegyzelget?) MNy. VI: 339 | képzél;

továbbképzéssel: érzelékek érzelmek Kárm.F. XLIX | <alom elem (l. Bud. 314. l., Ny. III: 398): érzelem, hatalom stb.

<alék elék (l. Ny. V: 100, 149): toldalék, rántalék, töltelék stb.

nyulal-doiz MNy. VI: 343, v. ö. nyulá(l)doiz | szökeldező saltator MA. (*szökell-dez?)

élettelEhr. cod. Ny. V: 27.

biralkodik | csalalkozik J. | dicselkedik SI, a dics igétől | huzalkodik | leselkedik | szivalkodik NyK. III: 313 | megunalkodik Ny. I: 126 | vágyalkodás MA. || szállankozik (s ebből aztán szállinkozik) MA.. Pz., Zr.; *szállal-kozik, v. ö. fönt siránkokozik *sirál-kozik | szürenkedik SK., szürenkezik Ny. IV: 560; *szürel-;

nézlődik, v. ö. fönt nézél | késelődik | évelődik (szó sz. ,eszi magát') p. SzászK, Nib. 133 | elveszelődik (Nép) | tépelődik | kigyókból áll haja s kötélöznek fején Zr. I: 29 || felszedelőzködik Pap 108.

b) önállóan már nem élő alapszóval: felel, v. ö. felesél || tilal már maga is elavúlt s csak a tilalom-ban van meg; de v. ö. «A magistratus keményen tilalja a királyra, hogy a vár alatt levő gáton felyül senki is ne merészeljen halászozni. Ezen kívül ujon-

nan *tilalmazza* Tarca vizét.» Nagy-Sáros városa 1667-i szabályzataiból «Hazánk s a Külföld» 811. l. | *cipel* I. Bud. | *elkudá(l)t* Ny. II: 473, v. ö. kódorog, koldús ;

tévelyég, tévelyedik, v. ö. *téved* | *fanyalog* stb. l. az *-lg* képzőt ? *hidál*: v. ö. *hidor* | *legel*.

Az *<al el* képzőjü igék közül is — mint az *-l s a -lal* képzősek közül — némelyek *m í v e l t e t ő* jelentést vettek föl: *aszal* | *érel* maturat SI. | *forral* | *növel, nevel* | *terel* | *termel*.

29. *-lál lél*.

csaplál MNy. VI: 319, NyK. II: 374 | *kószlál* kószál T. (a ,koslat' szónál) | «kémeletem, *visláltam*» Kem. S. Önél. ||? *táplál* || *sajnál* e h. *sajlál, l. *<ál él*. || V. ö. *rál*.

30. *-lal -lel*.

Az *-l* és *<al el* képzők összekötéséből lett, tehát csak az előbbi képzőnek rövidült alakja (v. ö. B. 327. l. «*faj-lal* e h. *fáj-lál*«).

csaplal MNy. VI. 319 | *érel* attingere MA. | *foglal*, v. ö. Ny. V. 368, 369 | *kérel* | *húzlal* Thewrewk cod. 9, Born. im. 25 | *késlel* intrans. Faludi Udv. emb. 9, 54; innen *késlettet* | ? *koplal*: v. ö. *koplos, kopározik*.

Causativ jelentéssel: *ázlal* áztat Debr. cod. 169 | *bízlal* biztat Nád. c. 399, 632 | *érel* maturat | *fagylal* | *fájlal*; jelentésére nézve v. ö. *fájdítja* kezét; «ezek azok a nagy semmik, melyek Biró urnak fejét *fájlalhattyák*» Dugonics, Ny. V. 460 | *fázlal*, *fagylal* A. II. 454 | *fogylal*, *fogyaszt* Érdy cod. Ny. V. 369 | *himlel* ,hint'; «mákot himlel a rétesbe, mákkal himleli a rétest» Ballagi szót. | *hízlal* | *késlel* trans. ,*késlettet* | *készlelet* Ny. III. 500; *kíszlel* M c. a. m. kész, késztet; v. ö. B. s. v. *kész* | *szoklal* ,szoktat' Ny. III: 3 | *ráslal* Ny. II. 27, 168, *fogváslaló* PG. | ? *églal* Ny. II. 376.

31. *-dál dél*.

harapdál || *kapdál* K., *kapodál* Ny. IV: 380 | *bukdálód*om Berzsenyi Kaz. és B. levelezésében 127 | *furdál* Ny. V: 137 | *szurdál* Abonyi, A mi nót. II: 101 | *hánydál* MNy V: 129.

32. -dal, -del.

Különösen *r*-en végződő igékhez és kivétel nélkül egytaguakhoz járúl:

tördel-get Népk. gy. I: 164 | *furdal* MA. A. II: 118 = *fuldal*, I. B. 570 | *szurdal* | *érdel* K., Kr. | *járdal* p. Szász műford. 266 | *irdal* T. | *mardalódik* ‚marakodik‘ K., Erd. népd. II. 15;

éldel || *fájdal* caus. «*fejét fájdalván*» Jord. cod., Ny. V. 255 (innét *fájdalom!*) || *nézzel* || *szegdel* Be., M. | *vagdal* | *rugdal*, -*ódzik* | *rágdal* | *nyögdel* | *megszabdal* MNy. VI: 340 | *lépdel* | *tépdel* | *csipdel* Merényi Sajóv. népm. I: 225, *csipdelkés* Ny. IV: 122 | *ródal*, ‚ver‘ MNy. VI. 347, *ródaló fejsze* K. 430;

lyugdal I. Ny. VI: 194.

Ez a képző rejlik a -*dalom* -*delém* főnévképzőben is.

33. -dácsol, -décseľ.

bukdácsol = *bakdácsol* | «*nyögdecseľni*, *szökdécseľni*, *bökdécseľni* szép dunai szavak» Berzs. Kaz. és B. level. 109 (a bölcső *nyögdecseľő* ringása, Györy, Havi Szemle I. 147).

E képző aligha egyéb, mint -*dál*-*csol*, úgy hogy p. *bukdácsol* ebből lett: *bukdál-*csol*. Sőt a *szökdincseľ*, *szökdéncseľ* (Belényesi, Bp. Szemle VI. 365. 370) szóban az *n* még az ott volt *l* elváltozása lehet (v. ö. -*écsol* 52).

34. -szál.

nyiszál I. B. 428. I.

35. -czál.

Megelőző *i*-vel: *kóriczál* K. 32, Ny. IV. 235 (v. ö. *éhen-kóricsz* B.).

36. -zsál, -zséľ.

Karamzszál SK., *karomzszál* Abafi tréf. népd. 64, *karimzszál* u. o. 67, *karmizszál* Pap 147, — *körömszél* (Veszprém) | v. ö. alább *viséľ*.

37. -csál, -cséľ.

rágcsál | *dugsál* Ny. V. 270 | *lépcséľ* P. Öt lev. 88;

faragcsál (átvetéssel *faracskál*, *faricskál*) || *vakarcsál* Ny. V. 410 (Póсахázi 1669), SK., *vakircsál* K. 417 | *kaparcsál* SK., *kapicsál* *kapircsál Halász I. mesegyűjt. | *tekercséľ* Ball. | nem *akarcsál* dolgozni (csángó) Ny. III. 50 || *dőlöncséľ* SzD. || *kukucsál*, *kukoocsál* ;

megelőző *i*-vel: *döngicsél* | *zöngicsél* Szarvas Ny. VI. 104, *zöngicsél*, Bp. Szemle III. 177 | *faragicsál* F. 100 | hamis analogiával denom. *hangicsál* || *gögicsél* | *karicsál* | *kandicsál*.

38. -*csel*.

Eredeti *-csél*-ből. Az előbbi pontban említett *lépcsel* mellett van *lépcsel*, -ő F. | *szökcsel* SI. | *csöcselék*: v. ö. *csödül*, I. B.

39. -*sel*.

Eredeti *sél*-ből: *visel*: v. ö. *vi-sz*, *vi-tet* (és finn *vieskele-*, mely majdnem ugyanazon elemekből áll); Peer c. 176 még az eredeti hosszú magánhangzóval: *wyfélted*.

40. -*gál*, -*gél*.

hajgál *hajtgál | *rongál* *rontgál | *huzgál* Merényi Sajóv. népmes. I. 204 | *nézyél* F. | *dobgál* Kolozsvár ;

kapargál, *kapirgál* | *bodorgál* Dank. | *keresgél* | *futosgál* SK. | *hajingál* *hajingtál | *irongál* *irontgál | *taszigál* *taszítgál | *lódigál* *lódítgál | *hajigál* *hajítgál | *gurigál* SK. *gyurítgál, *gurigálkodik* N. II. 270 | *tisztogál* *tisztogat* Ny. VI. 277 | *hurigál* kiabál ;

adogál *praebeo*, *do*, *promitto* SK., *idem ac adogat* SI. *kinál* Ny. VI. 134 | *ülőgél* Pap 122 | *erégél* *lassan járogat*, *ménégél* Ny. V. 36: v. ö. *ered* || *vonigál* Wp. 46 | *huzigál* Veszprém | *dobigál* K. | *hajdogá*'ja *hajtogatja*, Kálmány Koszor. 220 ;

dorgál B. 257. I. | ? *vizgál*: v. ö. *vizsla* és *votj. víz*, *viémo*.

41. -*gal*, -*gel*.

Rövidítve ebből: -*gál*, -*gél*: *nézyél* és *erégél* mellett van *néze-gel*, *nézyel* és *erégel*.

nézygel Dugon. Ny. V. 461, *nézyel* Kr. (Vajdából), -*ödik* u. o. (v. ö. 27) | *elkezdégel* MNy. VI. 324, K. 476 | *elvesztégelem* az időt *tempus perdo* SK. (talán ugyanaz a *vesztégel*, mely az *-l* képzőnél van említve?) | *jargal* *grassatur*, *curSAT*, *equitat* MA., SzD., s ebből: *nyargal* (*jargal*: *jár* = *vagdál*: *vág*) | *erégel* *mendegel* csoportosan, «mezőre *erégelnek* a juhok» SzD., «a karaván *erégelt* daloló vezetőivel» Berczik Á. Ny. II. 363.

42. -dogál, -dégél, -dögél; -digál.

Most többnyire csak egytagú alapszó áll előtte, régebbi íróknál néha többtagú alapszó is van előtte: *ingadogál* Kr. Vajdából | *mozgatdogál* Apáczai Cs. Enc. | *aluddogál* MA. | *dobogdogál* Illosvai | *ballagdogál* Kisf. S. bold. szer. II. én. | *nyálazdogálni* Mélot. Agenda 307.

álldogál, Veszprémben *ádigál* | *üldögél* | *éldégél* | *múdogál*, azaz *múldogál* K. 27 | *nyídogál* azaz *nyildogál* Kálmány, Koszorúk I. 46, (Sárköz) VUjs. X: 146 | *húdogál* K. 27. | *járdogál* | *sirdogál* | *írdogál* Kisf. S. kes. szer. XV. én. | *méndégél* | *fondogál* Erd. II 157, Mélot. Agenda 307 | *folydogál* | *fejdégél* tehenet Kisf. S. bold. szer. 2. d. | *éddégél* | *iddogál* | *nődögél* Ny. V. 48 | *fúdogál* K. 27 | *huzdogál* Ny. II. 88 | *kinézdégél* Szendr. névt. | *áddogál* MA., SI. || *bukidogál* SI. || *elkopdogálik* a kapa, Telegd préd. I. 135 || *csordogál*.

43. -dogal, -dégel, -dögel.

Valószínűleg az előbbinek változata.

éldégel MA. | *üldögel* Kisf. S. kes. sz. 192. d., Veszprém | *el-muldogal* Ny. III. 356 | *írdogal* MA. | *érdégel* maturescit SzD. | *rárdogal* Ny. V. 85 | *möndögel* K. 450, *méndégé* Nógr. Ny. VI. 521 | *fej-dégel* F. | *jöddögel*, *jödögel* MA. | *nödögel* Bats. 35 | *éddégel* MA. | *iddogal* MA. | *téddégel* MA. | *véddégel* MA. | *csuszdogal* MA. | *tetszde-gel* MA. | *esdégel* MA. | *féddégel* MA. | *intdégel* MA. | *rágdogal* Gyöngy. | *égdégel* Kr. | *búgdogal* Kr. | *szegdégel* F. udv. e. 35 | *réng-dégel* Tinódi | *tépdégel* C. ||

hajoldogal MA. | *feleldégel* MA. | *leheldégel* MA. | *fütyöldögel* K 399 | *érezdégel* SI. | *követdégel* MA. | *nevetdégel* Kr. | *maraddogal* C. | *lebégdégel* SzD., SI. || *énekéldégel* MA. | *szökdécséldégel* MA. | *cselekéddégel* MA. | *heverészdégel* SzD. | *mosolyogdogal* P. | *aluddo-gal* Vör. ZF.

44. -szigál, -czigál.

ránczigál (ránt-szigál?) | *marczigál* K.

45. <ánd énd.

E szótagok három elemből állanak: az első az alapszó ön-hangzója, a második a freq. *j*, s a harmadik a freq. *-nd*, l. II.

sikolánd K. 432 | *csiklándoz* Dunántúl, *csiklándoztató* Csúzy,

l. B. 389 | *dölkéndéz* | *ugrándoz* (vagy *ugrál-doz?) || *ficzkándoz*,
viczkándoz Népk. gy. I: 424, *buczkándani*, *buczkándozni* MNy VI:
 319 || *lélkéndéz* T. || ? *okránd-*, *visszahökken* T.

Az *n* elvesztével talán ide való *okád*: v. ö. finn *oksenta-*.

46. <and end.

Az előbbi végzetnek rövidült alakja, s részben ugyanazon szavakban fordul elő: *csikland*, *-oz*, *dölkéndéz* Ball.; *lélkéndéz* || *örvend* (*örvengyek* Ny. III: 186), *-éz* | *szenvendő* Weszp. c. 2-szer (de u. o. *szenved*, *szenvedének*, *szenvede*) | *engendyén* engedjen Th. 133 | *ficskend* | *ökrénd*, *öklend*, *-éz* (de *ükrödni* Balásfi, Ny. III: 360): *ökleldéz? v. ö. *öklendez* és *ötlet* Kaz., Ny. III: 501 || *szellendik* szellőződik || *növendék*, *nevendék*; *nevendékenség* ‚wachstum‘ Balásfi, Ny. III: 358 | *lependék*.

Ide tartozhatik a minden igéből képezhető <and end végű igealak is (*hozand*, *esend-*), mely egykor szintén <ánd end-re végződött, mint a jelen századig szórványosan mindig előkerülő *hozánd esénd-* félek (így p. Komáromi Csipkés nytanában is¹⁾ bizonyítják. Ámbár tehát ez az alak a nyelvemlékekben rendesen csak föltétes és relativ mellékmondatokban fordul elő s így tényleg a latin futurum exactumnak felel meg, eredetileg egyszerűen inchoatív értékű, beálló cselekvést jelölő lehetett: *ha eljövend* = ha el fog jönni, si venturus est. Bizonyítja ezt Gyöngyösi, ki talán még az élő beszédből vette az ilyen használatot:

«Én nevezem mind meg kiket *imádándúnk*,
 Én ölm-meg felét a' mit *áldozándúnk*.
 Rajtam áll, a' kinek tűz rakást *adándúnk*
 Én rendelem ahoz hol 's mikint *fogándúnk*.» Char. 137. 1

«A' ki ahoz talál lenni közelségben, ...
Jutánd az-is hidgyed azon betegségben.» U. o. 142. 1.

Bizonyítja továbbá a Sajószentpéteriek Végzése, mely e kezdő igéből föltétes módot is ismer: «Hogyha penig történnék, hogy vki... idegen bort *hozandana* be... és megtalálhatjuk,

¹⁾ Egyébiránt már a tizenhetedik század elején szokatlan volt ez az alak a köz nyelvben; Molnár A. nyelvtanában Corp. Gramm. 179, azt olvasuk: «Hujus futuri usus etsi frequentius occurrat in scripturis, in sermone quotidiano rarior est.»

mindjárt kivonatjuk;» különben szintén nem futurum exactum értéke van p. ugyanannak az okiratnak ezen mondatában: «Három girát kelljen az bírónak adni, az ki akkor bíró *lelend.*» — Ezen igealakból az igenév úgy is mindig egyszerűen beálló cselekvést jelöl (sokszor a szükségesség mellékjelentésével): *hozandó, esendő.* Sőt a köz szájon forgók nem is beálló cselekvést, hanem egyenes *tartós, folytonos, szokásos* cselekvést fejeznek ki: *elégedendő, elegendendő, elegendő.* I. Ny. V: 262 | itatra is kedves és igen *illendő,* minden szükségekre hasznosan *kellendő,* nincs fogyatkozása, víze *elégedő* Gyöngy. Char. 107; a mi lányunk nem eladó, csak azonban *béillendő* Ny. II: 285 | *kelendő* portéka | *forgandó* szerencse; «a leány *forgandó*» azaz oda kerül a hová vizzik | szerencsevárando szép szüzek Ny. IV: 331; *várandos* asszony | *hajlandó, -ság* | *esendő* caducus, decidivus MA (Simai I: 109 hozzá teszi: *accidere s o l e n s*); *esendő* az ember mint a fa macska Ny. IV: 287 | «ez az erdő a helységhez *tartozandó*» (nagyon közönséges a Balaton vidékin); «hozá *tartozandó*: ad eum pertinens» Kr., Simai I: 92 | «míg szerelme *tartandó,* boldogsága *állandó*» Kisf. S. bold. szer. 160. dal | «nagyobb tanóságnak *foghatandóságáért*»: tanulság vonatása végett, Érdy c. 9.

Lehetséges azonban e képzőnek még egy másik magyarázata, s erre a HB beli *emdul* (azaz *émdül*: éemdél, éendel) alak *m*-je vezet bennünket — ha ugyan nem egyszerűen íráshiba! Ha ugyanis az <*ánd*-ot így elemezzük: <*án-d*, s egyenértékűnek vesszük ezzel: <*ámod*: akkor az <*ánd*-ban ugyanazt a momentán-frequentatív képzést látjuk, mint a következő igékben: *vill-ámod-ik*; *vil-ámod-ik*, megvilágosodik hirtelen' NyK. III: 13, *vilámodni*: hajnallani, virradni T; továbbá *futamodik, folyamodik, csuszamodik* stb; l. a mom. képzések közt. S annyival inkább gondolhatunk e magyarázatra, mert ezek az <*ámod-ik* <*amod-ik* végűek éppen mind kezdő igék, beálló cselekvést fejeznek ki, s így e képzés könnyen szolgálhatott kiinduló pontúl a beálló cselekvés amaz általános <*ánd(ó)* <*énd(ő)* alakjának.

47. <*ad ed.*

Eredetileg az előbbiekkal azonos, csakhogy az orrhangot is elvesztette. Rendesen kezdő (inchoativ) jelentésű.

a) Még élő alapszó tól: *avad*: *avik* Kr. | *csügged* («föld

felé *csügged* a gabonafő» I. Ny. II: 117) | *döled, dülled* | *éled* | *fogad* («vessétek meg tü hálótokat a *fogadatra*» M. 117, Ny. V. 368) | *forrad* | *fülad, fullad* | *függed* ,hosszá járúl' | *gyúlad, gyullad* | *hajlad* I. Kr. (h. a fa edény a napfényen K., Ny. VII. 140) | *hüled, hülédéz* | *ingadgyon* K. 333 | *mállad* Kaz. és Berzs. lev. 32: *mállik, mállaszt* | *elnyiladó vértjén* Vör. II: 407 | *felnyúlad* T. ,haraszt' szó alatt; *nyúladt képpel*: Kuthy Ltól idézi Ballagi | *omlad* SI., SzD. | *ötled* Ny. IV. 70; *t* helyett *k*-val: *ökled* impingit SzD., Simai K. | *riad, rivad* | *töpped, teped*: *töpic* | *válad* Ny. V. 13, 62 | *porlad*.

b) Már nem élő alapszótól:

megfelelő <aszt-végű míveltető igével (l. alább <asz esz): *akad, akaszt* | *apad* | *csovad, sovad*, de *csód* is: *csovaszt* B. 406 | *dagad* B. 268 | *dermed* B. 256 | *duzzad* | *enged* | *eped* | *ered*: v. ö. *erégél* ,lassan jároгат, menegél' Ny. V. 36 | *ernyed* | *fakad* B. | *fárad* | *fonnyad* B. 560; v. ö. *fonytyorodik* Kr. | *gerjed* B. | *gornyad, görnyed* | *hallad, halad* B. | *hasad* (*hasaszt* Érd. 394) | *hervad* B. | *horpad* | *ijed* | *izzad* | *koppad* I. Kr. | *kornyad, -oz* (pl. Gyulai Vázl. I. 16): v. ö. *kornyasz, gyöngélkedő'* | *lankal* | *lázad, lúzad* | *marad* | *mered*: v. ö. *merev, -en* | *nyuvad*, de *nyivod* is, B. 455 | *olvad* | *puffad* | *pukkad* B. | *ragad* | *reped* | *réked* | *rézzed*: *rézszest* M. 104 | *serked, -ez* I. Kr.: *serkeszt* Simai | *senyved* | *sied*: *siet* B. 352 | *sorvad* B. 360 | *süllyed* B. 376 | *süpped* | *szakad* B. | *szárad* B. | *szunynyad* B. | *támad* B. | *terjed* B. | *terped* | *téved* B. | *tikkad* | *virrad* | *zsibbad*;

megfelelő -jt v. <út-képzős causativummal: *szakad*: *szakajt, szakít, szakaszt* | *szalad*: *szalajt* | *hasad*: *hasít, hasaszt* | *lázad*: *lázít, lázaszt* | *szárad*: *szárít, száraszt*;

megfelelő -jt- végű momentán igével: *feled*: *felejt* B.;

másféle megfelelő igével: *lézzed*: *lézzeg, lézzeng* T. || *hibbad*: *hibban* K.;

? *tagad* | *szenved*;

denominatív *h*-képzős igéktől (l. fönt a -d képzőt is): *porhad* | *elszelhedem* dissipor, Simai K. Végt. szed. szót. II. 62 = *széled?* | *korhad?* | *r.thad, rohad?* | *lohad?* | *poshad, peshed?* | *keshed?* || assimilatióval: *szélled* B. 288 | *lappad* | *higgad* | *szikkad* || *árad* | *elképed* | *körmed* B. 61 | *lyukad, líkad* | *széled* | *ébred* | *vígad*.

Az <ad szerepel még e kombinált névképzőben: <*adal* (p. *viadal*, v. ö. Sim. MNYtan 270. c.).

48. <ész, <ász.

Magashangú alakkal néhány mélyhangú szóban is: *kotrész* és *kotorász* | *kórész* és *kórász* | *turész* T. | *kundész* Ball.: v. ö. *kundikál* = *kandikál* | *fájész*, vmi elvesztett dolgot nehezen felejt' azaz fájlal, Ball. | ? *tápiszkodik* Ny. III. 181 || *hurész*, képzővesztett ige-név, lármázva parancsoló, zsémbes: v. ö. *hurít*, *hurogat* | *lopész* tolvaj T., Ball. | *bámész*. Az utóbbiakra nézve kétféle magyarázat lehetséges, mert az -sz előtt rejlő -j ige-névképző is lehet; I. Ny. V. 99, 149, — Föltűnő a mély á hang ezekben: *mérász*, gabonát ki s bemérő' T. (v. ö. Ny. V. 149); *tépász* T., K. 425; ? *mernyász* merész (tájszó);

lógász, henye ember' | *csapász* (zsákmány után, p. Szász K. Nib. 242) | *kórász*, *zhenkórász* I. B. | *kérész*, keresgél' | *nyalász* Ny. I. 382 | *nyomász* u. o. || *kurjász* Merényi er. népm. I. 170 | *fityész* F., *fütyész*, fitet' | *enyész*: v. ö. *enyez* és *enyeket* celat, occultat Kr.;

továbbképzéssel: *természet* || *meghunyázkodik* (*hunyász* érdemek, Jókai) | *nyerézkedik* | *törlézkedik* || *foházkodik*; *fohászás* Ny. V. 414;

többtagú alapszóval: *kaparász* Ny. II. 88, Belényesi karács én. 41 | *habarász* T. | *hadarász* T. | *heverész* | *kotorász* Ny. V. 30 | *vakarász* III. 379 | *matarász* MNy. VI. 340: v. ö. *matász* u. o. | *legelész* | *nyargalász* Ny. VI. 276 | *markolász* III. 180, T. | *szárnyalász* Ny. I: 383 | ? *kalandász* I. 382 | *dalolász* «Bol. Istók» III. évf. 39. sz. 10. l.

49. <asz esz.

Ilyen végű igéink önállóak nincsenek, többnyire csak mint (<asz-t esz-t- végű) míveltető igék alapszavai fordulnak elő, mint pl. a *nyugoszt* alapszava *nyugosz-ik*. Ilyen <aszt eszt végű tárgyias alakja van majdnem minden tárgyatlan <ad ed végű igének (lásd fönt), pl. 1. *csüggeszt*, *dülleszt*, *éleszt*, *függeszt*, *forraszt*, *omlaszt* SI., SzD. stb. 2. *akaszt*, *apaszt*, *dagaszt* stb. 3. *porhaszt*, *szikkaszt*, *áraszt* stb. | *nyuwaszt* K.: *nyóaszt* Ny. II: 45 | *csillaszt* MNy. VI: 320 || *mutaszt* MNy. V: 131 | *rémisztő* Dunán túl, *rímisztő* Ny. IV: 326.

Néha az egységes <aszt eszt szolgál már míveltető képzőül: *fogyaszt* | *fagyaszt* | *méneszt* | *keleszt* | *mulaszt* | *illeszt* | *ugraszt* | *futaszt* Ny. V: 189 | *hullaszt* | *összeféresztés* Egy. Phil. Közl. I: 63 |

növeszt | természet | bomlaszt | botlaszt | fejleszt | ázaszt | «berogyasztotta a hegy gáadorát» Tompa, Borova Hóra | aggaszt | veszeszt Dugonics stb. || éresztel Ny. I: 231.

A visszaható -kod képző előtt a mív. igéknek t-je kiesik: akasz(t)kodik, ereszkedik, terjeszkedik stb. || rugaszkodik | kapaszkodik | csipeszkedik BSzemle VI: 378, csukaszkodik Kr. | törleszkedik, törlészkedik.

Az <aszt-féle igékkel párhuzamos válasz, eresz-féle főnevek is melyeknek teljesebb, kopatlan régi alakjuk választ, illetőleg ereszet, határozottan <asz esz képzős igékre mutatnak vissza; l. Ny. X.

50. <áz, éz.

rováz N. I. 212 | bukkáz lebukik T. | megtépáz = tépász | lógázta a szél az inget Ar. L. népm. 38, ne lógázd a lábadat hiába (míveltető jelentéssel; v. ö. 1. végén¹) || markoláz Ny. IV. 516 | csingolázik, csingál, függ, kalimpáz^c K. | tördelézve Szász K. Nib. 350 || kaparáz T. || kotöráz;

kurjáz, kurgyáz M. Ny. V. 158 | hadonáz Ny. II. 118; v. ö. hadaz | ?bódáz bóczikál I. 231, rigyáz, czikáz, intéz;

rövidült magánhangzóval: legyez Kisf. S. Kes. szer. XV. én.: v. ö. legyint.

51. -dász.

kajlász: v. ö. kajabál.

52. <écsol, <ácsol, <écsél.

<écsol ebben: hadécsol, hadonáz^c Ny. I. 278.

döngécsél Kaz. s Brzs. level. 109 | hívácsol, hívogat^c Ball. || köhécsél: v. ö. köhög, köhint | rikácsol: v. ö. rikkant | tikácsol T. v. ö. tikkad | ?harácsol, hárit: ,geréblyél^c Ny. I. 279 || körmécsél III. 357.

Valószínű, hogy döngécsél stb. ebből lett: döngél-csél. E mellett szól az is, hogy tikácsol mellett tikáncsol is van s ez épen úgy lehet *tikál-csol, mint ugráncsol *ugrál-csol (17) és szökdéncsél *szökdél-csél. V. ö. a -dácsol képző magyarázatát.

¹ Forráz nem tartozik ide, mert van egy mellékalakja: forróz (p. Balassa-Gyarmaton leforrózzák a húst stb.), azaz forró-val leönt. Forráz e mellett olyan, mint méltó mellett méltá-n, bíró mellett bírá-k.

53. <ángol.

mulángol Ny. II. 278 | botrángol u. o. *botlángol. L. -ngol 28.

54. <ág.

Csak e két szóban: *csipágom* csipkedem (kemenesali szó, T.) | *kodág*, *kodácsol'* K. — De lehet, hogy ilyen alakból vannak rövidülve ezek az <ag-végűek: *vonag hajlag villag pillag katag farag ihag-vihag*; l. a -g képzőt.

VI. -r.

Erre a képzőre nézve kétféle lehetőség forog fönn: lehet hogy volt az ugor alapnyelvben egy külön deverb. -r képző, de lehet az is hogy ez az -r csak a freq. -l képzőnek kiejtésbeli változata, még pedig vagy úgy hogy az -l-nek e mellékalakja már a közös ugarságban megvolt, vagy úgy hogy külön külön fejlődött az egyes testvérnyelvekben. Mindezeket a lehetőségeket megengedik az idézendő adatok, de legkevésbé valószínű a második lehetőség, mert alig van három-négy olyan eset hogy ugyanazon szóban mutatna több ugor nyelv egyezőleg ilyen -r képzőt: ezek a *jár*, *ker(eng)*, *kór(ász)*, *zár* igék; l. alább. Említeni lehetne még a zürjén *kotral-* igét a magyar *kótorog* mellett (v. ö. B. 44. sz. és Ny. III: 100), csak hogy ez utóbbi a mi nyelvünkben még *kótolog* alakban is előkerül. Továbbá az észl *kumarda-*, lapp *kubmartalle-* s a magyar *homorít* és *homorú-*ból kiváló *homor-* igét, csak hogy ennek ige vagy névszó volta kétes (B. névszónak veszi, szót. 111. l.), de még ha ige is, tekintetbe veendő a mellette meglevő *l-*es alakok: észl *kummelda-*, magy. *homlít*. Végre a mordvin *kiskeä-*, *csipni'* szót a magyar *kísért* igével egyeztetni Budenz, de valószínűbb hogy ez a *kísér* igéhez való, mert ezt magát is mondják néhol (p. Esztergomban) úgy hogy *elkísérteni*, *hazakísérteni*.

Külömben találunk *r-*képzős igéket több rokon nyelvben, s p. az észl *r-*es képzésekből s ezen *r-*nek a freq. *l* képzővel váltakozásából következtetve azt mondja Wiedemann (gramm. 94. §), alig lehet kétség, hogy az *r* szokásos cselekvést fejez ki («gewohnheitliches tun»). Szintén gyakoritónak látszik az -*r* a zürjén *kotral-*, a m.-mordvin *pamerä* (zerbröckelt werden, *pamerda-* *pamirda-* zer-

bröckeln, *pamerks pamirks* krume) stb. V. ö. még *lapp kolke* és *kolkerde- circumvagari*; finn *nykki-* digitis arripere, *vellicare*, és *nykerti-* minutatim carpere, *nykerehti-*; l. B. 30. l.

Valószínű hogy mindezen esetekben az egyes ugor nyelvek külön-külön hajtották végre az *l: r* hangváltoztatást, s egyáltalán leghihetőbbnek tarthatjuk a fönt említett lehetőségek közül az utolsót, vagyis azt: hogy a közös ugarságban még nem volt *r* képző, sem mint önálló gy. képző, mint sem a gy. *-l* mellékalakja. E mellett szól főleg az a számos eset, melyben a magyar *-r*-es ige- nek még könnyen kimutathatjuk eredeti *-l*-es alakját. Ilyenek: *hidor* Ny I: 279 — *hidal* | *kotor* — *kotul*; *kotujjon* (azaz *kotoljor*) Ny. V: 30 | *fúr*, *furdal* — *fúlánk*, *fuldal* Érd. c. stb. | *gegyerész* Kr., v. ö. *gedél*, *gegyel* | *gajdur úsz* Ny. VI: 424 — *gajdol* | *dudor-úsz* Szász K. Göthe I: 81 — *dúdol* | *háborog* stb. — *hóbolygó* | *kótorog* — *kótolog* | *kóborog*, *kóborol* — *kóbol* szék. | *kecereg* Ny. IV: 516 — *kecél* Ny. I: 424 | *váncorog* — *vántzol* Gvad. pösty. för. 5; *fanyarog* — *fanyalog* (finn *paina*-hoz) | *hempereg* — *hömpölyög* | *szivárog*, *szivárvány*, *szivárkodik* — *szivalkodik* NyK. III: 13 | *szontyorodik* — *szontyolodik* | *fecsérel* — *fecsél* | *mezgérel* — *mezgél* Sim. K. | *sikárol*, *sikárkozik* — *sikál* (*sikálok* stb. Dunán túl) | *zuzorgat* — *zuzol*, *-ódik* stb.

Hiszen még a denominatív *-l* képzővel is megtörténik, hogy (dissimilatio útján, de különben is) *r*-re változik; pl. *ócsáról* (**ócsá-
-lól*) *ócsóll*, *ócsónak* v. *ócskának* tart (v. ö. *olcsorlom* Ny. IV: 218) | *babrál* **babol-ál?* | *papol*: *paporász* Ny. VI: 179 | *csécsél*: *csécsé-
-rész* | *szemel: *szemerkél* az eső | *hőköl*: *hőkör*, nagyon *bámul* Ny. V: 522 | *igé-l: *ígér.*¹⁾

55. -r.

Élő alapszótól csak néhány van s ezek is csak tovább-
képző végzetekkel használatosak:

(*bojt*, *bujt*, *bujtogat*): *bojtor*-²⁾ ezekben: *bojtorkodik*, *irruit*, *rixas quaerit* Kr., *bojtorodik*, neki b., ingerkedni, kötödni kezd CzF., *bojtorvány* v. *bojtorján*?

¹⁾ Ha ezeket tekintetbe vesszük, nem érthetünk egyet Budenzzel. mikor azt mondja, hogy a *szüdorog* «báméskodva ácsorog») ige «*határo-
zattan* egy m. *szüd* freq. ige mellett szól» (szót. 267. l.).

²⁾ A *bojtor* mellékevet Cz. F. csinálták, az irodalomban nincs sehol.

(*foszt*): *fosztor*- ebben: *fosztorgat* ,*fosztogat*‘ T.;

(*húny*): *hunyor*- ezekben: *hunyorgás* Kisf. S. kes. szer. 56. d.; *hunyorít*; *hnyyorodik* ,szenderedik‘ NyK. II: 376; *hunyori* Ny. VII: 140;

(*nyom*): *nyomor*- ezekben: *nyomorú*, *nyomorgat*, *nyomorog*;

(*toppni lépni* Ny. I: 332, *letopik* hirtelen hasra veti magát Ny. II: 181) *taporni* *tiprani* (Göcs) T., *tipor* és *topor*- ezekben: *toporog* Dunán túl, FLap. 17: 409, Gogol besz. 12, *toporczol*, *toporcsol*, *toporzékol* *toporzikol*;

(*töp-ik* = *éssze-köp-ött* Ny. V: 180:) *teper*, *lé-teper*; *töpörödik*, *köpörödik*; *küporü* *töpörödött* Ny. V: 90; *tepertő*;

(*vág*): *vágor*- ebben: *vágorvány*, *vágormány* Ny. II. 224—5;

(*zúz*): *zuzor*- ebben: *zuzorgat* Ny. III: 177; ? *zuzorka* T.

Nem élő alapszótól:

már az ugor alapnyelvben megvoltak *r*-rel: *jár*; B. nem elemzi ez igét s a vele egyező rokonnyelvi szavakat, pedig a cser. *jírge* s az oszt. *jograz* s különösen a Budenznél nem idézett oszt. *jovorzamdrehen* (Castrén 50. l.) arra mutatnak, hogy itt az ugor *j_sg_s* és *j_sg_s* igék származékaival van dolgunk | *ker*, *kör* (*kêr- *kôr-) ige válik ki a *kereng*, *kerget*, *kerék*, *keredék* és *keret* v. *kert* szavakból (úgy hogy az alapszó igei és egyúttal névszói természetű, nem csak névszói, mint Budenz véli), s ez az alapige ép olyan származéka az ugor *k_sg_s*-nek, mint *jár* a *j_sg_s*-nak | *kór-ász* *kóricál* *kurgat* *karing* stb., a *ker*- ige mélyhangú párjából, mely az ugor *k_sg_s* származéka | *zár* az osztjában és vogulban is *r*-rel; Budenz nem elemzi a szót, de valószínű hogy *tugor*- (mely mint a *zár*-nak legépebb alakja az osztB-ban maradt fenn) azon ugor *t_sg_s* ige származéka, mely maga is zárást jelent, s melynek egyéb sarjadékai a magyar nyelv terén *títok* és *tílt*;

tár, v. ö. *tát* Bud. | *fúr*, v. ö. oszt. *pož-t* Bud. |

fanyar teljesebb alakja *fanyarú*, ebből s a *fanyarog*, *fanyarodik*, *fanyalój* stb. igékből egy *fányal *fanyar alapige válik ki, mely képzés és jelentés tekintetében a *nyomor igéhez hasonlít (l. fönt), a nyomást, szorítást jelentő *fany- alapszó a finn *paina*-val egyeztetethető (a *fanyarú* íz is a száját összeszorító, összehúzó);

«*gyömör*: terít, tundi, tangit, torquet SzD., SI.» Kr., *felgyömöröm* SK. szót. végén, *összegyömöröl* T. v. ö. *gyömörszöl*, *dömzsöl*, *gyomoszol* stb.; *gyömör*- *gyöör-ből lehet összevonva a *gyűr* és *gyúr*

ige is, v. ö. *gyúr-gyavar* (egy magán levélben 1876) | *hadar* = *hidor* Ny. I: 279 = *hidál* T., v. ö. *hadász*, *hadonász* | *kotor* = *kotol*, v. ö. *kotoz* Ny. V: 35, *kotonoz* | *pédér pödír* stb. l. Bud. ;

továbbképzéssel: *ingerel*, *ingerít*, *ingeri*, *ingerség* MNy. VI: 332, *ingerkedik*: v. ö. *ingesztel* Ny. IV: 43 | *vicsorit*: v. ö. *vicsog*, *vicsan*, *vicsorog* Kisf. S. kes. szer. 175. dal ; *vigyorog*: v. ö. *viggyan* | *köszörű* l. Bud. ;

Kétes alapszótól: *botorkál*, *botorkozik* Póсах. Ny. V: 508 | *sanyar* Ny. I: 332, *sanyarog* Kisf. S. bold. szer. I. én.: v. ö. *fanyarog*, *nyomorog* | *sítér-sotor* Ny. V: 230 | *szendéreg*, *szendéredik*; *szendéretesség* Ny. II: 269.

56. -rol ről röl.

Összegyömöröl, v. ö. fönt *gyömör*- | *ingerél* l. fönt | *kóborol* l. fönt | ? *pazarol* és *pazorol* MA.

57. -roz.

kalandoroz: v. ö. *kalandász* Ny. I: 382 és *kalandoz* | *csatarozás* Ny. II: 184 | *hancuroz*? Ny. IV: 142.

58. -rog rég rög.

Már fönt az egyszerű *r*-nél voltak tárgyalva: *hunyorog* *toporog* *nyomorog* *fanyarog* *sanyarog* *vigyorog* és *vicsorog*.

Az (*o*)*rog* végű igék többnyire mint (*o*)*g* végűek mellékalakjai fordulnak elő,¹⁾ így: *bicég*: *bicérég* | *bizség*: *bizsérég* Ny. V: 129 | *bugyog*: *bugyorog* T. | *cincog*: *cincorog* | *csépég* *csöpög*: *csépérég* *csöpörődik* | *csobog*: *csoborog*, v. ö. *csobban* | *csicség*: *csicsérég* | *didegdadog*, *dödög*: *didérég*, *dédérég*, *dödörög*, *düdörög* | *dobog* *döbög*: *doborog* *döbörög* *dübörög* | *döcög*: *döcörget* i. természetét, Jók. Ny. III. 360 | *kóbog* CZF.: *kóborog*; v. ö. *kóbol*, *kóborol* | *kucog*: *kucorog* Ny. V: 32; *kuncog* *kuncsog*: *kuncorog* *kuncsorog* *koncsorog*; v. ö. *kustorog* és *kuzsorog* Ny. IV: 233 | *lézég*, *lézeng*: *lézereg* MNy. VI: 338 | *nyiszog*: *nyiszorog*, Abafi Tréf. nd. 69 | *nyikog*: *nyikorog*, v. ö. *nyik-*

¹⁾ Pulszky Ferencz ezt egy értekezésében (Transactions of the Philological Society 1859, 105. l.) így fejezi ki: Insertion of *r*; intensity either in a frequentative or in a diminutive sense; példákul említi a többi közt ezeket is: *bigyereg*, *ftyereg*, melyeket máshol nem találók.

kan | *nyökög*: *nyökörög* SzD., v. ö. *nyökken* | *nyöszög*: *nyöszörög* | *mocog*: *mocorog* MNy. II: 414, T., v. ö. *moccan* | *mozog*: *mozorog* Ny. I: 378 | *picsog*: *picsorog*; *pityég*: *pityérég*, v. ö. *pityeri* | *sziszég*: *sziszérég* | *vihog*: *vihorog* MNy. VI: 354 | *zizég*: *zizérég* Jók. RJTábl. III: 171 | *zubo*: *zuborog* Ny. III. 178 | *zsi bog* *zsi bog* *zsi- rong*: *zsi borog*, v. ö. *zsi bbad*, *zsi vaj*.

De találkoznak egyesek (o)g végű párjuk nélkül is; ilyenek: *csikorog*, v. ö. *csikor* Ny. I: 232, *csikkan* MNy. VI: 319 | *gugorog* *kukorog* *gugyorog*, v. ö. *gugg* *guggan* *gugsol* *kuksol* stb. | *henterég*, *henderég*: v. ö. *hederít*? | *háborog* | *kecérég* Ny. IV. 516 és *kecmérég*, v. ö. *kecél* I: 424 stb. | *micérég* T., *bucorog*, *sistérég* v. *csiszterég*, *sustorog* stb. hangutánzóok | «*viszorog* a háta: *viszket*» Ny. III. 427 | *könyörög*: v. ö. *könyörül* (Jegyzeteiben B. a zürj. *kelm-*, *beten-* bittén, *flehen* igével való rokonságát gyanítja).

Gyakori az (o)rod-ik végű mellékalak kezdő (inchoativ) jelen- téssel: *fölcsőpörödik* (?), *háborodik*, *kucorodik*, *elpityéredik*, *kecmere- dik* Ny. I: 279, stb.

59. -dorog dörög.

tün-dörög MNy. VI: 353 || *kó-dorog* N. I: 100, a *kó-szál* ige családjához | *bódorog* I. Ny. VIII: 52 | *bődörög* bög N. I: 100, Ny. II: 135 || *szendérég*? | *sündörög*? | *fondorog*?

V. ö. *undorodik* az *ún* igétől?

60. -szorog corog csorog.

?*vánszorog* *váncorog*, v. ö. *vánszorul* Ny. I: 279, és *vántzol* Gvad. és *ványad*, testében *bágyad*, *fonnyad*; és v. ö. *vonszorog*, nagy nehe- zen megy SI. és *vonszol*-ja magát | «*bócorog* jár; még fenn *bóco- rog*» Ny. I: 231, v. ö. *bó-dorog* || *ácsorog* és *ácsorog*; az utóbbi alak hangtanilag is egy **áll-csorog* alak mellett szól (l. az <*ácsol* végzet magyarázatát fönt az <*ácsol* és *-csol* képzőknél; v. ö. «egy kutágas *ácsorgott* előtte» A. II: 85, azaz *álldogált*); v. ö. még *ácsong*.

61. <ár ér.

szivár- ezekben: *szivárvány*, *szivárog*, *szivárkozik* (Pázm.) Ny. II: 453, *szivárkodik* III: 231 = *szivalkodik* NyK. III: 13 | *dicsér* talán úgy viszonylik a SI.-nál található *dicselkedik* (**dicsélkedik*) igéhez, mint *szivárkodik* a *szivalkodik* (**szivál-kodik*) alakhoz; v. ö. *dicső*, *dichtessek* Kr. 1592-ből, és: *gyó* üzzön öjött, még és *dicste*, *hom-millen* jó; hát amin *dicsi*, aongya án, hogy illen *gyó* tejet a

feleséggye és éennejik) (jóízűn evett, meg is dicsérte, hogy milyen jó; hát a mint dicséri, azt mondja ám, hogy ilyen jó tejet a felesége is ennék) Göcsejből Ny. II: 467 | *kísér* talán így elemezhető *kí-sér* s *e-sér* egyne vehető a *nyi-szál vi-sél vi-sel köröm-zsél lép-csél szök-csel* stb. igék három-elemű freq. képzőjével, az alaprész pedig egyenlő lehet a *kezd* alapszavával, a menést jelölő ugor *k:g-*vel || *kajtáról* MNy. VI: 333, v. ö. *kajtárkodik*, és *kajtár* mint névszó Ny. IV. 427 | *abáról*? || *sovárogo*?

62. <ároz éréz.

bukároz T. | *lógároz* ‚dologtalanul kószál‘, v. ö. *lógász* ‚henye ember, a ki egész nap sétálással tölti az időt‘;

kopároz: «ki éhen k. a bőség ölében» Tompa, A lidére; v. ö. *koplal* | *kullároz* Ny. II: 120: *kullog* | *nyihároz* ‚rendetlenkedik‘ Ny. IV: 559: *nyihog*? v. ö. alább *nyiharász* | *pocsároz* T. a *pacsangol* szónál |? *hallároz*: pöröl Ny. III: 177, h. vki felett: zaklat vkit V: 230 | *vinczároz* I: 333, *finczároz*: ficzkádozik, v. ö. *finczál*; *csipellérez* csipegeti a füvet a legelő juh CzF., *csibellérez* o., *csepellérez* Ny. II: 135;

névszótól: *bilingérez* böngész, bilinget szed.

63. -rál rél.

Dissimilálva -lál-ból, mint *sajnál* *sajlál.

csatorál Ny. II. 43: v. ö. *csatarász csataráz csattog csatít* stb. | *henyerél* NyK. II: 376, MNy. VI: 331 | *kunyorál*: v. ö. *kuncog*, Abafi tréf. népd. 103 || *főzgörél* Ny. II: 325 | *mezgerél*: böngész T.; CzF. a *metsz* igéből magyarázzák; v. ö. *mezgerél* Ny. II: 521; a Hegyalján azt is mondják: *mezsgerél*.

64. -rász rész.

csiperész csipked || *csikarász*: csikar | *fütyörész*, *fütyürész*: *fütyül-, *fütyül-ész || *csatarász csataráz*, *csatiráz* T.: 1. *csatorál* 63. sz. *kaczarász*: *kaczag*; «űzik a sok tréfát kaczarászó kedvvel» Pósa L., *kaczaráz* Ny III: 523 | *nyiharász* hangosan nevetgél IV: 521, v. ö. *nyihog* | *matarász* = *matász* MNy. VI: 340; *motorász* T. v. ö. *motoz matat* || ? *bakarász*: *kapkodva* beszél MNy. VI. 317 | ? *bigyerész* Ny. I. 231 | ? *bötörész* *bötyörész* III: 233 | ? *czuczorász* MNy. VI: 321 || úgy rémlik, mintha ezt is hallottam volna: *szédérszkdik* ‚összeszedelőzködik‘.

DR. SIMONYI ZSIGMOND.

MAGYAR SZÓK A RUTÉN NYELVBEN.

Tudva van, hogy a magyar nyelv szókincsébe egy jókora szám szláv szó került be, ha nem is épen 900-on felül, a mennyit Miklosich («Die slavischen Elemente im Magyarischen») jegyzett össze, — minthogy e jegyzéknek nem egy tételéhez a kölcsönvétel bizonyítását illetőleg még szó fér, — de nem is sokkal kevesebb, tegyük 700—800 szó. E tetemes kölcsönvétel jobbára a magyar nyelv pannoniai életének első századaiban ment végbe, s már régóta befejezettnek tekinthető. Viszonzásul az újabb időkben a magyar nyelv, a reája nézve kedvező körülmények hatalmánál fogva, megint az országbeli szláv nyelvekre kezdett hatni s egynémelyikének a saját szláv kölcsönét már nagyrésztben visszafizette jó ugor eredetű szavaival. Így jelesen a magyarországi orosz (vagyis rutén) nyelvben tapasztaljuk számos magyar elemek meghonosulását, s habár ezek, a mennyire e dolgozatban első kísérletképen összegyűjthetem, még nem is valami roppant nagy számmal mutatkoznak (400-on fölül), de igen jellemző a rutén népnek szókölsönzés dolgában engedékeny vagy hogy úgy mondjam fogadékonny voltára nézve, hogy a kölcsönvett magyar szók közt sok ige is található, — vagyis olyan szó, melynek kölsönzése többnyire szükség nélkül, de tapasztalás szerint egyszersmind ritkábban szokott történni. Figyelemre méltó még az is, hogy a rutén nyelv a magyartól még egyes szláv eredetű szókat is a magyarban elváltozott alakban vett át, s így mintegy szláv részre visszakölsönzött. S végre érdekes jelenség, hogy a sok kölcsönvett magyar szóról már egy-két képzőt is vont el a rutén nyelv s kezdi saját eredeti szláv szavain alkalmazni.

Megjegyzem, hogy a magyarországi orosz (rutén) nyelv, még pedig a valóban beszélt népnyelv szókincsének a jelen kimuta-

tásra szükséges ismeretét, saját tudásomon és közvetlen tapasztalásomon kívül, rutén népnyelvi szövegekből merítettem:

a) Népdalok és mesék, melyeket magam gyűjtöttem;

b) Golováczkij I. Th.: galicziai és magyarországi orosz népdalok gyűjteménye (*Narodnyja pėsni halickoj i uhorskoj Rusi, sobrannyja I. Th. Golovackym*. Moskva 1878).

Még a rutén szók kiírásáról kell megemlékezmem, a mennyiben az e dolgozatban a bevett szokástól eltér. E tekintetben főleg azt néztem, hogy ne írjak ki hangot, a mely valóban nem hangzik is. Fölvettem még a magyar *a*, *é* és *ü* önhangzó-betűket, magyar ejtés szerint, míg a szláv *a*-t, megkülönböztetésül a magyar *a*-nak megfelelő hangtól, *ā*-val jelöltem; *ü* az egyes tájajetések szerint *u*-nak, *i*-nek is hangzik (jelesen a magy. *ó*, *ö*, *ú* szövégnak megfelelő *üv*-ben: pl. *hajüv*, *hajuv*, *hajiv* = *hajó*).

1. **Ablakos** glaser: r. ¹⁾ *ablakoš*. A magyar nyelv elkölcsönözte a szlávótól az *ablak*-ot, a rutén pedig visszakölcsönözte ennek magyar származékát, az *ablakos*-t.

2. **agár** windhund: r. *āgār*. A hol ismerik az agarat, más néven nem is nevezik.

3. **ágyú** kanone: r. *ādüv*. *Tak durknula, hi ādüv*.

4. **akó** eimer: r. *āküv*. *Hordüv u tri ākavy*.

5. **áldomás** kauftrunk: r. *āldamāš* és *odomāš*.

Chodiv Tomāš.

Dāvāv odomāš. Golováczkij idézett művében: IV, 418. l.

6. **állás** wagenschoppen: r. *ällāš*. *Tākyj sjā dožd' cjidiv, što musjiv 'em zābihnuti v ällāš*.

7. **angyal** engel: r. *āndal*. A ruténban van *ānhel*, *jānhel* az angyal jelölésére, de azért mégis azt mondja a paraszt: *Pabir by tā āndal!*

8. **antalag** antel: r. *āntālāg*. *Žid tri āntālagy pālenky kupir*.

9. **arany** gold: r. *ārān*. Az aranyat voltaképen *zalata* jelöli, de csak mint kincset; mihelyt azonban buzáról van szó, azt tartja róla a közbeszéd: *tākā krāsna hi ārān*.

10. **arendás** pächter: r. *ārendāš* és *ārendārj*. Tehát a kölcsönzött szó vegyesen használtatik a nem kölcsönzöttel.

¹⁾ Rövidítés: r = ruténban.

11. **ásó** spatén: r. *āršūv*.
 12. **asztalos** tischler: r. *astalaš, stalār*. A kölesönzött *astalaš*-nak csak oly nagy a kelete, mint a szláv *stalār*-nak.

13. **Bácsi** (familiäre anrede eines älteren mannes): r. *bāči*.
Arutki vy, bāči?

14. **bádóg** blech: r. *bādag*. Jelenti a szorosan vett bádógot, de a bádóg-edényt is; a meszely korában a *bādag* s a *meszely* egyértelmű volt.

15. **bádógos** klempner: r. *bādagaš*.

16. **bagaria** juechten: r. *bāgārijā*. *Moji čizmy čistā bāgārijā*.

17. **bagó** (nicht ausgerauchter rest in der tabakspfeife):
 r. *bāgūv*. *Ej šta zā pipā, hirešnyj bāgūv pravít*.

18. **bajusz** schnurrbart: r. *bājusy* (és *vustā*).

19. **bajuszkenő** bartwiche: r. *bājuskeña*; meg: *pomādā* és *vask*, de «módos» beszédben mindenkor a magyar szó járja.

20. **bajlódni** sich abmühen: r. *bājlavāti*. *Haspadi bože külka sjā trebā bājlavāti na sjūm kešervešnūm svīti*.

21. **bakancs** schnürstiefel: r. *bokānci, boqānci*.

Ej lem bokānci zrucim

Ta ho vytancuju. Golováczkij III, 412 (158).

22. **balta** hacke: r. *baltā, bāltā* és *bāvta*. *Māmo, māmo, ā de je bāvta? Pid stalam*.

23. **bankó** banknote: r. *bāngovā* és *bānkókā*.

24. **bánni** (vlmit) sich leid sein lassen, bedauern, sich kümmern: r. *bānovāti*.

Ej pūdu jā v palaninu vūveji zimavāti,

Cy ne budeš mojā rybka zā mnov bānavāti.

Golováczkij III, 116. (40).

vagy: *Katyyj mūā vozmete, ne pobānujete*. Golov. II, 702.

Nagy tért hódított e szó a tótban is; mert a tót népdal azt tartja: *Sanuju banuju, i budu banovac*,

Ze šalenì rozum ne znal som chosnovac.

A rutén magyar ragozással is használja, midőn azt mondja:
Nem bānom, zā pānom.

25. **bántani** beleidigen, kränken: a ruténban sok szó van e eglomra, de azért a *bāntavāti* is elkél.

26. **bányász** bergmann: r. *bānās*.

27. barát freund: r. megszólításképen: *bārātom, štošj zāhādāv!*

28. barátság freundschaft: r. *bārāččāg*, híven a szónak m. kiejtése szerint. *Uhu prāpāv by 'sj, tāt ne serdisjā, ā dāj ruku nā bārāččāg*. Helyenként *fārāččāg*-nak is ejtik, holott rutén szó is van rá.

29. barna braun: r. *bārnā, bārnāstyj*.

Bilā Nāstā, Hricj bārnā,

Sprjāžeme jich do jarmā. Népdal Beregmegyéből.

30. bársony sammet: r. *bāršān, bāršun*. A belőle képezett melléknév: *bāršunkavj*.

31. becsülni, becsleni schätzen, taxiren: r. *bečelovāti* és *bičālavāti*; személyekre vonatkozik ép úgy, mint tárgyakra.

32. becslés schätzung: r. *bečeliš*. A bíraskodás egyik lényeges része; belőle van képezve *bečelišnyj*.

33. béke friede: r. csak ily alakban fordul elő: *békēven*; pl. *Žive sobi békēven*.

34. béllés Futter (am kleide): r. *bēliš*. Használatos még a németből átvett *futro* is.

35. béres knecht, ackerknecht: r. *bēreš*.

Moi štyri voly, ja pelā vās bēreš. Golov. III, 422. (176).

Nagyon meggyökeresedett szó; belőle van képezve: *bēreška* = béresné, *bērešiti* = béreskedni, és *bēreščuk* = kishéres.

36. bérfa (leiterstützen am wagen): r. *bērfā*. *A nu pāk chlope mīrkuj, o by 'sj bērfu nezlomiv*.

37. betyár betyar: r. *betār*. Mint lónak a neve is igen gyakori.

38. bezzeg fürwahr: r. *bezeg*. A ki minduntalan él véle, annak *bezegā* a neve.

39. bika stier: r. *bikā*. Visszakölesönzött szó, s általában el van terjedve.

40. bírni ertragen: r. *bēravāti*. *Čoloviče šta 'sj zāvāživ, tāt ne bēruješ tūlko*.

41. bíró richter: r. *bērōv*. Nagyon mindennapos szó.

Ne dājtesja poimāti

Bēravāvi v ručki. Golováčkij III, 237. (111).

Belőle van képezve: *bērūvka* = bíróné, *bērūvskyj* = bírói, képzett ige: *bērūvstva* = bírói tiszt.

42. **bitang** (ember) taugenichts, lump: r. *bētāngā*. A tőle képzett ige: *bētāngavāti* = bitangolni.

43. **bízni** vertrauen: r. *bézavāti*. Nagyon elterjedt szó. Származékai: *bézavātisja* = bizakodni, *bézüwnyj* = bizonyos, biztos.

44. **bizony** wahrhaftig: r. *bizon̄*. *Bizon̄ tāk ata nā svīti*.

45. **biztos** commissär: r. *biztuš*.

46. **bocskor** riemenschuhe: r. *bočkur*. *Pošol by 'm ku milej, ne mam lem bočkuri*. Golováczkij III, 410. (157).

47. **bodnár** böttheher: r. *badnárj*. *Badnārīti* = bodnároskodni.

48. **bogár** käfer: r. *bugārā*.

49. **bojtár** hirtenjunge: r. *bojtārj*. Hozzá tartoznak: *bojtārjkā* = bojtárné, *bojtārīti* = bojtárkodni, *bojtārskuj* = bojtári és bojtár-*čuk* = kisbojtár.

50. **bokréta** federbusch: r. *bokrētā*, *bagrētā*, *pakrejdā*. Golov. IV, 414; *pokrejdečka tri verchi*. Gol. III, 426 (190).

51. **bolt** gewölbe, kaufladen: r. *bovt*, *böt*.

Pilā by sjā zhoriločka.

V Sihoťi va bovti. Golov. II, 424 (542).

52. **boltos** kaufmann, krämer: r. *bótaš*.

53. **borház** weinhaus: r. *borhāz*.

Iz kiškerty, z borhāzu

Teperj figlā dokāžu. Golov. III, 426 (190).

54. **bő** (bév) reichlich: r. *bivnyj*.

Všitko nām bivno,

Lem čapnārja nam ne vidna. Golov. IV, 404 (20).

55. **bugyiláris** brieftasche, geldtasche: r. *budīlāraš*, *budulāriš*.

56. **bunda** winterpelz: r. *bundā* és *budā*.

57. **büntetni** strafen: r. *bintetavāti*, *béntetlavāti*. Ez is az igazságszolgáltatás nélkülözhetetlen kifejezése.

58. **büntetés** strafe: r. *béntetiš*.

59. **Czifra** geziert: r. *cifravānyj*. Ide tartozik *cifravāti* = czifrázni, — *sjū* = czifrálni.

60. **czifraság** zierrat: r. *cifrāšāg*.

61. **czigányhal** schleihe: r. *cigānhāl*. *Duže 'm velikaha cigānhālā imiv*.

62. **czimbora kamerad** : r. *cimbarā*. *A de tvüj cimborā?* kérdik a magányos cséplőtől.

63. **czimer zeichen** (dem vieh eingebrannt) : r. *cimerj*. *Pripekli nā valā ciměrj*. *Cimerjavānyj*, *cimerjavātyj* = czímeres.

64. **czipó** kleines weissbrot : r. *cjipüv*, *fiejüv*. Rendes vásárfa a czipó.

65. **czövek** pfahl, pflock : r. *cjiveg*, *cjivek*.

66. **czukor** zucker : r. *cukar*. Ide tartozik : *cukravāti* = czukrozni, *cukravānyj* = czukros.

67. **czukrász** zuckerbäcker : r. *cukrās*.

68. **czupanni, czupogni** schmatzen : r. *cuponiti* és *cupkati*, *cupnuti*.

69. **Csákányos** : r. *čākānās*. Golováczkij, IV, 422.

70. **csalni** betrugén : r. *čālavati*. Nagyon elterjedt szó ; ide tartozik : *čālivnyj* = csaló, csalfa.

71. **csalóka** sehelmisch : r. *čālökā*. *I ty tākij čālökā Pēter*.

72. **csapni** schlagen : r. *čāplavāti*. Hivatalos kifejezés.

73. **csapó** druckstecken (am heusehober) : r. *čāpökā*. Ide tartozik : *čāpökāti* = csapófával ellátni. Nagyon kevés különbség van közte és a *pāvzinā* = pózna közt.

74. **csatorna** kanal : r. *čaturnā*. *Pud haradam nā čaturni pužāt*.

75. **csárdás** : r. *čārdās*. *Duže 'm krāsna jhrālā čārdās*.

76. **csendbiztos** polizeicommissär : r. *čendbiztuš*.

77. **csendes** still : r. *čendešnyj*. Gyakori szó.

78. **csengetni** klingeln : r. *čeugetlovāti*. Használtatik *džen-kāti* is.

79. **csengő** glöckchen : r. *čingür*. Nélkülözhetetlen dísz a lovaknak.

80. **cserélni** tauschen : r. *čerjāti*. *Perečerjāti*. Gol. IV, 419.

81. **csiga** winde (zugwinde), flaschenzug : r. *čigā*

82. **csidu** das füllen : r. *čidu*, *čiduk*, *čiduča*.

83. **csikó** das füllen : r. *čiküv*. Használtatik ezenkívül : *lašā* és *lošuk* is.

84. **csikós** : r. *čikoš*. Valamivel magasabb rangot jelent mint a *koñuchārj* = csikós.

85. csipke spitzen (zum kleidbesatz): r. *čipky, čüpky*. Ide tartozik: *čüpkavanyj, čüpkāstyj, čüpkānistyj* = csipkés.

86. csiriz kleister: r. *čiriz; čirizavāti* = csirizelni.

87. csizma stiefel: r. *čizmy* és *čizmy*. Külömb csizmát jelent mint a *čobüt*. A népdalban igen gyakori; így:

Māmka majā, husārj budu,

Šārga čizmy nosit budu;

Šārga čizmy, veres nadrāg

Sēp meńečke Mādārorsāg. Munkács vidékén honos nóta.

Vagy: *Pradāv dryvā mālovāny,*

Kupiv čizmy kordovāny. Golov. II, 551 (29).

Vagy: *Aby čizmy ne rípiti,*

Šārkāntavy ne dzvinīli. Saját gyűjteményemből.

88. csizmadia schulmacher: r. *čizmādij*.

89. csonka verstümmelt: r. *čanka*. Rendesen csonka, törött pipát jelent.

90. csődör hengst: r. *čerdyrj*.

91. csúfolni spotten: r. *čufālavāti*. Igen gyakori szó.

92. csúfság spott, spötterei: r. *čufšāg*. *Ajbo vy havarite nā čufšāg*.

93. csutora mundstück eines pfeifenrohrs: r. *čutarā*.

94. csúr scheuer, scheune: r. *čurj*. Nagyon használt szó.

95. Darab stück: r. *dārāb*. Visszakölesönzött szó.

Trebā by mi dārāb mylā,

By nā Mārjkā potubilā. Golováczkij III, 403 (141).

96. daru (színű) kranichfarben: r. *dāriiv, dārovā, dāravistyj, dārola*. Főleg a szarvasmarháról mondják.

97. deres peinbank: r. *dereš*.

Mlinārskaha synā bijut nā derešu. Golov. 111, 423 (178).

98. dinomdānom lustgelage, saus und braus: r. *dinomdānom*. *Bylā svālbā, āj i dinomdānom*. Népmese.

99. dohány tabak: r. *dohān, dogān, dovhān*.

100. döbböny tönnehen: r. *deben*. *De deržis dohān? U debeni!*

101. dugó stöpsel: r. *dugokā*. Vegyesen használtatik a *zātičkā* szóval.

102. **Egészen ganz** (adv.): r. *egisen*. A közbeszédben mindennapi szó.

103. **engedni erlauben**: *engedavāti, engedlavāti*.

104. **eperfa maulbeerbaum**: r. *eperkā*; ha az eperfa gyümölcséről van szó, akkor: *eperky*.

105. **éppen just, grade, eben**: r. *epen*. Közbeszédben gyakori.

106. **érdemelni verdienen**: r. *érdemlavāti*.

107. **erdőbíró forstrichter**: r. *erdüvbirüv*. Hivatalos szó.

108. **esküdt der geschworene**: r. *eskit*.

109. **ezer tausend**: r. *ezérj*. Nagyobb elterjedésnek örvend, mint a *tysjāč*. *Ezérj rāz em mu kázāv*.

110. **Fakó fahl**: r. *fākovā, fākavistyj, fākalā*. Leginkább a szarvasmarha színéről használják, még pedig *fākavā* fakó ökörnek, *fākalā* pedig fakó tehénnek a neve.

111. **faolaj baumöl**: r. *fāvlāj*.

112. **fáradni sich bemühen**: r. *fārādlavāti, fārāllavāti sjā*. *Fārādlavānyj, fārāllavānyj* = *fáradt*.

113. **fáradtság ermüdung, mühe**: r. *fārāččāg*, egészen a m. kiejtés szerint.

114. **faragó schnitzbeil**: r. *fārāgüv*. Vegyesen használják az eredeti *topür* szóval.

115. **fartolni rückwärts gehen**: r. *fartavāti, fārtökāti*. Nagyon ismert szó.

116. **fa-tál hölzerne schüssel**: r. *fātālkā*.

117. **fattyú fratz**: r. *fāttüv*. Igen kedvelt szó.

118. **fátyol schleier**: r. *fātal, fācelik*.

Milā majā, milā,

Nē čarnā, nē bilā;

Kupiv bych ti fātal,

By 'sj sjā nev pātilā. Saját gyűjteményemből. Vagy: Golo-
váczkij IV, 414.

119. **fazekas töpfer**: *fāzikaš*. Az eredeti *horčārj* mellett ez is elkél.

120. **fedélke deckel**: r. *fedelkā*. Azt a cserépfedőt jelenti, melylyel a tejes köcsögöt stb. szokták betakarni.

121. **fegyver waffen**: r. *fedver*.

122. **fejsze beil**: r. *fēsā*.

123. **felpénz** aufgeld: r. *felpénz*; *zāvdātok*-val vegyesen járja.
124. **felperes** kläger: r. *felpereš*. Törvénykezési szó.
125. **fene** teufel (in flüchen): r. *fenā*, *fenkā*, *fenočkā*. Nagyon elterjedt szó.
126. **ferhécz** wage am fuhrwerk: r. *ferhēs*. A lovas szekérrel került a ruténokhoz.
127. **findsa** tasse, schale: r. *findžā*. A mívelt osztály konyhájából szívárgott a nép közé.
128. **fiók** schublade: r. *fiokā*. Együtt uralkodik a németből vett *šutlādkā*-val.
129. **fodor** krause: r. *fodry*. Ide tartozik: *fodravānyj* = fodros és *fodriti* = fodorítani.
130. **fogas** kleiderrechen: r. *fogaš*.
131. **fogó** zange: r. *fogavy*.
132. **fajtani** ersticken: r. *fajtavāti*. Van ugyan szláv szó erre a fogalomra, de hát így «szebben» hangzik.
133. **fajtás** vorschlag zur ladung: r. *fajtāš*.
134. **font** pfund: r. *funt*.
135. **forgató** (kilincs): r. *forgitā*.
136. **forgó** federbusch: r. *forgiūv*.
Ej ešće sobi zāložu
Forgiūv premilenyj. Golov. III, 412 (158).
- Vagy: *Zā kālāpom tri novi forgavy*. Golov. III, 424 (182).
137. **forgós** drehbar: r. *forgošnyj*.
138. **forspont** vorspann: r. *farspant*.
139. **főispán** obergespan: r. *füišpān*.
140. **füge** feige: r. *figā*.
141. **Galiba** hinderniss, schwierigkejt: r. *gālibā*. Minden-napos szó.
142. **gatyá** unterhosen: r. *gātā* = gatyaszár, és *gāti* = gatyá.
Oj tāk jaha lūbilā,
Šta mu gāti našilā. Saját gyűjteményemből.
143. **gaz** kehricht, mist: r. *gāz*.
144. **gazda** hausherr: r. *gāzdā*. Ide tartozik: *gāzdyňā* = gazdasszony; *gāzdūvstva* = gazdaság; *gāzdavāti* = gazdálkodni.
145. **gerenda** balken: r. *gerendā*. Visszakölcsönzött szó.

146. gőzös dampfmaschine: r. *gőzös*. A vasút hozta be; jelenti a gőzmozdonyt is, meg a vonatot is.

147. gubics, gubacs knopper: r. *gubič*.

148. gulya rindheerde: *gulā*. A legelő ökörnyáját jelenti.

149. gulyás viehhirt: r. *gulās*. Jelenti 1. a gulyáshúst, 2. a gulyást, a gulya őrét. Ide tartoznak: *gulāškā* = gulyásné, *gulāš-čuk* = kis gulyás; *gulāšiti* = gulyáskodni.

150. guta schlag, schlagfluss: r. *gutā*. Gyakori szó, verse-nyez a *fene*-vel.

151. Gyalázni schmāhen, tadeln: r. *đālāzavāti, đālāzlavāti*.

152. gyalu hobel: r. *đālīv*. Versenytárs nélkül, mert a *hobel* csak a tótok közt járja.

153. gyepfló lenkseil: *đāplīv*.

154. gyilkolni morden: r. *đilkavāti, đilkalavāti*.

155. gyilkos mörder: r. *đilkaš*.

156. gyócs (gyoles) leinwand: r. *đovč, đoč*.

157. gyöngy perle: r. *đōnd*.

A košulā đōndōvā

Sāmā verchivčova. Golov. III, 493 (1).

Vagy: *Tākā 'm bylā jāk đōnd bila*. Saját gyűjteményemből.

158. győzni im stande sein: r. *đivzavāti*.

Perebāčte česni lude, bo hijābā, ne đivzuvu.

159. Hajó schiff: r. *hajīv*.

160. halász fischer: r. *hālās*. Vegyesen fordul elő *rybarj*-val.

161. hám pferdegeschirr: r. *chīmī*. Ide tartozik: *chīmāti* = befogni a hámba.

162. hámfa zugscheit: r. *hāmfā*.

163. hamis falsch: r. *hāmišnyj*. Ide tartozik: *hāmišstva* = hamisság.

164. hámor hammerwerk: r. *hāmar*.

165. hant rasen: r. *hāntā*. Határdombot jelent.

166. hánytató brechmittel: r. *hāntātīv*.

167. háti kosár tragkorb: r. *hāti košār*. Munkács vidékén divatos.

168. hazudozni oft lügen: r. *hāzudozlavāti*. Szükség nem volt rá, de így czifrább.

169. **hetivásár** wochenmarkt: r. *hetivāsār*.
170. **heverni** faulenzen: r. *heverjavāti*.
171. **heverős** liegend: r. *heverjivšnyj*. Mind a kettőre van megfelelő rutén szó.
172. **hiába** vergebens, umsonst: r. *hijābā*. Nagyon kapós; lásd *győzni* mellett a példát.
173. **hintó** kalesche: r. *hintüv*.
174. **hír** gerücht, ruf: r. *hěrj*. Nagyon sok a pártolója. Ide tartozik: *hěrėti* = hírleni; *izhěrėti* = elpusztítani, elveszíteni. Előljárókkal összetéve igen gyakori.
175. **híres** berühmt: r. *hěrešnyj*.
176. **honvéd** r. *honvėd, honvėdā*.
177. **hóhér** scharfrichter: r. *hovhěrj, hovherē*.
178. **hordó** fass: r. *hordüv, ordüv*. Golov. II, 230 (64).
179. **hunczut** hundsrott: r. *huncut*.
180. **huszas** zwanziger: r. *husaş, husaşik*.
Teperj idu s Krečunovā
Tā husaşik mīnu. Golov. II, 428 (563).
- Vagy: *To ne skadā husaş dati*
Fajńij maladicji. Golov. III, 431 (191).
181. **Inas** bedienter, lehrjunge: r. *ināš*; *inašiti* = inaskodni.
182. **ispán** gespan: r. *išpān*. Visszakölesönzött szó, ha ugyan az *ispán župān*-tól ered.
183. **itcze** die halbe (maass): r. *icjā*.
Unesu ty, žona mojā,
Jednu icju pivā. Golváczkij III, 237 (110).
184. **Jámbor** fromm, sanft, zahm: r. *jāmbarnyj*. *Ne bűjtesja ho, duže jāmbarnyj*.
185. **járás** bezirk: r. *jārāš*.
186. **járásbíró** bezirksrichter: *jārāšbėröv*.
187. **járó** (hely): r. *jārüv*. Rendesen rést jelent a sövényen, a melyen a háziállatok átjárnak a szomszédba.
188. **jószág** vied: r. *jösāg*. Ugyanezt jelentik *chudobā* és *mārha*.
189. **juhász** schäfer: r. *juhās*. Igen elterjedt szó; Galiciában is ismerik.

Zāpiskāj, zādurkāj

Műj milyj juhāse. Golov. II, 232 (73).

190. **Kalap** hut: r. *kālāp*. A kalapnak több neme van a ruténban, jelesül: *klebān, kryśānā* és *kāpeluch*, a kölesönzött szó minden finom kalapot jelent. Igen gyakori szó.

Ci jesj mi uvilā zā kālāp pērečko? Golov. III, 422 (177).

Vagy lásd a *forgó* mellett idézett példát.

191. **kalapos** hutmacher: r. *kālāpaš*. A *kālāpaš* akár durvább kalapokat is készíthet.

192. **kályha** kachel: r. *kālĥā*.

193. **kancsó** krug: r. *kānčüv*.

194. **kandalló** kamin: r. *kāndālūv, kāndālūvka*. Mind a három szó a művelt osztályoktól ment át a néphez.

195. **kantár** halfter: r. *kāntār, kāntārj*.

Červenij kāntārj, sivyj koň.

Polubiv jem dívča, Bože moj. Golov. III, 434 (204).

196. **kapás** hauer: r. *kāpāš*.

197. **kapocs** heftel: r. *kāpčā*. Ide tartozik: *kāpčāti* = kapcsolni.

Bo nā mojem bočku šāblā pri kāpčānā. Golov. III, 116 (40).

198. **kapó** (labdajáték neve): r. *kāpūv*.

199. **karfa** lehne: r. *kārfā*.

200. **karika** ring: r. *kārikā*.

201. **karikás** hetzpeitsche: r. *kārikāš*.

202. **kártyázni** karten spielen: r. *kārtāzlovāti sjā* és *kārtjĥrāti*.

203. **kaszálló** (rét): r. *kāsāllūv, kāsālūv*.

204. **kaszás** mäher: r. *kasāš*. Kaszás csillagot is jelent. Az eredeti szó *kasecj*, de a magyar képzővel való *kasāš* is nagyban járja.

205. **katona** soldat: r. *kātunā, kātonā*.

Sče 'm sjā ne zverbovāl,

Uže 'm kātonāčok. Golov. III, 121 (48).

Ide tartozik: *kātunstva* = katonaság; *idti u kātuny* = »atonának menni

206. **kavardálni** oft umrühren: r. *kavyrdāti*.

207. **kefe** bürste: r. *kefā*. *Kefavāti* = kefélni.

208. **kenőcs, kenő sa'**be : r. *keňoc, keňa*. Főleg összetételekben fordul elő, mint : *sekerkeňoc, bājuskeňa*. Helyenkint a szerbek is használják, a mint viszont a magyarok a *kulimáz-t*.

209. **kerítő** (kerülő) : r. *kerejtüv*. Csösz, erdőkerülő értelmében.

Jākā bilā saračekā

210. **Tā nā kerejtavi**, Golováczkij IV, 497 (60).

210. **kert** garten : r. *kert*.

211. **kertész** gärtner : r. *kertés*. Nagyon gyakori mind a kettő.

212. **kés** messer : r. *kēsāk*, több más «kés»-szó mellett.

213. **kesely** bunthaarig : r. *kešelistyj*. Nagyon gyakori.

214. **keserves** bitterlich : r. *kešervešnyj*. A keserű állapotot nélküle talán ki sem lehetne kifejezni.

215. **kétszeres** mangkorn : *kětsereškā*.

216. **keverni** zum zweiten male ackern : r. *kiverjovāti*.

217. **kisasszony** fräulein : r. *kisāsonkā, kišāsonkā*. Egyedül uralkodik.

218. **kis kert** : r. *kiskert*.

U kiškerli šālātā

Krāšnā đivkā bohāta. Saját gyűjteményemből.

Vagy : *Pakrejdečkā tri verchi*,

Včera večār z kiskerty. Golov. III, 426 (190):

219. **kivánni** wünschen : r. *kivenavāti*.

220. **kocsi** kutsche : r. *kočijā, kočihā*.

221. **kocsis** kutscher : r. *kočiš*.

Oj papavā Mārišā,

Palubilā kočišā. Saját gyűjteményemből. Vagy Golováczkij-nál : IV, 422.

222. **konda** sauheerde : r. *kondā*. Jelentménye módosúl, a mennyiben a ruténban nem csürhét, hanem kandisznót jelent.

223. **kondás** sauhirt : r. *kondāš*. *Kondāš ođalam, a svińi sejelam*. Vagy pedig : *Išav küñ arsāgam pa vāgāšu, ā zā nim kondāš z fšov, ā svińi sijelam*. Ugocsában. Nagyon ismert szó, épp úgy mint az eredeti *svinārj*.

224. **kopó** jagdhund : r. *kopüv, kápüv*.

225. **koporsó** sarg : r. *koporsüv*. A festett koporsó *koporsüv*. A nem festett csak : *derevišče*.

226. **korcsmáros** schenkworth: r. *korémāroš*; az eredeti *korémārij* is használtatik még.

227. **korhely** säufer: r. *korhel*.

Ne choď ty ďivočka, korhelem, korhelem. Golov. III, 427 (193).

228. **kórság** sucht: r. *kōšāg, kōšāk*. Mindennapi szó.

229. **kostök** takaksbeutel: r. *koštük*.

230. **költeni** ausgeben, verzehren: r. *keltavāti*. Több értelemben, úgy mint a magyarban, a mennyiben á rutén is nemcsak a pénzt költi el, hanem az ételt is.

231. **költség** ausgabe, kosten: r. *kelčig, kelčik*.

Teperj by nām sjā brāti do svūtā, tā nām trebā nā kelčik dudkūv. Golov. IV, 422.

232. **kövér** fett: r. *kiverjnyj*; *kiverjnā zemlā* = kövér föld.

233. **követ** der abgeordnete: r. *kivet*.

234. **követválasztás** wahl: r. *kivetvālāstāš*.

235. **kurta** kurz: r. *kurtyj*.

236. **Láb** fuss: r. *lābā*. Az embernek van *nohā*-ja, a többi állatnak csak *lābā*-ja; bár a népdal azt tartja, hogy:

Áj chvāt žābā tā zā lābu,

Ta na pisku vďārjsjā. Golov. II, 444.

Vagy: *Sjākij tākij chromolāba*

Trjase zā đivkāmī. Golov. II, 426 (550).

237. **lábás**: r. *lābaš*. Minden lábás serpenyőnek *lābaš* a neve.

238. **lakatos** schlosser: r. *lākātaš*.

239. **lámpás** laterne: *lāmpāš*.

240. **lapos** flach: r. *lāpaš, lopuš* (fläche); *lapušistyj, lapušistyj*.

Pušču koňa va stāvu,

A küh po lopušu. Golov. II, 443.

241. **laska** nudeln: r. *lāškā*.

242. **legény** bursche: r. *legín, ledín*.

Nādo mnoju molodaju

Dvā legíni bjutsjā. Golováczkij III, 219 (85). Galicziában is ismerik.

243. **lencse** linse: r. *lenčā*.

244. **lógatni** in schwingung setzen, schlenkern: r. *lógāti*.

245. **lógós** beipferd: r. *lógošnyj*.

246. lomozni unter einander werfen : r. *lomozavāti*, *lomoz-lavāti*.

247. Magyar ungar : r. *mādār*.

248. májas leberwurst : r. *mājaš*.

249. makkos (makkal beültetett hely, fiatal tölgyes) : r. *mākaš*.

250. maradás das bleiben : *mārādāš*. Ne *māješ* tuj *mārādāš*.

Közbeszéd.

251. marha vied : r. *mārkhā*.

252. marokvas achsenblech : r. *marakvāš*.

253. mártani tunken, tauchen : r. *mārtavāti*.

254. mártás sauce : r. *mārtāš*.

255. méltóságos hochgeboren : *mēltōšāgaš*, *mēltōšāgašnyj*.

256. ménes gestüte, stuterei : r. *mīneš*.

257. mentség ausweg : r. *menčig*.

258. méreg gift : r. *mireg*.

259. mérés (megmért föld, kimért rozs stb.) : r. *mireš*.

260. mestergerenda querbalken, durchzug : r. *meštergerendā*.

Használtatik még : *mešternicjā*.

261. mesterség handwerk : r. *mešteršig*. Szélesebb elterjedésnek örvend, mint a *remeslo*.

262. meszely seidel : r. *mēsčl*.

263. mindjárašt sogleich : r. *mindārāšt*.

264. mosogató spülgefäss : r. *mosogātiv*.

265. mulatni sich unterhalten : r. *mulatovāti*, *mulātlavāti*.

266. mulatság unterhaltung : r. *mulāččāg*.

267. mutató zeiger : r. *mutātiv*.

268. Nagyságos hochgeboren : r. *nāččāgoš*, *nāččāgašnyj*
nāččāgoškā = nagyságos asszony.

269. napló tagebuch : r. *nāpliv*. *Tām stajit u nāplovī*.

270. napszám tagarbeit, taglohn : *nāpsām*.

271. napszamos taglöhner : r. *nāpsāmoš*.

272. nemes edel, adelig : *nemeš*, *nāmeš* (Ugocsában).

273. Nyakravaló halstuch : r. *nākrāvāliv*. Szükség ugyan nem volt rá, de a czifra beszéd el nem lehet nélküle.

274. **nyakló** halsriemen : r. *nāklūv*.
275. **nyalka** geputzt : r. *nālkā, nālkāstyj, nālkānistyj*.
Ne budu jā kālam brysti.
Musif mene milyj vesti,
Valikāmi kājlāstymi,
Zā legīnmi nālkāstymi. Saját gyűjteményemből.
276. **nyargalni** rennen : r. *nārgālavāti*.
277. **nyerni** gewinnen : r. *nirjavāti*.
278. **nyereség** gewinn : r. *neresīg*.
279. **Nyir, Nyirség** : r. *N'erj*.
280. **nyomtatni** austreten lassen : r. *mintetlovāti*.
281. **Olaj** öl : r. *alāj*.
282. **oldalal** rippenstück : r. *ōdalaš*.
283. **orgona** (syringa vulgaris) : r. *arganā, argany*.
284. **ország** land, staat : r. *arsāg, orsāg*. Országot is, meg országotat is jelent.
Šta vūn uték, što uték
Iz orsāgu svojeho. Golov. III, 132 (67).
285. **Pajtás** kamerad : r. *pājtāš*. Ide tartozik : *pājtāškā* = nőpajtás ; *pājtāšiti* = pajtáskodni.
Oj tām pājtāš, podojmi,
Skoda mojej pokrejtī. Golov. III, 426 (190).
Vagy : *Pej pājtāš pālenku*
L'ublu ti frājirku. Saját gyűjteményemből.
286. **palacsinta** pfannenkuchen : r. *pālāčintā*.
287. **palacsintasütő** : r. *pālāčintāšūtōv*. Mind a kettő a művelt osztály konyhájából került a nép közé.
288. **palánk** planke : r. *pālānk, pālānak*.
289. **pántlika** band : r. *pāntlik*.
Suť pa nej pāntlički
Jāk nā nebi vızdočki. Golováczkij IV, 423.
290. **paprika** : r. *pāprigā*.
291. **párna** polster : r. *pārnā*.
292. **patyolat** feine leinwand : r. *řātolat, fātolat*.
293. **pedig** aber : r. *pedég*.
294. **pengő** achsenring : r. *pengévka*.

295. **pergelni** brennen, rösten : r. *pergelavāti*.
 296. **pergő** glöckchen : r. *pergüv*.
 297. **piczi, picziny, piczinke** sehr klein : r. *picjinkyj; picjindyj*.
 298. **pipás** raucher ; r. *pipāš*.
 299. **pipaszár** pfeifenrohr : r. *popisārā, pipasārā*.
 300. **pipavájó** pfeifenräumer : r. *pipavāj*.
 301. **plajbász** bleistift : r. *plājbas, flajbas*.
 302. **polgár** bürger : r. *pōgārj*.
Ne jednā pōgārjkā
Zā pōgārjom plāče. Golov. III, 549 (24).
 303. **pohár** trinkglas : r. *pohār, puhar*.
Puhāry spovňajte
Druhím padāvajte. Golov. III, 506.
Ba červena vina
U pahārji skāče. Golov. II, 549 (24).
 304. **pohárszék** kredenz : *pahārsék*.
 305. **pósta** die post : r. *paštā*. Póstát s olykor póstamestert is jelent.
 306. **pótolni** ersetzen : r. *pōtalavāti*.
 307. **pótlék** (p. adó) nachsteuer : r. *pōtlék*.
 308. **potyka** karpfe : r. *paškā*.
 309. **próba** probe : r. *prabā*.
 310. **próbálni** probieren : r. *prōbālavati*.
 311. **prókátor** advokat : r. *prōkatar*.
 312. **Ráadás** zugabe : r. *rādāš*.
 313. **rabolni** rauben : r. *rāblavāti*.
 314. **rakás** haufe : r. *rākāš*.
 315. **rántani** einbrennen (pl. gemüse) : r. *rāntavāti*.
 316. **rántás** einbrenn : r. *rāntāš*.
 317. **rántotta** (*rátotta*) eierspeise, eierschmalz : r. *rātata*.
 318. **ráspoly** holzfeile, raspel : r. *rāšpil*.
 319. **rekesz, rekeszt** abgesperartes fach : r. *rekest*.
 320. **reszelni** reiben : r. *reselavāti*.
 321. **reszelő** reibeisen : r. *reselüv*.
 322. **rét** wiese : r. *rét*.
 323. **rojt** franse : r. *rojta*.

324. rovás kerbstock : r. *ravāš*.
Jā sjā māvu z ravāšam :
Pride gāzdā z bōtkāšam. Saját gyűjteményemből.
325. róf elle : r. *rēf*.
326. rúd deichsel : r. *rud*.
327. Sáfár schaffner : r. *šāfārj*; *šāfārīti* = sáfárkodni.
328. saláta salat : r. *šālātā*.
U kiškertli šālātā. Saját gyűjteményemből.
329. sámfá stiefelholz : r. *šāmfā*. Ide tartozik : *šāmfōvāti* = sámfázni.
330. sarkantyú sporn : *šārkāntüv*.
Abi ěizmy ne ripili,
Šārkāntavy ne dzviñli. Saját gyűjteményemből.
331. sárkány drache : r. *šārkāh*.
332. saroglya schragen : *šārāgli*.
333. sarok, sark angel, thürangel : r. *šārkā*.
334. sáska heuschrecke : r. *šāškā*.
335. serpenyő pfanne : r. *šerpenüv* ; *šerpinkā*.
336. sódar schinken : *šōdyrj*.
337. sógor schwager : *šōgar*. Ide tartozik : *šōgarina* = sógorné,
šōgarstva = sógorság.
338. sopánkodni klagen : r. *süpātisjā*.
339. sor reihe : *šar*. *Ānu lem zā šāram*. Közbeszéd.
340. sorozás registrirung (rekrutirung) : r. *šorozāš*.
341. spárga spagat : *špārgā*. Ruhaszárító kötelet jelent.
342. Szabó schneider : *sābüv*.
Nesi da sābovā, sābüv ti rozpustit. Saját gyűjteményemből.
343. szakács koch : r. *sākāč*.
344. szakajtó backkorb : r. *sākājtüv, sākājtüvkā, sākāstüvkā*.
345. szakmány tagwerk : r. *sākman*.
346. szállás quartier : r. *sālāš*.
347. szamár esel : r. *somār*. Golov. IV, 416.
348. számadó rechnungsleger : *sāmādüv*.
349. számolni rechnen : r. *sāmalavāti*.
350. szánni bedauern : r. *sānavāti*.
Dabrā tatā žanā, šta mužā sānuje. Golov. III, 409 (153).

351. szár (csizma-szár) stiefel-röhre: r. *sārā*.
 352. szárcsa blassente: r. *sārēā*.
 353. százalék procent: r. *sāzalik*.
 354. szeglet: r. *segelet*. Háromszögű kendőt is jelent.
 355. szegény arm: r. *segin*. *A segin chulabnyj vzjav tā i perevez*. Golov. IV, 420. — Szegény legény = *segin legin*.
 356. szerszám werkzeug: r. *sersāmā*.
 357. szerteséjjel überall herum, zerstreut: *sertesējel*. *Svinii razujšlisjā sertesējel pa hātārji*. Közbeszéd (beregmegeyi).
 358. sziget insel: r. *sihat*.
 359. szobaleány stubenmädchen: r. *sobajānkā*.
 360. szolgabíró stuhlrichter: r. *sōgābiriv*.
 361. szokás gewohnheit: r. *sachtāš*; *sachtavāti* = szokni.
 362. szorítani pressen: r. *suritlavāti*, *suritavāti*.
 363. szükség noth: r. *sukšeg*.
 364. szurdék schlupfloch, winkel: r. *surdek*.
365. Tábla tafel: r. *tāblā*.
 366. táblázni (be-t.) intabulieren: r. *tāblāzavāti*, *zūtāblāzavāti*.
 367. tálas schüsselschrank: r. *tālaš*.
 368. tálka schüsselchen: r. *tālkā*.
 369. talp sohle: r. *tālpā*. *Tālpavāti*, *tālpovāc* = talpalni.
Dālo sebe tālpovāc
žeby mālo tāncovāc. Golov. III, 425 (184).
 370. talpalás das sohlen: r. *tālpālāš*, *tālpāvāš*.
 371. talpalni besohlen: r. *tālpālavāti*, *tālpavāti*.
 372. táltos (t.-ló) zauberpferd: r. *tātaš*.
 373. támadni (neki támadni): r. *tāmedlavāti*. Hegyes vidékeken használják (Tyuskán pl.).
 374. tanács rath: r. *tanāč*.
 375. tanácsos rath, rathsherr: r. *tānāčas*.
 376. tányér teller: r. *tānir*. Csak czifra beszédben.
 377. taréj spornrädchen: r. *tārēkā*.
 378. tárgyalás verhandlung: r. *tārđalās*.
 379. tárgyalni verhandeln: r. *tārđalavāti*.
 380. telek grundstück: r. *telek*.

381. telekkönyv grundbuch, kataster: r. *teleküñā* (telekkönyvi hivatal).

382. temető friedhof: r. *tenetüv.*

Oj kukālā zāzulejkā

Tā nā tenetoví. Golov. IV, 497 (50).

383. tengely achse: r. *tengél.*

384. tézsla zugstange, hilfsdeichsel: r. *tézlā.* Visszakölesönzött szó.

385. tengeri kukuruz: r. *tengericjā, kendericjā.*

386. tiltani verbieten: r. *tiltavāti.*

387. timsó alaun: r. *timšüv.*

388. tiszta officier: r. *tist.*

389. tiszttartó hofrichter, verwalter: r. *tistärtüv.*

390. tokány (eine fleischspeise: geschmortes schafffleisch): r. *takān.* (A ruténban kukoricza-lisztből készült gombócot jelent.)

391. toldani zusetzen, anstücken: r. *tōdavāti.*

392. toldás das zusetzen: r. *tōdāš.*

393. topánka schnürstiefel: r. *tapānka.*

394. tölcésér trichter: r. *tivčārj.*

395. töltés damm: *tüvtēs.*

396. törvény gesetz: r. *türvén.*

397. törvényszék gericht: r. *türvēnsék, türmēnsék.*

398. trombitás trompeter: r. *trumbitāš.*

399. tromf trumpf: r. *tronf, tranf.*

400. Űnni überdrüssig werden: r. *vnavāti.* Legkinkább öszszetételekben, pl. *nāvnavāti.*

401. úrfi junker: r. *urfi.*

402. űrmös wermut-wein: r. *ümeš.*

403. Vadászni jagen: r. *vādāsiti, vadāska* = vadászat.

404. vaczok lager: r. *vācak.*

405. vágás schlag (holzschlag): r. *vāgāš.*

406. vágókés hackmesser: r. *vāgōkēs.*

407. vakolni maltern, mit mörtel anwerfen: r. *vākalavāti, vākavāti.*

408. válasz, választ Antwort: r. *vālāst.*

409. választás wahl: r. *vālāstāš.*

410. választani wählen : r. *vālāstavāti*.

411. választmány ausschuss : r. *vālāstmāñ*.

412. valós geeignet : r. *vālōšnyj*.

413. varga gárber : r. *vārgā*.

Ne pujdem zā vārgu,

Zāvāruj nā bože. Golov. III, 251 (132).

414. vármegye komitat : r. *vārmedā*. Ide tartozik: *vārmeš-čínā* = megyei munka; *vārmecjkyj* = megyei.

415. vásár markt : r. *vāšār*. Ide tartozik: *vāšāravāti* = vásárolni.

416. vasmacska anker : r. *vāšmāčkā*.

417. vég ende: meg van tartva egy falu nevében: *Ras-végava* = Oroszvég (Munkács mellett).

418. véka scheffel : r. *vika*.

419. viganó frauenkleid : r. *vigān*.

420. Zacsó beutel : r. *zāčküv, žāčküv*.

421. zseb sack, tasche : r. *žeb*.

422. zsebbevaló sacktuch : r. *žebvālōkā*.

423. zsúp schaub (stroh) : r. *žup*.

Az itt felsorolt 423 szóhoz csatlakoznak még azok, a melyekkel a rutén paraszt háziállatait szokta megnevezni. De ezen elnevezések is fogalmas szók, mert bizonyos jegyek kívántatnak meg, hogy a házi állat ezt vagy azt a névet kapja.

Kezdem az ö k ö r neveinek felsorolásával, a mennyiben a rutén parasztnak fő háziállata az ökör.

A magyarból átvett leggyakoribb nevek ezek :

1. Bimbó : r. *bimbavā*.

9. Kajla : r. *kājlā*.

2. Bodor : r. *badarā*.

10. Körmös : r. *körmōša*.

3. Bojt : r. *bojtē, bojtā*.

11. Rendes : r. *rendešā*.

4. Csákó : r. *čākavā*.

12. Szarvas : r. *sarvašā*.

5. Csengő : r. *čēngēvā*.

13. Szennyes : r. *señešā*.

6. Fakó : r. *fākavā*.

14. Szilaj : r. *silājā*.

7. Gyöngyös : r. *đōndōšā*.

15. Szőke : r. *sivkā*.

8. Hegyes : r. *hedešā*.

16. Virág : r. *virjāgā, virāgā*.

Ezek kétféle alakban használtatnak : 1. Tökéletesen magyar alakban, tehát változtatás nélkül; t. i. akkor, mikor hívólag

szólnak az ökörhöz, pl. *ne hedeš!* *čāle seheš!* stb. 2. Változtatott alakban, ha nem hívólag szólnak az ökörrrel, tehát: *müj hedešā!*, *müj virjāgā* stb.

Virág nevet visel az olyan ökör, mely fehér színű és fehér szarvú; *bodor*-nak fehér a színe, feketék a szarvai; fehér színű, sárga szarvú — *csengő*; ha pizkossárga vagy fakós a színe, lesz a neve *fakó* stb.

A tehenek nevei nem igen mutatnak eredetiségre, mert rendszeren csak nőnemű képzővel átalakított ökör-nevek; kivételt tesz a «tündér» *tündürā* név, melyet a kiválóan szép, fehérszínű magyar tehenek szoktak kapni.

Hátra vannak a lovak. A leggyakoribb magyar nevek ezek: *bāršān*, *bātar*, *betār*, *bujdaš*, *čillag*, *čilla*, *činoš*, *dereš*, *kedveš*, *modār*, *šajō*, *šārga*, *sikra* (*cikra*), *tüzeš*, *vidām*. Összesen 15.

Minthogy az ökör-nevekből a fent közölt jegyzékben előfordúl 2, a lovak neveiből szintén 2, a háziállatok nevei *) 27 szóval szaporítják a magyar elemeket, a melyek száma e szerint 450-re rüg.

Van köztük 436 eredeti magyar szó, 14 pedig visszakölcsönzött. A visszakölcsönzöttek ezek:

ablakaš: *ablak* = szl. *oblok*-nak magyar *š* képzős származéka | *āndal*: magyaros alakja a szláv *angel*-nek, mely = gör.-lat. *angelus*; szlávós alakja a ruténban: *ānhel* | *astalaš*: *asztal* = szl. *stol*-tól | *bikā*: m. *bika* = szl. *byk*, *a*-val megtoldva | *čākānaš*: m. *csákány*, megtoldva *š* képzővel | *darab*: m. = szl. *drobj*, *drob* | *gerendā*: m. *gerenda* = szl. *gręda* | *išpān*: m. *išpān* = szl. *župan* | *kapāš*: m. *kapás*, ettől: *kapa*: v. ö. szláv *kopat* ásni | *kasāš*: m. *kaszás*, ettől: *kasza* = szl. *kosa* | *karēmāroš*: *korcsmáros*, magy. *š* képzővel megtoldva = szl. *krēmārij* | *pārñā*: m. *párna* = *perinā* | *pipāš*: *pipa* a szláv útján került idegen szó (Miklosich, Slav. El. 391 sz. | *tēžlā*: m. *tézsza* = szl. (tót) *tažadlo*.

*) Egyéb háziállatokat (sertést, kutyát, macskát stb.), kivéve a kutyát, nem igen szoktak néven nevezni; a kutyát pedig rendszeren rutén, kivételes német nevekkal hívják.

Továbbá van még egy nevezetes kölcsönzés, melyről eddig nem szóltunk, s ez a magyar *s* (*š*) képzőnek átvételében áll. A szláv nyelvekben *š* mint képző nem szerepel, míg a ruténban igen gyakori. Például: *jāmā*-ból *jāmāš*; *bōtkā*-ból *bōtkāš*; *vārāt*-ból *vārātš* stb.

Fentebb már megérintettem, hogy a rutén nyelv a magyartól sok igét is vett át, összesen vagy 50-et. Érdekes, hogy ezen igék közül többet megtalálhatni a tót nyelvben is, mint magyar eredetű kölcsönszót. Az igéknek ezen átvétele azt mutatja, hogy a magyar nyelv a ruténra igen erős hatást gyakorolt és még folyvást gyakorol. Pedig e dolgozatban nagyon keveset említettem föl az úgynevezett «disztinvált» beszédből, mely is abban áll, hogy az illető beszéllő mentül több idegen — kizárólag magyar — szót kever beszédjébe. Ha feljegyeznők a «disztinvált» beszédben előforduló magyar elemeket, az átvett magyar szók száma bizvást kitenné azt az összeget, melyben Miklosich a magyar nyelvbe átment «szláv elemeket» megállapította.

Ezek után nem lesz talán fölösleges még a szerint is csoportosítani a kölcsönzött magyar szavakat, a mint szakok vagy fogalomkörökhöz tartoznak.

1. Törvénykezés és polgári élet. Ide tartoznak: *becsel*, *becselés*, *bíró*, *biztos*, *büntet*, *büntetés*, *csendbiztos*, *esküdt*, *felperes*, *főispán*, *járás*, *járásbíró*, *költség*, *követ*, *követválasztás*, *pótlék*, *prókátor*, *százalék*, *szolgabíró*, *tanács*, *tanácsos*, *tárgyal*, *tárgyalás*, *telekkönyv*, *törvény*, *törvényszék*, *választás*, *választmány*, *vármegye*.

2. Katonaság: *ágyú*, *fegyver*, *honvéd*, *katona*, *tiszt*, *trombitás*.

3. Műszerek, gazdasági eszközök, házi edények: *ásó*, *balta*, *csákány*, *döböny*, *dugó*, *faragó*, *fatál*, *fedélke*, *fejsze*, *ferhécz*, *findza*, *fiók*, *fogas*, *gyalu*, *itcze*, *kályha*, *kancsó*, *kandalló*, *karfa*, *karika*, *karikás*, *kés*, *lábás*, *lámpás*, *láncz*, *laska*, *meszely*, *olaj*, *palacsintasütő*, *pengő*, *pohár*, *pohárszék*, *szakajtó*, *szerszám*, *tábla*, *tálas*, *tálka*, *tölcsér*, *vágókés*, *véka*.

3. Iparosok, ipari s kereskedelmi czikkek: *ablakos*, *akó*, *antalag*, *asztalos*, *bádog*, *bádogos*, *bagaria*, *bakancs*, *bányász*, *bársony*, *bocskor*, *bodnár*, *boltos*, *bugyiláris*, *bunda*, *czipó*, *czukor*, *czukrász*, *csengő*, *csiga*, *csipke*, *csiriz*, *csizma*, *csizmadia*, *csutura*, *faolaj*, *fátyol*, *fodor*, *fogó*, *forgató* (kilincs), *forgó*, *gatyá*,

gerenda, gubics, gyepelő, gyoles, gyöngy, hám, hámfa, hánytató, hintó, hordó, inas, kalap, kalapos, kantár, kapocs, kefe, kenőcs, kocsi, kos-tök, lábas, lakatos, marokvas, méreg, mutató, nyakravaló, nyakló, oldalas, pántlika, paprika, párna, patyolat, pengőke, pipaszár, pipa-vájó, plajbász, ráspoly, reszelő, rojt, rúd, sámfa, sarkantyú, saraglya, sarok, serpenyő, spárga, szabó, szár, talp, tányér, taréj, tengely, tézsla, timsó, topánka, ürmös, varga, vasmacska, viganó, zsebbevaló.

4) Állás, foglalkozás, tiszt: *arendás, bácsi, béres, betyár, bitang, bojtár, czimbora, csikós, erdőbíró, fattyú, fazekas, gazda, gulyás, gyilkos, halász, hóhér, ispán, juhász, kapás, kaszás, kerülő (kerejtűv), kisasszony, kocsis, kondás, korcsmáros, korhely, legény, mesterség, napszámos, polgár, sáfár, sógor, számadó, szoba-leány.*

Vannak továbbá: ingóságok, ingatlanok, ételnevek, állatok, ásványok, növények, ruhaneműek és dísz tárgyak elnevezései, szellemi állapotot és tulajdonságokat kifejező szók.

Hogyan és mi módon kerültek be a magyar szók a ruténba, arról bővebben szólani fölösleges. A törvénykezésnek pl. megvan-nak a maga műkifejezései, melyeket bajos lefordítani s így leg-czélyszerűbb azokat egyenesen átvenni. A mi pedig a házi eszkö-zöket, piperetárgyakat stb. illeti, ezek az intelligenciával való érintkezés eredményei. Hogy concret esetet mondjak, több helyt tapasztaltam, mint oktatja a pap-kisasszony a parasztlányokat az egyes tárgyak neveire, hogy danolja velük a legújabb magyar dalokat, ha győzi türelemmel, hogy megtanítsa rá őket; ha pedig ezt el nem éri, lefordítja nekik a magyar szöveget, s a mit nem tud ruténul visszaadni, meghagyja magyarul.

Hátra van még annak kimutatása, minő változtatásokat tett a rutén a kölcsönzött magyar szókon. Egy pillantás a felsorolt szókra arról győz meg minket, hogy legalább kétharmada változ-tatás nélkül került be a ruténba. Ezen körülményből azt lehet következtetni, hogy ez a nagyobbmértvű szókölcsönzés az újabb időkben ment végbe. — A magyar szókon tett változtatások a következőkben foglalhatók össze:

1. A magyar *ó* és *ö* a dialectusok természetéhez mérten *i*-vé, *u*-vá, *ü*-vé változott át; pl. *biruv*, *birüv*, *biriv*; *čenguv*, *čengüv*, *čengiv* stb.

2. A vocalisok harmoniája nem tartozván a szláv nyelvek

hangalaki sajtáságaihoz, a rutén sem volt erre tekintettel az átvételnél; pl. *kefā, fēnā, fēsā, d'āplūv, engedlavāti* stb.

3. A magyar *ö, ő* és *é* helyett szereti a rutén az *i-t* (и); pl. *ketefik, kivet, rif* stb.

4. Egyes szavakon elkoptat valamit, pl. *kōšāk* (kórság); másutt meg betold valamit, pl. *āršūv* (ásó).

5. A rokon hangzókat néha feleseréli; pl. *bārāččāg, fārāččāg*; pl. *plājbas, flājbas*.

6. Az *e* hangzót szereti *i-vé* (и) (*é*) erősíteni; pl. *čēngūv, éperkā, épen*.

7. *Mintetlavāti* = nyomtatni (rozstot stb.) jócskán elüt a magyartól; úgy látszik, hogy *nyomtat*-ból előbb *nimtat* lett, s ebből azután hangátvetéssel keletkezett *mintet*.

8. Egyes esetekben *o*-ból *u* lett: *bogār*-ból *bugārā*; *ü*-ből *u*: *csūr*-ből *čurj*.

9. Az *únni* ige csak praefixummal: *nāvnavāti* fordul elő, s azt mutatja, hogy *u*-ből *v* lett. Ennek oka a hiatusban keresendő, melyet a rutén nyelv nagyon kerül. Efféle példát többet szolgáltat a kis-orosz nyelv, a melyhez a rutén is hozzátartozik, pl. Sefcsenko Tárász egyik költeményében ez áll: *I čužomu nāvčajtesjā*.

10. Az átvett magyar igetőkhez *-avā-(ti)* vagy *-lavā-(ti)* képző járúl, pl. *tārdal-avā-ti, enged-lavā-ti*.

Befejezésül még meg kell jegyezni, hogy a rutén népnyelvben a magyar elemek felvétele még folyvást tart s ilyeneket évről-évre mind többet lehet benne tapasztalni.

CSOPEY LÁSZLÓ.

ISMERTETÉSEK ÉS BIRÁLATOK.

Ahlqvist Ág., **A finn nyelv rendszere.** (*Suomen kielen rakennus. Tutkinut Aug. Ahlqvist. I.*) Helsingfors 1877.

Ez a munka, mely nálunk ismertette még nem volt, azon bűvárlatok eredménye, melyeket a szerző e téren az évek hosszú során át tett. Az előttünk fekvő kötet első része a «finn nyelv rendszerének», és magában foglalja a névszók képzését és ragozását, s a finn verstant. Ez utóbbi részszel azonban itt nincs szándékunk foglalkozni, mert nem tartozik szorosan a nyelvtudomány körébe.

A bevezetésben elmondja a szerző, hogy a finn névszók mi-
ben különböznek más nyelvcsaládok névszóitól. Említi, hogy némely nyelvben a főnevek és mellékevek alakjukra (képzésükre) nézve is különböznek egymástól, de az ugor nyelvek (Suomensu-
kuiset kiellet) nem ismernek ily különbséget; ezekben sokszor ugyanaz a szó főnév is, melléknév is, pl. *märkä* nedves és nedveség | *valkea* fehér, világos és tűz. További bizonyítékul fölhozza, hogy a fokozás, mely más nyelvekben csak a melléknév sajátja, az ugor nyelvekben főneveken is előfordúl; pl. a finnben: *seinemmäksi* közelebb a falhoz: *seinä* fal | *lapsempana* kisebb gyermekkorban: *lapsi* gyermek | *rannempänä* közelebb a parthoz: *ranta* part. Megvan ez a lapp nyelvben is, pl. *čäpeb* ügyesebb, voltaképen «kovácsabb»: *čäppe* kovács = f. *seppä*, mely eredetileg kovácsot jelentett, de ebből később az általánosabb «mester, ügyes» jelentés fejlődött. Sőt a lapp nyelv a superlativust is képzi némely főnévtől, pl. *oaivamuš* legfőbb ember: *oaive* fej. Ehhez kiegészítésképen hozzátehetjük, a mit Ahlqvist nem említ, — hogy a magyarban is lehet főneveket comparálni, mint: *emberebb, gyermekebb, szegye-
nebb, rózsánál rózsább*. De a főnevek ilyen fokozása nem csak az ugor nyelvek sajátosságának tekinthető, mert előfordúl az más

nyelvekben is, pl. a görögben; v. ö. χρυσός χρυσώτερος, aranynál aranyabb.

A másik sajáttság, melyben a finn névszók eltérnek az árja névszóktól, az, hogy a finnben nincs genus. A természetes nem jelölésére a finn nyelvnek külömbféle módja van; így pl. az ismeretesebb nagyobb állatoknak nemük szerint külön nevük van (úgy mint a mi nyelvünkben is), pl. *ori* ménló és *tamma* kancza; máskor meg a név elé valami nemet jelentő szó járúl, pl. *koiras* kan, hím és *naaras* nő-, nőtény | *mies* férfi és *nainen* (összetételben *nais*-) nő, pl. *mies-vieras* férfitvendég | *nais-vieras* nővendég.

Mégis van — úgymond A. — két eset a finnben, melyek képzés által való genus-jelölésnek tekinthetők. Az egyik az ismeretes *-tar* képzővel történik, pl. *Karhu-tar*, *Tolva-tar* (a férfi-név *Karhu-nen*, *Tolva-nen*), *Ilma-tar*, *Honga-tar* stb. A másik pedig a *-kko* képzővel, pl. *karjakko* pásztorleány | *linnakkko* városi nőlakos | *nuorikkko* menyecske | *venakkko* orosz nő | *virakkko* észt nő. Erre azonban meg kell jegyeznünk, hogy a felhozott szók közül csak a három utolsó jelent mindig nőt; a *linnakkko* és *karjakkko* masculinum is lehet (v. ö. az utóbbira nézve Lönnrot szót., melyben első helyen a «herde» pásztor és «nomad» értelmezés fordul elő, s csak másodikkal a «ladugårdspiga, deja» (pásztorleány). Külömben is ilyen szó alig van néhány, míg ellenkezőleg igen nagy azon *-kko* képzőjűek száma, melyeknek nincs femininum-jelentésük; valószínű tehát, hogy a fölhozottak is csak jelző szavak, melyek mellől a jelzett nőnév elmaradt, s így magukra vették a femininum-jelentést. (V. ö. a *-kko* dimin. képzőt.)

A harmadik külömbség az, hogy a finn nyelvben nincsen névelő. De már ott is megindult az articulus-képződés, a menyenyiben határozatlan névelő gyanánt kezdik használni az *eräs* (egy bizonyos) és *yksi* (egy) szavakat, határozó névelőképp pedig a *tämä* (ez), *se*, *tuo* (az) mutató névmásokat.

A finn nyelv tőszavai — mondja A. — úgy látszik eredetileg kéttagúak voltak, s valószínű, hogy a mostani egytagúak is két tagból vonódtak össze. A példák közt fölemlíti A. a f. *kyy* kígyó szót is s ezzel a m. *kígyó*-t állítja össze; azomban ez tévedés, mert a *kyy* magashangú, s így a mélyhangú *kígyó* szó nem lehet megfelelője. V. ö. Budenz, MUGSz. 29. l. m. *kígyó* (*kégyó*), *kilgyó* — f. *kaljame* (nom. *kaljain*), *kaljama*.

Ezen bevezetés után áttér A. tulajdonképeni tárgyára, a névszóképzésre és ragozásra. A névszók származását (nominien syntty) a következő rendben adja elő: A) Képzett névszók (*johdannaiset*), még pedig: I. cselekvő- és levő-nevek (*tekijän-ja oljannimiä*); II. cselekvési és levési nevek (*teon-ja olemuksennimiä*); III. tulajdonságnevek (*omaisuuten nimiä*); IV. konkrét tárgyak nevei (*konkreetisten esineiden nimiä*): 1. homályos képzések (*hämäriä johtomuotoja*), 2. eszköznevek (*tekimen-nimityksiä*), 3. gyűjtő- és csoport-szók (*kollektiveja ja ryhmäsanoja*), 4. helyet jelentő képzések (*paikallisuutta merkitseviä johtomuotoja*), 5. melléknév-alakú főnevek (*adjektivi-muotoisia substantiveja*), 6. kicsinyítők (*diminutiveja*), 7. magánálló képzések (*yksinäisiä johtomuotoja*); V. melléknévek képzése (*adjektivien johto*): 1. homályos képzések (*hämäriä johtomuotoja*), 2. világos képzések (*selviä johtomuotoja*). — B) Összetett szók (*liitännäiset*).

A névragozásnál (*nominien taivutus*) szól először az esetragozásról (*sijoitus*), azután a fokozásról (*vertailu*).

Ennek az aprólékos felosztásnak természetes kifolyása az, hogy egy és ugyanaz a képző előfordul néha három-négy helyen is, külön jelentéssel, s A. mindannyiszor külön képzőnek is veszi, mintha nem akarná elismerni, hogy ugyanegy képzőben különféle jelentésbeli árnyalatok lehetnek egyesülve. Innen van azután az, hogy munkájából nem tudhatja meg az olvasó, mely egyenlő alakú, de különböző jelentésű képzők tartoznak együvé, s mi lehet a képzők eredeti alakja és jelentése. Azt hisszük, hogy ezt maga a szerző sem kutatta kellőképen, mert különben okvetetlenül más csoportosítást nyújtott volna; azt a dolog természete hozza magával. De ezt nem megrovásképen mondjuk, mert nekünk nem feladatunk azt fejtegetni, hogy miképp kellett volna a szerzőnek eljárnia, hanem csak azt, hogy miképp járt el valójában.

Vegyük tehát a munkát úgy a mint van, és látni fogjuk, hogy ez hosszú buvárlatok, szorgalmas gyűjtögetés és mély átgondolásnak szigorú rendszerbe szedett eredménye, melyben vannak ugyan hiányok és hibák, de azt senki sem vitathatja el tőle, hogy a szerző helyes alapra, t. i. hamisítatlan, pontos adatokra épített; azért műve a gondolkozó nyelvészre nézve minden bizonnyal nagybecsű. E cikkkecskének nem czélja kivonatát vagy bővebb ismertetését adni a munkának, hanem csak néhány oly dolgot aka-

runk itt kiemelni és megbeszélni, melyekre nézve a mi véleményünk eltér a szerző véleményétől.

Mindjárt az első nomen agentis képzőhöz (-*ja*) egy kis pótlással járulhatunk. A szerző ugyanis említi, hogy ez a képző meg van a «nyugati» finn nyelvekben és a «keletiek» közül a mordvinban; azt nem említi, hogy előfordúl a zürjén-votjákban, vogulosztjákban, cseremiszbén és magyarban is, még pedig oly alakban, mely a finn dialektikus alakokhoz nagyon közel áll. A mordvinban szerinte a képző alakja -*ai* vagy -*i*; de az -*ai* (<*aj*>-ban tkp. csak -*j* a képző, míg az *a* még a tőhöz tartozik, pl. *salaj* tolvaj: *sala-j* és nem *sal-aj*.

A. nézete szerint a -*ja* és -*va* nomen verbale képzők közös eredetűek lehetnek, mert a *j* és *v* néha váltakozik. És ha más alakját nem ismernők ezen két képzőnek, bátran elfogadhatnók A. véleményét, annál is inkább, mivel magukat a képzőket is sok esetben föl lehet cserélni, s jelentésükre nézve meglehetősen közel állnak egymáshoz. Azomban tekintetbe véve a többi rokon nyelveket, egészen más eredményre jutunk; nevezetesen a vogul-osztják -*p* alak, de maguk a finn dialecticus alakok is (-*pa*, -*pä*; liv, vepsä -*b*) arra mutatnak, hogy a -*va*, -*vä* eredetibb labialis explosivából (-*b*) fejlődött, míg a -*ja*, -*jä*-re nézve a vogul, sőt egyes finn alakok (-*ga*, -*he*, vepsä -*ge*) is eredetibb gutturalis explosivát (-*g*) sejtetnek, s ezek után a -*va* és -*ja* közös eredetéről le kell mondanunk.

A -*ja* változatául említ egy -*jo* (-*io*) alakot is, pl. *olio* levő *sikiö* magzat, e. h. *olija*, *sikijä*, mely alakban csakugyan elő is fordulnak. (L. alább az -*io* képzőt.)

A deverbális és denominatív képzőket A. nem választja külön, s így nem szabad csodálkoznunk, hogy a deverb. -*ja* képzővel egy rovatban találjuk a denom. -*mus* (-*mys*) képzőt, pl. *karsta-mus* «karstassa ja noessa elävä ihminen» (piszokban és koromban élő ember): *karsta* piszok | *aitomus* kerítés: *aita* u. a. Ezen -*mus* (-*mukse*) képzőt A. a -*ma* diminutív képző és -*kse* összetételének tartja, és úgy magyarázza, hogy az *a* a -*kse* befolyása alatt változott *u-ra*; de van-e arra példa, hogy a -*kse* előtt álló *a* átváltozik *u-ra*? A. egyet sem említ, s mi sem ismerünk olyat, azért azt hisszük, jobb a képzőt így tagolni: *m-u-kse*; az -*m* ugyanaz a dimin. képző, mely pl. az -*ime*, -*jame* (*ava-ime*, *asu-jame*) képző-

nek utórészét teszi; az *-ukse* kettős dimin. képzőt pedig ott találjuk a *kaulukse* nyakravaló, *sormukse* gyűrű stb. szavakban. Azt is téves állításnak tartjuk, hogy ez a képző rendszeren a többesi tőhöz járúl, mint A. mondja, a *-mus* előtt álló *-i-t* (pl. *huorimus* kurválkodó: *huora* kurva) többesi képzőnek tartván. Nézetünk szerint ez az *<i* dimin. képző, v. ö. *Musti, Halli* (kutyanek): *musta* fekete, *halla* fagy szavakból; *ras-i-kka* borjú: *vasa* szóból stb.

A *-lo* képzővel képez a nyelv megvetést kifejező szavakat, mondja a szerző, pl. *hupelo* dőre, féleszű, tökfilkó, stb. Példái közt előfordúl *untelo* álomtáska (Lönnrot: «sömnaktig menniska» stb.) is, de ez véleményünk szerint nem tartozik a *-lo* képzős szavak rovatába. V. ö. *untio* és *untelias* álmos: *untele-* igétől; az *untelo* valószínűleg ennek az igének *<o* képzős nomen verbaléja. A mi jelentését illeti, kiegészítendő melléje egy alapszó (*ihminen* ember, *mies* férfi stb.), melynek az a nomen verbale jelzőszava. Hogy a nomen acti előfordúlhat ilyenképen, arra nézve például szolgálhat a *viettelys* szó, melynek eredeti jelentése: «elcsábítás», de járja a «csábító, csaló, áruló» értelemben is, valószínűleg egyszerűsítve ebből: *viettelys-mies*, tulajdonkép «csábítás-ember».

A *-kko* képző (pl. *suukko* csók, *yökkö* denevér) A. szerint a *päällikkö* főnök, vezér szóban az adessivushoz járúlt. Van még egy ily képzésű szó, melyet a szerző nem említ, t. i. *maallikko*, világi ember, laikus. Lehet, hogy mind a kettő újkeletű szó, mert Renvall szótárában (Abo, 1826) nem található; de azt az állítást semmiképen sem lehet elfogadni, hogy az adessivusból vannak képezve. Sokkal egyszerűbben lehet ezeket magyarázni. A *päällikkö*-re nézve Lönnrot helyesebbnek tartja a *päällikkö* alakot, és szerinte ennek alapszava: *pääli* (tő: *pääle*) felső rész, felszín («det öfra, läge ofvanpå, öfra sidan»). Lehet, hogy igaza van, de lehet az is, hogy az a két szó így tagolandó: *pää-ll-i-kkö*, *maa-ll-i-kko*, s hogy az *-ll* ugyanaz az összezsugorodott közvetítő szó, mely a *-llise* képző első részét teszi (pl. *päällise*, *maallise*.) A mi a *-kko*, *-kkö* képző elterjedtségét illeti, A. megemlíti, hogy a finnen kívül megvan az észben, livben, vótban és lappban, de a többi rokon nyelvekről nem szól, pedig azokban is megtalálható.

A *-kka*, *-kko* képző változatának tekinti a *-kas* (*-kkaha*) képzőt is: *asukas* lakos, *tulokas* jövevény, mostanjött. Nézetünk szerint azomban ez ugyanaz a képző, mely megvan a *lihakas* húsos, *voi-*

makas erős stb. szavakban, s melyet A. alább (127. §.) a *kanssa* «-vel» szóból származtat, melyet ismét a *kasa* rakás szó változatának tekint. Budenz, MUGSz. 56. ezt a képzőt egyeredetűnek tartja a m. *gazdag* (*kazdag*) szó alapszavával, s véleményünk szerint ez helyesebb magyarázat, mint az Ahlqvisté. Nem is értjük, mért tárgyalja A. a *-kas* képzős szavakat több külön helyen, egymástól elkülönítve, holott pl. a 21. §-ban említett *asukas*, *talokas*, *ajokas* (kocsisló, munkásló) szavak képzésükre nézve semmit sem különböznek a 102. §-ban fölhozott *istukas* (elültetendő növénycsira) és *pistokas* (egy ostornem) szavaktól, mert mind ugyanazzal a képzővel, és mind egyforma nomen verbaléből vannak képezve.

A *-kse* képzővel alkotott rokonsági nevekről, pl. *veljekset* fitestvérek, *serkuksset* unokatestvérek, a szerző nem tudja egész bizonyossággal megmondani, vajjon lehet-e ezeket többről is mint kettőről használni. Mi azt hisszük, hogy lehet; mert ha nem csalódunk, több ízben hallottuk a nép ajkáról is úgy használva; egyébiránt v. ö. Kivi: „*Seitsemän veljesti*“ — a hol hétről van használva ez az alak.

A nomen actionis és acti képzők sorozatát a következő megjegyzéssel vezeti be a szerző: «Általános megjegyzésképen említhető, hogy ebben a képzés-csoportban sok oly alak található, melyek a helyet jelentő képzések közt is előfordúlnak és a melyekben a hely-jelentés, úgy látszik, régibb, mint a cselekvésé. Mint-hogy t. i. a finn nyelvnek tudvalevőleg nagy hajlama van arra, hogy a helyviszonyokat hangalakilag és külön formákkal fejezze ki, valószínűnek is tarthatni, hogy a cselekvés-nevek nagy része először a cselekvés helyét jelentette, s csak később kapta mostani jelentését.» — Álljon ez itt most minden megjegyzés nélkül; alább majd látni fogjuk, igazat adhatunk-e Ahlqvistnak, vagy nem. Most térjünk át a szerzővel az egyes képzőkre.

A *-ma*, *-mä* nomen acti képző A. szerint nem egyéb, mint a *maa* (föld) szónak rövidülése. Ő valószínűleg fennebbi theoriájából indul ki itt, csak-hogy ez az állítás mégis egy kis bizonyítást kívánna, s azt hiába keressük a szerző művében. Így odavetve legalább is merésznék kell mondanunk ezt a föltevést. — Továbbá: a képző elterjedésére nézve azt említi a szerző, hogy megvan még az észben, lívben, lappban, mordvinban és vogulban is; de nem

hozza föl a cseremiszt, zürjén-votjákat, osztjákat és magyart, melyekben szintén megvan.

A *-minen (-mise)* képzőt így tagolja: *-ma + nen*, hol az *a* — *i*-vé lett; de szerintünk helyesebb tagolás *-m + ise*, mert így nem kell *a*—*i* hangváltozást föltennünk, míg a képző elemei ugyanazok (nom. acti + dimin).

Az *-nta*, *-nto* képzőt, úgy látszik, egyszerűnek tekinti, holott ez szemelláthatólag egy frequ. *-nt* és egy nom. *ac i <o* képző összetétele. Mi az *-nto* alakot tartjuk eredetibbnek, s talán nem csalódunk, ha föltételezzük, hogy a finn nyelv is keresztül ment — legalább részben — a hangemelkedés processusán, s így lett az *-nto*-beli *o*-ból is a (*-nta*). V. ö. *ou*, melyben az *o* úgy hängzik, mint a m. *a* pl. *nouse* : *nause*, *rouva* : *rauva*.¹⁾

Az *<u*, *<o* képzőt, úgy látszik, A. nem tartja azonosnak a *-va*, *-vä* képzővel, legalább nem említi; pedig ezeket majdnem egész bizonyossággal azonosaknak lehet tartani az orosz-karjalai alakok alapján, melyekben az *<o*, *<u*-nak *-vo* felel meg, pl. *tiedävö* (= *tieto*) tudás, *magavo* (= *makuu*) fekvés, alvás. A képző elterjedtségét itt sem adja egész teljességgel, mert nem említi a vogul-osztják, votják, cseremiszt és magyart alakokat.

Az *-io* képző (pl. *huomio* föltűnés, észrebevés; *ansio* érdem) származásáról nem szól. Mi úgy hisszük, hogy ez sem egyéb, mint a *-ja* képző változata (v. ö. fönnebb *olio*, *sikiö*), sőt talán a *-jo* még eredetibb alak is mint a *-ja*, mert ez ugyanoly hangemelkedéssel keletkezhetett az előbbiből, mint az *-nta* az *-nto* alakból. A mi a jelentést illeti, igaz ugyan, hogy a *-ja* nomen agentis-képző, de azért néha nomen acti-t is képez, mint pl. *kuolia* (*kuolija*) halott, *sikiö* (*sikijä*) magzat, tulajdonképen : nemzett stb. (v. ö. észt *kolja* leiche, halott; vogK. *zölp* halott, voltaképen : haló, *-p*, nom. agentis képzővel.)

A tulajdonság-név (nomen abstractum) képzője: *-uute*, A. szerint, néha az abessivusi alakhoz járúl, mint pl. *armottuus* kegyetlenség, *saamattuus* ügyetlenség, élnetlenség. Ezt azomban, azt hisszük nem lehet elfogadni; sokkal valószínűbb, hogy ezen

¹⁾ A tveri karjalai dialektusban a *-ma*, *-mä* képző is *-mo*, *-mö* alakban van meg, pl. *luadimo* = *teko*, tevés, tett (Máté 5, 32.), s mi valószínűnek tartjuk, hogy ez az eredetibb alak.

alakokban vagy a fosztó képző egyszerűbb alakja van meg, vagy pedig összevonás történt.

A homályos képzések közt találjuk a *-na* és *-n* képzőjű szavakat is, pl. *pähkinä* dió, *jäsen* tag, íz. Ezek annyiban csakugyan homályosak, hogy a finnben már nem érezni a képző értékét, de a rokon nyelvekből lehet következtetni, hogy a *-na* és *-n* nem két külön, hanem egy, és pedig diminutív képző. V. ö. mord. *tüštänä*, mdÉ. *teščene* dim. ebből: *tüštä*, *tešče* csillag | *pähkinä*: mord. *päštü* és *päštünä* dió | *jäsen*: mord. *äznä*, mdÉ. *ezne*, m. *íz*, cser. *ježeň*, cserM. *ežiň*.

A nomen instrumenti képzőjében: *-ime* (nom. *-in*) A. szerint az *i* csak euphonikus kapcsoló, s maga a képző a *-me*, mely eredetileg talán *-ma* volt. — A mi ezt a magyarázatot illeti, mindenestre igen kényelmes dolog ugyan, euphonikus elemeknek tekinteni az olyan nyelvi elemeket, melyeket másképp magyarázni nem tudunk; azomban A. nem vette tekintetbe az *<ime* képző teljesebb alakját, a *-jame* képzőt (pl. *asujame*, lakó; *kasvajame* és *kasvaim* kinövés, kisarjadzás), mely nem képez ugyan kizárólag nomen instrumenti-eket, de azért határozottan egy az *<ime* alakkal. Ennek *-ja*-ját pedig már csak nem lehet euphonikus kapcsolónak tekinteni. Azért sokkal helyesebbnek tartjuk Budenz magyarázatát, mely szerint a *-ja* (*<i*) a nomen verbale képző, a *-me* pedig diminutivum. (V. ö. Nytud. Közl. VI, 177. stb. ll.)

A collectiv *-sto* képző A. szerint így tagolandó: *-se + to*, melyek közül a *-se* a melléknévi képző, a másik pedig a localis *-to* képző. Ezzel annyiban egyetértünk, hogy a *se*-ben (illetőleg *<ise*-ben, mert a képző tkp. nem *-sto*, hanem *-isto*) szintén az ismeretes melléknévi (nomen possessoris) képzőt látjuk, a *-to*-ban pedig egy «helyet» jelentő szó maradványát: v. ö. lpS. *kuosest* és *kuosestak* pinetum (*kuusisto*; lp. *kuosa* = f. *kuuse* pinus) és lpF. *úalmadak* mündung (*úalbm*), továbbá osztj. *taga* «hely». De nincs szükség A. azon fölvevására, hogy a *-sto* képző alapjául rendesen a többesítő szolgál.

A *nuoriso* ifjúság szóról — legalább a mi véleményünk szerint — helyesen következteti, hogy eredetibb alakja *nuoristo* volt. Ugyane képzéssel magyarázza a *puoliso* «conjux, ehehálfté» szót is, noha ennek már nincs semmi collectiv jelentése, — hivatkozván a svéd *fruntimmer* (frauenzimmer)-re, mely azelőtt collectivum

volt. E mellett még a m. *asszonyság, rokonság* (= asszony, rokon) szavakat lehet fölhozni, s így kitűnik, hogy a *puolisto*-ból vált finn *puoliso* szakasztott olyan, mint a m. *feleség*.

A *puolisko*, vminek fele, szó képzőjét (-*sko*) A. orosz eredetűnek tartja; de mi azt hisszük, hogy az mégis finn képző, és pedig változata a -*kko* diminutív képzőnek. Ennek ugyanis van -*kko* mellékalakja is (pl. *punahko* subrubidus, *suurehko* majusculus, *grandiusculus* stb.), s ennek változata lehet a -*sko*. V. ö erre. nézve: iness. -*hna* (déli Pohjanmaaban) és -*sna* (-*ssa*); továbbá: *läsnä* jelen, ebből: *lähe-nä, lähnä*. — Egyébiránt a *puolisko* (v. -*kka*) szó képzésére nézve nem áll egyedül a nyelvben, mert ott van pl. *juuriska* (= *juurikka*) kalaráb.

Most következnek a helyfélét jelölő képzők, melyekre különös figyelmet kell fordítanunk, hogy lássuk, vajjon megállhat-e A.-nak az a főnevel föltevése, hogy a nomen acti-képzők eredetileg nomen loci-képzők voltak, a mit onnan következtet, hogy nagy részük most is szerepel mint nomen loci-képző. Lássuk tehát ezeket egyenként.

A sorozatot A. a -*ka* képzővel kezdi, mely szerinte a következő szavakban rejlik: *siellä* (*siällä*, azaz: *sikällä*) ott | *täällä* (*täkällä*) itt | *tuolla* (Ingermanlandban: *tuolla*: *tuo-ka-lla*) amott | *muualla* (*muu-ka-lla*) másutt stb. Ez — megvalljuk — első látásra igen plausibilis magyarázat, és az A. fölhozta adatok alapján csakis így lehet magyarázni ezen alakokat. Csakhogy vannak még más adatok is, melyeket itt tekintetbe kell vennünk; s ezek a következő szavak: *sikäli* oda, *täkäli* ide, *mikäli* hova (Kalev. III. 28.) Ezek latív alakok, melyekben világosan fölismerszik az < *i* latív képző (ugor -*g_s*), és a *si, tä, mi* alapszó, s marad azután a köztük levő *käl* (eredb. *gäl*), mely Budenz magyarázata szerint jóformán valami «helyet» jelentő szó. Ebből aztán kiviláglik, hogy a *siellä, täällä, tuolla, muualla* szavak nem így tagolandók: *si-källä, tä-källä* stb., hanem: *si-käl-nä, tä-käl-nä, tuo-kal-na, muu-kal-na*, tehát itt nem lehet szó -*ka* (-*kä*), hanem csak -*kal, -käl* képzőről, vagy helyesebben ragalapszóról. E szerint a *täkäläinen* idevaló, *muukalainen* idegen, szavak is így tagolandók: *täkäläinen, muu-kala-inen*, nem pedig: *tä-kä-läinen, muu-ka-läinen*, a hogy A. tagolja őket.

Nem fogadhatjuk el A.-nak abbéli nézetét sem, hogy ez a

localis -ka képző megvolna az ilyen szavakban is: *scisoalla* állva, álló helyzetben | *istuailla* v. *istuilla* ülve, ülő helyzetben | *saapuilla* jelen, kéznél. Az utóbbi még *saapuvilla*-nak is hangzik s így a *saapuwa* nom. verbale (agentis)-től valónak mutatkozik. A *seisoalla*-ra nézve már Renvall (Lexiconjában) azt sejtette, hogy «vel casus infinit. *seisoa*, vel contr. pro *seisovalla*», s e sejtelemnek első felében csakugyan meg is találjuk az alkalmas magyarázatot: hogy t. i. *seisoalla*, *istuailla* a *seisoa*, *istua*, infinitivusnak, azaz az ennek alapját tevő nomen verbale-nak *seisoa* (e. h. *seisota* transl. *seisoakse*, kopottan *seisoa*' = infinitivus adessivusa. Mert így az *istuailla*-nak mellékalakja *istuilla* az *istuta* nom. verbalénak változatából *istute*-ből fejtethető meg, a mely az *istuen*, *istuessa* gerundium alakokat szolgáltatja; azaz *istuilla* e. h. *istuella*.

A. ezután egész csomó képzőt sorol föl, melyek szerinte mind a -ka változatai; nevezetesen: -kka, -kko, -kki, -kkehe | -nka, -nko, -nki | -ja, -io | -va | -tta, -tto, -tti | -nta, -nto, -nti, -ntehe. Föltéve, de meg nem engedve, hogy ezen alakok egy -ka alak változatai lehetnek, vegyük most őket rendre szemle alá.

-kka, pl. *Hotakka*, *Höljäkkä*, *Kohvakka*, *Viljakka* stb. helynevek, és *nilakka*, *niljakka*, *nuljakka*, *iljakka*, *jäätikki*. Mi csak az utóbbiakat akarjuk vizsgálni, mert a tulajdonnevek alapszavai jobbára homályosak. — *Nilakka*, *niljakka* = slipprig, hal, slemmig (Lönnrot), azaz: sikamlós | *nuljakka* = slem, slipprighet; slipprig, hal (Lönnrot), azaz: sikamlósság, sikamlós | *iljakka* = slemmig, slipprig, hal, glansk (Lönnr.) azaz: sikamlós; melléknév, pl. *iljakka*, *jää*, i. *ankeriainen*, s. jég, s. ángolna | *jäätikki* (v. -kkö) = isbana, isgata, glattis (Lönnr.), azaz: jégpálya, sima jég. Tehát a *nilakka*, *niljakka* szavak jelentése «sikamlós», s így csak akkor válnak nomen locivá, ha alattomban hozzájuk értünk egy helyet jelentő szót; ugyanez áll a *nuljakka* szóról is, melyről még megjegyezhetjük, hogy mellékalakja *nuljaska* (v. -sko; l. fent: *puolisko*); az *iljakka* szintén ezekhez sorakozik; a *jäätikki* helyet jelent ugyan, de nem képzőjénél, hanem alapszavánál fogva, s így kimondhatjuk, hogy a -kka, -kkö itt nem nomen loci képző, hanem véleményünk szerint az ismeretes diminutivum.

-kko, az előbbinek változata, pl. *kivikko* locus lapidosus | *kuusikko* fichtenwald | *männikkö* (männnykkö) tannenwald. Ezek nyilván jelző birtokosnevek, melyeknek a «hely» v. «erdő» szó

hozzaértendő; v. ö. magy. *fenyves, tölgyes, nádas* stb. Tehát a *-kko* (*-kkö*) sem nomen loci-képző.

-nka, pl. *Hyvinkü, Jaalanka, Puolanka* stb. helynevek; ezekben az *-nka* valószínűleg nem egyéb, mint összetett dimin. képző: ug. *-n_s* v. *-m_s* és *-k_s*-ből.

-nko, az előbbinek változata, tehát hasonló eredetű lehet. Pl. *alanko, iljanko, ojanko, tasanko, ylänkö* stb. — *Alanko* = sänkning fördjupning, lågt ställe, lågland, sidvall, däld, dal; slättland, -mark (Lönnr.) azaz: általában mélyen fekvő föld, mélyedés, völgy; ugyanezt jelenti *alamaa* = underliggande land, lågland, kustort (Lönnr.), tehát a helyjelentés megvan már magában az alapszóban | *iljanko* = slipprighet, halka, hal l. glansk is, isgata; slipprig, hal (l. fönt) — tehát ugyanolyan, mint *ilj akka* | *ojanko* = vattenledning, dike, vízvezető árok; u. a. mint *oja* dike, árok, tehát a helyjelentés az alapszóban van | *tasanko* = jemn mark, slätt, slätt land (Lönnr.) azaz: síkföld; jelző melléknév, melyhez hozzáértendő egy helyetjelentő szó; | *ylänkö* = högland (Lönnr.), emelkedett vidék: a helyjelentés az alapszóban rejlik.

-nki, pl. *Hauranki, Kallunki, Kolvanki* (helynevek); csak az előbbieket változata.

A *-ka* A. szerint néha *-ja*-vá gyengül, pl. *apaja, keräjä, pitäjä*. — *Apaja* = varp, notvarp, varpställe, notdrägt (Lönnr.), azaz: az a nyiltviz, melybe a hálót dobják. Ez véleményünk szerint nomen verbale, és alapszava valószínűleg összefügg az *avanyitni* igével; nom. verb. voltát bizonyítja az *apajas* mellékalak is, mely olyan, mint az *antelias* adakozó; értelmére nézve v. ö. *kuolia* stb. fentebb | *keräjä* = offentlig sammankomst, ting; folksamling, rådplägning stb., azaz: gyűlés, gyülekezet stb. tehát nem is helyet jelentő szó; nyilván nom. verb. a *keräa*-gyűjteni igétől | *pitäjä* = kyrklig församling, socken; pastorat (Lönnr.), azaz: egyházközség; mellékalakjai: *pitäjäs, pitäa, pidäs*; hihetőleg nomen verb. a *pidä*-igétől. — A fölhozott helynevek: *Venäjä* Oroszország, *Hukkaja, Kalaja* stb. alapszava homályos.

A *-ja* változata: *-io*, pl. *vaivio, valtio* | *Heiniö, Kaatio, Sulkiö, Löytiö, Vaivio* stb. — *Vaivio* olyan föld, melynek kitisztításával valakinek sok baja volt; valószínűleg nom. verb. a *vaivaa*-igétől: *vaivaaja, vaivaja*; az utóbbi alak elő is fordul «plägare, bearbetare» (fárasztó, művelő) jelentéssel; a *vaivio* tehát jelző

melléknév, mely mellé a *maa* föld v. *pelto* szántóföld szó kiegészítendő; | a *valtio* állam szóról maga A. is megjegyzi, hogy újkeletű, tehát ez szóba sem jöhet; | a fölhozott tulajdonnevek is jobbára világos nom. verb. képzések: *Heiniö*, v. ö. *heini-* växa gräs l. hö; berga hö (Lönnrot), fűvet, szénát teremni; | *Kaatio*: *kaata-* dönteni? | *Löytiö*: *löytä-* találni; | *Sulkio*: *sulke-* zárni; | *vairio*: l. fennebb.

A *-ka* másik gyengült alakja *-va*, pl. *Kauhava*, *Sukeva*, *Sulkava*, *Törnävä*, *Ullava*, *Uurava* stb. — Mind homályos képzések, mert az alapszót bajos kitudni; talán szintén nom. verbalék, vagy pedig nom. possessorisok, mint *lihava* húsos, *väkevä* erős.

A *-ka* változatának tekinti A. a *-tta* képzőt is, mert — úgy mond — a *k* gyakran változik *t*-vé. Ilyen képzés kevés van, pl. *karjetta*, *navetta*, *lapatta* | *Vihatta*, *Kawatta*. — *Karjetta*, változata *karjatto* fähús, tehénistálló | *navetta*, *-tto*, u. a. | *lapatta* platt skifva, plát; fäste för handqvarns vefvens öfra ända; mellékalakja: *lapatto* rockarm, spinurocksarm = *lapakko* (v. ö. *lapa* någonting yttre, utstående, vmi fölső, kiálló.). Lásd *-tto*.

Az előbbinek változata *-tto*, pl. *pimetto*, *pihatto*, *ometto* v. *omatto*, *karjetto*, *navetto*. — *Pimetto*: Lönnrotuál csak *pimento* beskuggning, skugga, dunkel, mörker, skuggrikt ställe, mörk skog, azaz sötét, árnyékos hely, v. ö. *Pimento-la*. A *pimetto* valószínűleg nem egyéb, mint *pimento*, ez pedig a *pimentä-* igének nomen verbaléja, tehát nem localis képzés; | *pihatto* fähús, ladugård (Lönnr.) baromfiudvar, tehénistálló, — valószínűleg *pihakko* helyett, tehát a *-tto* a dim. *-kko* változat; | *ometto*, *omatto* tehénistálló: alapszava meg nem állapítható, de képzője hihetőleg olyan mint az előbbié; | *karjetto*: valószínűleg *karjekko*, *karjakko* helyett: *karja* nyáj; | *navetto*: valószínűleg szintén ily képzés; alapszava aligha össze nem függ a *nauta* barom szóval. — A *-tto* tehát az első szó kivételével valószínűleg valamennyiben csak a *-kko* dimin. változata. (V. ö. fönt: *lapatto* és *lapakko*.)

-nta; ezzel képzett appellativum nagyon kevés van, pl. *halanta*, *vihanta*. — *Halanta*, mellékolakja *halanto* klyfning, hasadék; nyilván nom. verb. a *halka-* igétől: *halka-nt-o*; | *vihanta* frodig, yfvig, liflig, frisk, lummig, grönn, grönskande (Lö...r.) zöld, zöldellő; mellékalakja *vihanto*, v. ö. *vihantele-*, tehát a *vihanto* valószínűleg egy *vihante-* ige nomen verbaléja, — jelző mel-

léknév, mely mellé a «helyet» jelentő szó hozzágondolandó. — Helynevekben ez a képző gyakori, mint pl. *Vihanta*, *Näläntä*, *Sarvanta* stb.

Az előbbinek változata (és jóformán eredetibb alakja) *-nto*, pl. *avanto*, nyílás, lék; *halanto* (*haljento*), *pimento*: melyek, mint már kimutattuk, nomen verbálék, jelző mellékevek.

-ma mint localis képző, pl. *ajelema*, *aukeama*, *kiertämä*, *kääntymä*, *notkuma*, *satama*, *valama*, *valkama*, *vieremä*, *lepeämä*, *istuma*. — *Ajelema*: *ajelemilla*, Kalev. XVII, 367. Rothsten magyarázata szerint: *kulkupaikolla*: *aja-* hajtani, frequ. *ajele-*, ennek nomen verbaléja: *ajelema*; | *aukeama* öppning, remna (Lönnr.), nyílás, hasadék: *aukea-* nyílani; | *kiertämä*, Kal. XVII, 368. *kiertämilla*; Rothsten: *kiertosijoilla*; v. ö. *kiertä-* körüljárni, keringeni; *kääntymä*: *tien kääntymä* vägens krökning, út-kanyarulat: *käänty-*fordulni; | *notkuma*, Kal. XI. 16. *notkumilla*; *svigt*, *gungning*, hajlás, himbálás: *notku-* hajlani, himbálódni; | *satama* kikötő: alapszava homályos; | *valama* vmi megoldvasztott, megoldvasztás: *valu-* olvasztani; | *valkama*: **valka-* = mord. *valgi-* hinabfahren, hinabsteigen (Budenz, UgSz. 588. sz.) | *vieremä* framskridning l. glidning, skred, rullning, nedrasning, ras, jordras (Lönnr.), gurulás, gördülés, földesuszamlás: *vieri-*, *viere-*, gurulni, görgeni, lecsúszni stb. | *lepeämä* = *lepäämä* hviloställe, nyugvóhely: *lepää-*nyugodni; | *istuma*, sittande, säte, ülőhely: *istu-*. — Mind ezek tehát (egy-kettő kivételével) világos nomen acti-k, melyekben semmi localis jelentés sincs eredetileg; hanem kiegészítendő mellékük egy helyet jelentő szó, melynek elmaradtával ők maguk veszik át a helyjelentést. (V. ö. *ebédlő*, *legelő*, *ivó*, *fürdő*, *kaszáló*, *fogadó*; *szállás*, *ülés* stb.) Ezeket a *-ma*, *-mä* képzős nomen verbalékat igen gyakran használják összetételekben határozó szóul (pl. *syntymä-maa* szülőföld, *juoma-raha* borralaló), és ezeknél könnyen megeshetett, hogy rövidség okáért a jelzett szó elmaradt, s maga a jelző szó vette át az egész összetétel értelmét.

A. szerint ugyanez a *-ma*, *-mä* képző járul néhány névszótőhöz, mint pl. *asema*, *kaljama*, *kuutama*, *lahtema*, *rantama*, *seinämä*, *selkämä*. Lássuk most ezeket közelebbről. *Asema* ställe, plats, station, läge, skick, tillstånd (Lönnr.), helyzet, hely, állapot ez azomban nem denominativ képzés, hanem deverbális; ugyanazon *ase igétől, melyből az *asetta-* helyezni ige van képezve; | *kal-*

jama slipprigt ställe, halka, isgata; slipprig, hal (Lönnr.), sikamlós hely, jégpálya; sikamlós, pl. *k. jüü*, sikamlós jég; mellékalakjai *kaljamo* és *kaljame*. V. ö. *kalea*, *kalia* glatt, slät, hal, halkig, slipprig stb., azaz síma, csúszós; s ez olyan képzés lehet, mint pl. *valkea* (*valgeda: *valge*- igétől, v. ö. *valke-ne*-), tehát *kalea* e. h. *kale-da, egy *kale- igéből, s ugyanettől lehet: *kale-ja-me, úgy mint *asu-ja-me*, *ava-ja-me* (*ava-i-me*) — nom. *asujain*, *avain*, melyek egy *kaljain* nominativusra mutatnak, s ez csakugyan meg is van, mint a *kaljame*, *-ma*, *-mo* mellékalakja. E szerint tehát a *kaljama*-beli *-ma* nem ugyanaz a képző, mely az *istuma*, *lepeämä* stb. szavakban van; | *kuutama*, mellékalakjai: *kuutamo*, *kuutame* (n. *kuudan*, *kuutain*), *mänskén*, *mänljus*, holdvilág; v. ö. *kuutava* *mänlik*, holdforma, mely egy *kuuda*- (*kuuta*-) igét föltételez, s a *kuutama* szó ennek nomen verbaléja, és így nem denominatív képzés. (A *kuuda*- ige képzésére nézve v. ö. *lisü-dä*-, *lisüü*: *lisü* szótól, *varasta*: *varas* nomentől) | *lahtema* (*lahte* töből) öböl, *rantama* (*ranta*) partvidék, *seinämä* (*seinä*) fal, *selkämä* (*selkä*) hegyhát: ezek csakugyan denominativumok, csak hogy képzőjük nem a fennebbi *-ma*, *-mä* képző, hanem ugyanaz, mely a *kaljama* szóban van, azaz diminutív. A *-ma* képző tehát ebben a szócsoportban sem az az elem, mely a helyet jelenti.

A *-mo* képző csak a *-ma*-nak változata (s nézetünk szerint eredetibb alakja), erről tehát nem szükség külön szólnunk.

Továbbá <*ukse* képzővel is alkot a finn nyelv, A. szerint, nomen locikat, pl. *alus* vminek alja, alap | *edus* előrész | *keskus* középrész | *sisus* belsőrész | *taus* hátsórész | *kaulus* nyakravaló | *sormus* gyűrű | *kannus* sarkantyú stb. — Ámde szemmelátható, hogy ezek egy részének már az alapszava is helyet jelent (*ala*, *ete*, *keske*, *sisü*, *taka*), a többiek pedig nem is helyet jelentő szavak. Az <*ukse*, <*ykse* képző tehát nem nomen loci képző, hanem egy összetett (és értelmét vesztett) dimin. képző; utórésze ismeretes, előrészére (<*u*, *y*) nézve pedig v. ö. *Annu* *Anni*, *Annácska*, *Anikó*; *Kaisu* *Katicza*: *Anna*, *Kaisa* szavaktól. — Ezen csoport szavai közt említi A. a *pyydys* fogó, csapda szót is, de ez nyilván deverbális képzés: *pyytä*- fogni, igétől.

Már most összefoglalva mindent, a mit A. állítólagos localis képzéseiről mondtunk, mi mindebből a tanulság? Az, hogy ezen képzések egy része eredetileg nem jelentett helyet, hanem

csak jelzőül szolgált egy helyet jelentő szónak, s ennek eltüntével vette magára a localis jelentést; a másik rész pedig, mely csakugyan helyet jelent, nem képzőjétől kapta ezen értelmet, hanem az már alapszavában is megvolt. E szerint a fölsorolt képzők nem localis képzők, s így dugába dől A.-nak az a combinatiója is, hogy a nomen actionis-ok és a nomen acti-k eredetileg helyet jelentettek. Az egyetlen igazi localis képző azok közt, melyeket a szerző fölhoz, az ismeretes: *-la*, *-lä*, pl. *Kalevala*, *pappila*, *Hölmölä* stb.

A. ezután a «melléknév-alakú főneveket» tárgyalja.

-ise képző. Ide sorolja a *suitset* zabola és *päitset* kötőfék szavakat is, s megemlíti, hogy a *t* eredetileg megvolt ebben a képzőben. S a régi nyelvben az *-ise* helyén csakugyan sok esetben *-itse*-t találunk, gl. *Agricolánál* és *Ljungo Tuomanpoika-nál*: *äki-tsetti*, *jokahitselle*, *omahaitset*, stb. De hogy nem ez volt a képző eredeti alakja, azt mutatja az észtnyelv, pl. *izatse*, *izase* männlich, männchen | *vähitse*, *vähese*, klein, gering | d. *velitse'*, testvérek, melyekkel a finnben *isäise*, *vähäise* és *veljekse* alakok állnak szemben, a melyek pedig (kivált a legutolsó) arról tanúskodnak, hogy a *-tse*-nek eredetibb alakja *-kse* volt.

A *-llise* képzésű szavak, pl. *päivällinen* ebéd, *ehtoollinon* vacsora, a szerző véleménye szerint az adessivusi alakból vannak képezve. Mi nem akarjuk tagadni, hogy néha ragos alak is válhatik tövé, de azt nem lehet elfogadni, hogy az oly nagy mérvben és rendszeresen történhetik, mint A. fölveszi. Az *-ll*-re nézve v. ö. fönnebb a *päällikkö* szót.

A diminutiv *-se* (nom. *-nen*) képzővel egyezőnek tartja a mord. *-nä* dimin. képzőt; s az nem is lehetetlen, hogy a nominativusbeli *-nen*-nek van valami köze ama mordvin képzőhöz, de a *-se*-nek semmi esetre sincs, mert ennek teljesebb alakja — mely még magából a finn nyelvből is kifejthető: *-kse*.

Az *<ikka*, *<ukka* képzőjű szavakban a szerző szerint a tövéghangzója változott *i*-vé v. *u*-vá. Szerintünk az *<i* és *<u* itt maga is dimin. képző, v. ö. *Anni*, *Kaisu* stb.

Az *aidakse* *pertica saepis*, *tervakse* *theerholz* stb. szavak *-kse* képzőjéről azt a furcsa hypothesisit állítja föl, hogy ez egyező a translativusi *-kse* raggal. Hogy ezt mivel lehetne bizonyítani, azt nem tudjuk elképzelni, csak annyit mondhatunk, hogy az a *-kse*

valószínűleg dimin. képző, s így semmi rokonságban sem állhat a translativusi raggal.

Áttérve a melléknévek képzésére, először a homályos képzéseket sorolja el.

-*ta*, pl. *kankea*, *aukea*, *kiinteä* stb. A. ezeket mind denominativumoknak tartja, szerintünk azonban deverbálisok. — *Kankea* feszes, A. szerint a *kanki* rúd szótól; szerintünk ez is, valamint a következők is, oly képzések, mint a *valkea* (*valgeda*, v. ö. vepsä *valged*) stb. nomen verbalék-*da* képzővel; tehát *kankea* = *kanke-da* (*kange-da*) egy elavult *kange-igétől, melynek megvoltát mutatja éppen a *kanki* nomen verb., és mellékalakjai: *kanko*, *kankime*. A *kankea* szó tehát nem származéka a *kanki*-nak, hanem mind a kettő ugyanannak az igének nomen verbaléja; | *aukea* nyilt, A. szerint az *auki* nyitva szó származéka; szerintünk: *auge-da*; az alapszóra nézve v. ö. *auko* vidöppet tillstånd, és *aukime* = *aukea*; | *kiinteä* ingatlan, szilárd, A. szerint a *kiinni* szilárdan, szóból; szerintünk: *kiinte-dä*; az alapszóra nézve v. ö. *kiinti*- megerősíteni, *kiinte-vä* állandó, *kiintime* fogó stb.

A szóösszetételekről szóló részre csak annyit akarunk megjegyezni, hogy a szerző a *-kunta* szót kölcsönvételnek tartja. (V. ö. De vestfínska Språkens Kulturord, 187. l.); Budenz az eredeti ugor szókincshez sorolja és a m. *had* szóval egyezteti. (MUGSz. 65. l.)

A többes-szám exponensét, melyet mi képzőnek tekintünk, A. ragnak tartja. Eredeti alakja szerinte *-k* volt, mely a szó végén *-t*-vé lett, mivel a finnben *k* nem állhat szó végén; más ragok előtt pedig könnyebb ejtés végett először *g*, azután *-j* (*-i*) lett belőle. Ez csakugyan nagyon tetszetős és világos magyarázat, s ha más adataink nem volnának, mint a finn nyelvbéli, el is fogadhatnók minden habozás nélkül. Azomban Budenz az összes rokon nyelvek adatait összevetve azon eredményre jutott, hogy a finn *-t* és *-i* többesi képzők nem egy eredetűek, hanem a *-t*-nek eredeti alakja *-d*, az *-i*-é pedig *-g*. Ezt egyszerűen fölemlítjük; bizonyítása nem tartozik ránk.

Accusativusi ragot A. kettőt különböztet meg: *-n-t* és *-t-t*, (*minun*, *minut*, *meidät*, stb.) Budenz a *-t-t* csak determinatív elemnek tartja, és szerinte csak egy accus. rag van az ugor nyelvekben, t. i. *-m*, melyből a finn *-n* lett. (V. ö. Ugr. Sprachstud. II, 68 l.)

Az általános latív rag A. szerint *-ne* (*-neek*, *-nne'*), s ennek megfelel a m. *-nek* rag. Ebből a *-nek*-ből, úgymond, azt a következtetést lehetne vonni, hogy a finnben az *-neek* alak volt eredetibb; de a vogul *-na* (*-ne*), votj. *-nä*, észt *-ni* (*-ig*), lív *-n*, mordv. *-nen* alakok mégis arról tanúskodnak, hogy a *-ne* v. *-nne* közelebb áll az eredeti alakhoz. Ez a latív rag még a finnben is előfordúl *-n* alakban, mint a *Jumalan kiitos*-féle kifejezések bizonyítják. — A mi az *-neek* és a m. *-nek* egyeztetését illeti, v. ö. a *neki*, *-nek* etymológiáját Budenz szótárában, 396. l. — Az összes ugor nyelvek idetartozó adatait összevetve, arra az eredményre kell jutnunk, hogy az eredeti általános latív rag *-g* és nem *-n*; az *-nne*-ben is ez van meg: *-n-ge* (*-n-he*), és az *-n-t* Budenz összezsugorodott rag- v. névutói alapszónak tartja. A *-k-s* alakok a mi nézetünk szerint a *-kū* v. *-kō* particulával vannak összetéve: *minnek* = *minnekū*; ezek az alakok a keleti dialektusokhoz tartoznak, hol ez a szóvégi hangzókopás egészen közönséges. De már most, ha az *-n* nem latív rag, hogy magyarázzuk meg a *Jumalan kiitos*-féle kifejezéseket, melyekben — legalább úgy látszik, — az *-n* mégis latív, illetőleg datív rag szerepét játszsza? Ezeket, véleményünk szerint, igen könnyen meg lehet magyarázni, a nélkül, hogy az *-n*-et latív v. datív ragnak kellene tartanunk. Vegyünk elő néhányat az A. példái közül. *Jumalan kiitos* hála istennek = *Jumalan olkoon kiitos*, azaz: az *istené* legyen a hála; | *minun täytyy* nekem kell = *minun on täytymys*, azaz mintegy: nekem kényszerűségem van v. *enyém* a kényszerűség; | *anna toisen toinen puoli, pahemman pahempi puoli*, add az egyiknek az egyik felét, a rosszabbiknak a rosszabbik felét = *anna toisen osaksi* v. *omaksi toinen puoli, pahemman osaksi* v. *omaksi pahempi puoli*, azaz . . . az egyiknek részévé, v. részéül, birtokává v. birtokául, . . . a rosszabbiknak részévé v. -ül, birtokává v. -ül . . . | *tulee häiriö hyvänkin, viisahallekin vahinko*, esik baja a jónak is, a bölcsnek is kára = *tulee häiriö hyvänkin osaksi, viisahallekin vahinko*, azaz: a jónak osztályrészéül is . . . stb. | *siitä puolesta osasta, kuin heidän tuli*, abból a fél részéből, mely nekik jutott = *siitä puolesta osasta, kuin heidän osaksensa tuli*, azaz: . . . a mely az ő osztályrészökül jutott; stb. Így lehet A.-nak majdnem minden példáját kiegészíteni, s a melyeket nem lehet, azok hihetőleg analogia útján keletkeztek. E szerint az *-n* ragos szavak itt nem latívusi (datívusi) alakok, hanem egyszerűen

birtokos határozók, azaz genitivusok, melyek csak a jelzett szó kihasználásával vettek magukra látszólag latív (v. datív) jelentést. Tehát az *-n* ezekben is a genitivus ragja, s így nincs szükség azon föltevésre, hogy — mint A. mondja, — a finn genitivus a latívusból fejlődött.

A *-tse* prolatívusi rag mellékalakjai: *-tte*, *-tten*, *-ten* s az utóbbi alak van meg A. szerint a következőkben: *miten* hogyan *kuten* hogyan, a hogy | *joten* a hogy | *siten* úgy | *täten* így | *muuten* másképp stb. Budenz e magyarázatot nem tartja valószínűnek, mert ezekben nincs meg a *-t* előtt a latív *<i*, mely a prolatívus ragja előtt szokott állani. Azomban mi ezt nem tartjuk akadályosnak, mert hiszen találkoznak egészen világos prolatívusi alakok is, melyekben nincs meg az *<i*, pl. ott van a *taitse* (hátral) mellett a *taitse*, továbbá *alitse* (alatt) mellett: *alatse*, stb. De megkülönböztetés lehetséges, hogy az *<i* benne is rejlik a *miten*, *siten*, *joten*, *täten* alakokban, a mit valószínűvé tesz az, hogy a finn nyelvnek nagy hajlama van az *i* elnyomására (erre majdnem minden dialektusból számos példát lehetne idézni); továbbá valószínűvé teszik azon modális adverbiumok, melyekben az *<i* csakugyan meg is van, mint pl. *enimmiten* legtöbbszörre *parahiten* legjobban | *vähimmiten* legkevésbé stb. || a *samaten* (hasonlóképp) mellett van *samoten* alak is, melynek *o*-ja az *i* befolyása következtében támadt *a*-ból; | végre a *kuten* és *muuten* mellett ott van: *kuiten-kin* mégis és *muuten* (Karjalában); — v. ö. *kuin* és *kun*.

A mit a szerző az *instru ctívus*ra és *comitativus*ra nézve mond, t. i. hogy a két rag közel rokonságban van, azt mi is valószínűnek tartjuk, de azt — úgy hisszük — bajos volna bizonyítani, hogy *-n*-jük egyező a nomen *instrumenti-képző* (*<ime*) *-m*-jével. Budenz az *instructívus* ragját az általános *locatív* rag (*-na*) kopott alakjának tartja. (L. Finn nyelvtan, II. kiad. 88. l.)

A *comparatió*t A. a ragozás rovata alatt tárgyalja, és a *comparatívus*i rag (képző) eredeti alakjának a *-pa*-t tartja, mely megvan még a vót nyelvben; s ennek lágyulása a *lapp* és magyar *-b*, a finn *-mp* nasalisa pedig euphonikus hang. — Ámde a *comparatívus*nak van nyoma a finnen, lapon és magyaron kívül a mordvinban és cseremiszenben is, mindenütt *-mb*, *-mp* képzővel, és a magyar *s lapp* *-bb* is eredetibb *-mb*-re mutat; e szerint a finn *-mp*-nek *-m*-jét sem tarthatjuk csak betoldott euphonikus hangnak.

DR. SZINNYEI JÓZSEF.

KISEBB KÖZLÉSEK.

Csuvas és kazáni-tatár nyelvmutatvány.

A török nyelvcsoporthoz tagjai közt bizonyára leginkább öltött a csuvas nyelv sajátos jellemet, kivált hangalaki változások által. Hogy ennél fogva a csuvas mennyire eltér a többi törökségtől, mindamellett, hogy ahhoz mégis közelebb áll, mint pl. két ugor főnyelv egymáshoz, azt érdekesen föltűntetheti az imitt következő párhuzamos csuvas és kazáni-tatár textus. Mondatszerkezetben e két textus a lehető leghívebben megfelel egymásnak; hiszen a tatár csak a kész csuvas textus után készült, a mely megint szabad, a nyelv törökös szelleméhez jól alkalmazkodó fordítása egy orosz eredetinek. Így magyar fordításom is, mely kiváltképen hűségre törekszik, éppen olyan jól illik a csuvashoz, mint a tatárhoz.

A «Sz. Abraham életét» elbeszélő textusnak csuvasát ily című füzetben találjuk meg, mely 1879. Zolotnickij Miklós tanár gondozása alatt jelent meg Kazánban: *Oznakomlenije s fonetikoje i formami čuvašskago jazyka posredstvom razbora i perevoda čuvašskich statej — Aleksandra Dobroľubova* (Megismerkedés a csuvas hang- és alaktanával csuvas textusok fejtegetése és fordítása által). E füzet ezenkívül több más, még eredeti szöveget is tartalmaz, s fordításaival (melyek részint szó szerint valók), valamint nyelvtani magyarázataival egyszersmind a csuvas nyelv megtanulására szolgáló segédkönyv akar lenni (a csuvasok közt működő papok és tanítók számára). — Csakis a mi textusunkat adja kazáni-tatár nyelven, mellékelve a jó orosz nyelven való mását, (mely jobbadán a csuvas textus orosz eredetijével egyező), e kis füzetke (Kazán 1878): *Žitije sv. Avraamija, mučenika bulgarskago — izloženo na kresčeno-tatarskom jazyke, s perefrapirovanym russkim perevodom,*

Dmitrijem Medvedevym (Szent Abraham bolgár vértanú élete — kazáni-tatár nyelven, szabad orosz fordítással eléadta Medvedjev Demeter).

Xristos-tora kumul-zin Bulgar zolinze zorlij korza vilne sin, Avraamij jatli-sker bornize.

Xalji Xozan guberninze aval coz per todar-da sok-ce. Todar zalij kiletcen pervaj konda bulgar jatli zalij temize sur sol porinni. Bulgar zalij sominze cuvasan tada sarmissam ilikrenez pornat-ces. Bulgar patsezem Adil-banzi zolara savaz Bulgar jatli-skerde borinni. Bulgar zalijin orij zolizem-de nomaj-ce, Bulgar zoli por zolizenzen-de itla pizik-ce, jisla-ce, pojan-ce. Onda borinni sinzani jot inzeri zalijsem-be soda tuvat-ces; sor-gonne sulla-da onda sollenez pizik jarmarka bolat-ce; jot sinzen nomajin soda tuma Bulgar zoline birza, onda nomaj sol pornza irderet-ces.

(Tatár.) *Xristos-alla razime kakina Bulgar kalasinda azab kureb ulgan Avraamij atli kesenen toroui.*

Alege Kazan guberniasendü üüälege zamanada ber tatar-da bulmagan ikän. Tatar kaliji kilgence elek minda ällä-nicü zöz zil bulgar atli kalik torgan. Bulgar kaliji belün zünäsü cuvaslar-da, cirmeslar-dä in üüältenük torjannar. Bulgar patšalari Idel zaninda zi ta zi şulaj Bulgar dib äjtelä torjan kalada torjannar. Bulgar kalijinin bütün kalalarıda küb buljan, Bulgar kalasi bar kalalar-dan-da bigeräk olo, küb keşele, baj buljan. Anda torjan keşelär žiraktari žat kaliklar belün satiu itkännär; žaz könö-dä žüj könö-dä anda žil sajın däu žürminkä buljan; žat keşelärdün kübese satiu itürgä Bulgar kalasina kileb küb žil torob ütkärg innär.

Krisztus isten malasztjáért Bolgár városában kint szenvedett és meghalt (kint látva meghalt) Abraham nevű embernek élete.

A mostani kazáni guberniumban hajdan egy tatár sem volt. A tatár nép ide jöveteléig egy bolgár nevű nemzet lakott előbb itt néhány száz esztendőn át. A bolgár nép szomszédságában régtől fogva laktak (laktak vala) csuvasok és cseremiszek. A bolgár városok egy a Volga mellett levő, ugyancsak Bolgár nevű városban székeltek (étek). A bolgár népnek [ugyan] több más városa is volt, [de] Bolgár városa volt a legnagyobb, legnépesebb és leggazdagabb mind e városok közül. Az ott lakó emberek idegen,

távol lakó népekkel kereskedést űztek; tavaszkor és nyáron ott minden évben nagy országos vásár volt; az idegenek nagyrésze, miután Bolgár városába kereskedni jött, több esztendőn át ott megmaradt (t. esztendőt lakva elmúlatott).

(C s u v.) *Bulgarzam aval čoy tem tüsle jilline tıtsa bornat-čes, Arap jatlı sızam-ba soda tuza, vuzeñ jilline perdak pilgelet-čes. Ondan vara Bulgar patši, Almas jatlı-sker, 921 s'olda, çoj-banži sızane Arap patši-batne kajdarza ona targaslanı: Mahomet virentne çu tirgene jillana bulgarzane bildermeşken pirin-bada çu-badirdan čiber virene sızane jar — deze. savin-bekki sızam Bulgar çoline birzassın, po' bulgar çalıç Mahomet jilline tirgeme pošlanı. ondan kajran todarzam inçeren vurssa birzassın bulgarzane sınıze, vuzeñ asla çoline çoraç-possa, sındarza piderze, konda bornma jolçes, bulgar çalıç-pa perle çotşsa bornza bulgar çilçi-be kalaşma vuzeñ jilli-be pornma tapratres: Bulgar çalıçın jač pitse kajnı, vuzeñ çilçi todar çilçi — deze, vuzeñ jilli todar jilli — deze kalamallı polnı.*

(T a t á r.) *Bulgarlar üüüie ällä-nej törlo den totob torçannar, Arab digän keşelär belän satın iteb, alarnın denen üzeräk belgälä-gännür. Annan suñ Almas atlı Bulgar patşası, 921-če žilda, üz žanıñdaçı keşelärne Arab patşası katına žibäreb inülgän: Moçammät öjrätkän sin üzeñ kaderläb tota torçan denne bulgarlarça bel-derer öčön, bezgü üz žanıñdaçı toroučılar arasından çakşı öjrängän keşeläreñne žibär — dib. Sundıj keşelär Bulgar kalasına kilgäc, bar bulgar kalıçı Moçammüt denen tota başlaçan. Annan suñ tatarlar žiraktan sugışa kileb bulgarlarnı žiñeb alarnın olo külasın talab žandırib betereb tororça mindä kalçannar. Bulgar kalıçı belän bergü katış torob bulgar tele belän söjläşeb alar denen totob tora başlaçannar: Bulgar kalıçınıñ iseme betkän, alarnın tele tatar tele dib, alarnın dene tatar dene dib äjtelä başlaçan.*

A bolgárok hajdan egy néminemű valláson voltak (vallást tartva éltek). Arab nevű emberekkel üzvéen kereskedést néhányan megismerkedtek volt ezeknek vallásával. Azután egy Almas nevű bolgár padisah, a 921. esztendőben népebeli (maga mellett levő) embereket az arab fejedelemhez küldvén, őt megkérte, mondván: küldj hozzánk magatoktól jól tanúlt embereket, hogy a bolgárokat

megtanítsák a Mahomed tanította hitre, melyet magad is tartasz. Miután ilyféle emberek jöttek Bolgár városába, az egész bolgár nép vallani kezdte Mahomed hitét. Azután a tatárok, messze földről hadakozva jöven, a bolgárokat legyőzték, nagy városukat kirabolván felgyújtván s elpusztítván itt letelepedtek (élni maradtak); a bolgár néppel együtt (társulva) élvén, a bolgár nyelven társalogni s vallásukkal élni kezdetek. A bolgár nép nyelve elenyészett s el lehetett mondani (mondandóvá lett): az ő nyelvük tatár nyelv, az ő vallásuk tatár vallás.

(Csu v.) *Xal' olta-sür žiriž sol itlarax irtne, todarzam birat-čėn, bulgar širinže per bulgar šin bor-čė. Vul šoralnirenex Mahomet žilline tirgeze pornat-čė. Vul pit pojan šin bolzan-da Mahomet žilline tirgezen-de žoj žirimne itla turandarmazir, üt-kletkine-de žavas pamazir porinni; vul, Mahomet žilli ikke-visse arime ize itma irik parzan-da, avlanma šalt šokslaman: vul žoj pojanliž-pe miškinzene (külmišsene) turandarza, šara šinzane tomlandarza, žalžir šinzam batne po' kirline ize birza, po' načar šinzane-de polišša porinni. Vul čin taza borni-žin, edemzene ira tuni-žin, tora ona žoratsa tütümren žoj šuttine ize klarni: šav bulgar šin Mahomet soja žirentnine bilzessen, onn žilline bražsa žvarni, Xristos tora bani zakona tinlaza žoratsassin tine kine Avraamij jatli bolni.*

(Tatár.) 640 žil artiri belin ütkan, tatar kaliži kilgenče, Bulgar žirendü ber bulgar kešese buljan. Ul tužandan birle Možammät denen totob torjan. Ul bik baj bulsa-da, tamažina üze taman ašab, tänenü-dü irkennek birmejenče torjan, Možammät dene bujinče ike-öč katın alib tororža irken bulsa-da, ul öjlänergä berdü isäblämügän; ul üz bajliži belin žajivčilarne tuždırib, žalañaç kešelärnen öslärenä bireb, čirle kešelärgü bar kirükne iteb, bujan žarli kešelärgü bulišib torjan. Ul dörös taza torjanı öčön, kešelärgü žakšilik küljanı öčön, Alla anı söjeb karañıdan üz žaktisina čıyar-žan: bu bulgar kešese Možammätnen žaljan öjračeüen belgäč, anın denen tašlažan, Allu Xristos birgän zakonnı añnab söjgäč Xristos denenü kergän (čukınžan) čakta, ul Avraamij atli buljan.

Ezelőtt több mint 640 esztendővel (tkp. most több.. esztendő múlt), [még] a tatárok bejövetele előtt, a bolgár földön egy bolgár ember élt, ki (ő) születésétől fogva Mahomed vallása

szerint élt. Bárha igen gazdag vala s Mahomed hitét tartotta. nem gondolt szerfölktt hasára s gyönyöröségekre (tkp. a maga hasának szerfölktt jól-lakatása nélkül s testének kéjt nem adva élt). Bárha Mahomed vallása megengedte két három nő tartását is, ő házasodni egyáltalában nem akart (rá nem gondolt), gazdagságával nyomorultakat és szegényeket tartott el, meztelen embereket ruházott, betegekhez minden szükségest vitt s minden szerencsétlent felsegített (felsegítve élt.) Az ő igaz, tiszta életéért s azért hogy az embereknek jót tett, megszerette őt az isten s a sötétségből a maga világosságához vitte: ezen bolgár ember, mihelyt Mahomed hazug tanát megismerte, annak vallását oda hagyta s a Krisztus isten adta törvényt megértvén s megszeretvén megkeresztelkedett (belement a vallásba) s Abraham nevűvé lett.

(Cs u v.) *Avraamij čone tine kini-be anžax püdümbez sarınman. vul Xristos panı zakona bilzessen poř edemzene-de ilıřinžen itla joradagan bolni, řoj ruvinži řalıřa ıra sonza, tora Jısus Xristos vırentnine kalaza ktartma řojne řaderlene. řor-gonne Bulgar řolınže řarmarka bolni čoz, onda nomaj řalıř pogınnı čoz, Avraamij poř sod'ıssene brařsa řvarzassın, poř řalıř omınže Xristos řatne sarıdarař řın, onn vırentnine mořtaza řıureze, řoj ruvinžızene Muhomet řıllıne brařsa řvarma Xristos řaće-be tine kime vırentme tapratre. Bulgarzam Avraamij tunıne kora-dura tüllenze kajreř: vul jüdenę řın bolni boledze kalareř; vulzem pervaj ona řojne Xristos zakonne brařtarma řıtlanat-čęř. ondan vara Avraamij vuzęı poř řırgemelli řuramallı sumazsene-de itlemen bırgı: ep Xristos tora banı zakona nıřussanda brařas řok, ep Xristos řatne vıletčeneř-te mořtama brařmastıř — teze kalanı-řın, ona nomaj kon tısa Xristos vırentnine brařtaras-řın řıtlanžeř. Bulgarzam Avraamij poř řorlıřsene-de čıtsa tüssessen Xristoza mořtama čarnman bırgı, onn allı orıne pořne-de kassa brařreř. řav' ıs 1229 řolda poř-ojıřın pervajrı kon-řotra polni.*

(Tatár.) *Avaarmijnen řanı čukınu belın genü bötönnäjük řayatlanmągın. Ul Xristos bırgın zakonnı belęč, bar keřelırne elektın bıgerık söjüčele bulın, üzenen tıunıř kalıklarına řakřılık telüb, řodaj Jısus Xristosnın öjriteuen ajteb bıreręü üzen üze äzerlągın. řaz könö Bulgar kalasında řärminkü řıtkäč anda küb*

*kalik žijiljač, Avraamij bar satiu ešlären tašlab, bar kalik al-
dinda Xristos isemen danar öcön, anin öjriteuen maktab üzenekelä-
renü. Moçammät denen tašlab, Xristos isemüne čukinirra öjritä
bašlayan. Bulgarlar Avraamijnen kilinüina karab isläre kittän :
ul keše akıldan žazgandır aži — dib äjteškännär ; alar elek anin
üzen Xristos zakonin tašlatirra tiriškannar. annan suñ, Avraamij
alarnin bar kizganü belän žunijan süzlären tinnamaçač Xristos alla
birgän zakonnı minem ictü tašlasım žuk, min Xristos isemen ülgence
dannaudan tuktaman dib äjtkän öcön, añar küb auir azab kürsäteb,
ötörmändä küb kön totob Xristos öjriteuen tašlatirra tiriškannar.
Avraamij bar azabni küreb tüzgännän suñ, Xristosni dannaudan
tuktalmaçač, bulgarlar anin ajažin kulın bašin kiseb tašlayannar.
Bu eš 1223-če žilda Aprel ajının 1-če könöndä bulyan.*

Abraham lelke nem volt teljesen megelégedve pusztán a keresztséggel. Ő megismervén a Krisztus adta törvényt minden embereket még jobban mint az előtt (előbbinél többet) megszerezett (szerető lett) s a maga (rokon) nemzetebelieknek jót akarva előkészíté magát Jézus Krisztus isten tanát hirdetni (mondva mutatni). Tavaszkor, midőn Bolgár városában vásár alkalmával, sok nép gyűlt össze, Abraham minden kereskedő dolgait odahagyván, hogy Krisztus nevét az egész nép előtt dicsőitse, annak tanát folytonosan magasztalva, arra kezdé oktatgatni a maga népebelieket hogy Mahomed vallását elhagyják s Krisztus nevében meg keresztelkedjenek. A bolgárok látván mit tett Abraham, csodálkoztak s azt mondák : «ő alkalmasint eszeveszett ember» s előbb megkísérték vele magával hagyatni el Krisztus törvényét. Azután minthogy minden szánakozó és fenyegető szavukra sem hallgatva, így válaszolt : «én a Krisztust adta vallást sohasem fogom elhagyni, én halálomig sem fogok megszűnni a Krisztus nevét magasztalni» — sok nehéz kíntást vivének véghez rajta (mutatának neki) s több napon át börtönben tartva kísérték meg vele Krisztus tanát elhagyatni. Mivel [azonban] Abraham minden kíntásokat türelmesen kiállva nem szűnt meg a Krisztus nevét magasztalni, a bolgárok neki lábát kezét és fejét levágták. Ez a dolog 1229. esztendőben, april hava (üres hó) első napján történt.

(C s u v.) *Bulgar zoline jarmarka binu viris sinzám Avraamij üt-kletkine postarza pidaržes. vulzem jarmarkaran kile tavirnzá Vladimir jatli zolaja birzassin, onda asla khúzja, Georgij Vsevolodovič jatli-skere, Bulgar zolinže bolnine kalaza ktartres. Onžojne Bulgar patši, viris zalij-pa vursma pideres-sen, asla khúz-patne sorašmaškin zoj asla sinzane jani. Bulgarzám Vladimir zoline birzassin, asla khúz sorašni čož vulzene kalani: vilerne šin, Avraamij jatli-skeren üt-kletkine Bulgar zolinžen Vladimir zoline ize kajma irik parir — deze. Bulgarzám šavna kilšterne. 1230 šolda Norus-ojirín tužžir kon-šotra (marta 9.) Avraamij üt-kletkine šidikran ize klarzassin šürze kajman-skere topni, ona Vladimir zoline ize birzassin monastire zoni, onda zalcenez-te nomaj tülünmelli išsene tuza virdat. — Xozan güberminže bornagan zalijzám svjatoj Avraamijzinžon bilmesť-čes. 1874 šolda anžaz Xozandi asla aržierej Antonij žitlanni-be, Vladimir zolinži aržierej Avraamij üt-kletkinžen pičik tadik ojirza svjatoj Avraamij tüze-be Xozana barza jani. šav tadik ikon-be žal Xozandi asla soborda lavtni.*

(T a t á r.) *Bulgar kalasinin žürminkäsenü kilgün uris kešelär. Avraamijnen tänen žijib küngännär. Alar žürminkädän üz žirlärenü kajtib, Vladimir kalasina kilgäč anda Georgij Vsevolodovič atli olo knüzgü Bulgar kalasinda nej bulžanni äjtkännär. šul bažitta Bulgar patšasi uris kalijri belän sužiš beterer öčön olo knüz katina anin belän tatiulanışir öčön üzenen olo kešelären žibärgän. Bulgarlar Vladimir kalasina kilgäč, olo knüz alar belän tatiulanışkan čakta äjtkän: Avraamij atli ülgün kešenen tänen Bulgar kalasından Vladimir kalasina kiterergü irek biregez — dib. Bulgarlar miñar küngännär. 1230-če žilda Mart ajiuin 9-če könöndü Avraamijnen tänen kaberdän čigaržan čarında čermägün köjö tabkannar, ani Vladimir kalasina kiterib monastirgü kujjannar, ul anda älegü tikle küb ködrätlär kilib žata. — Kazan güberniäsendü torouči kaliklar äülüü Avraamijne älegü tikle belmägännär. 1874-če žilda gina Kazandaži olo aržierej Antonienen tirišiui belän, Vladimir kalasinin aržiereje Avraamij tänänden büläkijgenü kisägen alib, Avraamij äülüänen türese belän Kazanža bireb žibärgän. šul kisäkne inde türese belän Kazandaži olo soborda kujjannar, älegü tikle ol soborda tora.*

Bolgár városába vásárra jött orosz emberek Abraham tete-meit összeszedve eltemették. Ők, midőn a vásárból haza térve

Vladimir nevű városba érkeztek, ott György Vsevolodovics nevű nagy fejedelemnek elbeszélték a Bolgár városában történeteket. Azon időben a bolgár padisah, hogy az orosz néppel való hadakozásnak véget vessen, békeszerzés végett a maga nagy embereit a nagy fejedelemhez küldte. Miután a bolgárok Vladimir városába eljutottak, a nagy fejedelem azt mondta nekik békekötéskor: «Engedjétek meg (adjatok szabadságot), hogy a megölt Abraham nevű embernek tetemeit Bolgár városából Vladimir városába hozhassuk». A bolgárok ebbe beleegyeztek. Az 1230. esztendő Noruz (márczius) havának 9. napján Abraham testét a sírból kiemelvén, [azt] még el nem rothadva találták s miután Vladimir városába vitték, monostorba tették. Ott fekszik maiglan is sok csoda dolgot téve. — A kazáni guberniumban élő népek szent Abrahamról semmit sem tudnak vala. Csak az 1874. esztendőben a kazáni nagypüspök óhajására (igyekezetével), a Vladimir városbeli püspök Abraham testéből egy kis darabkát kiválasztva, elküldte azt sz. Abraham képével együtt Kazánba. Ezen testdarabka és kép most a kazáni nagy székesegyházban van elhelyezve.

MUNKÁCSI BERNÁT.

VogK. elol «első». — Különös képzésűnek tűnik föl a kondai-vogul *elol*, a mely a kondai Máté-fordításban (Nyelvt. Közl. XI.) rendszeren névszótóúl fordul elé, «első» jelentéssel (Hunfalvy kondai-vogul szótára 19. l.: *elol püv* első fiú, *elol-çar* tkp. első-ki, első-egyén = der erste; mint ellentéte a *motit* «másik»-nak: *elol çar* — *motit-çar* der eine, der erste — der andere); egyszer (Máté 5, 26) «utolsó»-nak találjuk (*elol ligen pal* utolsó filléred fele); locativus *-t* raggal *elolt*: *voš elolt* «leg-elsőben» («zuerst, во первыхъ» 6, 33). Csak egyszer áll adverbiumúl ablativus után: 22, 46. *ton çotelnel elol* «von dem tage an (azon naptól fogva, съ того дня)». Hunfalvy ez utóbbi helyen a magy. *elől* ablativusi alakból magyarázza («azon naptól elől»), s nyilván csak ez a hely indította arra, hogy kondai-vogul nyelvtanában is (§. 33.) az *elol*-t az ablativusi határozók és névutók rovatába iktassa: *elol* «elől». Pedig «elől (von vor, von vorn)»-féle határozó nem igen arra való, hogy megelőző ablativussal (*-nel*) a «-től fogva (von . . an)» értelmet kifejezze. Erre határozottan lativ-féle határozó («előre, elé-felé

= tovább») kívántatik, a milyen pl. a finn *edes* (e h. *edeksi*) ebben: *täst'-edes* «von nun an» (tkp. «ebből előre»), vagy pedig «kezdve» vagy «menve, haladva»-féle gerundium, mely implicite a latív irányra is ráutal («-től fogva», finn *tästü lähin* e h. *lähtein* «ebből menve = ezentúl»). Ezért azt vélem, hogy az említett helyen a külföldben névszótó-féle *elol* csak hibából áll *elal* «előre» (= vogB. *eläl*, vogL. *iläl*) helyett, minthogy ez csakugyan elé is fordul, ablativusi alak után, a «-től fogva» kifejezésére: 16, 21. *tigil elal* «ettől fogva (съ того времени, von der zeit an)», tkp. «innen előre v. eléfelé».

Kétségtelen, hogy az *elol*-nak alapszava *el* (*el₂*) «elő», melynek latívusa *ele* «el (fort, weg: *rastalen ele* dobd el) s mely a *pal* «fél, oldal» jelzője az *el-palt* «előtt»-ben (tkp. «elő-félen»). Hogy mi voltaképen az *-ol* utórésze, mely a vogK. képzőkben szokatlan *o* vocalisánál fogva föltetsző, azt némileg magának a vogK. nyelvnek egy adata, de még inkább néhány vogB.-beli adat derítheti föl. Az *elol*-val ugyanis egyalakú a vogK.-ban még *jejol*, ebben: *voš jejolt* (Márk 16, 14) «utoljára (zuletzt, am letzten)», s elül gyengült alakban: *ivolt* (*voš ivolt*, Mátéban is); alapszava *jej* (= vogB. *juj*, «utó» (*jej-palt* után, tkp. «utó-félen»). Ennek az ellentétes vogK. szópárnak (*elol* — *jejol*) a vogB.-ben megfelel (csak hogy *el* helyett ennek synonymuma *sar*-val): *sar-qul* «első» és *juj-qul* «utolsó» (*vos juj-qul* leg-utolsó); locativus *-t* raggal: *sar-qult*, *juj-qult*; sőt az *elol*-nak alakilag megfelelő *eli-qul* is föl van jegyezve Regulynál (*eli-qul* v. *elitü* «eleje», mi szerint *eli-qul* is tkp. «előrészt»). Az *qul* egyébiránt a vogB.-ben: «ende, zipfel», s mint a «*sar-qul*» rövidítése magában is «első, primus»-t jelent. Ezekből megtetszik, hogy a vogK. *elol*, *jejol* is tkp. összetétel *el-ol*, *jej-ol* «elő-vég, utó-vég», s mint jelző «elővégi, utóvégi = első, utolsó»; az *ol* (= vogB. *qul*) egyébiránt még elé is fordul mint külön szó a vogK.-ban: *ovl* (*ovil*: 3. személyraggal *ovle* Máté 24, 8. 14. «kezdet», Márk 3, 26. «vég») s megvan a mása az osztjában: osztB. *öliñ* «anfang, ende; der erste, äusserste» = Irt. *odeñ* «das äusserste, erste» (v. ö. osztB. *vul*: *vul poç* «der älteste sohn» azaz «der erste sohn»). B. J.

A grammatikai genus hiányában, melyben a világnak legtöbb nyelvei, köztük az altaji nyelvek is sínylődnek, nyelvbecslő bölcsekedők, mint jelesen Steinthal, a nyelvnek nagy fogycatkozását látják, mely mint valamely organikus baj sok egyéb tökéletlenségnek és gycarlóságnak az oka. Ily szempontból egykor Steinthal igen elismerőleg nyilatkozott Oswald J. H. ily című munkájáról «Das grammatische Geschlecht und seine sprachliche Bedeutung» (Paderborn 1866), melynek I. fejezete egymáshoz mérí a «Sprachen ohne grammatisches Geschlecht und die Sprachen mit demselben». Steinthalnak e recensiója most újra megjelent az ő «Kisebb munkái»-ban («Gesammelte kleine Schriften» I. Berlin 1880), s eszembe jutatta, hogy én is annak idejében Oswald munkájának a genust illető fejezetét ismertettem s a grgenus értékéről egészen ellenkező nézetet fejtegettem. Légyen szabad e kis értekezéséből (melyet magam is csak némi keresés után a «Tanügyi füzetek» I. számában Pest 1867, találtam elé) itt újra közzé tenni, a mi a kérdés érdeméhez tartozik.

Oswald a magyar nyelvet, mint a genustalan nyelvek típusát mutatván be, először eléadja, hogy miben mutatkozik a magyar nyelv genustalansága; hogy pl. az ember és az asszony nem úgy különbözik, mint a német *der Mann* és *die Frau*; hogy az attributumi melléknév motio nélkül marad (*jó ember* és *jó asszony: guter M. gute F.*), hasonlóképen a prädicatumí melléknév is (az ember *jó*, az asszony *jó*); hogy a 3. személy-névmás ő egyformán megfelel az „er, sie, es“-nek, s a birtokos-személyragok is hasonló jelentési egyformaságot mutatnak (-a, -e v -ja -je = angol *his, her, its*). Legfelebb a természeti genust bírja a nyelv megkülömböztetni, külön szók által (pl. *atya, anya*), vagy néha a nyers -né szó oda-ragasztása által («welches für sich lebt und steht und das weibliche in rohem Stoff bezeichnet»), pl. *király, királyné*. Egy szóval a magyar nyelvnek sejtelve sincs valódi grammatikai genusról, a milyen pl. a *famulus, famula* motiójában mutatkozik. — Ez pedig nagy baj. Mert szerinte a nyelvalkotó népnek azon képzelő tehetsége, mely minden névszói fogalmakat a hím- és nőnem kategóriájába berendezett, egyszersmind a gondolat alakítására a legnagyobb befolyással volt. Az élettelen tárgyak ilyképen történő személyesítése «az ember szellemi fejlődésében oly lépés, melynek a társadalom előre haladására nézve világtörténelmi fon-

tossága van. — Sőt lehet mondani, hogy egy magyar embernek, ki valamely magasabb fokú nyelvet, pl. a latint vagy németet, elsajátít, a grammatikai genus megismerésével egyszermind a képzeleteknek és érzeteknek egy egész új világa nyílik meg, mely eddig öntudatának sötét éjében el volt temetve». Továbbá meg kifejti Oswald, mily nagy szerepe van a genusnak a grammatikában. Csak a genuskülömbőség megvolta teszi szerinte az igazi declinációt és numerus-képzést lehetségessé; ez alkotta meg a syntaktikai congruentiát úgy az attributumra mint a prædicatumra nézve, tehát a mondatképzésnek egyik hatalmas tényezője.

Az árja és sémi nyelvek grammatikai genera egy különös észjárást mutat elénk, melynél fogva az elnevezendő tárgy tiszta fogalmához még annak bizonyos férfi vagy női jelleméről való képzelet csatoltatott, támaszkodva a természeti nem (sexus) s annak jellemvonásainak szemléletére.

Hogy e képzelet, mely a genus szerint különböző nyelvalakok létrehozója, csakhamar elhomályosodott, s a nyelvek öntudatából kivesszett, úgy hogy a már csak az értelemhez szóló szóknak genusbeli megkülömböztetése, kivéve a természetes nemre vonatkozókat (pl. *puer, puella, homo, femina*), valóban csak üres formává vált, melynek a nyelv többé okát nem adhatja, s hogy azért az értelmi irányban haladó fejlődésben több árja nyelv még e külső formát is többé kevésbé magáról lerázta (legtökéletesebben a perzsa és angol nyelvek, melyek közül amaz még a 3. személynévmásban sem tesz genuskülömböséget), — az szintén kétségbevonhatatlan és tudvalevő dolog. Tartsuk tehát szemünk előtt a nyelvnek azon korát, melyben a genusmegkülömböztetés még üres formává alá nem sülyedt s kérdezzük, mi haszna lehetett akkor ennek a genusmegkülömböztetésnek? Mindenesetre élénkítette az implicált személyesítés által a tárgyfogalmakat, s így általában a képzelő tehetséget folytonos működésben tartván, mondhatjuk, hogy fokozta is azt. De másrészt az is világos, hogy a névszói fogalmakhoz ezekhez nem tartozó mellékképzletek csatoltatván, melyeket aztán a motiós nyelvalakokban azoktól többé el sem lehetett választani, a grammatikai genusmegkülömböztetés okvetlenül zavarta a névszói fogalmak tisztaságát s akadályozta a nyelvnek értelmi irányban való haladását, míg csak a genusképzleteket magáról le nem bírta rázni, megtartván azonban és

tovább czipelvén a motiós nyelvalakok üres terhét. Oly nyelvek ellenben, melyekben grammatikai genus nem keletkezett, melyek tehát névszóikban csakis a puszta fogalom kifejezésével bírtak, zavartalanabbúl haladhattak az értelmi fejlődésben, s a velük élők és gondolkozók könnyebben juthattak el a tiszta fogalom-abstrahációhoz; s így ezeket a nyelveket némi okkal «philosophicus» nyelveknek lehetne nevezni, míg a genusos nyelvekre a «poeticus» czím illenék. Vegyünk pl. egy motiós szót, teszem *filius* és *filia*, melyekben a formakülömbőségnek még okát is tudjuk. Tessék már most, nem tekintve az etymológiát, a puszta fogalmat abstrahálni. Ha e végett *filius*-hoz folyamodunk, útunkba áll a *filia*, hogy ő bizony nem fiú, és megfordítva. A görög *παῖς* tehát igen bölcsen, ha akarom *ó*, ha akarom *ή*; de csak a legkisebb súlyt fektetve a nemi alak értékére a *παῖδες* nem oly könnyen engedi a «gyermek» puszta és tiszta fogalmát levonni, mint pl. a genustalan magyar szó, vagy a török *çocuklar*, vagy a finn *lapset*.

A grammatikai genus kifejezése nem vált tehát az avval bíró nyelveknek valami lényeges hasznukra; eredeti jelentőségét el kellett ejteniök, s a megmaradó alakok csak tarka sokféleséget szültek pl. az árja nyelvek névragozásában. Mondhatni, hogy a grammatikai genus kifejtése az illető nyelvek részéről inkább káros *superfoetatio* volt. — Azomban a grammatikai genus teljes méltánylására szükséges, hogy annak pl. az árja nyelvekben észrevehető hiányos keresztülvételét is tekintetbe vegyük. Nem csak, hogy az 1. és 2. személy-névmásokon nincs, mint pl. a sémi nyelvekbelieken; hogy a nőnemnek, sok esetben a hímnemmel közös alakja van, azaz hogy a nőnem nincs alakilag is megjelölve; hogy általában sok hímnemű alakon a genus tulajdonképen csak rajta értetik; de hiányzik a genusmegkülömböztetés egészen a *prædicatumi* szók legnagyobb részében, az egyszerű *verbum finitum* alakjaiban, melyek pl. a sémi nyelvekben részint kifejezik a genust is. Egyforma pl. a *legit*, akár *puer* akár *puella* a *subjectuma*. Ebből látható, mily jelentőséget tulajdonítottak elejétől fogva magok az árja nyelvek a grammatikai genus kifejezésének. B. J.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA

kiadásában megjelent és saját könyvkiadó-hivatalában (Budapest, Akadémia épületében) valamint a könyvtáraknál kapható:

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR.

Az 1531—1711 megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve.

Irta

SZABÓ KÁROLY.

Nagy 8-rét, 47 iv. Ára füzve 4 ft

E monumentalis munka nemzeti irodalmunk történetére nézve rendkívüli fontossággal bír. Csaknem húsz évi kitartó buvárkodás és adatgyűjtés eredménye az. Szerző, az ország egyik szelétől a másikig néhány száz könyvtárban nem csak a czimtárakat, hanem magukat a könyveket is gondosan átforgatta. Nem egyedül a czimtasorokat adja, hanem pontosan közli a nyomtatás helyét, évét, a könyv alakját, a levelek vagy lapok számát a lehetőség szerint, kinyomozza névtelenül vagy álnév alatt kiadott könyvek szerzőit, kideríteni törekszik a hely és név nélkül megjelent munkák nyomtatási helyét és idejét stb. A hol szükségét látja, leírásaihoz jegyzeteket csatol, sok jellemző és érdekes idézetet közöl, utal a forrásokra, honnan az illető munkáról részletesebb felvilágosítás meríthető, **szóval nem egyszerű czimtárt, hanem példás szorgalommal és ritka szakismerettel földolgozott vezérkönyvet ír az 1531—1711. évek között nyomtatásban megjelent egész magyar irodalomhoz.** Hirdeti, hogy nemzeti életünk leggyászosabb kora is mily erőteljes és virágzó irodalmat tudott teremteni, s szembetűnővé teszi irodalomtörténeti ismereteink örvendetes gyarodását. Mert míg e század elején Sándor István, hasonló irányú munkájában, ugyanazon időszakból csak 990 magyar nyomtatványt sorolt fel, Szabó Károly fáradhatatlan és szerencsés kutatásai e számot majdnem megkétszerezték.

E munka nélkülözhetlen minden könyvtárban, akár magányos, akár nyilvános legyen az, s nélkülözhetlen minden oly művelt vagy szakemberre nézve, ki nemzeti irodalmunk tanulmányozásával komolyan foglalkozik.

RÉVAI MIKLÓS ÉLETE ÉS MUNKÁI.

Irta

BÁNÓCZI JÓZSEF.

Ára 2 ft 60 kr.

Az akadémiai könyvkiadó vállalat pártolói számára (diszkótésben) 1 ft 80 kr.

Ezen irodalomtörténeti monographia az Akadémia utolsó nagygyűlésén a Horváth Mihály és Fraknói Vilmos által kitűzött 100 arany pályadíjjal jutalmaztatott. A hivatalos jelentés így szól:

«Minden tekintetben jeles mű. Egyaránt biztos kézzel rajzolja Révaiban az embert, költőt és nyelvészt. Sok új adatot hoz napfényre, nem egy elfogadottat megczáfol; fejtegetései alaposak s a tényeket és eszméket gyakran helyezi új világításba. Különösen sikerült részek Révai nyelv-történeti és nyelvhasználati irányának jellemzése, viszonya a nyelvújításhoz, Verseghy méltatása stb. A kornak nagy vonásokkal rajzolt politikai, társadalmi, irodalmi és tudományos háttéréből plasztikailag emelkedik ki Révai alakja, s úgy szólva előttiünk fejlődik. Szerző ritka tárgyilagossággal leplezi föl hőse erkölcsi és szellemi bensőjét. Oly kevéssé pusztá díszítője, mint kritikusa. Nagy mérséklettel és biztos tapintattal vegyíti alakján a fényt és árnyat s elevenen tünteti föl legjellemzőbb sajátságait. Előadása vonzó, compositiója természetes és művészi: egyszóval a tartalom alaposságával a forma művészete egyesül a siker nem közönséges fokán, s így **túlzás nélkül elmondhatni: e mű irodalmunknak valóságos díszére válik.**»

A M. T. AKADÉMIA NYELVÉSZETI KIADÁSAI.

Kaphatók a M. T. Akadémia könyvkiadó hivatalában Budapesten (Akadémia-épület) s minden bazai könyvárúsnál:

NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK. Kiadja a M. T. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkeszti Hunfalvy Pál, I—XVI. köt. 48 füzeten. 1862—1880. Ára egy 16 kötetből álló teljes példánynak 30 forint. Egy-egy kötetnek különvéve 3 frt. Az I-ső és X-dik kötet külön nem adatik.

NYELVEMLEKTÁR. Régi Magyar Codexek és Nyomatványok. Kiadja a M. Tud. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkesztik: Budenz József, Szarvas Gábor és Szilády Áron. 1864—79. 8-adrét.

Egyenkint:

- I. kötet. Bécsi Codex. Münchener Codex. Közzéteszi: Volf György (XXX. és 381 l.) Ára 2 frt.
- II. kötet. Weszprémi C. — Peer C. — Winkler C. — Sándor C. — Gyöngyösi C. — Thewrewk C. — Kriza C. — Bod C. Közzéteszi: Volf György. (XVIII és 406 l.) Ára 2 frt.
- III. kötet. Nagyszombati C. — Szent Domonkos C. — Virginia C. — Közzéteszik: Komáromy L. és Király P. (IV. és 345 l.) Ára 2 frt.
- IV. V. kötet. Erdy Codex 2 kötetben. Közzéteszi Volf György. 1876—77. I. fele. XIX és 487 lap. — II. fele. 532 lap. . . . . Ára 4 frt.
- VI. kötet. Tihanyi Codex. Kazinczy Codex. Horvát Codex. Közzéteszi: Volf György. 1879. XVIII és 359 lap. . . . . Ára 2 frt.
- VII. kötet. Ehrenfeld Cod. — Simor C. — Cornides C. — Sz. Krisztina élete. — Vitkovics C. — Lányi C. — Közzéteszi Volf György. 1878. Lx és 488 lap. . . . . Ára 2 frt.
- VIII. kötet. Sz. Margit élete. — Példák könyve. — A sz. apostoloknak méltóságáról. — Apor C. — Kulcsár C. — Közzéteszi Volf György 1879. XLVII és 418 lap. . . . . Ára 2 frt.
- RÉGI MAGYAR NYELVEMLEKEK.** I. Halotti Beszéd, Régi Biblia. Buda, 1838. 5 frt. — II. Kinizsi Pálné imakönyve. Vegyes m. iratok. Buda, 1840. 2 frt. — III. Tatrosi Biblia. Vegyes m. iratok. 1842. 2 frt. — IV. 1. Guary-codex. Buda, 1841. Ára 1 frt.
- RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA.** (Corpus poetarum.) Szerkeszti Szilády Áron. I. kötet. Codexbeli versmaradványok . . . . . Ára 2 frt.
- II. kötet. XVI. századbeli magyar költők . . . . . Ára 2 frt.
- III. kötet: Tinódi Sebestény összes művei 1881. . . . . Ára 2 frt.
- CODEX CUMANICUS** bibliothecae ad templum Divi Marci Venetiarum. Jegyzetekkel és glossariummokkal ellátva kiadja gróf Kuun Géza. Nagy8-rét. Ára 5 frt.
- UGOR FÜZETEK.** Adalékok az ugor nyelvek ismeretéhez és összehasonlításához. I. szám. Genetz A. Orosz-lapp nyelvmutatványok. 8-rét 60 kr.
- III. szám. Halász J. Svéd-lapp nyelvtan és olvasmányok 8-rét. Ára 60 kr. (Különnyomatok a «Nyelvtud. Közlemények»-ből).
- RÉGI MAGYAR NYELVÉSZEK** Erdősitől Tsétsiig. (Corpus Grammaticorum linguae Hungaricae veterum.) Kiadta Toldy Ferencz. Ára 2 frt.
- REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI.** A Vogul föld és nép. Kidolgozta Hunfalvy Pál. . . . . Ára 2 frt.
- MAGYAR-UGOR ÖSSZEHAJONLÍTÓ SZÓTÁR.** Irta Budenz József I.—IV. füzet. (1—46 iv) 1873—79. 8-adrét. Egy-egy füzetnek . . . . . Ára 1 frt.
- A MAGYAR IGEIDŐK** Irta Szarvas Gábor. . . . . Ára 1 frt.
- A HELYES MAGYARSÁG ELVEI.** Irta P. Thewrewk Emil. Ára 1 frt.
- A MAGYAR NYELVUJÍTÁS** óta divatba jött idegen és hibás szólások bírálata. Irta Imre Sándor. . . . . Ára 1 frt.
- KALEVALA.** A finnnek nemzeti eposza. Fordította Barna Ferd. Ára 1 frt.
- ABUSKA.** Csagatájtorók szógyűjtemény. Vámbéry Á.-tól. . . . . Ára 40 kr.
- KAZÁNI-TATÁR NYELVTANULMÁNYOK.** Irta Sz. Bálint Gábor. I. füzet. Kazáni-tatár szövegek. 8-rét. 1875. 170 lap. II. füzet. Kazáni-tatár szótár 8-rét. 1876. 178 lap. III. füzet. Kazáni-tatár nyelvtan 8-rét 1877. Egy-egy füzetnek . . . . . Ára 1 frt.
- ÉRTEKEZÉSEK A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.** Kiadja a M. T. Akad. Az I. oszt. rendeletéből szerk. Gyulai Pál, osztálytitkár. I—VIII. köt. 1867—1880. . . . . Ára 20 frt 20 kr.
- IX. köt (1—5 szám) 1881. . . . . Ára 1 frt. 30 kr.

NYELVTUDOMÁNYI
KÖZLEMÉNYEK

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
NYELVTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

BUDENZ JÓZSEF.

TIZENHATODIK KÖTET.

HARMADIK FÜZET.

BUDAPEST, 1881.

A M. TUDOM. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

T A R T A L O M.

	Lap
Moksa-mordvin Maté evangélioma. — Bevezetéssel és szójegyzékkel közli — <i>Budenz József</i>	325
A vépsz nyelvről. — <i>Dr. Szinnyei József</i>	409

Kisebb közlések:

Orosz igék az Erza-mordvinban. — <i>B. J.</i>	453
Magy. leg. — <i>Kúnos Ignác</i>	455
Mordvin inksa. — <i>Kúnos Ignác</i>	457
Török arslan «oroszlán». — <i>Patrubány Lukács</i>	459
Ugor szókezdő media. — <i>Munkácsi Bernát</i>	461
Szorokin vogul szójegyzéke. — <i>B. J.</i>	470

MOKSA-MORDVIN MÁTÉ EVANGÉLIOMA.

Az 1879. évben megjelent Kazánban Máté evangéliomának egy moksa-mordvin fordítása, A. I. Tyumenyev munkája.¹⁾ Ez új textus, a melylyel a mordvin nyelv tanulmányára szolgálható textusok csekély száma most megsaporodott, kivált nyelvészeti szempontból azért fontos, hogy a mordvin nyelv egyik dialectusának, a moksnak, megint egy új színezetét tünteti föl, a melyet különösen a szóközépi *a*-nak sűrűbb előfordulása (*i* és *e* helyett) jellemez. Igaz, hogy fordítója általán véve kelletlenül szorosabban ragaszkodott orosz nyelvű eredetijéhez; ámde ilyen fogyatkozásban sínylenek többé-kevésbé minden első biblia-fordítások, teszem a régi magyar biblia-fordítások is, a melyeket mégis igen becses emlékeknek kell tartanunk. Szerencsénkre a moksa-mordvin nyelvet már másunnan, még pedig eredeti néphagyomány-féle textusok alapján is ismerjük, s így meg is tudjuk ítélni, mi és mennyi ezen moksa nyelvű fordításban az oroszosság, a mely benne főleg szólások szerkezetén meg néhol a szórenden vehető észre. Így pl. hibás utánzás a genitivusnak *izal* (= or. жаль) mellett való használata: 15, 32 *izal tejn sü lomatneñ* = жаль мнѣ сего народа | a relativumot általánosító orosz ни negatióval fordítva: 26, 13. *kosa af uli azf* («hol nem lesz mondva») = гдѣ ни будетъ проповѣдано (valahol v. akárhol prédikáltatik) | szintilyen: 10, 11.

---

¹⁾ Teljes címe: Господа нашего Иисуса Христа святое евангеліе отъ Матѳея. На Мокшанское нарѣчіе Мордовскаго языка преведено А. И. Тюменевымъ. Изданіе православнаго Миссіонерскаго Общества.

daldä suva ¹⁾ | szintén hibás genitivus: 26, 65. *mezenti tejnek nä-
jaftijhtneñ* = на что намъ свидѣтелей (szószerint: «ad quid nobis
[opus est] testium») | használja ugyan a *-ks* ragos translativust
prædicativusúl, de gyakran helyette a *-sa* ragos inessivussal is él;
ez csak onnan lehet, hogy az inessivus (*-sa*) eszközhatározóúl
(instrumentalis) is szolgál, — az oroszban meg az instrumentalis
egyszersmind prædicativus-féle értékkel is jár: 19, 17. *lemdasamak
parasa* (e h. *paraks*) = пазываешь меня благимъ (nevezel engem
jónak); 21, 13. *tin tijašt soni moda-kudsa* = вы сдѣляли его вер-
тепомъ (ti tettétek azt barlanggá) | a jelző genitivus igen közönsé-
gesen utánna áll a jelzettnek (a nélkül hogy ez utóbbihoz még 3.
birtokos-személyrag járúlna, mint pl. 1, 1. *rodats Jisus Xristost*
nemzetsége J. Krisztusnak). — De ezen és egyéb apró orosz-
ságai mellett megmarad a Tyumenev-féle moksa Máté-fordításának
nyelvészeti értéke hang- és alaktanra, valamint szótárra való
tekintetben; sőt dicséretére ki kell emelnünk, hogy a mordvin
nyelvnek némely sajátosságos és a gyakorlati alkalmazásban bizo-
nyosan nehézség-tevő alakjait, t. i. a tárgy személy-mutató ige-
ragozás alakjait következetesen és az eredeti textsokhoz mérve
helyesen használja; csak a munka vége felé találunk erre nézve
többször vétket (t. i. a tárgy alak mellőzését) s majdnem úgy
látszik, hogy valamely javító kéznek üdvös működése nem hatolt
el egészen odáig. Egyébiránt a fordítás nyelvészeti becsét minde-
nek fölött az ajánlhatja, hogy benne többször a tárgy as igerago-
zásnak egy eddig föl nem jegyzett alakjára akadunk, a melynek alkotása pedig teljesen okszerű és érthető: t. i. *nt*-végű
«*tí — öt v. öket*»-féle alak, mely különben a moksa-mordvinban
-št, s az erzában *-nk* végű: 7, 16. *sodasajnt (siní)* megismeritek
(öket) | 23, 34. *kulaftsajnt* megölitek (*fketneñ* az egyikeket) | 23, 14.
sevandsajnt megészítetek, megemésztítetek (az özvegyeknek házukat) |
23, 13. *af nolasajnt* nem bocsátjátok (a bemenni akarókat) | 13, 30.
kadijnt hagyjátok, engedjétek (ezt és a másikat) | u. o. *kočkajnt*
szedjétek (a konkolyt) | u. o. *soiijnt* kössétek | u. o. *pirdajnt* gyűjtsé-
tek, takarjátok (a búzát) | 14, 18. *kandijnt siní* hozzátok őket |

¹⁾ De figyelemre méltó, hogy a Reguly jegyezte moksa-mordvin mondatokban is fordul elé a negatiónak illetén használata: lásd NyK. XIII, 133. l. (555—560. sz.).

15, 14. *kadǰnt sinni* hagyjátok (öket) | 19, 14. *noldajnt idtnei i dajnt kird sinni* eresszétek a gyermekeket s ne tartsátok őket | 22, 9. *terdajnt hívjátok* (mind, a kiket találtok). — Találunk benne arra is néhány példát, hogy az egyes-sz. 1. szem. birtokosrag -zü helyett -nzü volt: 26, 28. *vernzü (monü)* «az én vérem»; 27, 46. *škajnzü* «istenem»; 15, 22. *stirnzü (monü)* «leányom»; 21, 13. *kudnzü* «házam»; 24, 48. *aziranzü* «uram»; 12, 49. *bradnzü* «frater meus». Eddig ilyent csak egyet hozhattam föl Ornatov grammatikájából (*nujnzü* «aratóm»: l. NyK. XIII, 49.).

Írás módjára nézve Tyumenyev fordítása általában következetesnek mondható. Alapszabálya neki az etymologiai helyesírás, mely szerint a szótök végebeli consonansok megtartják azon alakjukat, a melylyel rájuk következő vocalis mellett ejtendők, habár a velük érintkező képzők vagy ragokbeli consonansok ez ejtésnek némi változását követelik. E szerint jelesen a szótövégi lágy consonansok nem alkalmazkodnak (írásban is) a képzők és ragokbeli kemény kézdőconsonansokhoz: pl. *valgs* leszállt (præs. 1. *valgan*); *pingsta* időben (nom. *pingä*); *kurgti* a szájnak (nom. *kurga*); *märgk* mondjad (pr. 1. *märgan*) | *tonads* tanult (pr. 1. *tonadan*); *kudti* a háznak, *kudsa* házban (*kud: kudu* haza) | *virgazt* farkasok (*virgaz*); *azk* mondjad (pr. 1. *azan*). Kivételt tesz az illativusi s lágyulása vocalis vagy nasalis előtt: *langazanza* reája (*langs*), *utaraznza* ellene (*utars*); de 8, 2. így írja: *malaszna* (*malas*). Viszont némely ragnak kezdőconsonansa sem alkalmazkodik a szótöbéli végconsonanshoz; pl. az ablativus ragja állandóan *-da-nak* van írva (mért így hangzik vocalis után: *avada*, *kšida*), előző *t* után is: *terdaftda*, *kočkaftda*; a dativusi ragot meg mindenütt *-ti* alakban találjuk előző *n* mellett is (pl. *ava*-tól többes-sz. dat. *avatnenti*, míg Ahlqvist és Reguly textusaiban ilyenkor *-di* lép föl: *avatnendi*). — Itt meg kell jegyeznünk, hogy Tyumenyev általában egyes ragoknak bizonyos megállapított alakját írja ki; így pl. nála a genitivus ragja jésített *-ü* (úgy mint többnyire Regulynál is, NyK. V, 121, míg Ahlqvistnál rendszeren *n*, s csak a hosszú *ā*-végű tőkön *ü* a gen. ragja, pl. *avā: avāü*), de az *-nza* és *-sna* birt. személyragok után tiszta *n* (-нъ: pl. *azirsnan*, *valsnan*); ehhez még azon sajátság járúl, hogy az egyes-sz. genitivust rendszeren kettős betűvel írja: *-nü* (-ннъ), még ha nem előzi is vocalis: *tuwāü*, *menelnü* (менельннъ), a többes-sz. genitivus azonban csak

-*n*-en végződik (-*nen*, -*nenh*), valamint birtokosragos névszók genitivusa is: *alazn patris mei* (*alazn pater meus*) | ellenben tiszta *n*-vel van nála az egyes-sz. 1. szem. ragja (így R. A. is): *ezdadn* tőlem, *martan* velem, *sodan* tudok (kivéve a praeteritumbeli egyes-sz. 1. személyt, a hol az *n*-nek külön oka van: NyK. XIII, 74.) || a határozott genitivus ragja (egyes-sz.) jésített -*t*-vel (-*т*) (Regulyval egyezőleg, A.-nál -*t*) | ellenben az egyes-sz. 2. szem. ragja, meg a többes-sz. nominativus ragja tiszta *t*-vel (szintígy A. R.): *martat* veled, *sodat* tudsz, *avat* asszonyok (kivételem a praeteritum ragozása: *sodat* NyK. XIII, 74); a praeteritumnak többes-sz. 3. szem.-nek *st*-je, a jésítés hátravetésével *st*-nek van írva (-*ст*).

A moksa-mordvin nyelvhangok jelölésére Tyumenyev amúgy beérhette az orosz írás betűkészletével. Külön jegyet csak egyet alkalmazott: ю (=ju) mellett fölibe vetett vízirányos vonalkával ѵ (=jo): pl. ѵвксь (*jovks*), сѵрма (*šorma*). A *t* előtt bizonyos esetekben (Mordvin nyelvtan §. 10, a.: NyK. XIII, 21) betoldandó *h*-t, mely *ç*-nak hangzik, ugyancsak *x*-vel írja: pl. кармайтъ (*karmajht*), юрхтъ (*jurht*); de nem fordul elé mindenütt, a hol az Ahlqvist ismertette nyelv föltünteti (pl. *korta*- beszélni = A. *korhta*). Némileg tökéletlen csak az *ä* és *e*-nek jelölése, illetőleg megkülönböztetése (a mely azomban nem mindenütt nagyon fontos), a mennyiben az *ä*-re használt я betű egyszersmind *ja* ('*a*) is, s a szóvégén való *e* betű (A. és R. adatai, valamint a mélyhangú szókban megfelelő *a* szerint) rendszeren *ä*-t jelöl, míg az *e* szóközepén (A. és R. szerint) jobbadán *e*-nek veendő.

Új moksa-mordvin textusunk átírásában csak keveset tértem el a szerző írásmódjától. Egészben megtartottam az *e t y m o l o g i a i* írást, a melyet egynémely esetben még helyre is állítottam (pl. a *c*-t fölbontván *ts*-re, a hol külön *t* és *s* került össze, vagy a hol a *t* csak ejtéskönnyítő betoldás: pl. *pantsan*, *moñts*; *fastsa* «együtt», ebből *f-vastsa* «egy helyben»). Egyenként: a *t* és *k* előtt betoldott *ç*-t, úgy mint az eddigi átírt mordvin textusokban (Ahlqvisttel egyezőleg) *h*-val jelöltem, a *ç*-t meg csak ott alkalmaztam, a hol ezen gutt. spirans eredeti szóhang (pl. ezekben: *raça*-, *puçana*, s orosz eredetű szókban: pl. *greç*, *duç*) | a genitivusi *n*-t megtartottam *n*-nek, de kettőzetlenül, pl. *tuvan*, *menelü*, s nem: *tuvanü*, *menelüü*; a szem.-névmások genitivusában: *monü*, *tonü*, *sonü*, *minü* stb. az első *n* a tőhöz tartozó (nominativusok: *mon*, *ton*,

son ; min stb.) | csak a *langa* szónak gyakran előforduló iness. illat. elat. casusait írtam *ng* helyett *nk*-val : *lanksa*, *lanks*, *lanksta* | az *e*-nek hol *e*-vel, hol *ü*-vel, meg a szóközépi *я*-nak hol *ja* ('*a*)-val, hol *ä*-vel való átírására nézve főleg az Ahlqvist és Reguly-féle textusok útmutatását vettem számba | szintígy a jésítés kitételére, illetőleg némely esetben mellőzésére nézve : így pl. az *-сть*, *-сь* igealakvégeket *-st*, *-sk*-val írtam át ; meg egyes magashangú szókban : *menel* h. *menel*, *stir* h. *stir*, *molt* h. *molt* stb. ; maga a mi textusunk is egyszerűsíti néha a jésítést, pl. *loman*-nak határozott genitivusát *lomanit* helyett így írván : *lomant*.

Tyumenyevnek moksa Máté-evangéliomának mint nyomtatványnak az a gyengéje van, hogy elég sok benne a sajtóhiba. Hozzá van ugyan egy «sajtóhibák (опечатки) jegyzéke» csatolva, a melyben vagy 46 hiba ki van javítva ; de e jegyzék az egész 112 lapra terjedő könyvnek csak 17—74. lapjairól szedi a hibákat ; pedig a kijegyzetteken kívül is akadnak még hibák, s a többi lapok sem hibátlanabbak mint a javítottak. Sőt egy helyen (12, 42) a javító épen rosszra találta javítani a helyest : *пялениширеннь*-ből ugyanis kihagyatja az egyik *ши*-t, pedig a szó (*päläsiširenü*) azt teszi «dél-táji» (der mittagsgegend) s előrésze nem *pälä*, hanem *päläši* (*pälä-ši*) «fél-nap=dél». — A kiadásban kijegyzetteken kívül még javítani valóknak találtam a következőket : 1, 19. *vidzelgaftams* helyett így kell : *vidzelgadijht* (21, 37. csakugyan *zd*-vel : *vidzelgadijht*) | 2, 5. *ingančenü* h. olv. *ingalčenü* | 2, 8. *sojü* h. *sonü* | 2, 23. *konatsti* h. *konantsti* | 3, 3. *kodants* h. *konants* | 4, 12. *vanijhtneü* h. *vanijhtneü* | 5, 1. *лотантьненъ* (*lotantneü*) h. *ломантьненъ* (*lomanitneü*) | 5, 28. *sejdijnts* h. *sedijnts* | 5, 43. *келькъ* h. *келькъ* | 6, 18. *альяц* h. *альяце* (*alatsü*) | 6, 28. *pančstneü* h. *pančstneü* | 8, 6. *mojü* h. *monü* | 8, 8. *tejza* h. *tejnza* | *ib. mojnü* h. *monü* | 9, 8. *nännü* h. *tännü* (azaz : *tänü*) | 9, 26. *kolla* h. *kolga* | 9, 36. *vanijftüta* h. *vanijftüta* | 10, 10. *трямать* h. *трямать* | 10, 23. *kenirdtat* h. *kenirtad* | 14, 35. *ozandams* h. *azandams* | 15, 13. *lang* h. *langs* (*lanks*) | 15, 27. *morškt* h. *morkšt* | 15, 37. *suskamnda* h. *suskamada* | 16, 28. *penzasas* h. *penzasas* | 17, 12. *сярьдькъ* h. *сярьдькъ* | 18, 20. *purajijht* h. *puramijht* | 18, 30. *изсъ* h. *изъ* | 20, 1. *tijadijhtneü* h. *tijandijhtneü* | 20, 3. *ombcel* h. *ombacel* | 20, 21. *käft* h. *kädt* | 20, 30. *ижальдяметъ* h. *-местъ* | *синь* h. *синь* | 21, 30. *sas* h. *sa* | 22, 30. *првяякъ* h. *првяякъ* | 23, 12. *alukšna*

vijs h. *aluksnivijs* | 23, 27. *вешанъ* h. *вешань* | 24, 39. *изсь* h. *изь* | 25, 37. *kelgijsa simftamä* h. *kelgijsa i simftamä* | 26, 22. *ezdant* h. *ezdast* | 26, 26. *talazä* h. *telazä* | 26, 58. *ičkidzä* h. *ičkizdä* | 27, 2. *sotas* h. *sotaé* | 27, 7. *мемастырннь* h. *ліемастырннь* | 27, 29. *максть* h. *максть* | 27, 50. *вакгельса* h. *вайгельса* | 27, 55. *ičkidzä* h. *ičkizdä* | 27, 60. *кєрязе* h. *кєрязе* | 28, 4. *кудаты* h. *кулаты* | 28, 8. *tonazijhtnenti* h. *tonadijhtnenti* | 28, 10. *bradnenti* h. *bradnenti* | 28, 12. *максть* h. *максть* || többször előfordul a *veš-*, *vešand-* «keresni» ige *š* (ш) helyett *šč* (щ)-vel: *vešč-*, de a helyes *veš-* is találkozik || *mäk* (мякь) «egész, mind (usque)» h. van *män* (мянь) 11, 23, 22, 26, 27, 45. (lásd alább a Szójegyzékben: *mäk*) || hibásnak tartom ezt is: 5, 23. *vizdęftima* «безовѣтный, gewissenlos», a mely a *vizd-* «szégyenleni» igéhez tartozik (tekintve hogy a *-ftima* képző csak névszóhoz járul, tehát itt a *vizd-*től való nom. verbale kell s hogy ilyen R. A.-nél: *vizks* e h. *vizdks*, a melytől a mE.-ben csakugyan van *vizksteme* «szégyentelen»: jóformán itt *виздгѣтыма* helyett ez volt a kéziratban: *виздкѣтыма*: *vizdksftima*) || 22, 24. *es-sazinza*-ról lásd a Szójegyzéket (*šas* alatt) || 1, 21. *lomanzan* e h. *lomañ-nzan* (*lomañezan*) összevont alaknak tekinthető.

B. J.

Svätöj Jevangel' Matfejtz-ezda.

Vasence glava. (I. Fejezet.)

Rodats Jisus Xristost, Davidi čorants, Avraamü čorants. (2) Avraam's šačftazü Isaakt; Isaak's šačftazü Jakovt; Jakov's šačftazü Judat i bradanžan; (3) Judas šačftazü Farest i Zarat Falmart-ezda; Fares's šačftazü Ezromt; Esrom's šačftazü Aramt; (4) Aram's šačftazü Aminadavt; Aminadav's šačftazü Naassont; Naasson's šačftazü Salmont; (5) Salmon's šačftazü Voozt Razart-ezda; Vooz's šačftazü Ovidt Ruft-ezda; Ovid's šačftazü Jessejt; (6) Jessej's šačftazü Davidt očü-azirt; David očü-azir's šačftazü Solomont Urijat irvänts-ezda; (7) Solomons šačftazü Asat; (8) Asa's šačftazü Josafatt, Josafat's šačftazü Joramt; Joram's šačftazü Ozijat; (9) Ozija's šačftazü Jofamt; Jofam's šačftazü Ažazt; Ažaz's šačftazü Jezekijat; (10) Jezekijas šačftazü Manassijat; Manassijas šačftazü Amont; Amon's šačftazü Josijat; (11) Josija's šačftazü Joakimt; Joakim's šačftazü Ježonijat i bradanžan Vavilonti vätamada ingalü; (12) Vavilonti vätamada melü Ježonijas šačftazü Salafült; Salafül's šačftazü Zorovavelt; (13) Zorovavel's šačftazü Aviudt; Aviud's šačftazü Eliakimt; Eliakim's šačftazü Azort; (14) Azor's šačftazü Sadokt; Sadok's šačftazü Ažimt; Ažim's šačftazü Eliudt; (15) Eliud's šačftazü Eleazart; Eleazar's šačftazü Matfant; Matfan's šačftazü Jakovt; (16) Jakov's šačftazü Josift Marijat mirdünts, konants-ezda šačs Jisus's, lemdavij's Xristos. (17) i stanü sembü šačamatnä Avraamt-ezda Davidt tejs kemnilijü šačamat; Davidt-gä ezda Vavilonti vätamas kemnilijü šačamat; Vavilonti-gü vätamat-ezda Xristost tejs kemnilijü šačamat. (18) Jisus Xristost šačamas ul's taf-tanü: koda nengü Josif's af šavazü mamants Marijat es pelänza i karmašt erama fkä kuđsa, šada ingalü ul's sonü peksanza usaptf svätöj dužt-ezda. (19) Josif's mirdüts sonü ulaž para lomañ i af re-

šaš vizdelgaftams sonñ, puts noldams sonñ šopfsta. (20) a mižarda son stanü mälas, vov näjavš onstanza škabazñ angelš i märgš: Josif Davidñ čoraj! dat peļ šavams Marijat irvütseñ; vad šačšš peksanza uli svätoj duyt-ezda. (21) šačftij že čora i maksat tejnza lem Jisus; vad son vansijñ lomanzan sinñ grejtneñ-ezda. (22) sembä titä ulš, uleza tijf azšš škabazt-ezda ingalceñ-sodajt kuvalga, kona kortaj: (23) vov stir pekaj i šačftij čora i putijht tejnza lem Emmanuil, mezü uli: miñ martanak škaj. (24) sirgadaž ont-ezda Josifš, tijš, koda märgš tejnza škabazñ angelš, i šavazä irvünts. (25) i iz soda sonñ, koda meki-päli son šačftazä čorants, vasence idt, i son maksš tejnza lem: Jisus.

Ombace glava. (II. Fej.)

Mižarda šačš Jisusš Viflejemsä Judejañ, očü-azirt Irodť pingsta, sašt Jerusalims sodaj-lomatnä ši-stäma šireť-ezda i kortajht: (2) kosa od šačšš Judejañ očü-azirš? vad min näjašk teštents ši-stamat širesa, eđi samä šukuñama tejnza. (3) kulaž titäñ očü-azir Irodš šumbaravš i sembä Jerusalimš martinza. (4) i puraptaž sembeñ vasence-poptneñ i šormasa-sodajhtneñ lomatneñ-ezda, kizäfiñazñ sinñ: kosa eřavi šačams Xristosti? (5) sin azšt tejnza, Viflejemťesa Judejañ; vad ingalceñ-sodajt kädsta stanü uli šormadť: (6) ton-ga Viflejem, Judañ modats, kodanga af jomblat Judañ očü oštneñ gořaz; mes tonñ-ezdatat lisij vätñijš, konats vansijñ lomatneñ monñ Izraill. (7) esta Irodš salava terdaž sodaj-lomatneñ kizäfiñas ezdadast näjf teštet pingť kolga. (8) i kučaz sinñ Viflejems azš: molada eđi ceberñasta kizäfiñada idť kolga, i kida musašt sonñ, pačťtašt kula tejn, mes-bi mon-gü molalñ šukuñama tejnza. (9) sin kulaž očü-azirt tušt; i vov teštš, konants sin näjaž ši-stäma širesa, molš ingalst, mižars saš i lotkaš sitsä vastat värü, kosa ulš idš. (10) näjaž že teštť lotkať, kenändšt päk očü kenändumasa. (11) i suvaž kuds, näjaž idť Marijat mamants marta, eđi praž šukuñast tejnza i panžaž siñtseñ parašisnan kandšt tejnza kašnet: zolota, ladan i smirna. (12) i onsta primaž märgama af mirdams Irodťi, ombace kisa molšt siñtseñ mastirs. (13) sinñ ina tumada melü, vov škabazñ angelš näjavš onsta Josifti, i kortaj: stak, šavk idť i mamants, eđi orgäd Jegipets, i ult tosa, mižars af azan tejt; vad Irodš karmaj vešandama jomaftams idť. (14) son že staž šavazä idť mamants-gä

sonn vet, edî tuš Jegipets. (15) i ulš tosa Irodđ kulimat tejs, uleza tijf azfs škabazt-ezda ingalce-azindijđ kualga, konats kortaj: Jegipett-ezda sergädiđ monî čorazn. (16) esta Irodš nüjaž, mes son pejädf sodaj-lomatneñ-ezda, päk käžijš, edî kučš kulaftama Viftejemt-esa sembeñ-gä pents-esa sembä čoratneñ kafta kizatneñ-ezda i šada jomblatneñ, pingt-ezga konants sodazä sodaj-lomatneñ-ezda. (17) esta ulš tijf azfs Jeremijat ingalce-azindijđ kualga, konats kortaj: (18) vajgel Ramasa kulavš, avarđama, piškadma i oču olksama: Razilš avarđij soñtseñ idnzan kolga i af kelgij bašavams, vađ sin aš. (19) Irodđ ina kulamada melü, vov angelš škabazn nüjuvs onsta Josifti Jegipetsa, (20) i kortaj: stak, šavk idt mamants-gä, edî molt mastirs Izrailn; vađ vešandijhtnä idt vajmants kulašt. (21) son stas, šavazä idt i mamants, edî sas mastirs Izrailn. (22) kulaž že, mes Arzelijš Judejasa ašči oču-azirks, Irodđ vasts soñtseñ alants, pelš tov molma, a šavaž onsta märgamat tuš Galilejan mastirs. (23) i saž tov karmaš erama oša, konantsti lemets Nazaret; uleza tijf azfs ingalce-azindijhtneñ kualga, mes son Nazorej lemdavij.

Kolmace glava. (III. Fej.)

tat šitneñ-ezda sas kstindaj Joannš i tonaftš Judejskoj šavaširesa (2) i kortaš: kajandada; vađ malas sas menelñ carstvaš. (3) vađ son gaj-sä, konants kolga azš ingalce-sodaj Isaijas kortaž: vajgel piškadiđ šavaširesa: anaklada ki škabazt, videptada jantneñ tejnza. (4) Joannš že kartias veltama verbludñ šajart-ezda i karkšakšneš keđñ karkssa a jartsama-päl sonn ulš akridat i virñ med. (5) esta Jerusalemš, sembä Judejaš i sembä perfs Jordant lišandšt tejnzä, (6) i kstindavšt sonn-ezdanza Jordansa, ispovendaž es grejtneñ. (7) koda nüjš Joannš lama farisejda i saddukejda, konat sašt tejnza kstindavma, azš tejš: kujñ levkst! kiü tinñ tonaftadež orgadma malas šaštij käžjt-ezda? (8) kandada že kenerf, kona tij kajandamat. (9) i đada korta esant: minñ uli alanešk Avraamš; vađ kortan tejnt, mes škajš maštij űat kevtneñ-ezda tijmas idt Avraamti. (10) vađ i uzer aščij šuftaň korünt vakssa; sembä šuftaš, konats af kannij para kenerf, kersavij i jořavij tols. (11) mon kstinda-tädež tinñ vedsa kajandamat-ksa; a molijš melgan monñ gořaz uli kemä, konantsti mon af kondastan kämet kandams; son karmaj kstindama tinñ svätoj duřsa i tolsa. (12) kajmä kädnts-esa i son

araptsij tingants i kočkasij tožarants utams, a šuzart piltasij af-ma-tavma tolsa. (13) esta saj Jisuss Galilejat-ezda Jordant lanks Jo-annti kstindavma ezdanza. (14) Joanns že kirdazä sonn i kortas: tejn erävi kstindavma ezdadat i ton li saját tejn? (15) Jisuss že azs tejnza, kortas: damak kird; vad stanä erävi tejnektijmas sembä videt. esta Joanns noldaj sonn. (16) i kida Jisuss kstindavaz liss vedsta, vor panžavšt tejnza meneltnä i Joanns näjazü škajñ dužt, konats lijakšneš koda gulä, i valgakšneš langaznza. (17) i vor vajgel menelsta kortajs: titä uli čorazü kelgaf, konants-esa uli sembä monñ para-kelgamazü.

Nilice glava. (IV. Fej.)

Esta Jisuss vütf uls dužsa lomañftima vasts täraftavma šaj-tant-ezda. (2) i gavendaž nileñ-kemen šit i nileñ-kemen vet, mekipüli vačš. (3) esta sas tejnza täraftijs i azs: kida ton škajñ čora, mürgk, štabi hat kevtnä arallht kšet. (4) a son azs kortamants lanks: šormasa azf uli: af kšesa ančak eräj lomañs, a ar valsa, konats lišandij škajñ kurgsta. (5) tada melä šavazü sonn šajtanš svätoj ošti i pu-tazü sonn cerkvañ veltamat lanksa. (6) i kortaj tejnza: kida ton škajñ čora, prak alu, vad šormasa azf uli: soñtseñ angeltneñti mür-gij toñ-ksat vanmas tonn i küdtneñ lanksa tonn kandtädež, mes-bi af tokalet pilgätseñ kevti. (7) Jisuss azs tejnza: šormasa tanga azf uli: đak tärafña azirt škajñ tonn. (8) tanga šavandij sonn šajtanš päk seri panda lanks, i näjafnij tejnza sembä mastirt carstvatneñ i sinñ slavasan, (9) i kortaj tejnza: sembä titäñ makssa tejt, kida praž šukuñat tejn. (10) esta kortaj tejnza Jisuss: orgadt monñ ezdadin, šajtan: vad šormasa azf: tonn azirti škajti šukuñakšnač i tejnza skamnzanti služindak. (11) esta kadindsij sonn šajtanš i rov an-geltnä sašt i služandašt tejnza. (12) kulaž že Jisuss, mes Joannš maksf vanijhtneñ küds, tuš Galilejati. (13) i kadaž Nazarett, sas i karmaš eräma Kapernaumt-esa, ošsa, konats očü-läjt vakssa, Zavu-lonñ i Neffalimñ petneñ-esa. (14) uleza tijf, mezü azs ingalce-sodaj Isaijaš, konats kortaj: (15) moda Zabulonñ i moda Neffalimñ ki lanksa očü-läjt Jordant tona päli, Galilejaš jazičnektneñ, (16) šob-dasa ozada-aščij lomatnä näjšt očü valda, i ozada-aščijhtneñti kula-mat širesa i šulfsa näjuvs valda. (17) titä pingt-ezda karmaš Jisuss azindama i kortama: kajandada; vad malas sas meneli carstvas.

(18) jotamsta že Galilejañ oču-läjt vakska, son näjs kafta bradat: Simont, konats lemdavij Petr, i Andrejt bradants, konat jorašt kalñ-kundsamat oču-läjti, vad sin ulšt kal-kundajhtnä; (19) i kortaj tejt: molada melgan i mon tijhtädež lomanñ kundajks. (20) i sin ezdkii kadaž kal-kundsamatneñ, tušt melganza. (21) tušandaž tolda näjs ombacet kafta bradat Jakovt Zevedejñ i Joannt sonñ bradants ventšsa, alasnan Zevedejt marta, petijhtneñ siñtseñ kalñ-kundsamatneñ i terdazñ sinñ. (22) i sin ezdkii kadaž ventšsnan i alasnan, tušt melganza. (23) Jisuss jakaš sembä Galilejat langa, tonafñiaž sinagogazan-esa, ažiñdaž jevangel' čarstvat i pičkafñiaž ar serädks i ar urma lomañsa. (24) i jotaš sonñ kolga kula sembä Sirijat langa; i vätneksnež tejnza sembä serädihtneñ, kirđaftneñ lama serädksa i urmasa i lomatneñ, konatneñ potmasa ulšt šajtant, i serädihtneñ kovt-ezda i lavšaptftneñ, i son pičkafñiazñ sinñ. (25) i molš melganza päk lama lomañda Galilejasta i kemen ošta i Jerusalemsta i Judejasta i Jordant ftaldasta.

Vetece glava. (V. Fej.)

Kida näjazñ lomañtneñ son kuc panda pñas; i koda ozaš, esta šaštš tejnza tonadijhtnä sonñ. (2) i panžaž kurgants ušaptš tonafñima sinñ kortaž: (3) šumbrat šudaftnä dujsa; vad sinñ uli menelñ carstvaš. (4) šumbrat avardijhtnä; vad sinñ bašavijht. (5) šumbrat sätavtnä; vad sin satsaž modat. (6) šumbrat vačadijhtnä i jorajhtnä sinma videda; vad sin topadijht. (7) šumbrat ižalijhtnä; vad sin ulijht ižaldaft. (8) šumbrat arutnä sedisa; vad sin škajt näjsaž. (9) šumbrat tijhtnä ladl, vad sin lemdavijht škajñ čorat. (10) šumbrat, konat pañvijht videt inksa; vad sinñ uli menelñ carstvaš. (11) šumbrat tin, mižarda karmajht šutsama tinn, pañams i ažiñs ar af-para val tinn lanks af-videsta monñ-ksan. (12) kenändada i vesülgadada; vad oču tejnt pitnä meneltneñ lanksa. taftaks pañaz i ingalce-sodajhtneñ, konat ulšt tinn ingalä. (13) tin ullad modat sal; kida salš jomaftsij vijnts, esta mezsä tijsak sonñ salusa? son kovinga af karmaj kondastams, ančak jordams sonñ venelñ pilgen alu lomatnenti. (14) tin ullada valda mastirt; ošš, konats aščij pandat pñra lanksa, kodanga af kšavij. (15) i kida kirvüstaž svečat, af putñasaž sonñ kädgü alu, a peš lanksa i pin-daldij sembenti aščijhtnenti kud potmasa. (16) tafta valdamaza

tihtseñ valdas lomatneñ ingalä, mes-bi sin näjalež tinn para tertneñ i šnajalež meneliñ alantesteñ. (17) dada mäla, mes mon sañ kolams zakont, ali ingalce-sodajhtneñ; mon of kolams sañ, a päškidams. (18) vad amin kortan tejnt: šada kurak jotaj menelš i modas, kida jotaj fkü jota, ali fkü kitks zakont-ezda, tafta, mes-bi afañ ul' tijf sembä. (19) i tafta kiä kolaj fkü nat päk jombla märgamatneñ-ezda, i tonaftij stanä lomatt, sitsü päk jomblasa lemdavij meneliñ carstvasa; a kida kiä tij i tonaftij, sitsü očusa lemdavij meneliñ carstvasa. (20) vad azindan tejnt: kida videntešt tinn af uli šada oču videda šormasa-sodajhtneñ i farisejtneni, esta af suvatad meneliñ carstvas. (21) tin kulašt, mezä azf taštantenti: dat kulafta; a kida kiä kulaftij, sitsü maksf uli sudti. (22) a mon kortan tejnt: ar käžjakšnijs soñtseñ bradants lanks abun, maksf uli sudti; a kiä azij: vizdgeftima! jordaf uli toln geennati. (23) i tafta kida kandsak kašnetseñ altarti i tusa lätftat, mes bradatsü kirdij mezä-näbut langazt; (24) kadk tosa kašnetseñ altart ingalä i molt, vasenda mirandak bradatseni marta, i esta sak i kandk hašnetseñ. (25) mirandak kuraknä dušmantseñ marta, mižars ulat martanza ki lanksa, mes-bi dušmantsü afalnzä maks toni sudati, a sudas afalnzä maks toni šobda-kudiñ vanijti i afildüž ozafta toni šobda-kuds. (26) videda kortan tejnt: af lisat tosta mižards af makssak melce poluškat. (27) tin kulašt, mezä azf taštantenti: dat kola irvājama. (28) mon že kortan tejnt: ar, kiä varžaj ava lanks, mes-bi kelgama soni, kolas ni irvājama martanza sedijnts potmasa. (29) a kida vidä selmetsü prafnij toni mälsa, targak soni i jordak ezdadat; vad tejnt ulal šada cebär, kida jomal fkü poldatseni-ezda, a af sembä telatsü ulal jordaf toln geennati. (30) i kida vidä kädtsä prafnij toni mälsa, kerk soni i jordak ezdadat; vad šada cebär uli tejnt, kida jomal fkü poldatseni-ezda, a af sembä telatsü jordaf ulal geennati. (31) azf ulš nengä: kiä javij irvānts marta, sitsü kadk maksij tejnza noldamašorma. (32) a mon kortan tejnt: kiä javij irvānts marta af irvājama-kolamat-ksa, tona košardij soni irvājama kolams; i kiä irvājaj javf avaf lanksa, tona irvājama kolaj. (33) kulašt nengä tin, mezä ulš azf taštantenti: dat kola varama, a tijk, mezza varat, škajñ ingalä. (34) a mon kortan tejnt: kodunga dat vara, af menelsa: vad son uli škajñ ozama-vastas; (35) af modasa: vad son uli pilgalš pilgetneñ soni; af Jerusalimsa: vad son uli värdeñ oču-azirt ošš. (36) af prusat tohtseñ dat vara; vad ton af maštat tijmas fkava šajar ak-

šasa, al ravšasa. (37) uleza že valntešt: sta, sta, af, af, a mezü uli tãda velf, titü šajtant-ezda. (38) tin kulašt, mezü azf ulš: selmä selmet-ksa i pej pejt-ksa. (39) a mon tejnt azindan: dat pälksta obižajtsti, no kida kiü tonñ vaškadatanza vidä šöokatsen langa, šarfik tejnza ombacet; (40) i kida kiü kelgij sudindavams martit, i šavams šamatsen, maksk tejnza i sumantsen. (41) i kiü košardatanza tonñ jotams martinza fkü vajgel-pe, molt martanza kafta. (42) kiü anaj kädstat, tonanti makst, i kiü vešij šavams pandamada, tonañ-ezda dat orgüdkšne. (43) tin kulašt, mezü ulš azf: kelgk malastañt tonñ, i dat kelg dušmantseñ. (44) a mon tiñtejtnt märgan: kelgada dušmantneñ tinñ, blagoslovindada šušajhtneñ tinñ, para tijada af-kelgijhtnenti tinñ. (45) uleda čorat menelñ alantešteñ; vad son märgij soñtseñ maniti valdams paratneñ i af-paratneñ, i kučij pizim videtneñ lanks i af-videtneñ lanks. (46) vad kida tin karmatad kelgama, konat tinñ kelgtädez, kodama tejnt učams pandama? i daceñ-kočkajhtnä af šavak li tijndijht? (47) i kida cebärsta primatad ančak tiñtseñ drugannteñ, mezü šada cebär tijndatad? i jazičneknü af šavak li tijndijht? (48) uleda taftanü parht, koda i tinñ menelñ alantešt para.

Kotace glava. (VI. Fej.)

Vanavada makssama milastenantešteñ lomanñ ingaldä sän-ksa, mes-bi sin näjaldež tinñ: liesta af uli tejnt pandama menelñ alantešteñ-ezda. (2) i tafta, mižarda makssat milastina, dat tura es ingalt, koda tijndijht šamasa-vaškafnijhtnä sinagogasa, ulčasanga, štob šnajlež sinñ lomatnä. videsta kortan tejnt: sin šavšt ni estejst pandama. (3) ton makssak milastinat stanü štab kerš kädtsä afal soda, mezü tij vidä kädtsä. (4) uleza milastinatsü tonñ šopf, i alatsü näjäjs šopft, maksij tejt näjafsta. (5) i mižarda ozandat, dat ul, koda šamasa-vaškafnijhtnä, konat kelgijht sinagogasa ulčasangä arama ozandamat-ksa, štabi näjalež sinñ lomatnä. videsta kortan tejnt: sin šavšt ni estejst pandama. (6) ton mižarda ozandat, suvak tonñ pakojš i šolgaž melgat kenkštneñ ozandt alatsenti, konats šopfsta aščij, i alatsü näjäjs šopfsta, maksij tejt näjafsta. (7) ozandamat pingsta dãda korta päk lama, koda jazičneknü; vad sin mälijht, mes lama toramat-ksa kulavijht. (8) dãda ul taftapt, kodapt sin; vad alantešt sodaj, mezü tejnt eřavi anamada ingalü sonñ kädsta. (9) ozandada

ina tin stanä: alanesk minn, konats ulat menelñ lanksa! svätinda-
vaza lemtsü tonñ; (10) sajava carstvatsü tonñ; uleza volatsü tonñ,
koda menel lanksa, modaf lanksanga; (11) kšeneskeñ minñ, kona
eravi, maksk tejnek täci; (12) i kadk miñtejneke dolznekeñ, koda
miñts kadatam dolgunekenti; (13) i damešt suvaft minñ tärafta-
mati; a vanmešt minñ šajtant-ezda. vad tonñ uli carstvatsü, vijtsü i
slavatsü vektnenks. amin. (14) vad kida tin karmatad kadandama
lomatnenti greysnan, kadsijñ tejnt-gü alantešt menelñ. (15) a kida
af karmatad kadandama lomatnenti greysnan, alantešt-gü af kadsijñ
tejnt grejzneñ tinñ. (16) mžarda že gavendatad, đada ul kanzidijht,
koda šamasa-vaškafnijhtnä; vad sin šavandijht es langazast riznaj
šamat, mes-bi näjafšams pra lomatnenti, šta sin gavendajht. videsta
kortan tejnt, sin šavašt ni estejst pitnä. (17) ton ina mižarda gaven-
dat, vadk pratsen i štajk šamatsen. (18) štabi af näjafšams pratsen
lomatnenti, šta ton gavendat, a alatsenti, konats šopfsta aščij, i alat-
sü tonñ näjajš šopfsta, maksij tejt näjafsta. (19) đada kočka parašit-
neñ moda lanksa, kosa suks i šameñ maštfnij, i kosa salajhtnä alda-
šuvijht i salajht. (20) a kočkada estejnt paraši menel lanksa, kosa af
suks, af šameñ maštfnij, i kosa salajhtnä af alda-šuvijht i af salajht.
(21) vad kosa parašintešt, tosa uli i sedijntest. (22) valdaš telati uli
selmä. esta kida selmetsü tonñ uli ridü, i sembü telatsü tonñ uli valda.
(23) a kida selmetsü tonñ osal, esta sembü telatsü uli šobda. esta kida
valdaš, kona esat, šobda, a šobdaš šada pük. (24) kijgavak af maštij
ulams uš kafta azirtnenti; vad ali fkeť karmaj af kelgama, a ombaceť
kelgama, ali karmaj cebärsta kultsandama fkeť, a ombaceť nulgađma.
af maštada služindama škajti i mammonati. (25) sänksa kortan tejnt,
đada pičad vajmentesteñ-esa, mezü tejnt jartsams i mezü simmas, af
telantesteñ-esa, mezza veltams. vajmeš af šada li očü jartsama-pälť
gořaz, i telas veltamat gořaz! (26) varžada menelñ narmatneñ
lanks: sin af vidijht, af nujht, af kočkajht utams i alantešt menelñ
andsijñ sinñ. tin af šada li cebertad sinñ gořaz? (27) i kiü tinñ ez-
dadnt pičadaž maštij lezdamš estejnza kasť kadk fkü kenert lanks?
(28) i veltamat kolga mez pičadťad? varžada pakšan mazi pančftneñ
lanks, koda sin kasindijht? af tev tijht, af kštirdijht. (29) a mon
kortan tejnt: mes i Solomonš sembü slavants-esa iz ul veltaf stanä,
koda ar sinñ ezdadst. (30) kida pakšan tišet, konats täci kasindij, a
vandi uli jordaf päna-kuds, škajš stanä veltasij: esta šada pük tinñ,
kirža-čerajhtnä! (31) đada že pičad kortaž: mezü tejnek jartsams,

ali mezä simmas, ali meza veltäms? (32) vad' sembeni säir vešan-
dijht jazičneknä, i vad' sodaj alantešt menelñ, šta titä sembä tiñtejnt
erävi. (33) vešandada vasenda carstvat škajl i videt sonñ, i sembä
titä lezdf uli tejnt. (34) i stanü dāda pičad' vandin šit kolga. vad'
vandin šis soñts karmaj pičadma es kolganza. sati ar šiti es pi-
čafksits.

Sisemce glava. (VII. Fej.)

D'ada sudinda, mes-bi afildü ul' tiñts sudindaft. (2) vad' ko-
dama sudsa sudindatad, stamasa tiñts-gü ulfad sudindaft, i kodama
medirkssa tin merandatad, stamasa i estejnt karmajht merandama. (3)
i mes vanat šardat lanks bradtseñ selmesa, a es selmetseñ-esa af marat
šočka? (4) ile, koda karmat kortama bradtsenti: tuk, targasa šardt
selmetseñ-ezda, kida es selmetseñ-esa šočka? (5) šamasa vaškafnij!
turgak vasenda šočkať es selmetseñ-ezda; i esta näjsak, koda targams
šardt bradtseñ selmesta. (6) dašt makssa svätinať pinetnenti i dašt
jora žemčugt tuvatneñ ingalü, dalež tapa sonñ pilgesnan-esa, i šarkstaž
daldež säž tinnü. (7) anašada i maksavij tejnt, vešundada i mutad, to-
kada i panžijht tejnt. (8) vad' ar anasijs šavandij, vešandijš-gü mu-
šandij i tokajti panžijht. (9) uli li tinnü jotksant stama lomañ, konats,
kida čorats anaj kše, maksal' tejnza kev? (10) i kida karmaj anama
kalda, maksal' kuj? (11) i tafta kida tin, ulaž af-parat, maštad maks-
šama para makšamatneñ es idtnenti: tada päk menelñ alantešt mak-
šiji paratneñ anajhtnenti kädstanza. (12) i stanü sembeni-esa, koda
kelgtad, štabi lomatnā tijndalht martint, stanü i tin tijndada martist.
vad' tñ-esa aščijht zakons i ingalce-azandajhtnā. (13) suvsada täjnü
kenkštneñ pačk; vad' keli kenkštñü i očü kiš jomafksti vätijht, i amat
molijht sinnü pačk. (14) koda täjnü kenkštñü i jombla kiš vätijhtnā
erävti, i koda af-lamat mušindsaž sinnü! (15) vanavada af-vidü in-
galce-azandijhtneñ-ezda, konat sašandijht tejnt ucañ veltamasa, a pot-
masast ulijht norgij virgast. (16) kenerfsnan-ezda sodasajnt sinnü. koč-
kajht li kozamarinasta vinograd, ali karmaravkssta marť? (17) tafta
ar cebär šuftaš kannij i cebär kenerft, a osal šuftaš kannij osal ke-
nerft. (19) ar šuftať, konats af kannij cebär kenerf, keršasaž i jora-
saž tolli. (20) i stanü kenerfsnan-ezda sodasajnt sinnü. (21) af ar
kortajš tejn: azir! azir (škabaz!) suvaj menelñ carstvati, a tijandijš
volants alaziñ, konats meneltneñ lanksa. (22) tona šista amat azijht

tejn: azir! azir (škabaz)! af toni li lemsat min ingalceñ azan-damä? i af toni li lemsat šajtantneñ pañtsamä? i af toni li lemsat lama oču-vijtnen tijndamä? (23) i esta mon azan tejt: mon mžardinga izüdež soda; tušandada moni-ezda zakonštima tijhtnä. (24) i stanä art, kiü kultsandsij iat moni valtneñ i tijndij sinü, kondaftasa jonu alati, konats putazü kudnts kev lanksa. (25) i tuš pizimš i kepiđavšt läjtnü i karmašt ufama varmatnä i virgüdšt tona kudt lanks i son iz pra; mes kemekstaf ulš kev lanksa. (26) a ar, konats kultsandsij iat moni valtneñ i af tijndij sinü, kondaftavij jonuštima alati, konats putazü kudnts päsoč lanksa. (27) i tuš pizimš i kepiđavšt läjtnü, i karmašt ufama varmatnä i virgüdšt tona kudt lanks i son praš, i pramats soni ulš oču. (28) i kiđa Jisusš šumirdazü iat valtneñ, lomätnä divandašt tonaftamantsti. (29) mes son tonafiazü, koda vij, a af koda šormasa-sodajhtnä i farisejtnä.

Kafksace glava. (VIII. Fej.)

Mžarda son valgš panda prästa, tuš soni melga lama narodda. (2) esta šaštš malasnza särüdič prokazsa i šukuñakšñaz tejnza azš: azir! kiđa kelgat, maštät moni aruptama. (3) Jisusš veñaptaz küdnts, tokaš tejnza i azš! kelgan, aruptavak. i son ezdkü aruptavš prokazat-ezda. (4) i azš tejnza Jisusš: vant, kinütingü dat azinda; no molt, näjftk toñtseñ popči, i kandt kašnü, kodama märgš zakonšesa Mojejš svüdetelstväs tejt. (5) mižarda že Jisusš suvaš Kaper-naumti, saš tejnza sotnekš i eneldazü soni, (6) kortaž: azir! urazü moni madij kudsa lavčaptf i päk särüdič. (7) Jisusš kortaj tejnza: mon sajan i pičkafša soni. (8) sotnek že kortaž tejnza azš: azir! mon af tijan, mes-bi ton suvalet moni kudti; a ančak azk val i pičkaj urazü moni. (9) vad žoša mon aščan vijt ala, no koda i moni vijt ala ulijht saldatnä, esta märgan fkäti: molt, i molij; i ombaceti: sak, i saj; i uraznti: tijk säñ, i tijsij. (10) kulaž täñ Jisusš divandaš, i mielijhtnenti melganza azš: videsta kortan tejt: Izrailtesanga mon izn mušanda taftama vera. (11) i azan tejt, mes lamat sajt ši-stamat i ši-valgamat širesta i ozajht Avraamt, Isaakt i Jakovt marta meneli carstvät-esa. (12) a čoratnä carstvät jordavijht šöbdaksti ušestai; tosa uli avarđama i čatirdama pejtneñ. (13) i azš Jisusš sotnekti: molt, i koda ton verandat, tafta i uleza tejt. i urets soni pičkaš ezdkü. (14) saž Jisusš Petrañ kudti, näjazü soni ava-

žants, konats madij psij urmasa. (15) i šavizü sonñ kädä, i psij urmas kadizü sonñ; i staš i služindaš tejnza. (16) ilätti že vätäst tejnza lama lomañda, konat ulšt kirdaft šajtantneñ-ezda, i son pañazñ dujtnen valsa i sembeñ särädijhtneñ pičkafizñ. (17) uleza tijf azjš ingalce-azandij Isajat-esa, konats kortaj: son šavizñ es langaznza minñ urmanekeñ i kandazñ särädmanekeñ. (18) näjaž že Jisuss es perfka lama lomañda märgš soñtseñ tonadijhtnenti ujmas tona šireti. (19) i šaštaž tejnza fkä šormasa-sodaj azš tejnza: tonaf-tij! molan melgat, kov ton dalet mol. (20) Jisuss kortaj tejnza: kelastnenti ulijht vařet i menelñ narmantnenti ulijht pizat, a lomannñ čorati aš, kosa komafnama pñants. (21) ombace tonadijnzan-ezda azš tejnza: azir! märgk tejn vasenda molmas i kalmams alazñ. (22) a Jisuss azš tejnza: molt melgan i kadk kulatnenti kalmams es kulatneñ. (23) i mižarda suvaš son ventšs tonadijnza molšt melganza. (24) ezdkä oču-läjt lanksa tijuvš viškü varma, sta mes ventšš kajavš volnatneñ-esa, a son udiš. (25) tonadijnza sonñ, šaštaž tejnza, karmasť stafñams sonñ kortaž: azir! vanmešť minñ, jomatam. (26) i azš tejt: mezda tin evidadü kirža-verajht? esta staž iz märgä varmatnenti i oču-läjti, i tijuvš oču sälavks. (27) lomatnä že divasta kortašt: kiü titü, šta i varmatnä i oču-läjš kultsindajht sonñ? (28) i mižarda son jotaš ombace berägt lanks Gergesinai šireti, vasedšt martinza kafta kirdaft šajtantneñ-ezda, konat liššt lastneñ-ezda, sta käžijht, mes kigak izäš otkirgad jotams tona kit-ezga. (29) i ezdkä juvadšt sin i kortašt: mezü tejt tejanak Jisuss škajñ čoraj? sať sej pingeda ingalü tarvadams minñ? (30) ičkizü že ezdadist vanavš oču urta tuvañ. (31) i šajtantnä eneldšt sonñ kortaž: kida pañsamešť minñ, esta märgk tejneť molmas tuvañ urtati. (32) i azš tejt: molada. sin že lišaž suvašt tuvañ urtati. i vov virgädaž laskaš sembä urtaš tuvatneñ berägt-ezga oču-läjti i vajaš vedsa. (33) vanijhtnä že laskšt; i sajaž ošti azaš sembeñ kolga, i šajtantneñ kolga. (34) i vov sembä ošš lišš Jisuss karšaz; i näjaž sonñ eneldšt, mes-bi son tul sinñ širesnan-ezda.

Vejysace glava. (IX. Fej.)

Esta son suvaž ventšs pečkaš meki, i saš soñtseñ ošš. (2) i vov kandšt tejnza lavčaptf, madij acama lanksa. i nijaž Jisuss verasnan azš lavčaptfi: ulť otkirä čoraj! kadivijht tejt grejtnä tonñ. (3) i vov

kodamat-badi šormasa-sodajhtneñ-ezda azšt es potmasast: son škajf narugasij. (4) Jisuss näjmasta mälšnan azš: mezenti mälatađ af-para tiñtseñ seditneñ potmasa? (5) vad, mezü šada toždü, azmäs-li: kadavijht tejt grejtnü; ali azmäs: slak i jakak? (6) no mes-bi tin sodalešt, mes lom ni čoraf uli vijts modaf lanksa kadandams grejtnen, (esta kortaj lavčaptfi): slak, šavk acamatseñ i ardt soñtseñ kudti. (7) i son s'az šavazü acamat soñtseñ, i tuš es kudntsti. (8) lomatnü že näjaž täñ divandašt i šnaž škajf, konats makss taf-tama vij lomatnenti. (9) jotaž tosta Jisuss näjazü ozada aščijf daceñ-kočkšamat vakssa lomañ, konañ lemets Matfej, i azš tejnza: molt melgan. i son staž tuš melganza. (10) i mžarda Jisuss ozada aščš morkšt ftala kudsanza, esta saš lama daceñ-kočkajda i grešnekda i ozašt Jisusf i tonadijnzan marta. (11) i näjaž täñ farisejtnü azšt tonadijhtnenti sonñ: mezenti tonafijnteste jartsaj i simnij daceñ-kočkajhtneñ i grešnektneñ marta? (12) Jisuss že kulaž täñ azš tejt: af tazatnü anajht pičkafijf, no säradijhtnü. (13) molada, tonadiđa, mezü uli kortamaš: milostida vešan, a af kandamada. vad mon sañ af vidü lomatneñ, a grešnektneñ terđams kajandamati. (14) esta sašindijht tejnza Joannf tonadijhtnü i kortajht: mezenti min i fari-sejtnü gavendatam lama, a tonñ tonadijhtnü af gavendajht? (15) Jisuss azš tejt: karmajht li irräjamañ inžijhtnü kanziđma, mižars martist irräjaj-čoras? a sajht šit, mižarda norgavij sinñ-ezda irräjaj-čoras, i esta karmajht gavendam i. (16) kijgü af stakšnij pandks ođf-ezda sirä veltamati: vad od pandks säžavij veltamat-ezda i vařes uli šada očü vasencef gořaz. (17) af kajšijht od vinada sirä ufamti, a lieks säžavijht ufamtnü, i vinas päjrdüvij i ufamtnü jomajht. no od vinaf kajšasaž od ufamti i kafitskü vanavijht. (18) mižarda son kortaš täñ tejt, fkä očutneñ-ezda saš i šukuñaž tejnza kortaš: stiržü täñi kulaš; no sak, putk sonñ lanks kädtsen i son karmaj erama. (19) i staž Jisuss tuš melganza i tonadijhtnü sonñ. (20) i vov ava, kona säräš ver-šudimasa kemkaftuva kizat, šaštaž fialda, tokaš tivrati veltamat sonñ. (21) mes kortaš son potmasanza: kodak tokan veltamati sonñ, pičkan. (22) Jisuss že šarkštaž i näjaž sonñ azš: dat pel, stir! veratsü vananzü tonñ, i avas pičkaf ulš ezdkü. (23) i mižarda suvaš Jisuss kudti šitsän očüñ i näjš nudimorajht i lomant šumbaramasa; (24) esta azš tejt: lišada usu, mes stirš af kulaš, no udij; i pejadšt sonñ lanksa. (25) mižarda že lomatnü ulšt pañft, son suvaž šavazü sonñ kädä i stir velmaš.

(26) i tuš kulma tähn kolga sembä sä mastirt langa. (27) mižarda Jisuss molš tosta, kafta sokart molaž melganza piškadšt i kortašt: ižaldamešt minn Jisus, čoraj Davidn! (28) mižarda že son saš kudti, esta šaštšt tejnza šat sokartnä i kortaj tejt Jisuss: veratad li, mes mon tähn tijsa? sin kortajht tejnza: veratam, azir! (29) esta son, tokaž selmetnenti sinn, azš: tinn verat-ksa uleza tejt. (30) i panžavšt selmesna. i kemeksta šukšaš tejt Jisuss kortaš: vanada, mes-bi kigak izäzü soda. (31) a sin lišaž kandaž kulmat sonn kolga sembä sä mastirt langa. (32) sinn lisimat že pingsta vätšt tejnza lomañ külfšima, kona kirdf ulš šajtant-ezda. (33) i pañmada meli šajtant külfšimaš karmaš kortama. i lomatnä divandaž kortašt: mižardinga tä af näjf ulš Izrailt-esa! (34) farisejtnä že kortašt: son šajtantneñ pañtsij šajtañ očuf kuvalga. (35) i jakaš Jisuss sembä oštneñ i veletneñ-ezga tonafnaž sinagogasnan-esa, azandaž jevangelt carstvať i pičkafnaž ar särädkt i ar urmat lomaña. (36) näjaž ina lomatneñ ižaldš sinn kolga, mes sin tarradft i straftať, koda učat vanijšima. (37) esta kortaj soñtseñ tonadijhtnenti: numada lama, a nujda kirža. (38) i stanä ozandada azirti numat, mes-bi son kučal nujht numants lanks.

Kemence glava. (X. Fej.)

I terdaž kemkaftuva soñtseñ tonadijhtneñ maksš tejt vij šajtantneñ lanks, štabi pantsams sinn, i pičkafnaš ar särädmat i ar urmat. (2) kemkaftuva že apostoltnen lemnä stamat: vasence Simonš, lemdavij Petr, i Andrejš bradats sonn; Jakovš Zevedejn i Joannš bradats sonn; (3) Filippš i Varfolomejš, Fomaš i Matfej mitars; Jakovš Alfejñ i Levvej lemdaf Faddejš; (4) Simon Kananitš i Juda Iskariotš, konats mijzä sonn. (5) nat kemkaftuvatneñ kučazñ Jisuss i märgš tejt kortaž: jažičnektnenti đada jaka i ošti Samarjanañ đada suva. (6) a molada jomaf učatnenti kudt Izrailn. (7) i kov satad, azandada kortaž: malas saš menelñ carstvaš. (8) särädijhtneñ pičkafnada, madijhtneñ prokazsa arupnada, kulatneñ erakafnada, šajtantneñ pantsada; stak šavidä, stak i maksada. (9) đada šavinda martint af zolatada, af sijada, af šeräda tinn karkstneñ perš, (10) af keskav kit lanks, af kafta veltamat, af kümet, af bajdek. vad tijš tevť tij tramat. (11) kodama-bi ošti ali veleti đaldä suva, sodakšnada: kiü tosa tij, i süñ pälä erada, mižars af listad

tosta. (12) a suvaž kudti šumbraftada sonñ kortaž: lad tä kudti. (13) kida kuds uli tij, esta ladntešt sajaza langaznza, a kida uli af-tij, esta ladntešt tejnt mirdaza. (14) a kida kiä af primatädež i af kultsindsijä tinn valtneñ, esta lišaž tä kudt ali tä ošt-ezda, šukašt pull tin i pilgetneñ-ezda. (15) videsta kortan tejnt: Sodomñ i Gomornñ mastirti šada toždä uli sudñ šista, koda tä ošti. (26) vor mon kučatädež tinn, koda učatneñ virgatzneñ kučkaš; i stanä ulada jon-nvvt, koda kujtnä, i arut, koda gulatnä. (17) vanavada lomatneñ-ezda: mes sin karmajht maksims tinn sudntenti i sinagogasnan-esa karmajht šavma tinn. (18) i vättädež tinn očutnenti i oču-azirtnenti monñ-ksan svödetelstvas sinn ingalä i jazičnektneñ ingalä. (19) mižarda že karmajht makssams tinn, đada pičad, koda ali mezä kortams; mes tona čassta maksavij tejnt, mezä azams. (20) vad af tin karmatad kortama, no alanteštneñ dužs karmaj kortama esant. (21) makssij že kulmati brads bradants, alaš idents, i stajht idtnä alasan lanks, i karmajht kulaftams sinn. (22) i ullad päk af-kelgaft sembetneñ-ezda lemzeñ-ksa; kirdijs že mäk peti vanavij. (23) mižarda že karmajht pañma tinn fkä ošsa, orğädada ombaceti. vad videsta kortan tejnt: af kenirtad jotams Izraili oštneñ, koda saj lomanñ čoras. (24) tonadijs af šada oču tonaftijt goraž i uraš af šada oču soñtseñ azirt goraž. (25) satñ tonadijti, štabi son ulal, koda tonaftijs sonñ, a urati, štabi son ulal koda azirs sonñ. kida kud-azirt lemđaž Veelzevulsa, đada lama kudsanza eräjhtneñ. (26) i stanä đada peļ sinñ-ezda; mes aš mezeva küšđa, mezä bi af panžavaļ, i aš mezeva šopfañ, mezä bi afal ul sodaf. (27) tä, mezä mon kortan tejnt šobdakssta, kortada valdasta, i tä, mezä kulatad pilä lanks, azandada kudñ vördä. (28) i đada peļ telat šavijhtneñ-ezda, vajmet že af maštijhtneñ šavmas; a peļada šada lama tonañ-ezda, konats maštij i vajmet i telat jomaftama geennasa. (29) af kafta li narmitt mijndavijht fkä assariet-ksa, i fkavak sinni-ezđadist af praj modat lanks alanteštneñ volaftima. (30) a tinn i šajartnä pral lanksa sembä luvft. (31) đada peļ že: tin šada pitnütad lama narmantneñ goraž. (32) i stanä art kolga, kiä azij, lomatneñ ingalä, mes son monñ sodasaman, azan i mon alazñ ingalä, konats uli meneltneñ lanksa, mes mon sodasa sonñ. (33) a kiä azij lomatneñ ingalä, mes son af sodasaman monñ, tonañ kolga i mon azan alazñ ingalä, konats uli meneltneñ lanksa, mes mon af sodasa sonñ. (34) đada mälakšña, mes mon sañ kandama lad modat lanks; mon sañ af lad kandama, a

tuırma-pejel. (35) mes mon san javftams lomant alants marta i stirt mamants marta i ırvänet avaznts marta. (36) i duřmantnä lomaıti ulijht sonı marta fku kudsä eräjhtnä. (37) kiä kelgij alants ali mamants řada lama monı goraz, af tij monı ; i kiä kelgij čorants ili stirints moıdan päk, af tij monı. (38) i kiä af řavsij křostants, i af tuj melgan, tona af tij monı. (39) vanijs vajments jomaftsij sonı; a jomaftijs vajments monı-ksan musij sonı. (40) primandajs tinı, monı primandsaman, a primandajs monı primandsij kučijt monı. (41) primandajs ingalce-azandijt lems ingalce-azandijt, řavsij pitnet ingalce-azandijt ; i primandajs vidä-lomant lems vidä-lomant, řavsij pitnet vidä-lomant. (42) i kiä simftsij fkeı sä jomblatneı-ezda ančak čarasa kelmä vedda lems tonadijt, videsta kortan tejnt, af jomaftsij soıtseı pitnet.

Kemfkice glava. (XI. Fej.)

I mžarda Jisusš řumırdazä tonaftamants kemkaftuva soıtseı tonadijhtnenti, jotaš tosta tonaftama i azandama ořsast. (2) Joann že kulař řobda-kudsä Xristost tevtneı kolga, kučš kafta es tonadijhtneı-ezda, (3) azams tejnza : ton li sitsä, konantsti eravi sajams, ali učams tejnek ombacet ? (4) Jisusš tejt san lanks azš : molada, azař Joannı, mezä kulatad i nüjatad. (5) sokırtnä nüjht, řamırdijhtnä jakajht, urmaıtnä arupınavijht, af-kulijhtnä kulihı, kulatnä velmakřnijht i anajhtnenti para-kula azandavij. (6) i řumbra uli tona, kona af praj mülsa kolgan. (7) sinı tumada melä karmaš Jisusš lomantnenti kortama Joannı kolga : meznı varřama tin jakadä řavařires ? řudiks li varmat-ezda törij ? (8) meznı ina jakadä nüjma ? lomaı li veltaf pitnij veltamasa ? kannijhtnä pitnij veltamat eräjht očü-azır kudsä. (9) meznı ina jakadä nüjma ? ingalce-azandijt ? sta, kortan mon tejnt, i řada očü ingalce-azandijt. (10) vař sitsä uli tonats, konaı kolga řormasa azf uli : vov mon kučan monı kula-pačftijt tonı řamat ingalä, konats anaklasij kitseı tonı ingalä. (11) videsta kortan tejnt : řačftneı-ezda ırväsa iz ul řada očü křındaj Joannı goraz ; a semberdä jombla menelı carstvasa uli řada očü soıdänza. (12) a křındaj Joannı řitneı-ezda täčis menelı carstvaš vijsa řavandavij, i vijsa veřandijhtnä satıasaž sonı. (13) vař sembä ingalce-azandijhtnä i zakons Joannı ingalä azař. (14) i kiä kelgıad sodams : son uli Ilijaš, konantsti eravi sajams. (15) konants ulijht pilenza ku-

lams, kulaza. (16) no kiinti kondaftasa mon sä šacamat? son uli kondama idtnenti, konat ozida ašcijht ulčasa i sergüdiht es jalgasnan. (17) i kortajht: min moramü tejt nüdisa, i tin izdü kištü; min moramü tejt avarđama-morat, i tin izdü avard. (18) vađ säš Joannś, af jartsaj, af simmij, i kortajht: potmasanza šajtanś. (19) sas lomani čora, jartsaj i simmij; i kortajht: vov lomani, konats kelgij jartsama i vinat simma, jalga daceñ-kočkajhtnenti i grešnektnenti. no čoratanü oču-sodamat maksšt tejnza vidä. (20) esta son karmaś šutsama oštneñ, konatneñ potmasa näjftf ulś šada lama vijnzan, šas mes sin izšt kajanda. (21) pičafks tejt Xorazin! pičafks tejt Viřsaida! vađ kida-bi Tirsa i Sidonsa näjftft ulalht vijnnä näjftftnä esant, esta sin kunarakiü kajandalht avarđama-velłama i kulusa. (22) nalnä azan tejt: Tirti i Sidonti šada toždü uli sudt šista, koda tejt. (23) i ton Kapernaum, kepidavijs menelt tejs, adt tejs prajat: vađ kida-bi Sodomsa näjftft ulalht vijnnä, näjftftnä potmasat, son ladal' mük täčis. (24) nalnä azan tejt: Sodomñ mastirti šada toždü uli sudt šista, koda tejt. (25) tona pingsta kuvalgaptaz valnts Jisuss azś: maksan šnama tejt a'aj, azir menel' i modat, mes ton šopijt säñ lama sodajhtne i jonutneñ-ezda, i panžijt täñ jombla idtnenti! (26) sta alaj, vađ stama ulś tonñ para-kelgamatsä. (27) sembä maksf tejn vijnü alu monñ alazn-ezda; i kijgü af sodasij čorat alada baška, i alat af sodasij kigavak čorada baška, i kiñti čoras kelgij panžams. (28) sajada tejn sembä, tijhtnä tevtneñ i stalgadaftnä, i mon vajmaftatädež tinn. (29) šavada kandanazñ monñ langaznt i tonadada monñ-ezdan; vađ mon af küžijan i sätavav sedisa; i musašt vajmamat tiñtseñ vajmetnenti. (30) vađ kandamazü mon uli para i stalmazü monñ uli toždü.

Kemkaftace glava. (XII. Fej.)

Tona pingsta jotnaś Jisuss vidf pakša lanksa subbotani šista, tonadijnza že sonñ vačšt i karmašt säžandama šoran prät i jartsama. (2) farisejtnä näjaž säñ azšt tejnza: varžak, tonñ tonadijhtnä tijht tä, mezü af eravi tijmas subbotasta. (3) son že azś tejt: al tin izdü moraft, mezü tijś Davidś, mižarda vačš soñts i ulijhtnä martanza? (4) koda son suvas škajñ kuds i jartsas tujamat kšida, konatneñ afil ušard jartsams af tejnza, af ulijhtnenti martanza, a liš skamst poptnenti. (5) ile, izdü moraft tin zakonť-esa, šta poptnä cerk-

vasa subbotasta kolasaž subbotat, a sin af murart? (6) no azandan tejnt, mes tasa titä, konats uli šada oču cerkrat gořaz. (7) a kida tin sodalešt, mezü uli azfs: milostida vešan, a af tujamada: afildä karma kortaftama afmuvartneñ. (8) vad lomanä čoraš uli azir subbotatingä. (9) i tušandaž tosta suvaš sinni sinagogas. (10) tasa ulš lomanä koške-käd, i kiziftaž Jisust: noldavij li pičkaftams subbotasta? mes-bi muvargaftama sonñ. (11) son azš tejt: kiä tinñ-ezdadint uli stama, konan uli fkä učats, i, kida son subbotan šista praj lotks, af šavsiij i af targasij sonñ? (12) mižarkst že cebür lomanš učada? i stanä noldavij subbotastanga tijmas para. (13) esta märgij tona lomaniti: veñaptk kädteñ, i son veñaptazä i tijavš kemä, koda ombaceš. (14) farisejtnä že lišaž tijšt utaraznza mäl, koda bi šavmas sonñ. (15) no Jisuss sodaž tuš tolda; i molš melganza lama lomanäda i son pičkaftazi sinni sembeñ. (16) i šukšaš tejtst tijandams sonñ sodafsa; (17) uleza tijf azfs ingalce-azindij Isajat-esa, konats kortaj: (18) vov idäzü monñ, konan mon kočkajä; kelgaf monñ, konan-esa sembä para-kelgama monñ vajmezñ; putsa duzazñ monñ langazanza i azasij videt lomatnenti. (19) af karmaj šalndama, af piškadma, i kijga af kulšij sonñ vajgelt ki jotksa. (20) päles sindf bajdek af sindij i lanaz kačamaj af matij, mižars videts sonñ af kirdij pfa. (21) i sonñ lements lanks karmajht nadijama lomantnä. (22) esta vättšt tejnza loman, konats kirdf ulš šajtant-ezda, sokir i kälftima, i pičkaftazä sonñ sta, šta sokars i kälftimaš karmas i kortama i näjma. (23) i divandašt sembä lomatnä i kortašt: af titä li Xristoss Davidñ čoraš? (24) farisejtnä kulaž säñ azšt: son pañtsij šajtantneñ sinni že očut Veelzevult vijsa. (25) Jisuss že sodamsta mältneñ sinni azš tejtst: sembä carstvaš javftf soñtseñ langazanza ladij šava, i sembä ošš ali kuds javftf soñtseñ langazanza af aščavij. (26) kida šajtan pañtsij šajtan, esta son javš es martanza, koda že aščavij sonñ carstvaš? (27) i kida mon Veelzevult vijsa pañtsan šajtant, esta čoranntä kinñ vijsa pañtsijht? šas sin ulijht tejn sudjasa. (28) a kida mon škajñ duzsa pañtsan šajtant, esta sodafsta pačkadš tinñ tejs škajñ carstvaš. (29) ili koda maštij kiä suvams kuds viijt i salams sonñ parašints, kida vašce af sotsij viijt? esta razde salasij sonñ kudants. (30) kiä af martan, titä monñ utarazn; i kiä af kočkasij martan, titä jomafnij. (31) šas kortan tejnt: sembä grežš i narugamaš kadavijht lomatnenti, a narugamaš dužt lanks af kadavij lomatnenti. (32) i kida kiä azij val lomanñ čorašt lanks, kadavij tejnza; a kida kiä azij svätöj dužt lanks, af kadavij to-

nanti, af sä veksa, af tonan-esa, kona saj. (33) ali putada šufta cebär, i kenerfats cebär : ali putada šufta osal, i kenerfats osal ; vad šuftas sodavij kenerfants-ezga. (34) eyidnan levkstnū! koda tin maštad kortama para ulaž af-para? mes sedijt päškadmat-ezda kurgatnä kortajht. (35) para lomaš sedijt para parašit-ezda lifnij para ; af-para že lomaš aj-para parašit-ezda lifnij af-para. (36) azandan že tejnt, šta lomatnä ar tevftima valt-ksa, konants sin azsaž, makssaž otcett sudn šista. (37) vad toitsein valtneñ-ezda videmat, i toitsein valtneñ-ezda kortaftavat. (38) esta karnašt kortama kodamat-badi šormasa-sodajhtneñ i farisejtneñ-ezda i azšt : tonaftij, min kelgalmä näjmas tonn-ezdatat čuda. (39) no son tejst sinñ valsnan lanks azš : šaćama af-para i irvájama-kolajš vešandij čuda ; i čuda af maksavij tejnza, razde čuda Jonat ingalce-azandijt. (40) vad koda Jonas ulš kitan pekša kolma šit i kolma vet, stanä i lomann čoras karmaj aščama modat potmasa kolma šit i kolma vet. (41) Ninevijañ eräjhtnä stajht sudti sä šaćamat marta i muvargaftsaž sonñ ; vad sin kajandašt Jonan tonaftamat-ezda ; i tasa uli šada oču Jonat gořaz. (42) oču-aziravaš päläši-šireñ staj sudti sä šaćamat marta, i muvargaftšij sonñ ; vad son ičkizdeñ širetneñ-ezda saš kulams Solomonñ oču sodamat ; a tasa uli šada oču Solomont gořaz. (43) mižarda šajtan lišandij lomant-ezda, esta jakaj vedftima vastneñ langa vešandaž vajmamant i af mušandij. (44) esta kortaj : mirdan kudazn, konan-ezda lišan i saž mušandsij sonñ šavasa, täjfsa i uradafsa. (45) esta saj i šavandij es martanza sisem ombacet šajtant, šada käžijht sonñ gořaz, i suvaž eräjht tosa ; i uli tä lomaniti melceš šada osal vasencet gořaz. stanä uli i sä af-para šaćamat marta. (46) mižarda že son nengü kortaš narodti, mamats i bradanza aščašt kudt ušesta, vešaž kortama martanza. (47) i kati-kiä azš tejnza : vov mamatsä i bradatnä aščijht kaldazsa i vešijht kortams martat. (48) son že valsnan lanks azš : kiä mamazä monñ ? i kiä bradanä monñ ? (49) i näjftaž kädša tonadijnzan lanks azš : vov mamazä monñ i bradanä monñ. vad kiä karmaj tijna volants alazn meneln, titä tejn bradnzä, i sestrazä i mamazä.

Kemkolmace glava. (XIII. Fej.)

Lišaž že tona šista kudsta Jisusš ozaš oču-läjt vakssa. (2) i puramas perškanza lama narodda, šta mes son suvaž ventšš, ozaš ; a

sembü narodš aščas berügt lanksa. (3) i tonaftazn sinü lama jovkssa kortaž: vov liss vidijš vidma. (4) i kida vidš son, fkü praš ki vakssa i lijašt narmantnä i sevaž sonü. (5) ombace praš kevn vastatneü lanks, kosa ulš af-lama modada, i ezdkü liss, šas mes af-kirkasta aščas modaf-esa; (6) manin že psit-ezda palaš, i kida iz ul koränets, koškš. (7) ombace praš pupaj-tišij vasts, i kasš pupaj-tišes i matrazü sonü. (8) ombace praš cebär moda lanks i kandš kenerf, fkü šadan-girda, ombace kotkemen-girda, ombace kolmakemen-girda. (9) konaü ulijht pilenza kulmas, kuleza. (10) i šaštaž tonadijhtnä azšt tejnza: meznü jovkssa kortaž tejt? (11) son säü lanks tejt azš: šas mes tejnt maksf sodams šopft menelü carstvaš, a tejt af maksf. (12) vađ kinü uli, sänti maksavij i lamalgadij, a kinü aš, tonaü kädsta norgavij i tü, mezü uli. (13) sänkša mon kortan tejt jovkssa, mes sin näjaž af näjht, i kulaž af kulijht i af šarkidijht. (14) i tijavij lanksast ingalü-azandamaš Isajaš, konats kortaj: kulmasa kulñad, i af šarkidñad, i selmesa varžatad i af näjñad. (15) vađ kalgaš sedijš ñat lomatneü i pilesnan-esa stakasta kulihñt i selmesnan päkstaž, mes-bi af näjalež selmesa, i af kulalež pilesa i af šarkidalež sedisa i af šarkstalež, mes-bi mon pičkaftalijñ sinü. (16) tinü že šumbrat selmenñtä, mes näjht, i pilenñtä, mes kulijht. (17) vađ videsta korran tejnt, lama ingalü-azandijda i vidü-lomañda vešašt näjmas, mezü tin näjñad, i izäž näj; i kulams, mezü tin kulatad, i izäž kul. (18) tin že kulasašt jovkst vidijñ kolga. (19) ar kulijhti val carstvaš kolga i af šarkidijhti sašandij šajtanš, i norgij vidf sedijñ-esa sonü. vov tona, konaü potmasa vidf ki vakssa. (20) a kevn vastatneü lanksa vidf uli tona, konats kulij val i ezdkü šavandsij soü kenändama marta; (21) no konants potmasa aš korän, i konats af kemä; kida že saj kanzidmaš, i pañmas valñ-ksa, ezdkü prakšnij mälsa. (22) a vidf pupaj-tišij vastsa uli tona, konats kulij val, no konants potmasa pičadma sä vekt i mazits kožalgadmaš matrasaž valñ, i son ulandij kenerftima. (23) a vidf cebär moda lanksa uli tona, konats kulij val i šarkidij, konats nengü ulandij kenerftneü marta, sta mes fkü kannij kenerf šadan-girda, ombace kotkemen-girda, ombace kolmakemen-girda. (24) ombace jovks azš tejt, kortaž: menelü carstvaš uli kondama lomañti, kona vidaš cebär vidma pakšants lanksa. (25) mžarda že lomatnä uđašt, saš dušmanš sonü i vidaš pakart tožaraš jotksa i tuš. (26) mžarda šoraš liss i karmaš tijavma kolaskš, esta näjuvšt i pakart. (27) uratnä že sajaž azšt azirti: azir! af cebär li vidma ton vidaš pakšatsneü lanksa?

kostana šavaršt pakartnä? (28) son azš tejst : dušman lomanš tijazä
 säñ. uranza že azšt tejnza : vešat li, min molštam kočkasajnek. (29) no
 son azš tejst : af, m s-bi targaž pakartneñ af targams fastsa siñ mar-
 tast i tožarat. (30) kadijnt kasams fastsa täñ i ombacef nujmat tejs ; i
 nujmat pingsta mon märgan nujhtnenti : kočkajnt vasenda pakartneñ
 i sotijnt sinn pulfs, mes-bi palftams sinni, a tožaratneñ pirdajnt monñ
 utams. (31) ombace jovks azš tejst kortaž : meneli carstvaš uli kon-
 dama gorčiceñ vidmati, konañ šavaž lomanš vidazä es pakšants lanksa.
 (32) konats žof sembä vidmada jombla, no mižarda kasij, ulandij
 sembä kasamada očü, i tijavij šuftasa, sta mes narmantnä meneli li-
 jandijht i käšandijht taradnzan potmasa. (33) ombace jovks azš tejst :
 meneli carstvaš uli kondama šapavksti, konañ ara šavaž putazä počft
 kolma medirkss i kadazä, mižars šapamij sembä. (34) sembeñ täñ kor-
 taš Jisusš lomatnenti jovkssa, i jovksftima mezeva iz korta tejst. (35)
 uleza tijf azš ingalce-azandijša, konats kortaj : panžsa jovkstneñ-esa
 kurgazñ, i azsa käšft mastirt tijmat-ezda. (36) esta Jisusš noldaz loma-
 tneñ suvaš kudti ; i šaštaž tejnza tonadijhtnä sonñ azšt : azk tejnek
 jovkst pakartneñ kolga pakšat lanksa. (37) son azš tejst säñ lanks :
 vidijš cebär vidma uli lomanñ čoras ; (38) a pakšas uli mastirs, a cebär
 vidma ulijht čoratnä meneli carstvaš ; a pakartnä ulijht šajtant čor-
 ranza. (39) a dušmans vidijš šatneñ uli šajtans ; a nujmas uli veft peš,
 a nujhtnä ulijht angeltnä. (40) koda kočkasavijht pakartnä, i tolsa
 palšnarijht : stanä uli sä veft pesta. (41) kučšijñ lomanñ čoras soñt-
 señ angeltnen i kočkasaž sonñ carstvaš-ezda sembä kolafkstneñ i tijht-
 neñ zakonftima. (42) i jordasaž sinni toli päna-kudti ; tosa uli
 arvardama i pejtneñ čatirdama. (43) esta vidä-lomatnä valdaptavijht,
 koda maniš, alaskan carstvaš-esa. konañ ulijht pilenza kulams, ku-
 leza. (44) nengä meneli carstvaš uli kondama parašiti, konats käšf
 pakšat lanksa, i konañ mujaž lomanš, šopazä, i kenändamat-ezda
 sonñ kolga molij i sembä, mežä uli, mišandij i ramasij tä pakšat.
 (45) nengä meneli carstvaš uli kondama mišandijti, konats vešan-
 dij cebär žemčug. (46) i konats mujaž fkä pitnij žemčugt molš, i
 mižñ sembeñ mežä ulš, i ramazä sonñ. (47) nengä meneli carstvaš uli
 kondama očü kalñ-kundšamati, konats jordaf očü-läjtü kundaš kalda
 sembeñ parodatneñ ; (48) i konants, mižarda päškadarš, uskaž berügt
 lanks, ozašt i cebärtneñ kočkaž kädgetneñ potmas, a osaltneñ jordaž
 ušu. (49) stanä uli i veft pesta : lisijht angeltnä i javftsaž af-vi-
 detneñ vidctneñ-ezda. (50) i jordasaž sinni toli päna-kudti ; tosa uli

avardama i éatirdama pejtneñ. (51) meki-päli kiziftazñ sinñ Jisusš: sar'kidašt tin sembeñ tññ? kortajht tejnza: sar'kidašk, azir! (52) son že azš tejst: šas ar šormasa-sodašs, konats tonadš tonajtamati menelñ carstrvat kolga, uli kondama kud-azirti, konats soñtseñ parašit-ezda lifnij od i tašta. (53) i mžarda šumirdazñ Jisusš jovksinzan, tuš tosta. (54) i sajaž šačamants šireti tonafñazñ sinagogasnan-esa, sta mes sin divandašt i kortašt: kosta sonñ kädša stama päk oču-sodamaš i vijtnä? (55) af plotnekeñ li son čorasš? af sonñ li mamats lemdaviš Marijaš, i bradanza Jakovš i Josijs i Simonš i Judaš? (56) i sestranza af sembet li minñ jotksanak? kostana sonñ kädša sembä tñ? (57) i praksñašt mälsa sonñ kolga. Jisusš že azš tejst: kosinga aš ingalce-azandijti šada kirža šnamada, koda šačamants širesa i kudsanza. (58) i iz tij tosa lama vijda sinñ af-verandamat-ksa.

Kemnilijce glava. (XIV. Fej.)

Sä pingsta kulš Irodš fkä nile-azirandajhtneñ-ezda kulu Jisusš kolga. (2) i azš soñtseñ totmakanzanti: titä kstindaj Joannš; son velemaš kulihhtneñ-ezda i šas vijtnä tijaviht sonñ-ezda. (3) vad Irodš šavaž Joannš sotizä sonñ i ozaftazä šobda-kudti Irodiadt inksa irvänts Filippt bradants. (4) vad Joannš kortaš tejnza: af erävi tejt, mes-bi son ulal tonñ. (5) i vešaž šavmas sonñ, pelš narodt-ezda, šas mes putñašt sonñ ingalce-azandijks. (6) Irodšt že šačamat šista kštijš Irodiadañ stirets inžijtneñ kučkasa i tuš mäls Irodti. (7) šas son varamat marta putš tejnza maksams, mezü son anaj. (8) son že tonajtš mamants-ezda azš: maksš tejn tasaže lapšava lanksa prants kstindaj Joannš. (9) oču-azirš pičadš; no varamat-ksa i martanza jartsajhtneñ i simnijhtneñ-ksa märgš tejnza maksams. (10) i kučš šobda-kudti keřmas Joannš prants. (11) i kandaž prants lapšava lanksa, i maksaž stirti, a son kandazü mamantsti. (12) tonadijnza že sonñ sajaž šavaž telants, i kalmaž sonñ; i tušt, azšt Jisusti. (13) i kulaž Jisusš tuš tosta ventšt lanksa lomañftima vastati skamza, lomatnä že kulaž tññ kolga, tušt melganza oštneñ-ezda jalga. (14) Jisusš lišaž nñjš lama lomañda; i tokavš sedisa sinñ lanksast i pičkaftazñ sinñ särädijhtneñ. (15) ilätti že tonadijhtnä sonñ šaštaž tejnza azšt: vastaš tasa čava, a šiš ni komaj ilätti; noldak narodt, mes-bi sin molelht veletnenti, i ramalht es tejt jartsama-päl. (16)

no Jisuss ázš tejst : af eravi tejst molmas ; tin maksada tejst jartsama. (17) sin že kortajht tejnza : minn tasa aš šada lama vetü kšida i kafta kalda. (18) son azš : kandijnt sinn tejn taza. (19) i märgš narodti ozams narl lanks ; i šavaž vetü kšetneñ i kafta kaltneñ, varžaš menlt lanks, blagoslovindazñ i sinđuž maksazñ kšetneñ tonadijhtnenti, i tonadijhtnä narodti. (20) i jartsašt sembet i topadšt ; i kočkñšt ladij suskamda kemkaftuva päšksä kepterda. (21) jartsajda že ulš pítstaj vetü tožet lomañda, avada i idda baška. (22) i ezdküä košardazñ Jisuss tonadijnzan suvamš ventšti i tumas sonñ ingalä tona čireti, sññ jotkuvä, koda son noldasi j narodt. (23) noldaž narodt son kucš panda práš ozandama skamnza. i iläťt son ladaš tosa skamnza. (24) tä jotkuvä ventšš ulš ni očü-läjťt kučkasa, i sonñ šuvašt volnat ; vad varmaš ulš utarañzna. (25) nilice že vanmasta vel molš tejst Jisuss očü-läjťt langa. (26) tonadijnza näjaž sonñ molijťt očü-läjťt langa arašt šumbaroft i kortašt : titü evidks, i pelmat-ezda juvadšt. (27) no Jisuss ezdküä maksš tejst vajgel i azš : vajmaftada tirtseñ ; titü mon ; dada pel. (28) Petraš že sññ lanks azš tejnza : azir ! kida titü ton, märgk tejn sajams tejt vedť langa. (29) son azš : molt. Petraš liss ventšsta, i molš vedť langa, mes-bi šaštams Jisusti. (30) no näjaž viškü varmat evidš, karmaš vajama i juvadš : azir, vanmak monñ ! (31) Jisuss ezdküä venepťazü kädnts, kirdazü sonñ, i kortaj tejnza : kírža-verandaj ! mezenti ton šerkať verasat ? (32) i mžarda suvašt sin ventšti, esta varmaš lotkaš. (33) ulijhtnä že ventšť-esa šaštaž šukuñšt tejnza i azšt : videsta ton škajñ čora. (34) i ujaž sašt Genisaretn šireti. (35) eräjhtnä tona vastasa sodaž sonñ kučšt azandams sembü sä perfti i vätäž tejnza sembeñ särädijhtneñ. (36) i eneldašt sonñ, mes-bi ančak noldal tokama tivrati vellamants ; i tonat, konat tokašt, pičkašt.

Kemvetijce glava. (XV. Fej.)

Esta Jerusalimñ šormasa-sodajhtnä i farisejtnä sajaž Jisusti kortajht : (2) mezenti tonñ tonadijhtnä kolajht azmat alatneñ ? vad af štasaz kadsnan, mižarda jartsajht kšida. (3) son azš sññ lanks tejst : mezenti i tin kolatad škajñ märgama tinn azmat-ksa ? (4) vad škajš märgš kortaž : lovnak alatseñ i mamatseñ ; i narugajš alants ili mamants kulimasa kulaza. (5) a tin kortatad : kida kiü azij alantsti ali mamantsti : täñ mezä-bi ton šavalet ezdadn es-tejt, mon

makssa kašnes škajti ; (6) taftamaš vijsa i af-lovnams alants ali mamants. stanä tin kolašt škajñ märgamat azmantešteñ-ksa. (7) šamasa-váškafnijhtnä ! videsta ingalä-azš kolgant Isajaš kortaž : (8) šašt-nijht tejn nat lomatnä kurgsnan-esa, i källsa lovnasamež, sedijsna že ičkizü aščijht monü-ezda. (9) no abun lovnasamež monü tonaftaž lomanü tonaftamatnenti i märgamatnenti. (10) i terdaž lomatneñ azš tejst : kulada i šarkidada. (11) af tä, mezü suvsij kurgti, gastasij lomant, no sä, mezü kurgt-ezda lišandij, gastasij lomant. (12) esta šaštaž tonadijhtnä sonü, azšt tejnza : sodat li, mes farisejtnü kulaž sä val' prakšnašt mälsa ? (13) son že azš säñ lanks : ar kasamaš, konants af alazü monü meneli ozaftazü, targavij. (14) kadijnt sinü ; sin sokir vätiyht sokirtneñ ; a kida sokirs vätiy sokir, esta kafitskü prajht lotkati. (15) Petraš že kortaž säñ lanks azš tejnza : azk tejnekk täñ jovkst. (16) Jisuss azš : ali i tin nengä af šarkidatd ? (17) al nengä af sodatad, mes sembä suvajš kurgti jotaj pekti, i jořavij ušu ? (18) a lišandijš kurgt-ezda sedijt-ezda lišandij i sitsü gastasij lomant. (19) vađ sedijt-ezda lišandijht natoka mält, kulaftamat, irvämamatneñ kolamat, kelgamanü tevtneñ tijandamat, salamat, af-vidä svüdetel'strat, šutšamat. (20) titü gastasij lomant ; a jartsams apak štaf kädša af gastasij lomant. (21) i tušandaž tosta Jisuss tuš Tirü i Sidonü širetneñti. (22) tasa Xananejanü ava lišamada melä šat vastneñ-ezda piškadš tejnza : vanmak azir, Davidü čoraj ! stirnzä monü šajtant-ezda päk kemesta kirđavij. (23) no son iz az tejnza säñ lanks valivak. i šaštaž tejnza tonadijnza anašt kortaž : noldak sonü, šas mes piškadij melganak. (24) no son azš säñ lanks : mon kučfan ančak jomaftt učatneñti Izrailü kudt. (25) son že šaštaž šukuniakšnaš tejnza kortaž : azir, lezdk moñtejn. (26) no son azš utarazna : af vidä tev norgams kšet idtneñ kädsta i jordams pinetneñti. (27) son že azš : sta azir ! no i pinetnä jartsajht pamarkstneñ-ezda, konat prajht azirsnan morkšt lanksta. (28) esta Jisuss azš säñ lanks tejnza : o avaj ! očü tonü veratsü ; uleza tejt kelgamatseñ-ezga. i pičkas stirets šivak čassta. (29) tumada melä tosta, Jisuss saš Galilejanü očü-läjt malas i kučaž pand' lanks, ozaš tasa. (30) i šaštš tejnza lama lomañda, konatneñ marta ulšt šamirt, sokirt, kälftimat, nižaftt i lamat ombacet, i putaž sinü Jisuss pilgenzan vakssa i son pičkaf-taziñ. (31) sta šta lomatnü divandašt, näjaž kälftimatneñ kortajsa, nižafttneñ šumbrasa, šamirtneñ jakajsa, i sokartneñ näjajsa, i šnaž Izrailü škajt. (32) Jisuss že terdaž tonadijhtneñ soñtseñ azš : izal

tejn säomatneñ, mes ni kolma šit ašćijht monñ pingsta, i aš sinñ, mezü jartsams; a noldams sinñ vačada af kelgan, mes-bi dalht lavčama kiť lanksa. (33) tonadijhtnä sonñ azšt tejnza: kosta tejnek šavams šava-širesa siñara kšida, mes-bi andams siñara lomañda? (34) i kortaj tejt Jisuss: mižara tinñ uli kšida? sin azšt: sisem, i mižar-badi kalneda. (35) i märgš lomatenñti ozams modat lanks. (36) i šavaž sisem kšetneñ i kaltneñ i šnama maksaž sindažñ i maksazñ tonadijhtnenñti soñtseñ, a tonadijhtnä lomatenñti. (37) i jartsašt sembet i topadšt; i kočkašt suskamada, konat ladšt, sisem päšksü kepterda. (38) jartsajda že ulš nilü tožüt lomañda, avada i idda baška. (89) i nolraž lomatenñ suvaš ventšti, i saš Magdalñ šireti.

Kemkotace glava. (XVI. Fej.)

I šaštaž farisejtnä i saddukejtnä täřaftaž, anašt sonñ näjafams tejt čuda menel-ězda. (2) son že azš tejt säñ lanks: iläťt-ězda tin kortatad: uli šiš valda, vađ menelš jakstere. (3) šobdavanga: tüči pizemš; vađ menelš tusta jakstere. šamasa-vaškafñijht! tin maštad sodams menelñ šamat; a pingeñ čudatneñ šarkidams af maštatađ? (4) šačama af-para i irčajama-kolajš čuda vešij, i čuda af maksavij tejnza, razde čuda Jonat ingalce-azandijť. i kadaž sinñ tuš tosta. (5) i jotaž tona šires tonadijnza jukstašt šavams kšet. (6) Jisuss azš tejt: varžada, vanavada farisejñ i saddukejñ šapafkšt-ězda. (7) sin že mälnđašt sinñ-esast, kortaž: titä uli, šta min kšet iznä šav. (8) šarkidaž tññ Jisuss azš tejt: mezü mäľtad esant, tin kirža-veraň, mes kšet izdä šav? (9) ali tin nengä af šarkidťad, i aflťftatad vetü kšetneñ kolga vetü tožen lomatenñ lanks i mižara kepterda tin kočkadä? (10) af sisem kšetneñ kolga nilü tožetneñ lanks i mižara kepterda tin kočkadä? (11) koda af šarkidťad, mes mon af kšet kolga azañ tejt, mes-bi vanavma farisejñ i saddukejñ šapafkšt-ězda? (12) esta šarkidšť, mes son kortaš tejt, mes-bi vanavma af kšeñ šapafkšt-ězda, no farisejñ i saddukejñ tonaftamať-ězda. (13) sajaž že Jisuss Kesarijť Filippiñ šireti kizifñazñ tonadijnzan kortaž: kinñ inksa lomatenñ putñasamež monñ, lomanñ čorať? (14) sin azšt: fketnä kstindaj Joannť inksa, ombacetnä Ilijat inksa, i ombacetnä Jeremijat inksa, ali fket-ksa ingalce azandijhtneñ-ězda. (15) Jisuss kortaj tejt: a tin kinñ inksa monñ putñasamešt? (16) Simon že Petraš säñ lanks

azs: ton Xristoss, čoras ärek škajt. (17) esta Jisuss azs sän lanks tejnza: šumbrat ton Simon Jonan čoraj! vad af telas i vers panžas tejt täñ, no alazä monñ ulijs meneltneñ lanksa. (18) azan mon-ga tejt: ton Petras i sä kev lanksa mon tijsa cerkvazi i kenkštnä adt af säsksaž sonñ. (19) i maksan tejt panžamat menelñ carstvat-ezda; i mezä sotat modat lanksa, tä uli soft meneltneñ lanksa; a mezä jukset modat lanksa, tä uli juksf meneltneñ lanksa. (20) esta Jisuss märgs es tonadijhtnenti, mes-bi kintingä izälht azanda, mes son (Jisuss) Xristoss. (21) sä pingt-ezda karmaš panžšama es tonadijhtnenti, mes tejnza eravi molmas Jerusalimti, i lama särädksda kirdams kaštantneñ i vasence-poptneñ i šormasa-sodajhtneñ-ezda, i kulimas šavf ulams, i kolmace šista erükams. (22) i šaštaž tejnza Petras ušiptas kortama utaraznza kortaž: arilak škaj! titä af uli martat azir! (23) son že šarkstaž azs Petrati: orgädt ezdadn šajtan; ton tejn kev-prakšnāma; mes ton mälat af täñ kolga, mezä uli škajñ, no mezä uli lomanñ. (24) esta Jisuss azs es tonadijhtnenti: kida kiä kelgij molmas melgan, kadaza soñtseñ, i šavaza křostants, i molaza melgan. (25) vad kiä kelgij soñtseñ vajmet vanmas, tona jomaftsij sonñ, a kiä jomaftsij vajments inkšan, tona musij sonñ. (26) vad kodama pribuñ lomañti, kida son i sembä mastirt musij, es vajments že kolaftsij? ile kodama idama maksij lomañs vajmentsksa? (27) vad saj lomanñ čoras es alants slavants-esa soñtseñ angeltneñ marta; i esta maksij pandama arti tevzanñ inkša. (28) videsta kortan tejt: konat-badi aščijhtneñ-ezda tasa af penzasaž kulamat, koda ni näjsaž lomanñ čorat molijf carstvants-esa.

Kemsisemce glava. (XVII. Fej.)

Kota šitneñ jotamada melä šavazä Jisuss Petrat i Jakovt i Joannt bradants sonñ i kučaftazñ seri pandt lanks skamnst. (2) i polaftavš ombace näjmas sinñ ingalä; i valdaptavš šamats sonñ, koda manis; vellamanza že sonñ tivšt akšat, koda valdks. (3) i vov näjavšt tejtst Mojsejs i Ilijas sonñ marta torajht. (4) sän pingsta Petras azs Jisusti: azir! cebär tejnef tasa; kida kelgat, puttam tasa kolma kotfan kudnet, tejt fkä, i Mojsejti jkä, i fkä Ilijati. (5) mižarda nengä kortas son sän, ezdkä valda oblak šulftazñ sinñ; i vov vajgels oblakt-ezda kortajs: titä uli čorazä monñ kelgaf, konan-esa sembä monñ para-kelgama; sonñ kultsandašt. (6) i kulaž tonadijnza

prašt šamasnan lanks i päk eviđst. (7) no Jisusš šaštaž tokaž tejtst i azš: štada i dāda pel. (8) kepidaž že selmesnan sin kinigä izäž näj, skamnza Jisusš baška. (9) i mižarda valgandšt sin pandt lanksta, märgš tejtst Jisusš kortaž: dāda aznd kinitingä mezä tin näjdä, mižars lomanñ čoras af eräkij kulatneñ-ezda. (10) i kiziftaž sonñ tonadijnza: kodana šormasa-sodajhtnā kortajht, mes Ilijati eravi samas vasenda? (11) Jisusš azš tejtst sän lanks: avkuks Ilijati eravi samas vasenda i videptams sembeñ. (12) no mon tejnt azandan, mes Ilijaš saš ni, i izäž soda sonñ; a tijšt martanza, koda kelgšt: stanä i lomanñ čoras kirdij ezdadišt särädks. (13) esta tonadijnza šarkidšt mes son kortaš tejtst kstindaj Joannñ kolga. (14) mižarda sin sašt narodti, esta šaštš tejnza lomanñ i praž sonñ ingalä kalena lanks, (15) azš: azir! izaldak monñ čorazñ; son od-kovsta šajtant-ezda kirdavij, i stakasta särädij; vađ sidesta jořavij tols i sidesta veds. (16) mon vätnijä sonñ tonñ tonadijhtnenti; no sin af vijsa ulšt sonñ pičkaftams. (17) Jisusš kortaž sän lanks azš: o šaćama af-verandaj i kolaf! mižars ulan martant? mižars karman kirdama tinñ? vätašt tejn sonñ sej. (18) i šukšš tejnza Jisusš, i šajtanš lišš sonñ-ezda i čoras pičkaš šavak čassta. (19) esta tonadijhtnā šaštaž Jisusti skamnza azšt: mest min izämü mašt pañma sonñ? (20) Jisusš azš tejtst: af-verandamantešeñ inksa; vađ videsta kortan tejnt: kida tinñ verantešt uli gorčiceñ vidnaška, i märglad sä pandti: jotak tasta tov, esta son jotaj, i mezeva af uli tejnt af-vijsa. (21) sitsü ina šaćamaš pañtsavij anćak ozandamasa i gavendamasa. (22) sinñ ašćama pingsta Galilejasa, azš tejtst Jisusš: lomanñ čoras maksf uli lomanñ küds. (23) i šavsaz sonñ; i kolmace šista eräkij. i kanzidšt päk. (24) mižarda že sašt sin Kapernaums, esta kočkajhtnā maksamatneñ cerkva! lanks šaštšt Petrati i azšt: tonaftijs tinñ af maksij didrazma. (25) Petraš kortaj: maksij. i mižarda son suvaš kudti: ingaldazä sonñ Jisusš, kortaž: koda tejt näjavij Simon! modañ oču-azirtnā kinñ lanksta šavandajht dacet ali obrokt? čorasnan li lanksta, ali lietneñ lanksta? (26) Petraš kortaj tejnza: lietneñ lanksta. Jisusš azš tejnza: i stanä čoratnā ulijht virgüdf-taft. (27) no mes-bi tejneć af prañams sinñ mälsa, molt oču-läjt lanks, jordak ulemť i vasence kalt, konats povij, šavk; i panžaž kurgants, mujat statir; šavaž sonñ, maksć tejtst monñ-ksan i tonñ-ksat.

Kemkafksace glava. (XVIII. Fej.)

Sä pingsta sašt Jizuss malas tonadijhtnä, i azst: kiä sada oču menelñ carstrasa ? (2) i tärdaž Jizuss id, putazä sonñ sinñ kučkasst. (3) i azs: videsta kortan tejnt, kida af šarkstatad i af ullfad, koda idtnä, af suvatad menelñ carstvas. (4) sänkša kiä säftavij, koda titü idš, tona i sada oču uli menelñ carstrasa. (5) i kiä primasij fkä taftama idt monñ lems, sitys monñ primasaman. (6) a kiä praft-sij mälsa fkeñ niat jomblatneñ-ezda, konat verandajht tejn, säiti sada cebär ulal, kida-bi jažama-kev iurgaftams tejnza šaldaznts lanks i jordams sonñ oču-läjiñ tombas. (7) pičadfkš mastirti mäli-prakš-ñamatneñ-ezda; vad' eravi sajams i mäli-prakšñamantenti, no pičadfkš sitys lomañti, konants kuvälga mäli-prakšñama šašandij. (8) a kida kädtsä, ali pilgtsä prañiatanza mälsa, kerķ sonñ i jordak tejštat; sada cebär tejt suvams eravti pilgeftima, ali kädftima, koda kafta pilgtneñ, i kafta kädtnēñ marta ulams jordaf vekñ tols. (9) i kida selmetsä prañiatanza mälsa, targak sonñ i jordak tejštat; sada cebär tejt fkä selmē marta suvams eravti, koda kafta selmeñ marta ulams jordaf toñ geennas. (10) vanavada nulgađma kinñlibo niat jomblatneñ-ezda; vad' azandan tejn, šta angelsna meneltnēñ lanksa ar pingsta näjsaž šamants monñ menelñ alaziñ. (11) vad' lomanñ čoras sas vešams i vanmas jomaft. (12) koda tejn näjavij? kida kinñ ulal sada ucat, i fkeš ezdadist ergadal': af hadsiññ li son vejjsañ-kemen vejjsatneñ pandsa, i af tuj li vešandama ergadft? (13) i kida tokadij mumas sonñ: esta, videsta kortan tejn, karmaj kenändama sonñ kolga šuda lama, koda vejjsañ-kemen vejjsatneñ af-ergädftneñ kolga. (14) stanü aš volats menelñ alantešēñ, štab jomal i fkä niat jomblatneñ-ezda. (15) i kida elvädij tonñ utarat bradtsä, ardt tirgaftk sonñ jotksat i sonñ jotksa skamnza; kida kultsandtanza tonñ, esta ton mujt bradtseñ. (16) a kida af kultsandtanza, šavt martat nengä fkä ali kafta, mes-bi kurgsa kaftañ ali kolmañ svädēteltnēñ tijaval' kemä ar val. (17) kida že af kultsandsiññ sinñ, azt cerkrati; a kida cerkvat-kü af kultsandsij, esta uleza son tejt, koda jažičneks i daceñ-kočkajš. (18) videsta kortan tejn: mezü tin sottad moda lanksa, uli sotf i menel lanksa, i mezü juksatad moda lanksa, juksf uli i menel lanksa. (19) tanga videsta kortan tejn: kida kafta ez-dant modaf lanksa ladajht anama mezn-libo, sembä titü uli maksf tejšt menelñ alaziñ-ezda. (20) vad' kosa puramijht kafta ali kolma

moní lems, tosa mon-ga siní kučkasist. (21) esta šastaž tejnza Petras azs: azir! mižarkst tejn eřavi kadindams bradaznti, kida son elvädij moní utaru? kadindams li sisem-škakst? (22) Jisuss kortaj tejnza: af kortan tejt sisem-škakst, a sisem-škakst siskemenkst. (23) sänksa meneli carstvaš uli kondama lomañiti oču-azirti, konats joraš tijmas luvma es uranzan marta. (24) mižarda že karmaš son tijmas luvma, vätf ulš tejnza fkä, konats soni kädsta kepšaš kemen tožet talantt. (25) a koda soni iz ul, mezza pandams, esta oču-azirats märgš mijmas soni, irvänts-ka idnzan-ga i sembeñ, mezü soni ulš, i mirdaftams dolgt. (26) no uraš sitsü praš i šukuñaž tejnza kortaš: oču-azir! kirdt lanksan i sembeñ tejt pandsajñ. (27) oču-azirs tokavš sedisa sä urať lanksa, noldazü soni i dolgt kadazä tejnza. (28) no sitsü uraš lišaž muš fkä jalganzan-ezda, konats ulš dolgu tejnza šada denarijsa, i šavaž soni povaaš, kortaž: maksk tejn dolgt. (29) jalgats soni praž pilgenzanti eneldaš soni i kortaš: kirdt lanksan i sembeñ pandsajñ tejt. (30) a son iz kelg, a tuš i ozaftazü soni šobdakuds, mižars af makssij dolgt. (31) jalganza nüjaž tokadft jotksast päk kanziđst i saž azaž oču-azirsnanti sembeñ, mezü ulš. (32) esta oču-azirs terdij soni i kortaj tejnza: af-para uraj! sembü tona dolgt mon kadijä tejt šas mes ton eneldijť moni. (33) afať eřava li tejt-kä izaldams jalgatseni, koda i mon toni izaldajhten? (34) i käžijaž oču-azirats maksazü soni šavijhtnenti, mižars af makssijñ sembeñ, mezsa ulš dolgu tejnza. (35) sta tij meneli alazeva martant, kida ar af kadsijñ sedit-ezda es bradantsti soni elvädmanzan.

Kemvejysace glava. (XIX. Fej.)

Mižarda Jisuss šumirdazñ sat valtneñ, esta tuš Galilejasta i saš Judejani mastirs Jordant ftala. (2) melganza molš lama lomañida, i son pičkaftazñ tasa. (3) i sašt malasnza farisejtnä, štabi täräftams soni, i torašt tejnza: ar li tevť inksa noldavij lomañiti javma irvänts marta? (4) son azs tejtst säñ lanks: ali tin izdä moraft, šta kiä tijazü lomant üšiptamasta, alañ pälü i irväñ tijuzñ. (5) i azs: sänksa kadsij lomañš alants i mamants, i pedij irväntsti i ulijht kafta fkä tela. (6) a šas sin ni af kafta, a fkä tela; i stanü, mezü škajš fkeptaš, säñ lomañš đaza javta. (7) kortajht tejnza: kodana Mojsesj märgš maksama javmañ šorma i javma martanza? (8) kortaj tejt: Mojsesj märgš tejt javma irväñnteñ marta kalgada sedinn-

teñ-ezga ; no usiptamat-ezda ašil' stanä. (9) a mon tejnt kortan : kiä javij irvänts marta af irväjama-kolamat-ksa, i irväjaj ombacet lanksa, tats irväjama kolaj ; i irväjaj's javft lanksa, irväjama kolaj. (10) tonadijnza azst tejnza : koli stama tev's mirdl' irväti, esta šada ceber af irväjama. (11) son že azs tejst : af sembet maštijht kirdams sän, a nat, konatnenti maksf. (12) vad ulijht arhtft, konat šačst mamasnan pekt-ezda sta ; i ulijht arhtft, konat arhtavst lomatneñ-ezda ; i ulijht arhtft, konat kolaž es siñtseñ menelü carstvati inksa. kiä maštij kirdams, šats kirdams, šats kirdaza. (13) esta väft ulšt tejnza idt, mes-bi son putalezü langazst küdnzan i ozanda! : a tonadijnza izäz nola sinü. (14) no Jisusš azst : noldajnt idtneñ i dajnt kird' sinü sašandama tejn ; vad taftamtneñ uli menelü carstvaš. (15) i putaž langazst küdnzan tuš tolda. (16) i vov kati-kiä šaštaž azs tejnza : para tonaftij! mezü para e'avi tejn tijmas, mes-bi satams vekü e'amat? (17) son azs tejnza : mes ton lemdasamak parasa? kijgavak af para, ančak skamnza škajš. a kida vešat suvams vekü e'amati, kirdijt märgamatneñ. (18) kortaj tejnza : kodapt? Jisusš azs : dat šava ; dat kola irväjama ; dat sala ; dat jaka af-vidü svä-detelks. (19) lovnak alatseñ i mamatseñ i kelgk malastañtseñ, koda toñtseñ. (20) od-čoraš azs tejnza : sembeñ täñ vanijä mon jomblasta, mezü nengü af satnij tejn? (21) Jisusš azs tejnza : kida kelgat ulams šumirdafsta ceber, molt, mijk parašitseñ tonü i maksk anajhtnenti ; i satat paraši menel' lanksa ; i sak, i molt melgan. (22) kulaž sä valt od-čoraš tuš pičad'fks marta ; šas mes sonü ulš lama parašida. (23) Jisusš že azs tonadijnzanti : videsta kortan tejnt : staka kožati suvams menelü carstvati. (24) i nengü azan tejnt : šada toždä verbludti salmikst pilenzan pašk jotams, kožati suvamat goraž škajü carstvati. (25) kulaž täñ tonadijnza päk divandašt i kortašt : kiä že vijsa vanavams? (26) Jisusš varžaž langasst azs : lomatnä täñ tijmas af maštijht, škajš že sembeñ maštij. (27) esta Petraš kortaž sän lanks azs tejnza : vov min kadajnek sembeñ i tumä melgat ; mezü že tejnek uli? (28) Jisusš azs tejst : videsta kortan tejnt : tin melgan molijhtnä od e'avs, mižarda ozaj lomanü čoraš sonü slavati ozamavastsa, ozatad i tin kemkaftuva ozama-vastsa sudindama kemkaftuva Izrailü šačamatneñ. (29) i ar, kiä kadsijü ali kudnts, ali bradanzan, ali sestranzan, ali alants, ali mamants, ali irvänts, ali idnzan, ali pakšanzan, monü lemzeñ inksa, šavij šadan-girda i vekü e'amat satsij. (30) lamat že vasencetnä ulijht mekipälčet, i mekipälčetnä vasencet.

Komsice glava. (XX. Fej.)

Vađ meneln carstvaš kondama kud-azirti, konats rana šobdava lišš sivadams tijandijhtneñ soñtseñ vinogradnekti. (2) ladaž že tijandijhtneñ marta pandams tejt tifeñ denarij šit inksa kucažn es vinogradnekti. (3) i lišaž kolmace čast vakssa, näjaš ombacet tevftima ašcijht mišandama-rastf lanksa. (4) azš i tejt: molada i tin monñ vinogradnekti, i mezä ušardij, mon pandan tejt. sin molšt. (5) tanga lišaž kotace i vejysace čast vakssa, tijaš tafta-že. (6) mekipäli lišaž kefkice čast vakssa, muš ombacet tevftima ašcijht i kortaj tejt: mest tin tasa aščatad tevftima sembä šit? (7) azšt tejnza: kigak izmež sivad. kortaj tejt: molada tin-ga monñ vinogradnekti i mezä ušardij šavfad. (8) mižarda že saš ilätš, kortaj azirš vinogradnekt es vaniji: terdijt tijandijhtneñ, i makst tejt pitnä ušaptaž mekipälcetneñ-ezda vasencetneñ tejs. (9) i sajaž sivadftnä kefkice čast vakssa šavšt tifeñ denarij. (10) sajaž že vasencetnä mälašt, mes sin šarvijht šada lama; a šavšt i sin tifeñ denarij. (11) i šavaž karmašt kži-jakšnama azirf lanks, (12) kortaž: šat mekipälcetnä rabotašt fkä čas i ton putajt sinñ fkeks minñ marta, konat tijmä tev sembä šit i kirdamä psi. (13) son že kortaž säñ lanks azš fketi sinñ-ezda: drugzä! mon tonñ af obizatan; af denarij-ksa li ton ladijt martan? (14) šavk toñtseñ i molt, mon že kelgan sä mekipälceti maksams šavak, mezä i tejt. (15) ali af vijan mon moñtseñ lanksa tijmas, mezä kelgan? šas li selmetsä osal, mes mon paran? (16) stanä ulijht mekipälcetnä vasencet i vasencetnä mekipälcet; vađ lama terdaftda, a kiržu kočkaftda. (17) i tuž Jisuss Jerusalemiti, kisa terdazñ kemkaftuva tonadijhtneñ skamnst i azš tejt: (18) vov suvatam Jerusalemis i lomann čoras maksf uli vasence-poptnenti i šormasa-sodajhtnenti i muvargaftsaž sonñ kulamati. (19) i makssaž sonñ jazičneknenti narugama lanks, i šarma lanks i eskeptama lanks krostati, i kolmace šista erakadij. (20) esta šaštš tejnza mamats Zevedejn čoratneñ, es čoratneñ marta, šukuñaž i kati-mezä anaž sonñ kädsta. (21) son azš tejnza: mezä ton kelgat? son kortaj tejnza: märgk, mes-bi nat kafta čoranä ozalht tonñ pälä, fkeš vidä kädl šires, a ombaces kersä kädl šires, tonñ carstvat-esa. (22) Jisuss säñ utars azš: af sodatad, mezä anatađ. maštatađ li simmas šavať, konañ mon karman simma i kstindarma kstindamasa, konañ-esa mon kstindavan? sin kortajht tejnza: maštatađ. (23) i kortaj tejt: šavať monñ karma-

tad simma, i kstindamasa, konañ-esa mon kstindavan, karmatad kstindavma, a mes-bi ozams monñ pälä vidä i kerši küdt šires, af monñ uli maksams tän tejnt, a konanti anaklaf alaziñ-ezda. (24) kulaž sän ombacetnä kemen tonadijnza käžijast kafta bradatneñ lanks. (25) Jisusš že terdaž sinñ azš: tin sodatad, mezü očutnä narodtneñ azirandajht sinñ lanksa i kaštantnä kirdijht vij sinñ lanksa. (26) a jotksant af araj ulams stanä; a kiä tinñ-ezda kelgij ulams šada očusa, sitsü uleza tejnt slugaks. (27) i kiä kelgij tinñ pälä ulams vasencesa, sü uleza tejnt uraks. (28) taftaks lomanñ čoras af sänksa saš, mes-bi tejnza služindalht, a mes-bi soñts služindal i maksal es vajments lomatneñ idamat-ksa. (29) i mižarda sin lišast Jerizont-ezda, molš melganza lama narodda. (30) tasa kafta sokart ozada aščijht ki lanksa kulaž, šta Jisusš molij vakska, karmašt piškadma: iżaldamešt minñ azir, Davidñ čoraj! (31) narodš že iz märgä tejst, mes-bi sin piškadalht; a sin nengä šada kajgijsta karmašt piškadma: iżaldamešt minñ azir, Davidñ čoraj! (32) Jisusš lotkaž terdaziñ i azš: mezü tin kelgatad monñ-ezda? (33) kortajht tejnza: azir! mes-bi pañžaralht selmenekä. (34) iżaldaz že Jisusš tokaš selmesnanti i ezdkü karmašt varžuma selmesna, i sin molšt melganza.

Komš-vasence glava. (XXI. Fej.)

Mižarda šaštašt Jerusaliml malas, i sašt Vifagijas Vaj-pandat malas: esta Jisusš kučš kafta tonadijht, (2) azaž tejt: molada veleri, kona videsta ingalnt, i ezdkü mutad asliča sof i martanza vaša; juksašt i vatašt tejn. (3) i kida kiä azij tejt mezü-näbud, azada, šta sin eravijht azirti; i ezdkü noldasij sinñ. (4) sitsü sembä ulš, uleza tijf azš ingalce-azandijht kovalga, kona kortaj: (5) azada sonñ stirti: rov oču-azirtsä saj tejt sätav, ozada aščaz asliča lanksa i vaša lanksa, kona šačf kildšnavijht-ezda. (6) tonadijhtnä molšt, i tijaž sta, koda märgš tejst Jisusš, (7) vataž asličat vašat-ka, veltaž sinñ es veltamasa, i son ozaš langazst. (8) lama že narodda acšašt es veltamasnan kit-ezga; a ombacet keršašt taradt šuftasta i joraš kit-ezga. (9) narodš že, kona molš sonñ ingalü i sonñ stala, piškadšnaš kortaž: Osanna Davidi čorati! blagoslovindaf molijš škabazñ lems! Osanna päk seri vasttneñ lanksa! (10) i mižarda son suvaš Jerusalimti, sembä ošš šerkaš kortaž: kiä titä? (11) narodš že kortaš: tü Jisusš, ingalce-azundijš, Galilejan Nazarett-ezda. (12) i su-

vaš Jisuss škajñ cerkvati i paiazñ sembeñ mišandšnijhtneñ i rama-
 šajhtneñ cerkvasa ; i vellaftazñ morkštneñ jarmakt-polaftijhtneñ i
 ozamtneñ gulat mišandšnijhtneñ. (13) i kortaš tejst : šormasa azf :
 kudnzä kud ozandamat lemdavij, a tin tijašt sonñ moda-kudsa lo-
 manñ-šavijhtneñ. (14) i šaštš tejnza cerkvasa sokirt i šamirt i son
 pičkaftazñ. (15) näjaž že vasence-poptnä i šormasa-sodajhtnä oču-
 tevtneñ, konatneñ son tijzn, i čoranetneñ piškadijhtneñ cerkvasa i
 kortajhtneñ : Osanna Davidñ čorati ! kážijašt. (16) i azšt tejnza :
 kulat li, mezä sin kortajht ? Jisuss že kortaj tejst : ali tin izdä mo-
 raft mižardinga šormasa : kurgasta odtneñ i potaj-idtnen ton tijat
 šnama. (17) i kadaš sinn liss ošt-ezda Vifanijati i jotaftazä tosa vet.
 (18) šobdasta že mirdaž ošti vačš. (19) i näjaž kič malasa fkü smo-
 kovniča, šaštš tejnza i mezävak iz mujaž sonñ lanksanza, ančak ifkü
 lopat, kortaj tejnza : đaza ul' ina ingali tonñ-ezdada kenerft veks. i
 smokovničaš ezdkü koškš. (20) näjaž süñ tonadijhtnä divandašt i
 kortašt : koda smokovničaš nenek koškš ? (21) Jisuss že azš tejst süñ
 lanks : videsta kortan tejnt : kida tinn uli veraš i af karmatad šer-
 kama esanza, esta af ančak tijhtad täñ, mezä tijf smokovničaš marta,
 no kida i sü pandti märgtađ : šašt i jordavak oču-läjs, tijavij. (22)
 i sembä, mezä af karmatad anama ozandamasa vera marta, šartad
 (23) i mižarda saš son cerkvati i tonaftš, esta šaštš tejnza vasence-
 poptnä i narodl kaštantnä, i kortašt : kodama vijsa ton täñ tijat ? i
 kiü tejt maksš taftama vij ? (24) Jisuss azš süñ utars : kiziflatidež
 mon-ga tinn fkeñ kolga ; kida tinn kolga aztad tejn, esta mon-ga azan
 tejnt, kodama vijsa mon täñ tijan. (25) Joannt kstindamats kosta
 ulš ? menelt-ezda, ali lomatneñ-ezda ? sin že mülandašt esast kortaž :
 kida aztam : menelt ezda, esta son azij tejneš : mes ina tin izdä vera
 tejnza ? (26) azmas že : lomatneñ-ezda, peļtam narodda ; vad sēmbet
 putandijht Joannt ingalce-azandijks. (27) i azšt süñ lanks Jisusti :
 af sodatam. azš sinštejst son-ga : mon-ga tejt af azan, kodama vijsa
 mon täñ tijan. (28) a koda tejt näjavij ? fkü lomant pälä ulšt kafta
 čorat. son saš vasenceti i märgš : čoraj, molt, rabotak täči vinograd-
 nekazñ-esa. (29) no son azš süñ lanks : af joran ; a melldä jons sa-
 šandaž molš. (30) i saž ombaceti märgš šavak. sitsä kortaš süñ
 lanks : molan azir ; i iz mol. (31) kona kaftatneñ-ezda tijazä volat
 alants ? kortajht tejnza : vasenceš. Jisuss kortaj tejst : videsta kortan
 tejnt, daceñ-kočkajhtnä i kelgamañ-tectneñ tijhtnä tiñ ingalä suvajht
 škajñ carstrati. (32) vad saš tiñtejt Joannš videt hisa i tin izdä

vera tejnza; a daceñ-kočkajhtnä i kelgamañ-tevtneñ-tijhtnä verašt tejnza; tin že i nūjaž sūñ izdā sašanda jons melldā, mes-bi verams tejnza. (33) kulada ombace jovks: ulš fkā kud-azir, kona ozaftš vina-gradnek, perf piřazū sonñ, tijaš sonñ-esa lupštama, putš gornicā i maksazū sonñ tijandijhtnenti i tuš. (34) mižarda že sas pinges kenerftneñ kočkama, kučazñ uranzan tijndijhtnenti šavams es kenerftneñ. (35) tijandijhtnä fataž uranzan fket šavaž, ombacet kulaftaž; a ombacet šavaž kevsā. (36) tanga kučš ombace urat šada lama vaseceñ gořaz, i tijašt sinñ marta tafta že. (37) mekipāli kučazū tejt es čorants kortaž: vizdelgadijht monñ čorazñ-ezda. (38) tijndijhtnä že nūjaž čoraš, azšt siñtseñ jotksa: sū naslednek, ajda kulaftsask sonñ i kirđsask sonñ parašinzan. (39) i fataž sonñ liftaž veneli vinogradnekt-ezda i šavaž. (40) i stanā, mižarda saj azirš vinogradnekt, mezū tij šat tijandijhtneñ marta? (41) kortajht tejnza: šat kážij tijandijhtneñ maksijñ kážij kulamati i vinogradnekt maksij ombace tijandijhtnenti, konatnä karmajht maksama tejnza kenerft es pingsta. (42) Jisusš kortaj tejt: ali tin mižardanga izdā moraft šormasa: kevs, konañ širaftaž kud-putajhtnä, tona soñts tijavš přasa užet; škabazt-ezda sū tijavš i sitsū divna selmennteñ-esa? (43) sñnksa azandan tejt, šta šavavij tinñ kādsta škajñ carstvaš i maksavij narodti, kannijti kenerft sonñ. (44) i tona, kiū praj sū kevt lanks, šavavij; a kinñ lanks son praj, tonañ lupštasiñ. (45) oču-poptnā i farisejtnā kulaž sonñ jovkstneñ šarkidšt, šta son sinñ kolga kortaj. (46) i vešt fatams sonñ, no pešt lomañda; vad putnašt sonñ ingalce-azandijks.

Komš-kaftace glava. (XXII. Fej.)

Jisusš kuvalgaptāž kortama jovkstneñ-esa azš tejt: (2) meneli carstvaš kondama oču-azirti, konats tijš irvājamañ pir čorants-ksa. (3) i kučazñ es urtneñ terdams terdfťneñ irvājama lanks, i išt kelg samas. (4) tanga kučš ombace urat kortaž: azada terdfťnenti: abedť mon anaklajū; vaznā i mezū mon andav, pečkf, i sembū anaklaf; sada irvājamat lanks. (5) a sin nulgadaž sūñ; i tušt, fkā es pakšants lanks, a ombace es mišandama-vastantsti. (6) a sembū ombacetnū fataž uranzan sonñ, narugašt lanksast, i kulaftaž sinñ. (7) sū oču-azirš kulaž tññ kážijas; i kučaz soñtseñ vijtneñ jomaftazñ nat kulafťajhtneñ, i sinñ ošt piltazū. (8) esta kortaj es uranzanti: irvā-

jamañ pirs anaklat, a terđftnä ist ul tijt. (9) istanä molada kij-jotkatneñ lanks i sembeñ, kinn musašt terđajnt irvájama lanks. (10) rat uratnä lisšt kitneñ lanks, puraptaž sembeñ, kinn ančak mujaž, af-paratneñ i paratneñ, i pirs päškidaš ozanda-aščijša. (11) oču-azirs suvaž varžams ozada-aščijhtneñ, näjš tosa lomañ af irvájamañ veltamasa veltaf. (12) i azš tejnza: drug! koda ton suvat taza af irvájamañ veltamasa? son šutam is. (13) esta azš oču-azirs uratnenti: sotaž tejnza kädtnėñ i pilgetneñ šavašt soni, jordašt ušestañ šobdakti, tosa uli avarđama i čatirdama pejtneñ. (14) vađ lama terđftda, a kirža kočkaftda. (15) esta tušt farisejtnä i torašt es jotksast, kodali kundams soni valtneñ-ezda. (16) i kučsaž tejnza es tonadijhtneñ Irodianatneñ marta, i kortujht: tonajtij! sodatam, mes ton vidät, i videsta škajñ kiti tonaftat i kinniga kolga af pičadät javfsta; vađ ton af varžakšnat lomatneñ šama lanks. (17) i stanä azk tejnek, koda tejt nujavij? ušardij li pandakšnams dacef kesarti, ali af? (18) šarkidaž že Jisuss af-para mälaskan azš: mes täraftsamešt moni šamasa-vaškafnijhtnä? (19) nujaftašt tejn monetat, konants-esa pandakšnijht dacä. sin tujašt tejnzu denarij. (20) i kortaj tejt: kinn titü tufš i šorma-langakšš? (21) kortajht tejnza: kesarñ. esta kortaj tejt: i stanä maksast kesarñ kesarti i škajñ škajti. (22) kulaž täñ divandašt, i kadaž soni tušt. (23) tä šista šaštšt tejnza saddukejt, konat kortajht, mes ajaš erikama kulatneñ, i kiziftaž soni, (24) azaž: tonajtij! Mojselj azš: kida kiü kulij idftima, esta bradantsti eravi šavams irvünts es-šazınza, i štaftams vidma soitseñ bradati. (25) ulš minü pelnak sisem bradat; vasenceš irvüjaž kulaš, i idftima kadazü es irvünts es bradantsti. (26) stanä-že i ombaceš, i kolmaceš mäk sisemceti. (27) sembeda melü kulaš i irvüš. (28) konai-že sisem-ezda son uli irvü erakamsta kulatneñ? vađ son ulš sembeñ kädša. (29) Jisuss azš tejt sün lanks: ergadšnatad af sodayš šormitneñ, af škajñ vijt. (30) vađ erakamsta kulatneñ af irvüjakšnijht, af irvüks lišandijht, a erajht, koda škujñ angeltnü menel lanksa. (31) kulatneñ ina erakamat kolga izdü morajt li tin, mezü azf tejt škajt-ezda, konats kortaj: (32) mon ulan škaj Avraamnü, i škaj Isaakñ, i škaj Jakovñ? škajš af uli škaj kulatneñ, a erajhtneñ. (33) i kulaž narodš divandaš tonaftamati soni. (34) farisejtnä že kulaž, mes son vätazñ šutammati saddukejtneñ, puramšt fastsa. (35) i kizif-tazü fkä sinü-ezda zakonsa sodajš täraftaž soni i kortaž: (36) tonajtij! kodama sembeda oču märgamš zakon-esa? (37) Jisuss azš

tejnza: kelgk azírl škajf tonñ sembü sedijtseñ-esa, i sembü vajmetseñ-esa i sembü mäiltseñ-esa. (38) sitsü uli vasence i sembeda očü mär-gamaš. (39) ombace že kondama tejnza: kelgk malastañtsen, koda toñtseñ. (40) šat kafta märgamatneñ-esa aščijht sembü zakons i ingalce-azandijhtnä. (41) mižarda že puramaš farisejtnä, esta kizif-tazñ Jisuss, (42) kortaž: mezü tiñ mälatad Xristost kolga? kin i son čoras? kortajht tejnza: Davidñ. (43) kortaj tejt: koda že Davidš dužt-ezda tonaftf (azirsa) škabazsa sonñ lemdij, mižarda kortaj: (44) azš (azirš) škabazš (azirti) škabazti monñ: ozada aščak monñ vidü kädř širesa, mižars putsajñ tonñ dušmantneñ tonñ pilgetneñ pilgalt vastš. (45) istañ kida Davidš lemdij sonñ (azirsa) škabazsa, esta koda-že son čorats sonñ? (46) i kijga izäs ul vijsa azams säñ lanks val-ga, i tä šit-ezda ni izäs otkirgad kijga kiziftams sonñ.

Kemš-kolmace glava. (XXIII. Fej.)

Esta Jisuss šarftazü valnts narodti i soñtseñ tonadijhtnenti, (2) i azš: Mojselj osama-vastsa ozašt šormasa-sodajhtnä i farisejtnä. (3) sembeñ, mezü sin märgijht tejt vanmas, vanada i tijada; a tevsnan-ezga đada mol; vad kortajht i af tijht. (4) sotandijht staka i af toždesta kanñavij kandamat i putnijht lomanñ laftusnan lanks; a siñts sursanga af kelgijht sinñ šurtsaftams. (5) sembü ina es tevsnan tijandsaž šas, mes-bi ulalht näjft lomatnenti, kelepnasaž es zakont läftakssnan,¹⁾ i očulgafnasaž mazi stafkstneñ vellamasnan pesa. (6) tanga kelgijht ingalce vastt morkštneñ vakssa sinagoga-sanga, (7) mes-bi tejt šukuñakšnelht lama lomañ kučkasa, i mes-bi lomatnä lemñalht sinñ: tonaftij! tonaftij! (8) a tin đada lemña tintseñ tonaftijsa; vad tinñ fkü tonaftijntest Xristoš, a tin sembü bradat. (9) i alasa estejnt đada lemña kinñga modaf lanksa; vad tinñ fkü alantešt, ulijs menel lanksa. (10) i đada lemñ tintseñ tonaftijsa; vad tinñ fkü tonafnijntest Xristoš. (11) očuš ezdadnt uleza tejt sluga. (12) vad šeruksnavijs alukstaf uli, a aluksnavijs šerukstaf uli. (13) pičadřks tejt šormasa-sodajht i farisejt šamasa-vaškafnijht, mes šoljandsašt menelñ carstvať lomatnenti; vad tintš-kä af suvatad, kelgijhtneñ-kü suvams af nolasajnt. (14) pičadřks tejt šormasa-sodajht i farisejt šamasa-vaškafnijht, mes sevandsajnt kudtneñ

¹⁾ sotkst koñel i küdtneñ lanksa zakont valtneñ marta.

mirdftima avatneñ i šamasa-vaškaflijks ozandatad kuvat; säñ-ksa primatad šada staka muvargaftama. (15) pičadfsks tejnt šormasa-sodajht i farisejt šamasa-vaškafnijht, mes perj jotatad oču-läjt i modat vakssa, mes-bi šarftams 7ot fkeñ, i mižarda šarftatad, tijand-sašt sonñ geennať čoraks, kaftakst natokaks tinn goraz. (16) pičadfsks tejnt sokar vätijht, konat kortatad: kida kiä varaj cerkvasa, esta aš mezeva; a kida kiä varaj cerkvañ zolatasa, esta uli muvar. (17) af-jonut i sokart! mezä šada oču, zolataš ali cerkvaš, svätindajš zolataš? (18) tanga: kida kiä varaj žertvenneksa, esta aš mezeva, a kida kiä varaj kazfsa, kona lanksanza, esta uli muvar. (19) af-jonut i sokart! mezä šada oču, kazfs ali žertvennekš, svätindajš kazft? (20) i stanä kiä varaj žertvenneksa, varaj esanza i sembeñ-esa, mezä lanksanza. (21) i kiä varaj cerkvasa, varaj esanza i eräjt-esa esanza. (22) i kiä varaj menelsa, varaj škajñ ózama-rastsa, i lanksanza ozada-aščijt-esa. (23) pičadfsks tejnt šormasa-sodajht i farisejt šamasa-vaškafnijht, mes maksšatad kemence paj putlekt, anist i tmint, i kadašt mezä sembeda oču zakont-esa, vidä-sudamat, milastť i verat; tññ ušurds tijmas, säñgü af kadindams. (24) sokar vätijht, pedandijht säsket, a nišakšnijht verbludť! (25) pičadfsks tejnt šormasa-sodajht i farisejt šamasa-vaškafnijht, mes arup-ñasašt ušents šavat i lapšavat, säñ jotkuva, koda potmasa sin päškset norgamada i af-videda. (26) sokar farisej! aruptk vasenda potmants šavat i lapšavat, štabi aru ulal i ušesna. (27) pičadfsks tejnt šormasa-sodajht i farisejt šamasa-vaškafnijht, mes tin kondamatad artaft laztnenti, konat ušesta näjavijht mazijht, a potmasa päškset kulatneñ pakařda i ar af-arumada. (28) stanä tin-gü ušesta näjaftad lomatnenti videt, a potmasta päškset šamasa-vaškafñamada zakonfñmada. (29) pičadfsks tejnt šormasa-sodajht i farisejt šamasa-vaškafnijht, mes tijndľud lazt ingalce-azandijhtnenti i maziptñatad läfttakst videtneñ. (30) i kortatad: kida bi min ulalmä alanekñ šista, esta min afilmä ul' sinñ jalgasna verñ pejerđamasa ingalce-azandijhtneñ. (31) stanä tin es langaznt azindatad, mes tin čorat ñatneñ, konat kulaftaš ingalce-azandijhtneñ. (32) päškidiñuš ina medirkst alimnteñ. (33) kujt, levkst ezidnañ! koda orgadľad tin muvargaftamat-ezda geennati? (34) vad' vor mon kučan tejnt ingalce-azandijht, päk jonut i šormasa-sodajht; i tin fketneñ kulaftsajnt, i křostatati eskeptsajnt, a ombacetneñ karmatad šavma sinagogasant i pañma ošt-ezda ošs. (35) saza langaznt sembü vidä verš, pejerđfš

modat lanksa, vidä Avett vert-ezda Zazarijat, Varaxijan čorants vert tejs, konañ tin kulaftašt cerkvat i žertvennekl jotksa. (36) vide-sta kortan tejnt, sembä sitsä saj sä šáčamat lanks. (37) Jerusalem, Jerusalem, kulaftijš ingalce-azandijhtneñ, i kevsä šavijs kučftneñ tejt! mižarkst mon vešañ kočkams toni idtneñ, koda narvajš kočka-sijn levksanzan pačatneñ alu, i tin izdä veš! (38) vov kadandavij tejnt kudntest šava. (39) vađ azandan tejnt: af näjsamešt moni tä pingt-ezda, mižars af piškadtad: blagoslovendaf molijš škabazü lems.

Komš-nilice glava. (XXIV. Fej.)

I lišaz Jisuss molš cerkvat-ezda; i šaštšt tejnza tonadijnza soni mes-bi näjajtams tejnza cerkvan kud-putamatneñ. (2) Jisuss azš tejt: näjsuš li sembä tän? videsta kortan tejnt, sembä sitsä uli strajtf sta, šta af ladij tsa kev kevt lanksa. (3) mižarda ina ozada-aščas son Vajñ-pandt lanksa, esta šaštšt tejnza tonadijnza skamnst i kiziftšt: azk tejnek, mižarda titü uli, i kodama uli čuda toni samat i vekt peš? (4) Jisuss azš tejt säñ lanks: vanada, mes-bi kiä tiñ afildež vaškaft. (5) vađ amat sajht moni lemsa, kortaž: mon Xristoss, i amatneñ vaškaftsaž. (6) stanä-že kultad turmatneñ kolga i turmañ kulatnen kolga. vanada, đada evid; vađ ušardij sembenti täñti ulmas. no titü nengü af peš. (7) vađ staj narodš narodt lanks, i mastiřs mastiřt lanks, i ulijht vača kizat, mort i modai-šerkmamat vastuva. (8) sembä ina sitsä ušaptamat särädkstneñ. (9) esta karmajht maksama tinni tarvadmatneñ lanks i šavmas tinni; i ullad päk af-kelgaft sembä narodtneñ-esa moni lemt-ksa. (10) i esta karmajht prakšnama mälsa amat; i fkü fkeñ karmajht maksama dušmantneñ käds; i päk af kelgasaž fkü fkeñ. (11) i staj lama af-vidä ingalce-azandijda i vaškaftsaž amatneñ. (12) i zakonftima tevtneñ lamakstammat inksa jakšanij kelgamaš lamañ. (13) kirdavijš ina peti, vanavij. (14) i azf uli sä jevangelš carstvat sembä mastiřt-ezga svädeteštvas sembä narodntenti, i esta saj peš. (15) i stanä mižarda näjtd nulgadks šamudamat, ingalü-azf ingalce-sodaj Danijlsa, putf svätoj vastt-esa (morafijš šarķidaza): (16) esta aščijhtnä Judejat-esa laskišt pandntenti. (17) i kiü kudi veltamat lanksa, đaza valga šavmas mezä-mezä kudnts-ezda; (18) a kiä pakšasa, đaza mirda meki šavams soitseñ veltamatneñ-ezda. (19) pičadfks že pekihtntenti i träjhtntenti potasnan-esa tona šista. (20) czandada, štabi dał to-

kad tinn laskamaš talanda ali subbotan šista. (21) vad' esta uli oču kanzidfks, kodama iz ul' mastirt ušaptamsta täčis, i af uli. (22) i kida-bi af nuřhkälgadalht tona šitnä, esta dal' vanava fkeva tela, no kočkaftneñ-ksa nuřhkälgadijht tona šitnä. (23) esta kida kiä tejnt azi: vov tasa Xristoš, ali esa, dada veranda. (24) vad' stajht af-vidü Xristost i af-vidü ingulce-sodajht i näjafijht oču éudat i oču tevt sta, štabi vaškaftams, kida saj, nalnü i kočkaftneñ. (25) vov mon ingali tejnt azandan. (26) i stanü kida aziht tejnt: vov son lomanifima širesa, dada lišanda; vov son potmañ pakojtneñ-esa, dada veranda. (27) vad' koda jondalš lišandij ši-stamat-ezda i pindaldij ši-valgamat tejs, stanü uli i samaš lomann' éorať. (28) vad' kosa uli kula-sivelš, tosa puramijht i kučkantnä. (29) i ezdküä nat šitneñ kanzidfks melä manis šopadij, i kovš af makssij valdksants, i teštnü prajht menelt-ezda i meneli vijnü šerkaajt. (30) esta näjaf-tavij lomann' éorať éuda menelt lanksa; i esta avardijht sembä modañ šačamatnä i näjsaž lamanü éorať, molijť meneli oblaktneñ lanksa vij marta i oču slavať marta. (31) i kučšijn' angelnzan kajgij turamañ vajgel marta; i puraptsaž sonn' kočkaftneñ nilä varmatneñ-ezda, tivrati-ezda mük meneli tivrati. (32) šavašt langa-varžakšt smokovničať-ezda: mižarda sonn' taradnza arajht läpt, i noldajht lopat, esta sodatad, šta malasa kizaš. (33) stanü tin-gü, mižarda näjsašt sembä sän, sodada, šta malasa, kenkštneñ vakssa. (34) videsta kortan tejnt, af jotaj šačamaš sitsä, koda sembä sitsä tijavij. (35) menelš i modaš jotajht, no monü valtnä af jotajht. (36) tona-že šit kolga i éašť kolga kijgavak af sodaj, af meneli angeltnü, a ančak alazü monü skamnza. (37) no koda ulš Nojn' šista, stanü uli i samašta lomann' éorať. (38) vad' koda šista vajamať ingalä jartsašt simšt, irväjašt i maksašt irväks šis, konañ-esa suvaš Nojš kovčegt potmas; (39) i išt mäla, mižards iz sa vajamaš i izäzn' jomafta sembeñ: stanü uli i samaš lomann' éorať. (40) esta ulijht kafta pakša lanksa: fkeš šavavij, a ombaceš kadndavij. (41) kafta jažafijht jažaj-keva: fkeš šavavij, a ombaceš kadndavij. (42) i stanü aščuda, mes af sodatad, kona čassta saj (azirntešt) škabazntešt. (43) no tin sodatad, šta kida sodal' kudñ-azirš, kona čassta saj salajš, esta afal' uda, i afal' maks alda šuvmas es kudnts. (44) sänksa tin-gü ulada anakt, vad' kona čassta af mälatad, saj lomann' éoraš. (45) kiä že vidü i jonu ura, konañ azirats putazü sluganzan lanksa, štabi maksams tejt jartsama-pälť pinguva? (46) šumbra tona uraš, kida azirats saž

musij soni tijajsa stanü. (46) videsta kortan tejnt, sembü soitsen parašit lanksa putsij soni. (48) a kida tona uras ulaž osal azij se-dijnts potmasa: af kurak saj aziranzü; (49) i karmaj šavma jal-ganzan i jartsama i simma irädijhtneñ marta; (50) esta saj azirs tona urat šista, konai-esa son af uñij, i čassta, konai-esa af mälañ. (51) i kersij soni päleva, i makssij soni fkü polati šamasa-vaškaf-nijhtneñ marta; esa uli avarđamu i peñi-čatirdama.

Komš-vetece glava. (XXV. Fej.)

Esta menčü carstvaš kondama uli kemen stirtñenti, konat ša važ siñtseñ svätılnektneñ molšt karšas irväjaj-čorati. (2) vetü sinü-ezda ulšt jonut, i vetü af-jonut. (3) šat af-jonutnä šavaž svätılneksnan išt šava martast vaj. (4) jonutnä že šavašt vaj kädgesa svätılneksnan marta. (5) i koda irväjaj-čoras kurať iz sašand, esta sin nuvašt sembet i matuduvšt. (6) no päli-vesta kulars piškadma: rov irväjaj-čoras saj, lišada karšazınza. (7) esta staž sembü stirtñü šat, i anaklaž siñtseñ svätılneksnan. (8) af-jonutnä že jonutñenti azšt: tuda miñtejneñ vajntesteñ; vađ miñtseñ svätılnektñü matadijht. (9) jonutnä sän utars azšt kortaž: mes-bi daľ ul kirža vajda tinü i miñi kädša; molada šada cebür mišandijhtñenti i ramada es-tejnt. (10) mižarda že sin tušt ramams, saš irväjaj-čoras i anakñü suvašt soni marta irväjamat lanks i kenkštnü šolgarvšt. (11) tada melü sajht i ombace stirtñü, i kortajht: azir! azir! panžk min-tejneñ. (12) son ina sän lanks azš: videsta kortan tejnt, af sodatüdež tinü. (13) i stanü aščada; vađ tin af sodasašt, af šil, af časť, mižarda saj lomanü čoras. (14) vađ son karmaj tijma tona lomanü kondaks, konats tušandaž ičkizi kis terdazü uranzan, i maksazü parašints tejst kädtnen lanks. (15) i maksš fketi vetü talantt, ombaceti kafta, kolmaceti fkü, arti vijnts-ezga i nenek tuš. (16) kona šavazü vetü talantneñ, molš, karmaš mišandama sinü lanks i muš ombace vetü talantt. (17) tafta-že i kona šavazü kafta talantneñ, muš ombace kafta talantt. (18) kona-že šavazü fkü talantt, molš i küşazü soni modat potmas i pirdazü sijat azirants. (19) lama pingeda melü mirdaj azirs tat uratneñ i anaj kädstast luvma. (20) i šaštaž kona šavazü vetü talanttneñ, kandš ombace vetü talantt, i kortaj: azir! ton mak-sať mon-tejn vetü talantt; rov mon muñi sinü lanks ombace vetü talantt. (21) azirs soni azš tejnza: cebersta para i vidü uraj! kirža

tevtneñ-esa ton ulat' vidä, amatneñ lanksa puttä; suvak kenändamati tonñ azirt'. (22) šaštš tafta-že i kona šavazñ kafta talanttnen i azš: azir! ton maksat mon-tejn kafta talantt; vov mon mujñ sinñ lanks ombace kafta talantt. (23) azirš sonñ azš tejnza: cebersta para i vidä uraj! kirža tevtneñ-esa ton ulat' vidä, amatneñ lanksa puttä; suvak kenändamati tonñ azirt'. (24) šaštš že i kona šavazü fkä talantt, i azš: azir! mon sodajhten, mes ton lomañ kalgada: nujat, kosa ton izät vida, i kočkat, kosa izät pejärd'; (25) i pelaž tui, i küšajü tonñ talantt' modati; vov tejt tonñ. (26) azirts že azš tejnza säñ utars: uraj af-para i nolgadij! kida ton sodat, mes mon nujan, kosa izñ vida, kočkan, kosa izñ pejärd'; (27) esta ušardš tejt maksams sijat monñ mišandijhtnenti, i mon saž šavaln monñ lezdamat marta; (28) i stanü šavašt sonñ küdsta talantt i maksat, kinñ küdsa uli kemen talantt. (29) vad' arti, kinñ uli, maksf uli, i kasij; a kinñ ajaš, tonañ küdsta šavavij i tä, mezä uli. (30) af-kondastij že urt jordašt ušestañ šobdaksti; tosa uli avardama i pejn-čatirdama. toraž säñ azš: kinñ uliht pilenza kulams, kuleza. (31) mižarda že saj lomanñ čoraš slavants-esa sembengä svätoj angeltnü sonñ marta, esta ozaj slavants ozama-vastt lanksa. (32) i puramijht sonñ ingalü sembä narodnñ i javfštijn sinñ fkeñ ombacet-ezda, koda vanijs javftij ucatneñ kazatneñ-ezda. (33) i putsijn ucatneñ vidü küdnts šires, i kazatneñ kerši. (34) esta azij oču-azirš aščijhtnenti vidü küdnts širesa: sada blagoslovenaft monñ alazñ! satada carstvaft, anaklaft tejt mastirt' tijmat-ezda. (35) vad' vačan mon, i tin maksadä tejn jartsama; kelgañ simma i tin simftadä monñ; jakañ lijü mastirt' langa, i tin primadä monñ. (36) štada aščan i tin veltadä monñ; säräda i tin sodaftadä monñ; šobda-kudsa uli i tin sadä tejn. (37) esta videtnñ kortaž säñ lanks tejnza azijht: azir! mižarda min näjam i tonñ vačada aščijsa i andamü, ali simma kelgijša i simftamü? (38) mižarda stanü-že min näjamü tonñ ki lanksa i primamü ali štada aščijsa i veltamü? (39) mižarda stanü-že min näjamü tonñ särädijsa, ali šobda-kudsa i sodaftamü? (40) oču-azirš azij tejt säñ lanks: rivedsta kortan tejt: nesak tin tijdä säñ fketi sä monñ jombla bradtneñ-ezda, esta tejn tijdä. (41) esta azij i aščijhtnenti kerš küdšt širesa: molada monñ-ezda šudaftnñ vekñ tolti, kona anaklaft šajtanti i sonñ angeltnenti. (42) vad' vačan mon, i tin izdä maks tejn jartsama; kelgañ simma, i tin izdä simfta monñ. (43) ulñ ki lanksa, i tin izäšt prima monñ; aščan štada i izäšt velta monñ;

särädañ i šobda-kudsa aščan, i izäšt sodafta monñ. (44) esta i sin azijht tejnza sän lanks: azir! mižarda min näjamä tonñ vačada aščijsa, ali simma kelgijsa, ali ki lanksa, ali štada aščijsa, ali särädijsa, ali šobda-kudsa, i izmä služinda tejt? (45) esta azij son tejt sän lanks: videsta kortan tejnt: nesak tin izäšt tija sän fketi sä jomblatneñ-ezda, esta izäšt tija tejn. (46) i molijht nat vekñ tarvadmati, a videtnä vekñ'erafti.

Komš-kotace glava. (XXVI. Fej.)

Mižarda šumirdaziñ Jisuss sembeñ šat valtneñ, esta azš soñtseñ tonadijhtnenti: (2) tin sodatad, mes kafta šitneñ jotamada meli uli oču-šis (pasza) i lomani čoras maksf uli eskeptama lanks krostati. (3) esta puramšt oču-poptnü i šormasa-sodajhtnü i narodt kaštantnä kaldazs oču-popt lemsa Kajafat. (4) i torašt jotksast, koda bi šavams Jisust otkirmasa i kulaftams. (5) no kortast: ančak af prazneksta, mes-bi dal ul' tijf šumbaraftama narodt-esa. (6) mižarda že Jisuss ulš Vifanijat-esa Simont kudsa, kona kirdf ulš prokazasa, (7) esta šaštš tejnza ava alebastrañ küdgü marta, konañ potmasa ulš pitniñ miro (parasta šinijaj vaj), i kajazü tejnza ozada aščiñti právts lanks. (8) näjaž titiñ tonadijnza küžijašt kortaž: mezñti stama jomaftamaš? (9) vad' sitysü vajs mijeval oču-pitnü-ksa i javstaval anajhtnenti. (10) no Jisuss šarkidaž sän azš tejt: mezenti tin šumbaraftiñasašt avat? son para tev tijaš lanksan. (11) vad' anajhtnä ar pingsta ulijht tinn martant, a mon af ar pingsta. (12) kajaž titü vajt telaziñ lanks son anaklameñ kalmamati. (13) videsta kortan tejnt, kosa af uli azf jevangels sä sembä mastirt-esa, azf uli läftamants-ksa i sän kolga, mezü son tijaž. (14) esta fkü kemkaftuva tonadijhtneñ-ezda, lemdavijs Juda Iskariot molš oču-poptnenti, (15) i azš: mezü tin maksatad tejn: mon tejnt makssa sonñ? sin putšt tejnza kolmañ-kemen sijañ monett. (16) i tä pingt-ezda vešandš toždä jotka maksams sonñ. (17) šapaksflima že kšetneñ vasence šista šaštšt tonadijhtnü Jisusti kortaž tejnza: kosa kelgat, mes-bi min anaklalmä tejt jartsama oču-šin veraz? (18) son azš: molada ošš taftamati-vov i azada tejnza: tonaflijs kortaj: pingazü monñ malasa; tonñ peļt tijaš oču-šit monñ tonadijhtneñ marta. (19) tonadijhtnä tijašt stanä, koda märgš tejt Jisuss; i anaklaž oču-šin verazf. (20) koda že saš iläts, son ozaš morkšt ftalu

kemkaftuva tonadijhtneñ marta. (21) i mižarda sin jartsašt, son azs: videsta kortan tejt: fkü tinn-ezdant makssaman monñ. (22) sin ezdast kanzidšt i karmašt kortama tejnza jkü fkü melga: af mon li, azir? (23) son azs sün lanks: kona navazü monñ martan lapšavati küdt, titü monñ makssaman. (24) avkuku, lomann čoras tušandij, koda šormadf sonñ kolga; no pičafks sü lomaniti, konan küdsa lomann čoras maksavij; šada ceber ulal af šačams tä lomaniti. (25) sün pingsta Judas, maksijš sonñ, stanü-že azs: ravvi (tonaftij)! af mon li? Jisusš kortaj tejnza: ton azaf. (26) i mižarda sin jartsašt, Jisusš šavaš kšeť i blagoslovindaž sindazü i maksaž tonadijhtnenti azs: primada, jartsada; sü uli telazü monñ. (27) i šavaš šavat, i maksaž šnamat, maksš tejt, kortaž: simada sonñ-ezda sembet. (28) vad sü uli vernzä monñ od zavett, laman inkša pejürdf grejtneñ kadamat-ksa. (29) azan že tejt, šta tä čista af karman simma sü vinogradñ kenerft-ezda tona šis, koda karman simma martant od vina alazñ carstasa. (30) i moraž molšt Vajñ-pandť lanks. (31) esta kortaj tejt Jisusš: sembü tin pratad mälsa kolgan sü vesa; vad šormasa azf: šavsä vanijť i stradajht urť ucatnü. (32) monñ že eräkamada melü mon vasefiatidež tinn Galilejat-esa. (33) Petras azs tejnza sün lanks: kida i sembet prajht mälsa kolgat, mon kodanga af prajan. (34) Jisusš azs tejnza: videsta kortan tejt: sü vesa, šada ingalä, koda karmaj morama afakšš, ton kolmakst otkazavat monñ-ezdamn. (35) Petras kortaj tejnza: žil tejn kulams tonñ martat, af otkazavan tonñ ezdadt. stanü-že i sembü tonadijhtnä azšt. (36) tada melü sašandij sinñ marta Jisusš veleti, kona lemdavij Gefsimanija, i kortaj tonadijhtnenti: ozada tasa, mižards mon molan i ozandan tosa. (37) i šavaš martanza Petrat i kafta Zevedejñ čoratneñ karmaš kanzidma i lažadma. (38) esta kortaj tejt Jisusš: vajmezü kanzidij kulams; ulada tasa i aščada monñ martan. (39) i tušandaž af-lama, praš šamants lanks ozandaž i kortaž: alazü! kida vijsa sü ulams, jotaza vakskan sü šavaš; adnaka af koda mon kelgan, no koda ton. (40) i sašandij tonadijhtnenti i mušandsijñ sinñ udijsa, i kortaj Petrati: stanü li tin izdü mašt aščams monñ martan fkü čas? (41) aščada i ozandada, mes-bi afaldü pra täraftamati. dužš eraza, no telaš lavča. (42) tanga molš ombaceks, i ozandaš kortaž: alazü! kida af vijsa sü šavaš jotams vakskan, mes-bi tejn af simmas sonñ: uleza tonñ volatsü. (43) i saž mušandsijñ sinñ tanga udijsa; vad sinñ selmesna stalgadšt. (44) i kadaž sinñ molš

tunga, i ozandaš kolmaceks, azaš šavak valtneñ. (45) esta sašandij tonadijnzanti i kortaj tejt: tin sembü nengü udítad i vajmatad; vov šaštš časš, i lomann čoraš maksavij grešnektneñ küds. (46) stada, molttam; vov šaštš maksijš monñ. (47) nengü koda kortaš sän, sašandij Judaš fkü kemkaftatneñ-ezda i sonn marta lama lomanða pejeltnëñ i olgatneñ marta oču-poptneñ-ezda i narodt kaštanteñ-ezda. (48) maksijš že sonn maksš tejt sodafks kortaš: konan mon palasa, tona i uli, šavašt sonn. (49) i ezdkü šaštaš Jisusti azš: ravvi! kenändt (šumbrat e'rat)! i palazü sonn. (50) Jisusš že azš tejnza: drugzä! mezn-ksa ton tasat? esta šaštš i putaš küdsnan Jisust lanks i šavaš sonn. (51) i vov fkü šatneñ-ezda, konat ulšt Jisust marta, veneptaš küdt, targazä pejelnts, vačkadazä esanza urt oču-popiñ i keražü sonn pilef. (52) esta Jisusš azš tejnza: putk pejeltnëñ vastantsti, vad' sembü kepidijhtnä pejelt, pejelt-ezda jomajht. (53) ali mülat, šta mon af vijsa täni eneldams alazñ sta, šta son kučij tejn šada lama, koda kemkaftuva legiont angeltneñ? (54) kodana uli tijf azš šormasa, šta stanä ulams e'avi? (55) tona čassta Jisusš azš narodti: koda bata lomann-šavijf lanks sadü tin pejeltnëñ i olgatneñ marta, mes-bi šavams moni; ar šista mon martant ozada-aščan tonafiaš cerkvat-esa i tin izmešt šavanda moni. (56) sembü sä tokadš, mes-bi ulalht tijf šormat ingalce-azandijhtneñ. esta sembü tonadihtnä kadaž sonn, orgädšt. (57) šavijhtnä Jisust vätaš sonn oču-popti Kajafati, kosa puramšt šormasa-sodajhtnä i kaštantnä. (58) Petraš molš sonn melga ičkizdä mäk oču-popiñ kaldazti, i suvaš kaldazu ozaš slugatneñ marta, mes-bi näjams, kodama uli sänti pets. (59) oču-poptnä i kaštantnä i sembü sinedrionš (värce sudñ vasta) vešandšt af-vidä näjafama Jisust lanks, mes-bi maksams sonn kulamati. (60) no išt mušand; i xot ulšt lama af-vidä näjafnijda, izäz mu. mekipäli sašt kafta af-vidä näjafijht. (61) i azšt: son kortaš: mon vijsa straftams škajñ cerkvat i kolma šista tijams sonn. (62) oču-popš staš azš tejnza: mes ton mezn-ga sän lanks af kortat? kulat li, mezü sin tonn utarat näjafijht? (63) Jisusš šutamaš. oču-popš azš tejnza: varaftan tonn ärek škajsa, azk tejnek, ton li Xristosat, škajñ čoraš? (64) Jisusš kortaj tejnza: ton azat; nalnü azan tejt: tä čista näjšašt lomann čoraš ozada-aščijf škajñ vijf vidü küdt širesa i molijf meneli oblaktneñ lanksa. (65) esta oču-popš säžazñ veltamatneñ, kortaš: son škajf šutšaj, mezenti nengü tejnek näjafijhtneñ! vov täni tin kulašt sonn šutšamat škajf utara. (66) koda tejt näjavij?

sin azšt sän lanks: son tij kulamat. (67) esta selgandšt tejnza šamants lanks, i maksšašt tejnza pilä-jurht, ombacetnü že vačkadaž ščokants langa. (68) kortašt: azk tejnek, Xristos, kiä vačkadanzü? (69) Petras že ozada ačšaš kaldazsa, i šaštš tejnza fkä urava i azš: i ton ulat Galilejan Jisust marta. (70) no son otkazavš semben ingalü kortaž: af sodan, mezü ton kortat. (71) mižarda že son lišš kenkštneñ ftalu, näjazü sonñ ombace i azš tonatnenti, konat ulšt tosa: son-ga ulš Jisust Nazarejt marta. (72) son tanga otkazavš varamat marta, šta son af sodasij sü lomañt. (73) af-lama melü šaštš aščihtnü tosa, i azšt Petrati: avkuks ton-ga ezdas; vad toramatsü tirgaftij tonñ. (74) esta son karmas varama i pežidama, mes son af sodasij sü lomañt. i ezdkü karmas morama atakšš. (75) i läftazü Petras val azft tejnza Jisust-ezda: šada ingalü, koda karmaj morama atakšš, kolmakst otkazavat monñ-ezdam. i lišaž ušu, avarš pičadfksta.

Komš-sisemce glava. (XXVII. Fej.)

Mižarda že sas šobdavan pinges, sambü oču-poptnü i narodt kaštantnü kirdšt lad, mes-bi maksams Jisust kulamati. (2) i sotaž sonñ, vätaž i maksaz Pontijti Pilatti, igemonti. (3) esta Judas, konu maksazü sonñ, näjaz, šta son muvargaftf, i kajandaž meki maksazü kolman-kemensijan monetneñ oču-poptnenti i kaštantnenti, (4) kortaž: tijan grez mon, maksaz muvarmaftima vert. no sin azšt: tejnek mezü titän inksa? vatt toñts. (5) i jordaž sijan monetneñ cerkvač-esa, lišš, povavš. (6) oču-poptnü šavaž sijan monetneñ azšt: af ladno uli putams siñ cerkvan paraši-vanmas, vad tä vert pitnes. (7) tijaz že ladf, ramašt sinñ lanks šakan-tijt moda, liä-mastirñ lomatneñ kal-mamat-ksa. (8) šas i lemdavij sü vastš vert modasa mäk tä šis. (9) esta tijavš azšš ingalce-azandij Jeremijasa, kona kortaj: i mon šavañ kolman-kemen sijan monett, pitnü pitnes putft, konan pitnes putaž Izrailñ čoratnü. (10) a sin maksaz šatneñ šakan-tijt modat-ksa, koda näjafazü sinñ tejn škabazš. (11) Jisuss že staš igemont ingalü, i kiziftazü sonñ igemonš: ton li oču-azirš Judejan? Jisuss azš tejnza: ton kortat. (12) i mižarda muvargaftašt sonñ oču-poptnü i kaštantnü, son mezevak iz az sinñ lanks. (13) esta kortaj tejnza Pilatš: af kulat, mižara tonñ utarat näjafamada? (14) i iz az tejnza fkevak val lanks sta, šta igemonš päk divandas. (15)

prazdneksta že igemonš običajl' ezga nolakšnaš fki žaramsa-aščij, konan kelgšij narodš. (16) esta ulš sodaf žaramsa-aščij lendavij Varavva. (17) i stanä mižarda sin puramšt, esta kiziflazni sinni Pilatš: kinni kelgšad, mes-bi mon noldalijü tejnt, Varavvat al Jisust, lemdavijl' Xristost! (18) vad' sodaž, šta makšaž soni kunelfkst-ezda. (19) sä jotkuva, mižarda son ozada-aščas sudjan rastsa, irväs kučš tejnza azams: dat tij mezevak sänti videti, vad' mon täči onsta lama särädksda kirdan inksanza. (20) no oču-poptnü i kaštantnü tonaftaž narodt kiziflams Varavvat, a Jisust jomaftams. (21) esta igemonš kiziflazni sinni: konan kaftatnei-ezda kelgšad, mes-bi mon noldalijü tejnt? sin azšt: Varavvat. (22) Pilatš kortaj tejt: mezü ina tejn tijandams Jisust marta, kona lemdavijl' Xristos? kortajht tejnza sembet: krostati eskeptk soni. (23) igemonš azš: kodama že osal tev tijas son? no sin sada lama rangšt: krostti eskeptk soni. (24) Pilatš näjaž, šta af lezdij mezeva, no šumbaramaš kasij, šavaž ved štazni kädnei narod' ingali, i azš: af muvaran mon sün videt vert-esa; vanada tin. (25) i kortaž sün lanks sembä narodš azš: soni verš minü lanksanak i idnekei lanksa. (26) esta noldazü tejt Varavvat, a Jisust šavaž maksazü eskeptama lanks krostti. (27) esta igemoni saldatnü šavaž Jisust Pretorijati (*kud ingali-vätijl'), puraptaž soni lanks sembä spirat (*urzü). (28) i kajaž veltamanzan veltašt soni lanks jakstere žlamida. (29) i kodaž venec pupaj-kašnabi taradsta, putaž tejnza prašt lanks; i maksšt tejnza vidü käds bajdek i komaž ingalenza kalena lanks, razašt lanksanza kortaž: kenündt, oču-azirš Judejan! (30) i selgšt langazanza i šavaž bajdek šavšt soni prašt langa. (31) i koda razašt tejuza, kajaž lankstanza jakstert žlamidat, i veltaž soni veltamanzanti i vätaž soni eskeptama lanks krostti. (32) ki lanksa vaseftšt Kirinejü loman, lemets Simon, tonan košardšt kandams krostants. (33) i saž vasts, kona lemdavijl' Golgofa, mezü uli košeni vasta, (34) makšt tejnza simmas uksusda, šoraf säpi marta; i maraž iz kelg simma. (35) eskeptajhtnü že soni, jarftaž veltamanzan, jordaž täštü. (36) i ozaž vanšt soni tosa. (37) i putšt prants värä šorma-langaks, kona kirdij soni muvarnants: sitsü uli Jisuss oču-azirš Judejan. (38) testa ulšt eskeptft soni marta kafta loman-šavijht, fkeš vidü kädš širesa, a ombaceš keršl širesa. (39) vakska že jotajhtnü šutšaž soni šukaž es prasan. (40) i kortaž: straftijš cerkvat i kolma šista tijajš! vank toitseñ; kida ton škajü čora, valgt krostl lanksta. (41) kondaks i oču-poptnü šormasa-sodajhtnei i kaštantnei marta razaž

kortašt: (42) ombacetneñ vanazñ; a soitseñ af maštaj vanmas. kida son Izrailñ očü-azirs, kadk täni valgij krostf lanksta i veratam tejnza. (43) son nadijas škajf lanks, kadk täni virgüdftsij sonñ, kida kelgsij sonñ. vađ son kortaš: mon škajñ čora. (44) stanä-že i lomani-šarijhtnä, eskeptftnü sonñ marta šutsašt sonñ. (45) kotace čast-ezga šobdaks ulš sembü modat-ezga mäk vejysace časti. (46) vejysace čast vakssa piškads Jisuss kajgij vajgelsa, kortaž: ili! ili! lama savayfani? sitsü uli: škajnzü! škajnzü! mes ton monñ kada-mej? (47) kodamat že badi aščijhtneñ-ezda tosa, kulaž sän kortašt: Ilijat terdsij son. (48) i ezdkü lašks fkä sinñ-ezda, šavž pužama, piškidažü uksusda, i putaz bajdek lanks, simftazü sonñ. (49) a ombacet kortašt: noravak, vattam, saj li Ilijas vanmas sonñ. (50) Jisuss že tanga piškidaž kajgij vajgelsa kulaš. (51) i rov cerkvan zavesaš süžavš kaftuva värsta mäk als, i modaš šerkaš, i kevtnä lazavšt; (52) i laztnä panžavšt; i lama telada kula svätöjtneñ eräkašt. (53) i lišaž laztnä-ezda sonñ eräkamada melü surašt svätöj ošti, i nüjaflavšt lamatnenti. (54) sotneks že i sonñ marta vanijhtnä Jisust näjaž modañ šerkamat, i sembü, mezü ulš, evidšt päk, i kortašt: videsta škajñ čora ulš son. (55) tosa ulšt tafta-že i vanšt ičkizdü lama arada, konat molšt Jisust melga Galilejat-ezda, sluzindaž tejnza. (56) sinñ jotksast ulš Marija Magdalinaš, i Marijas, mamats Jakovt i Josijat, i mamats Zevedejñ čoratneñ. (57) ilätti že saš fkü kozü lomañ Arimafejat-ezda, lemets Josif, kona taftaks tonadš Jisust pälnza. (58) son saž Pilatti, kiziftazü Jisusñ telat; esta Pilatš märgš maksams telat. (59) Josifš šavaž telat, aškidažü sonñ aru kotfsa. (60) i putazü sonñ es od lazsa, konañ keřazü son keřsa; i putaz očü kev lazt kenčksti, tuš. (61) tosa ulšt stanä-že Marija Magdalinaš, i ombace Marijas, i ozada aščašt lazt utara. (62) omba šista pätničada melü puramšt očü-poptnü i farisejtnä Pilatti. (63) i kortašt: azir! min lätftamä, šta sitsü vaškafnijs, nengä ulaž šisa, azš: kolma šitneñ melü ereklan. (64) i stanä märgk vanma lazt kolmace šis, štabi sonñ tonadijhtnü sajaž vet afilež sala sonñ i afalht az narodti: ereklaš kulatneñ-ezda; i uli melece vaškaf-tamaš šada osal vasencet gořaz. (65) Pilatš azš tejst: šavada vanmat; molada, vanada, koda sodatad. (66) sin molšt, i putšt kevti pečat, i lazti vanma.

Koms-kafksace glava. (XXVIII. Fej.)

Subbotat že jotamada melä varfmadmasta vasence nedelan šit, saš Marija Magdalinas i ombace Marijaš varžams lazt. (2) i ulš očü modan šerkama; vad škabazn angelš valgaž menel lanksta, šaštš, šireptazü kevt lazt kenkšt-ezda i ozada-aščas lanksanza. (3) näj-mats ulš koda jondal, i veltamats akša, koda lov. (4) eviđaz sonü-ezda širnatšt vanijhtnü i arašt, koda kulat. (5) angelš karmas kortama, i azš avatnenti: đada peľ; vad mon sodan, mes tin vešandatat Jisust, krostti eskeptšt! (6) son ajaš tasa; son ereklaš, koda azš; sajada varžada vastants, kosa madš azirš. (7) i molada šada kurak, azada sonü tonadijhtnenti, mes son ereklaš kulatneñ-ezda i vaseftatüdež tinñ Galilejat-esa; tosa sonü näjsašt; mon tejnt azan. (8) sin lišaž eřazasta lazt-ezda, eviđma marta i očü kenändama marta tušt laskaž azams sonü tonadijhtnenti. (9) vov Jisusš vaseftazn, i azš: kenändada! sin šaštšt, kundašt sonü pilgezınza, i šukuñašt tejnza. (10) esta kortaj tejst Jisusš: đada peľ; molada, azada bradtnenti, mes-bi sin molalht Galilejati, tosa sin näjsamež monñ. (11) mižarda že sin molšt, esta konat-badi vanijhtneñ-ezda, sajaž ošti, azšt očü-poptnenti sembeñ kolga, mezü tokadš. (12) i šat puramaž kaštantneñ marta i tijaž lad, satiška jarmaktda maksšt saldatnenti. (13) kortaž: azada, mes sonü tonadijnza vcl sašt i salaž sonü, mižarda min udamü. (14) i kida tün kulšij igemonš, min kortaftsašk sonü i tinü bedat-ezda targatüdež. (15) sin šavaž jarmaktneñ, tijšt stanü, koda tonaftšt ulšt; i kandavš tü kulš Judejtnenü kučkasa mäk tü šis. (16) kefkü že tonadijht molšt Galilejati, panda lanks, koza märgš tejst Jisusš. (17) i näjaž sonü šukuñašt tejnza, a ombacet šerkašt. (18) i šaštaž Jisusš azš tejst: maksf tejn ar vijš menel lanksa i moda lanksa. (19) i stanü molada, tonaftada sembü narodt, kstindaž sinü lems alat i čorať i svätoj dužt, (20) tonaftaž sinü kirdams sembeñ, mezü mon märgan tejnt; i vov mon martant sembü šista vekt šumirdamas. Amin.

SZÓJEGYZÉK.

A Nyelvt. Közl. V. kötetében (155—237. ll.) közlött moksa-és erza-mordvin Szótár kiegészítéséül imezen Szójegyzékbe a moksa Máté-fordításból föl vannak véve: 1. azon szók, amelyek a Szótárban egészen hiányzanak, jelesen a textusunkban előforduló orosz eredetű kölesónszók is; — 2. azok, a melyeket a Szótár még csak erza-mordvin szókül hozhatott föl; — 3. a Szótárban is meglevőknek nevezeteseb származékai; — 4. néhány, bár a Szótárban is meglevő szó, újabb hitelesítésül; — 5. végre azok, amelyek a Máté-fordításban figyelemre méltó alaki vagy jelentésbeli eltéréssel fordulnak elé. Ez eltérések föltüntetésére idéztem is a Szótárból az illető szóalakokat és jelentéseket (= jeggyel; vagy a kútforrás megjelelésével: *R.* = Reguly, *A.* = Ahlqvist, *O.* = Ornatov moksa-mordvin grammatikája, *M.* = Moksa mese és dalok: NyK. V, 145—152.) Egyéb rövidítés: *mdE.* = erza-mordvin; *W.* = Wiedemann erza szógyűjteménye.

Még megjegyzem, hogy e Szójegyzékben az igéknek tőalakjukat írtam ki, és pedig végvocalis nélkül, a hol ez t. i. ragok vagy képzők hozzájárultával többször el is marad (vagyis *R.* és *A.* szerint *-i*, *-e*, meg az *mdE.*-ben *-o*, *-e*, volna), pl. *topad-* (præt. 3. *topadš*), *jomaft-* (nom. acti *jomaftf*; præs. 3., tárgyraggal *jomaftsij*), *kelg-* (præs. plur 1. *kelglam*); de kiírtam az állandó *-a* végvocalist (mely az *mdE.*-ben is *-a*), pl. *kočka-* (præt. 3. *kočkaš*; præs. plur 1. tárgyraggal: *kočkasajnek*), *joma-* (n. acti *jomaf*), *kstinda-* (*kstindaf*). — Szintígy még a végvocalis nélkül nehezen ejthető *-ü* és *-kšü* tövégeket írtam *-üi* és *-kšüa*-nak (textusunkban több alakjuk *a* végü: præt. 3. *-kšüás*, inf. *-kšüama*, *-kšüams*; de nom. agentis: *-kšüij*, s az *mdE.*-ban e *-kšüa*, *-üa*-nak *-kšüe*, *-üe* felel meg). (Lásd a mordvin ige-tők végvocalisáról: NyK. XIII, 5. 7. 10. 62. ll.)

Betűrend: *a ü e i i o u | k g z (h) j ű (nk, ng) | č (és c) š (és z)-š ž | t d s z u | p b f v m | r l*.

Akrida sáska 3, 4. = акрида (jegyzetben magyarázata: *parodats pakšan silidjétnen-ezda* «egy neme a mezei tücsköknek»).

ajša nincs 22, 23, 25, 29, 20, 6; *M. ajša* és *aš* (NyK. V, 145).

ašč- (meg:) virrasztani, ébren lenni, бдѣть 25, 13, 26, 38.

aščav- maradhatni, megállhatni 12, 25.

ad pokol 11, 23.; or. адъ.

adnaka mindazáltal, de, azomban 26, 39; or. однако.

aslića számár (kancza), ослица 21, 2.

azirava: *oču-a.* királyné, czárné 12, 42.

aziranda- uralkodni 20, 25; *nilä-azirandaj* четверовластникъ, tetrarcha 14, 1.

azma (dictum) преданіе, hagyomány, überlieferung 15, 2.

anaj kérő, szegény 11, 5.

anis ánizs, kapor 23, 23; or. анисъ.

abed ebéd 22, 4; or. обѣдъ.

abun hiába, ok nélkül, напрасно 5, 22, 15, 9; = *abin* A.

avaž, *avaz* para, anyós 8, 14, 10, 35; = *avaviz,* *avavz* A., *aves* R.

avkuks valóban, igazán 17, 11, 26, 24; = *af-kalks,* *af-kilks,* mdE. *alkuks.*

ar minden; = *är,* *er* R. A., *ar* O.

ara-: *af araj* nem kell, nem szabad, не должно 20, 26.

arilak: *a. škaj* isten mentsen, богъ сохрани 16, 22.

aru tiszta (= O.); szelid, незлобный 23, 26, 10, 16.

arapt-, arupt- tisztítani 3, 12, 8, 2;

arupnia-, fr. arupt- 10, 8, 23, 25; *arupniav-* (pass.) 11, 5.

artaftf festett, окрашенный 23, 27; *arht-* festeni A.

arhtf herélt, сконецъ 19, 12; *arhtav-* heréltetni (pass.) ib.

ala: *ala -pälä* férfi-fél, férfi-nem 19, 4.

ali, *al* vagy, avagy 12, 33, 15, 16, 15, 17.

aluksta- megalázni 23, 12; *aluksiav-* megalázni magát ib.

äre élő, eleven 16, 16; = R. A.

ezidna 12, 34; or. эхидна.

edi és: *näjäsk* . . *edi samä* láttuk és jöttünk 2, 2; meg: 2, 8, 11, 13, 16, 20.

eskept-: *e. krostati* keresztre feszíteni 20, 19, 23, 34. (tkp. szegezni: *äska,* mdE. *eske* szeg, vas-szeg).

ezdkiü mindjárt, azonnal 4, 20, 9, 13, 8, 22. stb.; egyszerre, вдругъ 17, 5; v. ö. *istakija* ugyanakkor, azonnal (NyK. V, 146).

- evdks* prizrakъ, jelenés, kísértet ((*evid-* ijedni) 14, 26.
erak-, *eräk-* föleledni, életre támadni 16, 21. 17, 9. 17, 23.
erakad- föléledni, föltámadni 20, 19.
erakafña-, fr. *erakaf-* fölélesztzeni, életre támasztani 10, 8.
eraza kész, serény, бодръ 26, 41; gyors, sietős 28, 8.; = *äräza*
 R., mdE. *eräza*.
erekla- föléledni, föltámadni 27, 63. 64. 28, 6; = *ärikla-* A.
ergad- eltévedni 18, 12; = *ärged-* R.
ergadsña- tévelyegni 22, 29.
elväd- hibázni, vétkezni 18, 15. 21; = *älväd-*, mdE. *ilvid-*.
ingalce elő, előrevaló (jövendő): *ingalcei-* sodaj proféta, пророкъ
 2, 5; *ingalce-azindij* id. 2, 15 stb.
ingald- megelőzni, предупредить 17, 25.
izal': *i. tejn* жалъ мнѣ, miseret me 15, 32.
izald- irgalmazni 5, 7. 9, 27. 17, 15: *izaldij* irgalmas 5, 7.
idama váltáság, megváltás 16, 26. 20, 28; mdE. *id-* megváltani,
 menteni.
isповenda- gyónni, meggyónni 3, 6; or. исповѣдать.
iz (tagadósító ige: egy. 3. praet.)
ina же: néha «pedig» (pl. 6, 17. *ton ina mižarda gavendat te*
pedig mikor böjtölsz stb.; 2, 13. 22, 12 stb.), néha csak nyomaté-
 kosító (21, 25. *mes ina* miért v. miért is, почему же; 21, 19. *däza*
u' ina да не будетъ же, ne legyen v. ugyan ne legyen).
inksa -ért 5, 10; -nek (tartani vkit) 16, 14.
ifkü 21, 19. egy (egymaga); rendes alak: *fkü*.
irvä = *ervä* A., *ërvä* R.
irväja- = *erväja-* A. 5, 32; *irväjaj-čora* völegény 9, 15.
irväjama házasság: *i. kolams* házasságot törni, paráználkodni 5,
 27; menyegző 22, 3.
irüdi részeз, пъяница 24, 49; *irid-* megrészegedni A.
ile, *ili* vagy (oder) 7, 4. 12, 29. stb.; = *ali*, mdE. *ali*, *ili*; or. или.
očulgaftña-, fr. *očulgaft-* nagyobbítani 23, 5.
otkazav- megtagadni (vkit, tkp. «sich lossagen von») 26, 34; or.
 отказаться.
otkirä bátor: *ult o.* дерзай, légy bátor, bízzál 9, 2.
otkirgad- merni, bátorkodni 8, 28. 22, 46.
otkirma ravaszság, ügyesség, хитрость 26, 4.
otvet felelet, számadás 12, 36; or. отвѣтъ.

običaj szokás 27, 15; or. *обычай*.

obiža- sérteni, bántani 20, 13. 5, 39; or. *обижать*.

obrok adó, rovás 17, 25; or. *оброкъ*.

oblak felhő 17, 5; or. *облако*.

ombace más, másik, második; A. *omíce*, R. *omíce*, *ombíce*, mdE. *omboce*.

orgad- futni, elfutni, бѣжать 3, 7; = *vorgöd-*, *vorgid-*; mdE. *orgod-*, *vorgod-*.

olksama jajgatás, вопль 2, 18.

uksus eczet 27, 34; or. *уксусъ*.

ušapt- kezdeni, megkezdeni 5, 2. 1, 18 (*ušaptf*). 20, 8; *ušipt-* 16, 22. (*ušiptama* kezdet 19, 4); — v. ö. *ušid-*, mdE. *ušod-*.

ušard- kelleni, illendőnek lenni 20, 4. 23, 23. 22, 17; *afil* *ušard* nem vala szabad 12, 4.

utara ellen: *škajt* *utara* 26, 65; *utarad* ellened 26, 62. 27, 13. 18, 15.

utaras ellen: *utarazna* ellene 12, 14. 16, 22. 15, 26. 14, 24; *utarazn* ellenem 12, 30.

utars ellen: *sän* u. ez ellen, erre (feleletül) 21, 24. 25, 9.

utaru: *monh* u. ellenem 18, 21.

ufa- fúni 7, 25; A. *ufa-* és *fa-*.

ufam tömlő, мѣхъ; = *fama* A.

ur szolgál, rab 6, 24; *urá* 24, 45; = *urá* O.

urava szolgánő, szolgáló, служанка 26, 69.

urada- fölszerelni, ékesíteni 12, 44; or. *урядить*.

urta nyáj, стадо 8, 30. 26, 31. (gen. *urtt*).

ulca utcza 6, 2; or. *улица*.

ulem horog, уда 17, 27; = *ulmä*.

kajanda- megtérni (bűnbánattal): *kajandada* 3, 2. 4, 17; or. *каяться*.

kajmä szórólapat 3, 12; v.ö. *kaja-* szórni, vetni.

kaštan vельможа, főúr 20, 25; elöljáró, községnek vénéje, старѣй-шина 16, 21.

kati-kiä valaki 12, 47; *kati-mezü* 20, 20; = *kat-kiä*, -mezä.

kadk hadd! *k. valgi* hadd szálljon le 27, 42.

kasama növény 13, 32; = *kasima*, mdE. *kasmo*.

kasf természet, постъ 6, 27; *kas-* «nöni» igétől.

- kaza* kecskebak, козель 25, 32.
kazf ajándék 23, 18.
kanzid- búsulni, szomorkodni: *kanzidij* szomorú, унылый 6, 16.; v.ö. *kaúz-* szomorkodni, gyászolni A.
kanzidfks скорбь, 24, 21. szomorúság, nyomorúság.
karkšaksña- övedzeni, опоясываться 3, 4.
karmarav ренейникъ, lapu, bojtortján (klette); 7, 16; = *kumbarav*, mdE. *komarav*, *kormarav*, *kormalav* lapu.
kalena térd 17, 14; or. колено.
kalgad- keményedni, durvává lenni 13, 15; = mdE. *kalgod-*.
kaldaz udvar 26, 58. 26, 3; *kaldazsa* künt 12, 47; — A. *kaldas* eszerényakol, mdE. *kardas* udvar.
kalnal: *pupaj k.* tövisbokor 27, 29; — *kal* füzfa, *kalnal* füzes.
käžij haragos, gonosz 21, 41; = *käzi* R. A.
käžija- haragudni 5, 22. 18, 34; = *käžja-* R., *käžia-* A.
käžf harag 3, 7; — mdE. *käž*.
külftima néma (nyelvetlen) 9, 32.
kesar császár 22, 21; or. кесарь.
kenänd- örülni 5, 12. 18, 13. 26, 49. 27, 29. 28, 8; *kenändama* öröm 2, 10. 13, 20. 13, 44. 25, 21; = *kenärd-* A. R.
kenerf gyümölcs, плод 3, 10; = *kenerf* érett R.
kenčks ajtó 27, 60; (rendesen: *kenkš*); — *kenčiks* R., *kenkš* A. R.
kemeksta erősen, keményen 9, 30; *kemesta* 15, 22. —
kemeksta- erősíteni, erősen fektetni 7, 25.
kerš bal 6, 3; *kerši* 20, 21; = *kerži*, *kerži*, mdE. *kerš*.
kelepna-, fr. *kelept-* szélesíteni 23, 5.; = R.
kelg- akarni: *af kelgi* 2, 18; szeretni 5, 28.
kelgama szeretés: *para-k.* jóindulat, szeretet (wohlwollen, благоволение) 3, 17.
žit = *žot* 26, 35.
kirža kevés, kicsiny 8, 26; = *kerža*, *kirža*, O. *kirža*.
kird- tartani, visszatartani 3, 14; kitartani, türelemmel lenni:
kirdt lankšan 18, 26; *kird-*: *kirdaft* 8, 28; *kirdj* 9, 32; = *kérd-*, *kird-*.
kit ezethal 12, 40., or. кить.
kitks чепра, vonás (írásban: strich) 5, 18.
kirväst- meggyújtani; = *kerväst-*, *kirväst-*.
kildšña- (e h. *kildkšña-*), fr. *kilbl-* befogni (húzovonó marhát) 21, 5.

kočka- (meg:) kiszedni, választani 12, 18.

χοῦσα, χοῦσ habár 8, 9, 13, 32; = *kuť, kuš*, mdE. *koť, koš*; or. хотя, ХОТЬ.

košard- kényszeríteni, indítani vmire 5, 32, 27, 32; = A.

kodana (какъ же) 26, 54; — *kodanä*; v. ö. *ina*.

kodanga hogy is (*k. af* sehogy sem, semmiképen nem) 2, 6, 5, 14.

kozamarina tövis-bokor 7, 16 (talán e h. *koza-marinal*, mely *koza-mar-ra* utal).

kožalgadma gazdagság 13, 22; *kožü* gazdag.

koňä (homlok): *koňei vasta* лобное мѣсто, koronya-hely 27, 33.

kondaks hasonlóképen 27, 41; -ként 25, 14.

kondama hasonló 11, 16; = *kodama*, mdE. *kondamo*, *kondä* gyanánt, -ként; -hoz hasonló, -féle.

kondast- méltónak, jónak, vmire valónak lenni 5, 13: *af kondastan* я недостойнъ 3, 11; *af-kondastij* непотребный, haszontalan 25, 30.

kondast- hasonlítani, vergleichen 7, 24, 11, 16.

kovinga: *k. af* sehova sem, semmire sem 5, 13.

kovčeg bárka (Noé bárkája) 24, 38; or. ковчегъ.

korän gyökér 3, 10, 13, 6, 13, 21; = корень.

kortast- (megszólni), elítélni, kárhoztatni 12, 7, 12, 14; rábeszél-
leni, уговорить 28, 14.

kolaz kalász 13, 26; or. колосъ.

kolafks soblazny, botránkozás (tkp. rontás, *kola*- igétől) 13, 41.

kolaft- megsérteni, ártani 16, 26.

koli ha 19, 10; = *kuli*, mdE. *koli*; or. коли.

kolga -ról, felől (pl. kérdezni, szólani) 2.

kuć- fölmeni 15, 29; = R. A.

kućaft- fölvenni, fölvezetni 17, 1; = *kuceft*- A.

kućkan sas 24, 28; = *kuckan*, mdE. *kućkan*, *kućkan*.

kunarakiä már régen 11, 21; = O.; *känara*, *kunara* régen R. A.

kunelŷks зависть irigység, gyűlölet 27, 18; v. ö. kaz.-tat. *könče*
irigy, *könnä*- (e k. *könlä*-) irigyelni, csag. *künle*-id.

kundšama (fogószer): *kalü-k*. háló, сѣть 4, 18.

kuvat soká 23, 14; *kuvat* A.

kuvalga által 1, 22; = *kuvalga* hosszant A., által O.

kuvalgart- folytatni, продолжать 11, 25, 22, 1.

kulä hír, слухъ: *para-k*. evangéliom 11, 5; = mdE. *kulä*.

kulav- hallatszani: *kulavš* 2, 18.

kulma hír, слухъ 9, 26.

kšte- tánczolni 14, 6; = *kište*-.

kstinda- keresztelni: *kstindaj Joannš* 3, 1; *kistēdinda*- A.

kstindav- megkeresztelkedni 3, 6.

krost kereszt 10, 38. 16, 24. 23, 34. 26, 2. 20, 19; — or. крѣсть.

gajsü amaz 3, 3; = O., v. ö. *kaj-tu* amoda A.

gasta- bemocskolni, fertéztetni 15, 11; = A.

gavenda- böjtölni, поститься 4, 2. 6, 16; — or. говѣ-ть.

goraz -hoz képest 2, 6. 3, 11; = O., *korüs* R.

gorēicä mustár 13, 31; or. горчица.

gornicä ház, szoba 21, 33; or. горница.

grez bűn, peccatum; = or. грѣхъ 3, 6.

gresnek bűnös 9, 10; or. грѣшникъ.

jakšam- meghidegedni 24, 12; = R.

jazičnek pogány 4, 15; or. язычникъ.

jav-. *j. irvänts marta* elválni feleségétől, разводиться съ женою 5, 31; (*jav*- elválasztani, osztani).

javft- szétválasztani, szétosztani 10, 35. 12, 25.

jartsama : *j. pül* étel, ennivaló, eleség; 3, 4; = mdE. *jartsamo*.

jondal villám 24, 27; = *jondil*, mdE. *jondol*.

joma- elveszni 8, 25 (a kazáni kiadásban többnyire *juma*-nak, azaz kezdő ю-val írva, pl. 5, 29. 10, 6. 26, 52); = *ima*-, mdE. *joma*-.

jomaft- elveszíteni (többnyire *jomaft*-nak írva, pl. 2, 13. 16, 25. 26, 8); = *imaft*-; mdE. *jomavt*-.

jomafks (*jumafks*) elveszés, veszedelem 7, 12.

jomafna- (*jumafna*-), fr. *jomaft*- 12, 30.

jombla kicsiny 2, 6. 2, 16; = *jolma*, *jomla*.

juvad- kiáltani, закричать 8, 29. 14, 30.

jur : *pilä-jur* arczulesapás, pofonütés (tkp. fül-gyökér, fültő) 26, 67.

čatird- csikorogni 8, 12; = *čatird*-, mdE. *šaturd*- recsegni.

čas óra 10, 19; or. часъ.

čura pohár; or. чара 10, 42.

carstva ország: *meneli carstva* 3, 2; or. царство.
čuda csoda, csodatétel 12, 38; or. чудо.

šajar szőr 3, 4. 5, 36; = *šājār*.

šačama nemzetség, nemzedék 1, 17; = *šačema* R.

šapaks kovász 13, 33.; A. R. *šapaks*, mdE. *čapaks*.

šava üres: *šava-širä* puszta vidék, pusztaság 3, 3.

šama ing, рубанка 5, 40 (természetesen más a *šama* «arcz» szó).

šameñ rozsdá 6, 19; = *šāmen*.

šamndama pusztulás 24, 15; — *šam-* megürülni.

šarām: *šarāmsa aščij* узникъ, fogoly 27, 15-

šarikiđ- érteni, megérteni 13, 13; = *šarhked-*.

šarkst- megfordulni; — a *šar-* igéhez tartozó.

žemčug gyöngy 7, 6. 13, 45; or. жемчугъ.

šerka- ingadozni, tétovázni 24, 29; *š. verasa* kételkedni 14, 31.

21, 21. 28, 17; fölüldülni 21, 10; *modai šerkama* fölüldulás, föld-

rengés 24, 7; = *šerhka-* himbálódni A.

žertvennek oltár 23, 18.; or. жертвенникъ.

širept- el-, félregördíteni 28, 2.

šobdaks sötétség, тьма 8, 12. 10, 27.

šuka- rázni, lerázni (port) 10, 14; (fejét) 27, 39.

šukša- (c. dat.) megtiltani, воспретить 12, 16. 17, 18.

šumird- elvégezni, befejezni 7, 28. 11, 1. 28, 20.

šumbra boldog 5, 3. 11, 6.; = *šembra*, *šumbra* egészséges, ép.

šumbraft- üdvözölni, köszönteni 10, 12.

šulř árnyék 4, 16; = *čilř* A., *cilř* R.

šulřt- megárnyékolni 17, 5.

škakst -szor, -szer: *sisem-škakst* hétszer 18, 21.

škabaz isten: 1, 20 stb.; v. ö. *škaj* és *paz*, meg mdE. *ški-paz*.

ščoka oreza 5, 39; or. щёка.

šta hogy (dass); or. что 12, 5.

štada aščij mezitelen 25, 36. 25, 38.; v. ö. mdE. *štrapo*, *štapo*.

štabi hogy (dass, damit), 10, 1. 10, 25 stb.; or. чтобы.

tanga ismét, megint 18, 19 stb.; = *taga* R. A., *tanga* O.

tarvad- gyötreni, kínozni, мучить 8, 29; *tarvadř* elfáradt, изну-
 ренный 9, 36; *tarvadma* gyötrellem, kízás, мучение 24, 9. 25, 46.

täj- seperni: *täjř* 12, 44; = R. A.

- tästä* жеребий sors (vető sors) 27, 35.
tär- lengeni, ingani, колебаться 11, 7.
täraft- kísérteni, некусить 6, 13. 16, 1. 19, 3. 22, 18; *täraftij* kísértő 4, 3; *täraftama* kísértés, kísértet 26, 41; *täraftav-* refl. (kisértődni) 4, 1; *täraftia-* fr. *täraft-* 4, 7.
tejs -hoz, -ig 1, 17. 2, 14. stb.; = *tes*, *tejs*.
tevtima hiábavaló 12, 36.
tela test 5, 29 stb.; or. тѣло.
tirgaft- rábizonyítani vkire (arguere, обличить) 18, 15. 26, 73.
tij- tenni; meg: érnei, méltónak lenni: *kona tij kajandamat* 3, 8;
tij méltó, достоинъ 10, 11; *af tijan* nem vagyok méltó 8, 8; v. ö. *mežama tii* mit ér (NyK. V, 146).
tijandij munkás, мивес 20, 1.
tütä ez (NyK. XIII, 56).
tifteñ egyenként 20, 2. 9. 10; R. *tiften* (NyK. XIII, 113).
tokad- megесni, történni случиться 18, 13; *tokadf* megtörtént 18, 31; — mdE. *tokad-*.
totmak szolgál, служитель 14, 2.
topad-, *topad-* satiar 5, 6. 14, 20; = *toped-*, R., mdE. *topod-*.
tomba mélység, глубина 18, 6; v. ö. mdE. *tombaka* mély.
tora- szólni, beszélni 17, 3. 19, 3; *torama* szólás, beszéd 26, 73: *lama torama* многоглаголаніе 6, 7; — R. *tora-* dörögni, csörögni.
tu- (*tuj-*) (meg:) adni: *tuda* дайте 25, 8; *tujama* áldozat: *tujama kši* хлѣбъ предложенія 12, 4.
tuk hadd (pl. tegyem ezt) 7, 4; v. ö. mdE. *tuka* (plur. *tukado*).
tuf kép 22, 20.
tura- trombitálni, трубить 6, 2; *turama* trombita 24, 31.
tuřma háború, csata 24, 6: *t-pejel* kard, мечъ (tkp. verekedés-, csata-kés); — *turema* R., mdE. *tuřme*.
tmin kömény 23, 23; or. тминъ.
- da-* (tagadóító ige): *dat*, *daza*, *dada*; *damak* (ne te engem 3, 15), *damešt* (ne te minket 6, 13); — A. R. *ta-*, mdE. *ila-*.
dacü (*dačü*) adó, vám 22, 19 (*dacet* 22, 17; plur. *dacet* 17, 25.): *daceñ-kočkaj* adó-szedő, vámszedő 5, 46. 18, 17. stb.; — or. дача (v. ö. подача, подачка, подать adó).
diva csoda, csodálkozás: *divasta* 8, 27; or. диво.

divanda- csodálkozni 8, 10; or. дивиться.

divna csodálatos 21, 42; or. дивно.

dolg adósság 6, 12; or. долгъ; *dolgu* adós, должникъ 6, 12.

duz lélek 8, 16: *svätoj duz* szentlélek, святой духъ 3, 11.

dušman ellenség 5, 25; (R. boszorkány, A. varázsló).

drug barát 5, 47: *drugä* barátom 20, 13; or. другъ.

šaka fazék 27, 7; = A.

satiška elég (tkp. elégnyi) 28, 12.

šas: 22, 24. *es-šazinja* за себя, magához (t. i. férjhez venni).

— Alkalmasint hiba van e helyen. Különösen a «férjhez menni (venni), férj nélkül lenni» szólásokban használt névutók mdE. *ekš* és *ekšne*, s az utóbbival szemben áll a moksa *äškssa* (R.); e szerint az itt kellő lativ-féle névutó *äškss* volna, 3. személyraggal: *äškišinja*, vagy bár *äšsazinja*.

saldat katona 8, 9.; or. солдатъ.

sätav csendes, szelid, кроткий 6, 5.; *sätav* R. (*setmä* alatt).

sätavks csend, csendesség 8, 26.

sätaftav- megalázni magát, szeliddé válni, смириться 18, 4.

säraft- eldobni, megvetni 21, 42; = *säraft*- tolni R.

särädks szomorúság, скорбь 24, 8; l. *serädks*.

sestra soror 13, 56; or. сестра.

seräd: *serädij* beteg 4, 24.; = *säräd*- aegrotare.

serädks betegség 4, 23; v. ö. *säräd*- aegrotare.

serüksüuv- magát fölmagasztalni 23, 12.

serüksta- fölmagasztalni 23, 12.

sergäd- kiáltani, hívni; — *sergad*- R., *sergäd*- A.

sirgad- fölébredni: *sirgadaž* 1, 24; v. ö. *sörgëzan* R., *sirgesan* A.

sirnad- megrettenni 58, 4; v. ö. mdE. *sorn*- reszketni,

siñara annyi 15, 33; = *señara* R., *senara* A.

simft- itatni 10, 42; A. *simd*-.

silidej tücsök, сапанча (l. *akrida* alatt); = *cilidi*, R., *cilidi* A.

sitsä az, ez (NyK. XIII, 56).

sot- kötni 16, 19; fr. *sotand*- 13, 4;— R. *sot*-, A. *sod*-; mdE. *sod*-.

sotnek százados, or. сотникъ.

sodakšna- tudakozni 10, 11.

sodafks jel 26, 48.

sodaft- (meg:) meglátogatni 25, 36.

šutam- hallgatni, elhallgatni, молчать 26, 63. 22, 12; *šutamma* hallgatás 22, 34; — v. ö. *sätav*; — R. A. *setm-* csendesedni.

šuts- feddeni, укорять 11, 20; szidni, káromolni 26, 65; — R. *šuts-*, A. *suč-*.

sud ítélet, törvényszék; 5, 21. or. судъ.

sudama ítélet 23, 23.

sudinda- itélni 7, 1; or. суди-ть.

sudindav- törvénykezni; or. судиться.

sudja bíró 5, 25; or. судья.

subbota szombat; or. суббота 12, 1.

suman kaftán 5, 40; = *sěmañ* R., *sumañ* A.

šumbarama háborgás, zavar 9, 23; *šumbarav-* megháborodni, zavarodni 2, 3; *šumbaraftama* возмущение 26, 5; *šumbaraftama* háborgatni 26, 10; — v. ö. *šimbra*, *šumbra* zavaros, *šumbirgajt*, föl-zavarni.

šurtsajt- mozdítani, двинуть 23, 4.

sta ügy, igen 11, 9. (lásd Szót. *sä* alatt).

stak даромъ, ingyen 10, 8; A. *stak*, *stanä* ügy.

stakšña-, fr. *sta-* varrni 9, 16; *šta-* R., *sta-* A.

stafks varrás 23, 5; = A.

stajt- kelteni, támasztani 22, 24.

stalma teher 11, 30.; = R.

strad- elszéledni: *stradajht* 26, 31; — *sěrad-*, *srad-*; v. ö. mdE.

sra-, *stra-*.

strajt- szétszórni 9, 36; = *sěraft-* R.

spira sereg, had 27, 27; or. спира.

svätina szent dolog, szentség; or. святыня. 7, 6.

svätinda- szentelni; or. святи-ть 6, 9.

svätilnek lámpás 25, 1; or. свѣтильникъ.

svätoj szent, = or. святой.

svädeteļ tanú; or. свидѣтель 19, 18.

svädeteļstva bizonyosság, or. свидѣтельство 8, 4.

svēca gyertya 5, 15; = *svēc* A.; or. свѣча.

smokovniča fügefa 22, 19; or. смоковница.

slava dicsőség 4, 8; or. слава.

sluga szolga; or. слуга 20, 26.

služinda-, *služanda-* szolgálni; 4, 10. 11; or. служи-ть.

zakon törvény; or. законъ 7, 12.
zavesa kárpit, függöny 47, 51; or. завѣса.
zolata arany 10, 9; or. золото.

natoka gonosz, rossz 23, 15: *n. mált* rossz gondolatok, злыя помышления 15, 19; or. натѣка (Dal szótára szerint: «idegen, beköltözött», pl. ily mondatban: «ez nem idevaló lakos, hanem натѣка»).

nadija- bízni vmiben 12, 21. 27, 43; or. надѣя-ться.

naslednek örökös 21, 38; or. наследникъ.

narod nép: or. народъ.

naruga- káromolni, szidalmazni 9, 3; or. наруга-ть.

nalnä söt, még 11, 22; = O.; *nalna* A. R.

näbud: mezä-n. valami 21, 3; *näbut* 5, 23; or. нибудь.

nedela hét (woche) 28, 1; or. недѣля.

nesak poe-liky 25, 40; mdE. «ugyanis, mert» W.

nenek mindjárt, тотчасъ 21, 20. 25, 15.

nižafť увѣчный, csonka (verstümmelt) 15, 30.

nił'sakšna-, fr. *nił-* nyelni 23, 24.

norav-: *noravak* построї, megállj, várj 27, 49.

norg- elkapni, elvenni, elrabolni 13, 19. 15, 26; *norgama* rablás, ragadomány 23, 25; *norgij* ragadozó, хищный 7, 15; *norgav-* elvevődni 9, 15. 13, 12.

nola- eresztteni, bocsátani (hozzá-, be-e. допускать) 23, 13; *nolaksna-* fr. (eleresztteni, отпущать) 27, 15.

nolda- (eresztteni); megengedni 12, 10.

nolgađij rest, lusta 25, 26; — *nolgađ-* hivalkodni R.

nudi sıp: *nudi-moraj* sípos, sípoló 9, 23; *íudi* 11, 17; — R. *íudi*, A. *nüdi*.

íudiks nád 11, 7; = R., *nudiks* A.

nwa- szunyadni, el-sz. 25, 5; = R. A.

numa aratás 9, 37; *nuj-* igétől (A. *numa*, mdE. *numo*).

nürhkülgad- megrövidülni 24, 22; = *nürhkalgöd-* R.

íurgafť- függesztteni 18, 6; v. ö. *íurg-* függni.

nulgađ- restelkedni, hanyagúl viselkedni, нераđѣть 6, 24; megvetni, презирать, пренебрегать 18, 10. 22, 5; *nulgađks* utálat, мерзость 24, 15; — R. *nélgađ-*, mdE. *nolgađ-*, *nulgađ-*.

- pakoj* szoba, kamara; or. покой 6, 6. 24, 26.
paj rész: *kemence paj* 23, 23.
pandks folt 9, 16; = *panks*; *pand-* igétől.
paraši kincs 2, 11. stb.; — *parši* jószág, vagyon; mdE. *paroči*.
paroda nem, faj 13, 47; or. порода.
palf- elégetni 13, 30; fr. *palfña-* 13, 40.
päskid- tölteni, betölteni; = *päsked-* R.
pätnica péntek 27, 62; or. пятница.
päsok homok 7, 26; or. песокъ.
pälä-ši dél: *päläši-širü* 12, 42.
päleva kétfelé, ketté (ószl. полма) 24, 51.
pekja terhesedni (hasasodni) 1, 23; = *pekija*- R.
pečat pecsét 27, 66; or. печать.
pežid- esküdni, bozithy 26, 74; = *pežed-* R.
pedand- szürni 23, 14; *peda-* R.
penza- kóstolni, vкyсить 16, 28.
peřf környék, окрестность 3, 5. 14, 35; = *peřf*, *pirf* udvar, ke-
rités.
pička- gyógyúlni 8, 8; = *pečka-* R., *pička-* A.
pičkaft- gyógyítani 8, 16. stb. (R. *pečkaft-*); fr. *pičkafña-* 4, 23.
pítstaj mintegy, körülbelül 14, 21.
pirda- elrejteti, elrejteti 25, 18.
pülta- égetni 3, 12; = *polhta-* A., mdE. *pulta-*.
pičadřks bánat, bú, nyomorúság печаль, горе 19, 22. 23, 13;
pičafks 11, 21; (gond) 6, 34; — v. ö. R. *pičed-*, A. *pičid-* bajlódni,
fáradni.
piškad-: *piškadma* rívás, ordítás, hangos sírás, рыдание; =
peškad- R.
piškadšña- (e h. *piškadkšña*) kiáltozni 21, 9.
pingü: *monü pingsta* при мнѣ (nálam), körülöttem 15, 32.
pindald- fényleni 5, 15; = *pindild-* A.
pir lakodalom 22, 2; or. пиръ.
piřa- bekeríteni 21, 33; = *peřa-* R., *pera-*, *pira-* A.
pilg-al zsámfoly, подножие 5, 35.
pop pap, or. попь.
pov- megakadni (horgon) 17, 27; = R.
povav- fölakasztani magát 27, 5.; = mdE.
pola участь, sors (schicksal) 24, 51.

- polaftav-* elváltozni, át-v. 17, 2; — *polaft-* váltani, cserélni.
poluška (kis pénz: $\frac{1}{4}$ kopéka) 5, 26; or. полушка.
polda tag 5, 29; (R. W. ízbütyök, csukló, boka).
puzana spongyia, gomba 27, 48.
put- v-hova tenni, rakni, helyezni, állítani, építeni 4, 5, 17, 4, 24, 1; vminek tartani 12, 33; megigérni 14, 7; elhatározni 1, 19; = *pít-*, *put-*.
putand-, fr. *put-* 21, 26.
putlek ménta 23, 23 (jóformán *putnek* kell = or. путникъ lein-kraut v. grosser wegerich).
pupa- szúrni: *pupaj-tišü* tövis 13, 7; *pupaj kalnal* tövisbokor 27, 29; = *pëpa-* R., mdE. *pupa-*.
puram- összegyűlni 13, 2; = *përëm-*, *puram-*.
purapt- gyűjteni, összegyűjteni 22, 10, 2, 4.
puł por 10, 14; or. пыль.
psij forró 8, 14; hőség 20, 12; = *psi*, *psi*.
pra-: *p. mälša* megbotránkozni 11, 6.
prakšüa-, fr. *pra-*: *kev-prakšüama* (tkp. kő-hullás) соблазнъ, bot-ránkozás 16, 23.
prafüa-, fr. *praft-* ejteni: *p. mälša* megbotránkoztatni 5, 39.
praznek ünnep 26, 5; *prazdnek* 27, 15; or. празникъ.
pribul haszon, польза 16, 26; or. прибыльъ.
prima- kapni, venni (erhalten, bekommen) 2, 12; fogadni 5, 47;
primanda- 10, 40; — or. принима-ть.
prokaza bélpoklosság 8, 2, 26, 6; проказа.
plotnek ács 13, 55.; or. плотникъ.

bajdek bot 10, 10.
baška (c. abl.) -n kívül 11, 27, 14, 41; = A., *paška* R.
bata: *koda bata* какъ будто (quasi) 26, 55; — A. *pita*, mdE. *butta*.
badi: *kodamat-b.* némelyek 9, 3; *konat-b.* id. 28, 11; *mižara-b.* némi, némennyi 15, 34; — A. *padi* talán, or. буде (ha talán: v. ö. mdE. *budi* NyK. XIII, 80).
bašav- vigasztalódni, утѣшиться 2, 18, 5, 4; — v. ö. *baša-* al-tatni, csillapítani A.
beda szorultság, baj 28, 14; or. бѣда.
beräg part 8, 28; *beräk*, *beräk* A., or. берегъ.

brad frater: *bradś* 10, 21; *bradtseñ* 7, 3; *bradanzan* 1, 2; — or. *братъ*.

blagoslovinda- áldani 5, 44; or. *благословить*.

fata- megfogni 21, 25; = R.; or. *хватить*.

fasta együtt, *вмѣстѣ* 13, 29, 22, 34.

fkept- egygyé tenni, egyesíteni 19, 6.

vajmama nyugalom 11, 29; — *vajma-* pihenni.

vajmaft- pihentetni, megnyugosztani 11, 28; megnyugtatni 14, 27.

vačkad- megütni, csapni 26, 51; = O., *vačked-* R.

vad mert (*убо*); = or. *вѣдъ*.

vasence első, legelőbb való: *v. pop* 2, 4; *v. glava* első fejezet; — v. ö. *vaseñ*, *vasiñ*; mdE. *vasiñce* első.

vaseft- *встрѣчатъ* elétalálni vkit, találkozni vkivel 26, 32; *vasift-* A.

vaškaf- megcsalni, elhíttetni 24, 4; = A. R.

vaškafña-, fr. *vaškaf-*: *šamasa-vaškafñama* képmutatás 23, 28; *šamasa-vaškafñij* képmutató 6, 5. stb.

vanav- óvakodni, őrizkedni 6, 1.

vara- esküdni; *varama* esküvés, eskü, 5, 33; v. ö. mdE. *vara vanoms* tanuskodni W.

varaft- *заклинать* beschwören (istenre kényszeríteni) 26, 63.

varžaks: *langa-v.* példa 24, 32.

varřmadma virradat 28, 1; = *varřmedema*.

vald-: *valdams* világlani, ragyogni 5, 45; v. ö. *valda* és mdE. *vald-* (*valdo-*) *igét*.

valdaptav- fényleni (tkp. fényesítődni) 13, 43; *valdapt-* = *valdapt-* R. A.

valdks fényesség, világ, *свѣтъ* 17, 2, 24, 29.

värce felső 5, 22; — v. ö. *vär*.

vek aetas, aeternitas 6, 13; *sä veksä* 12, 32; or. *вѣкъ*.

veš- (meg:) akarni 23, 37.

vedftima víztelen, száraz 12, 43.

vesülgad- vigadni, örvendezni 5, 12; or. *веселый* (*víg*).

veñapt- kinyújtani (kezét) 12, 13; *veñept-* 14, 31; — R. *venept-*.

venec korona, koszorú, 27, 39; or. *вѣнецъ*.

veneli ki (hinaus, вонъ) 21, 39: *jordams veneli* kivetni, kidobni
выбросить вонъ 5, 13; — v. ö. mdE. *venelks* levegő ég.

vera hit 9, 2; or. вѣра.

vera- hinni 9, 28; *veraj* hívő: *kirža-v.* kishitű 8, 26; — *veranda-*
id. 8, 13 (A. *verinda-*); — or. вѣрить, вѣрвать.

veraz bárány: *ócu-šii* v. húsvéti b. 26, 17: — *verës* R., *verskä* A.

verblud teve 19, 24; — or. верблюдь.

vella- (fedni, befedni) öltözni 6, 29; — *vellama* fedél, háztető
4, 5; ruha, одежда 3, 4 stb.; — *velhla-* R., mdE. *vellu-*; *velhtāma-*
pāl takaró A.

velma- föléledni: *velmaš* воскресла 9, 25; *velema-* 14, 2; fr. *vel-*
makšna- 11, 5; — *velma-* föllábadni, fölggyógyúlni.

virgaz farkas 7, 15; = *virgas*, *vérgas*.

virgüdft- избавить, szabadítani 27, 43. (= *virgüdft-*).

vij (meg:) hatalom: *vijl ala* 8, 9; — *vijan* possum, я властень
20, 15.

viškü erős: v. *varma* сильный вѣтеръ, szélvész, великая буря
14, 30. 8, 24.

videm- (meg:) igazzá válni, i. bizonyúlni 12, 37.

videlgađ- szégyenleni magát, szégyenkedni 21, 37; — *videlgēđ-*,
mdE. *videlgad-*, *vidilgad-*.

videlgaft- szégyeníteni: *videlgaftams* 1, 19; = *videlgeft-* R.

vina bor 11, 19. 26, 29; or. вино.

vinograd szőlő 7, 16; *vinograd* 26, 29; or. виноградъ.

vinogradnek szőlő (kert) 20, 2; *vinogradnek* 21, 33; or. вино-
градникъ.

virgüd rohanni, eredni (neki) 7, 25. 8, 32; v. ö. *vérgüt-* ereszt-
teni R.

virgüdjt- (eresztteni): *virgüdjtaf* szabad (eresztett) 17, 26.

rov íme (ecce) 1, 23 stb.

vola ákarat 6, 10.; or. воля.

volna hab, hullám 8, 24; or. волна.

maštña-, fr. *maštft-* elfogyasztani, elpusztítani 6, 19; v. ö. *mašt-*
fognyi, apadni, meg: mdE. *maštovt-* tönkretenni, veszteni.

matad- elaludni (oltódni) 25, 8.

matav- eloltódni: *af-matavma tol* 3, 12; v. ö. *mat-* eloltani.

matuduv- elaludni 25, 5; = *matiduv-* A., *matēdēv-*, *mateduv-* R.

matra- elfojtani, elnyomni 13, 7; = *matra-* nyomni A.

mazi szépség, gyönyörűség, прелесть 13, 22; A. R. «szép»

maziptúa-, fr. *mazipt-* szépíteni, ékesíteni 23, 29.

mani nap (sol) 5, 45. 13, 6. 13, 43 (R. A. derű, derűlt).

mama anya: *mamants* 1, 18; = O.

maŕa- (meg:) kóstolni 27, 34.

mäk egész, mind (usque) 26, 58. 27, 51: *mäk peti* mind végig 10, 22; *mäk tü eis* mind e napig 27, 8. 28, 15; — R. A. *mäk*, mdE. *mik*.

mül: *tujems mül's* megtetszeni 14, 6.

müla- (*mül-*) gondolni 1, 20. 5, 15. (*mültad* 16, 8; *mülijht* 6, 7); — fr. *müland-* 21, 25; *müln-* 16, 7; — v. ö. *mülam* emlékezet R., *mülam* A.

meki-päli utóbb, utoljára (наконецъ) 1, 25; = *mek-päli* R., *meki-päli* O.

mekipülce utolsó 19, 30.

medirks mérték, мѣра 7, 2. 23, 32; mérceze 13, 33.

mes miért, minek 7, 3; mert 9, 21; hogy (dass): *näjäz mes... lát-ván, hogy..* 2, 16 (v. ö. mdE. *meks*, lásd NyK. XIII, 102); — *mes-bi* hogy (a végett hogy: v. ö. что-бы) 5, 28.

mezü-mezü valami 24, 17.

meranda- mérni 7, 2; or. мѣри-ть.

melce utolsó 5, 26; *melece* 27, 64.; mdE. *mejice*.

mížara mennyi 15, 34; = *mezara*, mdE. *mezaro*.

mížarda mikor = *mezarda* A., *mížarda* O.; mdE. *mezardo*.

mížardinga (af) soha (sem) 21, 16; *mížardanga* 21, 42.

mížars míg, meddig 2, 9; *mížards* 2, 13. 26, 36; = *mezars* R., mdE. *zarts*.

mížarkst mennyiszor, hányszor 12, 12.; *mézarkst* R.

mirdaft- megtéríteni 18, 25; = *murdaft-*.

mirdä: *mirdänts* 1, 16; = *mirdä*; — *mirdftima* férjetlen, özvegy.

míšandsnij áruló, árús 21, 12.

mírandu- kibékülni 5, 24.; or. мириться.

míro szent olaj, kenet 26, 7.; or. миро.

mílosti kegyesség, irgalmasság 9, 13; *mílast* 23, 23; — or. милость.

mílastena alamizsna 6, 1.; or. милостыня.

mor dőghalál 24, 7; or. морь.

muvargaft- vétkessé tenni, vádolni 12, 10; megítélni, elítélni, осудить 23, 14. 27, 3. 12, 41; — v. ö. *muvir* vétkes vmiben.

muvarma вина (schuld), bűnösség 27, 37: *muvarmaftima* ártatlan 27, 4.

raça- ругаться, csúfolni 27, 29; *raka*- kaczagni A. R.

rang- ordítani, kiáltani 27, 23; v. ö. *rang*-; mdE. *ranga*-.

razde: *esta r. salasij* akkor talán (dann etwa) kirabolja 12, 29; *r. čuda Jonat* hacsak nem a Jónás csudája 12, 39. 16, 4; or. развѣ.

rana korán 20, 1.; or. рано.

rabota- dolgozni, munkálkodni 21, 28; or. работать.

rod nemzetség: *rodats* 1, 1; = родъ.

riznaj bús, szomorú 6, 16; = *reznaj* R.

langaks: *sorma-l.* fölírás 22, 26. 27, 37.

lažad- szomorkodni, bánkodni 26, 37; — v. ö. *lažna*- R., *lažna*- A.

lask-, *lašk*- futni 24, 16. 27, 48; = *lašk*-.

lad békesség, egyetértés 5, 9. 10, 12; tanács, tanácskozás 27, 1;

or. ладъ.

lad- maradni, megmaradni 11, 23.; = *ilad*-, *ilad*-, mdE. *lad*-.

lada- megegyezni vmiben 18, 19. 20, 2. 20, 13.; or. ладиться.

ladno illő, jó, alkalmas 27, 6; or. ладно.

laz koporsó 23, 27: *laztneñ-ezda* изъ гробовъ 8, 28; mdE. *kando-laz*.

lazav- hasadni, repedni 27, 51; = *lazäv*- R.

lanaz len 12, 20; = *ilanas*, *ilanas*, mdE. *lianas*.

laftu váll 23, 4; = R., *lafta* A.

lavčapt- gyengíteni: *lavčaptf* 4, 24. 8, 6; = *lavčipt*-.

lamakstam- sokasodni 24, 12.

lamalgad- sokasodni, szaporodni 13, 12.

lāj folyóvíz, p̄rka 7, 25; *oču-lāj* tenger 4, 15; = *lāj* folyó.

lāftaks emlék, emléktábla 23, 29; *zakont l.* 23, 5; = v. ö. *lāfti*-emlékeztetni R.

lezd- hozzátenni, hozzátoldani прибавить 6, 27. 25, 27; segíteni 15, 25. 27, 24; v. ö. mdE. *läze* és *lüzd*-.

lemña-, fr. *lemd*- nevezni 23, 7.

liä, *lijä* más, idegen 17, 25. 25, 35; = *ilä*, mdE. *lia*.

lieks, *lijeks* másképen, különben 9, 17; = *ilaks*, mdE. *liaks*.

- liesta, lijesta* különben, máskülömben, másképen, иначе 6, 1.
lijakšna- repülni 3, 16; v. ö. *lij-*, *liend-* R.
liš csak; or. лишь 12, 4.
libo: *kiü-l.* akárki, valaki, *mezü-l.* akármi, valami 18, 18; or. либо (кто-л.) 18, 10.
lift- elérni, kihozni, kivinni 21, 39; = *liht-*, mdE. *livt-*; — fr. *lifna-* 12, 35, 13, 52.
lovn- számba venni, tisztelni: *lovnak* 15, 4.; = mdE. *lovnó-*.
lupšta- nyomni, szétnyomni 21, 44; *lupštama* sajtó 21, 33; = *lepšta-* nyomni.
lurma számvetés, számadás 18, 23; — *luv-* olvasni, számlálni.
-

Függelék.

A NyK. V. kötetében megjelent «Moksa és erza-mordvin Szótárba» orosz eredetű kölesönszót csak egynéhányat vettem föl, mely jelentésére nézve igen fontosnak látszott, pl. *pervaj* «első» (a mely helyett a moksa Máté a *vasince*-t használja), *fata-* (E. *kvata-*) megkapni, E. *vese*, *ves* minden (M. csak a tatárból került *är*, *er*), *lad* mód. A Máté evangéliomában találtató számosabb orosz szó mellett azomban érdekes lesz még a többi ilyen szónak összeállítás, a melyeket Reguly jegyzeteiben és Ahlqvist moksa szójegyzékében találunk, — annak föltüntetésére, hogy milyen fogalmú orosz szók mentek át közönséges moksa használatba (köztük jelesen milyen igék is), s részint milyen alakváltoztatást tett rajtuk a kölesönvevő mordvin nyelv. Ezért itt meg függelékül adom a moksa-mordvinban meghonosult orosz szók jegyzékét.

Rövidítések: *A.*, *R.*, *M.* — úgy mint fentebb (378. l.); *Mdt.* = Moksa-mordvin mondatok Reguly jegyzeteiből (NyK. XIII, 110—133. l.)

<i>a de</i> (aber) A. R.; = or. a.	<i>abel</i> ebéd R. (Mdt. 495); <i>obed</i>
<i>a tu</i> különben (sonst) R. (Mdt. 478); а то.	(NyK. V, 143).
<i>atkaza-</i> megtagadni, abschlagen	<i>avín</i> szárító csűr A.; овинъ.
A.; отказать.	<i>ali</i> vagy (oder) R. A.
<i>atdatiks</i> rekruten-ablieferer A.,	<i>ikrā</i> halikra A.; икра.
отдать (abgeben, übergeben).	<i>iznat</i> csakugyan R. (Mdt. 137);
<i>ad</i> pokol A.; адъ.	знать.
<i>adnaka</i> azomban, mindazáltal	<i>izvostka</i> mész A.; известка.
A.; однако.	<i>ina</i> tehát, jól van R. (Mdt. 149),
<i>adela-</i> befejezni, végezni A. R.	<i>ina</i> M.; ино.
(Mdt. 429); отдѣлять.	<i>Ilgin-ži</i> Illyés napja R., or. Ильинъ-день.
<i>asól</i> számár A.; осѣль.	<i>okín</i> sigér (hal) A.; окунь.

ořotnik vadász M.; охотникъ.
otveća- felelni A.; отвѣчать.
odovoj, vidavoj özvegy (ember, asszony) A.; вдовый.
ozem őszi vetés R.; озимъ.
obmančik csaló R. (Mdt. 5); обманщикъ.
orta kapu A. R.; ворота.
už már A.: уже, ужъ.
užana- vacsorálni M.; ужинать.
užal: teenza užal sajnál R. (Mdt. 283); *užül* A.; жаль (ему).
uník unoka R. A.; внукъ.
ufat szénvonó, aszág A.; ухватъ.
ulica, ulicä, ulcä utcza R. (Mdt. 101); улица.
kata macska A. R. (V, 130); котъ, кошка.
kati: k.-mezü valami R. (Mdt. 240); *kat (k.-mez)* A.
kašük ajtófélfa R., *kašak* A.; косякъ.
kazä kincstár, fiskus A.; казна (tör., arab szó).
kapra asztag M; *kapä* A.; конна.
kapädinda- kotorni, túrni A.; копнуть.
kapsta káposzta R., *kapstä* A.; капуста.
kabak koresma A.; кабакъ.
kavädinda- kovácsolni A.; ковать.
kaver szönyeg M., *kav'or* A.; ковёръ.
karaul ör, strázsa A.; караулъ. (a törökből).
karašü kárász A.; карась.

karej fekete (ló) R., (mdE. *karej lišme*); *kariü* (gesztenyeszín).
kalacä zsemlye A.; калачъ.
kalca bőrkeztüfi (fejes) R. A.; голица.
kírsa patkány A.; крыса.
kílfaj süket R. A.; глухой.
kisül savanykás kása A.; кисель.
kistédinda- keresztelni A.; крестить.
kibitka ernyös szekér M.; кибитка.
kirpic téglá A.; кирпичъ.
kilä sérvés, szakadás (bruchscha-den) A.; кила.
kočkargä szénvonó, aszág A. (mdE. *kockérga*); *кочерга*.
košül hárskosár (háti) R.; кошель.
kosoj kancsal A.; кошой.
kopeka R. (Mdt. 507); *конецка*.
korja korja R.; коньё.
kor bánat, szomorúság A.; горе.
korbin rüpos R. A.; *ог. горбунъ* (rüpos ember).
korma eleség, étel R. A.; *кормъ*.
kormelec eltartó, tápláló (ernähger) A.; *кормилецъ*.
kukšin korsó A.; *кувшинъ*.
kukla báb M., *kuklā* A.; *кукла*.
kušak öv A.; *кушакъ*.
kuť, kuš ámbár A.; *хоть*.
kudrā R., *kudrā* A. *hajfürť*; *ог. гудря*.
kuznec kovács A.; *кузнецъ*.
kupec kereskedő R.; *купецъ*.
kurt nyáj, csorda A.; *гурть*.

- kurta* meredek (steil) R.; *kurtā* A.; крутой.
kuli ha R. (Mdt. 533).
knädoj fej (lő) R., *genedoj* A.; ор. гнѣдой.
kniga könyv R. (Mdt. 281), *knigā* A.; книга.
kvas «kvasz» (savanykás ital) R. A.; квасъ.
kraj szél, határ A.; край.
krelincä lépcső (ház előtt) A.; крыльцо.
kros kereszt R., *k'ros* A.; крестъ.
krolu Фроловъ-дeнь. R. (aug. 18-ka).
krudā rakás A.; гpyда.
krupnaja vastag, öreg (nagy) R.; крупный, -ной.
kläncik üveg A.; склянka, dim. скляночка.
klej enyv R. A.; клей.
kleädinda- enyvezni A.; клеить.
klethä kalitka A.; клѣтка.
klän ereszték (ruhán) R.; ék (keil) A.; клинь.

gornostaj hölgymenyét R., *gornostaj* A.; горностаи.
golova bíró (község feje) R., голова.
gusla guszli (hangszer) M., *kuslā* A.; гусли.
gulädinda- sétálni A., *gulan-* M.; гулять.
grasä- fenyegetni A.; грозить.
grablä gereblye A.; грабли.
gresädinda- vétkezni A.; грѣшить.
- gref*, *greh* bűn, vétek A.; грѣхъ.
grivā sörény A.; грива.
groš garas (Mdt. 507).
gluhøj süket A.; lásd: *kilfoj*.

jarša sérincz (hal) A.; ершь.
jarmonka nagyvásár, jahrmarkt M.; ярмонка.
jär v. *är* tavaszi vetés (rozs) R.; яръ.
jeneral generális A.; генераль.

čajenda- gondolni, vélни R. (Mdt. 6), *čajenda-* A.; чайть.
čas óra A.; часъ.
častlivaj szerencsés A.; частливый.
čapan kaftán (posztóból) R. A.; чапанъ (a törökből).
calaj schecke, grauschimmel (ló) R.; чалый (-лая лошадь).
čepkā forgács A., *čepkar* és *čep-lam* R.; щена, щепка forgács és щепать, щеплять hasogatni.
cerkar templom R., *cerkau* A. церковь (Mdt. 79).
čelaj egész A.; чѣлый.
čistaj tiszta R., (másképen: *aru Mát.*); чистый.
čogal stuczer R., *šogal* A.; ор. щеголь.
čukā csuka A.; щука.
čugin kis üst R., *čugin* A.; чу-гунъ.
čuť alig A., R. (Mdt. 349); чуť.
čuva, *čuvan* hű-zke, gögös A.; чванъ.

- čuvanādinda*-büszkélkedni, hány
ni-vetni magát A.; чваниться.
culan rekesz, kamra R.; чуланъ.
čulka harisnya M. *culkā* A.; чу-
локъ (plur. чулки).
- šabra* szomszéd A.; шабёръ,
шабрь.
šajtan ördög R., *šajtan* A. (mdE.
triamo R.); шайтанъ.
šätnik csöbör R. A.; ушатъ.
šibel, *čibel* düllő (oldal-lejtő) a
szánúton R.; шибель.
šibka gyors, sebes M.; шибкий
(adv. -ко).
šolap háztető széle, eresz-al R.,
жолобъ.
šuvata marha, állat R., *šivatā* és
žuvata A.; животное.
šcip koprantó, hamvnevő A.;
щипцы.
ščoka orcza, pofa (*ščoka langa*
tokaž pofon vágta) R.; щёка.
štanat nadrág A.; штаны.
što hogy (dass) A.; что.
štoli hogy, a végett hogy A. R.
štukā mestérség (kunststück) A.;
штука.
švec szabó A. (mdE. *šiveč*, *šveč*);
швецъ.
šlājū: *šlājūt* lószerszám, hám A?;
шлея.
šlāpa kalap M., *šlāpa* A.; шляпа.
žagala égető-vas A.; жегало.
ženih völegény A.; женихъ.
živ élő, életben levő R. (Mdt.
424); живъ.
- tabak* dohány R.; табакъ.
tamlonka aczél A.; томленка
(cementstahl).
taragan csótán R.; тараканъ.
taleka rész R. (mdE. *talika*);
талька (pászma, matring) v.
talán толико «tantum»?
tesna szűk R. (máskép: *tājnā*);
тѣсный, тѣсно.
teraza súlymérték A.; тереза,
терезы (grosse wage).
tergala hegedű-vonó R., *dergala*
A.; дергало.
tikla tök A.; тыква.
točinda-esztergályozni A.; то-
чить.
tos deszka, *tosnā* (dim.) A.;
тёсь.
tovar árú R. (Md. 91); *tavař* A.;
товаръ.
torgova-kereskedni R. (Mdt. 32.
250), *torgāva*-A.: *torgovaj*
kereskedő M.; торговать.
tolmač tolmács R. (Mdt. 321);
толмачъ.
tuča, *tucä* felhő R. (V, 143); туча.
tuman köd R. A.; туманъ.
tulup bunda, suba A.; тулупъ.
tulkā szádlófa, dugasz A.; втулка.
trazūa-ingerelni R.; *trazūes*-fr.
R.; дразнить.
trocen-ši szent háromság napja
(pünköst) R., *trocān-ši* A.; ор.
троицынъ день (нар).
truba cső, kürtő M., *turbā* A.;
труба.
trupka pipa R. (Mdt. 247);
трубка.

da és; igenis A.; да.
daj hadd! M.; дай.
dasug szabad idő, ráérkezés A.;
 досу́гъ.
*desütskü tizedes (falusi bíró se-
 gédje)* A.; десяте́кий.
dí de, és R. (Mdt. 479. 485); és
 A.; да.
dikaj vad M.; ди́кий.
divnoj csudálatos, bámulatos M.;
 дивный.
dobíva-, dobova- szerezni, meg-
 szerezni A.; добыва́ть.
dovolna, dovolnaj megelegetett
 A.; дово́льный.
dolata véső R. dolatā A.; долото.
dugā ív, ívfa A.; дуга.
duša lélek M.; душа.
dubídinda- kikészíteni (bört);
 megdöngetni A.; дуби́ть.
dubina buzogány M.; дубина.
dumāinda- gondolni A.; ду-
 мать.
durak esztelen, bolond A.; ду-
 ра́къ.
drozd húros madár A.; дроздъ.
drob srét R., дробъ.
drug barát M. A.; другъ.

sakol solyom A.; соко́ль.
sad kert A.; садъ.
sanka szán (kasos) R.; сани és
 санки.
savsem egészen M.; совсемъ.
savrasaj világos barna (ló) R.;
 саврасый.
satok lakat A.; замо́къ.
saldat katona R.; солда́тъ.

sestrā nőtestvér A.; сестра.
semja család M.; семья.
seläzen kácsér (hímkacsa) A.; се-
 лезень.
sicevicü (mdE. ćučwica) ? lencse
 R. (v. ö. mdE. ciceŕa lencse
 Wied.); чечевица.
sivaj sötét szürke (ló) R.; ор.си-
 вый, -вой.
soka eke R., sokā A.; соха; — in-
 nen: soka- A. R.; szántani; fr.
 sokś- R.
śorna mag R.; зерно.
solat maláta, szalad A.; солодь.
sukā szuka A.; сука.
suknā posztó A.; сукно.
sutkā egész nap (24 óra) A.;
 сутки.
sud törvényszék A.; судъ.
sudā bíró A.; судья.
sudak süllő (hal) A.; судакъ.
sūdinda- itelni A.; суди́ть.
sudna hajó R. (Mdt. 263); судно.
suset szomszéd A.; сосѣдъ, су-
 сѣдъ.
suslā sörmust (bierwürze) A.
 сусло.
sumkā tarisznya A.; сумка.
śuleka lapos palaczk A.; су-
 лейка.
skatert abrosz M., skater A.; ска-
 терть.
skomnä kis pad A.; скамья
 (bank).
skudnaj szegény R., skudni R.
 (Mdt. 123); скудный.
stada nyáj R. (Md. 58), stadā A.;
 стадо.

- stan* eszterga (drehbank) A.; станъ.
staratelnoj szorgalmas R. (Mdt. 479); старательный.
staradinda- igyekezni R., *staradinda-* A.; стараться.
stena fal R., *stenā* A.; стѣна.
sterlak söreg (sterlād) A.; стерлядь.
stroūdinda- építeni A.; строить.
strug bárka R. (Mdt. 436); стругъ.
spovēdinda- gyónni A.; исповѣдать.
spora- fogadni (wetten: *erū sporatama* gyere fogadjunk); fr. *spors-* R.; спорить.
svaj czölöp A.; свая.
svéc gyertya R. A. (máskép: *statol*); свѣча.
svér vad állat A.; звѣрь.
smalā kátrány A.; смола.
smēdinda- merni A.; смѣть.
smēlaj merész, bátor A.; смѣлый.
služa- szolgálni R. (Mdt. 2).
zaftraka- reggelizni A.; завтракать.
zavidova- irigyelni A.; завидовать.
zarā hajnalpir, alkonyatpir A.; заря.
znať bizonyosan R. (Mdt. 530); знать.
nadīa-: *nadīama* biztos, megbízható, hűséges R., *nadīa-* re-
- ményleni A.; v. ö. Mát.; надѣ-
 яется.
nastēriks gyalú R.; v. ö. на-
 стругъ.
navozinda- trágyázni R.; наво-
 зить.
narod nép A.; народъ.
nātoj néma R., *némoj* A.; ор-
 нѣмой.
nekrut rekruta A.; рекрутъ, не-
 крутъ.
nedelü, nedela R., *nedülü* A. hét
 (woche): *n.-ši* vasárnap; не-
 дѣля.
nevod háló R., *névat* A.; неводъ.
niža szorúltság, baj M.; нужда,
 нужда.
nusat aczél (tüzütő) R., *musat*
 A.; мусать.
paj rész, osztályrész R.; паѣ.
padi talán A. R. (Md. 146); буде
 (wenn, falls).
pasinik mostohafiú A.; пасы-
 нокъ.
pasibo köszönet! R. (V, 142);
 спасибо.
pasudā edény A.; посуда.
pavortka mellékút, oldalút A.;
 повертокъ, -тка.
parā kor, kellő időkor A.; пора.
parok küszöb R.; порогъ.
parotsá- birkozni, le-b. ((*mon soñ*
parotsājnā я его поборолъ),
 fr. *parotsákšü-* R.; бороться,
 поборотъ.
Pätruwen-ži Péter (és Pál) napja
 R.; Петровъ-день.

- püdcncü* R., *pütnica* A. péntek ;
 пятница.
püřaka pástétom R. A. ; пирогъ.
pegaj tarka (ló) R. A. ; пегіі
 (-гаі лошадь).
pečal szomorúság, bánat M. ; не-
 чаль.
pečalnajsomorú M., печальный.
penü harag R. ; пеня (szemre-
 hányás).
penüdelnik R., *ponedelnik* A. hét-
 fő ; or. понедѣльникъ.
penüdendü-bosszankodni, magá-
 nak szemrehányást tenni R. ;
penüts-panaszolni A. ; пенять.
pererava átkelöhely M. ; пере-
 права.
pervoj első, legelső M., elsőben
 R. (V, 144), az előtt R. (Mdt.
 422) ; *pervaj-s* az első A. ; пер-
 вый.
pita quasi A. R. (Mdt. 194. 331) ;
 будто.
piser írnok A. ; писарь.
piva sör R. A. ; пиво.
pirnüdinda-fogadni (vendéget)
 A. ; принимать, принять.
pirmet jel, ismertető jegy A. ;
 примѣта, -мѣтъ.
pila reszelő R., *pilü* A. ; пила.
pilüdinda-reszelni A. ; пилить.
pilnoj fűrészelt A. ; пильный.
pokraven-si R. покровъ (t. i. по-
 кровъ пресвятыя богородицы
 fest der fürbitte der heiligen
 jungfrau).
poħarü, *boħarü* pincze A. R. ; ?
 погребъ.
pojla ital (marhának) A. ; пойло.
potalak szobapadlás R. ; *potalaks*
 A. ; потолокъ.
potkau patkó A. ; подкова.
podošvü talp A. ; подошва.
podmoga-segíteni A. ; подмо-
 гать, помогать.
posabla-segíteni A. R. (Mdt.
 195) ; пособлять.
postuf pástor A. R. ; пастухъ.
posnüdinda-böjtölni A. ; по-
 ститься.
pozdrablüdinda-üdvözölni A. ;
 поздравлять.
rozna későn A. ; поздно.
por pap R. A. ; попь.
potalü söprü (besen) A. ; помело.
poraf puskapor R. A. ; порохъ.
pol szegély, ruha-sz. A. ; пола.
polas szántalp A. ; полозъ.
polana hasábfü R. ; *polüna* A. ;
 полъно.
polk sereg, regiment M. ; полкъ.
puh hely (tolga-p.) M. ; пухъ.
putüdinda-bonyolödni A. ; пу-
 таться.
puđ puđ (40 font) A. ; пудъ.
puł por A. ; пыль.
pułüdind ü-port fölverni A. ; пы-
 лить.
prüška csat A. ; пряжка.
prüšaj isten veled ! M. ; прощай.
prüzdnik ünner A. ; праздникъ.
prüvidinda-kormányozni (hajöt)
 A. ; править.
prüšatka keztyü A. ; перчатка.
prüslo sövényrésз (két karó közt)
 A. ; прясло.

- prednik* húzó háló R.; бредень, бредня.
- príom* ujonczfogadó hely A.; приёмъ (elfogadás).
- pribava-, pírava-, pribavinda-* hozzátenni A.; прибавить.
- provorna* serény, gyors A.; проворный.
- plate ruha* R. (V, 142); платье.
- plaf* erőtlen, gyenge (betegségen) R.; плохой, плохъ (rossz, rosszúl levő).
- plafa* fatőke (másfél ölnyi darabok) R.; *plaxa* tőke, fatőke M.; плаха.
- pletén* sövényzet, cserény A.; плетень.
- pletennik* unokaöcs R.; племянникъ.
- pliz* félbársony (plüsch) A.; плизъ.
- plotnik* ács A.; плотникъ.
- bajar* úr R.; бояринъ (бояре).
- bašmak* czipő A., or. бапмакъ (a törökből).
- bazar* vásár, piacz A. R.; базаръ (törökből).
- banā* fürdőszoba A., *banä* R.; баня.
- babā* asszony, öreg a., bába-a. A. *baba* öreg asszony, апуа R. баба.
- barka* bárka M; барка.
- barhot* bársony A.; бархатъ.
- balman* ostoba, buta ember. A.; болванъ (bálvány).
- bedā* kár A.; бѣда (baj, szerencsétlenség, szorultság).
- bednī* szegény, szerencsétlen A.; *bednaj* R. (Mdt. 154); бѣдный.
- beräk, beräk* part A.; *bereg* M.; берегъ.
- belka* evet, mókus R., *belkā* A.; бѣлка.
- bikā, bukā* ökör, bika A., *bika* R.; быкъ (a törökségben: *buga, buka*).
- bok* oldal A.; бокъ.
- bokem* oldalon, oldalra V, 128; бокъ (боккомъ).
- bockü, bockā* hordó A., *bocka* R.; бочка.
- božidinda-* esküdni A., божиться.
- bodik* bot M.; бадикъ, байдикъ.
- boran* ürü R. A.; баранъ.
- boltādinda-* fecsegni A.; болтать.
- buj* golyó A.; ? пуля.
- butaga* gyapot; *iromány* A.; бумага.
- buraj* sárga (ló) A., бурый.
- burou* fúró (bohrer); A., *brov* R.; буравъ (a törökből).
- burlak* hajó-munkás M., бурлакъ.
- brat* frater A., *brad* R. (Mdt. 495); братъ.
- brus* köszörűkő A., брусь.
- blanaj* fakó (ló) R.; бланный (-ная лошадь).
- fata-* megfogni, megkapni R., *fata-* A.; хватать, хватить.

- falédinda*- dicsekedni, kérkedni A.; хвалиться.
- fežűj* fris R.; *fežaj* A.; свѣжій.
- fonar* lámpás R.; фонарь.
- važatkšne*- kísérni, elvezetni A.; v. ö. вожатый (vezető) és про-вожать.
- varúga* gyarjű keztyű (fejes) R.; ваpега.
- valinka* duda (dudelsack) R.; во-лынка.
- veškā* karó A.; вѣха, вѣшка.
- vedro* veder R.; *vedarka* A.; ведро, dim. ведерко.
- veselaj* víg M. A., *vešela* R.; вселый (adv. -ло); — származé-ка: *veselgad*- víggá lenni A.
- veselenda*- vígadni M., весе-литься.
- vezde* mindenütt A.; вездѣ.
- vencādinda*- összeesketni (jegye-eket) A.; вѣнчать.
- verū* hit A.; вѣра.
- verűnda*- hinni A.; вѣрить.
- viduvoj*, *odovoj* özvegy (ember, asszony) A.; вдовый.
- višnofka* cseresznye-fa (?) A.; вишня cs.-fa, вишнёвка cs.-pálinka.
- vid* hiszen, ugyanis A.; вѣдь.
- vina* pálinka R., *vinā* A.; вино.
- vojnā* háború A.; война.
- vožű* gyerűlő A. возжа (plur. возжи).
- votkā* pálinka A.; водка.
- vor* tolvaj A.; воръ.
- vorova*- lopni R. A.; воровать.
- volā* szabadság A., *volű*: *volās* szabadra, szabadon (pl. ereszteti) R.; воля.
- volna* hab, hullám A.; волна.
- volnaj* bő (kívánat szerint való, elég) R.; вольный és доволь-ный.
- však* minden, mindenik A. (másk. ar, er; így is: *er-však* minde-gyik, mindenik); всякій.
- vremā* idő A. (másk.: *pingű*); время.
- mak*, *makā* mák A.; макъ.
- matkā* nagygerenda (mester-g., szelemen) A.; матка.
- maslűnca* zsűiros-hét (butterwo-che) A.; масляница.
- műntuk* menyhal (quappe) A.; мень és меньек, меньтюкъ.
- mezű* határ, mesgye A.; межа.
- merű* mérték A.; мѣра.
- merata* varsa A.; мерда, мереда.
- melkaj* apró, finom R. A.; or. мел-кűй.
- mir* faluközsége A.; мїръ.
- mirűnda*- kibékűlni R., мириться.
- mirűdűnda*- békíteni A.; мирить.
- mirskoj* közsėgbeli A.; мїрскűй.
- močkű* fonásra készített kender v. len R.; мочка.
- možna* lehetű, szabad R. (Mdt. 306); можно.
- mořa* tenger M. (Mát. *oçu-láj*); море.
- mol* moly A.; моль.
- molotka* kalapács R. A., моло-токъ.

mušēdinda- mohozni, mohhal
tōmni A.; мпнть.
mudranā különös (wunderlich)
A.; мудрёный.
musat A., lásd *nusat*.

rakā rák A.; ракъ.
raj paradicsom A.; рай.
rad örülő, örömmel való A.; радъ.
radhū rokon (verwandter) R.;
родня.
rasa harmat R.; *rasū* harmat,
nedvesség A.; роса.
raznaj különböző A.; разный.
rana korán A.; рано.
rezka gyors, jófutó (ló) R.; рѣз-
кая (лошадь).
rigā szárító csűr A.; рига.
rišidanda- elhatározni M.; рѣ-
шить.
rižaj sárga (ló) R.; or. рыжіи
(-жая лошадь).
rošša, rošša liget A.; роцца.
rod: *sembā rod* egész nemzetség,
család M.; родъ.
rodnoj születés szerint való: *r.*
ala édes atya, *r. semja* a
saját (édes) család M.; родной.
rodnik: *r.-äšū* forrás, forrás-kút
A.; родникъ.
rož rozs R.; *roz* A.; рожь.
robota munka R. A.; работа.
robota- dolgozni A. R. (Mdt. 36);
роботать.
robotnik munkás R.; работникъ.

ružja puska R. M.; ружьё.
ruz orosz R.; россъ és Русь,
русскіи.

lad mód, alkalmasság R. (Mdt.
51. *latso* módon; 173. *tet lad*
neked jó); *lad* v. *lat* mód A.;
ладъ.
lada- egybe illeni, megegyezni:
ladaj бékülő A.; ладить.
ladna jó, illő R. (Mdt. 382);
ладно.
lastänü menyét (schneewiesel) R;
ласка.
lastänü fecske A.; ласточка.
lapas, dim. *lapaskü* kunyhó A.;
лабазъ.
lavka bódé, árúsbolt. M.; лавка.
lavšnaj boltbeli, boltban vásárolt
A.; лавочный.
leka meritő edény A.; лейка
(giesskanne, wasserschaufel).
lenta némi-nemű fejdísz A.;
лента (szalag).
li (kérdőszócska); ли.
lica, licä személy M.; лицё,
лицо.
lotka csónak R. (Mdt. 403);
лодка.
loskit folt (flick, lappen) A.; ло-
снуть.
lukävindaj ravasz; ördög A.;
лукавый.
luga rét M; *lugā* A.; лугъ.

Egy példánk van arra is, hogy a moksa-mordvin nyelv orosz szókról elvont képzőt eredeti mordvin alapszón alkalmazott: *kälgun* «hazug ember, kérkedő (lügner, хвастунъ)» R. Ugyanis *-un* végű nomen actoris, mely különben a mordvinban nem található, elég van az oroszban, pl. хвастунъ kérkedő (ige: хвастать kérkedni); бѣгунъ futó, läufer (бѣгать futni); говорунъ fecsegő, schwätzer (говорить szólni, beszélni); свистунъ füttyölő, pfeifer (свистать füttyölni); вѣдунъ jós, varázsló (вѣдать tudni, v. ö. finn *tietäjä*) stb.; lásd: Miklosich, Vergl. Grammatik der slav. Sprachen II, 141. 142. l. («Suffix *унъ*»). Az erza-mordvinban csakugyan elé is fordulnak (Wied.-nál): *vedun* (вѣдунъ), *dristun* «stössig» (orosza?), *bladun* kurválkodó, hurer (ószláv бляети, præs. 1. бляду errare, scortari); alakilag ezekhez még hozzátartozik a *gorbun* púpos ember (горбунъ, mely a moksában is megvan: *korbin*), meg *pezgun* v. *pizgun* fecske (= mdM. *pizgata*). — A *kälgun*-nak mordvin alapszava megvan a *kälgetnie*- «hazudni, csalni» igében.

A fentebbi Szójegyzékben és Függelékben foglalt orosz kölcsönszók közt meglghetős számmal van i g e is, összesen 60, tehát mégis jóval kevesebb mint a mennyit az erza-mordvin fogadott el (Wiedemann szótárában ilyen ige 157 van fölvéve). Az orosz igék átvételében a moksa-mordvin nyelv többféle eljárást követett:

a) Olyan orosz igéknek, a melyeknek néhány alakjukból (jelesen az infinitivusból és a präteriumból) *a*-végű tőjük válik ki, a moksa minden toldás nélkül ezen tőjüket vette át, pl. *torgova* = or. *torgova-t* inf., *torgova-l* præt. (de ind. præs. 1. *torguju*, 2. *torgujes*, 3. *torgujet* stb.). Ilyenek a következők: *atkaza-*, *adela-*, *obiža-*, *torgova-*, *dobiva-*, *zavidova-*, *nadia-*, *naruga-*, *podmoga-*, *posabla-*, *prima-*, *fata-*, *vorova-*, *robova-*.

b) Orosz igetöket, melyek az infinitivusból *i* végvocalissal válnak ki (pl. *ladi-t*, *sluzi-t*), megtoldott *a*-val, az *i* tövéget vagy jésítéssé szorítván össze vagy teljesen elejtván: pl. *lada-*, *trazna-*, *spora-*, *služa-*, *pribava-*, *vera-*, *urada-*.

c) A kifejtett orosz igetöt még *-nda* (azaz frequ. *-nd + a*) képzővel toldotta meg, részint az orosz igető vég *i*-jének változtatásával együtt; pl. *kajanda-*, *kstinda-*, *gavenda-*, *čajenda-*, *točinda-*, *divanda-*, *sūdinda-*, *spovēdinda-* (исповѣда-ть), *navozinda-*, *služinda-*, *svätinda-*, *pribavinda-*, *primanda-* (v. ö. *prima-*), *blagoslo-*

vinda-, *veselenda-*, *verinda-* v. *veranda-* (v. ö. *vera-*), *meranda-*, *mirinda-* v. *miranda-*.

d) Az orosz igetöt megtoldotta *-dinda* képzővel (= *-d + nda*; a *-d* előrészben a denominativ *-d* igeképzőt ismerhetjük föl, tekintve, hogy a magyar nyelv is *-l* meg a finn nyelv *-d* [*da*, *-dä*, illetőleg e helyett *'a*, *'ä*] denominativ képzővel szokott idegen igetöket áthonosítani; pl. *prédiká-l*, finn *tienaa-* e h. *tienada-* = svéd *tjena* dienen, verdienen). Ilyenek: *kapādinda-*, *kavādinda-*, *kistēdinda-* (v. ö. *kstinda-*), *kleidinda-*, *gulādinda-*, *grešidinda-*, *čuvānidinda-*, *dubīdinda-*, *dumādinda-*, *starādinda-*, *stroīdinda-*, *smēdinda-*, *penūdenda-*, *pirnādinda-*, *pilidinda-*, *posnādinda-*, *pozdrablādinda-*, *putādinda-*, *pulēdinda-*, *pravīdinda-*, *božidinda-*, *boltādinda-*, *falēdinda-*, *vencādinda-*, *mirīdinda-* (v. ö. *mirinda-*), *mušēdinda-*, *rišidanda-*.

A mordM. *lukāvindaj* tkp. nom. agentis *lukāvinda-* igetől; ennek pedig alapja az ige gyanánt vett or. *lukav-* (лукавыи, praed. alak *лукавь*) névszó; szintígy van a moksa Mátéban *aziranda-* «uralkodni» *azir* «úr» mellett. Egy másik ilyen igének látszik frequ. *-kšne* képzővel, *važatkšne-* (or. *вожатый*); de talán inkább az or. *про-вожа-ть* «geleiten, begleiten» ige szolgáltatta a *važa-* alapszót, melyhez azután még a mord. *-d* képző is járult (*važad-kšne-*).

Különös alakú ez is: *parotsa-* «birkozni» (mdE. is: *borotsa-*). Úgy látszik, hogy itt egyszer az orosz infinitivus reflexiv névmásával (ся: *бороться*) együtt vétetett át; vagy pedig a *-tsa-*-ban a *-d* denominativ + *-š* frequ. képzőt láthatnók?

Összerántott alaknak mutatkozik *spovēdinda-* (A.) mellett *spovenda-* (Máté), mert az orosz *исповѣда-* igetőnek végszótagját (*-da*) enyészttette el. Vajjon lehet-e ehhez képest rövidebb *-nda* végű alakokat (c. alatt) teljesebb *-dinda-* félékből rövidülteknek tartanunk, pl. *kstinda-* «keresztelni» (Mát.) ebből: *kistēdinda-* (A.)?

B. J.

A VEPSZ NYELVRŐL.

Az összes finnséget nyelvre nézve két földialektusra szokták osztani: a karjalai-ra meg a häméi-re (finnül: *karjalainen* és *hämläinen*). Az utóbbihoz a nyugoti (délnyugoti) Finnország nyelvén kívül tartoznak még: a vót (*vatjalainen*) nyelv Ingermanlandban, az észt (*virolainen*) nyelv Észtországban, a lív (*liiviläinen*) nyelv Kurlandnak északi partján néhány faluban, meg a Rigai öböl keleti partján Salis mellett, — és a vepsz (*vepsäläinen*) nyelv az Onega-tó délnyugati mellékén, Petroszkj városától délre, a šoksa-i, šoltjärv-i stb. egyházközségekben; továbbá: déli-Északon az Ojat-folyó mellett a Bjelozero felé, és végre északra Pyhäjärvi egyházközségben az Olonecz és Petroszkj közti országot mentében, Mundjärv-ben Petroszkjtól északra, Viidana-ban Sunnusu-ban, Kaškana-ban, Metsuoiniemi-ben, Priäsä-ben, Järven-taguinen-ben, a Kendjärv nyugati falvában, Tiudie-ban és a Pälljärv partvidéki falvaiban.

Az onegai vepsz nyelvet Ahlqvist ismertette: *Anteckningar i Nord-Tschudiskan*. Helsingfors, 1859; az ojatit Lönnrot: *Om det Nord-Tschudiska språket*. Helsingfors, 1853; az északit Genetz: *Vepsän pohjoiset etujoukot*. (Kieletär 1872. IV. és V. füzet.) Az általuk közlött nyelvtani vázlatok és szövegek alapján fogom a vepsz dialektust a következőkben ismertetni.

Hangtani tekintetben a vepsz nyelv legfeltűnőbbén tér el a finn irodalmi nyelvtől abban, hogy a hangzó-illeszkedés teljesen hiányzik belőle, mint a következő példák mutatják: *päivaks*: finn *päiväksi* napra, nappá | *söda*: f. *syödä* enni |

küzuiba: f. *kysyivät* kérdezték | *pidab*: f. *pitää* kell | *tänna*: f. *tänne* ide | *üagob*: f. *näkee* lát | *kävub*: f. *käy* jár | *eläda*: f. *elää* élni | *hüva* f. *hyä* jó | *sötan*: f. *syötän* etetek | *mänob*: f. *mence* megy, — stb. Pyhäjärvi-ben azonban Genetz följegyzése szerint a hangzó-illeszkedés majdnem teljes épségében van meg; csupán az *l* előtt álló magas hangzó lesz némelykor mélyhangúvá, pl. *küllal*: f. *kyl-lältä* eléggé.

Mint a felhozott példákból látható, a hangzó-illeszkedés nemcsak annyiban romlott meg, hogy magashangú szótőhöz mélyhangú ragok és képzők járúlnak, (pl. *elä-da*), hanem az is előfordúl, hogy a szótő első tagjában magas hangzó van, a másodikban pedig mély. Ez — Lönnrot szerint (30. l.) — leginkább akkor látszik előfordúlni, mikor az első szótag hangzóját közvetlenül több mássalhangzó követi. Azonban, teszi hozzá Lönnrot, ily esetekben a mély hangzók nem hangzanak egész tisztán, hanem úgy, hogy az *a*, *o*, *u* kissé *ä*, *ö*, *y* felé hajlik, még pedig néha annyira, hogy az ember nem tudja, a magas vagy a mély hanghoz áll-e közelebb az a középhang. A hangzó-illeszkedés megromlása, illetőleg a magas hangzóknak átmenete mélyekbe egyébiránt könnyen megmagyarázható és érthető. Az *a* és *ä* hangok legközelebb állanak egymáshoz a hangsorban és hazánk egyes vidékein is, mint pl. Dunán túl, oly nagyon nyíltan ejtik az *ä* (*e*)-t, hogy majdnem *ä*-nak (rövid *ä*) hangzik. Éppen így van a finn nyelvben is, és így semmi különös sincs abban, hogy az *ä* sok esetben valóban átment *a* ba. Az *o* és *ö* közt közvetítő hang az *o* (észt írásmód szerint *õ*), mely legsűrűbben az észt nyelvben fordul elő, de a vót-ban és a vepsz-ben is található; pl. vót: *oli*: f. *oli* vala | antoi: f. *antoi* ada | vót: *otab*: f. *ottaa* vesz || vepsz *voi* (a szintén előforduló *voi* mellett): f. *voi* -hat | tahtoi (és *tahtoi*): f. *tahtoi* akara | *mieletoin*: f. *mieletöin* esztelen, stb. Végre hogy az *u* és *ü* között is van természetes átmenet, azt mutatja pl. a svéd nyelv, melynek *u*-val jelölt hangja az *u* és *ü* között áll.

Egyébiránt a hangzó-illeszkedés hiánya, illetőleg fogyatkozása nemcsak a vepsz nyelvnek jellemző sajátága. A hangzó-illeszkedés a finn dialektusok közül csak a szuomiban, az orosz-karjalaiban és a dorpatí észtben van meg épen; a vepszen kívül hiányzik a livben, vótban és a revali észtben is.

De nemcsak abban nyilvánúl a vepsz nyelv előszeretete a

mélyhangúság iránt, hogy a magashangú szavak képzőinek és ragjainak magas hangzóját szívesen cseréli föl mélylyel, hanem abban is, hogy sokszor a szónek tőhangzóját is mélyre változtatja. Ez Genetz szerint leginkább akkor történik, mikor a szó oly mássalhangzóval kezdődik, mely palatalizálódhatik; ilyenkor a magashangú tőhangzó helyébe mélyhangú lép, és a kezdő mássalhangzó palatalizálódik pl. *tauž*: f. *täysi* tele | *tal*: f. *tällä* ezzel.

Másik jellemző sajátása a vepsz nyelvnek, hogy a rövid ö n h a n g z ó k a t kedveli és a finn irodalmi nyelv hosszú hangzói helyett sokszor rövideket ejt,¹⁾ pl. *sadihe*: f. *saatiin* kaptak | *mal*: f. *maalla* földön | *päle*: f. *päälle* fölé | *pä*: f. *pää* fej | *su*: f. *suu* | *jänud*: f. *jäänyt* maradt. Úgy szintén diphthongus helyén is sokszor áll az onegai és ojati nyelvben rövid önhangzó, pl. *rosteħ*: f. *ruoste* rozsda | *söb*: f. *syö* eszik | *joda*: f. *juoda* inni | *homenn* f. *kuomenna* holnap | *mehel*: f. *mieheltä* férfitől | *völ*: f. *vielä* még | *sötad*: f. *syötät* etetsz | *kolen*: f. *kuolen* meghalok | *nor*: f. *nuora* zsinór.

Ebben a vepsz nyelv egyezik az észttel, mely szintén szereti a rövid önhangzókat, pl. *rikkal*: f. *rikkaalla* gazdagnak | *kinni*: f. *kiinni* erősen tartva (fest) | *rohi*: f. *ruoho* fű. A finnországi tájnyelvek némelyikében szintén váltakoznak rövid önhangzók hosszúkkal; így pl. déli Pohjanmaaban: *tytyä* megelégedni (irod. *tyytyä*) | *pyhkiä* törülni (*pyykkiä*) | *kärmes* kigyó (*käärme*).

Megemlíthetjük itt egyúttal még azt is, hogy más dialektusok meg a vepsz nyelvvel ellenkezőleg inkább a nyújtást kedvelik, és hosszan ejtik azon önhangzókat, melyeket a finn irodalmi nyelv röviden ejt. Így pl. a lív nyelvben; *pitkaa*: f. *pitkä* hosszú | *petuiks*: f. *petos* család, árulás | *laaiska*: f. *laiska* lusta | *jaalga* f.

¹⁾ «A hosszú önhangzóknak, valamint az *ie*, *uo*, *yö* diphthongusoknak, mely utóbbiak rendszeren átmennek *ee*, *oo*, *öö*-be, a vepszben oly határozatlan hosszúságuk van, hogy nyílt szótagban inkább röviden, mint hosszan hangzanak;... de ha a szótag zárttá lesz, akkor a hosszúság tisztábban hangzik.» Lönnrot (31. l.) Véleményünk szerint azonban a hosszúságra vagy rövidségre nézve semmi szabályt sem lehet felállítani, legfeljebb annyit mondhatni, hogy önhangzó-rövidülés leginkább nyílt szótagokban fordul elő; mert bizony elég eset van arra is, hogy zárt szótagbeli önhangzó megrövidült, másrészt meg, hogy nyílt szótagban is megmaradt a hosszú önhangzó.

jalka láb; — vagy az isojoki-i dialektusban (Finnországban): *aak-kuna*: f. *akkuna* ablak | *kukko*: f. *kukko* kakas, stb.

Visszatérvén a diphthongusok rövidülésére, újra ismételjük, hogy ez az onegai és ojat-melléki vepsz nyelv sajátja, mert az éjszakai vepsz ellenkezőleg kedveli és megőrzi a diphthongusokat, sőt pl. Viidanaban a finn *aa*, *ää* helyett *uo*, *ie*-t ejtenek, pl. *muoil-mas*: f. *maailmassa* világon | *piel*: f. *päällä* fölött; és másutt is akadnak egyes ilyen esetek.

További sajátja a vepsz nyelvnek (de csak a délibbnek) az, hogy diphthongus helyett néha hosszú önhangzót ejt, pl. *moodot*: f. *muodot* alakok | *noor*: f. *nuori* fiatal | *hoomniine*: f. *huomeinen* holnapi. Ez azonban nem történik oly általánosan, mint pl. az észti nyelvben, hol az *ie*, *uo*, *yö* diphthongusokat közönségesen *ee*, *oo*, *öö*-nek ejtik, mint: *mees*: f. *mies* ember | *noor*: f. *nuori* fiatal | *öö*: f. *yö* éj. Szintígy van a vótban is, pl. *mees*: f. *mies* | *tee*: f. *tie* út | *oono*: f. *huono* rossz | *sööttää*: f. *syöttää* etetni | *möö*: f. *myöten* mentében. Ilyesmi a finnországi dialektusokban is található; így pl. az isojoki-i dialektusban *ai*, *ei*,¹⁾ *oi*, *ui*, *yi*, *äi*, *öi* helyett *aa*, *ee*, *oo*, *uu*, *yy*, *ää*, *öö*-t ejtenek (csak az első szótagban marad meg a diphthongus), pl. *havaatten*: *havaitsen* észreveszek; *taloos*: *taloissa* házakban, stb., hasonlóképen déli Pohjanmaaban (kivált kölesön vett szavakban), pl. *vooro-kausi*: f. *vuoro-kausi* nap (24 óra) | *köökki*: f. *kyökki* konyha | *nööri*: f. *nyöri* zsinór, stb. Éppen az ellenkezőt találjuk a karjalai dialektusban, mely inkább a diphthongusokat szereti, és *aa*, *ää* helyett *oa*, *eä* (*öä*)-t ejt, pl. *oaldo*: f. *aalto* hullám | *oarreh*: f. *aarre* kincs | *eäni*: f. *äini* hang.

A szóvégi rövid önhangzók (*a*, *ä*, *i*, *o*) mint a legtöbb dialektusban, úgy a vepszben is a legtöbb esetben elkoptak már, pl. *uks*: f. *uksi* ajtó | *vald*: f. *valta* hatalom | *silm*: f. *silmä* szem | *vil*: f. *villa* gyapjú | *täüs*: f. *täysi* tele | *suur*: f. *suuri* nagy | *vel*: f. *veli* testvér | *tühj*: f. *tyhjä* üres, szegény | *vanh*: f. *vanha* öreg | *ak*: f. *akka* asszony | *nälg*: f. *nälkä* éhség | *aiv*: f. *aivo* agy | *arv*: f. *arvo* becs, érték.

Most térjünk át a más salhangzókra.

A háméi dialektusokról általában meg lehet jegyezni, hogy

¹⁾ A vepszben az *ei* néha *ij*-be megy át, pl. *lijb* v. *leib*: f. *leipä* kenyér | *tijle* v. *teile*: f. *teille* nektek.

bennük a mássalhangzó-gyengülés vagy teljesen hiányzik, vagy pedig nem fejlődött ki annyira, mint a nyugati-finnben és különösen a karjalaiban; pl. vót: *nahgatta*: f. *nahatta* bőr nélkül; liv (itt mássalhangzó-gyengülés alig is fordul elő): *jaalgad*: f. *jalat* lábak; ész: *izandal*: f. *isännällä* gazdánál | *abihs*: f. *avuksi* segítségül, stb. Külömben még magában a finn irodalmi nyelvben is lehet némi ingadozást észrevenni, legalább a *k* gyengülésénél, mert ez néha *h* után gyengületlenül marad; pl. *tuhka* hamu: gen. *tuhan* (*tuhvan*) és *tuhkan* | *vihko* füzet: g. *vihon* és *vihkon* | *lahko* osztály, párt: g. *lahkon* | *nahka* bőr: g. *nahan* és *nahkan* (Agricolánál: *tuhgan*, *lahgosta*).

Az onegai és ojat-melléki vepszben a mássalhangzó-gyengülés majdnem teljesen hiányzik, mint a következő néhány példa világosan mutatja: *andad*: f. *annat* adsz | *enambaks* f. *enemmäksi* többre, többé | *ambun*: f. *ammun* lövök | *ühten*: f. *yhden* egynek | *tahtod*: f. *tahdot* | *ei nügu*: f. *ei näy* nem látszik | *ligaks*: f. *liaksi* túlságosan | *velgad*, *völgad*: f. *velat* adósságok | *lugen*: f. *luen* olvasok | *tegen*: f. *te'en* tesztek | *poigale*: f. *pojalle* fiúnak, stb.

Azomban némi nyoma mégis van a mássalhangzó-gyengülésnek, mert néhány példa van rá, hogy a *tt* szótagzárás következtében *t*-vé rövidül, pl. nom. *külbet* fürdő (tő: *külbetti*) illat. *külbeti*he, de iness. *külbetiš* és acc. *külbetin*. — Az éjszaki vepszben a *kk*, *pp*, *tt*, *ttš* hangzó után *k*, *p*, *t*, *tš*-vé gyengül oly szótagzárásnál, melyet nem a rag *-h*-ja, a többesi, präteritumi, conditionalisi *i*, vagy az *-iše*, *-oi*, *-aida* képzőbeli *i* eszközöl, pl. *rikko* eltörni: *rikon* | *loppu* vég: *lopul* | *bohatta* gazdag: *bohatal* | *metšä* erdő: *metšäs*, *metšas*.

Föltűnő sajátsága a vepsz nyelvnek továbbá az is, hogy a szóközépi kemény explosivák (*k*, *t*, *p*) helyett igen gyakran lágyakat (*g*, *d*, *b*) ejt, pl. *oiged*: f. *oikea* igazi | *maged*: f. *makea* édes | *jogehe*: f. *jokeen* folyóba | *pagenemai*: f. *pakenemme* menekülünk | *lazged*: f. *lasket* bocsátasz || *teid*: f. *teitü* titeket | *andad*: f. *annat* adsz | *pidab*: f. *pitää* kell || *leib*: f. *leipä* kenyér | *abu*: *apu* segítség, stb. Megtaláljuk ezt a sajátságot az ész: *tege*ma: f. *tekemään* tenni (illat.) | *tiib*: f. *siipi* szárny | *pada*: f. *pata* fázék.

A palatalizált hangok, melyek a finn irodalmi nyelvben nem találhatók, elég sűrűn előfordulnak a vepszben, még pedig

a következők: *d, t, l, n*, pl. *teide*: f. *teidän* tiétek | *tühta*: f. *tähden* miatt, -ért | *nähtäis*: f. *nähtäisiin* láttatnék | *ole*: f. *ole* légy stb.

Ezen palatalizált hangok valószínűleg az orosz nyelv befolyása alatt keletkeztek, mely igen nagy hajlandósággal bír a palatalizálásra. A vepsz-ben leginkább magashangú önhangzót (kivált *i, e, ü-t*) megelőző mássalhangzók palatalizálódnak. Azonban magában a vepszben is észre lehet venni ingadozásokat és eltéréseket: az Onega melléki vepszek sokkal inkább kedvelik a palatalizált mássalhangzókat, mint az Ojat-mellékiek, s az ottani *d, l, n*-nek az utóbbiaknál sokszor palatalizálatlan *d, l, n* felel meg, pl. Onega-mellékén: *teide, ole, mäne* (f. *teidän, ole, mene*) — Ojat mellékén: *teiden, ole, mäne*. — Némelykor, kivált szókezdő mássalhangzók-nál annak következtében áll be jésítés, hogy az utánuk következő *ie* diphthongus első része nagyon röviden hangzik, pl. *mehed*: f. *miehet* | *meles*: f. *mielessü* | *kjelenikad*: f. *kieliniekat* | *tetab*: f. *tietüü* || *pästä*: f. *päästä* (karj. *peästä*). (A szókezdő vepsz *n*-ről l. bővebben: Budenz, Über die Verzweigung d. ugr. Spr. 14. l.)

A *d* hang az éjszaki vepszben nem mindig a *d*-nek palatalizálódása, hanem sokszor a *j*-nek. erősbulése folytán is állt elő, még pedig a szó elején és belsejében egyaránt, pl. *dälgimai* végre: v. ö. f. *jälke* | *duoste*: f. *juosten* futva | *hard*: f. *harja* sörény. (V. ö. a magyarban: *jönni* — *gyünni* | *járni* — *gyárni* | *jó* — *gyógyúl*.) Az onega-melléki vepszben is gyenge *d* előhanggal ejtik a *j*-t, pl. *djärv*: f. *järvi* tó, de ez a hang-árnyalat Ahlqvist szerint nem érdemli meg a külön megjelölést.

Ezenkívül a finn irod. nyelvben elő nem forduló hangok közül található még a vepsz-ben: *f, z, š, č* pl. *raffan, rahfun*: f. *rahvaan* népnek || *käzi*: f. *käsi* kéz | *kazvab*: f. *kasvaa* nő | *azia*: f. *asia* dolog, ügy || *miše* hogy | *nühtäis* (l. fent.) || *kičer, kačer*: f. *kitkera, katkera* keserű.

Az *s* egész rendszeresen változik *š*-vé, ha előtte *i* vagy egy *i*-végű diphth ngus áll (*miše, taivhalüšes, sinahohoiš, hvaalitäis, kitetäis, pagišen, tedäis*); ez esetben a *ts, ks* szintén *tš, kš*-re változik (*itšeiš, peiteitši, pühitaiš, sikš*.) Ezen változás rendszerességét legjobban lehet észlelni az inessivusnál és a translativusnál, melyeknek ragja *-s* és *-ks*, a többes számban azonban (megelőző *i* befolyása alatt *-š* és *-kš*): sing. *mas, maks* (f. *maassa, maaksi*), plur. *maiš, maiš* (f. *maissa, maiksi*).

A szóvégi *n* szeret elkopni, bár nem oly általánosan, mint az észtblen, pl. *mezzäine* : f. *mehiläinen* méh | *meide* : f. *meidän* miénk | *peitoläine* : f. *peitollinen* fődött, elrejtett. A vótban szintén sokszor elvész a szóvégi *n*, de pótló nyújtást hagy maga után, mint: *minuu* : f. *minun* enyém | *uhsee* : f. *uksen* ajtót | *nimee* : f. *nimen* nevet | *meehee* : f. *miehen* embert, férfit.

Lönnrot (32. l.) és Ahlqvist (73.) még egy sajtáságos hangváltozást említenek, mely mind az Onega-, mind az Ojat-melléki dialektusban előfordúl. T. i. ha az *l* közvetlenül az első szótag önhangzója után áll, s egy másik mássalhangzó követi, akkor *v*-nek hangzik, pl. *sildane* híd ; *sivdane* | *solm* csomó : *sovm* | *sulg* toll : *suvg*. Ha a megelőző önhangzó *a* vagy *e*, akkor ez átmegy *o* *ö*-be : *valgtus* fehérség : *vorgtus* | *peld* szántóföld : *pövd*.

Nagyon általános az onegai és ojat-melléki vepszben a szó összevonása is, mely abban áll, hogy ha a szó képzők vagy ragok által meghosszabbodik, a *tő* véghangzója kiesik, ha csak az így összekerült mássalhangókat ki lehet ejteni, pl. *kallis* drága : gen. *kalhen* | *istun* ülök : *istta* (v. *istuda*) ülni | *joutsen* hattyú : g. *jousnen* | *kainol* hónalj : g. *kainlon* | *kudam* holdvilág ; g. *kuudman* | *kyyndel* könyv : g. *kyyndlen* | *käsken* parancsolok : inf. *kästta* v. *käskta* | *paimen* pásztor : g. *paimnen* | *tahktan* köszörülök : e h. *tahkadan* | *armas* hedves : g. *armhan* | *kurdiš* süket : g. *kurdhen* | *lähtek* lék : g. *lähtken*. Az északi vepszben ilyen összerántások nem fordulnak elő, csak egy-két szóban, pl. *santah* : f. *sanotaan* mondják (Viidana), *mille* : f. *min(u)lle* nekem (Sununsuu).

Most áttérvén a névszóra, lássuk legelőször is a szóképzést. A vepsz nyelv különösen kedveli a diminutívumokat, s ezek képzésére leggyakrabban alkalmazza az <ude, nom. <ud (finn <ue, ye, n. <ut, yt) képzőt: *südaimude* (n. <ud) : f. *sydäme* szív | *poigude* : f. *poika* fiú | *kivude* : f. *kive* kő | *koorude* f. *koore* héj | *järüude* : f. *järve* tó | *kaskude* : f. *kaske* irtásföld.

Ezenkívül igen szokott diminutív képző még az <ise, éjsz. vepsz <ize, ise) nom. <ine (f. <ise, n. inen) : *akaiše* : f. *akka* asszony | *härkäise* : f. *härkä* ökör. — Továbbá egy másik diminutív képzővel összetéve : -koise, -kaiše (n. -koine, -kaine) : *külakoiše* : f. *kylä* falu | *norikaiše* : f. *nuorukaiše* ifjú.

Ritkább dimin. képző az *-i*, melynek a nyugati finnben már csak némi nyoma van meg: *reboi* (éjsz. *rebuoi*): f. *repo* róka | *kukoi*: f. *kukko* kakas.

A *-hise*, *-llise* nom. poss. képzőnek *i*-je a délibb vepszben meg van nyújtva: *-hīse*, *-llīse* (n. *-hīne*, *-llīne*): *vigahīse*: f. *vikaise* hibás | *edellīse*: f. *edellise* előbbi | *peitolīse*: f. *peitollise* titkos.

A *-hše* képző első tekintetre a *-kse* diminutív képző változatának, s így az *-īše* eredetibb alakjának volna tartható; azonban az *š* egy megvolt *i*-re enged következtetni (l. fent) s így valószínű, hogy a *-hše* képző *-hīše*-ből (= f. *-hise*) vonódott össze a már leírt módon: *humalahše* (n. *-hne*): f. *humalaise* részeg | *jumalahše*: f. *jumalaise* istenes | *kibedahše*: f. *kipeä* beteg.

A nomen abstractum képzője a délibb vepszben *<use* (nom. *<us*), az éjszakiban *<ude*, *üde* (nom. *<us*, *üs*) (f. *<ute*, *yte* v. *<uite*, *<yute*, nom. *<us*, *ys*, *uus*, *yys*): *süvuse*: f. *syvvyte* mélység | *selgtuse* (*selgeduse): f. *selkeyte* világosság | *leveduse*: f. *leveyte* szélesség | *märguse*: f. *märkyte* nedvesség. Éjsz.: *hüvüde*: (n. *hüvüs*): f. *hyvvyte* jóság | *pidude* (n. *pidus*): f. *pituute* hosszúság. — A *jaloduse* «fräckhet, arczátlanság» szó valószínűleg a *-da* képzős melléknévek analogiájára készült, *jalo*-tól. — Előfordúl, úgy látszik, a délibb vepszben is az *<ude* alak (mely kétségkívül eredetibb, mint az *<use*), csak az a baj, hogy az *<ude* alakra nem találtam több példát egynél: *hüvude*=f. *hyvvyte* jóság (Ahlqvistnak *Murteiskirja*-jában; de ugyanő az *Anteckningar*-ban *hüvuse* alakban hozza föl a «jóság» szót).

Az éjszaki vepszben használatos még: *-ttšu*, pl. *hebottšu* kanca: *hebo* ló | *gurbattšu* púpos-hátú: *gurba* púp.

A *d e v e r b a l i s* névszóképzések közt legfontosabbak a *-da* és a *-ge* képzős *n o m e n v e r b a l é k*, melyek a megfelelő finn szavaknak teljesebb alakjait tüntetik föl.

-da: *korgeda* (n. *korged*): f. *korkea* magas | *valgeda*: f. *valkea* fehér | *sageda*: f. *sakea* sűrű | *lageda*: f. *lakea* sík.

-ge, eredetibb alakja a f. *-he* nomen actionis képzőnek: *sidege* (n. *sideh*): f. *sitche*, *sitce* (n. *side'*) kötélék | *puhege*: f. *puhehe*, *puhee* (n. *puhe'*) beszéd.

Egy kölcsönvett képzője is van a vepsz nyelvnek: az orosz *никъ* (-*nik*), mely névszókhoz járúl: *liha-nika* (n. *-nik*) mészáros | *kalanika* (n. *-nik*) halász | *kelenika* (n. *-ník*) fecsező | *abunika* (n. *-nik*)

segéd || Éjsz. vepsz *-nukka, -nikkä* (nom. *-nikk*): *metšnikka* vadász | *päivnikkä* napszámos. — V. ö. finn *-niekka*.

Névragozás.

A casus-ragok következők:

- Nom. —; tb. *-d (t)*: f. *-t*.
 Acc. *-n*: f. *-n*; tb. *-d (t)*: f. *-t*.
 Gen. *-n*: f. *-n*: tb. (Onega mellékén) *-ide*; (Ojat mell.) *-iden*; (éjsz. vepsz) *-in, -iden*.
 Instr. *-n* (csak adverbiumokon fordul elő, pl. éjsz. *üksin* egyedül | *dälguoin* gyalog.)
 Ess. *-nn*; éjsz. *-na, -nä, -n*: f. *-na, nä*.
 Part. *-d (t), -da, -dä*: f. *-ta, -tä; -a, -ä*.
 Transl. *-ks*; tb. rendszeren *-kš*: f. *-ksi (-kse)*.
 Comit. (a délibb vepszben nem fordul elő; az éjszakiból is csak egy példát hoz föl Genetz: *kaikkineh*: f. *kaikkineen* mindenestül.)
 Abess. *-ta*; az éjsz. vepszben suffixum előtt *-tta, -ttä*: f. *-tta, -ttä*.
 Prolat. *-tši* (csak adverbiumokon és postpositiókon fordul elő, pl. *siritši*, éjsz. *tšurattši*: f. *sivutse* mellett el.): f. *-tse*.
 Iness. *-s, -š*: f. *-ssa, -ssä*.
 Elat. *-s, -š*: f. *-sta, -stä*.
 Illat. *-he, -ha, -hu*; éjsz. *-h, -i, -u, -ze* vagy pótló nyújtás: f. *-sen, -h-n, -'n*.
 Adess. *-l*; éjsz. *-ll* (suffixum előtt *-lla*): f. *-lla, -llä*.
 Ablat. *-l*; éjsz. *-ll* (suffixum előtt *-lla*): f. *-lta, -ltä*.
 Allat. *-le, -l*; éjsz. néha *-lle* is: f. *-lle*.

A mi az inessivus és elativus egyformaságát illeti, megemlítjük, hogy a vót dialectusban *st* helyett sok esetben *ss-t* ejtenek, pl. *vassaa*: f. *vastaan* ellen | *kullass*: f. *kullasta* aranyból. Valószínű tehát, hogy a vepsz elativusi rag is így származott a teljes alakból: *-sta, -st, -ss, -s*. Az éjszaki vepszben még elő is tűnik az *-ss* alak, mikor a szóhoz suffixum járul: *itšessäh*: f. *itšestään* magából. — Megjegyezhetjük mellesleg még azt is, hogy az elativus és inessivus ragja a suojärvi-i dialektusban is egyforma, t. i. *-s, -z*,

ritkábban: *-ssa*.¹⁾ S ugyanott egyezik az ablativus ragja is az adessivuséval (vagy allativuséval), mint a vepszben, csakhogy Suojär-viben még a teljesebb alakot találjuk; *suolla*: f. *suolta*; *suolleni*: f. *suoltani*.

Hogy az elativust és ablativust megkülönböztessék a hasonlalkú inessivustól és adessivustól, a vepszben sokszor a *pai* v. *päi* (éjsz. v. *piei*, *piäi*) névutót adják az előbbiekhöz, pl. *mas-pai* földből | *pul-pai* fától. — Az illativushoz is járúl gyakran egy névutó: *sai* (éjsz. *suoe*), mely azonban semmi értelem-módosulást nem eszközöl. Az előbbi Lönnrot a f. *päin*-vel, az utóbbit pedig a f. *saakka*-val egyezteti.

A többes-számi genitivusban mindig az *-ite* (vepsz *-ide*) képzős tö használtatik, és az *-ide* soha sem gyengül *-i'e* (*-je*)-vé mint a finnben, sem pedig *-itte*-vé nem erősbödik; vepsz *sildode*: f. *siltojen* | *kaloide*: f. *kalojen*.

Ragozási példák (az onegai dialektusból:

	Sing.	Plur.
1. Tő:	<i>ma</i>	<i>mad, maide, mai.</i>
Nom.	<i>ma föld</i>	<i>mad</i>
Acc.	<i>man</i>	<i>mad</i>
Gen.	<i>man</i>	<i>maide (ojati: maiden)</i>
Instr.	—	—
Ess.	<i>mann</i>	<i>mainn</i>
Part.	<i>mad</i>	<i>maid</i>
Transl.	<i>maks</i>	<i>maikš</i>
Comit.	—	—
Abess.	<i>mata</i>	<i>maita</i>
Prolat.	—	—
Iness.	<i>mas</i>	<i>maiš</i>
Elat.	<i>mas</i>	<i>maiš</i>

¹⁾ Éppen ellenkezőleg, elativusi alakja van az inessivusnak a csere-miszben, pl. *kudošto*, *-šta* (eredb. *-šno*, *-šna* helyett) otthon; *olašte*, *-šta* városban. Van erre eset a mordvinban is: *onsne* és *onsto* álomban; *šista*, *čiste* napon. (V. ö. m. *disznó* és *disztú*.) Az éjsz. lappban szintén *-st* az iness. ragja, míg a déli lapp az eredetibb *-sne* alakot tünteti föl. Az *sn* — *st* változás a török (jakut, kirgiz) nyelvekben is gyakori.

Illat.	<i>maha</i> ¹⁾	<i>maihe</i>
Adess.	<i>mal</i>	<i>mail</i>
Ablat.	<i>mal</i>	<i>mail</i>
Allat.	<i>male</i>	<i>maile</i>

---

2. Tő:	<i>sulga</i>	<i>sulgad, sulgide, sulgi.</i>
Nom.	<i>sulg toll</i>	<i>sulgad</i>
Acc.	<i>sulgan</i>	<i>sulgad</i>
Gen.	<i>sulgan</i>	<i>sulgide</i>
Ess.	<i>sulgann</i>	<i>sulginn</i>
Part.	<i>sulgad</i>	<i>sulgid</i>
Transl.	<i>sulgaks</i>	<i>sulgiks</i>
Abess.	<i>sulgata</i>	<i>sulgita</i>
Iness.	<i>sulgas</i>	<i>sulgis</i>
Elat.	<i>sulgas</i>	<i>sulgis</i>
Illat.	<i>sulgha</i>	<i>sulgihe</i>
Adess.	<i>sulgal</i>	<i>sulgil</i>
Ablat.	<i>sulgal</i>	<i>sulgil</i>
Allat.	<i>sulgate</i>	<i>sulgile</i>

---

3. Tő:	<i>kala</i>	<i>kalad, kaloide, kaloi.</i>
Nom.	<i>kala hal</i>	<i>kalad</i>
Acc.	<i>kalan</i>	<i>kalad</i>
Gen.	<i>kalan</i>	<i>kaloide</i>
Ess.	<i>kalann</i>	<i>kaloinn</i>
Part.	<i>kalad</i>	<i>kaloid</i>
Transl.	<i>kalaks</i>	<i>kaloiks</i>
Abess.	<i>kalata</i>	<i>kaloita</i>
Iness.	<i>kalas</i>	<i>kalois</i>
Elat.	<i>kalas</i>	<i>kalois</i>
Illat.	<i>kalaha</i>	<i>kaloihe</i>
Adess.	<i>kalal</i>	<i>kaloil</i>
Ablat.	<i>kalal</i>	<i>kaloil</i>
Allat.	<i>kalale</i>	<i>kaloile.</i>

¹⁾ Illat. alakok az éjsz. vepszből: *muah* : f. *maahan* földbe | *pilvee* : f. *pilveen* felhőbe | *lähtegei* : f. *lähteesen* forrásba | *küläu* : f. *kylään* faluba; *pattšahaze* : f. *patsaasen* szoborba.

4. Tő:	<i>valgeda, korgeda</i>	<i>valgtad, valgtide, valgti ; korttad, korttide, kortti.</i>
Nom.	<i>valged világos korged magas</i>	<i>valgtad korttad</i>
Acc.	<i>valgtan, korttan</i>	<i>valgtad, korttad</i>
Gen.	<i>valgtan, korttan</i>	<i>valgtide, korttide</i>
Ess.	<i>valgtann, korttann</i>	<i>valgtinn, korttinn</i>
Part.	<i>valgtad, korttad</i>	<i>valgtid, korttid</i>
Transl.	<i>valgtaks, korttaks</i>	<i>valgtikš, korttikš</i>
Abess.	<i>valgtata, korttata</i>	<i>valgtita, korttita</i>
Iness. } Elat. }	<i>valgtas, korttas</i>	<i>valgtiš, korttiš</i>
Illat.	<i>valgtaha, korttaha</i>	<i>valgtihe, korttihe</i>
Adess. } Ablat. }	<i>valgtal, korttal</i>	<i>valgtil, korttil</i>
Allat.	<i>valgtale, korttale</i>	<i>valgtile, korttile.</i>
<hr/>		
5. Tő:	<i>lindu</i>	<i>lindud, lindide, lindī</i>
Nom.	<i>lind madár</i>	<i>lindud</i>
Acc.	<i>lindun</i>	<i>lindud</i>
Gen.	<i>lindun</i>	<i>lindide¹⁾</i>
Ess.	<i>lindunn</i>	<i>lindinn stb.,</i>
<hr/>		
6. Tő:	<i>lähtege</i>	<i>lähtked, lähtkide, lähtki.</i>
Nom.	<i>lähteh lék</i>	<i>lähtked</i>
Acc.	<i>lähtken</i>	<i>lähtked</i>
Gen.	<i>lähtken</i>	<i>lähtkide</i>
Ess.	<i>lähtkenn</i>	<i>lähtkinn stb.</i>
<hr/>		
7. Tő:	<i>armaha</i>	<i>armhad, armhide, armhi.</i>
Nom.	<i>armas kedves</i>	<i>armhad</i>
Acc.	<i>armhan</i>	<i>armhad</i>
Gen.	<i>armhan</i>	<i>armhide</i>
Ess.	<i>armhann</i>	<i>armhinn stb.</i>

¹⁾ A tővégi *u* az onegai vepszben a rákövetkező *i*-vel hosszú *ī*-vé olvad össze; az ojatiban megmarad.

A c o m p a r a t i v u s képzője *-mba* (nom. *-mb*). A superlativus úgy képeztetik, mint az oroszban, t. i. a *samī* (or. самы́й) szó tétetik a pozitívus elé, pl. *samī kuiv* legszárazabb; ámbár úgy látszik, hogy az *-imba* képzős superlatívus sem egészen ismeretlen, legalább az ojat-melléki vepszeknél, pl. *tobjin* (tő: *tobjimba* legnagyobb). Az éjszakiaknál *-ima* képzőjű superlatívusok fordulnak elő, pl. *nuorimale*: f. *nuorimmalle* a legifjábbnak. Az *-ima* kétségtől eredetibb *-imma*, és továbbá *-imba*-ból való.

A s z e m é l y - n é v m á s o k a délibb vepszben: *mina* én, *sina* te, *hän* ő; *mö* mi, *tö* ti, *hö* űk. Ragozásuk:

Sing.

Nom.	<i>mina, sina, hän</i>
Acc.	<i>minuin, sinuiš, häneze</i>
Gen.	<i>minuin, sinuiš, häneze</i>
Ess.	<i>minunain, sinunaiš, hänenaze</i>
Part.	<i>mindäin, sindäiš, händaze.</i>
Transl.	<i>minuksein, sinukseiš, hänekseze.</i>
Abess.	<i>minutain, sinutaiš, hänetaze.</i>
Iness.	} <i>minusain, sinusaiš, hänesaze.</i>
Elat.	
Illat.	<i>minuhuin, sinuhuiš, häneheze.</i>
Adess.	} <i>milain (minain), silaiš, hänelaze.</i>
Ablat.	
Allat.	<i>milein (minein), sileiš, häneleze.</i>

Plur.

Nom.	<i>mö, tö, hö.</i>
Acc.	<i>meidemoi, teidetei, heideze.</i>
Gen.	<i>meidemoi, teidetei, heideze.</i>
Ess.	<i>meinamoi, teinatei, heinaze.</i>
Part.	<i>meidamoi, teidatei, heidaze.</i>
Transl.	<i>meikšemoi, teikšetei, heikšeze.</i>
Abess.	<i>meitamoi, teitatei, heitaze.</i>
Iness.	} <i>meišamoi, teišatei, heišaze.</i>
Elat.	
Illat.	<i>meihemoi, teihetei, heiheze.</i>
Adess.	} <i>meilamoi, teilatei, heilaze.</i>
Ablat.	
Allat.	<i>meilamoi, teiletei, heileze.</i>

A délibb vepszben tehát a személy-névmások casus-alakjaihoz mindig hozzájárul az illető személynek megfelelő suffixum. Az éjszaki vepszben ez csak némely esetben történik; így pl. Pyhäjärviben következő a személy-névmások ragozása: ¹⁾

Sing.

Nom.	<i>minä, sinä, häin.</i>
Acc. Gen.	<i>minun, sinun, hänen.</i>
Part.	<i>minud, sinud v. sinudaiš hänt v. händäh v. hänttäh.</i>
Iness. Elat.	— — <i>hänes</i>
Adess. Ablat.	<i>minul v. minullaiin, sinul, hänel v. hänelläh.</i>
Allat.	<i>minule v. minulleiin, sinule v. sinulleiš, häncle v. hänelleh.</i>

Plur.

Nom.	<i>müö, tüö, hüö</i>
Acc. Gen.	<i>meiden</i> ²⁾
Part.	<i>meid</i>
Adess. Ablat.	<i>meil v. meill</i>
Allat.	<i>meile.</i>

Sununsuu-ban és Mundjärvben megint másféle a személy-névmások ragozása:

Sing.

Nom.	<i>mina, šina, hän-</i>
Gen. Acc.	<i>minun, šinun, hänen.</i>
Part.	<i>mindai, šindai, händäi</i>
Iness. Elat.	<i>minus, šinus, hänes.</i>
Illat.	<i>minuu, šinuu, hänee.</i>
Adess. Ablat.	<i>millai, šillai, hälläi.</i>
Allat.	<i>millei, šillei, hällei.</i>
Translat.	<i>minukš, šinukš, hänekš</i>
Abess.	<i>minuttai, sinuttai, hänettäi.</i>

¹⁾ A paradigma nem teljes, mert Genetz csak nagyon rövid ideig tartózkodott a vepszek közt, s így nem észlelhetett minden alakot.

²⁾ *tüö* és *hüö* ragozása egészen olyan, mint a *müö*-é.

		Plur.	
Nom.	<i>müö, tüö, hüö</i>	Illat.	<i>meihe</i>
Gen. Acc.	<i>meiden stb.</i>	Adess. Ablat.	<i>meill</i>
Part.	<i>meid</i>	Allat.	<i>meile.</i>
Iness. Elat.	<i>meis</i>		

A birtokos megjelölése a birtokon nem történik a vepsz nyelvben,¹⁾ valamint nem történik a livben s az észtnben sem. A birtokos suffixumok meg vannak ugyan, de ezek csak a személy- és a reflexiv névmás casus-alakjaihoz járúlnak, mint a paradigmák mutatják. Ez előfordúl dialectice a finnben is, sőt elvétve az irodalomban is találkozhatunk ilyen alakokkal, mint *minuani engem*, *minulleni* nekem. A mordvinban pedig ez egész rendesen történik mint pl. *moñde-n* tőlem | *toñde-t* tőled | *soñde-nza* tőle.

A mi a vepsz nyelvnek ezen sajátóságát illeti, hogy t. i. a birtokost nem teszi ki személyraggal a birtokon, hanem csak jelzővel jelöli (*käzi sinun* kezed | *ittseh poigale* v. *omale poigale* fiának): megjegyyezhetjük azt, hogy a birtokragozás már a finnben is kezd némileg «romlásnak indulni», bár még csak nagyon csekély mértékben (v. ö. az efféléket: *teidän isäntä* a ti gazdátok; *meidän maassa* a mi országunkban stb.) — Az orosz karjalai dialektusban még használatban vannak ugyan a birtokosragok, de már sokkal gyérebben, mint a finnben, sőt majdnem éppen nem használhatnák, ha a főnévi birtokszónak jelzője személy-névmás genitívusban, pl. *miun toatto* az én atyám; *siun kodä* a te otthonod.

A reflexiv-névmás *itse* rendesen ragoztatik, és ép úgy mint a személy névmások sokszor személyragokkal áll.

A mutatónévmások a következők: *se* (éjsz. *še*) az | *seše* v. *sešo* ugyanaz | *ietse* ez | *mugoi*, *mugoitte* (tő: *mugoitse*) olyan | *ningoine* (tő: *ningoisse*) olyan, amolyan. Ezek közül *mugoitte* és *ningoine* a többi névszók módjára ragoztatik; a *se* és *ietse* ragozása pedig a következő:

Sing.		Plur.	
Nom.	<i>se, ietse</i>	<i>ned, iened</i>	
Acc.	<i>sen, ietsen</i>	<i>ned, iened</i>	

¹⁾ Csak az éjsz. vepszben van ennek nyoma néhány adverbiummá merevült szóban: *jürilleh* vissza: f. *jürjilleen* | *endžellai* előbbi állapotában: f. *entiselläin* | *keskenah*: maguk közt: f. *keskenänsä*.

Gen.	<i>sen, úetsen</i>	<i>nide, nenido</i>
Ess.	<i>sin, úetsin</i>	<i>nin, nenin</i>
Part.	<i>sida, úetsida</i>	<i>nid, nenido</i>
Transl.	<i>siks, úetsiks</i>	<i>niks, neniks</i>
Abess.	<i>sita, úetsita</i>	<i>nita, nenita</i>
Iness.	} <i>siš, siid</i> ¹⁾	<i>niš, neniš</i>
Elat.		
Illat.	<i>sihe, úetsihe</i>	<i>nihe, nenihe</i>
Adess.	<i>sil, úetsil</i>	<i>nil, neniil</i>
Ablat.	<i>sil, úetsil</i>	<i>nil, neniil</i>
Allat.	<i>sile, úetsile</i>	<i>nile, neniile.</i>

A kérdő és vonatkozó névmások ezek: *kudama* (nom. *kudam*) mely, ki | *mitše* (nom. *mitte*) milyen | *kene* (nom. *ken*) ki | *mi mi*. Ragozásuk szabályszerű.

Határozatlan névmások: *eräse* (nom. *eräs*) egy másik | *koje-kene* (nom. *k.-ken*) valaki | *koje-mi* valami | *kenni akárki* | *mini akármi* | *ni-kene* (nom. *ni-ken*) senki | *ni-mi* semmi | *kaiikutše* (nom. *kaiikutte*) mindegyik, mindenféle.

A számnevek ről csak annyi a megjegyezni valónk, hogy a sorszámnevek a délibb vepszben teljesebb alakot tüntetnek föl, mint a finn irodalmi nyelvben, pl. *kolmans*: f. *kolmas* (tő: *kolmante*) harmadik | *viidens*: f. *viides* (tő: *viidente*) ötödik | *kuudens*: f. *kuudes* (tő: *kuudente*) hatodik stb. Az éjsz. vepszben e számvevek nominativusa *-iš, -š*, vagy *é-re* végződik, pl. *kolmaiš, kolmaš, kolmaž* harmadik.

I g e.

Az igék képzése több sajátsgot mutat föl.

Leggyakoribb igeképző az inchoatív és conatív értelmű *-skande, -šskande*, éjsz. vepsz *-šskande, -šskade* (*-sk + nd*): *kanda-* hordani: *kandašskande-* hordani kezdeni | *elä-* élni; *eläšskande-* élni kezdeni | *jokse-* futni; *joksešskande-* futni kezdeni | *tule-* jönni: *tulešskande-* jönni kezdeni v. akarni.

¹⁾ Az elativusi alak: *siid* használatos inessivusi értelemben is. V. ö. a fentebbi jegyzetet.

Ugyanezen elemekből áll a *-skende* képző, mely Lönnrot szerint «valami határozatlanságot ad az alape fogalmának»: *ambu-löni: ambuskende- | nouse- emelkedni: nouseskende-*.

C a u s a t i v képzőkben gazdagabb a vepsz nyelv, mint a finn. A rendes *-ta* (= f. *-tta*) képzőn kívül van még:

1. *-soita, -seita*, éjsz. vepsz; *-zoita-: alensoita-: f. alentalaszállítani | tühjensoit-: f. tyhjentä- üríteni | levenseita-: f. leventä-szélesíteni, terjeszteni.*

2. *-skoita: kehuskoita-: f. kiehutta- fölforralni.* Ugyanez szerepel mint vmivé tevést jelentő denominatív igeképző is: *madala* alacsony: *madalskoita-* alacsonynyá tenni.

3. *-toita, teita: koletoit-: f. kuoletta- megölni | pölgastoit-: pelästyttä- megijeszteni | selgitoit-: f. selittä- világosítani | ujutoit-: f. uitta- úsztatni.*

A vepsz *<aida-, äida-* képzőben megtaláljuk a finn *<äjä, äjä* képző teljesebb alakját: *kargaida-* táncolni: f. *karkaja-, karkaa- | lükaida-, lükäida-* tolni, taszítani: f. *lykkäü-*.

A ragozásban megtaláljuk az optativuson kívül a finn nyelv minden mód- és időalakját. Ezekon kívül van a vepsz igéknek még egy külön módalakjuk a lehetőség kifejezésére, melyet Lönnrot *modus eventivus*-nak nevez, mely azonban nem nagyon gyakori; legalabb Genetz az éjsz. vepszben éppen nem találta. Képzője: *-neiši*, tehát a concessivus és conditionalis képzőjének összetétele; pl. *andneišin* «talán adhatnék». Sajátságos alakok továbbá az ilyenek: *mönuišin* eladtam volna | *tehnuišin* megfizettem volna | *katsnuišin* láttam volna; éjsz. vepszben: *noznuižin* emelkedtem volna | *maksanuižin* fizettem volna. Ezek a conditionalis praeteritum-alakjai, melyek a finn irodalmi nyelvben nem találhatók.

Az indicativus praeteritumának jegye, mint a finnben is: *-i*, de ez az egyes-szám 3. személyében sokszor elmarad, pl. *vargast: f. varasti* lopa | *kadot: f. kadotti* elveszte | *lend: f. lensi* röpüle | *läks: f. läksi* indula. — De: *jäi: f. jäi* marada | *tuli: f. tuli* jöve | *söti: f. syötti* etete | *polti: f. poltti* égete, stb.

Személyragok:

Sing. 1. *-n*; 2. *-d*; 3. *-b*; éjsz. vepsz *-v, -u, -ü*

Plur. 1. *-m, -mei, -mai*, éjsz. *-mme*; 2. *-d, -tei*, éjsz. *tte*; 3. *-ba*; azomban a többes-számi harmadik személy helyett rendszeren a személytelen (határozatlan többesi alanyra mutató) alak használ-

tatik, mint a karjalai dialektusban, pl. *andaba* és *andtas* adnak *andoiba* és *andtihe* adának.

Ragozási példák.

A) Határozott alany személyes igeragozás. (*Activum*.)

a) az Ojat-vidéki vepszben.

1. Igető: *anda-* adni.

Indicativus:		Indicativus:	Concessivus.
Præsens.		Præteritum.	
S. 1. <i>andan</i>	S. 1. <i>andoin</i>	S. 1. <i>andanen</i>	
2. <i>andad</i>	2. <i>andoid</i>	2. <i>andaned</i>	
3. <i>andab</i>	3. <i>andoi</i>	3. <i>andanob</i> ¹⁾	
Pl. 1. <i>andamai</i>	Pl. 1. <i>andoimai</i>	Pl. 1. <i>andnemai</i>	
2. <i>andatei</i>	2. <i>andoitei</i>	2. <i>andnetei</i>	
3. <i>andaba</i> v. <i>andtas.</i>	3. <i>andoiba</i> v. <i>andtihe</i>	3. <i>andneba</i> vagy <i>andtanes</i>	
Conditionalis:		Conditionalis:	Eventivus:
Præsens.		Præteritum.	
S. 1. <i>andaišin</i> ²⁾	S. 1. <i>andnuišin</i>	S. 1. <i>andneišin</i>	
2. <i>andaišid</i>	2. <i>andnuišid</i>	2. <i>andneišid</i>	
3. <i>andaiš</i>	3. <i>andnuiš</i>	3. <i>andneiš</i>	
Pl. 1. <i>andaišimai</i>	Pl. 1. <i>andnuišimai</i>	Pl. 1. <i>andneišimai</i>	
2. <i>andaišitei</i>	2. <i>andnušitei</i>	2. <i>andneišitei</i>	
3. <i>andaišiba</i> v. <i>andtaiš</i>	3. <i>andnuišiba</i>	3. <i>andneišiba</i> v. <i>andtaneiš</i>	
		Imperativus:	
S. 2. <i>anda</i>		Pl. 2. <i>andkatei(-ze)</i> , <i>andkad</i>	
3. <i>andkaha</i>		3. <i>andkaha</i> , <i>andtakaha</i> .	
Pl. 1. <i>andkamai</i> , <i>andkam</i>			

¹⁾ A rövid *e* az utolsó szótagban, kivált *-n*, *-b* és *-v(u)* előtt gyakran *o-ra* (*ö-re*) változik, pl. *hänon*, *tulon* (= *hänen*, *tulen*), *peznöu* (= *pesnee*).

²⁾ Lönnrotnál a conditionalisban és eventivusban mindenütt *-isi van*; minthogy azonban — mint már fennebb megjegyeztem — az *i* után álló *s* rendszeren *š*-nek hangzik, s az Ahlqvist által kiadott szövegekben a conditionalis és eventivus alakok *-iši*-vel vannak, én is így irtam az egész ragozáson át.

2. Igető: *salbada-* (csonka tők: *salba-* és *salpta-*) zární.

Indicativus: Præsens.	Indicativus: Præteritum.	Concessivus:
S. 1. <i>salptan</i>	S. 1. <i>salpsin</i> (e. h. <i>salptin</i>)	S. 1. <i>salbanen</i>
2. <i>salptad</i>	2. <i>salpsid</i>	2. <i>salbaned</i>
3. <i>salptab</i>	3. <i>salbais</i> ¹⁾	3. <i>salbanob</i>
Pl. 1. <i>salptamai</i>	Pl. 1. <i>salpsimai</i>	Pl. 1. <i>salbanemai</i>
2. <i>salptatei</i>	2. <i>salpsitei</i>	2. <i>salbanetei</i>
3. <i>salptaba</i> v. <i>salbatas.</i>	3. <i>salpsiba</i> v. <i>sal-</i> <i>batihe</i>	3. <i>salbaneba, sal-</i> <i>batanes.</i>

Conditionalis: Præsens.

S. 1. <i>salptaišin</i>	Pl. 1. <i>salptaišimai</i>
2. <i>salptaišid</i>	2. <i>salptaišitei</i>
3. <i>salptaiš</i>	3. <i>salptaišiba</i> , v. <i>salbataiš</i>

Conditionalis: Præteritum.

S. 1. *salbanušiŋ* stb.

Eventivus

S. 1. <i>salbaneišin</i>
2. <i>salbaneišid</i>
3. <i>salbaneiš</i>
Pl. 1. <i>salbaneišimai</i>
2. <i>salbaneišitei</i>
3. <i>salbaneišiba, salbataneiš</i>

Imperativus.

S. 2. <i>salpta</i>
3. <i>salbakkaha</i> (e. h. <i>salbad-</i> <i>kaha</i>)
Pl. 1. <i>salbakkamai</i> v. <i>salbakkam</i>
2. <i>salbakkatei(ze)</i> , <i>salbakkad</i>
3. <i>salbakkaha, salbatakaha.</i>

3. Igető: *tege-* tenni.

Indicativus: Præsens.	Indicativus. Præteritum.	Concessivus.
S. 1. <i>tegen</i>	S. 1. <i>tegin</i>	S. 1. <i>tehen</i>
2. <i>teged</i>	2. <i>tegid</i>	2. <i>tehed</i>
3. <i>tegeb</i>	3. <i>tegi</i>	3. <i>tehnob</i>

¹⁾ E. h. *salbasi (*salbati). Ez épen olyan változás, mint mikor a 2. sz. birtokos rag *-si* változik *-is-re* (*-is-re*); v. ö. fentebb.

Pl. 1. <i>tegemai</i>	Pl. 1. <i>tegimai</i>	Pl. 1. <i>tehnemai</i>
2. <i>tegetei</i>	2. <i>tegittei</i>	2. <i>tehnetei</i>
3. <i>tegeba, tehtas</i>	3. <i>tegiba, tehtihe</i>	3. <i>tehneba, tehta- nes.</i>
Conditionalis.	Conditionalis.	Imperativus.
Præsens.	Præteritum.	
S. 1. <i>tegeišin</i>	S. 1. <i>tehnuišin</i>	S. 2. <i>tege</i>
2. <i>tegeišid</i>	2. <i>tehnuišid stb.</i>	3. <i>tehkaha</i>
3. <i>tegeiš</i>		Pl. 1. <i>tehkamai, teh- kam</i>
Pl. 1. <i>tegeišimai</i>	Eventivus.	2. <i>tehkatei, teh- kad</i>
2. <i>tegeišitei</i>	Pl. 1. <i>tehneišin</i>	3. <i>tehkaha, tehta- kaha.</i>
3. <i>tegeišiba, teh- taiš</i>	2. <i>tehneišid stb.</i>	

b) az éjszaki vepszben (Sununsuu).

Tő: *anda-, peze- (pese-), salbada-*.

	Indicativus. Præsens.	
S. 1. <i>andan</i>	<i>pezen</i>	<i>salbadan</i>
2. <i>andad</i>	<i>pezed</i>	<i>salbadad</i>
3. <i>andau</i>	<i>pezöu</i>	<i>salbadau</i>
Pl. 1. <i>andamme</i>	<i>pezemme</i>	<i>salbadamme</i>
2. <i>andatte</i>	<i>pezette</i>	<i>salbadatte</i>
3. <i>anttau.</i>	<i>pestäu</i>	<i>salbatau.</i>

Præteritum.

S. 1. <i>anduoin</i>	<i>pežin</i>	<i>salbažin</i>
2. <i>anduid</i>	<i>pežid</i>	<i>salbažid</i>
3. <i>andui</i>	<i>peži</i>	<i>salbaž</i>
Pl. 1. <i>anduoimme</i>	<i>pežimme</i>	<i>salbažimme</i>
2. <i>anduoitte</i>	<i>pežitte</i>	<i>salbažitte</i>
3. <i>antlii</i>	<i>pešišii</i>	<i>salbatlii</i>

Concessivus.

S. 1. <i>andanen</i>	<i>peznen</i>	<i>salba(da)nnen¹⁾</i>
2. <i>andaned</i>	<i>pezned</i>	<i>salba(da)nned</i>
3. <i>andanou</i>	<i>peznöu</i>	<i>salba(da)nnou</i>

¹⁾ Az *n* a harmadik szótagra eső mellékhangsúly hatása alatt lesz hosszúvá.

Pl. 1. <i>andane nme</i>	<i>peznemme</i>	<i>salba(da)nmemme</i>
2. <i>andanette</i>	<i>peznette</i>	<i>salba(da)nnette</i>
3. <i>anttanou</i>	<i>pestänöu</i>	<i>salbatannou</i>

Conditionalis.

S. 1. <i>andaižin</i>	<i>pežüžin¹⁾</i>	<i>salbadaižin</i>
2. <i>andaižid</i>	<i>pežüžid</i>	<i>salbadaižid</i>
3. <i>andaiž</i>	<i>pežüž</i>	<i>salbadaiž</i>
Pl. 1. <i>andaižimme</i>	<i>pežüžimme</i>	<i>salbadaižimme</i>
2. <i>andaižitte</i>	<i>pežüžitte</i>	<i>salbadaižitte</i>
3. <i>anttaiš</i>	<i>pestäiš</i>	<i>salbataiš</i>

Imperativus.

S. 2. <i>anda</i>	<i>peze</i>	<i>salbada</i>
2. <i>ankkai</i>	<i>peskäi</i>	<i>salbakkai</i>
Pl. 1. <i>ankka müö</i>	<i>peskäm müö</i>	
2. <i>ankkate</i>	<i>peskätte</i>	<i>salbakkate</i>
3. <i>ankkai (ankkat)</i>	<i>anda pestäü, peskäi</i>	<i>anda salbatäu.</i>

B) Határozatlan többesi alanyra mutató igergozás (Passivum impersonale).

a) az Ojat-vidéki vepszben.

Ind. præs.	<i>andtas, salbatas, tehtas</i>
Ind. præt.	<i>andtihe (anthe), salbatihe, tehtihe</i>
Concess.	<i>andtanes, salbatanes, tehtanes</i>
Condit.	<i>andtaiš, salbataiš, tehtaiš</i>
Event.	<i>andtaneiš, salbataneiš, tehtaneiš</i>
Imperat.	<i>andtakaha, salbatakaha, tehtakaha</i>

b) az éjszaki vepszben.

Ind. præs.	<i>anttau, pestäü, salbatau²⁾</i>
Ind. præt.	<i>antti, peštšii, salbattii</i>
Concess.	<i>anttanou, pestünöu, salbatannou</i>

¹⁾ A praeteritumi *-i* előtt elvész a *tö* vég *e*-je; a conditionalisi *i* előtt azonban *i*-re változik.

²⁾ Ezen alakok Mundjärven és Sununuuban használatosak. Pyhäjärvenben nem *u*, *i* járúl a passiv töhöz, hanem *-h*; tehát ezek az alakok közelebb állnak a finn irodalmi nyelv alakjaihoz.

Condit. *anttaiš, pestüiš, salbataiš*
 Imperat. *ankkai, anda pestäu, anda salbatau*

C) Reflexiv igeragozás.

A reflexiv igeragozás a vepsz nyelvben sokkal teljesebb, mint a finn irodalmi nyelvben:

a) az Ojat-vidéki vepszben.

Indicativus: Præsens.

S. 1.	<i>andamoi</i>	<i>salptamoi</i>	<i>tegemoi</i>
2.	<i>andatoi</i>	<i>salptatoi</i>	<i>tegetoi</i>
3.	<i>andase</i>	<i>salptase</i>	<i>tegese</i>
Pl. 1.	<i>andamoišei</i>	<i>salptamoišei</i>	<i>tegemoišei</i>
2.	<i>andatoišei</i>	<i>salptatoišei</i>	<i>tegetoišei</i>
3.	<i>andasesei,</i> <i>andtasesei</i>	<i>salptasesei, salbata-</i> <i>sesei</i>	<i>tegesesei, tehtasesei</i>

Indicativus: Präteritum.

S. 1.	<i>andoimoi</i>	<i>salpsimoi</i>	<i>teгимoi</i>
2.	<i>andoitoi</i>	<i>salpsitoi</i>	<i>tegitoi</i>
3.	<i>andoihe</i>	<i>salpsihe</i>	<i>tegihe</i>
Pl. 1.	<i>andoimoišei</i>	<i>salpsimoišei</i>	<i>teгимoišei</i>
2.	<i>andoitoišei</i>	<i>salpsitoišei</i>	<i>tegitoišei</i>
3.	<i>andoihesei</i> <i>andtihesei</i>	<i>salpsihesei, salbati-</i> <i>hesei</i>	<i>tegihesei, tehtihesei</i>

Concessivus.

S. 1.	<i>andnemoi</i>	<i>salbanemoi</i>	<i>tehnemoi</i>
2.	<i>andnetoi</i>	<i>salbanetoi</i>	<i>tehneto</i>
3.	<i>andnese</i>	<i>salbanese</i>	<i>tehnese</i>
Pl. 1.	<i>andnemoišei</i>	<i>salbanemoišei</i>	<i>tehnemoišei</i>
2.	<i>andnetoišei</i>	<i>salbanetoišei</i>	<i>tehnetošei</i>
3.	<i>andnes(es)ei</i> <i>andtanesei</i>	<i>salbanesesei, salbata-</i> <i>nesei</i>	<i>tehnesei, tehtanesei</i>

Conditionalis.

S. 1.	<i>andaišimoi</i>	<i>salptaišimoi</i>	<i>tegeišimoi</i>
1.	<i>andaišitoi</i>	<i>salptaišitoi</i>	<i>tegeišitoi</i>
3.	<i>andaišihe</i>	<i>salptaišihe</i>	<i>tegeišihe</i>

Pl. 1. <i>andaišimoisei</i>	<i>salptaišimoisei</i>	<i>tegeišimoisei</i>
2. <i>andaišitoisei</i>	<i>salptaišitoisei</i>	<i>tegeišitoisei</i>
3. <i>andaišihesei</i> <i>andtaišihesei</i>	<i>salptaišihesei, salba-</i> <i>taišihesei</i>	<i>tegeišihesei, tehtaiši-</i> <i>hesei.</i>

Eventivus.

S. 1. <i>andneišimoi</i>	<i>salbaneišimoi</i>	<i>tehneišimoi</i>
2. <i>andneišitoi</i>	<i>salbaneišitoi</i>	<i>tehneišitoi</i>
3. <i>andneišihe</i>	<i>salbaneišihe</i>	<i>tehneišihe</i>
Pl. 1. <i>andneišimoisei</i>	<i>salbaneišimoisei</i>	<i>tehneišimoisei</i>
2. <i>andneišitoisei</i>	<i>salbaneišitoisei</i>	<i>tehneišitoisei</i>
3. <i>andneišihesei</i> <i>andtaneišihesei</i>	<i>salbaneišihesei, sal-</i> <i>bataneišihesei</i>	<i>tehneišihesei, tehta-</i> <i>neišihesei.</i>

Imperativus.

S. 2. <i>andte</i>	<i>salbate (salptate?)</i>	<i>tegete (tehte)</i>
3. <i>andkakahase</i>	<i>salbakkahase</i>	<i>tehkahase</i>
Pl. 1. <i>andkamoišei</i>	<i>salbakkamoišei</i>	<i>tehkamoišei</i>
2. <i>andkatoisei</i>	<i>salbakkatoisei</i>	<i>tehkatoisei</i>
3. <i>andkakahasei</i> <i>andtakahasei</i>	<i>salbakkahasei, salba-</i> <i>takahasei</i>	<i>tehkahasei, tehtaka-</i> <i>hasei</i>

b) az éjszaki vepszben.

(Pyhäjärvi:)

Indicativus.		Indicativus.	
Præsens.		Præteritum.	
S. 1. <i>salbadanos</i>		S. 1. <i>salbažimos</i>	
2. <i>salbadatos</i>		2. <i>salbažitos</i>	
3. <i>salbaheze</i>		3. <i>salbažiheze</i>	
Pl. 1. <i>salbadamokseh</i>		Pl. 1. <i>salbažimokseh</i>	
2. <i>salbadatokseh</i>		2. <i>salbažitokse</i>	
3. <i>salbataheze</i>		3. <i>salbat'iheze.</i>	
Concessivus.		Conditionalis.	
S. 1. <i>salbannemos</i>		S. 1. <i>salbadaižimos</i>	
2. <i>salbannetos</i>		2. <i>salbadaižitos</i>	
3. <i>salbanneheze</i>		3. <i>salbadaižih(eze)</i>	
Pl. 1. <i>salbannemokseh</i>		Pl. 1. <i>salbadaižimokseh</i>	
2. <i>salbannetokseh</i>		2. <i>salbadaižitokseh</i>	
3. <i>salbatanneheze</i>		3. <i>salbataižiheze</i>	

Imperativus.

S. 2. <i>salbate</i>	Pl. 2. <i>salbakatokseh</i>
3. <i>salbakkahaeze</i>	3. <i>salbatakkahaeze</i>

(Viidana:)

Præteritum: S. 1. <i>sobiimos öltözém</i>
2. <i>sobiittos</i>
3. <i>sobiüh(e)</i> v. <i>sobiüze</i>
Pl. 1. <i>sobiimmákseh</i>
2. <i>sobiittakseh</i>
3. <i>sobiühoz.</i>

(Sununsuu:)

Mundjärvben és Sununsuuban részint egy *-ze'* képzős reflexiv igető van használatban.

Indicativus.

Præsens.

S. 1. <i>pezezen</i>	<i>salbadazen</i>
2. <i>pezezed</i>	<i>salbadazed</i>
3. <i>pezezöu</i>	<i>solbadazou</i>
Pl. 1. <i>pezezemme</i>	<i>salbadazemme</i>
2. <i>pezezette</i>	<i>salbadazette</i>
3. <i>pezezettäu</i>	<i>salbadazettau</i>

Præteritum.

S. 1. <i>pežiime</i> v. <i>pežiimo(i)</i>	<i>salbažiime</i> v. <i>salbažiimo(i)</i>
2. <i>pežiite</i>	<i>salbažiite</i>
3. <i>pežiühe</i>	<i>salbažiühe</i>
Pl. 1. <i>pežiimmeheze</i>	<i>salbažiimmeheze, -badažimme</i>
2. <i>pežiitteheze</i>	<i>salbažiitteheze, salbadažiitte</i>
3. <i>pezezettii</i>	<i>salbadazettii</i>

Concessivus.

S. 1. <i>pezezennen</i>	<i>salbadazennen</i>
2. <i>pezezenned</i>	<i>salbadazenned</i>
3. <i>pezezennöu</i>	<i>salbadazennou</i>
Pl. 1. <i>pezezennemme</i>	<i>salbadazennemme</i>
2. <i>pezezennette</i>	<i>salbadazennette</i>
3. <i>pezezettänöu</i>	<i>salbadazettanou</i>

Conditionalis.

S. 1. <i>pezežiizin</i>	<i>salbadaižiime v. -mo(i)</i>
2. <i>pezežiizid</i>	<i>salbadaižiite</i>
3. <i>pezežiiz</i>	<i>salbadaižiiz</i>
Pl. 1. <i>pezežiizimme</i>	<i>salbadaižimmeheze</i>
2. <i>pezežiizitte</i>	<i>salbadaižiteheze</i>
3. <i>pezezettaiš</i>	<i>salbadazettaiš</i>

Imperativus.

S. 2. <i>pezeze</i>	<i>salbadaze</i>
3. <i>pezezekküi</i>	<i>salbadazekкаи</i>
Pl. 2. <i>pezezekkät(te)</i>	<i>salbadazekkat(te)</i>
3. <i>anda pezezettäu</i>	<i>anda salbadazettäu.</i>

Alanya-mutatás nélkül való igealokok. Az infinitivus képzője *-ta, -da*, melynek *-t, -d-*je soha sem esik ki, se nem assimilálódik, mint a finnben; pl. *seišta*: f. *seisoa* (*seiso-da) állani | *olda*: f. *olla* lenni | *mänta*: f. *mennä* menni | *sanoda*: f. *sanoa* mondani. || Éjsz. vepsz: *antta*: f. *antaa*: adni | *lähttä*: f. *lähteä* indulni | *löütä* (a *t* gyengülésével a véghehezett által való szótagzárás következtében, e h. *löüttä*, eredb. *löütä-dä*): f. *löytää* találni.

Az éjszaki vepszből Genetz még ilyen különös infinitivus-alakokat hoz föl: *ostai venni* | *ottai venni* (elvenni) | *lähttäi* indulni. Ezek annyiban érdekesek, hogy vég *i*-jük (illetőleg *j*-jük: *-aj, -äj*) a *-da (-ta)*-féle infinitivusnak elkopott lativ casusragját (*juoda* e h. *juoda'* és továbbá *juodakse*), mely már csak véghehezetképen lappang, meghallható alakban is tartotta fenn. Szintígy áll diphthongus-végi *i* előző *h* helyett pl. ezekben: *ankkai* adjon (e h. *andkai* ebből: *anda-kah[an]* = f. *antakaan, -kahan*), *pesküi* mosson (ebből: *pezekäh[än]* = f. *peskään, -kähän*); *endižellai* előbbi állapotában (e h. *endižellah[an]* = f. *entisellään, -llähän*).

A participium præs. act. képzője: *-b, -ba*: *eläba*; f. *elävä* élő | *andab*: f. *antava* adó. A participium præt. act.: *-nu, -nd, -nt*: *andnu*: f. *antanut* | *sanond*: f. *sanonut* | *kandand*: f. *kantanut* | *leent*: f. *lienyt* (ollut). — A part. præt. pass.: *-dud, -tud*: *kuuldud, kundeltud*: f. *kuultu* hallott. — Ezek közül a part. præs. act. képzője *-b, -ba* eredetibb alakot tüntet föl, mint a finn. Megvan ez az alak a livben is, pl. *imb*: f. *imevä*, szopó | *tulb*: f. *tuleva* jövő.

Az észtbén, vótban szintén *-v* van, mint a szuomiban. Azomban a szuomiban is vannak nyomai az eredetibb alaknak, pl. *käypä* kelő, *suopa* kívánó.

Átnézete a verbum infinitum alakjainak.

I. Participiumok.

1. Part. præs. act. *andab, salptab, tegeb*
2. " " pass. *andtab, salbattab, tehtab*
3. Part. præt. act. *andnu (andant), salbanu, tehnu*
[éjsz. *andanu, peznü, salbannu*]
4. Part. præs. pass. *andtud, sabatud, tehtud*
[éjsz. *anttu, pestü, salbattu*]

II. Gerundiumok.

1. Nomen actionis: *-ta, -da, -te*
Translat. *andta, salbata, tehta*
[éjsz. *antta, pestü, salbata.*]
(pass.) *antaa, salbattaa, tehtaa*
Instruct. *andten, salbaten, tehten*
Iness. *andtes, salbates, tehtes*
(pass.) *andtaiš, salbataiš, tehtaiš*
2. Nomen actionis: *-ma.*
Abess. *andmata, salptamata, tegemata*
[éjsz. *andamatta(i), pezemättä(i), salbadammatta(i)*]
Iness. és elat. *andmas, salptamas, tegemas*
[éjsz. *andamas, pezemäs, salbadammas*]
Illat. *andmaha, salptamaha, tegemaha*
[éjsz. *andamaa, pezemäü, salbadammaa*]
Abess. és abl. *andmal, salptamal, tegemal.*

A tagadó igének a vepszben teljes, bár a finntől némileg eltérő ragozása van.¹⁾

¹⁾ Teljes negatív ragozás van a lívben és vótban is; a revali észtbén a negatív ige határozóvá merevült, és minden személyben *ei* alakban fordul elő. Finnországban némely vidéken már szintén igehatározóvá merevült a tagadó ige. Így pl. a kisko-i tájszólásban minden személyben *ei*; déli Pohjanmaaban az egyes-számban ragoztatik a tagadó ige, de a többesben nem; Lappajärviben sokszor az egyes-számban is ragozatlan, stb. Agricolánál is többször találni ragozatlanul a tagadó szót, pl. *ei te voi palvella = ette v. p.* nem tudtok szolgálni.

		Imperativus.	
S. 1. <i>en</i>		S. 2. <i>ala</i>	éjsz. <i>ela</i>
2. <i>ed</i>		3. <i>algha</i>	<i>elgai</i>
3. <i>ei</i>		Pl. 1. <i>algam</i> v.	<i>elgam</i>
Pl. 1. <i>emai</i> , éjsz. <i>emme</i>		<i>algamai</i>	
2. <i>etei</i> , <i>ette</i>		2. <i>algad</i> , <i>algatci</i>	<i>elgat</i>
3. <i>eba</i> , <i>ei</i> .		<i>algei</i> v. <i>algeid</i>	
		3. <i>algha</i>	<i>elgai</i>

A tagadó igéhez járuló főige aznban nem mindig oly alakban áll, mint a finn irodalmi nyelvben. Az indicativus praesensének egyes-számában a főige a tőalakban áll, de a többes-számában *-koi* járúl hozzá:

Sing. 1. <i>en</i>	}	<i>anda</i> , <i>salpta</i> , <i>tege</i> .
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		
Plur. 1. <i>emai</i>	}	<i>andkoi</i> (<i>ankoi</i>), <i>salbakoi</i> , <i>tehko</i> .
2. <i>etei</i>		
3. <i>eba</i>		

A praeteritum egyes-száma rendes; a többes-számában azonban nem a part. praet. act., hanem part. praet. pass. járúl a tagadó igéhez:

Sing. 1. <i>en</i>	}	<i>andnu</i> (<i>andant</i>), <i>salbanu</i> , <i>tehnu</i> .
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		
Plur. 1. <i>emai</i>	}	<i>andtud</i> , <i>salbatud</i> , <i>tehtud</i> .
2. <i>etei</i>		
3. <i>eba</i>		

A concessivus egyes-száma szintén rendes; a többesben *-koi* járúl a concessivusi tőhöz:

S. 1. <i>en</i>	}	<i>andne</i> , <i>salbane</i> , <i>tehne</i> .
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		
Pl. 1. <i>emai</i>	}	<i>andnekoi</i> , <i>salbanekoi</i> , <i>tehnekoi</i> .
2. <i>etei</i>		
3. <i>eba</i>		

A conditionalis egyes-száma rendes; a többesben a pass. impersonale conditionalis-tője használtatik:

S. 1. <i>en</i>	}	<i>andaiš, salptaiš, tegeiš.</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		

Pl. 1. <i>emai</i>	}	<i>andtaiš, salbataiš, tehtaiš.</i>
2. <i>etei</i>		
3. <i>eba</i>		

Hasonlóképpen van az eventivusban is:

S. 1. <i>en</i>	}	<i>andneiš, salbaneiš, tehneiš.</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		

Pl. 1. <i>emai</i>	}	<i>andtaneiš, salbataneiš, tehtaneiš.</i>
2. <i>etei</i>		
3. <i>eba</i>		

Legkülönösebb a tiltó mód, melynek csak egyes-számi második személye rendes; a harmadikban a főige nem az optativusi mód-tóalakban áll, mert ilyen nincs a vepszben, hanem az imperativusi harmadik személyben; a többes-számi első személy szintén vagy az imperativusi alakban áll, személyragozva, vagy pedig *-koi* járúl a csonka igetőhöz, mint a praesens többes-számában; a második személyben szintén *-koi* járúl az igetőhöz; a harmadik személy pedig azonos az egyes-számi 3. személylyel:

Sing. 2. *ala anda, salpta, tege.*

3. *algha andkaha, salbakaha, tehkaha.*

Pl. 1. *algam andkam, salbakam, tehkam.*

2. *algamai andkoi (ankoi), salbakoi, tehkoi.*

3. *algad (algatei), andkoi (ankoi), salbakoi, tehkoi.*

3. *algha andkaha, salbakaha, tehkaha.*

3. *algha andtakaha, salbatakaha, tehtakaha.*

A vepszben van tagadó reflexiv ragozás is, milyen a finn irodalmi nyelvben nincs. Mintája ez:

Praesens.

S. 1. <i>en</i>	}	<i>andte, salbate, tehte.</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		

Pl. 1. <i>emai</i>	}	<i>andkoišei, salbakoišei, tehkoišei.</i>
2. <i>etei</i>		
3. <i>eba</i>		

Praeteritum :

S. 1. <i>en</i>	}	<i>andnuse, salbanuse, tehnuše.</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		

Pl. 1. <i>emai</i>	}	<i>andnusei, salbanusei, tehnušei.</i>
2. <i>etei</i>		
3. <i>eba</i>		

Concessivus.

S. 1. <i>en</i>	}	<i>anänese, salbanese, tehnese.</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		

Pl. 1. <i>emai</i>	}	<i>andnekoisei, salbanekoisei, tehnekoisei.</i>
2. <i>etei</i>		
3. <i>eba</i>		

Az éjszaki vepszben (Sununsuu):

Ind. praesens.

S. 1. <i>en</i>	}	<i>anda, peze, salbada</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		

Pl. 1. <i>emne</i>	}	<i>ankkoi, pesköi, salbakkoi</i>
2. <i>ette</i>		
3. <i>ei antta, pestä, salbata.</i>		

Ind. praeteritum.

S. 1. <i>en</i>	}	<i>andanu, peznü, salbannu</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		

Pl. 1. <i>emne</i>	}	<i>anttu, pestü, salbattu.</i>
2. <i>ette</i>		
3. <i>ei anttu, pestü, salbattu.</i>		

Imperativus.

S. 2. *ela anda, pese, salbada*

3. <i>elgai</i>	}	<i>ankkoi, pesköi, salbakkoi.</i>
Pl. 1. <i>elgam</i>		
2. <i>elgat</i>		
3. <i>elgai</i>		

Tagadó reflexiv igealakok Pyhäjärviből: *en salbate, emme salbadahese, hii ei salbatahese* | *en salbannuhese, hii ei salbattuhese* | *ülgütte salbakatokseh.*

Sununsuuból:

S. 1. <i>en</i>	}	<i>pezeze, salbadaze.</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		
Pl. 1. <i>emme</i>	}	<i>pezezekkö(i), salbadazekko(i)</i>
2. <i>ette</i>		
3. <i>ei pezezettä, salbadazetta.</i>		

Praeteritum.

S. 1. <i>en</i>	}	<i>pezezennü, salbadazennu</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		
Pl. 1. <i>emme</i>	}	<i>pezezettü, salbadazettu.</i>
2. <i>ette</i>		
3. <i>ei pezezettü, salbadazettu.</i>		

Concessivus.

S. 1. <i>en</i>	}	<i>pezezenne, salbadazenne</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		
Pl. 1. <i>emme</i>	}	<i>pezezettäne, salbadazettane.</i>
2. <i>ette</i>		
3. <i>ei pezezettäne, salbadazettane.</i>		

Conditionalis.

S. 1. <i>en</i>	}	<i>pezežiž, salbadažiž</i>
2. <i>ed</i>		
3. <i>ei</i>		
Pl. 1. <i>emme</i>	}	<i>pezezettäiš, salbadazettaiš.</i>
2. <i>ette</i>		
3. <i>ei pezezettäiš, salbadazettaiš.</i>		

Az a dverbiu m o k jobbára megfelelnek a finn adverbiumoknak. Különösebb figyelmet érdemelnek: *täga, tälgal* itt, és *siiga, sigal* ott: f. *täällä* (= *tägäl-nä*) és *siellä* v. *siällä* (= *sigäl-nä*).

Továbbá; *tägali*, *sigali* és *kugali*, melyek megfelelnek a Kalevalában előforduló *täkäli* ezen uton, ez által | *sikäli* azon uton, az által, annyi | *mikäli* mezen, mennyi — alakoknak. (L. ezekről NyK. XVI, 303. l.) Az éjsz. vepszben van *tuoga* amott alak is.

A conjunctiók legnagyobb részt az oroszból vannak kölcsönözve: *i* és: or. и | *libo—libo* vagy—vagy: or. либо—либо | *ni* — *ni* sem — sem: or. ни — ни | *jestli* ha: or. если | *odnako* de, azomban: однако | *hot*, *hoša*, *hoš* habár: хотя, хоть | *ibo* mert: ибо.

NYELVMUTATVÁNYOK. ¹⁾

A) Ojat-vidékiek.

1.

Mezjäine i lambas.

„*Omik keskes šivatoil ken mugoi, ken enamban meid hüvitaš sindüiš?*“ *küzui mezjäine ristitul.* — *Muga, sanui netse.* „*A ken?*“ — *Lambas; sida med miše vil hänen minein proiidimatoin, a sinun mezi minein sen maged.*

Finnül: *Mehiläinen ja lammás.*

«Onko eläimien joukossa ketään senlaista, joka enemmän meitä tekisi sinulle hyvää?» kysyi mehiläinen ristityltä (mieheltä). — Niin, sanoi tämä. — «Mutta kuka?» — *Lammás; sentähden että hänen villansa on minulle välttämätöin, mutta sinun metesi minulle vaan makea.*

2.

Kaks veljed i vilu

Üks oli vel bohat, toine tühj. Bohatal oli äi rugiš semetud i kaiked elod küllal, no tühjaisel vellel enambad ei leend, kut

¹⁾ E nyelvmutatványok Lönnrot, Ahlqvist és Genetz közléseiből vannak átvéve és híven közölve; mindössze csak néhány szembetünő sajtóhibát kellett bennük kijavítani. A darabok egy részéhez magyar, másik részéhez irodalmi finn fordítást adtam, hogy így kétféle finn nyelvnek külömbözése is szembe-tünjék; az utóbbit szintén Lönnrottól, Ahlqvisttól és Genetzről vettem át, csak itt-ott némely csekély változtatást tevén rajta, melyet az eredeti textus megengedett.

ihten aidan südaines vähaine rugist semetud. Tuli vilu i rietsen vähaisen rugihen külmi. Tühjaisel vellel eräist radod ei le, kut etsta vilu, kudam külmat hänen rugihen. Ei äjäd hän kävund, i tuli hän, lüös mugoman pienen külbetin, i mäni hän südaimhe sinna külbetihe. N'etsis külbetis oli vanh akaine, kudam küsui hänel, mida hän kävui. N'etse mušik pagis: „milain oli vähaine rugist semetud, a tuli vilu i milain sen rugihen kaiken külmi, i mina nügüide etsin rietsen vilun i tahton küsuda, mintühte hän rietsen tegi, milain rugihen külmat“. Akaine pagis hänele: „minun poigad vilud riened oma, kudamad kaiken ottas, a nügüide heidaze ei le kodiš, i kons hö tuldaz kodihe, hö i sindiis ottas, jestli sina popadined mas; a sina nouse pätsile, siga void eläda.“ Mušik libui pätsile i vilu tuli kodihe. Siid vanh ak sanui itseze poigale: „sina minuin poig! mida goräl m,ehel külmatid rugihen, kudamal muitei jo väha oli?“ Poig sanob: „mina etsin eräisid, a lopul raadi hot sen otta.“ Siid sanui bednii m,es vilule: „anda milein hot vähaine tagaze, mil mina voin eläda, muite nälgha terävas kolen; ei le milain ni-mida sömišt.“ Vilu sanui: „mö tahtomai antta rietsile m,ehel, mil hän võib eläda.“ Hö muga anttihe hänele leiban ked havadan, i pagistihe: „kons sina rubendaz sömha, siid sano: havad avaidate! i sileiš linob siid dovolno sömišt, i kons lopid söndan, siid sano: havad salptate! i sömne mänob havadaha tagaze, i havadan su salptaze“. Mušik blahodari vilule rietsiš hüvudes i läks kodihe. Hän kävui vähaisen, i tegihe hänele nälgh, i hän sanui: havad avaidate! i sil tšaasul havad avaisihe, i hänele tegihe dovolno sömišt. Kons söndan mušik lopi, sanui möst: havad salptate! i sömšed möst mänthe tagaze havadaha, i havad salpsihe. Siid tuli kotihe, eli hätken i tegi muga, kut vilu nevoi.

Kons hän kuverdan aigan eli itseze naišen ked, kut häneleze vilu nevoi, se hänen bohat vel radiišeskans rietsida havadad itseleze i tahteli ostta. Andoi siid havadas nuušnale vellele sada hebod, sada lehmäd, sada härgad, sada lambast, i muga hän rietsen havadan osti. I se tegihe nuušni vel kerdal uhtei bohat; a mi hänele rienis šivatoiš, kui hänel ei le heinäd, i sentühte hänel šivatad kaik koltihe nälgha, i möst hän jäi mugomaks gorahišeks, mitte edel oli. Möst hänele uuz raad, lähtta etsmaha vilud i saamha tošt havadad. Meni mušik, lüös vilun i sanob hänele: „milain möst ei le ni mida“, i pagiši hän vilule, kut hänele oli tehtud. Vilu sanui hänele: „kut sina mugoitte m,eletoin olit! Nügüide sina ühtiütte gorahine, mitte edel

olit“. I möst jälgmäigi netse vilu andoi hänele toisen havadan, kudam edeliist oli äijäd čomemb. Hän blahodari vilule i läks hüvan m,elen ked, i dumaib: möst netse havad, mitte edeliine oli. Kuverdan hän astui i möst sahoti hän söda i pagiši: havad avaidate! Kut hän sanui nened sanad, muga avaisihe, i läks havadas-päi kaks mušikad, i heilaze palikad kädes, i otettihe netsen m,ehen, i löskattihe palikoil, i lötihe hända uhtei jalos. Hän siid-še gořas völ voi sanan sanoda: havad salptate! i möst nened mušikad mentihe tagaze havadaha, i havad salpsihe. I hän pagišob: varasta vähaine, mina netsen havadan vajehtan möst vellen ked. I se tuli m,es havadan ked kodihe, i itseze hänen vel bohat dogadi, miše hänel möst havad edeliist äijäd čomemb, i hän uhtei jalos šalaiškans vellen ked havadil vajehtta, i b,ednii vel händaze ei otkasind; hö havadil vajehtettihe. Bohat vel otti netsen havadan i kutsui itseze kaigen sugun i heimon i bohatid kuptsid loungile. I tultihe, k,erätihezei kaik hänen rodñad i kuptsad bohatad, i kons kaik ativod k,eräsihezei, sanui hän: havad avaidate! Havad avaisihe, i havadas-päi läkstihe kaks mušikad, i palikad heilaze kädes, i hö löskattihe ativoid palikoiden ked uhtei jalos, i itštaze išandad völ jalombah, miše äi ativoid pagettihe pertiš-päi šaapkata irdale i jokstihe kodihe. Tuskas jälgmäigi itse išand sanui havadale: havad salptate! i mušikad palikoiden ked mänthe tagaze havadaha, i havad salpsihe. I lopul ativod völ lötihe išandan, miše hän heidaze maniti. I nüğüide tegihe netse bohat vel mugoitte gořahine, mitte edel oli toine vel gořahine. Hänel oli uhtei čoma havad, a hän kons tah-teli siid havadas mujada, läkstihe havadas-päi kaks m,est i palikoil löskattihe händaze; no nuušnii vel eli sen toisen havadan ked, kuni hän hengiš.

Kaksi veljeä ja pakkänen.

Yksi veli oli rikas, toinen köyhä. Rikkaalla oli paljon ruista kylvetty ja kaikkea tavaraa kyllältä, mutta köyhällä veljellä ei ollut enempää, kuin yhden aidan sisällä vähäisen ruista kylvetty. Tuli vilu (pakkänen) ja tämän vähäisen rukiin kylmi. Köyhällä veljellä muuta työtä ei ole, kuin etsiä pakkänen, joka kylmäsi hänen rukiinsa. Ei hän paljoa käynyt, niin tuli hän, löysi mokoman pienen saunan, ja hän meni sisään sinne saunaan. Siinä saunassa oli vanha akka, joka kysyi häneltä, mitä hän kävi. Se mies pakisi: «minulla oli vähäisen ruista kylvetty, mutta pakkänen

tuli ja kylmi minulle kaiken sen rukiin, ja minä nyt etsin sitä pakkasta ja tahdon kysyä, minkätähden hän sen teki, minulle rukiin kylmäsi.» Akka pakisi (sanoi) hänelle: «minun poikani ne pakkaset ovat, jotka kaiken ottavat, mutta nyt heitä ei ole kodissa, ja koska he tulevat kotiin, he sinutkin ottavat, jos sinä tavattaneen maassa; mutta nouse sinä uunille, siellä voit elää.»

Mies meni uunille ja pakkasen tuli kotiin. Sitten vanha akka sanoi pojallensa: «sinä poikani! mitä köyhältä mieheltä kylmäsit rukiin, jolla muutenkin jo vähä oli?» Poika sanoo: minä etsin muita, mutta lopulla piti vaikka sekin ottaa.» Sitten sanoi köyhä mies pakkaselle: «anna minulle vähäinenkään takaisin, millä minä voin elää, muuten minä pian nälkään kuolen; ei ole minulla mitään syömistä.» Pakkanen sanoi: «me tahdomme antaa tälle miehelle (*t. i.* jotakin), millä hän voi elää.» He myös antoivat hänelle leivän kanssa säkin ja pakisivat (puhuivat): «koska sinä rupeet syömään, sitten sano: säkki auki! ja sinulle tulee sitten kyllin syömistä, ja koska lopetat syönnin, sitten sano: säkki kiinni! ja syöminen menee säkkiin takaisin, ja säkin suu sulkeutuu.» Mies kiitti pakkasta tästä hyvydestä ja läksi kotiin. Hän kävi vähäisen, ja tuli hänelle nälkä, ja hän sanoi: säkki auki! ja sillä hetkellä säkki avoie, ja hänelle tuli kyllin syömistä. Koska mies lopetti syönnin, sanoi taas: säkki kiinni! ja syömiset menivät taas säkkiin takaisin, ja säkki sulkeutui. Sitten tuli kotiin, eli kauan ja teki niin, kuin pakkasen neuvoi.

Kun hän jonkun ajan eli naisensa (vaimonsa) kanssa, kuten hänelle pakkasen neuvoi, niin hänen rikas veljensä rupesi haluamaan sitä säkkiä itsellensä ja tahteli ostaa. Antoi siitä säkistä köyhälle veljelle sata hevosta, sata lehmää, sata härkää, sata lammasta, ja niin hän sen säkin osti. Ja niin köyhä veli tuli kerralla hyvin rikkaaksi; mutta mitä hänelle näistä eläimistä, kun hänellä ei ole heinää, sentähden häneltä eläimet kaikki kuolivat nälkään, ja taas hän jäi mokomaksi vaivaiseksi, millainen ennen oli. Taas hänelle uusi työ, lähteä etsimään pakkasta, ja saamaan toista säkkiä. Meni mies, löysi pakkasen ja sanoo hänelle: «minulla taas ei ole mitään», ja pakisi (puhui) hän pakkaselle, kuten hänelle oli tehty. Pakkanen sanoi hänelle: «kuinka sinä senlainen mieletöin olit! Nyt sinä yhtähyvin vaivainen, millainen ennen olit». Ja taas viimein se pakkasen antoi hänelle toisen säkin, joka oli edellistä

paljoa somempi. Hän kiitti pakkasta, ja läksi hyvällä mielellä, ja arvelee: taas tämä säkki, millainen edellinen oli. Jonkun (ajan) hän astui ja taas halusi hän syödä ja pakisi: säkki auki! Kuin hän sanoi nämät sanat, niin avoihe, ja läksi säkistä kaksi miestä, ja heillä paalikat kädessä, ja ottivat sen miehen, ja alkoivat lyödä paalikoilla, ja löivät häntä hyvin kovasti. Siinäpä tuskassa hän vielä voi sanan sanoa: säkki kiinni! ja taas ne miehet menivät takaisin säkkiin, ja säkki sulkeutui. Ja hän pakisee: «odota vähäisen, minä tämän säkin vaihetan taas veljen kanssa». Ja niin tuli mies säkkineen kotiin, ja hänen rikas veljensä huomasi, että hänellä taas säkki edellistä paljoa somempi, ja hän sangen kovasti alkoi halata veljen kanssa säkkejä vaihtaa, ja köyhä veli häntä ei estellyt; he vaihtoivat säkkejä. [Rikas veli otti sen säkin ja kutsui kaiken sukunsa ja heimonsa ja rikkaita kauppiaita päivällisille. Ja tulivat, keräytyivät kaikki hänen sukulaisensa ja rikkaat kauppiat, ja kun kaikki sukulaiset keräytyivät, sanoi hän: säkki auki! Säkki avoihe, ja säkistä läksi kaksi miestä, ja paalikat heillä kädessä, ja he alkoi lyödä vieraita paalikoilla sangen kovasti, ja itse isäntää vielä kovemmin, että paljon vieraita pakeni pirtistä lakitta ulos ja juoksivat kotia. Tuskassa viimein itse isäntä sanoi säkille: säkki kiinni! ja miehet paalikoineen menivät takaisin säkkiin, ja säkki sulkeutui. Ja lopulla vieraat vielä löivät isäntää, että hän heitä narrasi. Ja nyt tuli tästä rikkaasta veljestä mokoma vaivainen, kuin ennen oli toinen veli vaivainen. Hänellä oli sangen soma säkki, mutta kun hän tahteli siitä säkistä maistaa, läksi säkistä kaksi miestä ja alkoivat lyödä häntä paalikoilla; mutta köyhä veli eli sen toisen säkin kanssa, niin kauan kuin oli hengissä.

3.

Kaši i hiired.

D'erevñas oli kaši uhtei suur, kudam karkid hiirid söb; kus löütab, siid i tabadab i söb. I nened hiired, kudamad lopud jätihe, keraišihezei kaik ühthe sijaha i ussovetitihe, mi netsile kašile tehta; i kaikiš tobjin hiir se dumai i pagišob: „Kerakkamai mö kaikin den-goid, ostkamai kellon i sidokamai netsile kašile kaglaha; kons hän tuleškandob kellon ked, muga mö kulistamai i kaik pagenemai“. D'engad hö keratihe i kellon ostetihe, a ken heiš netsen sidoskandob kašile

kellon kaglaha? Üksin eba rohtkoi, i hot kaikin mäntas, hän netse kaši heida söb. Kellod ei rohtitud ni-ken mänta sidomaha. Hiiril dengad mäntihe uhtei; kel muitei jüi; edelpäi ei dumaitud, miše heiš sidojid ei le. Mitte tahtod raad, jestli edelpäi ed dumai, kävub kut hiiril kellon sidond.

A macska és az egerek.

A faluban volt egy igen nagy macska, mely megesz minden egereket; a hol találja, ott megfogja és megeszi. És azon egerek, melyek végül maradtak, mind egy helybe gyűltek és tanácskoztak, mit [kellene] ennek a macskának tenni; és a legeslegnagyobb egér az [úgy] vélekedék és szól: «gyűjtsünk mi mindnyájan pénzt, vegyünk csöngetyűt és kössük ennek a macskának a nyakába; mikor jönni kezd (=j. fog) a csöngetyűvel, úgy mi meghalljuk és mind elmenekülünk». A pénzt ők összegyűjtötték és a csöngetyűt megvették; de melyikük fogja ezt a csöngetyűt a macskának a nyakába kötni? Egyedül nem merik, és habár valamennyien mennek, ez a macska megeszi őket. Senki sem mert elmenni a csöngetyűt felkötni. Az egerektől a pénz ment nagyon (=az egereknek odaveszett v. kárba veszett sok pénzük); a csöngetyű csak megmaradt; előre nem gondolták meg, hogy köztük nincsenek [csöngetyű-] felkötők. Bármely dolog, ha előre meg nem gondolod, úgy jár, mint az egereknek a csöngetyű felkötése.

B) Onega-vidékiek.

4.

Kukoin-karangaine.

„Sanu milei“, küzü kadag kukoin-karangaisel, „miks sina muga tuskav oled siritši-mäniijan mehen sobihe? Mida sina tahtoid säita heiš? Mihe hö sileiš hüvad?“ — Ni mihe, sanii kukoin-karangaine; a mina muga en tahtoi rastta heid mehel, tahtoin vaise rebi-tada heid.

Orjan-ruoska.

«Sano minulle», kysyi kataja orjan-ruoskalta, «miksi sinä niin kärkeä olet ohitse-menevän ihmisen vaatteisin? Mitä sinä tahdot tehdä heistä? Mihin he sinulle hyvät?» — Ei mihinkään,

sanoi orjan-ruoska; mutta minä niin en tahdokaan temmata heitä mieheltä, tahdon vaan repiä heitä.

5.

O r l.

Küzutihe orlal: min tähte sötad sina itseiš poigid muga korttas? Orl sanii: „rohtitaişik hö, kazvdud, lähetaze päivän-no, kutab mina heid sötaišin alahal mal?“

K o k k o.

Kysyttiin kokolta: minkätähden syötät sinä poikiasi niin korkeassa? Kokko sanoi: «uskaltaisivatko he kasvaneina lähestyä päivän (= auringon) luokse, jos minä heitä syöttäisin alhaalla maassa?»

6.

Lambas i jumalan-lindiine.

Jumalan-lindiine ištiihe lambhan päle, miše rastta hänel vähäišen villad itseze pezaks. Lambas savodi verdusiine hüpta sinna i tänna. „Kut! mite sina milei yhtel muga skuup?“ sanii jumalan-lindiine. „Paimnele sina lazged otta itsešaiš kaiken nahkha-sai villan, a milei otkašid pitšukaišes klakišes. Mikš muga nietsen sädad?“ — N'etsen sädan sikš, sanii lambas, ed malta milai minun villad muga kebjäs otta kut paimen.

L a m m a s j a p ä ä s k y i n e n .

Pääskyinen istuihen lampaan päälle, että temmata (=temmataksensa) häneltä vähän villaa pesäksensä (=pesänsä varten). Lammas alkoi suuttuneena hyppiä sinne ja tänne. «Kuinka? miksi sinä olet minulle ykdelle niin saita?» sanoi pääskyinen. «Paimenelle sinä sallit ottaa itseltäsi kaiken villan nahkaan asti, mutta minulta kiellät pikkuisen tukkosen. Miksi niin tämän teet?» — Tämän teen siksi, sanoi lammas, [että sinä] et osaa minulta villaani niin keveästi ottaa kuin paimen.

A z é j s z a k i v e p s z b ö l

7.

Pahalaižen vävü.

(Pyhäjärvi.) Oli mužikke keüh, poig oli hänel. Muut kүүdäh besodah, häin ei kävü: sobad e' ole, hüged on mändä. Lähti elot

suamah ; dorogal astuv i duumaittäou : hot, sanou, mettš otaiž minun elaign! Tulou hänel-lo ¹⁾ starikke, sanou : ota minun tütär mutšu-oiks, minä andan, sinä briha hüvä. — Minul elod ei ole, e' ole mil naida. — Minä andan sinul' elod, mi tahto pidägäh. Anduoi šliäpän täüden kuldad da hobjad, käski sobad ostai hüvüd ; ku ostanet sobad, siit külüh tule omah ; minü tuon, sanou, sinule ñevestän. — Hüvä, tulen. — Sobad ošti häin, tuli kodih tuatal-lo, sanou tuatalleh : vot minä nain, tuodah minule ñevest. — Nai, sanou, poige.

Häin i mäni külüh ehtäl. Ištuu küliis sigal puoleh üöh-sai üksin i tuli hänel-lo ñeveste netše, troikal ajuoi, tuohuste tuoi i kai. Istuttih pagistih, kuui kukuoi ei laulan, siid ñeveste lähki iäres, sanuoi : huomei tulen ; i sulhaine lähki kodih, sanuoi tuatalleh : ülen oli čoma. Tuatt sanou : ei ole se pufilline : mäne kärü papil-lo, pappi mida sanou sinule. Häin i mäni papil-lo, papile sanou : nain minä, buatukse. — Kess naid? En tiedü, kugalaine ; starikke puutuvi rastaa dorogal, sen tütär on. Ventše huomei rodih meil, voiego ventšaidakseh? — Voiv, tolko ei ole hüvälline ; minä sinun ñevvon. Häin i ñevvuoi : ku tulnou sinul-lo, pane riste kaglah, i minä tulen sih sinul-lo. N'eveste tuli, häin i ristan kaglah paüi. Vie viinad juodih äj ülen ; sulhaine ei juo : ku suuh mieles panou, itse čurattši valau ; a ñeveste se humaldui äijäl. Pappi vuottau jo tagaveräil ; ku kukuoi lauluoi, i pappi külüh tuli, sluužimah rubeži ; lähttäi ei vuoi ñeveste : hebot kadottih. Pappi sluuži i heid otti kädes, redätti kodih ; ñevestäle käsköü pühittädi, ñeveste se ei pühittäde. Pappi käski kaza-kuoile pattšahaze sidoda, pletin ottada, liödä. Liödih hänt ülen äijel kai vereh-suai. Siit pühittiheze kuuz ñedälid ; siit pappi ventšäii heid, rubettih elämäh ülen bohattali.

N'eveste oli pahalaižel vargastettu kupsantiütär ; kai ihastui, ku piüzi iäres, pappi hänes kaiken pahan ku hiüdi.

Az ördög veje.

Volt egy szegény ember, s volt neki [egy] fia. Mások járnak társaságba, ő nem jár: nincs ruha, szegényen menni. Elindúlt vagyont szerezni; az úton lép és gondolja: «vajha» mondja, «az erdő elvonné az én életidőmet!» Jön hozzá egy öreg ember, mondja: «vedd az én lányomat menyasszonyúl; én odaadom, te

¹⁾ Assimilálva ebből: hänen-lo. — L. alább tuatal-lo, papil-lo stb.

jó ifjú [vagy]». — «Nekem nincs vagyonom, nincs mivel meg nősülnöm.» — «Én adok neked vagyont, akármi kelljen.» Adott egy kalapot tele arannyal és ezüsttel, meghagyta, hogy jó ruhákat vegyen; «ha veszel ruhákat, aztán jőjj a fürdőházadba, én elhozom», mondja, «neked a menyasszonyt». — «Jó, oda megyek.» — A ruhákat ő megvette, haza jött az atyjához, mondja atyjának: «lám, megnősülök, hoznak nekem menyasszonyt». — «Nősülj», mondja, «fiam».

El is ment este a fürdőházba. Ott a fürdőházban éjfélig ül egyedül, és hozzá eljött az a menyasszony; hármasszogatton hajtott, gyertyát hozott és mindent. Ültek, beszélgettek, míg a kakas nem szólt; aztán a menyasszony elment, mondá: «holnap eljövök»; és a vőlegény haza ment, mondá atyjának: «nagyon csinos volt». Az atya mondja: «nem jó fajta az; menj el a paphoz, a pap mit mond neked. El is ment a paphoz, a papnak mondja: «megnősülök, atyuska». — «Honnan nősülsz?» — «Nem tudom, hova való; egy öreg ember találkozott velem az úton, annak a leánya. Holnap lesz nálunk az esküvő, meg lehet-e esküdni?» — «Meg, csak [a menyasszonyod] nem jó-fajta; én adok neked tanácsot.» Adott is tanácsot: «mikor hozzád jön, tégy [neki] keresztet a nyakába, én is odajövök hozzád». A menyasszony eljött, s ő a keresztet a nyakába tette. Még pálinkát ittak nagyon sokat; a vőlegény nem iszik: mikor úgy látszik (tkp. vélemény szerint) a száj[á]ba teszi, csakis félre önti; de a menyasszony az nagyon lerészegedett. A pap már vár a hátulsó ajtónál; mikor a kakas szólt, a pap is a fürdőházba jött, kezdett szolgálni (isteni tiszteletet tartani); elmenni nem tud a menyasszony: a lovak eltűntek. A pap istenitiszteletet tartott és kézen fogta őket, haza vezette; a menyasszonynak parancsolja, hogy böjtöljön, [de] a menyasszony az nem böjtöl. A pap a szolgáknak megparancsolja, hogy karóhoz kössék, korbácsot fogjanak, üssék. Nagyon megverték őt: egészen vérig. Azután hat hétig böjtölt; aztán a pap megeskette őket, kezdtek élni nagyon gazdagon.

A menyasszony egy ördög által ellopott kalmárleány volt; egészen megőrült, hogy kiszabadult, minthogy a pap belőle minden rosszat kiűzött.

8.

Iivan durakk (Tuhkimus-Iivana.)

(Viidana.) *Ende mužikk laihe eli läkil lidnad ; hällii oli kolme poigad : eizimaine poig oli Gauroi, toine Dañil, kolmaž Iivan. Gauroi oli hüvin mielev, keskimiline sinna i tänna käviuu, a kolmaž, Iivan, oli kaikkineh durakk. Siemmettih hüö nižud ; siid ken liennou suoi heiden peldoh kävümäh i nižud niittämah. Iža pani heid karavulimah nižud, enzimaišš üön Gauroin. Se lähti kodis-piei, silmäd ristii, ižal blahosloviih, mäüi toižen kodin rindale da seinäd vasta üön magazi, ei ni kunna männü. Huondeksel ižale sanuu : kai, sanuu, oli hüvin, ei ken süönü meiden nižuloid.*

Päive proidii, üö tuli. Toižele poigale, Dañilale, tuli määndä karavulah toižeks üöks. Silmäd ristii i lähti karavulah ; mäüi toižen kodin heinetukkuh, siga magaž üön. Huondeksel tuli, sanuu : ei keda tulnud, ni ken ei süönü, vihmui üön.

Ennen mies laiha eli lähellä kaupunkia ; hänellä oli kolme poikaa : ensimmäinen poika oli Kauro (Gábor), toinen Taneli, kolmas Iivana. Kauro oli hyvin mielevä, keskimäinen sinne ja tänne käypi, mutta kolmas, Iivana, oli kaikkimensa Tuhkimus (hölmö). Kylvivät he nisua ; sitte joku sai [= rupesi] heidän peltoonsa käymään ja nisua niittämään. Isä pani heidät vahtimaan nisua, ensimmäisenä yönä Kauron. Se läksi kotoa, silmänsä risti, isältä siunasihe (= siunautti itsensä), meni toisen talon viereen, ja seinää vasten yön makasi, ei minnekään mennyt. Huomeneksella isälle sanoo : kaikki, sanoo, oli hyvin, ei kukaan syönyt meidän nisujamme.

Päivä kului, yö tuli. Toisen pojan, Tanelin tuli mennä vahtiin toiseksi yöksi. Silmänsä risti ja läksi vahtiin ; meni toisen talon heinätukkuun, siellä makasi yön. Huomeneksella tuli, sanoo : ei ketään tullut, ei kukaan syönyt, vettä satoi [koko] yön.

Päive proidii, üö tuli. Pidäü määndä jo Iivanal karavulah ; hüin, durakke, pätsil magadau, ei ni duumai määndä. Iža rubezi käs-kemah da velled. Hüin otti kroman leibäd da sobiih, siide süöb da pajattau ; astub peldoh, kattšou taivahah da tiehted lugou taivahal. Kattšou läbi kindahas peldoh, nägi hebon peldod süömäs, mugoman, mütutte nuoilmas e' ole. Hard' on kaikki kuldaižis hienois koltšis kierittu da hände. Hebole sanuu : en maltta mina sinun-ke šuuttida,

kieral istummos selgäh. Hain puutui tagaperin istumah selgäh. Hebo hüvin lujin lähti peldos-piei hüppümäh, händüi kandelemmah metšuoïd müö, mägid müö, suoid müö; durakke itse ei prostoi, lujin püzüi händäs. Hebo rubež pagizemah ristikanzan kielel, sanui: maltoid, durakke, istuda millai selgäs, vai ala hätked pida mindai; rodin sille kolme varzad: kaksi rodin, miittomid muoilmal e' olnud, kolmanden rodin kahten gurban-ke, arššinan pitkad korvat. Net kaksi varzad suod müödü, kolmatte, sida gurbattšud, ei pida müödü ni mis dengois, ni kuldäs, ni hobedas, ni mis kallehis kivis. Tulou durakke kodih, koloffiu koltšah, kai kroule ševeli. Velled, iža kirottah händüi: mida muga lujas stutšid? Midä sina nägid siga? Hain sanui: tuli, sanui, kehno, silmäd kui kažil, se zavedüi händäl nižud niittamah; mina sanuin: mina šuuttida en maltta, kieral istummos sille selgäh. Se mindai kandelü üön kaiken selgäs, hibjan kai murenzi luihe-suo. Iža da velled suodih nogramah durakkan paginoid, durakke sihe magatta uinuž, magaz päivän ehtah-suo da üön.

Päivä kului, yö tuli. Jo pitää Iivanan mennä vahtiin; hän, Tuhkimus, makaa kiukaalla, ei arvelekaan mennä. Isä rupesi käs-kemään ja veljet. Hän otti palan leipää ja pukihe, sitten syö ja laulelee; astuu peltoon, katsoo taivaasen ja tähdet lukee taivaalla. Katsoo läpi kintaasta [=kintaan läpitse] peltoon, näki hevosen peltoa syömässä [=syövän], semmoisen, jommoista maailmassa ei ole. Harja on kaikki [=kokonaan] kultaisista hienoista renkaista käärittä ja häntä. Hevoselle sanoo: en osaa minä sinun kanssasi leikkiä laskea, kerralla istaudun selkään. Hän puuttui takaperin istumaan selkään. Hevonen hyvin kovaan läksi pellostä laukkaamaan, häntä kantelemaan metsiä myöten, mäkiä myöten, soita myöten; Tuhkimus itse ei [ole] typerä, lujasti pysyi hännässä. Hevonen rupesi puhumaan ristityn ihmisen kielellä, sanoi: osasit, Tuhkimus, istua minulla selässä, vaan älä kauan pidä minua; saan sinulle kolme varsaa, kaksi saan, mimmoisia maailmassa ei [ole] ollut; kolmannen saan kahden kyssän kanssa, arssinaa pitkät korvat. Ne kaksi varsaa saat myydä; kolmatta, sitä kyssäselkäistä, ei pidä myydä mistään rahoista, ei kullasta, eikä hopeasta, eikä mistään kalliista kivistä. Tulee Tuhkimus kotiin, kolkuttaa oven renkaasen [=renkaalla], oikein katto tärisi. Veljet, isä toruvat häntä: miksi niin kovasti kolkutat? Mitä sinä näit siellä? Hän sanoi: tuli, sanoi, paholainen, silmät kuin kissalla, se rupesi hän-

nällä nisua niittämään; minä sanoin: minä leikkiä laskea en osaa, kerralla istaudun sinulle selkään. Se minua kanteli koko yön selässä, ruumiin kokonaan särki luihin asti. — Isä ja veljet saivat [=rupesivat] nauramaan Tuhkimuksen puheita; Tuhkimus siihen maata uinosi, makasi päivän ehtoosen asti ja yön.

Tošš päivän nouzi, otti burakkon käsivardele, lähti mettšah, metsäs tuli peldoh. Kattšou: seižuu koiušši peldos, hänen hebo siid koiuššis, kudamal häin ajoi. Jo on rođinu kolme varzad: kaksi on kuldaižed-harjad, kuldaižed-händäd, kolmaž on kahten gurban-ke, arššinan pitkin korvin-ke. Se hebottšu sanuu: ala minud süötä prostoil kagral, ni rugehel, süötä minud nižul; ala minud duota dävivedel, juota minud valgedal medel; ala hätked pida kiini, piesta vällale! Durakk rubež mugu i ruodamah: nižul süöttämäh dai medel juottamah, da vällal piesti.

Durakk käviu joga päiväd koiušših, heboloil-luo, velled katštah, sanutah: ei meiden durakk ilmai käviu peldoh. Mündih dälgeh durakkale i nähtah heboloid mugomid, kudamid muoilmal ei nähtü. Keskenah pagištah velled: varagstamm' müö durakkal hebod, hebod müömmö; dengoin-ke, tiedad, hüvin elümme, duomme da süömmö Tuldah kodih, santah izale: meiden durakk mugomad hebod suoi, miittomid muol e' olnud; käske meile vargastada. Iža käske, hüö sobiihoz, silmäd risittih, izal blahosloviihoz i tulđih peldoh, hebod otettih i lähtedih ajamah lidnah heboloil.

Toisena päivänä nousi, otti vasun käsivarrelle, läksi metsään, metsästä tuli peltoon. Katsoo: seisoo talli pellossa, siinä tallissa hänen hevosensa, jolla hän ajoi. Jo on saanut kolme varsaa: kaksi on kulta-harjaiset, kulta-häntäiset, kolmas on kahden kyssän kanssa, arssinaa pitkien korvien kanssa. Se tamma sanoo: älä minua syötä halvalla kauralla, äläkä rukiilla, syötä minua nisulla; älä minua juota järvi-vedellä, juota minua valkealla medellä; älä kauan pidä kiinni, päästä irti! Tuhkimus rupesi niin tekemäänkin: nisulla syöttämään ja medellä juottamaan, ja irti päästi.

Tuhkimus käy joka päivä talliin, hevosten luokse; veljet katsovat, sanovat: ei meidän Tuhkimus suotta käy peltoon. Menivät jälkeen Tuhkimukselle ja näkevät hevosia semmoisia, joita maailmalla ei [ole] nähty. Keskenänsä puhuvat veljet: varasta[kaa]mme Tuhkimukselta hevoset, hevoset myy[kää]mme; rahojen kanssa, tiedät, hyvin elümme, juomme ja syömmö. Tulevat kotiin,

sanovat isälle : meidän Tuhkimus sellaiset hevoset sai, jommoisia maalla ei [ole] ollut; anna meidän varastaa. Isä antoi luvan, he pukeutuivat, silmänsä ristivät, isältä siunauttivat itsensä ja tulivat peltoon, ottivat hevoset ja läksivät ajamaan kaupunkiin hevosilla.

Tulou durakk peldoh, kattsou : koñuñši seižuu endiželleh, a kahte hebod ñi kuss e' olnu, üksi vai gurbabebo arššinan korvin-ke dalgois punozeh durakkan. A voi-voi! durakk sanui, ken minun hebod vargasti, sille sil ilmal läbi sildas vajoda! Se gurbabebo sanui hänele : ala ñi kenen piel pida, omad velled viedih hebod. — Kuibo müö heid suomme kädeh? — tervah müö heid suomme, nouze vai mille selgäh, lujin püzü selgäs. Hebo lähti hüppümäh hüvin lujas mägid müö, kangahid, teravah tabaž velled. Velled sanutah : prosti meid, müö sinun hebod vargastimme. Hüö sobittah ühteh dorogah, ajtah lidnah, tuldah heborinkkale. Herrat, kuptsad, muud rahvas nähtah, sanutah gorodnittäinale : mugoižid heboid ñi ken ei nähñud muoilman piel. Gorodnittäin sanuu : ei pida ñi kelle müödä, kuii mina tsarih en sanu. Gorodnittäin tsarih sanuu : hebod on müödäväd, ilmal ei mugomid ole. Tsari ajav teravah hebolois ümbär, rahvas ajetah iereh. Tsari küzüü : kenen hebod? Durakk sanuu : hebod minun, durakkan, da ižande mina. Tsari küzüü : äijig maksetah? Durakk sanuu : kolme-viitte šuopkad hobedad. Tsari ostav, andav kolme-viitte šuopkad hobedad heille. Viedah hebod tsarih, ei voida tsarin koñuhad ñi ked valdivoita heboloid. Suov tsari kuttšumah Ivanad koñuhaks, durakkad sida. Durakk andau dengad vellile, sanuu : ei mille miks dengad pida, mina diän tsarih kazakaks, rubedau ruskedis paidois kävelemah, kui ruohto-vois kurudelemah.

Tulee Tuhkimus peltoon, katsoo : talli seisoo entisellään, mutta kahta hevosta ei missään ollut, ainoastaan kyssähevonon arssinan [pituisten] korvien kanssa jaloissa pyörii Tuhkimuksen. Ah, voi-voi! Tuhkimus sanoi: ken minun hevoseni varasti, se tältä ilmalta sillan läpitse vaipukoon! Se kyssähevonon sanoi hänelle: älä ketään arvele, omat veljesi veivät hevoset. — Kuinpa me heidät saamme käteen? — Pian me heidät saamme, nouse vaan minulle selkään, vahvasti pysy selässä. — Hevonon läksi nelistämään sängen kovasti mäkiä myöten, kankaita, pian tapasi veljet. Veljet sanovat: anna anteeksi meille, me sinun hevosesi varastimme. — He sopivat yhteen tiehen [=matkaan], ajavat kaupunkiin, tulevat hevos-torille. Virkamiehet, kauppiaat, muu

kansa näkevät, sanovat kaupungin-pällikölle: semmoisia hevosia ei kenkään [ole] nähnyt maailman päällä. — Kaupungin-pällikkö sanoo: ei pidä kellekään myydä, ennenkuin minä keisariin [=keisarilaan] sanon [=ilmoitan]. Kaupungin-pällikkö keisariin sanoo: hevoset on myytävät, maailmassa ei mokomia ole. — Keisari ajaa sukkelaan hevosten ympäri, rahvas ajetaan pois. Keisari kysyy: kenen hevoset? — Tuhkimus sanoo: hevoset minun, Tuhkimuksen, ja isäntä minä. — Keisari kysyy: paljonko maksavat? — Tuhkimus sanoo: kolmeviittä [=viisitoista] lakkia [=lakillista] hopeaa. — Keisari ostaa, antaa kolmeviittä lakkia hopeaa heille. Vievät hevoset keisariin, eivät voi keisarin talli-rengit ketkään hallita hevosia. Saapi keisari kutsumaan Iivanata tallirengiksi, Tuhkimusta sitä. Tuhkimus antaa rahat veljille[nsä], sanoo: ei minulle miksikään ole rahaa tarvis, minä jään keisarilaan rengiksi, rupeen punaisissa paidoissa kävelemään, kuin rahkavoissa herkkuillemaan.

Dr. SZINNYEI JÓZSEF.

KISEBB KÖZLÉSEK.

Orosz igék az Erza-mordvinban. — A fent 407. l. a moksa-mordvinban kimutatott 60 orosz igével egy sokkal nagyobb szám ilyen ige (150-en fölül) áll szemközt a másik mordvin dialectusban, az Erzában. De e nagyobb számban mégsem találhatók mind azon orosz igék, a melyeket a moksa-mordvin elfogadott, hanem e számnak csak mintegy fele van meg az erzában is, — a mi az orosz hatásnak a két mordvin dialectusra nézve jobban külön voltát tünteti föl. Az átvétel módjára nézve is meg kell jegyezni, hogy az erza többnyire csak a moksának fent 407. l. a. és b. pontban jelzett eljárását követi; *-nda* vagy épen *-dinda*-féle áthonosító képzőt nem alkalmaz. E helyett többször *-ja*-vai toldott igetöt találunk, a mely arra utal, hogy az erza-mordvin az átveendő igealak kifejtésében esetleg az ind. praesens-ragozás alakjait is alapul vette; pl. *crapa-ть*-től *staraja-* (a praes. 1. *staraju*, 3. *starajet* stb. után). Az átvétel módjára nézve több csoportra osztva, közlöm itt még az erza-mordvinban használt orosz igéket, azok mellé (*) jegyet vetvén, a melyek a moksában is előfordúlnak.

a) Toldás nélkül átvett (a-végű) orosz igetők: *obeda-* ebédelni, *obruca-* eljegyezni, **otkaza-* megtagadni, *otstupa-* visszalépni, **otveća-* felelni, *udovolstvova-* megelégedni, *upreka-* szemre hányni, *užina-* vacsorálni, *kartavla-* csörögve beszélni, *kruža-* v. *okruža-* körülvenni, *gula-* sétálni, *javla-*: *javlavto-* jelenteni (явля-), *čamka-* csámcsogni (чамка-), **čaja-* bízni vmiben, *čerta-* v. *certa-* vonalt húzni (на-черта-), *šcolka-* csattantani, *šupa-* tapogatni, *žalobapanaszolni* (жаловаться; v. ö. жалоба), *tolkova-* magyarázni, **torgova-* kereskedni, *dokaza-* bizonyítani, *dosta-* megkapni, *díša-* lé-

legzeni, *soveta-* tanácsolni, *stoga-* tűzni, *steppen* (стера-), *stuka-* kopogtatni, *svata-* leányt kérni, *zanima-* elfoglalni, *zapoveda-* parancsolni, *zavrika-* reggelízni (завтрака-), *zdorova-* köszönteni, *nakaza-* büntetni, *nařaža-* fölékesíteni, **nariga-* csúfolni (наруга-); *paja-* forrasztani, lóten, *pirova-* lakomázni, **pokaja-* megbánni, *poluča-* megkapni, *popravla-* igazítani, *poruča-* kezeskedni, *počita-* becsúltni, *pozda-* későre válni (о-позда-), **pozdravla-* üdvözölni, *prazdnova-* ünnepelni, *prezira-* megvetni, **prima-* elfogadni, *prisutstvova-* jelen lenni, *progula-* elpazarolni, *proklina-* átkozni, *promišla-* szerezni, *prošča-* bocsúzni (прощаться), *plotniča-* ácsolni (плотнича-), *podkova-* patkolni; *bladova-* kurválkodni, **venča-* koszorúzni, esketni, *volnova-* hullámozni; **rabota-* dolgozni, *radova-* örülni, *razořa-* tönkre tenni, *različa-* különböztetni, *rovňa-* egyengetni;

b) Az oroszban -i (vagy -ѣ)-végű igetők, melyeket az erza-mordvin *a*-val megtoldott (úgy mint a moksa 407 l. b) pontalatt): *osuda-* elítélni, *obida-* sérteni (обидѣ-), *ugoda-* szívességet tenni, *upřama-* ellenszegülni (-миться), *urada-* rendezni, takarítani; *kada-* füstölni, räuchern, *kala-* izzóvá tenni, **kleja-* enyvezni (клеи-), *kraša-* festeni, *gada-* bepiszkolni, *groža-* fenyegetni, *čada-* párolgni, *ščiťa-* védelmezni, *šuma-* lármaázni (ѣ), *žala-* sajnálni (жалѣ-), *žarā-* sütni, *žuřa-* korholni, **toča-* esztergályozni (точѣ-), *trubatrombitálni*, *truda-* fáradozni, **diva-* csodálkozni, *doda-* megkapni, elérni (дойти: pr. 3. дойдеть), *drůna-* ficzkádozni (дрюгну-ть, pr. 3. drůgne-t), *soglašā-* beleegyezni (-ситься), **stroja-* v. *sroja-* építeni (строи-), **suda-* itélni, **sviťa-* szentelni, *svela-* virágozni (цвѣсти, pr. 1. цвѣту, 3. цвѣтетъ), **spōřa-* veszekedni, *slavadiēsõíteni*, **služa-* szolgálni, *zabota-* vmivel gondolni (-тѣться), *zařada-* fölkészíteni, tölteni (puskát), *zvoņa-* hangozni, *nagrada-* jutalmazni, *neola-* kényszeríteni (неволи-); *pařa-* párolni, **pila-* fűrészelni, reszelni; *pleňa-* fogságba ejteni, *pojava-* megjelenni (-виться), *pokořa-* feddeni, *pirongatni*, **posta-* bõjtõlni, **posuba-* segíteni (пособи-), *poniņa-* emlékezni (помни-), *pozora-* gyalázni, *primeta-* ügyelni, észrevenni, *pricasta-* áldozni (úrvacsora), *prosta-* megbocsátani, bocsúzni, *provoda-* vezetni, **pula-* port fölverni; **baslava-* áldani (благослови-), *bela-* fehéríteni, *bezčestia-* gyalázni, **boža-* esküdni, *bredā-* félrebeszélini, *rinta-* srófolni; *maņa-* megcsalni, **miřa-* békíteni, *muča-* kínozni (мучѣ-), *muta-* megzavarni;

rana- megsebezni, **reša-* elhatározni; **lada-* megegyezni, *leća-* gyógyítani (лечи-).

c) *-ja-végűek*: *okaja-* nyögni (оха-), *orožēja-* jósolni, gyógyítani (ворожи-), *kataja-* gördíteni, *gulaja-* sétálni (l. *gula-*); *šataja-* csavarogni, *žaleja-* (l. *žala-*), *ževaja-* rágni, жева-; *trepaja-* tilólni (kendert, lent), *dumaja-* gondolni, *staraja-* igyekezni, *srugaja-* gyalúlni (струга-), **smeja-* merni (смѣ-); *povelevaja-* parancsolni, *makaja-* bólintani.

d) Egyébféle alakulás: *ikne-* csuklani, schluchzen (икать, икнуть: pr. 3. икне-тъ) | *narija-* meggyűlni, evesedni (нарыва-) | *zabotliva-* gondot viselni, aggódni (заботливый gondos) | *brizdebefeekendeni* (брызга-, pr. 3. брызжетъ) | *duraskale-* bolondozni, Wied. szerint e h. *duraskadle-* (дурацкий bolondos) | *pečada-* pecsételni (печата-) | **borotša-* birkozni (l. fent 408 l.) | *prozvańa-* nevezni (прозвание elnevezés) | *treskatodo-* elpattanni, repedni (трескаться) | *ščelkse-* hasadni (щеляться hasadni, щель hasadék, repedés) | *zaima-* kölcsönözni (заимъ, заёмъ kölcsön) | *zavida-* irigyelni (завидова-) | *polza:* használni (пользова-; польза haszon) || *dumardo-* gondolni (*dumaja-* mellett: дума-) | *zańarda-* elfoglalni (заня-). Ez utóbbiakban a különös *-rd* meglehet hogy *-nd* helyett való (v. ö. moksá *kenänd-* és *kenärd-* örülni). B. J.

Magy. leg. — A *leg* superlativus-határozó eredeti értékéről mai nyelvtudatunk már alig tud számot adni s ez azért is sajtáságos, mert hisz jóformán ismerjük használatba jövetelének idejét. Tudjuk, hogy a régi magyar nyelvben a *leg*-es superlativus helyett sokkal közönségesebb volt a comparativus elibe tett *felette igen*, *mentől-féle* superlativus használata, pl. *mentől gonozb* pessimus; *mentől nagyobb* maximus. Erdősi sem ismeri még a *leg*-et, hanem *felette igen* s *mentől-t* használ, pl. *albus: feyr*; *albior: feyrb*, *auag inkább feyr*; s *albissimus: felette igen feyr* (Lásd: Corpus Gramm. 13. l.), s csak Komáromi nyelvtanában fordul elő először a *leg*-es superlativus. A *mentől* s *mitől* (e h. *mindtől*), pl. *mitől nagyobb legyen*, ma is használatosak ugyan, de inkább csak kiemelő superlativusnak; rendes felsőfok-határozó ma majdnem kizárólag a *leg*. Kérdés, hogy ennek a *leg*-nek magára micsoda jelentést tulajdoníthatunk?

Egyéb nyelvek példái azt mutatják, hogy a superlativusi ha-

tározónak rendszeren nyomatékosító, erősítő értelme van. Így pl. a törökben a felső fokot az *eñ* kiemelő szónak a pozitívusi alak elé járulása képezi, pl. *eñ eji* legjobb, *eñ güzel* legszebb. A kazáni tatárban szintén ily határozók járulnak a pozitívusi alakhoz, pl. *bik jakşı* felette jó, *iñ* (igen, nagyon), *ajrata usal* «kiválólag rossz», a nélkül, hogy a *rak* rendes középfok-képző a szóhoz járulna. Érdekes, hogy a magyar régiségben, mikor a *leg*-es superlatívus még nem igen volt divatban, szintén használták már a *leg*-et pozitívusi alak mellett, pl. *legottan*, *legelső*, *legutolsó* stb.; sőt még ma is igen közönségesek az effélék: *legitt*, *legott*, *legelső*, *legutolsó*, *legszepe*, *legjava*, *legkivált* stb.

Ezekből kitűnik, hogy a *leg* eredetileg szintilyen nyomatékosító értékű szó, úgy hogy pl. *legjobb* tkp. «főkép, különösen jobb.»

Mint ilyen határozónak a *leg*-nek jóformán névszó-féle az alapja, s erre nézve különösen figyelembe veendő a *legesleg* (*legisleg*) alak s Jászaynak erről az a véleménye, hogy az egy *leg* melléknévből magyarázható s az *s* képzővel alakult *leges* szintén melléknév (lásd: Régi M. Nyelveml. III.). És csakugyan ez inkább is elfogadható amaz újabb magyarázatnál, mely az *es*-ben, a *legisleg* alakra támaszkodva, az *és* kötőszót véli felismerni. Mert van arra példánk, hogy az *e* könnyen átcsaphat *i*-be: „*Dupla csévis* (csöves) *pisztol* lesz a haláló“, „*Megtölti a dupla csévis pisztolát*“ Nyelvőr III, 432. A *leges-leg* épen olyan képzésűnek mutatkozik, mint az *unos* *untig*, *véges végig*, *meres merevül*-féle kifejezések, melyekben a kettőzés ép úgy mint a *leg*-ben, csak a nagyobb nyomatékoságért való.

Főbizonyítéka azonban annak, hogy a *leg* csakugyan névszó értékű szó «fő, különös» jelentéssel s hogy a *leges*-beli *es* nem az *és* kötőszó, hanem melléknévképző, egy egyszerű tájszó, a nyírvidéki *lésül* «főleg, különösen». E tájszóban könnyű felismerni a *legsül* (e h. *legesül*) eredetibb alakot, mely itt-ott szintén használatos, pl. *leksült* «főkép» Ny. II, 476. Jászay (a fentebb idézett helyen) még jobban megvilágosítja e szót: «Az abauji néptől nem újság hallani: *legesül én*, *legesül most*, néha összehúzva: *legsül*, néha az adverbialis *t*-vel megtoldva: *legsült* kifejezéseket, melyek főként kiváltképen, legkivált' jelentéssel bírnak.»

A m. *leg* (teljesebben *lege*) tő eredetibb *lenge-re utal; s csakugyan ilyennek még mását ismerhetjük föl a finn *liika* (azaz *liga*)

«nimius, superfluus» szóban, a melytől *li'an* v. *li'oin* mint adverbium = «nimis (szerfölött, igen nagyon)» (az észtbén *līg*, gen. *līa* zu viel, übermässig, übermass; adv. *līa*, *līalt*, *līaks*).

E szónak lapp alakja, ha ugyan nem csak a finnből vétetett át, a lappF.-ben *ligge*-nek (Friis) vagy *līge*-nek (Quigstad) hangzik, melyben a hosszú mássalhangzó, illetőleg a hosszú *i* (valamint a finn *līga*-ban is) egy kiesett nasalisra vallanak.

KÚNOS IGNÁCZ.

Mordvin inksa. Van a moksa-mordvin nyelvben egy *-ksa* névutó «ért, végett» jelentéssel, melynek az erza dialektusban *-kisa* (e h. *kise*) a megfelelő mása. Budenz mordvin grammatikájában a moksa *-ksa*-nak is eredetibb *-kisa* alakját vévén fel, benne a *ki* «út» névszóra ismert, melynek még prolativusa is szolgál névutóul: *kigü* «után (nyomában)». Hogy «út»-féle szó az «ért, végett» névutói értelem kifejezésére igen alkalmas, szépen mutatja a német *wegen*, melynek *weg* «út» az alapszava; ilyen a török *joluna* is «ért» a *jol* «út» szótól, pl. *vatan joluna* a hazáért, tkp. «utjára». Maga az *ért* (*érett*) is a vog.-osztják *jer*, *jir*-vel egybevetve, *ere alapszóra utal «weg, richtung, gegend» jelentésével (MUGSz. 866. sz.).

Azon körülmény, hogy a *-ksa* névutó nagyobbára *-n* genitivusi alak után szokott állani (pl. *arda tolin-ksa* gehen nach feuer. *vinan-ksa* borért, *alasan-ksa* lóért), igen ajánlotta azon véleményt, hogy a külön is előforduló *inksa* alak *n*-jében a viszonyított névszó genitivusi ragja van meg, mely aztán ismét genitivusi alak után szokott állani; pl. *mon šormanen inksa* «írásaimért» tkp. *šormanenin-ksa* volna; *esta maksij pandama arti tevzan inksa* akkor megfizet mindenkinek ő cselekedetiért; *mon lemzen inksa* az én nevemért; *laman inksa* sokakért; *tejne mezü titän inksa* nekünk mi [gondunk] van ezért (mit gondolunk ezzel); *kin inksa lomatrü putñasamež mon kinek vélnek engem az emberek. Analog esettel van dolgunk a m. nélkül (= nál-külön) névutóban, mely szintén ismét a nál után állhat (nálam nélkül).*

Nem kell azomban számon kívül hagyni, hogy úgy a *-ksa* mint az *inksa* alak *n*-telen szóvégek után is előfordulhat, pl. *selme selmet-ksa i pej pejt-ksa* szemet szemért s fogat fogért, *lomatneü idamat-ksa* az emberek megváltásáért, *čorants-ksa* fia számára,

moní leml-ksa az én nevemért || *menelń carstvat inksa* a mennyországáért; *jomaftsij vajments inksan* elveszti lelkét értem; *inksanza* ő érette, *tiften denarij šit inksa* egyenként egy denárt egy napra (tkp. a napért) stb. Hogy ezen *inksa* alakban csakugyan egy külön névszótó lappanghat, arra már Ahlqvist gondolt, midőn határozottan *inga* tőt («stamm *inga*») vesz föl, melynek *inksa* az inessivusa volna (Moksa-mord. Gramm. 89. l.). Annyi igaz, hogy az *inksa*-nak inessivusi alakja van, de más kérdés, hogy van-e elég alapunk egy nem ismert *inga* tő felvételére. Az *inksa* az inessivusi rag elhagyásával rejthet ugyan magában egy *inga* tőt, de ép oly joggal *inka*-t is; sőt bár magashangú *ingä* vagy *inkä*-t is, s így négyesével kínálkoznak a tők, a melyek mindegyikének van annyi joga, mint Ahlqvist *inga*-jának.

Külön elő nem forduló alapszót esetleg valamely származékában találhatunk meg, ha nem épen ugyanazon, de legalább megfőző jelentéssel. A jelen esetben alkalmas származékul kínálkozik a moksa-mordvin *ingel* névutó-tő, melynek jelentése «előrészt, das vorn belegene» (tőle valók: *ingelä* előtt, elül; *ingeldä* elől, elülről; *ingeli* elé, előre; *ingelgä* előtt, el; az erzában *ikele*-nek hangzik: *ikelde*, *ikele*, *ikelga*). A Máté-evangéliomban a szó *ingal* alakjában is eléfordúl, pl. *sinń ingalüń jazičnektneń ingalü* ő előttük s a pogányok előtt. Ezen *ingel* (*ingal*)-nak vég *l*-jét ugyanazon melléktőképzőnek vehetjük fel, a melylyel a *vasolo* is alakult (*vasol-do* meszsziről) *vaso* mellett (*vasov*, *vasu* messzire), vagy *mekel* s összevonva *mejł*, *mel* (pl. *mekeldä*, *meldä* után) a *meke* tő mellett (*mekev*, *meki* vissza). Így megkaptuk az *inge* (*ingä*) «elő» tőalakot, melynek alakilag az *inksa* (e h. *inge-sa*) szabályos inessivusa.

Még csak a jelentések («elő» és «ért, végett») látszólagos különbségével kell tisztába jönnünk. Hogy az «elő (előtt, elé)»-hez csakugyan az «ért (für, wegen)» jelentés is csatlakozhatik, világosan mutatja a latin *pro* (*prōd*), mely az indogermán *pra* (elő)-hez tartozik (szkr. *pra-thama* első; *πρῶ-το-ς*, *πρό-τερο-ς*): pl. *pro-ducere*, *prod-ire*, *pro oppido* (város előtt) és másrészt: *pro patria*, *pro aris et foris*, *pro vectura* (*solvere*), *pro aliquo habere*. Szintígy tartozik az indog. *pra*-hoz a német *für* és *for* (*vor*), két eredetileg azonos alak (őfelném. *furi* és *fora*), melynek külön-külön jelentése azonban még ma sem állapodott meg egészen («für welchen richterstuhl das geheimniss gehöre» Goethe | «begehrte sie vor sich zum

weibe» Lichtwer ! «wir stehn vor unsre weiber, unsre kinder» Schiller). — Hasonló esettel találkozunk a finn *edestä* «ért» (tkp. «elöl») névutóban, pl. *kuoli edestämme* meghalt érettünk ; itt azonban kétséges, hogy nem svéd hatást (*för*) kell-e látnunk.

De még sokkal egyszerűbbnek tűnik fel e kétféle jelentés társulása, ha magának a mord. *ingä*-nek eredetibb «vég» jelentéséből indulunk ki, melynél fogva Budenz (MUG. Szót. 599. sz.) ugyancsak a m. *vég* szóval egyezettette. Így az *inksa* különösen a m. „*végett*“ névutóval találkozik össze. S összevethető még, mint «vég»-féle szótól való a török *üçün* (*uçun*) «ért, végett» (*uç* «vég, hegy»).

KÚNOS IGNÁCZ.

Tör. arslan «oroszlán». — Tudjuk, hogy a m. *oroszlán* szó a törökségből került, a hol az széltiben el van terjedve ; altaji-tör. *arslan*, csuvas *arışlan*, kazáni-tatár *arslan*, oszman. *arslan*, *aslan*, ujjur *arslan*, *arslang* (azaz *arşlañ*), kún *astlan* (Cod. Cuman.-ban ; nyilván *aslan* h.), kirgiz *arstan* (rendes hangváltozással *arslan* h.). Itt mindjárt meg lehet jegyezni, hogy a m. *oroszlán*-hoz a csuv. *arışlan* áll legközelebb. Habár nem eshetik is kétség alá, hogy e szót, melyet a többi ugor nyelvek nem ismernek, a magyar kölcsönvette: mégis érdekes kérdésnek látszik, hogy vajjon az *arslan*-nak a törökség terén etymonja is található-e?

Az altaji-törökben (lásd: Grammatika altajskavo jazika, Kazán 1869) előfordul *arslan* mellett *arsil-aju* is ugyanazon jelentéssel. Minthogy pedig *aju* (oszm. *ajî*) «medvét» jelent, már az altaji grammatika is sejtí, hogy az *arslan* összetétel = *arsil-añ*. Lehet pedig az altaji *añ*, mely «vad állatot» jelent, az egész szónak utórésze, úgy mint a német *tier* ezekben: *ren-tier*, *elenn-tier*, *murmel-tier*. Sőt az altajiban *čan* (kondomi *čazan*)-val szintilyen összetétel *čan-añ* «elefánt = nagy állat». Az *n* és *ñ* felcserélődése sem okoz nehézséget ; hiszen ott van *arslan* mellett maga az ujjur *arslang* (*arşlañ*), még az eredeti *ñ*-vel. V. ö. csag. *tañlamak* és *tanlamak* választani ; jak. *täñ* és csuvas *tan sima*.

A *čan-añ* összetétel arra vezet, hogy az *arsil*-ban valamely alkalmas tulajdonság kifejezését keressük. Azt vélem, hogy *arsil* valamely «színt» jelenthetett, mert a kazáni-tatárban azon diminutiv képzők közt, melyek «színt jelentő melléknevekhez» járúlnak, előfordul *-sil* is, pl. *ak-sil* «fehéres» (Bálint, Kaz.-tat. nyelvtan

35. l.) Ha már most a csuv. *arisan* szerint az *arsil*-nak teljesebb *arisil alakját vesszük föl, annak előrészében *ari*-ban alkalmasan a török *sari* v. *sarig* «sárga» szónak elül kopott mását láthatjuk, vagyis azt vélhetjük, hogy 'arisil, 'arsil ebből lett: *sarisil, *sarsil*. Szamba vehetjük e mellett, hogy a szókezdő *s*-nek elkopását ugyane hangzónak a következő szótag elején való ismétlődése elésegíthette; ezenkívül szókezdő *s*-nek tűnése amúgyis rendes jelenség egyik török nyelvben, a jakutban; pl. jak. *ati* árú = köztör. *satu* (*sat*- igétől), *as* haj = *sac*, *ari* vaj = *sari* (*sari*-maj) stb.; sőt másutt is akad ennek nyoma: csag. *is* nagy füst = oszm. *sis* köd.

E szerint az egész *arisan* szó, eredetibb alakjában *sarisil-añ, bátran ezt jelenthette: «sárgás vadállat».

Vámbéry (Etymol. szótár 14. sz.) szerint még függőben kell kagynunk, vajjon az altaji *añ* «vadállat» szót föl kell-e ismernünk ezekben is: *arsl-an* oroszlán, *kapl-an* tigris, *zirtl-an* hiéna?

PATRUBÁNY LUKÁCS.

Újabban Vámbéry (Primitive Cultur des turko-tat. Volkes, 184. l.) az *arisan*, *kaplan*, *zirtlan* (így, s nem *sirtlan*) vadállatnevek utórészének a *lan*-t veszi, de csak az *añ*, *an* nak eredetibb alakjának tekinti; *arslan* volna «erős vad» (ujgur *ars*, *aris* [?] «stark»); *kaplan* meg «raubtier» (*kap*- «erhaschen, ergreifen»); *zirtlan* «rauhes tier» (*zirt*, *sirt* *rauh*); sőt a *kulan*, »vad szamár« is tartoznék ide (*ku-lan*, *ku*- v. *kov*- «jagen, rennen»-től). Nekem nagyon merésznek látszik, hogy a tör. *añ*-nak hamarjában *lan*-féle eredetibb alakját vegyük föl, holott a törökség a szókezdő *l*-től idegenkedik; merésznek az is, hogy igetőket (*kap*-, *kov*-) névszói jelzőkül szerepeltessünk. Annyi ugyan bizonyosnak látszik, hogy az *arisan*-nak csak olyan magyarázata fogadható el, a mely mutatis mutandis a *kaplan*-ra, *sirtlan*-ra is alkalmazható lesz. Végre számba jön még, hogy a mongolnak és mandsunak is van *arsalan*-ja, s így még az sem bizonyos, hogy e név csakugyan a törökség terén teremt.

B. J.

Ugor szókezdő media. — Az ugor összehasonlító hangtan egyik kiváló kérdését képezi, vajjon lehet-e szókezdő lágy explosívát tulajdonítani azon osztatlan alapnyelvnek, melyből e nyelvcsoporthoz egyes tagjai kiszármaztak. Az ugor nyelvek most általán

csak a kemény explosivát ejtik a szó kezdetén s csupán az északi ágban találunk két főnyelvet, a magyart és a zürjén-votjákat, mely ilyen helyen a mediát is megtűri. Azonban még e nyelvekben sem felel meg mindig a szókezdő media az eredeti hangfoknak; szókezdő magyar *b* sok esetben régibb *m* vagy *v* hangnak változata, pl. *bólog-*: v. ö. *múl-*, ugor *m_sgl_s-*; *bozog-*: v. ö. *mozog-*, ugor *m_sd_s-*; *bűn* v. ö. ugor *m_sg_s-* | *bandsa*: v. ö. ugor *v_sn_s-*; *beteg*: v. ö. ugor *v_sg_s-* stb., s szókezdő *g*, *d* explosiváknak is többször találjuk kemény hangú másait is, így *gazdag* és *kazdag*, *göny* MA. és *köny* | *dob-* v. ö. *top-* BD., melyekben a media eredetibb voltát semmivel sem lehet igazolnunk. Hasonló megzavarását az eredeti hangviszonynak tapasztaljuk a zürjén-votják nyelvben is, hol kétségtelenül eredetibb kemény szókezdőkkel is, a melyek pl. a magyarban *f*-vé vagy mélyhangú szóban *h*-vá váltak, *g* és *b*-vel kezdődő alakok állnak szemközt, így zürj. *gibal-*: *schwimmen*: v. ö. m. *hab*; *gos* fett: v. ö. m. *háj*; *bur* jó: v. ö. m. *furesu*, *bör* das hintere: v. ö. m. *far*, *bergal-* sich drehen: v. ö. m. *forog-*. E két főnyelven kívül megtaláljuk még a szókezdő mediát a lappnak egyik dialectusában, a finnmarki lappban is, mely az egész uhorsággal szemben csak is lágy explosióval él a szó kezdetén, de éppen a kezhőhangok egyneműségénél fogva kérdésünk megoldásánál nem jöhet tekintetbe.

Ugyanígy számon kívül esnek mindazon esetek, midőn egyéb ugor nyelvekben is szókezdő mediák újabb eredetű kölcsönzőkön vagy hangutánzókon fordulnak elő, vagy végül olyan szókön, melyek összetételekben mint kapcsolt utórész szerepelnek, úgy hogy mediájuk nem tekinthető valódi szókezdőnek, pl. a mordvinban *kolma-gemen* harmincz (*kemen*, f. *kymmene*); *roz-brea* rozsfaj (*prea*), *sarazon-dolga* tyúktoll (*tolga*); sőt erősebb összeejtésben is, mint *mon dapan* én ütök (= *mon tapan*; v. ö. f. *tappa-*; Budenz: Mord. nyelvt. 16); a cseremiszenben e névutók *derne*, *dene* -nál, -vel, *deke* -hoz (v. ö. *tene*, *tek*); az osztyákbán *gurbí* színű, alakú (v. ö. *zurbi* és vog. *kurip*). Ezen tekintetek alá nem vehető, azaz mediával kezdődő eredeti vagy egyelőre kölcsönvételnek ki nem mutatható szók csakis szórványosan és kivételesen fordulnak elő s még így is legnagyobb részt, mint mellékalakjai kemény mássalhangzóval kezdődőknek; így a finn nyelv *karél* dialectusában: *buola*: f. *puola* áfonya; *baitti*: f. *päitse*

fék | kezdő *v* hangból eredtek: *babarno* (és *vavarno*): f. *vaderma* málna; *boapukkaize*: f. *vaapukka* málna; *bulbukka*: f. *ulpukka* nymphæa || *garbalo*: f. *karpalo* sumpfbeere. A vepszben: *bol*: f. *puola*; *butk*: f. *putki* csöves fűszár, *budista*:- f. *pidistarázni* || *garbol*: f. *karpalo*; *gäga* kilincs || *döl*: ? f. *tuuli* szél. — A mordvinban: *baša*:- altat, csillapít; E. *berän*, *berän* rossz; E. *bobaske* mese, *bratnä* fakanta, *bra-meš* poszméh || E. *dive* levért ezölöp, E. *diga* lúd, *dugan* bátya | *j*-ből eredt *đakavks* gyaloghíd, v. ö. *jaka*- || *gastan* bepizskolok, *goifkasa* gyors, *gajsü* amaz (v. ö. *kaj-tu* amoda), E. *gajtan* madzag az ingen. — A cseremiszen *derbe* öv. — A lapp nyelvnek svéd lapp dialectusában *gumpe* és *kumpe* farkas || *divvek* bizonyos bűvő madár || *berridebere*. — Az északi osztjákban: *gon* gyomor, *has* (*xon* id.).

Joggal kérdezhetjük ezek után, melyek azon nyomok, melyek a szókezdő media egykori általánosabb használatát bizonyítják az ugor nyelvekben. Mert hogy meg kellett annak lenni az alapnyelvben, feltehető már azért is, hogy az altaji nyelvcsoporthoz egyéb ágai is használják s legfeljebb egyes dialektusokban láthatunk az ugor nyelvekéhez hasonló fejlődést. Így egyformán szerepel minden explosiva a szó kezdetén a *mandsu-tunguz* ágban, a *töröknek* oszmanli, turkomán, csagatáj, kirgiz, azerbajdsáni dialektusaiban. A jakutban, kojbal-karagaszban és kazáni tatárban nem kedvelt ugyan a *g* mint szókezdő (a kaz.-tatárban csak ezek fordulnak elő: *gäüdä* test törzse, *gerdä* fehér cipő, *gel* csupán, tisztán, *göbörle* teknős béka), de másrészt meg a *b* csaknem teljesen kiszorította a *p*-t s a *d* is általános a *t* mellett. Csupán a csuvas és altaji dialektusok azok e nyelvcsoporthoz, a melyek a kezdő mássalhangzó megkeményülését teljesen keresztül vitték (a csuvasban mindössze néhány *b* kezdetű szót találunk még Visnevszkijnél: *born*- élni, *bar*- adni, *bol*- lenni; de Reguly és Zolotniczkij ezeket is *p*-vel adják). A mongolban szintén ismeretes minden media, mint szókezdő, csak hogy a *g* valamint a *k* csakis magashangú szókra van szorítva, míg a mélyhangúakban a fuvó *χ*, *γ* hangok váltak uralkodókká (*k*, *g* helyett, melyeket szókezdőkül még meg is tartott a burjat-mongolnak nizzneudinszki ága). A media szókezdő szerepét illetőleg nevezetes itt is az, hogy mint a törökség egy részében, a *b* teljesen kitolta a *p* használatát

(ennek csak egyetlen adatát ismerjük Bálint közléséből: *pinšalä-*: tánczol). — A s z a m o j é d b a n a *b* megvan a tavgi, jenisszeji kamaszincz dialektusokban, a *d* csak két példában a kamaszinczban (*di* ő, *dugu* liliomhagyma), míg a *g* szókezdő szerepére nem találunk adatot. Az altaji nyelvek ezen áttekintése világosan mutatja, hogy az ugarság terén mutatkozó általános hangkeményülés a szókezdetben nem lehet ősi sajátosság s csak az egyes nyelvek szétoszlása után fejlődhetett külön-külön, míg a magyarban és zürjén-votjákban a szókezdő explosiva eredeti kétfélesége fenntartotta magát. De vannak erre bizonyítékaink egyéb ugor nyelvekben is, azon esetekben t. i., midőn ugyanazon alapszó különböző ugor nyelvekben a kezdőhangzónak olyan eltérő fokait mutatja, melyek közvetlenül egymással nem érintkeznek úgy, hogy az egyik egyenesen mehetett volna át a másikba, — s a melyek csak a mediának mint középállású hangnak fölvételével magyarázhatók, a melyből egyik is, másik is kiindult. Ilyen szókezdő mediára utaló esetek a következők:

I. Egy *b* hanggal kezdődő ugor alapszót lehet felvennünk mindazon esetekben, melyekben 1) a különböző ugor nyelvek *p* és *m* előhanggal mutatkozó alakokat tüntetnek fel. Az orrhang sonans természeténél fogva már physiologice is jobban egyezik a mediával, mint a kemény explosióval, de megerősíti azt azon tény, hogy más nyelvekben is, pl. a törökségben *m* főképpen *b*-vel szokott váltakozni, részint úgy hogy eredeti *m*-ből *b* válik (l. erre példákat Budenz MUSz. 432.); részint megfordítva is; így mong. *bayatur* a tatár sagaj dialectusban *mattir* (v. ö. csuv. *pattir*); orosz бочка: tat. *mičkä* hordó (v. ö. *pičkä*); orosz поребъ *pinceze*, vidékileg nyilván борребъ (v. ö. mordvin *bohařam* és *po-hařam*) a cseremiszen *muräp*, a csuvasban *nüžrep* (e h. *müžrep*) alakot ölt. Ugyanígy köztörök böjük, bujuk «magas» az altajiban *müžük*; tör. *pamuk*: alt. *mamük* pamut; köztör. *burčak* borsó, *bilek* kössöntyü: v. ö. alt. *mirsay* és *mäläj*. Az ugarság terén ilyeneknek telvehető esetek:

mord. *manda*: bot, m. *nád* — cserM. *panda* szál, bot — *vondo*: id. MUSz. 414. cz.

m. *mart*, mord. *marhta* (mit, zusammen), cserM. *mirt-*: *mirtna*: ad, juxta — m. *part*, cser. *pürdüž* paries — votj. *bord* wand, zürj. *bord* flügel. MUSz. 461.

lapp *moggore*- prolabi, *concidere* — zürj. *pör*- fallen, vog. *pürmüt*- id. — m. *borúl*-, *borít*- MUSz. 495.

m. *márt*-, vog. *murm*- untertauchen — cser. *pur*- intrare, zürj. *pír*- id. — m. *burók*-, *borúl*- sich bedecken MUSz. 507. sz.

f. *möhki*- ferire — f. *pökki*- cornibus ferire, *piekse*- cedere, mordE. *pivse*- dreschen, mordM. *pikse*- schlagen — m. *bök* MUSz. 501. sz.

f. *melkiü* aliquantus, lapp *mälked* satis multum, m. *mély* — f. *pyyleü* grandis — észt. *väli* late patens, finn *väliü* spatiosus — m. *bö*-, *bév* MUSz. 498.

vog. *muñilt*- aufwickeln, *māñit*- einwickeln, vogP. *moñ*- id., cser. *mundura* glomus, oszt. *muñil* knoten, vog. *mōzul* knoten, m. *motyó* — osztj. *pañ*- verwickeln, *pañ*- aufwinden — zürj. *lož-vagił* zauskopf, struppkopf — *batyú*-, *bonyolód*-, *bengyel*-, votj. *biñ* umwinden, *biglal*- rollen MUSz. 493. sz.

m. *mag*-, *maga*-, *magas*-, cser. *mogur*-, zürj. *mīgör*-, votj. *mugor* (leib) s az ugor *m₂ng₂*- «tumere» egyéb alakjai — m. *poſa*-, *pohos*-, *poſſad*-, *pöſſed* ; f. *pove* busen, *pahka* tuber in arboribus, mord. *pov* busen, knopf, cser. *pomuž* sinus, votj. *poj* busen, lapp *puoña* id., osztj. *pōgos* id., észt. *pung* rundliches (knospe, keule), f. *puka* tuber, cser. *pongo* fungus, mord. *panga* id. stb. — m. *bufók*-, *bog*-, *boka*-, *boglya* acervus, zürj. *bugił* buckel MUSz. 468—470, 629, 630, 632, 488, 491. sz.

m. *mocsok*-, *maszat*-, f. *musta* : niger, lapp *nueske* : sordidus — m. *paszat*-, *piszok*-, zürj. *pež* unreinigkeit, cser. *pečkemeš* obscurus. MUSz. 665.

2) Midőn *p* és *v* hangokkal kezdődő alakok állnak egymással szemközt az egyes nyelvekben. A *p*-nek spirans irányú fejlődéséből rendszeren *f* szokott keletkezni, a mint ezt az ily kezdőhangzójú magyar szók mutatják, míg a *v*-nek megfelelő explosiva *b*. Így változott el az ó-görög β (*b*) az újgörögben általában *v* hanggá (v. ö. lat. *visio* : litv. *bezdu*, gör. βδέω); hasonlóképpen lett a köztörök *ber*- ad, *bar*- megy, *bar*- megvan szavakból az oszmanliban *ver*-, *var*-, *var*-, az ősaltaji *bol*- «lenni» igéből az ugarságban *vol*-. Ezen kriterium alapján voltak szókezdő mediával alap-szavukban:

f. *vääntä*- torquere, cser. *vüdel*- involvere — m. *peder*-, *pen*- der — m. *bender*-, zürj. *bidmal*- umwinden MUSz. 462. sz.

f. *vasempa*, észt. *vazak* link — f. *paha* rossz, lapp *puoše* böse, votj. *paljan* link — m. *bal*, *bosszú*, *bú*. MUSz. 478. 497. 502. sz.

f. *väli* locus intermedius — votj. *poli* in, *polin* intér — m. *bäl* (-ben -ből, -be) MUSz. 484. sz.

zürj. *vermi*- könnyen, vog. *ver-* bír — vogK. *perm.* ertragen — m. *bír-*, ? zürj. *bercöm* zweikampf. MUSz. 486. sz.

f. *vajoa-* mergi, mord. *vaja-* id., zürj. *väj-*, votj. *vi-* id. — észt *puge-* kriechehen, lapp *puokče-* se mergere — m. *búj-*, *bukkan-* MUSz. 504. sz.

m. *vese* — mord. *piči* niere. MUSz. 608.

Ugyanezen kriterium alapján tarthatjuk egy ösugor *b_sg_sr_s*- circumire alak különböző változatainak azon, még az alapnyelv szétozslása előtt kifejlődött *p_sg_sr_s*- és *v_sg_sr_s*- igéket, melyek a magyar *forog* és *örvény* szavakban s családjaikban tűnnek elénk, annál is inkább, minthogy egy azonos alakú és jelentésű szó a törökség terén is mutatkozik, így: csag. *bur-* fordít, csavar, *bura* : forgószél, alt. *pur-* csavarni, melyek eredetibb *bogur-* összevonásai gyanánt tekintetők (v. ö. *gor-* megy és *jogur-*: id.) E teljesebb alak még meg is van, csakhogy megfelelő magashangú változatban, így: csag. *bögrü* görbe, *bökür* púp, alt. *bügrük* púpos, görbe, ószm. *bögri* görbület, csuv. *pügür-* hajlít, görbit, *pügürl-*: hajol; v. ö. még csag. *bök-* fordít, hajlít, jak. *bügüt-* hajlít, *bügün-* hajol, *bakir*: görbe, hajlott (Vámb. etym. szót. 226). — Szintilyen okból tarthatók egy ösugor *b_sg_s*- currere fejleményeinek az ugor *p_sg_s*- és *v_sg_s*- alakok, melyek a magyar *fut-* és *üz-* szavakban tartották fenn magukat.

II. Szókezdő ugor *d*-re következtethetünk mindazon esetekből, midőn 1) különféle ugor nyelvekben megfelelő *t* és *n* hanggal kezdődő alakokat találunk. V. ö. a media és orrhang váltakozását az ajakhangnak osztályában. Hasonlót látunk a foghangúaknál is és pedig részint, hogy eredeti *n* válik *d*-vé, pl. litv. *debesis* wolke: v. ö. gör. *νέφος* és lat. *nubes*; litv. *devyni*, ószláv *devęti* kilencz: v. ö. *novem* és szanszkrit *navan*. V. ö. még zürj. *dul* speichel, votj. *dildı* id.: ugor *n_sgl_s*, m. *nyál*; m. *gyermek*: oszt., vog. *naurem* id.; m. *gyomor*: osztj., vog. *nımır*, *nqmr* rund; m. *gyón-*: oszt. *nugom-* respondere, vog. *nult-* schwören; — részint úgy is hogy eredeti *d* (*d*) válik *n*- (*n*)-vé, így litv. *namas* ház lat. *domus*, szanszkrit *damas*; a kojbal és karagaszban az egész

törökséggel ellentétben — hol csak egy *n*-vel kezdődő közös szót ismerünk, a dologkérdő *ne* «mi» névmást, mely azonban a csuvas *min* «mi» tanúsága szerint szintén eredetibb *me*-ből keletkezett — egész csoportja található az *n* (*i*)-vel kezdődő szóknak, melyek eredetibb *j*-ből *d*-vé való sűrűsödés útján keletkeztek (mely közvetítő *d* alak aztán e nyelv általános hangbeli hajlama szerint meg is keményült *t*-vé), így: köztör. *jon* nép: *kojb. đon, non, non*; köztör. *jigit* ifjú: *kojb. đit, nit, íet, tit*; tör. *jogan* vastag: *kojb. đon, non, ton*; köztör. *jinzi* (m. *gyöngy*): *kojb. nindí, nindí, tündí*. Ilyen váltakozással keletkezettek az ugarságban:

m. *nap*, észt *nabeda* nett, sauber — m. *tavasz*, osztj. *tovi*: id. s egész családja, f. *suoja* tempestas tepida, észt. *hobeda* argentum — m. *gyapont-*, *gyúl-*, melyek mindannyian egy felvehető ugor *d₂b₂*- «splendere, ardere» származékai. MUSz. 416. sz.

m. *nyaláb* — cser. *tod-* plectere, f. *sito-* kötni, m. *szalag* MUSz. 275. sz.

vog. *nämpri* klein, oszt. *nambir*: kehricht — f. *täpärä* zu kurz, knapp, m. *törpe*, *cseprő*, *aprí*. MUSz. 809. sz.

zürj. *nebid* weich, votj. *nebit* id. — osztB. *lebit*, Irt. *tebet* id., mord. *čevte*, f. *heveä* id., m. *éved-* MUSz. 880. sz.

lapp *narbe* rarus — osztj. *turap* undicht, észt. *sore*, f. *harva* rarus — m. *gyér*. MUSz. 186. sz.

osztj. *neñ* te, vogB. *nün*, vogK. *nag*: id. — m. *te*, mord. *ton*, lapp *ton*, cser. *teñ*, zürj. *te*. — A második személy ragja a magyar tárgyatlan igeragozásban *-l*, a vogul-osztjákban a főnéven is *-n*, melyek mindannyian egy eredetibb *d* felvételéből érthetők. MUSz. 207. sz.

m. *nyom-*, vog. *nqlmt-* quetschen — m. *tom-*, *tombol-*, *csomó* és családja, v. ö. *töm-* — zürj. *dom-*, votj. *dum-* binden, v. ö. *dömöszkül-*, *gyömöszöl-* MUSz. 240. 450., ugor *d₂lm₂* — «premere» szóból.

Még az ugor alapnyelv korára tehető egy ősgugor *d₂ng₂*-: «quiescere, cessare» igének elválása *n₂ng₂*- alakká, mint ez következő adatokból kiténik: zürj. *dugdi-* aufgehören, votj. *dugdi-* id.; zürjP. *dundi-* és *tundi-* unbeweglich werden, f. *tauksa-* subsistere ex motu, észt. *tukku-*: id. — m. *nyugod-*, vog. *nuntlayt-*: ruhen, f. *nukku-*, lapp *nokke-*, mord. *nuva-* schlummern. Talán szintén egy ősgugor *d₂g₂*- «splendere, lucere» változatai az ugor *t₂g₂*- (m.

tetsz-, tető, tekint-) és $n_s g_s$ - (m. *néz*) igék, v. ö. török *teñ-, tañ-*: fényleni, mely az oszmanliban mediával kezdődik (így oszm. *dinlik* világosság, *dan* napkolte). Hasonlóan mutatkozik egy ugor $t_s g_s$ -: «aperire, patefacere» ige (m. *tát-, száj, szánt-, száml-*) mellett egy $n_s g_s$ -, $h_s g_s$ - hasonjelentésű alak is (m. *nyíl-, nyit-*), hol tehát szintén egy ősgor $d_s g_s$ - volna felvehető.

2) Kezdő *d* hangra utal azon körülmény, ha különböző tagjaiban az ugarságnak *t* és *z* előhangú alakokat találunk. V. ö. a media *s* lágy spirans váltakozását az ajkhangúaknál. Közönséges a *d* : *z*-változás a szóközépen a magyarban s a törökségben. Az újgörögben minden *δ* (*d*) lágy interdentalissá változott, mely a kiejtésben gyakran egészen *z*-s hangzást tüntet fel. Ezen kriterium mutatja a szókezdő mediát ez ugor szócsaládokban:

m. *zomok*, zürj. *zumid* fest, stark — f. *tuuma*, cser. *tom* nucleus nucis. MUSz. 335. sz. (Szarvas G. a *zomok* szót szláv eredetűnek tartja.)

m. *zsuroł-*, *zsurłófü* — cser. *turž-* «perfricare»; v. ö. m. *töröl-, törzsöl-*, vog. *särt-*: reiben — osztB. *lort-* scheeren — m. *dörzsöl-, dörgöl-* MUSz. 244. 372.

3) Kezdő *d*-re mutatnak oly esetek is, midőn *t* és *l* hangok állanak egymással szemközt a különböző ugor alakokon. Ismeretes a szóközépi *d* liquidatiója, mint jellemző sajátosság az éjszaki ugor ág nagyobb csoportjában. A szókezdetre nézve példák: lat. *lacruma*: gör. *δάκρυ*; lat. *levir*: gör. *δαίρη*, szanszkrit *dēvaras*, ószláv *deverŕi*. Hasonló esetekül mutatkoznak az ugarságban:

m. *légy*, f. *lentä-* fliegen, mord. *lije-*, osztjS. *lëgel-*: id. — vog. *tiglel-*, *tıl-* fliegen, osztjIrt. *tëgd-* id. MUSz. 744. sz.

vogB. *lëj* schweif, osztS. *lëj*: id. osztB. *lŕi*: id. — m. *tung*, *teg-nap*, oszt. *teg* cauda s családjaik MUSz. 208.

m. *lak-* (jól lakik), osztj. *lugol-* kauen — vog. *tqut-* kauen. MUSz. 731. sz.

m. *le*, *láb*, vog. *lajl* pes, osztj. *lel* niedrig — vog. *tälkvü* niedrig, ? f. *tela* unterlegbalken MUSz. 740. sz.

osztB. *lert* bekannt — m. *derü* MUSz. 257.

Egyelőre nyílt kérdésnek kell hagynunk, minő értéket tulajdonítsunk a szókezdő *t*-nek az ugor explosiva minőségére nézve, ha az csupán az osztjákban fordul elő s más okunk nincs, melynélfogva az alakot eredetileg szókezdő mediával valónak tartjuk.

Itt kétféle esetet különböztethetünk meg: *a)* ha az *l*-es alak csak az északi osztjában fordul elő; *b)* ha egybetalálkozik a szurguti osztják *l*, az *l* hangnak *d* felé irányuló affricátájával, mi nem éppen szükségképi (pl. osztS. *tigbi* das innere, osztB. *libi*: id. v. ö. m. *szék* medulla). E kérdésnél csupán annyit jegyezhetünk meg, hogy nem minden rokon nyelvi szókezdő *t* lesz az északi osztjában *l*-vé, s így egy eredetibb lágy explosiva felvétele nem éppen valószínűtlenség, pl. m. *talál*: osztB. *tulim*- anfangen, m. *teke*: osztB. *takil* büschel, m. *tél*: osztB. *tal*, m. *te'e*: osztB. *telin*, m. *tavasz*: osztB. *tovi* || oly esetekben is, a hol a magyarban elesik a dentalis: m. *akad*, vog. *tägep*- hängen bleiben: osztB. *tagarla*- id.; m. *asz*-, vog. *tqs*- trocken, osztB. *sos*- id.; m. *az*, ugor *t_s*: osztB. *to*; m. *ősz*, vog. *täkus* herbst: osztB. *sus* id.

a) A szurguti és északi osztjában találunk *l*-es alakokat a rokon nyelvek *t* szókezdőjével szemben: osztS. *lor*, *lort* wurzel, B. *lēr*, *ler* — Irt. *turt*, vog. *tar* id., m. *ér* MUSz. 862. sz. | osztS. *lűj* eiter, B. *lűji* — Irt. *tej*, vog. *säj* id., m. *ev* sanies MUSz. 877. sz. | osztS. *līv*- essen, B. *lē*-, *lev*- — Irt. *tēv*-, vog. *tē*-, *taj*- id., m. *ev*- edere MUSz. 878. | osztS. *loj* finger, B. *luj* — Irt. *tuj*, vog. *tule* id., m. *űj* finger MUSz. 962. | osztS. *lül*:| klafter, faden, B. *lal* — Irt. *tet*, vog. *täll*: id., m. *öl* MUSz. 941. | osztS. *lez*: ök, B. *lu*: ö — Irt. *teu*, vog. *täu*, m. *ö*, *öv*- MUSz. 937. | osztS. *lüt*- stehen, B. *lobni*- — Irt. *tötm*-, vog. *tolmant*-, m. *tolvaj* MUSz. 231. Egy felvett *d_sl*- alakból magyarázható volna a m. *lop*- is e h. *lolp, v. ö. *légy*, *lak*-, *le* fentebb | osztS. *lut*: mund — Irt. *tui*, m. *száj*, vog. *sop* id. MUSz. 272. | osztS. *lāgert* schwer, B. *lavirt* — Irt. *tāgert*, vog. *tarvit* teher, m. *teher* MUSz. 210. sz.

b) Csupán az északi osztjában találunk szókezdő *l*-t e szócsaládokban: osztB. *lenkir* — Irt. *teñer*, vog. *täñer*, m. *egér* MUSz. 835. sz. | osztB. *lola*- — vog. *tol*-, m. *olvad*- MUSz. 927. | osztB. *lit* ärmel — vog. *tājt* id., m. *űj* ärmel MUSz. 963. | osztB. *lerimt*- unterbreiten — Irt. *tēremd*- id., vog. *tāremt*:- id., m. *terjed*-, *terít*- MUSz. 220. | osztB. *libi* — S. *tigbi*, Irt. *tibe* das innere, m. *szék* medulla MUSz. 287. ¹⁾

¹⁾ Budenz szókezdő *l* elesésével magyarázza a következő magyar szavakat: *aszó*: f. *laakso* vallis MUSz. 822. | *az*:- osztB. *lost*- nass machen, vogB. *jos*- id. MUSz. 829. | *ék*: osztB. *lunk* nagel, vog. *liχ* splitter (pflock, nagel), osztIrt. *jank* nagel MUSz. 841. Szókezdő *l* elesésére nem találunk

III. Szókezdő ugor *g*-nek nyomai maradtak fenn azon esetekben, midőn 1) az éjszaki ugor ág szókezdő *n* mássalhangzójának a déliben *k* felel meg. Budenz (Verzweigung der ugrischen Spr. 67.) valószínűvé tette, hogy az ugor nyelvek szétoszlását jellemző *n*—*n* hangmegfelelés részben egy ősgugor *n̄* szókezdőben leli alapját. Ámde ezen *n̄* fejlődése nemcsak oly irányban történhetett, hogy a nasalis elem nyomta el a gutturalist, hanem úgy is, hogy a gutturalis tartotta erősebben fenn magát. Ezen esetben, valamint az *m*-nek *b*, *n*-nek *d*, úgy az *n̄*-nek csak *g* felelhet meg rendszeren, mint ezt tényleg a mandsu-tunguzban tapasztaljuk, hol t. *n̄ala*, *nala* kéz = m. *gala*; t. *n̄älä*-, *nälä*- félni = m. *gele*-; t. *n̄änä*-, *nänä*- menni = m. *gene*-; t. *n̄onim*, *nonim* hosszú = m. *gölmin* (lásd u. o.). Ezen alapon eredetibb szókezdő *g*-t kell tulajdonítanunk következő déli-ugor szócsaládoknak:

f. *karkaa*- currere, cser. *kurguz*:- id., mord. *kurik* bald, schnell, *kravto*- treiben — m. *nyargal*, vog. *úur*- akar MUSz. 434. sz.

f. *kuola* sputum pituitosum, észt *köl*: geifer — m. *nyál*, osztj. *noñil* schleim, zürj. *íult* das grün auf stehendem wasser; v. ö. déli ugor *n_sgl*, MUSz. 431. sz.

f. *kapea* arctus, angustus: f. *nupea* arctus; *kova* hart, fest, stark — vog. *nobiš* fest, stark (Verzweig. 67).

f. *kuono* schnautze — lapp *nuone* nase (Verzweig. 68).

m. *genge*, *gyenge* — vog. *niemiš* dünn, osztj. *namik* weich (Verzweig. 68).

2) Midőn *k* és *v* előhangú egyezéseket találunk az uhorság különböző részeiben. A közvetlen átmenet is nehezen érthető fejlődés s a változás úgy érthető csak, ha mindkettőt eredeti *g*-ből származtatjuk; v. ö. erre nézve lat. *ven*:- szanszkrit *gam*- gehen; lat. *vor*:- szkr. *gar*- verschlingen, litv. *gerti* trinken; lat. *viv*:- szkr. *gí*- élni; ? lat. *vis*:- szkr. *gí*- siegen, gör. *βία* gewalt (Curtius, Griech. Etym.). Ilyenek:

m. *varr*-, zürj., vot. *vur*- nähén — lapp *koro*- suere, f. *kuor*-

biztos analogiát a magyarban; ezenkívül feltűnő, hogy az *l*-es alakok csak is olyan nyelvekben fordulnak elő, melyekről amúgy is tudva van, hogy szókezdő *d*-t *l*-vé változtatnak (l. fentebb); felvehetőnek tartanám ennél fogva, hogy ezekben is egy eredetibb *d* szókezdőnek maradt nyoma.

tehe sutura calcei infima, votj. *kar-*, zürj. *ker-* machen MUSz. 595. sz.

m. *vires, üres, verem* — vog: *keuriñ* hohl, cser. *körgö* pars interior, lapp *kuoros vacuus*, f. *koro arbor intus cava* — zürj. *girk*: höhlung MUSz. 974.

m. *vidék* — votj. *kidök* ferne, weites land, f. *kenttä* freies feld MUSz. 995.

Talán az *éj* szónak kétféleképpen mutatkozó ugor *v₂g₂* (zürj. *voj*, mord. *vej*, finn *yö*) és *j₂g₂* (vog. *iej*, lapp *ija*, m. *éj*) alakja is egy eredetibb őszög *g₂g₂*-alaknak két különböző változata MUSz. 840. sz.

E nyomokon kívül eredeti szókezdő mediára vallanak azon esetek is, midőn az explosívával kezdődő ugor alak azon nyelvekben, melyek annak kétféleségét még megőrizték, egyformán lágy mássalhangzóval tűnik elénk. Ezen esetek száma igen csekély s a következőkben csoportosítható össze: m. *basz-*, zürj. *bicki-stechen* MUGsz. 482. || *divat, diadalom, dísz, dévaj*, zürj. *dış-wissen* | m. *dij*, zürj. *don*, votj. *dun* preis, lohn MUSz. 259. | m. *dorgál-, doroszol-* zürj. *dor-*, votj. *dur-* schmieden MUSz. 265. || m. *gacsös* kastos, mord. *gaste-* bemocskol MUGsz. 11. | m. *görbe, görget-*, zürj. *gögör* kör, v. ö. lapp *gorba* rotundus MUSz. 46, s még néhány adat a fentebbiek közül, melyekre e szerint más kriteriumaink is vannak.

MUNKÁCSI BERNÁT.

SzoroKin vogul szójegyzéke.

A k a z á n i természetvizsgáló társaság (общество естественных испытателей) megbízásából N. SzoroKin az 1872 év nyarán kirándulást tett a Közép-Ural egy részében (Verchoturje és a Denezskin hegy között, 59—61° ész. szélesség) — főleg botanikus nyomozások végett, — de azon másod-czélal is, hogy a Loszva mellékén tanyázó vogulokról ethnographiai adatokat gyűjtsön. Útjáról jelentést tett közzé, e czímmel: «Utazás a Vogulokhoz (путешествие къ Вогуламъ. — Отчетъ . . Н. Сорокина)» Kazán 1873 (a Kazáni Természetvizsgáló társaság munkálatainak III. kötetének, 4-dik száma: Труды общества stb.). SzoroKin el is jutott a loszva-melléki vogulokhoz, kiket a magas Denezskin-hegy (Денежкинъ камень) meglátogatása után Vszevolod-blagodatszkból északnak menve, Nikito-Ivdil helységen túl a Loszva

mentében talált, a hol egy gazdag orosz kereskedőnek kaszálóin dolgoztak.¹⁾ Mindössze néhány napig volt velük, s leírja a mit e rövid idő alatt anthropologikus és ethnographikus tekintetben (viseletükről és viselkedésükről) rajtok észlelhetett; de egyúttal nem restelte, hogy nyelvükről is tudakozódjék s a mennyi szót tudott tőlük kikérdezni, azt följegyezte, úgy hogy mintegy 300 szóból álló jegyzéket szerzett össze. «A Loszva mellékén lakó vogulok saját nyelvükön beszélnek, s csak azon férfiak, a kik az oroszokkal közlekednek, jelesen Ivdil-be járván lisztért s egyéb szükségletek beszerzése végett, értik az orosz nyelvet s maguk is tudják meglehetősen helyesen; de a nők és az ifjú legények alig értenek valamieskét s beszélni egy szót se tudnak oroszul. Nekem alkalmam volt, mintegy 300 vogul szót följegyezni, a mit úgy tettem, hogy néhány embertől kérdeztem a kiejtést, hogy följegyzésem lehetőleg helyes legyen.»

Szorokinnak e vogul szójegyzéke, noha csak egy nem-nyelvész utazónak különös tanulmány nélkül hamarosan készült anyaggyűjtése, mégis valamennyire becses adalék a vogul nyelv ismeretforrásaihoz. Becsét az által nyeri e kis közlés, hogy azt a vogul nyelvismeretnek más, alaposabb tanulmánynyal szerzett anyagával összevethetjük s így megláthatjuk, mennyire ez utóbbiak által igazolható. Tekintetbe véve, hogy Szorokin közlésébe egyes kézzelfogható sajtóhibák is becsúsztak (pl. каанъ csónak e h. каанъ), egészen új adatot, a melylyel megegyezőt sem Regulynál sem a kondai-vogulban nem találunk, tőle nem szabad elfogadnunk; de igen is érdekesekeknek találjuk benne a bár ismert vogul szóknak bizonyos szabályossággal ismétlődő s amúgyis érthető hangalaki eltéréseit. Mindenesetre megérdemli Szorokin vogul szójegyzéke, hogy az ugor nyelvészet róla tudomást vegyen, s ezért most itt közlöm oly módon, hogy a mennyire lehet hasznát is vehessük. E végett először is betűrendbe szedtem, s az egyes szókat Regulynak valamint a kondai-vogul bibliafordítás (Máté és Márk evangéliomai) szótár-készletéből igazoltam, egyúttal itt-ott hiányos

¹⁾ Útközben Reguly emlékezetének is akadt a nyomára. Midőn ugyanis a Denezskin hegyre vezetőt keresett, neki egy vogul vadászt ajánlottak (Iván Korolyev), a ki az erdei utakat mind úgy ismeri, mint az öt ujját. Kitént, hogy Korolyev még igen jól emlékezett Regulyra is.

fölfogását vagy épen tévedését is kimutatván. Szorokinnak, a mint könnyen érthető, különösen az igék kikérdezésével volt baja; bizonyosan leginkább az orosz infinitivussal kérdezett, ezt pedig magában úgy is lehet érteni, hogy valamit «tenni kell» — a miért is az igék vogul fordításában gyakran még a «kell» (*eri*) kifejezését is találjuk. Ezenkívül más igealak is került elé: leginkább az ind. praes. egyes-sz. 3. személy-alak. — Egyébiránt meglátszik Sz. iparkodása, hogy a vogul szóknak orosz betűvel lehetőleg hű képét adja; legalább a vocalisok hosszúságát is jelöli sokszor, kettős betűvel (aa, oo, əə, yy). De még meg kell jegyezni, hogy gyakrabban él *l* mellett az orosz jésítővel (*l*=ль), mintsem helyén valónak látszik (pl. куль hal, тоуль szárny stb.); ez nyilván onnan van, hogy az orosz a maga sajátos л (ль)-je ellenében másféle (pl. német) bár jésítetlen *l*-et lágyítottnak szokott fölfogni.

Rövidítések: *B.* — vogB. (északi-vogul); *L.* — vogL. (Loszva-melléki); *P.* — vogP. (Pelim-melléki); *K.* — vogK. (Kondai-vogul).

āim leány, tochter, дочь | tkr. leányom : *B.* *āi* tochter.

augm beteg, больной | *B. L.* *aum* weh, krankheit; *K.* *agem* krankheit, *agmen* krank.

āuj ajtó | *B.* *auj*, *L.* *āu* id.

akua egy | *B.* *ākvä*, *ākuä* (Ahlqvist: *äukvä*), *K.* *aku* (*akva*-).

āg leány, mädchen, дѣвка | lásd : *āim*.

āgirs leányka, дѣвочка | v. ö. *āg*; v. ö. *B.* *āj* mellett *ajriš*, *pi* mellett *piriš*, a melyek jóformán csak diminutív értelműek.

āxtas kő, камень | *axtes* stein (*axts-keres* klippe) || *axtus*, ebben : *ul-axtus* kova, кремень.

axtašen : *a.* *šoxl* jégeső, градъ | tkr. «köves mennydörgés» — *L.* *šoxl* donner.

aj- : *ajung* inni, пить | *B. L.* *āj-*, *K.* *aj-* id. || *ajungeri* пить, dalolni | félre értették az orosz пить igét, t. i. пить «inni»-nek.

ajimgu (*ajim-gu*) részeg, пьяный | tkr. «ivott-ember».

ajšerm (két szónak írva : *aj šerm*) hideg, холодно | *B.* *äcärmü* kalt, *K.* *äcerem*.

ajntaxt- : *ajntaxtavi* плевать, köpni | *L.* *ajntaxt-* okádni | az *-avi* szóvég jóformán reflexiv *-v + -i* praes. 3.

at öt | *B. L.* *ät*, *K.* *at* || *ätban* ötven | *B. L.* *ätpen*.

at волоса, haj (erinis) | B. *āt*, L. *āt* (*päng-āt* kopfhaar).

ātus ólom (blei), свинець | B. *āthus*, L. *gathuš* (Reg.).

ās lyuk, дыра | B. L. *ās* id. | v. ö. *isn-as*.

āsīm atya, отецъ | tkr. «*atyám*»: B. *āze*.

asm-χōl подушка, vánkos | v. ö. B. *pal-osma* seite des *pal* an der mauer | v. ö. osztB. *ōsim* (*ozim*) подушка, kissen; *ōsim-χir* id. (tkr. kissen-sack), v. kissenüberzug (Ahlq. szerint).

ana csésze, чашка | B. *ani* schüssel, schale; L. *ane*.

āpa böleső, колыбель | B. *ābā*, L. *qbü*, P. *qapä*.

āmb kutya, eb | B. *āmp*, *amp* id. || *ampa*, lásd: *us-ampa*.

al-: *alilu* ölni, megölni, убить | tkr. «*megöljük* (öt)» | B. L. *äl-*, K. *al-* ölni.

ēkua asszony, feleség | B. *egva* id. || v. ö. *pojer-ekua*, *matm-ēkua*.

enda-koal öv, поясъ | B. *entāp* öv («ein kurzer pojás»): *entāp-kuali* «ein langer pojás»; L. *int-kuale*.

eri »kell», lásd: *jajt-*, *aj-*, *zos-*, *zois-*, *sangult-*, *por-* | B. K. *eri*, L. *jeri* »kell».

elm-golz ember (mensch) | L. *ilm-kqls*.

iju v. *jiu* (ию) fa, дерево | B. *iu*, L. *iu*, *iju*, P. *jiu*, K. *jeju* || v. ö. *keurn-iu*, *uil-ji* (*ul-ji*).

isnas ablak, окно | B. *išnes* id.; nyilván benne van e szó a (Reg. szerint) vogL. *kušnäs* «окошко, fenster»-ben; v. ö. osztB. *isni*, *išni* id., meg *išni-vis* (Ahl. *išnuvis*, *išnuvis*): utórésze *vis* tkr. «lyuk» = vog. *ās* id.

isrovued: *i. miniva* (неповедь миниѳа) gyópnī, непоѳдываться | tkr. gyópnás (неповѳдь) menni.

izub (*i-sub*) bot, палка | tkr. «*fa-darab*»); *sup* hälfte (stück) | v. ö. K. *su-jeju* bot, B. *sū* langer stock, stange (*kat-sū* schneeschuh-stock).

ōaz réceze, kacsza, утка | B. *vas*, *vuas* ente.

oul (vég, extremum): 1. *tul-oul* | B. L. *qul*, K. *ovl* (v. ö. MUgSzót. 741. 1.)

ožser róka, лисица | B. *ožsär*, *ožser*, L. *ožser* id.

onga gödör, verem, яма | lásd: *ma-uonga*.

ojnt (szarv), ebben: *sōžnojnt*.

ondōl kilencz | B. *qntqlu* (*qntql-lu*), L. *ondolou* (Ahlqvist), K. *ontolov* (*ontol-lov*) || *ondōl* nem teljes végű alak, úgy mint *iolul* «nyolez»; teljesebb az *ajntelu*, ebben *ajntelu-sōt* 900 (l. *sōt* alatt).

ōps vőlegény, женихъ | *B. vuaps*, *L. vuāps* bräutigam, schwiegersohn, jüngerer schwager.

ōrp гребешокъ, fésű | *grpap*, *L. grp* (mit welchem beim weben der faden festgeschlagen wird).

uj: lásd *jos-uj*, *lóm-uj* | *B. K. L. uj* «tier».

ujt víz, вода | *B. K. vit*, *L. uif* || *v. ö. salm-ut*.

ujtkasü (*ujt-kasü*) hordó, бочка | *tkp.* «víz-hordó»; *L. kašše* hordó.

uš-ampa kutakölyök щенокъ | *tkp.* «kis kutya»: *L. uš* kicsiny (*uš-kum* kis ember, gyerek).

ūz város, городъ | *B. uos*, *ūs*, *L. uoš* id.

unt-: *unden* вставай | e fordítás (вставай «kelj föl») hibából ered, mert *unt-*, a mivel az *unden*-beli *und-* egyező, ezt teszi: «ültetni (rakni), setzeni»; látni való, hogy вставляй («setze ein») helyébe került вставай, akár a magyarázó vogul ember ügyetlenségéből, akár a följegyző utazónak figyelmetlenségéből.

ur hegy, гора | *ur* (*urr*) берг, bergrücken: *ur-pāñ* bergspitze (hegy-fej).

urin, ebben: уринсука «varjú, ворона» | sajtóhibából e *h. уринсука*: *Reg. ūrin-egva*, *L. urin-eghu* «varjú» | *v. ö. ŕkuu*.

ulä kert, огородъ | *B. L. ule*, *ulä* id.

ulä tűz (ignis) | *B. ule* id. || *ul-aztus* kova, tűzütő kő (кремень) = *ule-aztes* || *ulji* (унли) tüzi fa, дрова | *B. ul-iu* tűz-fa (lásd *iju*); *Reg.*-nál *vogL. toat-iu* «tüzi-fa».

kāku: *kākuē* köhögni, каплять | *pr. 3.* = *kākuī* «köhög» | *B. kākuem*, *kākvem*, *P. koqkēm* «köhögők».

kasaj kés | *vogB. käsāj*, *käsi*; *Reg. vogL.* szóul *jäpät* messer.

kasü hordó: lásd *ujt-kasü*.

zanže: *zanže-χolm* пеструшка, birkhenne | az orosz név пестрый «tarka»-tól való, s így *zanže* bizonyosan = *B. kannzä* czifraság, írás (*kannzeñ tarka*, *czifra*) | *χolm?*

kāp, *kap* csónak, лодка (hibásan каанъ e *h. каапъ*; helyesen ebben: капиль минэй csónakon megyünk) | *B. kap*, *kāp*, *L. kāp*, *K. çap*.

kārt-: *kārtsi* курить, pipázni, tabak rauchen | *v. ö. kañsü kqrtuχ* id., *tkp.* pipát húzni | *kārtsi* *pr. 3.* alaknak vehető, *kārtes-* frequ. tőtől, *tkp.* «pipázik» (*tkp.* húz).

keurniu (*keurn-iu*) faodú, дупло | tkr. odvas (üres) fa; *keurn* = B. *keuriñ* hohl.

kērsol (*kēr-sol*) szeg, гвоздь | tkr. «vas-szeg»: *sol* nagel, stöpsel, L. *şql* nagel aus holz.

ker, lásd: *kosker*.

kērskol (*kērs-kol*) barlang, пещера | tkr. «hegy- v. szikla-ház»: L. *kērs* fels (B. *kāres*, *kārs* hoch).

kēlt sapka | B. *kēnt*, L. P. *kēt* | *kēlt* e h. *kēnt* talán hiba, de nem szükségképen az.

kēlp vér, кровь | B. *kēlp*, *kēlp* blnt.

kitiç kettő | B. *kit*, *kēt* két, K. *kit* (*kitag* kettő); L. *kitä* (kettő).

kisi-: *kisiva* füttyülni, свистать | B. *kissiem* füttyülök | alakra nézve *kisiva* csakugyan infinitivusnak látszik, e h. *kisiçva*, még végvocalissal; vogK. -çv inf.-vég = vogB. -ngve (v. ö. Reg.-nál *vi-töl* *vingua* mint vogL. alak).

koat kéz, рука | B. *kāt*, *kat*, L. *kaqt* id.

koatal nap (sol) | B. *kqtel*, *kqtl* sonne, tag; K. *çotel*.

koal kötél, веревка | B. L. *kuali* id. || v. ö. *enda-koal*.

kočerka кюка, krücke, ofenkrücke | = or. *кочерга*.

kōt hat | B. *kāt*, L. *koat* (*kot* Ahlq.), K. *çot* || *gōtban* hatvan | B. *kqtpen*, K. *çotpen*.

ços-: *koçosungeri* seperni, elseperni, мести, подметать | tkr. *koçosung eri* «el seperni kell» | B. *kossi-* (pr. 1. *kossiem*) seperni, *kossep* (*ür-k.*) seprű.

kosker (*kos-ker*) kögöm, ноготь | B. *kvos* nagel der tiere, kralen: *kvos-kēr* nagel (beim menschen) | L. *kvänze* nägel der tiere.

koñsa (конгса) pipa, трубка | B. *kañsä* tabakspfeife.

çoñs-: *çoñsungeri* írni, писать | tkr. *çoñsung eri* «írni kell» | B. *kanns-* (pr. 1. *kannsem*), K. *çanš-* írni.

kōpejka корéка, = конейка.

çopta olló, ножницы | L. *kopta* id. (B. *kit-elmip* käsi kétélü kés).

kōl, *kol* (ház): *kōl-bal* kunyhó, шалашь | L. *kväll-poal* id. || *kol-älä* házfedél, крыша | B. L. *äl* fedél, deckel || *kol-gen* fussboden, diele (поль) | = B. *kvöl-känn*, L. *kväl-kenn* id. (*kväl-kenn* poartet fussboden-bretter) || v. ö. *kērs-kol*, *jelbun-gol*.

kōlas halott, holt, мертвый | B. *kālā* halott (leiche, totdter); v. ö. L. *ilm-kqls*, K. *elem-çoles* = mensch (fönt: *elm-golz*).

kolas liszt, мука | B. *kaläs* id. (L. «liszt» Reg. szerint: *pqsu*).

kōlp nyírfa, береза | L. *kugrp* birkenwald.

ku, *çu* (ember): lásd *ajim-gu*, *met-çu* | B. *kum*, K. *kum*, *çum* ember, férfi.

kuarç (tyúk): lásd *šiš-kuarç*.

kual:- *kualiva*! kelj föl, вставай! | tkp. infinitivus-alak: fölkelni! (lásd *kisi*- alatt) | B. L. *kual*- «aufstehen».

kuj:- *jol-çujiva* (ельхушва hibásan e h. -хуиива) | *kuj* liegen, schlafen: L. *jql kujuz* sich niederlegen | a *-va* végű alakról l. *kisi-gus* húsz | B. K. *kus*, P. *çus*.

gunica nyest, = кунница (marder).

kūr kanál | *kuor* Reg.

kur kályha, печь: *kur-tur* күртő | B. *kūr*, L. *kur*, *kuor* kályha, печь; — *tur* v. *turr* torok.

çur zsák; lásd. *jorn-çur*.

kūrm három | B. K. *kōrom* (Ahlq. *kūruu*), K. *çārum*.

kūl hal, pisces | *kul* id.

kuł:- куляели (jóformán e h. *kułiva joli*) бросить, eldobni, elejteni, elhagyni | B. L. *kuł*- hagyni (L. *jql kułuz* verlassen).

kūlaç holló, воронь | B. L. *kullaç* id.

kułi ördög, чортъ, дьяволъ | L. K. *kuł* id.

ja folyóvíz, рѣка | B. *jā*, L. *jā*.

jāngal (hibásan яанчаль e h. яангаль) mocsár, болото | B. *jangelmä*, L. *jangq* kahler sumpf.

jaut új, лукъ | B. *jaut*, L. *jajt* id.

jaçt:- *jaçtungeri* metszeni, vágni, рѣзать | tkp. *jaçtung eri* «metszeni kell» | B. L. *jäçt*-, K. *jeçt*- schneiden.

jenk:- *jenkung* плясать, táncolni | B. *jçgv*- (pr. 1. *jçgvem*, inf. *jekungve*), K. *jekv*-, *jeçv*- tanzen; v. ö. a *jenk-beli* nasalisra nézve: osztB. *jaç*- és *janç*- id.

jeltaçt:- *jeltaçtiva* magát gyógyítani, лѣчится | B. K. *jält*-. L. *jelt*- gyógyulni | *-va* végű infinitivus (lásd *kisi*- alatt).

jelbun (írva: гельбунъ): *jelbun-gol* templom | tkp. «szent-ház»; L. *jelpuñ*, B. *jelpuñ* (Reg.), K. *jälpen* szent.

jiñi fülesbagoly, филинь | B. L. *ibi*.

jongob hó, hónap, мѣсяць | B. P. *jonkor*, L. *jongp* mond, monat

josuj (*jos-uj*) sas, орелъ | B. *juos-uj* v. *nuos-uj* adler, steinadler.

jomas (эмасъ e h. ёмасъ) jó, хорошо! | B. L. *jommas*.

jorn (ернь е h. ёрнь): *jorn-çur* tarisznya rénszarvasbőrből, сумка (изъ оленьихъ шкуръ) | *jorn* tkp. szamojed (Reg. *jgrn*, pl. *jgrn-kvol* szamojéd sátor) | *çur* = B. *kūri* zsák (Reg. föl is jegyezte, de fordítás nélkül: *jgrn-kūri*).

jol («le, alá»): lásd *pat-*, *çuj-* || *joli*: lásd *kul'*.

juntop иголка, tű | B. *juontep*, L. *juontp*, P. *juntop*.

čārka pohárka, рюмка | = or. чарка branntweinglas.

šāk-: *šākem* szuszogni, kifújni magát, вздохнуть | v. ö. B. *sākap* «schnaufen (vor ermüdung)», *sāket-* schnaufen machen.

šajl gewitterwolke, туча | v. ö. *šozl*.

šapt-: *el-šaptilon* похороны, temetés | alkalmasint ez volt: *el-šaptilov* «eltemetjük»; *šapt-* ige = vogK. *čapt-* «rejtteni, temetni»; v. ö. vogL. (Reg.), *jel šäptuç* «begraben».

šiškuarç (*šiš-kuarç*) kakas, пѣтухъ | Reg. *šiš kurek* «tyúk, курица» (*šiš* «mutter» P., s így a «kakas» jelentés nyilván tévedésből ered) | L. *kvāraz* henne, курица (Reg.).

šozl (mennydörgés): lásd *açtašen š.* || hibásan még: *sāçen* (сяхень) donner, громъ.

šoj szivárvány, радуга | L. *šaj*, P. *ut-šaj* id.

šojlš hölgymenyét, горностаи | L. *šoqlš*.

šuš bolha, блоха | B. *sus*, L. *šuš*.

tau онъ, ő | B. *täu*, K. *tav*.

tauksi ősz (autumnus), осень | B. *täksi*, *täkus*, *tägus* id.

taul крыло, szárny | B. L. *tqul* szárnytoll, szárny; K. *toul*.

taul ágy, постель | B. *tqul*, *taul*, L. *tqul* rentierhaut, fell (v. ö. zürj. *vol-pas* beth: *vol* ausgebreitetes, pelzdecke, rentierhaut zum schlafen; *pas* pelz).

taul-: *tauli* elég (ist genug), довольно! | B. *tqul-* «voll werden, auswachsen»: *tquli* «es genügt»; K. *at tauli amnane* «nem elég nekem».

taçm tetű, вошь | B. *tākom*, L. *toaçm*, P. *tqçm* || *rus-taçm* poloska, клопъ.

tamga jegy, pecsét (знакъ, печать) || or. тамга stempel.

tariç fenyű (fichte, сосна) | B. L. *tāri* id.

tāl tél, зима | B. *tal*, Tavd. *täl*, K. *täl-tarom* (Reg.); *tal* v. *tel* (Pop.).

tē: *teem* (*tēm*) enni ѣсть (tkp. eszem), *teunga* vacsorálni, ужинать | B. L. *tē-*, K. *te-*, *taj-* enni.

tíl-: *tílitale* (sic!) röpülni, летать | alkalmasint sajtóhibából e h. *tílimie* = *tílimlej*, mint praes. 3.; az *-ml* képzővel szokott származéka az egyszerű *tíl-* igének: B. *tíläml-*, L. *tíleml-* «röpülni»; a *tíl-* ige ebben: B. *tílpä* «repülő» || *tíjl-*, lásd: *mílix-tíjli*, *lasl-tíjli*.

toul мѣхъ, szőrös bőr | B. *tqul*, *taul* fell, rentierhaut; L. *tqul* || v. ö. *taul*.

töpläk (v. *töplak*) tapló, трутъ | B. *töplek*, L. *taploh* tapló, feuerschwamm.

tora, *töreu* (тоrey) medve, медвѣдь | Reg.-nál van: *tgrañ* «bär», mint Tavda-melléki szó; így legalább a végnasalis kopásával (v. ö. *zu* e h. *zum*) a *tora* alak hitelesnek látszik.

toruind-: *toruindi* hortyogni, храпѣть | pr. 3. alak | B. *tarruinti* schnarcht, L. *tarvuıntıu* schnarchen.

tölmaç ursus gulo, посомаха | B. *tolmäç* id.

tüi v. *tüji* nyár, лѣто | B. *tü* sommer (*tüjimi* es wird s.), L. *tui* sommer, K. *tui-tarom* (Reg.).

tüit hó, nix (sajtóhibából: тунитъ) | B. *tuit*, *tüit* id.

tüje tavasz, весна | B. *töjq*, L. *tuoja*, P. *tuje*, K. *tüjä* (Reg.) id.

tusum bajusz, szakál (усы, борода) | *tus-pun* szakál, L. *tuos-punt*;

tüp evező, весло | B. L. *tuop* id.

tul-oul (тулоуль e h. туль-оуль) ujjak (digití, пальцы) || tkp. ujj. hegy, fingerspitze.

tulä gyűrű, кольцо | csak ezt teszi: «ujj, digitus» = *tul'e* Reg. «gyűrű»: *tule-nur*.

tult köd, туманъ | tkp. «felhők»: B. *tull* wolke, K. *tul*.

sak: *saknir* srét, дробь | L. *säk* v. *pisäl-säk* flintenschrot.

sakí suba, шуба | *saki*, *säki* pelz (der weiber, vorne offen).

sajt: *eksajt* рубли | e h. *ak-sajt* egy rubel | B. *säit* vessző, és: rubel; v. ö. zürj. *šat*, *šajt* id.

sangult-: *sangultogeri* hangszeren játszani | e h. *sangultong* (v. *sangultung*) eri «hangszeren játszani kell» | v. ö. B. *sangult-*, L. *šangult* «šangur spielen» (Reg.).

sam szem, глазъ | B. *säm*, L. P. *šäm*, *šem*; K. *šam*.

särpi borjú, теленокъ | L. *säur* kuh: *säur-pi* kalb.

säli rénszarvas, олень | B. *säli* id.

salmut слюни, nyál, köpés | tkp. *salm-ujt* «köpött víz» | B. L. *säll-* speien, L. *selm-uit* (P. *selim-uit*) speichel; K. *salg-* speien.

setap нитка, fonál, czérna | B. *setäp* id.

selü puskarpor, порохъ | B. *selä* id.

siplu (irva: -lu, -лю) шея, nyak | B. *siplu*, L. K. *šiplu* (tkp. *sip-lu* nyak-csont).

šimsäk fülbevaló, серьги | B. *šimšäk*, *šimšek* kleine ohrgehänge, L. *šimših*.

siraj kard, сабля | *siräj* säbel, L. K. *širi*.

sirp háló, сѣтъ | Reg.: *sěrp*, *sirp* «ein gerät zum fischfang»; hogy háló-félét kell érteni, mutatja: *sěrp-pättl* «netsack des s.»
soat hét | B. K. *sāt*, *sat*, L. *sqat* (*soat* (Ahlq.)) || *sāt-lu* hetven | B. *sāt-lau*, K. *sat-lov*.

soanim (*soaním*) anya, мать | tkp. anyám: B. *saña* édesanya, öreganya, матушка.

soarb fejsze, топоръ | B. *sajröp*, L. *šajröp*, P. *šajrp* id. | v. ö. L. *šaur*-hacken, K. *šagr*-.

soar burnót, schnupftabak | B. *sār*, L. *sar* tabak (*sar rautungve* tabak stossen).

sout (plur.) csillagok, звѣзды | L. *squ*, K. *sov* csillag.

sour nyúl, заяць | B. *sour* id.

sōk: *sōkejm* tabak schnupfen | pr. 1. alak (= *sōkēm*); v. ö. L. *sqkju* «riechen, tabak schnupfen».

sōznojnt (*sōzn-ojnt*) burnótszelence, табакерка | tkp. «tabak-horn», illetőleg «schnupfhorn»: L. *sqzngnt* (Reg.) id. | L. *sqznä* (sc. *sar*) schnupftabak, *sqkju* schnupfen; meg: *ant*, L. *gnt* horn.

söt száz | B. *sāt*, K. *šat*, L. *sät* (Ahlq. *set*) || *nul-söt* nyolczvan (B. *nol-sat*, L. *näl-set* Ahlq.) || *ajntelu-söt* kilenczven (B. *qnter-sat* v. *qntel-sat*, K. *ontol-šat*, L. *ondol-set* Ahlq.) | a teljes -lu végű *ajntelu* (= B. *qntglu*) «kilenczet» teszen s így *ajntelu-söt* nem 90, hanem 900.

söt-ere v. *söt-ärä* (сооть-эра) ezer | B. *sqter* (és *sqterü*), K. *šoter*, L. *šqter* (Ahlq. *sater*).

sobä потъ, száj | tkp. «szája» | B. *sop*, *suop* (v. ö. *sup-söl*).

sörb jávorszarvas, лось | B. *sārpi*, L. *šorp* elentier (stier) || így is: *svörb* звѣрь (Reguly a jávorszarvasnak большой звѣрь nevét is említi).

sol szeg, гвоздь: lásd *kēr-sol*.

solvul só, соль | B. *solvel* id. (Reg.-nál L. *säh*; K. *čax*).

sup: *supsöl* (супсоль) ajak (ajkak), губы | = *sup-söl* száj-szél | B. *sup* mund, *sel* rand (lásd *sobü*).

süp: «a vogulok egy része az inget *süp*-nak nevezi» | B. *sup* hemd; lásd: *mañ-sup*.

sub (bot): lásd *i-zub*.

süli palaczk, бутылка | = or. *судея* flache flasche, halbstofige flasche.

ñaol nyíl, стрѣла | B. *ñäl*, *ñal*, L. *ñäl* id.

ñaorpi csikó, жеребенокъ | L. P. *ñaor* v. *ñaorpi*, *ñarpi* csikó (egy éves); K. *ñaor*.

ñañ kenyér, хлѣбъ | B. L. K. *ñañ*.

nëbak papíros, бумага | B. *nëpäk* papier, K. *nepək* könyv, levél.

ñelim (hibásan нэлыкэ e h. нелымъ) языкъ | B. *ñelm*, L. *ñilm*, K. *nilem* (*ñilem*); v. ö. oszt. *ñalim*, *ñädem*.

ñilä (*ñülä*) négy | B. *ñilä*, K. *ñile* || *ñaliban* negyven | B. *ñälimen*, L. *ñälmen*, K. *ñelimen*.

ñoul marhahús, говядина | B. *ñgul* fleisch; K. *ñoul*.

ñoços (irva: нехось) czoboly, соболь | B. L. *ñoços* id.

nörma wandbrett, wandbank, полка | B. *nqrrmä* fustgestell, L. *šun-nqrme* schlitten-stellage.

ñol orr, носъ | B. *ñol*, L. *ñql*.

ñolul (нелюль e h. нө-) nyolcz | B. *ñqlq-lu*, L. *ñqllqu* (Ahlq. *ñolou* e h. *ñol-lou*), K. *ñol lov*; | v. ö. *ondol* «kilencz» e *ñul-söt* nyolczvan.

pāul falu, деревня | *paul*, L. *pajl*, K. *paul*, *pojł*.

paul:- *paña paulia* fürödni fürdőszobában (gőzben), купаться въ банѣ | L. *pāil*-, P. *peul*- «baden» (v. ö. oszt. B. *pejil*-, *peil* MUGSz. 549. l.) | *paulia* inf. alak, e h. *pauliva* (lásd *kisi*- alatt).

pāk fenyűtoboz, шишка кедровая | L. *pogg* id.

pazlapt gomb, пуговица | tkr. *gombok* | B. *pazlep* gomb.

pajl fül, уши (fülek) | B. *päl*, L. *pel*, K. *pał* fül.

pače здравствуй, légy üdvöz (salve) | K. *pače* köszöntés (*p. olen* légy üdvöz); B. *päschü*: *šun p.* будь здоровъ!

pačkat:- *jol pačkatsu* (ель-п.) пачкать, bemocskolni | tkr. *bemocs-koltunk*.

pazilp (sajtóhiba: пажильнъ e h. -льпъ) árr (pfriem, ahle), шило | L. *pazilp*, P. *pāšilp* id., B. *pazilp*, *pāšilp* fúró.

pat : *jolpatej* (ель- e h. ёль-) esni, падать | tkr. *jol patej* — pr. 3. alak, *jol* = B. *jolä*, K. *jole*, L. *jgl* «le, alá» | B. L. *pät*-, K. *pat-fallen*.

pāsa keztyű, рукавица | B. *pāssa*, L. *pässä* handschuh.

pāsa asztal | B. *pāsän*, L. *pāsen*, *pāsn* id. (*p. pcart* tischbrett) K. *pasen*.

paña fürdőszoba (gőzfürdő) | L. *pañä* = баня | lásd *paul*- alatt.

pērn kereszt | L. *pērnü*, P. *pērn*, K. *perne*.

pīim (*pīm*) fiú, сынъ | tkr. *fiam* : B. L. *pi* fiú (K. *püv*).

pīrs (*pīrs*) fiú, gyerek, мальчикъ | B. *pīriš*; v. ö. *agīrs*.

pisel' puska, ружье | B. *pisäl*, L. *pižil*, P. *piškel'* (= *пищаль*).

poalä juh, овца | ? — Reg. *poalä-uj* zweijähriger biber (ellenben «juh» : oš).

pojer úr, баринъ | K. *pojer*; бояринъ (plur. бояра) || *pojer-ekua* úri asszony, барыня.

pōt üst, котель | *pōt*, L. K. *put* kessel.

pos : *posilm* az orrát fújni, высморкаться | pr. 1. 3-dik tárgy-személyraggal; hozzá kell pótolni: *ńolem* «orrom»: v. ö. *ńoln* *poseln* (orrodát fújd) Reg.; — ezen *pos*- ige jóformán = *pqs*- «mulgere, fejni», a mennyiben a *ńoln* *poseln* szólás illően így értelmezhető: «fejd (facsd ki, nyomd ki) az orrodát».

posim füst, дымъ | B. *posim*, L. *pqšm*.

pōp pap, священникъ | = попь.

por : *porungeri* szökni, ugrani, прыгать | tkr. *porung eri* «ugrani kell» | *por*- = B. *porr*-, L. *parr*- springen, hüpfen.

pōl pad, lóca, скамья | B. *pal* sitzboden im *kvol*; L. *poal* schlafstelle (beim nachtfeuer): *il-poal* «der vordere *poal*», *ijuñ poal* fa padló.

pōlda nyirfajd, тетеревъ (косачъ) | L. *polte* birkhuhn.

pōlvos gyertya | = L. *pallus*, P. *pallus* Reg.; jóformán összetett szó, v. ö. vogL. *poll*, *pql* «méz» (= tör. *bal*); utórésze *vos* talán az or. *vosk* «viasz»?

puka has, животъ | B. *puki* id.

pung голова, fej | B. *poñ* (*pong*), L. *pāñ* || *punk-tor* kendő, платокъ (tkr. *fej-vászon*).

putop (sajtóhiba: путонъ e h. путопъ), szigony, острота (koto-рой бьютъ крупную рыбу) | B. *pūter* spieß (fischgabel): *pūt-stechen*, *stossen* (L. *put*-).

pūn toll, перо; *pun* брови, szemöldökök | B. *pun* szőr — körperhaare der tiere v. kleine federn am körper.

bum virágok, fű (цвѣты, трава) | B. *pum*, L. *pom* fű.

pūr-: *pūrḡat* harapni (szúrni, megcsípni), кусать | *pūrḡat* ragtalan, frequ. *-ḡat* (*-kat*) képzővel való tóalak = L. *purkat* «stechen» (von insekten) | B. *pur-* harapni és *purkat-*.

voj-: *vojel* бери | *vojel* vagy e h. *vojen* (= vogK. *vajen*) «végy, vigy» — vagy *vojelen*, *vojeln* h. (= K. *vajalen*) «vedd, vidd».

vucjgan, *vajgan* (ирва: уайганъ) kaftán | B. *vojka* weisses filztuch (v. ö. *vojkän vaj* aus tuch genähte strümpfe Reg.).

vuat (уатъ) harminez | B. *vāt*, L. *vuūt*, K. *vat*.

vuata (уата) корзина (изъ березовой коры), nyírfahéjkosár | B. *vuatā* gefäss aus birkenrinde.

vetra, *vetra* (уетра) veder, ведро.

vuenštaḡt-: (уенштахтиль) megesküdni (jegyesekről) = вѣнчаться.

vel, *vel* (уель): *vel-suspeger* tükör | = *vel-suspe-ker*, tkr. «arcz-néző-holmi» (*suspe* e h. *sunspe*: B. *sunz-*, L. *šunš-* nézni); *vel*: v. ö. B. *velt* gesicht, stirn (MUGSz. öldök alatt).

vina: *vina-jung* pálinka, водка | tkr. *vina* *ajung* pálinkát inni | B. *vinä*, *vine* (вино).

vuor (уоръ) erdő, лѣсъ | B. *vuqr*, L. *vuor*.

ma-vuonga sír, могила | tkr. «föld-gödör»: B. *vuonga*, K. *vonḡä gödör*.

matm-ekua öreg asszony, старуха; *matm-ōš* öregember, старик | B. *māt-* öregedni, *mātm* öreg, alt.

mañ-sup штаны, nadrág | tkr. «kis *sup*» | B. *mañ-sup* hosen, beinkleid.

mañim menyasszony, meny, невѣста | tkr. *menyem*: B. L. *māñ* (*māñem*).

met-ḡu pásttor, пастухъ | tkr. *béres* (bér-ember), e h. *met-ḡum* (v. ö. B. *met-kum*, K. *met-ḡum*).

māliḡ: *māliḡ-tjli* hamar, скоро | csak *māliḡ* jelenti ezt; B. *moloḡ* «bald»; v. ö. *moleml-* festinare | *tjli-röl*: *lasl* alatt.

miss tehén | B. *miss*.

mīn-: *mīnej* пойдемъ, megyünk (esetleg: menjünk) | *kapil* *mīnej*

поѣдемъ въ лодкѣ, csónakon megyünk | fölvehető, hogy a vogB. mineu-nak megfelelő minev alak (mely vogK.-bbn menov-vá vált) végre minej-re változott, úgy hogy ez csakugyan præs. több. 1. szem. alak ; összevethető, hogy így az Erza-mordvinban -ej és -ev szóvégek egymás mellett állanak (pl. kelev és kelej magas).

mogl mell, грудь | B. majl, L. majl.

moxl-: moxlongereri összekötni, завязать | tkr. moxlong eri (kell) | B. monxl-, moxl- «knüpfen».

movand-: movandi nevetni, смѣяться | præs. 3. «nevet» | B. müint-, L. māint-, K. magint- id.

mölsä ing, рубашка | B. molšän hemdpelz (ingül való suba).

rěj, meleg, hő, жарко | B. rěj, rē wärme, rēiñ heiss ; L. rēn meleg, re- ardere ; K. rig hőség.

röng- : rōngen kiabálni, ordítani, кричать | tkr. præs. 2. alak («kiabálsz») | B. rāng-, rāng-, L. rong- schreien, brüllen.

lau-: lau szólni, говорить | lau amúgy csak tőalak (= B. lau-, K. lav-), de itt alkalmasiut laung (lauñ) infinitivus-alak helyett jegyeztetett föl.

rus (orosz): rus-tazm poloska | lásd: tazm.

lasl: lasl-tijli lassan, тихо | csak lasl (= B. lažel, P. lašil) teszi ezt: тихо, lassan ; a megkérdezett vogul ember hozzá adott még «mozgás»-féle igét: tijli, pr. 3. alak, jóformán = tili «röptül» ; szint- így «hamar, скоро»: mīliz-tijli.

lägl láb, нога | B. lājil, L. läil.

lejn evet, бѣлка | B. lēn, L. lēn.

lou tíz | B. L. lqu (lou Ahlq.), K. lov.

lopta levelek, lomb (листья) | B. luopta blatt, levél (iu-l. fa levél) ; L. luopta ; K. lupte.

lōmuj (lōm-uj) szúnyog, комарь | B. lqm-uj mücke, L. läm-uj.

lū ló, equus | B. L. lū id.

lūzum csont, кость | L. P. lušm, lužm, K. lušem id. | B. lu bein, knochen || v. ö. sīp lu nyak.

lūns-: lūnsi sírni, плакать | tkr. præs. 3. «sír» | B. L. lušš-, lušž-, K. lunč-, luš- id.

lul' плохо: rossz, rosszúl | L. K. lul'.

Nem sikerült igazolnom a következőket:

kerakon (кѣраконъ) gyertyatartó, подсвѣчникъ || előrésze: *ker vas?*
vuaraej (уараей) vadász, охотникъ || eleje nyilván = *vuqr*, erdő.
tegm (тѣгмъ) hívni, звать || talán a megszólító (hívó) *tügam* (bairatom, társam!) szóval felelt a vogul ember?

diguli v. v. *diguli* (дигульи) szidni, ругаться || alkalmasint maga a szidó szó vagy szólás rejlik a *diguli*-ban; utórésze a *kul'* (fent: *kuli*) «ördög» szóra emlékeztet.

pojst-: *pojstomeri* (пойстомгери) ütni, бить.

šagar elb tajde (шаганъ элбъ тайде) «futni, hamar elfutok» бѣгать, скоро побѣгу).

pöltetsu (польтетсѹ) «megázni, мокnuty» || talán *pöltaytsu* «megfáztunk, meghűltünk» | B. *pöltayt-*, L. *poaltayt-* sich verkälten.

setlo majn (сѣтло майнъ) lóháton menni, ѣхать верхомъ || nyilván *setlo* = сѣдло, nyereg; meg a *majn*-ban a *min-* «menni» ige lappang | vog. «nyereg»: *nqir*.

koaloul (коальоуль) végezni, кончить || *koal-oul* «kötél-vég»!

āsim «kész vagy-e (готовъ-ли ты)?» || *āstem* fertig, готовъ.

ajm eső, дождь | *anča* fürj, куропатка | *orkam* ястребъ, habicht | *utlajsi* vakondok, кротъ | *vuakläz* (уакляхъ) sár, грязь (nyilván hiba; Reg. *vošlqz* грязь; v. ö. osztB. *vošlqz* schlamm) | *kariš* fazék, горшокъ | *kiisup* (киисупъ) рябчикъ, haselhuhn | *kisz* (кисхъ) egér, мышъ | *šañzi* (шанзи) madár, птица | *mažlä* v. *mažla* (махля) жукъ, käfer | *manšin* глухарь, auerhahn.

Nem látszik hitelesnek a számnév-szerkesztés alakja, ezekben: *ajtbelu* «tizenegy», *kitij-belu* «tizenkettő»; ennek ellenében Regulynál, Ahlqvistnál és a vogK.-ban a *kujp* v. *kajp* kötőszóval való szerkesztést találjuk (v. ö. MUGSzót. 119. l.): B. *äu-kujp-lu*, *kit-kujp-lu* (L. *kit-kajp-lou* Ahlqvist szerint, K. *kit-kujp-lov*).

B. J.

A M. T. AKADÉMIA NYELVÉSZETI KIADÁSAI.

Kaphatók a M. T. Akadémia könyvkiadó hivatalában Budapesten (Akadémia-épület) s minden bazaar könyvtáránál:

NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK. Kiadja a M. T. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkeszti Hunfalvy Pál, I—XIV. köt. szerkeszti Budenz József, XV. XVI. köt. 1862—1880. Ára egy 16 kötetből álló teljes példánynak 30 forint. Egy-egy kötetnek különvéve 3 frt. Az I-ső és X-dik kötet külön nem adatik.

NYELVEMLÉKTÁR. Régi Magyar Codexek és Nyomtatványok. Kiadja a M. Tud. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkesztik: Budenz József, Szarvas Gábor és Szilády Áron. 1864—79. 8-adrét.

Egyenkint:

- I. kötet. Bécsi Codex. Münchener Codex. Közzéteszi: Volf György (XXX. és 381 l.) . . . . . Ára 2 frt.
- II. kötet. Weszprémi C. — Peer C. — Winkler C. — Sándor C. — Gyöngyösi C. — Thewrewk C. — Kriza C. — Bod C. Közzéteszi: Volf György. (XVIII és 406 l.) . . . . . Ára 2 frt.
- III. kötet. Nagyszombati C. — Szent Domonkos C. — Virginia C. — Közzéteszik: Komáromy L. és Király P. (IV. és 345. l.) Ára 2 frt.
- IV. V. kötet. Erdy Codex 2 kötetben. Közzéteszi Volf György. 1876—77. I. fele. XIX és 487 lap — II. fele. 532 lap . . . . . Ára 4 frt.
- VI. kötet. Tihanyi Codex. Kazinczy Codex. Horvát Codex. Közzéteszi: Volf György. 1879. XVIII és 359 lap . . . . . Ára 2 frt.
- VII. kötet. Ehrenfeld Cod. — Simor C. — Cornides C. — Sz. Krisztina élete. — Vitkovics C. — Lányi C. — Közzé teszi Volf György. 1878. LX. és 388 lap . . . . . Ára 2 frt.
- VIII. kötet. Sz. Margit élete. — Példák könyve. — A sz. apostoloknak méltóságáról. — Apor C. — Kulesár C. — Közzéteszi Volf György 1879. XLII. és 418 lap . . . . . Ára 2 frt.
- RÉGI MAGYAR NYELVEMLÉKEK.** I. Halotti Beszéd. Régi Biblia. Buda, 1838. 5 frt. — II. Kinizsi Pálné imakönyve. Vegyes m. iratok. Buda, 1840. 2 frt. — III. Tatrosi Biblia. Vegyes m. iratok. 1842. 2 frt. — IV. 1. Guarycodex. Buda, 1841 . . . . . Ára 1 frt.
- RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA.** (Corpus poetarum.) Szerkeszti Szilády Áron. I. kötet Codexbeli versmúradványok . . . . . Ára 2 frt.
- II. kötet. XVI. századbéli magyar költők . . . . . Ára 2 frt.
- III. kötet: Tinódi Sebestény összes művei 1881. . . . . Ára 2 frt.
- CODEX CUMANICUS** Bibliothecae ad templum Divi Marci Venetiarum. Jegyzetekkel és glossariumokkal kiadta gróf Kuun Géza. Nagy 8-rét. Ára 5 frt.
- UGOR FÜZETEK.** Adalékok az ugor nyelvek ismeretéhez és összehasonlításához. I. szám. Genetz A. Orosz-lapp nyelvmutatványok. 8-rét 60 kr.
- III. szám. Halász J. Svéd-lapp nyelvian és olvasmányok 8-rét. Ára 60 kr.
- (Különnyomatok a "Nyelvtud. Közlemények"-ből).
- RÉGI MAGYAR NYELVSZÉK** Erdősitől Tsétsüig. (Corpus Grammaticorum linguae Hungaricae veterum.) Kiadta Toldy Ferencz Ára 2 frt.
- REGULY ÁNTAL HAGYOMÁNYAI.** A Vogul föld és nép. Kidolgozta Hunfalvy Pál. . . . . Ára 2 frt.
- MAGYAR-UGOR ÖSSZEHASONLÍTÓ SZÓTÁR.** Irta Budenz József. I.—V. füzet. (1—63 iv) 1873—81. 8-adrét. Egy-egy füzetnek . . . . . Ára 1 frt.
- A MAGYAR IGEIDŐK** Irta Szarvas Gábor. . . . . Ára 1 frt.
- A HELYES MAGYARSÁG ELVEI.** Irta P. Thewrewk Emil. Ára 1 frt.
- A MAGYAR NYELVJITÁS** óta divatba jött idegen és hibás szólások bírálata. Irta Imre Sándor. . . . . Ára 1 frt.
- KALEVALA.** A finneknemzeti eposza. Fordította Barna Ferd. Ára 1 frt.
- ABUSKA.** Csagatáj-török szógyűjtemény. Vámbéry Á-tól. . . . . Ára 40 kr.
- KAZÁNI-TATÁR NYELVTANULMÁNYOK.** Irta Sz. Bálint Gábor. I. füzet. Kazáni-tatár szövegek. 8-rét. 1875. 170 lap. II. füzet. Kazáni-tatár szótár 8-rét. 1876. 178 lap. III. füzet. Kazáni-tatár nyelvtan 8-rét 1877. Egy-egy füzetnek . . . . . Ára 1 frt.
- ÉRTEKEZÉSEK A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.** Kiadja a M. T. Akad. Az I. oszt. rendeletéből szerk. Gyulai Pál, osztálytitkár. I—VIII. köt. 1867—1880. . . . . Ára 20 frt 20 kr.
- IX. köt (1—5 szám) 1881. . . . . Ára 1 frt. 30 kr.